Grønland geographisk og statistisk beskrevet / af H. Rink.

Contributors

Rink, H. 1819-1893.
Morris, William, 1834-1896

Publication/Creation

Kjøbenhavn : I commission hos A.F. Høst, 1857.

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/bkj7d4rn

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

wellcome collection

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

R. FRIEDLÄNDER & SOHN
BERLIN
FRIEDRICH STR. 101.





H. Hirsk del.

PAMIÆDLUK, DEN SYDLIGSTE HANDELSPLADS I GRØNLAND

Louis Tillein & L. Mullers lith. Inst. i Kjøb.

Grønland

geographiſk og ſtatiſtiſk beſkrevet

af H. Rink.

Andet Bind.

Det ſondre Inſpectorat

med Afbildninger, Kaart og naturhiſtoriſke Tillæg.

II

Kjøbenhavn.

I Commiſſion hos Univerſitetsboghandler Andr. Fred. Høſt.

Louis Kleins Bogtrykkeri.

1857.

(2)
ZBE.399

2046

Morris Sale
(acc no. at end of vol)

Fortale.

Den foreliggende Beskrivelse af Sydgrønland er oprindelig udarbeidet paa Godthaab i Grønland i Vinteren 1855—56, efterat jeg havde havt Leilighed til at besøge samtlige grønlandske Kolonier, og tillige ved min Ansættelse som constitueret Inspekteur havde erholdt Leilighed til at benytte de i Inspektoratets Archiv opbevarede Dokumenter til Uddragelse af statistiske Oplysninger.

Da jeg Sommeren derefter blev hjemkaldt af Indenrigsministeriet for at assistere ved Ordningen af forskjellige grønlandske Anliggender, fandt jeg mig forpligtet til saavidt muligt at benytte den Skat af Samlinger og Kjendskab, som vore videnskabelige Anstalter besidde i Henseende til Grønland, for at berige Skriftet med naturhistoriske Bidrag, affattede efter en Maalestok, der kunde svare til dets øvrige statistiske Diemed. Jeg henvendte mig i denne Anledning til flere af de Hrr. Naturforskere, som deels havde gjort disse Grene af Videnskaben til speciel Gjenstand for Studium, deels havde de derhen hørende Samlinger under deres Værge, og gik min Anmodning ud paa Bidrag, der saavidt muligt vare affattede i Form af Lister eller Fortegnelser. Det Imødekommen, jeg i saa Henseende har mødt, vil erfares af selve Skriftet, og Sagkyndige ville bedre end jeg selv kunne bedømme det omfattende Studium og Arbeide, som slige Fortegnelser udfordre

og som deres compendiose Form tildeels skjuler; jeg maa være Forfatterne saa meget større Tak skyldig for disse værdifulde Bidrag, som den Tid, der var levnet dem til Udarbeidelsen, kun var kort.

Under mit toaarige Ophold ved Kolonien Julianehaab havde jeg hyppig Leilighed til at besøge de mærkværdige Steder, hvor fordum et lille, men kraftigt Samfund af Nordboer havde sit Hjem i flere hundrede Aar. Det forekom mig, at Fortællingerne om de gamle Kolonisters Liv i denne fjerne Egn ikke vare bekjendte i en saa udbredt Kreds, som de vistnok fortjente det, og har jeg i den Hensigt gjort et lille Uddrag af det meget lærde og omfattende Værk, som Oldskriftsselskabet har udgivet under Navn af „Grønlands historiske Mindesmærker". Den historiske Indledning, hvormed jeg har begyndt, er ikke andet, end et saadant Uddrag, med Tilføielse af nogle Jagttagelser, jeg selv har havt Leilighed til at anstille ved Ruinerne af den gamle Østerbygd. At Etatsraad Rafn, hvem de historiske Undersøgelser over de gamle Bygders Beliggenhed fortrinsviis skyldes, velvilligen har gjennemseet dette lille Arbeide for mig, finder jeg mig her foranlediget til at tilføie, og skulde det glæde mig om min fuldkomne Vedkjendelse af den med saamegen Skarpsindighed udfundne, engang saa tvivlsomme Beliggenhed af de gamle Fjorde, i Mangel af mere talende Beviser for Stedernes Identitet, maatte yde vedkommende Lærde nogen Tilfredsstillelse.

Blandt skriftlige og mundtlige Kilder, som jeg forøvrigt har benyttet, og som findes anførte hver paa sit Sted, tillader jeg mig dog at fremhæve Brødremissionæren Hr. Kleinschmiedt, der navnlig har ydet mig Hjelp ved alle statistiske Udregninger, ved hvilke Grønlændernes Levemaade og Tilstand kom i Betragtning.

Udrustet med saadanne Bidrag, fandt jeg det passende, at knytte denne Beskrivelse til den af mig tidligere i 2 Dele udgivne Beskrivelse af Nordgrønland, og at bøde paa den noget unaturlige Deling af Materialet ved at meddele alphabetiske Registre til hele Værket, ligesom og et nyt Titelblad til de 2de første Dele i den Anledning er tilføiet.

Kjøbenhavn, i Marts 1857.

Forfatteren.

Indhold.

Side

1. Om Grønlands Opdagelse og Colonisation ..... 1.
2. Om Landets ydre Beskaffenhed, Veirforholdene, Havet og Drivisen 88.
3. Om Producterne ..... 125.
4. Om Befolkningen ..... 234.
5. De enkelte Districters Beskrivelse ..... 292.

Oversigt over begge Inspectorater ..... 366.
Alphabetiske Registre til alle 3 Dele ..... 403.

Naturhistoriske Tillæg:

Nr. 1. Fortegnelse over Grønlands Pattedyr, Fugle og Fiske af J. Reinhardt ..... 3.
Nr. 2. Fortegnelse over Grønlands Krebsdyr, Annelider og Indvoldsorme af Samme ... 28.
Nr. 3. Udsigt over Grønlands Land-, Færskvands- og Strandbreds-Arthropoder ved J. C. Schiødte ..... 50.
Nr. 4. Fortegnelse over Grønlands Bløddyr af O. A. L. Mørch ..... 75.
Nr. 5. Fortegnelse over Grønlands Echinodermer af Lütken ..... 101.
Supplement til de zoologiske Tillæg ..... 104.
Nr. 6. Oversigt over Grønlands Planter af J. Lange ..... 106.
Nr. 7. Nogle Bemærkninger om Grønlands geognostiske og mineralogiske Beskaffenhed af H. Rink ..... 136.
Nr. 8. Meteorologie af Samme ..... 153.
Nr. 9. Om Landisens Udbredelse og de svømmende Isbjerges Oprindelse af Samme ... 169.

1.

Om Grønlands Opdagelse og Kolonisation.

Blandt de mange norske Høvdinge, som i det 10de Aarhundrede søgte et Tilflugtssted og et nyt Hjem paa den da nysopdagede Ø Island, var Thorvald, som med sin Søn Erik forlod sit Hjem paa Jædderen i Norge for at undgaae Forfølgelse formedelst begaaet Manddrab, og bosatte sig i det nordlige Island. Denne Erik, senere kaldet Erik Røde, var ganske besjælet af sin Tidsalders Ærgjerrighed og Lyst til Omflakken og eventyrlige Bedrifter. Snart efter Faderens Død kom han i Uenighed med sine Naboer, hvilket ledede til blodige Slagsmaal mellem disse og hans Parti. Efter flere Gange at have skiftet Opholdssted, blev han omsider erklæret fredløs paa Thinget, og maatte nu flygte og holde sig skjult, medens hans Fjender søgte efter ham. Han mindedes da at have hørt, at Gunbjørn, kort efter Islands Opdagelse, ved at seile rundt om denne Ø, i en større Afstand, havde opdaget Gunbjørns-Skjærene og meente, at han havde seet et stort Land endnu fjernere mod Vesten. Dette Land besluttede Erik at opsøge; ved sine Tilhængeres Bistand fik han udrustet

et Skib og gik i Søen fra Eriksvaag paa Island, i Aaret 982, idet han lovede sine nærmeste Venner, der fulgte ham til udenfor Øerne, for at tage Afsked, at han skulde vende tilbage, hvis han fandt hiint Land og yde dem sin Hjælp, hvor den var fornøden. Erik seilede vester ud og fik snart nyt Land i Sigte, men som det synes, har den ogsaa nu under Østkysten af Grønland sammenpakkede Driviis forhindret ham fra at lande, thi han seilede sydefter, for at finde beboeligt Land, som først lykkedes ham hiinsides Næsset Hvarf eller, som man med Grund antager, vesten for Kap Farewel, hvor han derpaa i samfulde 3 Aar seilede frem og tilbage, for at randsage Kysten ind i de dybeste Fjorde. Den første Vinter tilbragte han paa en Ø, som kan kaldte Eriks-Ø, og som laa omtrent midt for den vestre Bygd. Den næste Sommer drog han til en Fjord, som han kaldte Eriks-Fjord; der valgte han sin Bopæl. Det er ikke lykkedes den dristige Opdager at opnaae Hensigten for sin let tilgivelige Forfængelighed, saaledes at knytte sit Navn for bestandig til disse Egne, som skyldte hans kraftige Aand deres første Bebyggelse ved Europæere; i en lang Række af Aar skulde de senere ligge øde og tomme, og deres Beliggenhed gaae i Forglemmelse, og først ved dybtgaaende Granskning er det i den nyere Tid lykkedes, med en høi Grad af Sandsynlighed at paavise den Fjord, som Erik saaledes først gav Navn. Tæt norden for Kolonien Julianehaab mener man at have fundet dette Sted, der endnu udfolder sig for vore Blikke, omtrent i den samme Skikkelse som til Erik den Rødes Tid. Kun lidet indbydende vise de ydre Kyster sig selv der, i det sydligste Grønland; de i den bedste Sommertid bestandig med Driviis omgivne Øer vise kun liden Forskjel fra de nordligste Egne, den iskolde Taage og Søvind kue al den Vegetation, som stræber at hæve

sig over de lave krybende Buskværter eller over de sorte og graa Mosarter, som bedække den golde Klippegrund, endnu i Slutningen af Mai sees jevnligen hele Landet bedækket med Sneemasser, som hænge ud over Soen med en flere Alen tyk Kant, og hvoraf Levninger hist og her blive liggende en heel Sommer over. Hvilken Forskjel mellem disse øde Steder og det Indre af Eriks-Fjorden! De høie og steile med Jøkeler bedækkede Fjelde af Fastlandet begrændse dens Munding, først flere Mile dybere inde sænke disse Bjerge sig paa begge Sider af Fjorden til Dale og jævnt afrundede Bakker, og her, hvor Søvinden og Taagen fra Havisen vanskeligere kunne trænge ind, men derimod Solstraalerne kastes tilbage fra de høie Klippevægge, saa at Varmen endog til visse Tider om Sommeren kan blive trykkende, her seer man et saftigt Grønt bedække de, rundtom af sneedækte Fjelde og Jøkeler omgivne Bjergskrænter og Dale. Først her reiser Krattet af Pilen og Birken sig over Mandshøide, samt skjuler og bedækker Klippeblokkene; hist og her findes og Steder med høit Græs og mange brogede Blomster i de fugtige Fordybninger. Denne Modsætning til de sørgelige Yderkyster, er saa stor, at man ikke kan undres over, at de gamle Søhelte efter deres lange og farefulde Reiser her kunde finde noget Tilsvarende til deres Hjem paa Island eller i Norge; her fandt de større til Qvægavl skikkede Kyststrækninger, som endnu ikke vare tagne i Besiddelse af Nogen; de rige Laxelve og Havets mangehaande Rigdomme ere vist heller ikke undgaaede deres Blikke. For Folk af deres Levemaade og deres Nysgjerrighed og Hærdelse maatte der her kunne synes at være Udsigt til en for Mangel og Fjenders Forfølgelse sikkret Tilværelse. Her, hedder det, tog Erik Vopæl. Men vi erindre os, at han lovede sine Venner at vende tilbage til Island, hvis han havde

Held med sine Opdagelser. Han slog sig derfor ikke til Ro i Eriks-Fjorden; her vilde han ogsaa, formedelst Isslæget, først ud paa Sommeren i det næste Aar kunne komme tilsøes, og han har sikkert med Forsæt valgt at overvintre ved Yderøerne, hvor Vinterisen tidligere om Foraaret brød op; han drog endnu den Sommer videre paa Opdagelsesreiser i den vestre Bygd, hvor han gav mange Steder Navne. Den følgende Vinter tilbragte han ved Eriksholmene, nær Forbjerget Hvarf, og randsagede den næste Sommer andre Fjorde i Julianehaabs Distrikt og navnlig Rafns-Fjord ved det nuværende Lichtenau, som han meente, strakte sig endnu længere ind i Landet end Eriks-Fjorden. Han tilbragte derpaa endnu en Vinter ved en Ø foran Mundingen af Eriks-Fjorden og begav sig endelig om Sommeren 985 tilbage til Brede-Fjord. paa Island. Her vakte hans mærkværdige Reise stor Opsigt. Erik kaldte det nysopdagede Land Grønland, thi, sagde han, det vil tilskynde Folk at drage did, naar Landet har et godt Navn. Da vistnok dengang allerede de bedste Strækninger vare tagne i Besiddelse paa Island, manglede det ikke paa rige og mægtige Høvdinge, der ved Eriks Fortællinger om dette Grønland, om dets store Udstrækning og navnlig om dets smilende Fiorde, fik Lyst til at slutte sig til ham paa hans næste Reise. Men trods denne Eriks Berømmelse, glemte hans sidste Fjende, for hvis Skyld han var bleven erklæret fredløs, dog ikke det endnu uafgjorte Regnskab. Om Vaaren, hedder det, sloges Erik med Thorgest, men blev den tabende. Derefter bleve de forligte. Nu ilede Erik med at ruste sig til sin nye Grønlands-Reise, dette var altsaa i Aaret 986. En heel Flaade af ialt 25 Skibe fulgte med ham for at bebygge Landet. Men næsten Halvdelen af dem deels totalt

forliste deels forsloges til andre Kyster, og ikkun 14 Skibe siges at have naaet deres Bestemmelsessted.

Det er ogsaa heelt rimeligt, at en stor Deel af de Skibe, som i hin Tid vovede sig ud paa Seiladsen til Grønland, maatte forulykkes, naar man erindrer, at denne Seilads ansees for farlig i vore Tider, og betænker de Hjelpemidler, som Sofarten nu har til sin Raadighed fremfor i hine Tider. Hvilket Skib vilde vel nu vove sig ud uden Compas? ikke at tale om Sextanter, Chronometre, Kaart, langvarig Erfaring og Bekjendtskab med Farvandet eller Hjelp af Lodser og bekjendte Mænd. Af alle disse Hjelpemidler havde de gamle Islændere slet ingen; Himmellegemerne vare deres Compas, men i hine Farvande, hvor Taagen netop er saa fremherskende, hvor mange Dogn gaae hen uden at man seer Soel, Maane eller Stjerner, hvad havde de der til at styre efter? Eller holdt de sig muligen paa samme Sted til Luften klarede? Men hvormange Dage med god Vind maatte der da ikke gaae tabte for dem, og hvorledes var det dem da muligt, blot nogenlunde at holde Bestik eller være paa det Rene med, hvor de befandt sig? Man kan af disse Vanskeligheder slutte sig til, hvilke sande Søhelte disse Folk have været, og hvor langt mere de maae have været fortrolige med Havet og fundet sig hjemme der, end de, som vi i vore Tider kalde dygtige Søfolk. Og naar de nu omsider vare saa heldige at naae en af disse lidet gjæstfrie Kyster, hvor der i vore Tider udfordres saa mange Forberedelser, for at en Fremmed kan have det nødvendige til at sikre sig mod Veirlig, Kulde og Sult, hvilke Moisommeligheder og Farer havde de da ikke at overvinde? Deres bekjendte Reiser til Amerika, og Sammenstød med de Indfødte der, vise, at de i hine raae Tider altid maatte være rustede paa Krig og Selvforsvar. Skibene vare

altid vel bemandede, desuden førte de Qvæg og andet til Bosættelse Nødvendigt med sig; derfor maae man antage, at Fartøierne have havt en ikke ringe Størrelse for at kunne rumme Proviant, samt Foder og Vand til Kreaturerne, paa Reiser af saa usikker Længde.

Erik ankom altsaa til Grønland i Følge med 14 Skibe. Hver af Høvdingene tog nu en af de Fjorde, som Erik havde opdaget, i Besiddelse. Navnlig anføres der 9, som foruden Erik bosatte sig i det nuværende Julianehaabs Distrikt hvorimod endeel droge længer Nord paa til Vesterbygden, som antages at have været det nuværende Godthaabs Distrikt; og høist mærkværdigt er det, endnu at see, hvorledes denne over 100 Mile lange og farlige Kyststrækning, som indbefattede Østerbygden og Vesterbygden med den mellemliggende Ubygd, med alle dens utallige Øer og Skjær og fra Havet ikke synlige Fjorde og indre Farvande allerede dengang ved Eriks Undersøgelser kan have været saa nøie bekjendt og af ham beskreven for hans Reisefæller, at de netop kunde udsøge de bedste Steder, og at neppe nogen betydelig til Qvægavl, i Forbindelse med Fiskeri, skikket Kyststrækning er undgaaet deres Opmærksomhed. De samme Fjorde, som efter Beskrivelsen dengang maae antages at være blevne bebyggede, ere ogsaa efter vort nuværende Bekjendtskab med Landet, de meest udsøgte Egne, og af de Nybyggere, som kom senere, ere vel de mindre betydelige Bugter med flade Strækninger og Græsgange tagne i Besiddelse. Naar man nu for Tiden besøger de større Fjorde i Sydgrønland, og er kommen til en vis Afstand indenfor deres, i Reglen af høie, golde og tildeels steile Klipper begrændsede Mundinger, der kun synes lidet indbydende, da er man næsten altid vis paa at træffe Levninger af gammel skandinavisk Bebyggelse. Hvor det større Opland begynder,

med sine ved de høie Bjerge beskyttede Dale, af hvilke Elve udgyde sig i Havet, og hvor man, ved at forfølge Elvenes Løb, lidt høiere oppe træffer Indsøer, omgivne af Kratskov og livlig grønne Bjergskrænter med brusende Bjergstrømme, fra den optoende Snee og Joklerne paa Høilandet, der, ved Mundingen af de laxerige Elve, faa hundrede Alen fra Strandbredden, seer man Resterne af Steenmure, i Reglen ganske sammenstyrtede og begroede med Vidier og Enebær; kun paa de færreste seer man endnu Indgangen til Huset bedækket med en stor flad og lang Steen, samt Spor til andre Aabninger eller Fordybninger i Murene. Jordsmonnet omkring disse gamle Bygninger er usædvanligt rigt paa Muld og bærer høit Græs og saftige Qvaner, indtil henved 3 Alen høie; som oftest er endog blot denne forhøiede Muldjord, med den stærkere Græsvært, det eneste endnu levnede Tegn til den tidligere Beboelse, medens selve Murene ere heelt begravede, udjævnede og overgroede.

Ligesom hine første islandske Colonister vidste at udsøge de smukkeste Egne af Landet i det Hele, saaledes havde Erik Røde ogsaa vidst at vælge, atter blandt disse, den i enhver Henseende meest fordeelagtige. Endnu den Dag idag seer man Levningerne af et Huus, som efter al Sandsynlighed er det, i hvilket Erik opslog sin Bopæl paa Brattelid i Eriks-Fjorden. Det er, saavidt vides, den eneste af disse Ruiner, ved hvilke en brat og jævn Klippevæg er benyttet til at danne den ene Sidemuur, og har man deraf udledet Navnet Brattelid. Klippevæggen er vel 5 à 6 Alen høi, Murene over 2 Alen tykke og byggede af røde Sandsteen, murede sandsynligviis oprindelig med Leer, af hvilket de finere Dele nu ere udskyllede og kun grovere Sand tilbage. For ikke mange Aar siden fandt de Reisende, som besøgte dette mærkværdige Sted, endnu

Døraabningen vedligeholdt, 2¾ Alen høi og rigelig 2 Alen bred, men nu er den neppe kjendelig, da den store Steen som rimeligviis har bedækket den, er nedstyrtet i de seneste Aar. Stenene i disse Mure ere af en forbausende Størrelse, endog indtil 2 á 3 Alens Længde, Bredde og Tykkelse, og er det høist gaadefuldt, hvorledes de have kunnet transporteres, løftes op og lægges saa smukt afpassede og afstøttede med mindre Steenkiler, ovenpaa hverandre. Den ene Endemuur er heelt nedstyrtet og det indre af Huset, der er c. 20 Al. langt og 10 Al. bredt, er opfyldt med en uordentlig Dynge af disse Steenblokke. Huset ligger henved 200 Alen fra Stranden, paa en lille grøn Slette, der er ganske fri for Krat, men derimod meest begroet med Græs og jævn som en Mark; paa den findes de fleste og største Ruiner i Grønland. Mod Nord kommer man over denne Slette, efter en Times Vandring langs Stranden, hen under Foden af et vistnok 4 á 5000 Fod høit Bjerg, der viser sig som ganske goldt og regelmæssigen furet af paralelle Render, der er udfyldte med Snee. Om Sommeren sees det hyppig, naar dets Top atter kommer frem af Skyerne, efter Uveir, heelt hvidt af nyfaldende Snee, en lille brusende Bjergstrøm fører det lerede Vand fra disse tøende Sneemasser ned i en ganske lille Indsø, der er omgiven af temmelig lave og forkrøblede Birkebuske. Mod Vest hæver den lille Slette sig til lave terasseformige Bakker, der ligeledes paa Overfladen ere ganske grønne, med rødlige Skrænter af Sandsteen, og over hvilke man har en ganske jævn Vei, paa neppe en halv Miils Længde til den egentlige Eriks-Fjord, hvis ligeoverliggende Kyst er anseet for den rigeste paa Kratskov og Græsgange i Grønland, og paa faa Miles Strækning har en Mængde Ruiner af Bygder eller Samlinger af Gaarde. Der er der ligeledes betydeligt Lare-



RUINEN AF BRATTELID I 1854.

(SYDGRÖNLAND.)

fiskeri, ligesom ogsaa Sælhundefangsten her fortrinsviis har kunnet drives af Europæerne, eftersom Isen ligger paa denne Fjord næsten hele Mai Maaned over, og Sælhundene hyppig om Foraaret krybe op paa Isen. Fjorden ved selve Brattelid derimod, eller Einars-, nu Igalliko-Fjord, holder sig forsterstedelen aaben om Vinteren, hvoraf det forklares, hvad Sagaerne synes at tyde paa, at Indseilingen til Brattelid skete gjennem denne Fjord. Ogsaa dens inderste Deel, i en Omkreds af 3 á 4 Mile fra Eriks Bopæl, havde i Oldtiden flere beboede Steder, skjondt den er mindre riig paa fladt Kystland end Eriks-Fjorden. Der laae Garde, hvor senere Bispesædet blev oprettet, 2 Mile fra Brattelid, i en yndig græsrig lille Dal, omgiven af grønne Bakker og ved Mundingen af en Elv, der kommer fra store, med Krattskov omgivne Indsøer. Neppe kunde man endnu i vore Tider gjøre et bedre Valg for en saadan Bosættelse end Brattelid, beliggende mellem begge de bedste Fjorde, saa at Fiskeri og Sælhundefangst, ligesom og Indsamling af Hø og Brændsel kunde foretages til begge Sider, og Fordelen af det langvarige og sikkre Islæg paa den ene Fjord kunde forenes med den, som det aabne Farvand paa den anden Fjord frembød for Seiladsen tidligt om Foraaret og seent paa Efteraaret. Da nu Stedet tillige laa saa fortrinligt for Communikationen med de vigtigste øvrige Bygder, vedblev det, under den republikanske Forfatning, som indførtes her, ligesom paa Island, ogsaa efter Eriks Død at være den vigtigste Plads og Laugmandens Sæde, og var Skuepladsen for de vigtigste Begivenheder i den lille Stat, og neppe vil nogen Nordboer kunne besøge denne Egn, uden at gribes af vemodige Følelser ved den levende Tanke, som Beskuelsen af hine simple, men stærke og endnu halvt opreist staaende Mure vække om det fra Moderlandet afskaarne

skaarne Samfunds tragiske Skjæbne og i Mørkhed indhyllede Endeligt.

Grønlands Opdagelse indtraf paa den Tid, da Christendommen indførtes i Norden og samtlige Nordboere, som først bosatte sig i Grønland, vare Hedninge. Ved Aaret 1000 gjorde Eriks Søn Leif en Reise til Norge, hvor han besøgte Kong Olaf Trygvesøn og lod sig, tilligemed sine Skibsfolk, af denne overtale til at lade sig døbe og antage Christendommen. Han blev om Vinteren hos Kongen, som viste ham stor Opmærksomhed, udentvivl fordi han i ham saae et Redskab til at udbrede den christne Lære til den nye Koloni. Ved Tilbagekomsten til Grønland synes Leif ogsaa at have arbeidet med Iver i denne Retning. Hans Moder Thiodhilde lod sig strax døbe, og hendes Exempel fulgte efterhaanden de øvrige Kolonister. Hun byggede en Kirke paa Brattelid, i hvilken hun flittigen holdt Bønner. Men Erik Røde vilde paa ingen Maade lade sig overtale til at forlade sin gamle Troe, og det er et Spørgsmaal, om han døde som Christen. Ogsaa forøvrigt beskrives Folket i Grønland, selv efter Christendommens Antagelse, endnu som meget raat og uvidende.

Ikke mindre berømmelige end Eriks Opdagelser vare de, som kort efter udførtes af hans nærmeste Slægtninge, og som have givet den gamle grønlandske Koloni et vist verdenshistorisk Navn, da det var herfra, at den første Opdagelse af Nordamerikas Fastland udgik.

Samtidig med Erik havde Herjulf bosat sig i Grønland paa Herjulfsnæs, den sydligste Bygd, paa hvis Plads der endnu staaer Ruiner af flere Huse og af en Kirke. Stedet ligger ligeoverfor Missionspladsen Frederikshaab, paa en lille Slette under høie og steile Bratninger, der vende ud imod

Havet, mod hvilket Kysten kun er beskyttet ved nogle ganske smaa Øer eller Skjær. Søen undergraver og bortskyller aarlig en Rand af det lave Sletteland og har saaledes allerede banet sig Vei halvt ind i den gamle Kirkegaard; derved ere en Mængde Lig komne tilsyne 1 á 2 Alen under Jorden; Ligkisterne ere endnu tildeels vedligeholdte ligesom de gamle Ligklæder af Vadmel, der tildeels hele og holdne kunne tages frem. Ogsaa er der fundet ikke faa mindre Kors af Træ, som synes at have ligget i Kisterne mellem de Dødes foldede Hænder, ligesom og dette Sted er et af de faa, hvor Ligstene med Inskriptioner ere fundne. Herjulfs Søn, Bjarne, en rig og anseelig ung Mand, der eiede sit eget Skib og idelig flakkede om paa Havet, kom fra Norge til Island, hvor han erfarede, at hans Fader netop samme Sommer var draget bort med Erik til Grønland. Han undlod da at udlosse sit Skib, og efter at have raadspurgt sine Skibsfolk, fattede han den dristige Beslutning, at begive sig videre paa Veien for at følge Faderen og opsøge Grønland, skjøndt ingen af dem endnu havde været i Grønlands Hav. De seilede først i 3 Dage til de havde tabt Landet af Syne. Da lagde Børen sig, der opkom Nordenvind og Taage, de vidste ikke hvor de fore, og saaledes gik det i mange Dage. Derefter saae de igjen Solen, og de kunde da stjelne Himmelegemerne, da heiste de Seil og seilede den Dag indtil de saae Land, og talte da imellem sig om, hvad Land dette kunde være, og Bjarne sagde, at han troede, at det ikke kunde være Grønland. De seilede noget nærmere ind og saae snart, at Landet var uden Fjelde, men med smaa skovbegroede Høie. De lode da Landet ligge paa venstre Side og seilede Nord efter i 2 Dage, førend de saae et andet Land. Dette var fladt og ligeledes begroet med Skov. Bjarne sagde: „Dette kan heller ikke være

Grønland, thi der siges der at være meget store Isbjerge." Nu vilde Skibsfolket, at der skulde gjøres Landgang, foregivende at de manglede Brændsel og Vand, men Bjarne var ikke til at bevæge, han sagde, at dette kun var Paaskud, lod Forstavnen vende fra Land og seilede med Sydvestvind i 3 Dage, hvorpaa de atter fik Land i Sigte. Dette var nu høit og bedækket med Fjelde og Isbjerge. Men heller ikke her vilde Bjarne lande; han meente, at dette heller ikke kunde være Grønland og ikke frembød noget tjenligt Opholdsted. De vendte derfor atter udefter og seilede med den samme Vind i 4 Dage da de saae et fjernt Land. Da sagde Bjarne endelig: „Dette er ligest Grønland, efter hvad man har fortalt mig om samme, og her vilde vi styre til Land." Her opsøgte Bjarne da sin Fader og bosatte sig hos ham. Baade i Norge og i Grønland vakte Beretningerne om Bjarnes Reise og de nye, som det syntes tillokkende Lande, han havde seet, stor Forundring, man spottede over den udholdende Sohelts ringe Videbegjærlighed, at han saa ganske havde undladt at tage disse indbydende Steder, som vel efter al Sandsynlighed have været det nuværende Ny Foundland og Labrador, nærmere i Diesyn, medens Reiselysten derved tillige paany æggedes hos Datidens mange dristige Eventyrere. Den første, der dog for Alvor fattede Planen til en Opdagelsesreise dertil, var Leif Erikson, da han var kommet tilbage til Grønland, efter at have antaget Christendommen i Norge. Da drog han til Bjarne Herjulfson, kjøbte hans Skib og hvervede Folk, saa de vare ialt 35 Mand. Han bad dernæst sin Fader Erik om at være med og lede Expeditionen som Anforer. Men denne undskyldte sig med sin tiltagende Alder og meente, at han nu ikke mere var istand til at udstaae en saadan Reises Besværligheder. Paa Leifs indstændige

Foreſtillinger om, at Erik dog var den af Familien, af hvem der ſnareſt turde ventes Held for Reiſen, lod den gamle Mand ſig tilſidſt overtale, men da han red den korte Vei fra Gaarden Brattelid ned til Skibet, ſnublede Heſten med ham og faldt. Dette anſaae Erik for et ondt Varſel og ſagde: „Ei er det mig mere beſtemt at opdage flere Lande, end det vi nu beboe og vi ſkulle nu ikke følges længere alle," hvorpaa han begav ſig tilbage til Brattelid, men Leif gik tilſøes med ſit Skib. Han fandt da først det Land, ſom Bjarne fandt ſidſt. Der ſeilede de ind under Land, ankrede og gik iland med Baaden, men de fandt iſtedetfor Græsland, ikkun Bjerge, bedækkede med Jokeler, og nedenfor Jokelerne, løſe, golde Steendynger, heelt ned til Havet. Leif fandt ingen Opfordring til at blive her, men da han nu dog ikke, ſom Bjarne, var ſeilet fra Landet uden at tage dette i Øieſyn, meente han at burde give det et Navn og kaldte det Helleland, af Helle, en Steenflade. De ſeilede derpaa videre og fandt et andet Land, hvor de ligeledes kaſtede Anker og gik iland med Baaden, men her fandt de ſmukke Sletter bevoxede med Skov, hvorfor Leif kaldte det Markland. Derpaa ſtak de atter i Søen og ſeilede med Nordoſtvind i 2 Dage, hvorpaa de atter ſaae Land. De gik da først iland paa en en lille Ø, ſom laae nordenfor Kyſten og opdagede derfra en Bugt ſom gik ind i Landet indenfor Øen. De ſeilede derpaa med Skibet heelt ind i Bugten, hvor der var meget grundt og Skibet derfor faldt tørt ved Ebbetiden. De vare dog ſaa begjærlige efter at komme iland, at de ikke vilde vente paa Høivande, men løb ſtrax iland nær ved Mundingen af en Elv, ſom kom fra en Indſø. Stedet forekom Leif ſaa indbydende, at han beſluttede at underſøge det nøiere og blive her Vinteren over. De førte derfor ſenere Skibet opad

Floden til Indsøen, i hvilken de ankrede. De bragte da deres Tøi iland og byggede sig først nogle Brædehytter, senere større Huse. I Floden og Søen fandt de Lar, som vare af en langt større Art, end de der fandtes i Grønland. Ogsaa til Qvægavl fandt de Egnen meget skikket, thi der behovedes ikke at samles Vinterfoder, da der ikke indtraf synderlig Frost, men Græsset visnede kun lidt om Vinteren. Dag og Nat vare ogsaa mere lige lange end paa Grønland eller Island, thi paa den korteste Dag var Solen oppe fra Kl. 8 om Morgenen til Kl. 4 om Eftermiddagen. Man kan heraf slutte sig til, at Leifs Vinterqvarteer maae have ligget i en af de nordligere Fristater af Nordamerika, maaskee Massaschusets eller Rhode Island. Da de vare færdige med Husbyggeriet, deelte Leif sine Folk i 2 Partier, som afverlende hveranden Dag skulde blive ved Husene, og hveranden gaae ud for at undersøge Landet, men derved hverken skilles ad eller gaae længere, end at de kunde komme hjem om Aftenen. Uventvivl har han havt god Grund til at træffe denne Anordning; han har vistnok havt en Anelse om at disse Egne kunde være beboede, og at den lille, fra al Hjælp afskaarne Flok, naar den adsplittedes, let kunde overrumples af en fjendtlig Skare. Ved de senere Reiser og Sammenstød med Skrælingerne bekræftede dette sig, og var denne Fare vistnok Hovedgrunden til, at de gamle Nordboere, der vel vare den Tidsalders tappreste og meest krigerske Folk, men for ringe i Antal til at hævde en rolig Besiddelse af større Landstrækninger mod vilde og krigerske Stammer, aldrig vandt noget saa stadigt Fodfæste i Nordamerika, som i Grønland. En Aften hændtes det, at Leif savnede en tydsk Mand, ved Navn Tyrker, som havde været med i deres Følge, dette tog han sig meget nær, thi Tyrker havde været længe hos Erik og

elsket Leif meget i hans Barndom. Leif irettesatte derfor sine Folk haardt og begav sig paa Veien med 12 Mand for at søge efter ham. Da de vare komne et Stykke fra Huset kom Tyrker dem imøde, men syntes ikke at være ved sin Samling. Leif sagde til ham: „Hvi var Du saa seen, min Fosterfader, og skiltes fra Følget?“ Han talede da først længe paa Tydsk, og fordreiede Øine og Mund, da de ikke forstode, hvad han sagde. Efter nogen Tids Forløb talte han atter paa Nordisk: „Jeg var ikke gaaet meget længer frem, men dog har jeg nogen ny Opdagelse at fortælle; jeg fandt Viinranker og Vindruer.“ „Mon dette er sandt, min Fosterfader?“ sagde Leif. „Tilvisse er det sandt,“ sagde han, „thi jeg var født i en Egn, hvor der hverken fattedes Viinranker eller Vindruer.“ Leif lod nu sine Folk hveranden Dag samle Viindruer og hveranden hugge Træer og Viinranker, og sagdes det, at de fik deres Storbaad fyldt med Viindruer. Leif kaldte derfor Landet Viinland, og det er høist mærkeligt, at der, efter Nordamerikas Gjenopdagelse ved Europæerne, hist og her blev fundet forskjellige Druer, tildeels i stor Mængde, og mod Nord heelt op til Canada. Da Foraaret kom og de havde ladet Skibet, gik de tilsøes og havde god Vind til de atter saae Grønlands Jøkler og Fjelde. Da havde Leif endnu det Held, ved sit skarpe Syn at opdage og redde en Flok skibbrudne Folk paa et Skjær; han blev derfor senere kaldt Leif den Heldige. Beriget med Gods og med stor Anseelse kom han nu lykkelig og vel hjem til sin Fader Erik Røde paa Brattelid.

De nærmest paafølgende Aar af den grønlandske Kolonies Historie, indtil 1013, i Løbet af hvilken Tid Erik Røde synes at være afgaaet ved Døden og Leif at have arvet Høvdingdømmet efter ham, dreie sig næsten udelukkende om fortsatte

Opdagelsesreiser til Viinland, foretagne af Eriks Slægtninge. Først drog hans anden Søn Thorvald dertil; han var den første som traf sammen med de Indfødte, Indianere eller Eskimoer. Han traf først 9 af dem, som strax angrebes af hans Folk, der dræbte de 8, medens den ene undflyede. Men kort efter kom en utallig Mængde Indfødte i Skindbaade ud fra det Indre af Fjorden. Da lød der Raab blandt Normændene som imidlertid vare faldne i Søvn: „Vaagn op, Thorvald, med hele dit Følge, om du vil beholde Livet; gak ombord paa dit Skib med alle dine Mænd, og drager bort fra Land som snareſt." Da sagde Thorvald: „Vi ville føre Stridsskjærmene ud paa Skibsbordene, og værge os saa godt som muligt, men ikke gaae angrebsviis tilværk." Skrælingerne begyndte da at skyde med deres Pile efter Skibet, og flygtede senere saa hurtigt som de kunde. Efter endt Kamp spurgte Thorvald sine Mænd, om de vare saarede, og da de benegtede dette, viste han dem en Piil, som var fløiet mellem Skibsbordet og Skjoldet ind under hans Arm. Han sagde, at dette vilde blive hans Banesaar og bad dem begrave ham paa et Forbjerg af Landet han havde fundet smukkest, og at opreise tvende Kors over ham. Derpaa døde Thorvald, men hans Folk bleve der endnu Vinteren over, samlede Vindruer og Viinranker og droge om Foraaret tilbage med den sørgelige Tidende til Leif. Da fik ogsaa den tredie Broder, Thorstein, Lyst til at fare til Viinland efter Thorvalds Lig; han gjorde det samme Skib istand og hvervede 25 af de største og stærkeste Mænd til sin Besætning. Ogsaa hans Kone, Gudrid, som var af en meget anseet Slægt paa Island, fulgte ham. Men denne Reise havde et uheldigt og sørgeligt Udfald; da de havde tabt Landet af Sigte, fore de vilde og dreve om paa Søen hele Sommeren over. Sidst i October

Maaned kom de tilbage til Grønland og landede i Lysefjorden, i den vestre Bygd. Thorstein søgte da Herberge for sit Mandskab, men blev selv med sin Kone tilbage ved Skibet; thi Christendommen var dengang endnu ikke udbredt over alle Egne af Grønland, og synes de som Christne at have skyet den nærmere Berøring med Hedningene paa dette Sted. Omsider kom en Mand ved Navn Thorstein Svarte til deres Telt og tilbød dem Herberge hos sig for den Vinter, „thi vistnok havde han en anden Tro end de, men han antog dog, at deres maatte være den bedre." De toge da imod det, og Gudrid, som var en meget ansеelig og beleven Kone, vidste vel at skikke sig blandt de Fremmede. Men snart udbrød der en dødelig Sygdom blandt Thorstein Eriksons Folk. Den ene bukkede under efter den anden og Thorstein lod deres Lig lægge i Kister og bringe ombord i Skibet, for den næste Sommer at skaffe dem en christen Begravelse i Eriksfjorden. Snart naaede Sygdommen ogsaa Thorstein Svartes Huus; hans Kone Grimhilde blev først angreben og derpaa Thorstein Eriksøn. Grimhilde var stor og stærk som et Mandfolk, men maatte dog bukke under, og da hendes Mand havde lavet hende en Kiste og med Møie slæbt Liget bort fra Gaarden, døde ogsaa Thorstein Eriksøn. Nu fortælles der, at, medens Thorstein Svarte sad og trøstede Enken Gudrid ved hendes Mands Lig, reiste den Døde sig op paa Bænken og efter 3 Gange at have kaldt paa Gudrid, sagde han, at han ønskede at forudsige Gudrid hendes Skjæbne, for at hun desbedre kunde finde sig i hans Død, thi han var nu kommet til gode Hvilesteder. Og da forudsagde han hende, at hun skulde blive gift med en Islænder, og drage med ham til Island igjen, samt have en glimrende Fremtid og efterlade sig en kraftig og herlig Afkom, hvilket Alt gik i Opfyldelse.

Om Foraaret solgte Thorstein al sin Eiendom og drog med Gudrid til Eriksfjorden, hvor han dernæst bosatte sig, medens Gudrid drog tilbage til Brattelid. Nu hændtes det paa samme Tid, at 2 store Skibe, hvert paa 40 Mands Besætning, kom fra Island til Eriksfjorden. Paa det ene af disse befandt der sig en rig og mægtig Mand ved Navn Thorfinn Karlsefne. Efter nogle Beretninger var Erik Røde dengang allerede død, efter andre hedder det, at han tilligemed flere af Beboerne kom ridende ned til Skibene for at slutte Handel. Han bød tillige Besætningen af begge Skibene med hjem til sig til Brattelid, hvor de fandt Alt hvad de behøvede, og hvor Varene fra Skibene bleve opbevarede i de store Udhuse. Men henimod Julen begyndte Erik at blive taus og mindre glad end han pleiede. Paa Karlsefnes Spørgsmaal om hvad der laa ham paa Hjertet, svarede Erik, at han frygtede for, at han ikke kunde skaffe dem en saa glad Juul, som de vare vante til, og at de senere, naar de kom andetsteds, vilde sige, at de aldrig havde tilbragt nogen værre Juul, end hos Erik Røde paa Brattelid. De gamle Nordboere i Grønland synes at have ført et meget tarveligt Liv; de fattedes rigtignok ikke Fødemidler af det Slags, som deres eget Land producerede, men saadanne, som skulde tilføres fra andre Lande, og navnlig Kornvarer, vare kostbare og sjeldne. Karlsefne vidste da snart at finde paa Raad. „Det skal ikke gaae saa Bonde!“ sagde han, „vi have paa vort Skib Malt og Korn, tag deraf saameget som I vil, og bered et Gilde saa rigeligt som I synes derom.“ Dette Tilbud tog Erik imod og der blev da beredt til Julegilde, og dette Gilde var saa anseeligt, at Folk tyktes neppe at have seet saadan Pragt i et fattigt Land. Kort efter Julen friede Karlsefne til Enken Gudrid, og holdt Bryllup med hende paa Brattelid endnu samme Vinter.

Under dette Vinterophold kan man formode at Viinlandsreiserne have været Hovedgjenstanden for Samtalerne blandt de Mange, som vare forsamlede paa Brattelid og at de ere blevne besungne i de Talevers, der efter Sædvane foredroges til Tidsfordriv under Bryllupshøitidelighederne. Sligt var netop istand til at give Indbildningskraften Næring og opflamme Begjærligheden efter nye Bedrifter. Saaledes skete det da, at Thorfinn Karlsefne belavede sig paa en Reise dertil med sin Kone Gudrid og at det andet Skib, som var kommet fra Norge ligeledes udrustedes for at følge med. Vel forsynede og med en usædvanlig stor Besætning afgik disse Skibe om Foraaret 1007. Den derpaa følgende Viinlandsreise, som varede i 4 Aar, er sikkert den mærkeligste af dem, som med nogen Omstændelighed ere opbevarede i Sagaerne; men vi ville nu kun indskrænke os til hvad der nærmest angik selve den grønlandske Koloni. Karlsefne og hans Ledsagere førte endog Qvæg med sig og det synes at de havde belavet sig paa en formelig og varig Bosættelse i det nye Land, men at denne hovedsagelig strandede paa Sammenstødet med de fjendtlige Indvaanere, som de der forefandt. Paa denne Reise kom det dog ogsaa til fredeligt Samqvem og til Handel om Skindvarer med dem. Men der fandtes altid Anledning til Trætte, og denne udartede snart til Blodsudgydelse og aaben Krig. Omsider følte Nordmændene, at de dog aldrig vilde kunne sikkre sig et roligt Opholdssted her. De længtes derfor atter efter Grønland og Island. I Aaret 1011 vendte Karlsefne og Gudrid tilbage til Grønland, og derfra senere til Norge og Island, hvor mange anseete Folk nedstammede fra dem og hvor deres Slægt endnu blomstrer den Dag idag.

Foruden de nævnte Sønner havde Erik Røde en Datter

ved Navn Freydis. Ogsaa til hende knytter sig Sagnet om en Vinlandsreise, men hendes Navn er tillige opbevaret som et Exempel paa Ugvindelighed og blodig Grusomhed. Hun var gift med en Mand ved Navn Thorvard, der skildres som svag og uduelig, og hvem Freydis kun var givet for hans Rigdoms Skyld. Han havde en Gaard paa Garde og var sandsynligviis en af denne smukke og, ved det senere oprettede Bispesæde, saa mærkværdig blevne Egns første Beboere. Ifølge en af Sagaerne siges Freydis allerede at have deeltaget i Thorfin Karlsefnes ovennævnte Reise; der var hun med ved Kampen med Skrælingerne, og da hun saae Mændene flygte for dem af Forfærdelse, traadte hun frem og raabte: „Hvi løbe I, saa raske Mænd som I ere, for disse Stakler, som jeg troede I kunde fælde som Fæ; hvis jeg havde Vaabeu, troer jeg, at jeg skulde slaaes bedre, end nogen af Eder. Freydis løb efter dem, men langsommere, da hun var frugtsommelig; paa Veien fandt hun et Sværd ved Siden af et Lig, dette greb hun, og da Skrælingerne naaede hende, trak hun Brystet frem af Klæderne og slog det paa det bare Sværd; derover bleve Skrælingerne forfærdede og grebe Flugten.

Samme Aar som Karlsefne kom tilbage til Grønland, ankom tvende Brødre, Helge og Finboge, fra Norge med et Handelsskib og bleve i Grønland om Vinteren. Freydis drog da til dem og sluttede en Overeenskomst med dem, at de paa deres Skib skulde følge med hende til Vinland og senere dele Udbyttet. Begge Skibene ankom til Leifs Huse i Vinland og bleve der Vinteren over. Men Freydis brød snart Overeenskomsten, og trods Brødrenes Eftergivenhed, kom det dog i Vinterens Løb snart til Trætte; de ophørte snart med de til Tidsfordriv begyndte Lege og hvert Parti indesluttede sig i sit Huus. En Morgen tidligt stod Freydis

op, gik hen til Brødrenes Huus og kaldte Finboge ud til sig. Hun spurgte ham, hvorledes han var tilfreds med Opholdsstedet, og da han svarede, at ikkun den Tvedragt, som var opkommet imellem dem, smertede ham, sagde hun, at dette var ogsaa hendes Mening, men det var nu kun hendes Ærende hos ham, at hun vilde bede ham give hende Brødrenes Skib i Bytte for hendes eget, da dette var mindre og hun ønskede at reise bort derfra. Ogsaa dette indrømmede Finboge hende, men da hun kom tilbage til sin Mand, vaagnede denne og spurgte, hvoraf hun var saa kold og vaad. Hun sagde da, at hun havde været i Brødrenes Huus for at gjøre et Bud paa deres Skib, men de havde slaaet hende og tilredt hende ynkeligt. „Men," tilføiede hun, „du usle Mand vil vist hverken hævne min eller din egen Skam, og det faaer jeg nu at mærke, at jeg ikke længer er i Grønland, og jeg vil skilles fra dig, hvis du ikke hævner dette." Thorvard kaldte da strax paa sine Mænd og lod dem gribe til Vaaben, overfalde Brødrene og deres Mænd sovende og føre dem bundne ud. Freydis lod enhver af dem dræbe saa snart de kom ud. Nu vare alle Mænd dræbte, kun Kvinderne vare tilbage, og dem vilde ingen dræbe. Da sagde Freydis: „Ræk mig en Øxe." Saa skete, og derpaa dræbte hun de 5 Kvinder, der vare, og holdt ikke op, førend de alle vare døde. Om Foraaret drog Freydis med det større Skib fuldlastet tilbage til Eriksfjorden, hvor hun ankom tidligt paa Sommeren, netop som Karlsefne lavede sig til at reise tilbage til Norge. Hun havde truet sine Folk med Døden, hvis de forraadte hendes onde Handlinger, og gav dem dertil nu rige Belønninger. Men ikke desmindre kom det dog snart Leif for Øre; ved Piinsler tvang han 3 af hendes Mænd til Tilstaaelse. Han vilde dog ikke straffe sin Søster efter Fortjeneste, men

spaaede, at hendes Afkom aldrig vilde trives, og fra den Tid behandledes hendes Slægt med almindelig Foragt. Freydis var Eriks uægte Datter, derfor og paa Grund af de ved Piinsler aftvungne Bekjendelser har man meent, at Sagaerne have skildret hende med for sorte Farver. Hermed ville vi slutte disse Beretninger om de Gamles Reiser til Viinlandet; kun bemærkes det endnu, at denne Seilads, skjøndt meget dunkel og ubekjendt, synes endnu længe derefter at have vedligeholdt sig, og at der endnu ind i det 14de Aarhundrede formenes at være gjort Handelsreiser dertil.

Forinden vi nu forfølge Koloniens videre Skjæbne turde det vel være passende, at kaste et Blik tilbage i Tiden og følge en anden af hine gamle Søhelte paa hans Reise langs den endnu i vore Dage saa lidet bekjendte Østkyst af Grønland. Enhver som har læst noget om Grønland, vil vide, at hiin Deel af Kysten i den nyere Tid blev undersøgt af Capitain Graah, som ved sin 2-aarige farefulde Reise dersteds godtgjorde, hvad man allerede dengang havde begyndt at formode, nemlig at Østkysten ingenlunde havde været de Gamles Østerbygd, men tvertimod hørte til de ødeste og goldeste, næsten stadig med Driviis omgivne Dele af Landet, der selv nu kun ere sparsomt beboede, og kun yderst sparsomt, eller meest kun i Tilfælde af Skibbrud eller Landflygtighed, blevne besøgte eller beboede af de gamle skandinaviske Grønlændere. Hvor mærkelig er nu ikke Sagaernes simple og ukunstlede, men tillige livlige og omstændelige Beskrivelse af de usigelige Lidelser, under hvilke en Sofarende allerede ved Aar 1000 forliste sit Skib paa denne ugjæstfrie Kyst, og ved sine sparsomme Hjælpemidler kjæmpede sig frem til han naaede sine Landsmænd, der vare bosatte paa Østerbygden, hiinsides Cap Farewel. Thorgils Orrabeinsfostre havde allerede i en

ung Alder udmærket sig som Somand og ført et Vikingeskib for Hakon Jarl i Norge, hos hvem han lærte den unge Erik Røde at kjende og indgik nøie Venskabsforbindelse med ham. Senere var han bosat paa Island da Erik indbød ham til Grønland, og den gamle Lyst til Søen derved vækkedes hos ham igjen. Thorgils overdrog da sine Godser til en anden, overtalede sin Kone Thorey til at følge med og hvervede desuden flere Reisefæller, foruden hans Trælle og hans Godsforvalter Thorarin, thi han var betænkt paa at bygge sig en Gaard i Grønland. Den nys til Christendommen omvendte Thorgils havde før sin Afreise adskillige mørke Varsler om Reisens Udfald, han drømte at see Thor. som vilde overtale ham til at gaae tilbage til den gamle Tro, ved at true ham med store Besværligheder, og disse Syner og Fristelser gjentoge sig flere Gange under Reisens Gjenvordigheder. Saasnart de havde tabt Landet af Sigte, fik de stormende Modvind og dreve omkring hele Sommeren, indtil hen i October Maaned i Aaret 998, da de strandede paa en sandig Strandbred, som det syntes høit oppe paa Grønlands Østkyst, og midt imellem Isbjerge. Skibet ødelagdes, men Skibsbaaden reddedes. De opførte da en stor Vinterhytte med et Skillerum af Brædder. Størstedelen af deres Qvæg var omkommet, derimod havde de endnu noget Meel og maatte forøvrigt erhverve Føde ved at fange nogle Sælhunde, samt ved at roe ud paa Fiskeri; men henad Vinteren blev det knapt paa Fødemidler. Da blev Thorey forløst med et Drengebarn, som hun havde stor Nød ved at ernære. Ved Juletid havde Trællene af det andet Reiseparti, som endnu vare Hedninge, begyndt de ved denne Festtid brugelige overtroiske Lege, da det pludselig gik over til et vildt Raseri iblandt dem, og kort efter udbrød der en heftig Sygdom.

Først døde 6 Mand og senere flere, indtil alle de, der havde været i det andet Følge vare bortrykkede først i Marts Maaned. Ved disse mange Dødsfald i dette lille, i en trøsteløs Ødemark henkastede Samfund, greb en vis Rædsel de Overlevende. De meente idelig at see Gjengangere, især i den Deel af Hytten, hvor de hedenske Trælle havde drevet deres Væsen. Disse Syner vedbleve at plage Thorgils, indtil han havde ladet alle Ligene samle og brænde paa et Baal. Nu kom Foraaret, men den tætpakkede Driviis langs Kysten gjorde det umuligt at slippe fra Stedet. Dog samlede de i Løbet af Sommeren en heel Deel Levnetsmidler, som gjorde dem det muligt endnu at friste den næste Vinter. Foraaret kom atter, og Isen laae endnu fast. Da begyndte Thorgils's Hustru underligen at ængstes; hun meente i Drømme at see vidtudstrakte skjønne Egne med Mænd i skinnende hvide Klæder, deri saae hun en Anelse om Døden og snarlig Befrielse fra al sin Vaande. Hun bad da endnu Thorgils, at komme fra denne Ødemark, hvis det var muligt men han svarede, at han ingen Udvei saae dertil. En Dag, da Veiret var smukt, besluttede Thorgils at gaae op paa Jøklerne for at see ud over Havet, om Isen skulde have begyndt at løsne sig. Tre af hans Ledsagere fulgte ham, medens Trællene skulde roe ud paa Fiskeri og Thorarin, efter at have hjulpet dem Baaden i Vandet, skulde være hos den syge Thorey. Om Eftermiddagen gik Thorgils atter ned fra Fjeldene; det var da blevet et slemt Snefog, men han gik foran og fandt Veien. Han forbausedes da ved ikke at finde Baaden mere, og da han kom til Huset, vare baade Kister og Mennesker borte. „Her er ondt paa Færde," sagde han. Da de nu traadte længere ind i Hytten, hørte de en rallende Lyd og fandt nu Thorey liggende død i Sengen, og Barnet

diende ved sin Moders Lig. Ved noiere Undersøgelse fandt man, at hun var stukket ihjel af Trællene og den troløse Thorarin, som derpaa havde grebet Flugten, medtagende Baaden og alle Fødevarer. Dette Syn bragte Thorgils den største af alle de Hjerteſorger, han havde lidt. Tanken om, hvorledes han nu skulde frelse Barnets Liv, havde nær bragt ham til Fortvivlelse. Da greb han til det besynderlige Middel, at skjære i sin Brystvorte og lade det suge af den. Da, heder det, kom der først Blod, senere en blandet Vædske, men man lod ikke af, førend der kom Melk frem, og dermed blev Drengen ernæret. Han og hans 3 Mænd fattede derpaa nyt Mod, søgte Fiskefangsten med megen Iver og byggede sig en Baad af Pindeværk, udvendig betrukket med Skind, saaledes som det endnu den Dag idag er Brug blandt Grønlænderne. Allerede dengang levede Polarlandenes oprindelige, eskimoiske Indvaanere paa Kysterne af Grønland. Ved Nedsættelsen i Østerbygden traf de gamle Nordboere Spor til at de havde været der, men først i denne Reisebeskrivelse findes de selv omtalte. En Morgen var Thorgils ene ude paa Isen, og fandt et stort Sødyr opdrevet i en Vaage, og derhos tvende Troldkoner, som bandt store Bylter af Kjød sammen. Nordmændene betragtede dette Folkeslag tildeels med en vis Overtro. Thorgils løb til med Sværdet i Haanden og hug til den ene af dem, saa hun mistede Haanden og lod Bylten falde, hvorpaa de løb bort. De samlede nu tilstrækkelige Fødemidler af Aadselet og begave sig, da Isen endelig løsnede fra Landet, paa Reise i deres skrøbelige Fartøi, og forlode dette skrækkelige Opholdssted. Den Sommer naaede de til et Sted, kaldet Sæløre, hvor de forbleve den følgende eller tredie Vinter over. Om Sommeren droge de videre og arbeidede sig under frygtelig Sult videre frem forbi Jøkeler

og steile Kyster. Omsider hændtes det paa et Sted, hvor de havde opslaaet deres Telt, at Baaden paa engang var forsvunden. I sin Fortvivlelse var Thorgils nu nær ved at ende sit Barns Lidelser ved en hurtig Død. Men hans troe Ledsagere afholdt ham derfra. Han havde da atter Drømme og Aabenbaringer, som de udtydede saaledes, at Alt endnu skulde gaae godt. Kort efter blev deres Baad, der syntes at være stjaalen af Skrælingerne, atter bragt til dem, og Thorgils var saa heldig at dræbe en Bjørn, hvis Kjød blev uddeelt i sparsomme Portioner. De droge nu videre og kom forbi mange Vige eller Fjorde. Endelig saae de et Telt af Lærred opreist paa Landet og traf der Thorgils's Avlsforvalter, Thorarin, som var flygtet med Trællene. Denne vilde undskylde sig og paastod at være twungen af Trællene, der havde truet ham med Døden. Men Thorgils svarede: „Vel veed jeg ikke hvad Du ved din Opførsel har fortjent, men usandsynligt forekommer det mig, hvad Du fortæller, og skal Du ikke leve længe." De dræbte ham derpaa og jordede ham paa Stedet; derpaa droge de videre.

Saaledes havde de nu efterhaanden arbeidet sig frem mod Syd, og uden dog at vide, blot nogenlunde, hvor de vare, nærmede de sig Kap Farewel, hiinsides hvilket deres Lidelser omsider skulde have en Ende. Det tredie Aar af deres Ophold paa Østkysten var snart forbi, og det lakkede ad Efteraaret. Da traf de ganske uventet et Skibsstade og et beboet Sted. En landsforviist Mand fra Østerbygden, ved Navn Rolf, var flygtet til denne Ubygd og havde anlagt sig der en lille Avlsgaard. Han tog vel imod de Ulykkelige og bad dem blive Vinteren over hos sig. Barnet blev overladt til Fruentimmernes Varetægt. Saaledes styrkede reiste de om Foraaret videre med et Skib, som Rolf overlod dem, og

naaede den samme Sommer Erik Rødes Bopæl. Thorgils skulde imidlertid ikke her finde den Modtagelse, han havde ventet. Erik viste sig meget kold imod ham. Om det nu var, fordi han ikke kom, som man havde ventet, med store Rigdomme til at forhøie den unge Colonies Glands, eller fordi Erik i ham frygtede en Medbeiler til Hæder, det vides ikke. Thorgils indlagde sig her et nyt Navn ved flere Bedrifter. I Østerbygden nedlagde han en Bjørn, hvilket ansaaes for et sjeldent Held og gav ham Ret til at opkræve en Skat over hele Landet. Kun Erik var ikke meget veltilfreds med denne Gjerning, men lod dog Dyret tillave; nogle sagde endog, at han efter Fortidens Skik havde viist Dyret et Slags Dyrkelse. Derpaa drog Thorgils til Vesterbygden, hvor han overvandt og dræbte en Bande Røvere, der havde Tilhold paa Øerne, og derved erhvervede sig almindelig Yndest saavelsom og Eiendomme. Men Erik vilde slet ikke have mere med ham at bestille. Efterat have udvirket Benaadelse for den fredløse Rolf og efter endnu at have opsøgt og fulgt de troløse Trælle, der havde myrdet Thorey, forlod Thorgils Grønland og kom tilsidst tilbage til Island, hvor han atter overtog sine tidligere Eiendomme.

Omtrent Aar 1021 døde Eriks berømmelige Søn Leif, og dennes Søn Thorkel arvede Høvdingdømmet paa Brattelid og, som det synes, Laugmandsværdigheden, hvilken han beholdt til sin Død, hvorpaa Brattelid gik over til en anden Slægt. I Løbet af denne Tid indtraf der en Række af ret mærkelige Begivenheder, som findes beskrevne i „Fostbrødre Saga" og i det gamle Digt om Skjald Helge, Grønlands Laugmand, som give en ret levende Skildring af den lille Kolonies indvortes Tilstand, de hyppige indvortes Stridigheder blandt Personer eller opstaaede Partier og navnlig

de næsten utroligt haardnakkede og udholdende Forfølgelser formedelst Blodhevn, hvorved hele Slægter opreves, og som i hoi Grad maae have standset Koloniens Fremskridt, ja muligen have været blandt de medvirkende Aarsager til dens senere Forfald og Undergang. Thorgrim Trolle, Einarfjordens Høvding og den mægtigste Mand i Grønland, næst Thorkel Leifsøn, drog ved Aaaret 1022 ud paa en Handelsreise til Norge, Danmark og England, hvor han erhvervede mange Rigdomme. Paa Hjemveien anløb han Island, hvor han overfaldt og dræbte Thorgeir Havarsøn, bemægtigede sig hans Skib og tog det med sig til Grønland. Den Dræbtes Fostbroder, Thormod Kolbrunnarskjald, reiste derpaa til Norge til Kong Olaf; denne synes at have interesseret sig for hans Plan at reise til Grønland, for at hævne Thorgeirs Drab. En Grønlænder, ved Navn Skuf, laa der paa samme Tid med sit Skib; af ham betingede han sig Overfarten til Grønland og fik af Kongen til Afsked et Sværd og en Guldring, samt en Anbefaling til Thorkel Leifsøn. Paa Reisen havde de endeel Uheld og naaede først seent paa Efteraaret til Eriksfjorden, hvor Thorkel Leifsøn gjorde sig al Umage for at skaffe den ham af Kongen anbefalede Gjæst et godt Opholdssted paa Brattelid, hvorimod Skuf havde en Gaard hiinsides Fjorden, paa Stokkanæs. Da det lakkede ad Juul, lod Thorkel brygge Øl, thi han vilde holde Julegilde og indlægge sig Berømmelse derved, da Drikkelaug kun sjeldent pleiede at holdes i Grønland; tillige indbød han mange Venner til sig, og Gildet varede hele Julen igjennem med megen Lystighed og Tidskort. Men ved Slutningen af Festligheden udbrød der Klammeri mellem Thormod og Avlskarlen paa Brattelid, Lodin, der i længere Tid, paa Grund af Skinsyge, havde baaret Nag til hiin; det endtes med, at Thor-

mod dræbte Lodin. Thorkel vilde hævne ham, men lod sig tilsidst affinde med Pengebøder, hvorpaa Thormod flyttede over til Stokkanæs hos Skuf, hvor han lagde Planen til det Forehavende, for hvis Skyld han var kommet til Grønland, nemlig blodig Hævn over Thorgrim Trolle og hans Slægt. Denne boede paa Longunæs i Einarfjorden; han var en „Gode", en stor og mægtig Høvding, der havde mange Folk i sin Tjeneste og var meget stolt i sit Væsen. Netop Sommeren derefter, da Folk droge til Thinget paa Garde, fulgte Thormod med i den Hensigt her at opsøge sin Fjende. Begge Fjordenes Beboere havde allerede opslaaet deres Telteboder hver for sig paa to, ved en lille Bakke adskilte Pladser, da Thorgrims Skib saaes komme. Alle ilede til Strandbredden for at beundre Optoget af hans vel udsøgte og udrustede krigeriske Følge. Hans Overmod var saa stort, at Folk neppe turde tale til ham. Mange Vaaben og Rustninger samt Redskaber til Jagt og Fiskeri bar han ved den Leilighed til Skue. Derpaa blev hans Thingbod reist, nederst med Mure af Jord og Steen, hvorover et Tag af Spærværk, udvendig bedækket med hvidt Vadmel eller Lærred; indvendig vare Væggene beklædte med linnede Tapetserier, udsyede med Figurer og Indskrifter af forskjellige Farver, og Boden afdeelt ved lignende Tapetserier i forskjellige Rum. Her foredrog Thorgrim høirøstede Fortællinger for Folket om sine og Andres Heltebedrifter. En Dag blev det fortalt Thormod, at der netop foredroges en Fortælling om det drabelige Slagsmaal med Thorgeir, hvori denne var bleven dræbt; da greb han en Øre, kastede en laadden Pelts om sig, der var udvendig sort og indvendig hvid, og ilede til Thorgrims Telt, hvor en stor Mængde Mennesker var forsamlet. Det havde netop været smukt Solskinsveir og begyndte at tykne til og skylregne; da

Folket nu skiltes ad og flygtede hver til sin Bod, trængte Thormod sig ind til Thorgrim og spurgte ham, hvad det var for en Saga, han havde fortalt, hvorpaa denne svarede: „De Heltegjerninger kunne ikke fortælles med faa Ord, men hvad er vel Dit Navn?“ Han svarede: „Jeg hedder Utryg“ (ɔ: utro) og derpaa, paa Spørgsmaal om, hvis Søn han var, at hans Fader hed „Tortryg“ (ɔ: den Mistænkelige). Da vilde Thorgrim reise sig af Stolen, men i det Samme greb Thormod Øren og klovede hans Hoved ned til Skuldrene. Han skjulte da hastig Øren under sin Pels, lagde Hovedet i sit Skjød og kaldte paa Folk, sagde dem, at han havde seet Een udføre Drabet, men at denne var undflyet, og derpaa benyttede han den almindelige Forvirring til selv at undløbe. Da han var kommet ud til det yderste Næs, gjorde han sig ukjendelig ved at vende den hvide Side af Pelsen udad og give sig et andet Navn. Imidlertid blev han opsøgt af sine Venner Skuf og Bjarne, der nok formodede, at han var Gjerningsmanden. De bragte ham ombord i deres Fartøi og søgte at forestille ham den store Fare, hvori han svævede ved at være udsat for den dræbte Høvdings mægtige Slægtninges Forfølgelse; men han svarede dem i et Qvad, hvori han ei alene udtrykte sin Tilfredsstillelse ved den udførte Hævn, men tillige sin Lyst til at udstrække den videre over Thorgrims Venner og Slægtninge. De bragte ham først til en Hule, som laa paa en temmelig steil Deel af Kysten; der skjulte de ham og forsynede ham af og til med Levnetsmidler. Men han blev snart kjed af dette Opholdssted; en Dag, da Veiret var smukt, krøb han frem af sit Skjul og klavrede med Øren i Haanden opad Klinten. Da mødte han snart en Mand, stor af Vært, men af et uhyggeligt og modbydeligt Udseende. Han bar en Kofte, sammensyet af Pjalter, og en lignende Hætte, fuld af

Utøi. Thormod gav sig i Snak med ham og fik at vide, at han var en Art Landstryger, som ikke havde noget fast Hjem i Bygden, men forøvrigt havde gode Indfald og levede af gode Folks Gaver. „Man kalder mig Luse-Odde," sagde han, „men hvad hedder Du?" „Jeg hedder Thorraad, jeg er Kjøbmand, og vil Du, Odde, handle med mig? jeg vil kjøbe den Overkjole, Du har paa." Odde svarede: „Du behøver ikke at drive Spot med mig," Men Handelen blev dog sluttet, de byttede Klæder, og Odde maatte tillige paatage sig at gaae Bud til Skuf og Bjarne paa Stokkanæs. Forklædt som Luse-Odde begav Thormod sig paa Veien og kom til en Fiskerhytte, der tilhørte Thorgrims Søster Thordis; der blev han, til hendes 3 Sønner om Aftenen kom tilbage i en Baad fra Fiskeri. Han krøb da frem af Hytten, trængte hurtigt ind paa dem og kløvede Hovedet paa den første, Thorkel. Han kastede da Kappen, flygtede, forfulgt af Thord og Falgeir, og sprang fra en Bratning ned til Hulens Indgang. Thord sprang efter, men sank i Knæ, da han kom ned paa Grønsværen, hvorpaa Thormod ligeledes kløvede hans Hoved, men ikke kunde trække Øxen til sig, førend Falgeir allerede var over ham. De gave sig da til at brydes, og Thormod, som var saaret og mærkede, at Kræfterne svigtede ham, henvendte nu sin Tanke til Kong Olaf og bad om hans Beskyttelse. Da faldt Øxen ud af Falgeirs Haand, og snart styrtede de begge fra Klinten ned i Søen, hvor de svømmende fortsatte Brydningen. Thormods Kræfter svandt mere og mere ved Blodtabet; da gik Falgeirs Seler i Stykker og Thormod traf hans Beenklæder ned om ham, hvorved han hindredes i Svømning og snart maatte opgive Aanden. I sin store Udmattelse krøb Thormod op paa et Skjær, hvor han laae og ventede Døden, da imidlertid Skuf og Bjarne, som

gjennem Luse-Odde havde faaet Formodning om, at Thormod havde indladt sig paa en ny Bedrift, kom roende i deres Baad fra Stokkanæs og frelste ham. De troede ham nu ikke mere sikker i Hulen, bare derfor den haardt saarede Mand tillige med Klæderne og Forraadet ned i Baaden og begave sig hemmeligen med ham til en Afkrog i det Inderste af Eriksfjorden, heelt op under Jokelerne. Der boede et Ægtepar ved Navn Gamle og Grima, som vare fattige og ernærede sig af Jagten. Til deres Omsorg betroede Skuf og Bjarne den Syge, lovede dem Belønning og reiste hjem til Stokkanæs. Grima rensede og forbandt Thormods Saar, men han maatte holde Sengen i hele 12 Maaneder. Først den næste Sommer kunde han gaae imellem Stuen og Udhuset. Imidlertid havde man først anseet ham for druknet, da man fandt Falgeirs Lig, indtil Thordis og hendes sidste endnu levende Søn, Bodvar, fik Nys om hans Tilflugtssted. De droge da til Thorkel paa Brattelid og derpaa med ham i Følge, vel udrustede, til Gamle og Grimas Gaard. Her forefaldt et mærkeligt Optrin, som viser Datidens Overtro og Vedligeholdelsen af enkelte hedenske Trolddomskonster ved Siden af den nysindførte Christendom. Grima eiede en stor Stol, paa hvis Ryg var udskaaret et anseeligt Billede af Thor med Hammeren. Paa denne bød Grima Thormod at sidde, medens de Fremmede søgte efter ham, og nu lod hun Gamle hænge en Kjedel med Sælhundekjød over Ilden, og kastede Feieskarn paa Ilden, hvorved hele Huset blev opfyldt med Røg, medens hun selv sad paa Dørtærskelen og spandt Garn, samt nynnede en Sang, hvoraf de Andre ikke forstode noget. Da kom Thorkel og Thordis med deres Følge for at randsage Huset. De prøvede først paa at gaae ind i Huset og senere paa at kigge igjennem Tagvinduet, men hvad enten det nu har været paa Grund

af Rogen, eller formedelst den Omstændighed, at Thormod har siddet ikke paa, men under den store Stol, og at Synet af det store Gudebillede har indgydt dem en overtroisk Ræd-sel eller endelig formedelst Grimas klogtige Tale, Enden blev, at de maatte reise hjem med uforrettet Sag. Imidlertid kom Bjarne og Skuf atter lønligt til Gamles Gaard, belønnede ham rigeligt og hentede omsider Thormod, da denne var fuld-kommen helbredet, tilbage til Stokkanæs, hvor han tilbragte den tredie Vinter, hemmelig skjult i et Udhuus. Paa samme Tid solgte de Gaarden Stokkanæs og belavede sig om For-aaret til at forlade Grønland. Men Thormods Tørst efter Hævn var endnu ikke slukt. Endnu levede Thordis med Sønnen Bodvar paa Gaarden Løngunæs, samt en anden af Thorgrims Søstre, Thorun, ligeledes med en Søn, Liot, paa Gaarden Langanæs. Tanken om disse Levninger af den for-hadte Fjendes Slægt piinte ham endnu for meget, til at han kunde drage tilbage til Kong Olaf, uden at have prøvet paa, ogsaa at berede dem Undergangen. Da Skuf og Bjarne havde trukket deres Skib ud i Søen, foregav Tormod, at han endnu havde et Ærinde at forrette nordpaa ved Fjorden, laante en Baad og fik en eenfoldig Tjenestekarl, som kaldtes Tosse-Egil, til at følge sig. De roede hen ad Løngunæs til, det var smukt stille Solskinsveir. Da begyndte Thormod paa engang at rokke med Baaden og blev ved dermed, til han fik den kæntret. Tosse-Egil reddede sig dog igjen og gav sig til at roe tilbage, da han ikke mere kunde opdage Thormod, der, ved afverlende at dukke under, var svømmet iland, havende Øren med sig. Der vred denne først sine vaade Klæder og begav sig derpaa til Gaarden Hammer, hvis Beboere levede i Fjendskab med Liot og Thorun. Med en af dem gik han til Langanæs, hvor han lod Liot kalde ud. Denne kom med

Spydet i Haanden og stødte efter Thormod, da han opdagede ham, men Thormod afparerede det med sin Øre, saa det gled ned i Foden og bibragte ham et svært Saar, hvorpaa han huggede til Liot, der havde bukket sig for at støde ham, og ligeledes bibragte denne et svært Saar i Ryggen. Derpaa skiltes de ad, Thormod forbandt sit Saar og gik hen ad Veien til en Fiskerhytte, som Thorun eiede. Der gjemte han sig i Tangen ved Strandbredden. Henad Aften hørte han to af Thordis's Husfarle, der havde været ude paa Fiskeri, komme roende i en Baad, som de fastgjorde ved Land; medens de lagde sig til at sove, søgte han at undkomme med Baaden, men Thordis, mindet ved en Drøm, drog samme Nat ud for at opsøge ham. Han maatte da lade Baaden drive, medens han skjulte sig i Tangen paa en lille Holm. Der reddedes han atter paa en vidunderlig Maade, idet han, i den yderste Livsfare, da Thordis lod Tangen gjennemstikke med Spyd, for at søge efter ham, anraabte Kong Olaf om Bistand. Da hans Fjender havde forladt Holmen, gav han sig til at svømme fra det ene Skjær til det andet, men kunde ikke naae Fastlandet. Da hændtes det, at en Bonde, ved Navn Grim, samme Nat saae Kong Olaf i Drømme og af ham blev anviist til at opsøge Thormod og bringe ham til Skuf og Bjarne. Medens disse derpaa endnu gjorde de sidste Forberedelser til Reisen, lykkedes det endnu Thormod at opsøge og dræbe Liot, og saaledes endelig med tilfredsstillet Hævn drog han med dem til Norge til Kong Olaf, som viste ham stor Ære. Senere fulgte han Kongen i Landflygtigheden og forlod ham ikke mere.

Da Erik den Rødes berømte Slægt ved hans sidste Søn Thorkels Død ophørte at være Midtpunktet for den grønlandske Koloni, knyttede et andet mærkeligt, af Sagaerne be-

varet Navn sig til det gamle Høvdingsæde Brattelid. Et smukt gammelt Digt, en rimet Bearbeidelse af en tabt Saga om „Skjald Helge, Grønlands Laugmand", fortæller os om en islandsk Bondeson, Helge, af poetisk Gemyt og Lyst til store Bedrifter, der, tildeels af ulykkelig Kjærlighed, gav sig til at føre et omflakkende Liv, blev dømt fredløs og omsider fra Norge af begav sig til Herjulfsnæs i Grønland paa et Kjøbmandsskib. Store Gjenvordigheder mødte de Reisende paa denne Overfart. Drevne til den yderste Nød ved idelige Storme, Modvind og Styrtesøer, raadsloge Skibsfolkene, hos hvilke det gamle Hedenskab endnu ei ganske var udslukt, om de ikke heller skulde nedlægge hverandre i Kamp, for at være visse paa Herligheden i det andet Liv. Men Helge raadte til christelig Bøn og Paakaldelse. Da bedagedes Veiret og „Jøklernes Land", de høie, snedækte Fjelde af det sydlige Grønland traadte frem af Taagen. Ankommen til Herjulfsnæs, lod Helge, efter megen indvortes Kamp sig overtale til at ægte den rige Enke Thorun, og begav sig paa et eventyrligt Tog til „Greipar", hvor de Fredløse boede, som havde dræbt Thoruns Mand og Frænder. Ved at hævne disse, vandt Helge saa stor Berømmelse, at han omsider blev valgt til Laugmand og tog Sæde paa det gamle Brattelid. Dette maa formodes at være skeet henved Aar 1028, eller ved Slutningen af den ovenbeskrevne Katastrophe med Thorgrim Trolles Slægt. Nu giver det gamle Digt en tragisk Skildring af, hvorledes Helges Ungdoms-Elskede, Thorkatla, efterat have faaet Nys om Helges Opholdssted, forlod Island for at opsøge ham paa Brattelid, hvor hun gjenfandt ham bunden ved Ægteskabet, og af Thorun omsider blev tvungen til atter at forlade ham. Skjald Helge synes at have været en høit begavet Mand, og af et vist ridderligt Sind; der fortælles og,

at han udarbeidede en ny Lov for den grønlandske Republik. Islænderne, som besøgte Grønland paa Handelsreiser, søgte gjerne at opholde sig Vinteren over som Gjæster i hans Huus, da han var den, der kunde give dem den bedste Underretning om Landet. Der paa Brattelid, hedder det, vendte først sand Fred tilbage i Gubbens Bryst, der døde han, agtet og anseet i en høi Alder, man mener henved Aar 1070.

Efter Skjald Helges Tid blive Sagaerne mere og mere tause om de gamle grønlandske Kolonisters Færd. Det oprindelige kraftige Helteliv synes allerede tidligt at have begyndt at tabe sig, medens paa den anden Side Kolonien dog tiltog i Folkemængde og Velstand. Christendommens yderligere Befæstelse synes da at have formildet de gamle raae Sæder. Det gamle Laugmandssæde Brattelid begynder nu at træde i Baggrunden, og Garde, hvor Domkirken byggedes og Bisperne toge Sæde, blev Hovedskuepladsen for Koloniens, fra nu af saa sparsomme og dunkle Historie. Allerede strax efter den første Bosættelse havde Paverne begyndt at henvende deres Opmærksomhed paa denne fjerne og isolerede Deel af den christne Verden. Aar 1034 blev Grønland henlagt under Adalbert af Bremens Erkebispedomme. Aar 1112 siges Grønland at være bleven besøgt af en Bisp Erik fra Island, men først Aar 1123 besluttede Grønlænderne paa et almindeligt Thing, at en fast Bispestol skulde oprettes i deres Land. I den Anledning blev Arnold, den første Biskop, viet af Erkebispen i Lund; han afreiste 1125, men maatte overvintre paa Island og tog først 1126 sit Sæde paa Garde. Fra hans Død af og til 1520, da Kolonien, efter i længere Tid ikke at have været besejlet, ganske opgaves af Moderlandet, nævnes 18 Biskopper, hvoraf dog flere kun vare titulaire, eller aldrig kom til Grønland; og af dem, som kom dertil, reiste

flere allerede tidligt derfra, efter at have beriget sig godt med verdsligt Gods; kun faa levede og døde paa Garde. Vi have allerede tidligere berørt den Egn, hvor man endnu den Dag idag efter al Sandsynlighed kan paavise Levningerne af denne næstmærkeligste Bygd. Omtrent 1½ Miil fra Igalliko, eller en almindelig Dagsreise fra Kolonien Julianehaab, træffer man, ved at forfølge den sydlige Side af Fjorden, inderst i samme en lille Bugt og en bred Aabning mellem Bjergene. Yderst ved Mundingen kneiser endnu den meget tydelige Ruin af et Huus paa en lille Bakke, hvorfra man synes at have holdt Udkig over Fjorden og observeret de kommende Fartøier. Indgangen til Huset er endnu vedligeholdt og Døraabningen bedækket med en lang flad Steen, ligesom man i den indvendige Muur træffer flere Rum eller Gjemmesteder. Nedenfor dette Huus pleier man at lande, thi det Inderste af Bugten har en meget lav Grund og falder tørt ved Lavvande. Nogle hundrede Skridt derfra, midt i Dalen, træffer man en ikke ubetydelig Gruppe af Ruiner, betegnede ved usædvanlig høie Græstuer, hvorimellem hist og her fremragende Mure og deri atter Fordybninger paa 2 à 3 Alens Dybde. Græsvegetationen er her overordentlig stærk fremfor ved de øvrige gammel-nordiske Ruiner. Murene ere for det meste udvendig og ovenpaa ganske bedækkede af Marehalm (Elymus arenaria), som ved sin Seighed og sine tæt sammenfiltede Rødder vanskeliggjør Eftergravning og Undersøgelse. Men indvendig i de gamle Bygninger findes der mellem Græsset Fordybninger, i hvilke man kan opdage, at Grundvolden for disse Græstuer er et Værk af Menneskehænder. Midtpunktet af denne Plet indtager en Bygning, hvis Mure endnu ere indtil 3 Alen høie og ikke overgroede, og udenom den er der en lille Gaard, indhegnet ved en lav Jordvold. Den Omstændighed, at man

paa flere Steder i denne Gaard i en ganske ringe Dybde under Jorden træffer menneskelige Skeletter, ligesom og Bygningens Form og Retning, lade ingen Tvivl om, at dette har været en Kirke. Tæt op til Kirkegaardsmurens østre Side støder Grunden af en stor Bygning, der har havt en fra de andre Bygninger forskjellig Form, idet den er usædvanlig bred og deelt i flere tydelige Afdelinger, tildeels ganske smaa Celler, betegnede ved smalle og 3 Alen dybe Huller imellem de høie Græstuer. Eftergravningerne paa denne Plet have hidtil desværre kun været faa; foruden Levningerne af Gravene har man i og omkring Kirken og den store Ruin kun fundet en Mængde Brudstykker af Vægsteenskar, et lille Stykke af et afrundet Granitkar, et lille Stykke tildannet Bly, gammelt Træ med stærkt af Rust fortærede Søm, der fandtes 3 Alen dybt indeni Kirken og synes at være Levningerne af det indstyrtede Tag, desuden en Mængde Tænder af Koer eller Heste, saavelsom et Stykke Klokkemalm, en Deel af en lille Haandqværn og flere ubetydelige Gjenstande. Vi savne endnu, hvad man kunde kalde et fuldkommen talende Beviis for, at Garde-Bispegaard og Munkeklosteret have staaet her, nemlig en Inscription, indeholdende Navnet paa en af de afdøde Biskopper eller en anden fra Sagaerne bekjendt historisk Person. Det turde vel neppe feile, at de Gamle have sat Ligstene med Navne over deres afdøde Biskopper, da man har fundet Ligstene med ubekjendte Personers Navne, saavel paa Herjulfsnæs, som ved Igalliko. Og saadanne Ligstene kunne neppe tænkes bortslæbte af de senere Grønlændere. Indtil Dato ere der endnu slet ingen Inscriptioner fundne paa dette Sted, men det er ogsaa, som sagt, kun lidet undersøgt. Ingen Mennesker synes at have boet her, siden de gamle Nordboers Tid, og kun sjeldent er det blevet besøgt af Grønlændere, saalidt-

som af Europæere. Vilde man derfor endnu anvende Noget paa antiqvariske Undersøgelser i Grønland, da vilde det sikkert love det mest lønnende Udbytte, planmæssigt at bortrydde hele Forhøiningen af Muldjord og Byggesteen, og see, hvad der skjules af de Alt bedækkende seige Græstuer, som have vundet saa usædvanligt Overhaand paa denne Plet. Indtil da maae vi nøies med Oldgrandskernes skarpsindige Sammenstilling af de gamle Beretninger, der neppe tillade Forlæggelsen af Garde til noget andet Sted, end Kakstarsuk i Igalliko-Fjorden, til hvilket vi forøvrigt ville komme tilbage ved den specielle Beskrivelse af Distriktet Julianehaab.

Under Biskop Arnold strandede et norsk Skib paa Hvidsærk i Grønland. Mandskabet omkom, men Skibet og Godset, som bjergedes, bleve af Biskoppen erklærede for hans eller Domkirkens Eiendom. Da Efterretningen derom spurgtes i Norge, droge flere Normænd over til Grønland for at gjøre Fordring paa disse Eiendomme som Arv, men fik Afslag paa Garde-Thing. Af Hævnlyst ødelagde de Skibet, hvorover Biskoppen atter stiftede Komplot og lod Normanden Osfur myrde ved en Kirkemesse i Einarsfjorden. Deraf udspandt der sig en Række af Retsstridigheder og blodige Slagsmaal mellem Normændene og Grønlænderne, der endtes med Forligs Stiftelse og Normændenes Tilbagereise 1132.

Aar 1186 strandede et Skib paa Østkysten af Grønland; 14 Aar senere fandt man de Skibbrudnes Lig i en Klippehule, og deriblandt Præsten Ingemunds Lig heelt uforraadnet, hvilket ansaaes som et Tegn paa Mandens Hellighed; ved hans Side laae en Vortavle med Runeskrift, som beretede Omstændighederne ved deres Endeligt. Samme Aar, som Skibet forliste, sagdes et i selve Grønland hjemmehørende

Skib, som forstørstedelen var sammensat ved Hjelp af Træ-nagler og Skindremme, at være kommet til Island.

Aar 1202 reiste den grønlandske Biskop Jon til Island, hvor han fandt en hæderlig Modtagelse hos den derværende Biskop Paul, og hvor det blandt andet fortælles, at han lærte Folk at tilberede Viin af Krækkebær, hvilket maae formodes have været kjendt i Grønland, hvor Bærrene findes i stor Mængde, men fremmede Luxusvarer vare kostbare og sjeldne.

Midt i det 13de Aarhundrede foregik der en væsentlig Forandring med den grønlandske Koloni, idet den, ligesom paa samme Tid Island, mistede sin Selvstændighed og blev underkastet de norske Konger. Dette skete ved Pavens og Geistlighedens Medvirkning, som det synes, uden synderlig Modstand. Paa den Tid døde en Biskop Nikolaus paa Garde; den til hans Efterfølger viede Biskop Olaf reiste til Grønland med det Hverv, at overtale Grønlænderne til at hylde Kong Hakon Hakonsen, hvilket skete 1261. Med det Samme forandredes den gamle Lovgivning, og Grønland blev nu henlagt under Kongens og Dronningens Fadebuur. Handelen derpaa turde kun drives af Regjeringens Skibe. Nogle have heri, saavelsom i Havisens Tiltagen paa Østkysten og hyppigere Forliis til samme Tid villet see en Hovedgrund til Koloniens Forfald i Løbet af det følgende Aarhundrede, og dens senere totale Undergang. Dog bør man betænke, at Landets Befeiling vistnok allerede før den Tid har været meget sparsom, efter at Opdagelseslysten og Vikingelivet havde ophørt at være medvirkende Bevæggrunde til Reiserne i hine farlige Egne af Havet, og kun sikker Udsigt til Vinding kunde lede de Sofarende til Sligt. Uagtet vi ikke have nogen Talangivelse om Republikens Folkemængde, hedder det dog i de gamle Beretninger, at den sik en særegen Bispestol, ikke fordi

den i Størrelse kunde svare til et andet Bispedomme, men kun formedelst dens isolerede Beliggenhed. Hvis nu disse faa Indvaanere tillige, som af Alting fremgaaer, have ført en tarvelig Levemaade og meest været indskrænkede til deres eget Lands Produkter, hvad stor aarlig Tilførsel kan der da vel have været fra Udlandet, og hvad stor Konkurrence kan der vel have været om at besejle Landet og hente dets Produkter? Saameget er imidlertid vist, at dets Historie fra nu af bliver dunklere og dunklere. Fra nu af og til Midten af det følgende Aarhundrede haves kun sparsomme Efterretninger om, naar nye Bisper ere udnævnte, naar Skibet eller „Grønlands-Knarren" er ankommet lykkelig med Ladning til Norge, eller naar Forliis ere indtrufne. Aar 1265 forliste en Grønlandsfarer med 40 Mand. Aar 1266 blev endnu en mærkværdig Opdagelsesreise foretagen fra Østerbygden heelt op i den nordligste Deel af Baffins-Bugten til Lankaster-Sundet, især for at undersøge Eskimoernes eller Skrælingernes Opholdssteder. Det synes, som om Kolonisterne allerede dengang have havt en Frygt for dem, eller en Forudfølelse af det senere for dem saa fordærvelige Sammenstød med dette Folkefærd, der vilde gjøre dem Retten til disse Kysters Besiddelse stridig. Aar 1266 forliste et Skib, der kom fra Grønland med en, Biskop Olaf tilhørende rig Ladning, paa Kysten af Island, og mener man dersteds endnu Aar 1604 at have fundet Hvalrostænder, med røde Mærker, fra dette Vrag. Fra Aar 1308, den 22de Juni, har man et mærkeligt Brev fra Biskop Arne i Bergen til Biskop Thord i Grønland, i hvilket hiin melder Kong Erik's Død, der var indtruffet 1299, og følgelig antager, at man i Grønland ingen sikkre Efterretninger havde faaet fra Europa i de sidste 9 Aar. Han sender med samme Leilighed Biskoppen paa Garde en kostbar Klædning og et Fad

med Viinbær eller Rosiner, tilligemed flere Presenter til de grønlandske Klostre, som en Kjøbmand i Bergen skal overbringe. Aar 1346 kom endnu Grønlands-Knaren med en god Ladning til Norge og i den Anledning fornyede Magnus Erikson Forbudet mod, at uberettigede Skibe maatte besejle hans Skatlande. Aar 1347 ankom et Skib med 18 Mand fra Grønland til Norge, efterat have været ved Markland; dette er det sidste Spor til de Gamles Besejling af Amerikas Fastland.

Paa denne Tid var det, at en ny, for Kolonien høist sørgelig Katastrophe indtraf, idet Pesten Aar 1349 kom til Norge. Da blev Island ikke besejlet i 2 Aar, Grønland var der ikke at tænke paa; derpaa blev Seiladsen endnu sparsommere end den tidligere havde været. Aar 1365 blev Alf viet til Biskop over Grønland, men kom først dertil Aar 1368, da havde der ingen Bisp været i 19 Aar. Han døde der 1378. Grønlands-Knaren forliste paa Kysten af Norge 1369, muligen paa Tilbagereisen, efter at have overført Biskop Alf. Kort derefter indtraf det første bekjendte Sammenstød med Eskimoerne, idet disse overfaldt Vesterbygden 1379. Først dræbte de 18 Mand og bortførte 2 Drenge som Trælle, men Kampen fortsattes og endte med Vesterbygdens Undergang. Et dunkelt Sagn blandt de nuværende Grønlændere taler endnu om en stor Træfning, som fandt Sted i Fjorden Pissiksarsik ved Godthaab. Da Efterretningen herom rygtedes i Østerbygden, udrustede den derværende Laugmand et Skib og sendte Forstanderen for Bispegaarden paa Garde, Ivar Bardson, dermed, for at undersøge Vesterbygdens Tilstand, men de fandt ingen Landsmænd der. Kun Qvæget løb endnu halvvildt omkring paa Fjeldene. Nu vare Skandinaverne indskrænkede til den sydligste Deel af Landet; der svandt deres

Kræfter, ved den manglende Kommunikation og Tilførsel af Nødvendighedsgjenstande fra Hjemmet, muligen og ved særegne tilstødende Uheld, efterhaanden sammen, medens Eskimoerne, ved deres, efter Landets Hjælpekilder afpassede Levemaade, mere og mere udbredte sig mod Syd, og deres Sammenstød med de sidste Levninger af Skandinaverne nærmede sig.

Aar 1383 kom der et Skib fra Grønland til Norge og bragte Efterretningen om Biskop Alfs Død, der var indtruffet for 6 Aar siden; 1385 fordreves 4 Islandsfarere til Grønland, hvor de bleve i 2 Vintre. Da de bragte alle Producterne hjem fra Landet, blev intet Skib udrustet 1388. I det følgende Aar, under Dronning Margrethe, bleve endnu nogle Skippere tiltalte, fordi de havde beseilet Grønland med private Skibe, men frikjendtes, fordi de kun havde gjort det af Nød. Fra 1409 haves endnu et paa Garde udstedt Dokument, en Ægteskabskontrakt for en ung Islænder, der giftede sig paa en Reise til Grønland. Dette er underskrevet af en Officialis eller en Embedsmand, der vikarierede for Bispen paa Garde, og efter al Rimelighed have ingen af de senere nævnte Bisper til Garde, af hvilke den sidste, Vincents, døde i Maribo henved Aar 1540, nogensinde seet Grønlands Isbjerge. I dette samme Tidsrum var det ogsaa, at Seiladsen paa Grønland ganske ophørte og at Koursen dertil gik i Forglemmelse. Vi ile derfor nu med at sammenstille de tarvelige Notitser, som Historien har opbevaret, og hvoraf vi skulle slutte os til den Række af Lidelser og Savn, hvorunder det lille, engang saa kraftige Samfund, afskaaret og forladt af Moderlandet, ved den manglende Tilførsel efterhaanden berøvet de nødvendigste Midler til at bygge de for deres Fiskerier uundværlige Fartøier, saaledes ind-

svandt til smaa isolerede Bygder, og i disse trøstesløse Udørkener prisgivet til roveriske Overfald, omsider gik under, uden Haab om, at deres sidste Skjæbne nogensinde skulde blive deres Landsmænd i den civiliserede Verden bekjendt. Aar 1406 bleve 3 Islændere fordrevne med deres Skib til Grønland og forbleve der i 4 Aar; fra denne Reise har man vel hiint Dokument fra Garde, saavelsom den Efterretning, at en vis Kolgrim i Aaret 1407 i Grønland blev dømt til at dø paa Baalet formedelst Ægteskabsbrud og Beskyldning for Hereri. Aar 1418 siges Østerbygden at være overfalden af en fjendtlig Flaade, dens hellige Bygninger ødelagte, paa 9 Kirker nær, og mange Indvaanere bortførte i Trældom. Aar 1432 sluttedes en Traktat mellem Kong Erik til Danmark og Norge og Kong Henrik den 6te af England, om Skadeserstatning for de Tab, som Engelsmændene i de sidste 20 Aar havde tilføiet de norske Skatlande, ved med Vold at bortføre Mennesker fra disse Egne. Denne Traktat tillige-med flere gjentagne kongelige Forbud fra samme Tidsalder, mod at Uvedkommende maatte besejle Skatlandene, forekomme Forfatteren i høi Grad at tale for den Gisning, at hiint mysterieuse Overfald paa Østerbygden i 1418 blev foretaget af engelske Fribyttere, der stræbte at erstatte den ved Pesten forvoldede Mangel paa Mandskab i deres eget Land. Andre ville derimod ansee denne Gisning for mindre velgrundet og mene, at Overfaldet alene er skeet ved Eskimoerne. Aar 1445 siges en islandsk Høvding, Bjørn Thorleifsson, og hans Hustru at være forliste paa Grønland. Hvorvidt disse have opholdt sig paa Garde og bragt Efterretninger derfra er uvist; men omtrent Aaret derefter er der kommet Klager fra Grønlænderne, over Island, Norge eller England, til Paven, og blev denne deri anmodet om at sende dem Biskop og

Præster, da nu mange af dem vare komne tilbage fra Fangenskabet, havde udbedret deres Boliger og begyndt deres tidligere Erhverv, men paa Grund af de store Afstande fra de faa Kirker, som havde undgaaet den fjendtlige Ødelæggelse, kunde de ikke besøge Guds Huus, uden sjeldne Gange, ved at foretage lange og besværlige Vandringer over Landet. Aar 1448 udstedte Paven et Brev til Erkebispen i Norge og Bispерne paa Island, hvori han beskriver disse Klager og opfordrer dem til, i Forening at virke til at afhjælpe dem. Omstændighederne synes imidlertid ikke at have været gunstige derfor. Der blev intet gjort for at komme den grønlandske Koloni til Undsætning, tvertimod tabte man kort derefter det sidste Spor af den. Skjøndt man ingen Optegnelser har om Besejlingen af Grønland mellem 1400 og 1448, mener man dog, at en saadan, om end ufuldstændig, kan have fundet Sted, da der i hiin Periode efter den sorte Død foregik langt vigtigere Ting i de nordlige Lande, uden at blive optegnede; men i den sidste Halvdeel af det samme Aarhundrede veed man ved Vished, at Kommunikationen ganske ophørte. I Aarene 1482—83 synes en Bande af fredløse Sørøvere at have sat sig fast paa et Sted af de grønlandske Kyster; men Beretningerne om den ere meget dunkle og eventyrlige. Endelig fortælles der, at Aar 1484 vare der endnu i Bergen over 40 Mand tilbage, som vare bekjendte med Seiladsen paa Grønland og derfra aarligen hjemhentede kostbare Varer. Da de i ommeldte Aar kom tilbage derfra, forlangte tydske Kjøbmænd, som dengang opholdt sig i Bergen, nogle af disse Varer tilkjøbs, men Nordmændene vilde ikke sælge dem. For at hævne sig, indbøde Tydskerne dem derpaa til et Maaltid, overfaldt og myrdede dem, og da maatte Farten paa Grøn-

land ophøre, fordi der ingen Søfolk vare tilbage, som kjendte Veien dertil.

Da nu 100 Aar derefter John Davis landede paa, og undersøgte betydelige Strækninger af Grønlands Vestkyst, og da man derpaa, ved de fra Danmark af udsendte Expeditioner, efterhaanden kom til Kundskab om hele denne Kyst, vare de skandinaviske Beboere sporløst forsvundne, og kan man derfor vel, skjøndt de første Europæere, som paany opdagede Landet, ikke kom til den gamle Østerbygds Fjorde, antage, at de sidste Kolonister ere døde, eller muligen tildeels have blandet sig med de nuværende Grønlændere og antaget deres Levemaade i Løbet af det 16de Aarhundrede. For at efterspore en saa dunkel Tildragelse som denne, griber man selvfølgelig til ethvert Vink, som kunde give den mindste Oplysning. Hvad ligger da vel nærmere, end at spørge de nuværendeGrønlændere, om intet Sagn er bleven dem overleveret fra deres Forfædre, angaaende de gamle Europæere. Grønlænderne kjende kun lidet til historiske Overleveringer, men de fattes dog langtfra ganske hos dem, og Mindet om de gamle Nordboere lever endnu overalt blandt Beboerne af Sydgrønland. De kalde dem endnu de „Skjæggede" og knytte tildeels overnaturlige Begreber ved Tanken om dem. Vi have berørt et dunkelt Sagn om en Kamp i Fjorden Pissiksarsik, som kan antages at have været en Katastrophe i Vesterbygdens sidste Dage. Blandt Beboerne i Distriktet Julianehaab lever der endnu et meget vidtløftigere Sagn, som beskriver en af de sidste Normænds Undergang der; men foruden det ere ogsaa alle Traditioner, det hidtil er lykkedes at udforske, afbrudte og af saare ringe Betydning. Historien om Ungartok, som vi efter nogen Rimelighed vel kunne henlægge til det 16de Aarhundrede, fortælles med nogen Forskjellighed, med flere eller

færre overtroiske Tilsætninger, men det Gjennemgaaende i den er omtrent Følgende: Da de nuværende Grønlændere havde udbredt sig ned til den sydligste Deel af Landet og besat Julianehaabs District, boede der endnu længe enkelte Familier af de gamle Nordboere. Grønlænderne boede ude paa Øerne eller Yderkysterne, Nordboerne hist og her inde i Fjordene, og synes de saaledes, skjøndt adskilte ved Sprog og Levemaade, at have staaet i fredelig Samfærdsel med hinanden. Men med Tiden kunde Rivninger ikke undgaaes. Et Par Mile østen for Julianehaab ligger endnu 'en smukt vedligeholdt Ruin af en Kirke; det er den mindst ødelagte af alle Ruinerne i Grønland, bygget af udsøgte Steen, med 3 Indgange, og, hvad der er det Mærkeligste, høit oppe i den ene, endnu spidse Gavl, findes der endnu en hvælvet Vinduesaabning af meget regelmæssig Form, skjøndt de dertil passende, kileformige Steen ikke synes at være tilhugne, men udsøgte blandt Omegnens løse Steenblokke af tilfældige Former. Omkring Kirken findes endnu flere Ruiner af Huse, foruden Indhegninger, men kun eet af dem har endnu Døraabningen vedligeholdt og dækket af en overliggende, stor, flad Steen. De øvrige ere stærkt overgroede af Enebær og andre krybende Vækter. Stedet har en herlig Beliggenhed, netop i den Afstand fra Havet, hvor Fjordvegetationen begynder og Fastlandet hæver sig til høie, forøven golde og sneedækte Fjelde. Langs opad Bjergskrænten, under hvilken Ruinerne ligge, skjules Klippeblokkene under Buske af Piil og Birk af over Mandshøide. Ogsaa Rønnebær findes der blandt dette Krat. Dette Sted er landfast med Igalliko, men Veien dertil lang og besværlig overland. Det er ikke urimeligt, at denne Vei er en af dem, som der sigtes til i hine Klager til Paven, i hvilke Grønlænderne havde omtalt de besværlige Vandringer,

de havde maattet tilbagelægge, for at naae til den nærmeste Kirke. En langstrakt Ø, hvis Navn, Akpaitsivik (o: Stedet, som man maatte løbe bort fra), har sin Oprindelse fra det her omtalte Sagn, udfylder Farvandet mellem Kirkeruinen og Kolonien Julianehaab. Paa denne Bygd boede der i hiin Tid et Selskab af Nordboere, under en Høvding, ved Navn Ungartok, medens der stod et beboet Grønlænderhuus, hvoraf Levningerne ogsaa endnu paavises paa den derfra vendte Ende af Akpaitsivik. Begge Partier levede længe i Enighed. Da hændtes det engang, at en ung Grønlænder kom roende hen under Nordboernes Huse, idet han paa sædvanlig Viis øvede sig i at kaste med Fuglepilen. En Nordboer, som stod paa Strandbredden gav sig til at drille ham, og sagde, at han gjerne maatte kaste efter ham selv, om han kunde træffe. Da raabte de andre Nordboere, at han kun skulde gjøre det. Grønlænderen kastede da med sin Piil, dog blot i den Hensigt, at streife den Paagjeldende, men han var saa uheldig at bibringe ham et dødeligt Saar. Dette tog Ungartok imidlertid ikke ilde op, men sagde, at Straffen var fortjent. Nogen Tid efter kom en anden Grønlænder ligeledes roende i sin Kajak til Stedet; da saa han en gammel Mand ligge og sole sig paa Strandbredden; uden først at have ondt i Sinde, roede han hen imod ham, men alt som han kom nærmere, opstod Tanken om at dræbe ham, og tilsidst fik den saadan Magt over ham, at han roede hurtigt til og kastede sin Landse i Nordboeren. Dette Drab besluttede de Øvrige at hævne paa den blodigste Maade. Da Vinteren var kommet og Fjorden lagde til, listede Nordboerne sig en Nat over til Akpaitsivik, gik over Fjeldene og overrumplede Grønlænderne i deres Huus fra Landsiden af. Disse bleve nedhuggede med Øxen, den ene efter den anden, som de kom frem af Døren. Kun tvende

Brødre, hvoraf den ældste hed Kasſabik, lykkedes det at undſlippe og komme ned paa Iſen, forfulgte af den med Øxe væbnede Ungartok. De toge Retningen til en yderligere beliggende Ø, lige overfor Julianehaab. Men den yngre Broder havde til Uheld nyforſaalede Skind-Støvler, ſom ere meget glatte at gaae med. Flere Gange var han nær bleven indhentet af Ungartok, dog naaede de omſider den ligeoverliggende Kyſt, men da det var laveſt Vande, ſtod der en høi og ſteil Iskant omkring Strandbredden. Kasſabik ſprang heldig op paa den, men Broderen gled atter ned og faldt i Hænderne paa Ungartok, der afhuggede hans ene Arm og ſøgte at lokke Kasſabik ned til ſig ved at viſe ham Armen og ſige: „See! kan Du glemme Din Broders Arm ſaalænge Du lever?“ Men Kasſabik gjemte ſin Hævn og tog Veien tvers over Øen til en Husplads, ſom ligger ud imod Havet og endnu har været beboet i de ſeneſte Aar. Der indqvarterede han ſig hos en Slægtning, anſkaffede ſig en Kajak og gik flittig paa Sælhundefangſt. Af alle Sælhundene, han fangede, lod han Skindene blege og berede til hvide Skind, og byggede derpaa en Konebaad, der var indrettet paa, i Fraſtand at ſkulle ligne et Stykke Driviis. Nu ſamlede han en heel Deel Landsmænd om ſig og udkaſtede i Forening med dem Planen til et Angreb paa Ungartoks Gaard. Da Sommeren var kommet, droge de med nævnte Konebaad og ledſagede af mange Kajakker til Akpaitſivik. Der afpaſſede de Tiden paa en varm Solſkinsdag, henad Middag, da der, ſom der altid pleier at ſkee, reiſte ſig en friſk Briſe fra Søen indad Fjorden. De lode da Konebaaden drive for Vinden, medens Beſætningen ſkjulte ſig bag de hvide Skind, og Kajakkerne fulgte ad en Omvei. Alt ſom de nærmede ſig, ſaae de af og til en af Nordboerne komme ud og ſkygge med

Haanden mod Solen, for at see ud over Søen, tilsidst kunde de endog høre dem tale om den svømmende Gjenstand og drøfte, hvorvidt det kunde være Jis eller ikke. Men derpaa gik Nordboerne ind i den store Kirkebygning og bleve der. Da vare Grønlænderne imidlertid stødte til Land, medens Kajakmændene ligeledes vare landede og nærmede sig fra en anden Side. Nu nærmede de sig langsomt og forsigtigt til Huset, idet de af og til kastede sig plat ned, naar de meente at høre Noget. Omsider kom det til Angreb, og fortælle Nogle, at Grønlænderne tillige tilstoppede Indgangen med Brænde, som de antændte. Nordboerne bleve dræbte, den ene efter den anden, med Pile eller Landser. Kassabik havde kun Tanke for at hævne sin Broder. Med spændt Bue stod han og ventede paa Ungartok. Da heed det pludselig, at denne var sprunget ud af en Sideaabning og med sin Søn paa Armen havde taget Flugten mod Øst, indad Fastlandet til. Kassabik løb efter ham. Paa Flugten kunde Ungartok ikke mere mægte at bære sin Søn og kastede han ham da i en Indsø, for at han ikke skulde falde i Skrælingernes Hænder, medens han selv var den eneste, som undflyede det almindelige Blodbad. Der har endnu for faa Aar siden blandt Grønlænderne existeret et Smædedigt over den flygtende Ungartok, efter de gamle hedenske Smædedigtes Form; det synes nu allerede næsten glemt og vil i alt Fald sikkert snart blive det, ligesom man vistnok maa beklage, at ikke strax ved den nye Kolonisation, de gamle Traditioner ere blevne samlede, da de sikkert siden Christendommens Indførelse ere traadte betydeligt i Baggrunden og de tarvelige Levninger af dem muligen snart ganske ville tabe sig i Folks Munde. Kassabik, som følte sig skuffet i sine Forventninger med Hensyn til Blodhævnens Fuldbyrdelse, pønsede nu kun paa nye Planer,

hvorledes han skulde faae fat paa Ungartok. Her have Sagnfortællerne i Aarenes Løb udkrammet et Forraad af forskjellige overtroiske, tildeels flaue og væmmelige Midler til at opdage og dræbe en skjult Fjende; de lade endog Kassabik reise heelt op til Jakobshavn i Nordgrønland, for at udsøge sig en Medhjælper, tildanne en Piil af Træet fra en ufrugtbar Kones Lampehække, eller det Pindeværk, hvorpaa Fruentimmerne henlægge Skind til Tørring over Lampen osv. Imidlertid var Ungartok flygtet langs Foden af de høie Fjelde, Kirkefjeldet og Redekammen, ad Igalliko eller Brattelid til. Underveis kom han forbi en Bygd, nu kaldet Sisardluktok, efter Rimelighed Gaarden „Dalar" i Skandinavernes Tid. Her fandtes paa den Tid, efter Sagnet, ogsaa endnu Nordboere, og have Grønlænderne ogsaa der ponset paa et Overfald for at finde Ungartok, men opgivet det, formedelst uheldige Varseler. Ved Igalliko boede i hine Tider en Høvding, hvis nordiske Navn „Olave" endnu er bevaret af Sagnet, ligesom dette ogsaa fortæller, at Kirken der endnu stod og havde en Klokke af uhyre Størrelse. Hos ham søgte Ungartok sin Tilflugt; da Olave nu yttrede Frygt for, at Skrælingerne ogsaa skulde komme der, beroligede Ungartok ham med, at de sikkert ikke vilde være de Angribende, naar man ikke gav dem Anledning til Trætte. Her forblev Ungartok om Vinteren, fik den næste Sommer et Fartøi og drog om i Lichtenaus-Fjorden, men da han heller ikke der følte sig sikker for sin Fjende, drog han til den sydligere Fjord Tessermiut. Der byggede han sig et Huus paa et afsides Sted, hvor man endnu finder mærkelige Ruiner, og der blev han omsider opsøgt og dræbt med den forherede Piil af Kassabik. Efter Drabet huggede Kassabik endnu Armen af den Døde, og gjentog Ordene: „See, kan Du glemme Din Broders Arm saalænge Du lever?"

Dette Sagn tyder upaatvivlelig paa, at de sidste Nordboere ikke ere gaaede under paa eengang i en almindelig Kamp mod Eskimoerne, men at de endnu længe have holdt sig hist og her i smaa Samfund. Savnet af Tømmer og Materialier til at bygge sig Baade, og den derved opstaaede Mangel paa indbyrdes Kommunikation, samt paa Midler til Fiskeri og til at skaffe sig Foder til deres Kreaturer, have sikkert været blandt de føleligste og fordærveligste for dem. Fortællingen om hine Beboere af Stedet ved Kirkeruinen, der afventede Islæget om Vinteren, for at komme til deres Fjender, synes at tyde paa en saadan Mangel hos dem. Et andet Sagn tyder ogsaa hen paa, at ikke alle Skandinaver ere blevne oprevne i Skjærmydsler med Grønlænderne, men at adskillige af dem have blandet sig med disse, ligesom der og existerer en gammel, ei upaalidelig Efterretning om, at endeel af de christne Grønlændere i Aaret 1342, dengang Kolonien saavel i geistlig som i verdslig Henseende forsømtes af Moderlandet, faldt fra den christne Religion, blandede sig med Eskimoerne og antoge deres Skikke og Levemaade. Herfor haves ogsaa et talende Bevis i de nuværende Julianehaaberes Physiognomi, der har saameget Europæisk, at hiin Indblanding endog ikke synes at have været ubetydelig. Bestemte statistiske Optællinger, foretagne endnu, medens den nyere Indblanding af europæisk Blod er saa ringe, turde muligen føre til et og andet Resultat.

Inden vi nu gaae over til at betragte Grønlands Gjenopdagelse og de senere Kolonisationsforsøg, ville vi kaste et Blik tilbage paa den gamle Kolonies Beskaffenhed, samt dens Indvaaneres Levemaade, forsaavidt man kan slutte sig dertil, deels af de forefundne Ruiner, deels og fornemlig af de gamle Beskrivelser, hvoriblandt især „Kongespeilet", som, efter Sand-

synlighed, er skrevet i Midten af det 12te Aarhundrede og indeholder en Skildring af Grønlands Naturforhold og dets Indbyggeres Levemaade, affattet i Form af en belærende Samtale mellem en Fader og hans Søn. Denne forstandige Beskrivelse staaer ikke alene i Modsæning til Fortidens overdrevne og tildeels overtroiske Opfattelser af Alt, hvad angaaer Naturforholdene, men kunde endogsaa i vore Dage betragtes som en af de tydeligste og almeenfatteligste Skildringer af Polaregnenes Særsyn, af Isens Udbredelse over Landet, Nordlysene osv.

Østerbygden havde 11 á 12 Kirker og 190 Bygder eller større Bondergaarde. I Distriktet Julianehaab har man til Dato med temmelig Sikkerhed paaviist 80 á 90 Pladser, som have været beboede af Nordboere, og deriblandt nogle med Levninger af flere Gaarde eller større Bygninger, samt 8 med temmelig sikkre Levninger af Kirker. Vesterbygden havde derimod kun 3 á 4 Kirker og 90 Gaarde; man har der, eller i Godthaabs Distrikt, saavidt vides, opdaget Levningerne af 2 Kirker, foruden en heel Deel Levninger af beboede Pladser. Oldgrandskerne turde heraf vel muligen, ved Sammenligning med Beboelsen af Gaardene paa Island, kunne uddrage et omtrentligt Overslag over, hvor stor Folkemængden i den gamle Koloni kan have været. Anslog man hver Gaards Beboere i Gjennemsnit til et Antal af 40, vilde Vesterbygden have havt 3600 og Østerbygden 7600 Indvaanere. Dette Antal synes imidlertid, saavel med Hensyn til de i Reglen kun 6 á 8 Alen brede og 20 Alen lange Grundmure af de gamle Boliger, saavelsom i Betragtning af hele Koloniens Oprindelse fra det heller ikke stort befolkede Island, snarere at være for høit end for lavt anslaaet. Man faaer ved Synet af de paa Ruiner rigeste Pletter, saasom Igallike eller

Brattelid og Kakſtarſuk eller Garde, og ved at betragte de dertil hørende Kirkegaarde, kun Indtrykket af, at der paa hvert af disſe, i Oldtiden meeſt beboede Steder, kunne have boet nogle faa hundrede, men ikke nogle tuſinde Menneſker, og at de af nogle enkelte Gaarde beſtaaende Bygder, neppe have havt mere end 20 á 30 Beboere. Derfor turde man vel antage, at hele Kolonien kun har havt nogle faa tuſinde Indvaanere; men vi ville indrømme, at vi forøvrigt ikke beſidde det fornødne Overblik over, hvad der ved et ſaadant Overſlag bør tages i Betragtning.

Efter en Beſkrivelſe af de i de nordlige Have forekommende Hvalfiſkearter, deres Skabning, Levemaade og Benyttelſe, ſamt af de Farer, ſom de Sofarende i disſe Have ere underkaſtede, hedder det i Kongeſpeilet om Grønland: „at alt det, ſom føres dertil fra andre Lande, er der dyrt, fordi det Land ligger ſaa fjernt fra andre Lande, at Folk kun ſjeldent fare derpaa; men enhver Ting, hvormed de ſkulle hjelpe Landet, maae de kjøbe fra andre Lande, ſaaſom baade Jern og alt det Tømmer, hvoraf de ſkulle opføre deres Huſe. Derfra fører man ellers, for hine Varer, følgende Gods: Bukkevarer, Ørevarer, Sælſkind, og de Reeb, ſom man udſkjærer af de Fiſke, der kaldes Hvalros, ſamt deres Tænder. Angaaende Spørgsmaalet om, hvorvidt man der finder nogen Kornſæd eller ikke, da mener jeg, at Landet frembringer kun lidet deraf. Dog ere der de Mænd, ſom udgives for de ypperligſte og mægtigſte, ſom for en Prøves Skyld forſøge at ſaae, men den ſtørſte Mængde i det Land veed dog ikke, hvad Brød er, og har endnu aldrig ſeet Brød.“ Endvidere hedder det: „der ere kun faa Folk der i Landet, thi kun lidet af det er ſaa frit for Is, at det kan beboes, men det Folk er dog kriſtnet, ſamt har baade Kirker og Lærere; men derſom det laae i

Nærheden af andre Lande, vilde man have kaldt det en Trediedeel af et Biſpedømme; dog have de nu en Biſkop for ſig ſelv, thi andet kan ikke gaae an, formedelſt den ſtore Fraliggenheds Skyld, ſom de ere i fra andre Mennesker." Angaaende Spørgsmaalet om, hvorved Folk levede der i Landet, efterdi de ingen Kornavl havde, hedder det endvidere: „Menneſket lever ikke af Brød alene; man fortæller, at der i Grønland gives gode Græsgange, og der ere gode og ſtore Avlsgaarde, thi Folk har der en Mængde af Hornqvæg og Faar, ſaa at der laves meget af Smør og Oſt; deraf leve Menneſkene for en ſtor Deel, ſamt ogſaa af Kjød og alleſlags Fangſt, ſaaſom Kjødet af Rensdyr, Hvale, Sælhunde og Bjørne; herved nære Folk ſig der paa Landet."

Denne ukunſtlede og i den gamle Kolonies Velmagtsdage affattede Beſkrivelſe er viſtnok tilſtrækkelig til at viſe det Ugrundede i Formodningen om, at Nordboerne i Grønland ſkulde have dyrket Jorden for at frembringe Næringsplanter, endſige Kornſorter, og at der ikke er nogen Grund til at antage, at Naturen ſkulde være undergaaet nogen væſentlig Forandring, Klimatet have forværret ſig ved Iſens Overhaandtagen paa Landet, eller hvad andet man nu og da hører ſige derom. De Gamle levede, ligeſom nu Islænderne, deels af Landjordens Producter, ved Hjælp af Qvægavlen og nogen Jagt, deels af Fiſk og andre Sødyr, kun med den Modifikation, at Havet viſtnok i Grønland har maattet yde forholdsviis et ſtørre Bidrag til Ernæringen end paa Island. For Folk, ſom forſtode at benytte diſſe Hjelpemidler og kunde nøies med de deraf vundne ſimple og eensformige Fødemidler, har der ikke været nogen Mangel paa Næringsſtof, men ſnarere en ſtørre Rigdom derpaa, end i noget andet Land. Sælhundene have viſtnok iſær afgivet en god Indtægtskilde; deels

kunne de have fanget dem inde i Fjordene, hvor der ligger fast Jis, deels paa deres Sommerreiser til de nordlige Egne af Grønland. Det er ret mærkeligt, at de gamle Bygders Beliggenhed synes valgt, ikke alene efter de bedste flade Strækninger med Græsgange og Kratskov, men tillige efter Fjordenes Beskaffenhed i Henseende til, om de lægge til med fast Jis. Da de nemlig ikke kjendte de nuværende Grønlænderes Sælhundefangst fra Kajakken, maatte Fjordsælene, som om Foraaret krybe op paa den faste Jis, være dem af størst Vigtighed. Muligen have de ogsaa fanget dem i Garn under Isen. Næsten alle rigere Gaardeiere havde Skibe eller større Fartøier, hvormed de om Sommeren droge til Nordre Grønland, hvor de hist og her havde Boder eller midlertidige Opholdsteder. Disse Togter skete især for Sælfangstens Skyld, da denne var rigere i Norden, men forøvrigt er det høist uvist, hvor og hvorledes de fortrinsviis have drevet denne Fangst. En mærkværdig lille Runesteen, fundet lidt norden for Upernivik, tyder paa, at de færdedes selv i de nordligste nu befarene Dele af Baffins-Bugten. Indskriften paa denne Steen var: „Erling Sigvatsøn og Bjarne Thordarsøn og Endride Odssøn opførte denne Varde og indridsede den 25de April 1135." Nu er det bekjendt, at den bedste Sælhundejagt og navnlig den, som lettest kunde tænkes drevet af Europæere, i Nordre Grønland indtræffer i Maanederne April, Mai og Juni, naar Sælhundene krybe op og sole sig paa Isen. Dette sees ogsaa af Sagaerne, at Nordboerne i Grønland havde lært at bruge Harpuner eller Kastespyd til Sælhundejagten paa en for dem særegen, og de samtidige Islændere ubekjendt Maade. Paa samme Maade maae de have drevet en ikke ubetydelig Hvalrosjagt, som dog er os endnu gaadefuldere, da vi ikke kjende Stederne paa Grønlands Kyst, hvor disse

Dyr forekomme i eu saa betydelig Mængde. Hvalrostænderne synes at være en af de vigtigste og kostbareste Udførselsartikler. I dem ydede Grønlænderne i Aaret 1327 deres Bidrag til den almindelige Korstogstiende, for hvilket man endnu har Indsamlernes Qvittering, lydende paa 127 Lispund, modtagne i Bergen. Sælskindene vare ogsaa en Udførselsartikel; af Sæltran lavede de, ved at lade den tørre i Vinden, en Art Tjære til at smøre Fartøierne med, noget, som heller ikke var Skik paa Island. Kjødet og Spækket have sikkert været almindelige Fødemidler.

Foruden Sælhundene have ogsaa forskjellige Arter af Hvaler været kjendte og efterstræbte af dem. Men af Fisk synes fremfor alt Laxørrederne at have været dem de vigtigste, at dømme efter flere gamle Gaardes Beliggenhed ved Mundingen af Larelve, og af endnu vel vedligeholdte Levninger af Tørringshuse paa de samme Steder.

At de dernæst have holdt Qvæg, baade Køer, Faar og, som det synes, ogsaa Heste, fremlyser ikke alene af Sagaerne, men ogsaa af de fundne Levninger. Nedenfor skulle vi nærmere betragte Betingelserne for Qvægavlen i Grønland, og vil det derved maaskee blive meget paafaldende, hvorledes de Gamle have kunnet skrabe det nødvendige Qvantum Foder sammen til at holde Kreaturene Vinteren over, især i de første Aar, da de bosatte sig. Da det Græs, som staaer saa tæt, at det kan slaaes, har været altfor sparsomt dertil, maa man vist antage, at de foruden Græs eller Hø, ogsaa have samlet andre Planter, navnlig Krækkebærplanten, Pileqviste, forskjellige Urter samt islandsk Mos og andre Lavarter. Meget af den Art ædes gjerne af Kreaturene, og kun hvis Indvaanerne have benyttet det, da er Sagen mindre vanskelig at forklare. At de skulde have foretaget nogensomhelst Dyrkning af

Jorden til Græsvæxt, ved at bortrydde Tuer, danne Afløbsrender for Vandet og derpaa anbringe Gjødning paa de dertil vistnok vel skikkede, sumpede Strækninger, seer man neppe kjendelige Tegn til. Kun den lille Slette nærmest omkring Igalliko har Udseende af en tildeels ved Konst frembragt Græsmark. Det bør vel ogsaa bemærkes, at der i Julianehaabs Distrikt findes et Par Varieteter af en meget frodig Vikke, med smukke blaa Blomster, af hvilke den ene formodes at være indført. De sætte forovrigt, i alt Fald i almindelige Aar, ingen modne Bælge, men forplante sig ved Rodskud. Paa mange Steder træffer man nær ved Ruinerne betydelige Indhegninger med Steengjærder, samt lignende Grændseskjel, og have disse vist været beregnede paa Qvægholdet, enten til at drive Qvæget sammen i, eller til at frede for det under Tørring eller Opbevaring værende Hø.

Klædedragten har bestaaet deels af vævet Uld, som oftest farvet, deels og vistnok i en ikke ringe Grad, af Skind. Levninger af det gamle Vadmel haves endnu i de paa Herjulfsnæs-Kirkegaard opgravede Ligklæder Dette har endnu en vis Grad af Styrke, er af fiirskaftet Vævning, meget tæt og grovt, nu bruunt, formodentlig blot af Ælde. Syningen synes ligeledes at være foretaget med Uldgarn. I Sagaerne findes iovrigt hist og her Notitser om særegne Dragter. Saaledes skildres Klædedragten af en Spaagvinde paa Herjulfsnæs, som ved Aar 1000 i et der forsamlet Selskab udøvede sin Konst i Anledning af en dengang i Grønland stedfindende stor Misfangst. Hun havde over sig en blaa med Remme sammenbunden Overkjortel, som var besat med Stene lige ned til Skjødet; hun havde Glasperler om Halsen, og paa Hovedet en sort Lammeskindshætte, som var foret med hvidt Katteskind. Hun havde paa Fødderne lødne Kalveskindssko,

og deri lange Tvinger, og paa Enderne af disse store Tinknapper. Hun havde paa sine Hænder Katteskinds Handsker, som vare indvendig hvide og laadne. Præsternes og navnlig Biskoppernes mere udmærkede Dragter omtales ligeledes, saasom i fornævnte Brev fra Biskoppen i Bergen, Aar 1308, ligesom og Kong Magnus og Dronning Blanca i Aaret 1347 testamenteret 100 Mark i Penge til kostbare Dragter og Prydelser for Garde-Domkirke i Grønland.

Husene vare byggede af Kampesteen, neppe tilhugne, men vel omhyggelig udsøgte, saa flade og firkantede som muligt. Murene adskille sig væsentlig derved fra de nuværende Grønlænderes, at der til hine ikke brugtes Jord eller Tørv, men udentvivl Leer og Sand mellem Stenene. Derved ere de blevne saa varige; men Kalk, som Nogle have meent, findes der sikkert ikke det ringeste Spor til. Stenene ere paa en Maade kun opstablede; løfter man dem af, finder man kun Gruus derimellem, udentvivl Levningen af det sandblandede Leer, hvoraf Regnen har udskyllet de finere Dele. Forskjellige fra disse Mure ere de af en høist mærkelig, endnu over 5 Alen høi Ruin, som findes i det Indre af den sydligste Halvø paa Fastlandet, nær en Larelv; de ere nemlig opstablede af Steen, tildeels runde, som slet ikke passe paa hverandre, og derfor have Mellemrum, som Vinden kan trække igjennem, hvilket, foruden Husets øvrige Udseende tyder paa, at det har været et Tørringshuus. De endnu vedligeholdte Indgange til de gamle Boliger ere paafaldende smalle og neppe 2 Alen høie. Bygningernes langstrakte og smalle Form tyder paa Vanskeligheden ved at faae det tilstrækkelig lange Tømmer til Tagspær, og kunne vi vel antage, at Tagene i Almindelighed ere spidse, beklædte med Græstørv, som de nuværende Is-

lænderes, saa at de kunde holde Regnen ude og muligen afgive Loft til Beboelsesrum.

Hvad Husgeraad og andre rørlige Eiendomme angaaer, da tør man vist antage, at der i saa Henseende, ligesom i Føden og Klædedragten, har herskket den største Tarvelighed og Simpelhed. At man, paa Klokkemalmen nær, kun har fundet yderst ringe Levninger af forarbeidet Metal, turde muligen tildeels have sin Grund deri, at det fornemmelig har været disse Gjenstande, som Landets senere Beboere med Iver have søgt efter i Ruinerne. Men paafaldende er det, at man ikke finder Spor til Potteskaar af brændt Leer, men kun Stykker af grove og klodsede Vægsteenskar, de samme, som Eskimoerne have været indskrænkede til. Alt dette, tilligemed den store Sjeldenhed af Stene med Inskription eller med Ornamenter af nogensomhelst Art, bekræfter vistnok Formodningen om disse Folks fattige, man tør vistnok ogsaa sige, raae Levemaade. Idet vi, i en senere Deel ventelig ville komme til atter at omtale de gamle grønlandske Kolonister, ved specielt at beskrive Egnene, som formenes at have været Skuepladsen for deres Bedrifter, troe vi passende at kunne slutte denne historiske Udsigt med nogle Ord af Adam von Bremen i hans Beskrivelse af Nordens Lande og Øer, betreffende nærmest Islænderne paa den Tid, men ogsaa de med dem beslægtede Grønlændere: „Folket ernærer sig af Fædrift og bedækker sig med Faareskind. Der voxer ingen Frugt og der haves kun lidet af Tømmer, hvorfor Indbyggerne maae boe i underjordiske Huler, samt have fælleds Tag, Næring og Leie med deres Qvæg. De føre saaledes et helligt Liv i Enfoldighed, da de ikke stræbe efter mere end det, som Naturen giver; de kunne sige glade med Apostelen: Naar vi have Klæder og Føde, saa lader os være tilfredse dermed! — thi

deres Bjerge tjene dem istedetfor Byer og Kilderne for Forlystelser."

Næsten uforstaaeligt er det, at der medens Kolonisterne, afskaarne fra den civiliserede Verden, vare prisgivne en fjendtlig Natur og et fjendtligt Folkefærd, i hele 100 Aar, i Moderlandet saagodt som ikke tænktes paa at komme dem til Hjelp. Dette tyder ei heller hen paa, at Kolonieu har havt nogen Betydning i Forhold til andre Bilande, eller at nogen betydelig materiel Fordeel ventedes af Forbindelsen med den. Kun under Christian den Anden siges Erik Walkendorf at have interesseret sig for denne Sag, men da han faldt i Unaade, gik den atter i Glemme. Først Aar 1579 vides med Bestemthed en Expedition at være udsendt af Frederik den Anden, for at gjenopdage Grønland. Denne Expedition under Jakob Allday fik Østkysten af Grønland i Sigte, men vendte omsider tilbage med uforrettet Sag, da Isen overalt forhindrede fra at lande. Aar 1581 blev Mogens Heinesen udsendt i samme Diemed, men ogsaa han havde den feilagtige Forestilling, at Kolonien laa paa Østkysten; der vedblev han til ud paa Efteraaret at søge Gjennemfart mellem Isen, indtil han ligeledes med uforrettet Sag maatte vende tilbage. Imidlertid hændtes det kort efter, at en engelsk Expedition, der var udrustet i et ganske andet Diemed, nemlig at opdage en Gjennemfart norden om Amerika til Indien, under John Davis i Aaret 1585 fandt ind i det efter denne opkaldte Stræde. Ham lykkedes det omsider, ved at forfølge Vestkysten, endelig at komme til Landet, omtrent paa Høiden af Godthaabs Distrikt, hvor han gik ind i en Fjord, fandt de Indfødte og drev Tuskhandel med dem. I det samme og i de 2 følgende Aar fortsatte han sine Opdagelsesreiser paa begge Sider af Strædet og heelt op til henimod Upernivik.

I den Grad havde man i Danmark og Norge ringeagtet den gamle, i flere Aarhundreder vedligeholdte Seilads, i den Grad var al Kundskab derom gaaet tabt, at nu først Tilfældet skulde lære at søge Landet vesten, istedetfor østen for Kap Farwel.

Nu blev imidlertid Interessen mere og mere gjenvakt i Danmark for at finde Grønland, og ligesom overdreven Tilsidesættelse og Ringeagt havde bragt den gamle Koloni i Forglemmelse, saaledes synes man nu atter efter saa mange Aars Forløb at have dannet sig overdrevne Forestillinger om dens Betydning, om det tabte Bilands Rigdomme og Herligheder, ligesom man vel ogsaa endnu bestandig har troet, at de gamle Kolonister vare ilive. Christian den Fierde udrustede i Aaret 1605 3 Skibe, under Kommando af 2 Engelskmænd og 1 Dansk ved Navn Godske Lindenow, samt ledsagede af en Englænder, James Hall, der udgav sig for at kjende Veien og blev antagen som Lods eller bekjendt Mand. Kort efterat de havde faaet det sydlige Grønland i Sigte, bleve de Kommanderende uenige, og Skibene skiltes ad. De Danske under Lindenow slap først igjennem Drivisen og naaede ind til en Havn, som man tør formode har ligget paa den sydvestlige Deel af Kysten, maaskee i Distriktet Fiskernæsset eller Frederikshaab. Der traf de intet Spor til de gamle Nordboere, men en Mængde af de nuværende Indfødte, med hvilke de dreve Tuskhandel om Skindvarer og Enhjørningshorn. Disse Indfødte viste sig meget tyvagtige og toge alt hvad de kunde faae fat paa. De Danske viste fra deres Side heller ikke stor Humanitet; der fortælles, at de gave et Sværd for Varer til 2 á 3 Rigsdalers Værdi, og da de havde handlet tilstrækkeligt, toge de 2 af Grønlænderne med samt deres Skindbaade, kastede dem ned i Skibet og medtoge dem til

Danmark, for at fremvise dem som Trophæer i Forbindelse med de øvrige grønlandske Naturprodukter, som de bragte med sig. De 2 Ulykkelige skabede sig først som vilde Dyr, hvorfor Skibsfolket blev nødt til at binde dem til Masten samt affyre Kanonskud over Hovederne af deres Landsmænd, som vilde komme dem tilhjælp. Imidlertid vare Engelskmændene med de 2 andre Skibe seilede meget længere nordpaa og først landede i Egnen af det nuværende Holsteinsborg. Der traf ogsaa de en Mængde Grønlændere og handlede med dem om Skind, Hvalbarder, Enhjørninghorn og Hvalrostand. Men mod Slutningen opstod der, vistnok ikke uden Grund, Uenighed. Heller ikke Føreren for disse Skibe kunde modstaae Fristelsen, at tage et Par af Indvaanerne med sig, for ved Fremviisningen af disse Skabninger i Hjemmet at kunne forøge sin Berømmelse. Efterat have slaaet mange af dem ihjel, lykkedes det med stor Fare at fange 4 af dem levende. Men ogsaa disse teede sig saa vildt, at man blev nødt til at skyde den ene ihjel, for at jage Skræk i de øvrige 3 og saaledes være istand til at transportere dem hele med sig hjem. De bleve da ret muntre paa Reisen, og Kaptainen afrettede dem til at hoppe omkring, naar han nikkede ad dem, samt til at gaae tilveirs med Skibsfolkene.

De 3 Skibe kom samme Aar lykkelig tilbage til Kjøbenhavn. Deres Opdagelser gjorde Opsigt og syntes, ligesom Udbyttet af grønlandske Produkter, ret heldige og lovende. Men af Alt synes dog den Omstændighed at have tildraget sig meest Opmærksomhed. at man i en af de nordligste Fjorde meente at have opdaget Sølverts: derpaa grundede man meget sangvinske Forventninger. Som en Følge deraf indkrævede Kongen en særegen Grønlands-Skat over begge Riger og lod i det følgende Aar ikke mindre end 5 Skibe afgaae til Grøn-

land paa Opdagelse og især for at grave Solverts; 3 af de i det forrige Aar ranede Grønlændere bleve sendte med som Tolke. Man naaede ogsaa rigtig den opdagede Mine, indtog en betydelig Ladning Erts, undersøgte en Deel af Kyststrækningen og handlede med de Indfødte. Disse havde imidlertid ikke glemt de tidligere Fornærmelser, men hævnede sig ved at sønderrive en af Mandskabet, der til Straf for en Forseelse blev landsat. Derpaa rømede man atter 5 Mennesker og naaede lykkelig Kiøbenhavn i Oktober Maaned. Men her viste Udfaldet af denne anden Expedition sig at være meget ringere. Indhandlingen havde kun været ubetydelig, formodentlig fordi Grønlænderne i det forrige Aar havde udtømt deres vigtigste Forraad; Solvminen kom heller ikke mere paa Tale, og tør vi formode, at man havde ladet sig holde for Nar af en Spekulant, og at den hjembragte Solvmalm ved nærmere Undersøgelse blev befundet at være af ikke-metallisk Beskaffenhed og derfor i al Stilhed kasseret. De hjembragte Grønlændere bleve fremviste til Morskab, maalte og undersøgte, og deres Race derefter beskreven. Senere døde først en af Hjemvee, en anden omkom ved et vanvittigt Forsøg paa at flygte hjem til sit Fædreland i sin Kajak, en tredie døde af Overanstrængelse, da man brugte ham baade Sommer og Vinter til Fiskeri, og den sidste døde endelig af Sorg og Græmmelse, efterat være greben i et fortvivlet Forsøg paa at flygte.

Da man nu saaledes til sin store Skuffelse havde fundet, at man i det opdagede Land ikke strax kunde anlægge et Solvbjergværk, at det endvidere kun frembød skaldede Klipper med Snee paa, istedetfor de gamle Nordboeres rige Avlsgaarde, at de forefundne menneskelige Væsener ikke kunde være Efterkommere af de gamle Kolonister, og at det heller ikke kunde

betale sig at foretage Handelsreiser til disse fattige Halvvilde, meente man, at denne Kyst ikke kunde være den gamle Øster- eller Vesterbygd; hiin maatte dog alligevel have ligget Østen for Kap Farwel, lige overfor Island. Derhen sendte Christian den Fjerde da i Aaret 1607 atter en Expedition, men den vendte allerede tidligt paa Sommeren tilbage til Kjøbenhavn efter frugtesløse og farefulde Forsøg paa at trænge igjennem Drivisen, som altid ligger tæt pakket langs denne Kyst og gjør det umuligt at lande. Dermed endte indtil videre Forsøgene fra Regjeringens Side, paa at gjenfinde den gamle Koloni. Imidlertid havde de fra den tidligere Expedition hjemkomne Engelsmænd ogsaa i London vidst at vække Interessen for den grønlandske Sølvmine, og et privat Selskab udsendte derfra, Aar 1612, 2 Skibe under den tidligere nævnte James Hall. De fandt Stedet, hvor de Danske havde mineret efter Sølv, men synes ikke at have fundet sig opfordrede til at fortsætte Arbeidet. Paa denne Rejse blev Hall myrdet af de Indfødte, til Løn for de af ham tidligere udøvede Voldsomheder. Skibene vendte tilbage til England med ganske uforrettet Sag.

Aar 1636 dannede der sig i Danmark et saakaldt grønlandsk Kompagni, især for at drive Hvalfangst, men vel ogsaa for at prøve Handelen paa Grønland. Endnu samme Aar sendte det 2 Skibe til Vestkysten for at handle med de Indfødte. De naaede ogsaa lykkelig Landet; medens de laae der og handlede, opdagede en af Mandskabet noget skinnende og tungt Sand paa Strandbredden; man erklærede det strax for Guldsand, glemte derover baade Handel og Hvalfangst, indtog en god Ladning Guldsand, røvede og bandt i Hast et Par Grønlændere og seilede afsted. De røvede Mennesker sprang overbord og druknede, da man løste dem, og Guld-

sandet blev, da det var prøvet i Kjøbenhavn af Guldsmedde, ligeledes kastet overbord, hvorover Skipperen ærgrede sig ihjel. Sagnet lægger dog til, at senere en dueligere Guldsmed endnu fik fat paa en lille Portion af Sandet og virkelig smeltede Guld ud af det; men da var det for seent.

Den næste Expedition fra Danmark til Grønland blev ligeledes udrustet for private Midler i Hvalfangstens, Handelens og Opdagelsernes Øiemed, og blev af større Interesse baade i industriel og i videnskabelig Henseende end den forrige. David Danell foretog 3 Reiser i Aarene 1652 til 54 for en rig dansk Privatmand, Henrik Møllers, Regning. Næst at drive Hvalfangst omkring Island, undersøgte han paa disse Reiser en stor Deel af Grønland, var nær ved at trænge igjennem og lande paa Østkysten, og beseilede et stort Stykke af Vestkysten, hvor han opdagede Fiskerbanker, var inde i mange Fjorde og drev Handel med de Indfødte. Dog kunde Udbyttet af Reisen ikke dække Omkostningerne. Det kom ogsaa ved denne Leilighed til Blodsudgydelse ved Samqvemmet med Grønlænderne, ligesom man heller ikke glemte, efter gammel Skik at tage nogle Stykker med sig, for at forevise dem ved Hoffet og for de Fornemme og Videnskabsmænd. Nu var denne Race dog bekjendt i Danmark, men det syntes, som om Menneskeranet var blevet til en Modesag blandt de grønlandske Skippere.

Nu hengik der atter 70 Aar, i hvilke Grønland, med Undtagelse af et Par lidet vigtige Opdagelsesforsøg under Christian den Femte, atter ganske gik i Glemme i Danmark. I Aarene 1670 og 71 bleve 2 Expeditioner udsendte under Otto Axelsen; om Udfaldet af den første veed man slet intet, og den anden vendte aldrig tilbage. Man tør formode, at disse Forsøg atter vare rettede mod Østkysten, og at Skibene

der ere forulykkede i Isen. Dermed syntes det sidste Haab om at finde den gamle Østerbygds Herligheder, glippet. I dette lange Tidsrum var det, at andre Nationers Handelsskibe begyndte at befare Davis-Strædet. Kabliaufiskeriet havde dengang allerede længe været en vigtig Gjenstand for de større sofarende Nationers Spekulation og Kappelyst. Hvad Under da, at man undersøgte, om den nyopdagede Arm af Atlanterhavet ikke indeholdt lignende Banker, som Havet omkring Newfoundland. Fiskerskibe, saavel engelske som amerikanske, have søgt dertil fra Tid til anden, lige indtil de seneste Aar. Men denne Erhvervsgreen har under Grønlands Kyst viist sig meget usikker og lidet lønnende, i Betragtning af de større Farer og øvrige Gjenvordigheder, som Havet og Klimatet der frembøde. Hvalfangsten derimod blev med større Held forsøgt i disse Farvande; da Hvalerne ved den stærke Efterstræbelse begyndte at tabe sig omkring Spitzbergen, søgte man Erstatning derfor i Davis-Strædet, hvor senere Størstedelen af denne Fangst trak sig hen. Der blev den dreven baade af Engelsmænd, Franske og Hollændere, men kun de Sidste synes ved Siden af Hvalfangsten tillige at have taget Notits af Landets Indvaanere ved Davis-Strædet; Hollænderne havde nemlig bemærket, at der kunde vindes nogen Fordeel ved leilighedsviis at løbe ind til Kysten, lægge sig hist og her i Havne, hvor der boede mange Grønlændere, og drive Handel med dem. De begyndte ogsaa at indhandle Sælspækket hos dem, hvilket Produkt senere er blevet det vigtigste for Grønlænderne til at tilhandle sig europæiske Artikler for. Det tør vistnok antages, at Hollænderne have anvendt som Betalingsmiddel Gjenstande, der forholdsviis vare at betragte som værdiløse, men for den grønlandske Befolkning maatte have meget stort Værd, saasom Redskaber af Jern, simple

Glasperler o. fl., hvoraf man endnu finder hyppige Levninger i hedenske Grave paa de forskjelligste Steder af Grønland. Der er vel heller intet Spørgsmaal om, at denne Handel undertiden har givet Anledning til Stridigheder og Blodsudgydelse, hvorpaa flere Beretninger, navnlig i Paul Egedes Dagbog tyde hen. Hollænderne maae have viist en mærkværdig Driftighed og Udholdenhed i at undersøge Kysten i hele dens Udstrækning, fra Upernivik af ned til Nennortalik, sønden for Julianehaab, hvor Vraget af et hollandsk Skib skal være sunket og Levningerne deraf endnu være seete i Mands Minde. Næsten i ethvert Handelsdistrikt treffer man „Hollænderhavne", „Hollænderbugter", osv., ligesom man ogsaa baade i det Sydligste og Nordligste træffer paa Varder, hvis Opførelse tilskrives Hollænderne. Desuagtet er der, saavidt vides, ikke skeet et eneste Forsøg fra deres Side til at grunde et Etablissement eller tage en Deel af Kysten i Besiddelse, dertil have de anseet Handelen med de Indfødte for at være for ringe, ligesom Landet selv maatte forekomme dem aldeles værdiløst. Heller ikke have de, saavidt bekjendt, ved deres Reiser bidraget til at skaffe Oplysninger tilveie, om Landets Beskaffenhed, og har derfor hele den Fart og Samfærsel været uden Betydning med Hensyn til Grønlands senere Skjæbne.

Først henved 1710 var det, at den bekjendte Hans Egede, Præst i Nordlandene, atter faldt paa Tanken om de i Grønland muligen endnu existerende gamle Skandinavers sørgelige Forladthed, og forestillede han sig det som sit høieste Maal, at kunne komme disse sine Landsmænd tilhjælp som Geistlig, atter bibringe dem de udentvivl forglemte christelige Lærdomme, og fornye deres Forbindelse med Moderlandet. Dette synes at have været hans første Hensigt; muligen har han da vist-

nok ogsaa tænkt sig de nuværende Grønlænderes Omvendelse til Christendommen som det første sikkre Formaal for en fast Nedsættelse i Landet, hvilket da kunde lede til at opdage den gamle Koloni. Men at tilveiebringe Midlerne til at grunde et saadant fast Etablissement, var ingen let Sag. De tidligere Expeditioner til Grønland havde afskrækket baade Regjeringen og Private fra at foretage noget mere i den Retning. I rigelig 10 Aar arbeidede Egede nu desuagtet med urokkelig Villie hen til dette Diemeds Opnaaelse, henvendte sig til geistlige og verdslige Autoriteter og til Kongen, uden at trættes og uden at tabe Modet ved den Lunkenhed, Spot og Modstand, som han mødte, selv hos sine Nærmeste. I Aaret 1721 fik han endelig tilveiebragt et lille Handelskompagni i Bergen, som havde 8 á 10,000 Rdl. at sætte i Foretagendet. Derfor blev der kjøbt et lille Skib, som skulde overvintre i Grønland, og desuden fragtet 2 Skibe, det ene til Hvalfangst, det andet blot til at gjøre Reisen med til Grønland. Egede grundede altsaa sit Haab paa, at Handelen med de Indfødte. der vistnok havde viist sig utilstrækkelig for de tidligere Expeditioner, der blot anløb Kysten, muligen dog kunde afkaste saameget, at Missionen og et stadigt Samqvem med Hjemmet derved kunde vedligeholdes, hvis de Handlende toge fast Ophold i Landet og paa denne Maade, samt ved flittige Handelstogter langs Kysten i hele Aarets Løb kunde indsamle Alt, hvad de Indfødte havde tilovers fra deres Fangst. Den senere Tid har viist, til hvilket betydeligt Beløb disse Produkter have kunnet udbringes, efterat Handelen har udbredt sine Etablissementer over Kysten, ligesom den og har viist, at denne Spekulation var den eneste, hvorpaa en fast Bosættelse af Europæere i Landet kunde grundes, og

skyldes altsaa den grønlandske Handel i Eet og Alt denne Mands Bestræbelse.

Den 3die Juli 1721 landede Egede med Kone og Børn i Grønland, paa den yderste Ø ved Indløbet til Baals Revier eller Godthaabs-Fjorden. Der blev den første Koloni anlagt. Med ligesaa stor Utrættelighed, som Egede havde viist, for at bringe Foretagendet istand i Hjemmet, arbeidede han nu paa at grundfæste det i Grønland. Han søgte strax at gjøre sig bekjendt med det grønlandske Sprog og søgte at faae sine Sønner det bibragt derved, at de strax som Børn blandede sig imellem Grønlændernes Børn og lærte de Færdigheder, hvori disse sætte deres Stolthed. Dernæst foretog han sig vidtløftige Reiser for at lære de Indfødte, saavelsom Kystens geographiske Beskaffenhed at kjende. Ved de første Aars taalelige Held synes man ogsaa i Hjemmet at have fattet nyt Haab med Hensyn til Grønland. Thi i Aaret 1723 erholdt Egede Underretning om, at det nu var Kongens Villie, at man skulde gjøre Alt for, fra Kolonien af, at trænge frem til Østkysten, hvor man meente, at den gamle Østerbygd maatte ligge. I den Anledning begav Egede sig endnu samme Aar, den 9de August, paa Reise og naaede Nennortalik, ikke langt fra Fastlandets sydligste Spidse; paa Tilbagereisen besøgte han den tidligere omtalte mærkværdige Kirkeruin i Nærheden af det nuværende Julianehaab, og var saaledes den første Europæer, der besøgte dette Sted, ligesom han ved denne Reise, i en forholdsviis meget kort Tid, bragte betydelige geographiske Oplysninger tilveie. Den fremrykkede Aarstid og Mangel paa tilstrækkelig Proviant nødte Egede at vende om, og han naaede Godthaab den 13de September. Endnu samme Efteraar og Vinter foretog han yderst farlige og besværlige Togter med Hvalfangerslupper og de behørige Red-

skaber for at forsøge Hvalfangsten nordpaa. Det lykkedes ham dog ikke at naae Nepisene, ved det nuværende Holsteinsborg, hvor han erfarede, at denne Fangst med Held skulde drives. Men de Oplysninger, han samlede derom, gave Anledning til, at der dersteds Aar 1724 oprettedes en Hvalfangerloge. Denne blev rigtignok Aaret efter forladt og derpaa nedbrændt af Hollænderne; men senere blev Hvalfangsten i lang Tid drevet med stort Held fra Holsteensborg, og er dette det eneste Sted i Grønland, paa hvilket den endnu indtil den Dag idag er vedligeholdt.

Imidlertid havde det Bergenske Handelskompagni dog gjentagne Gange maattet understøttes af Regjeringen for nogenlunde at kunne balancere. Skjøndt man kan antage, at Grønlænderne dengang ved deres Fangst have tilveiebragt et ikke synderligt ringere Qvantum Produkter end nu, især hvis Kysten, som man antager, dengang har havt en tættere Befolkning, var dog Handelens Udbytte deraf for ringe til at vedligeholde Etablissementet med Missionen, samt Beseilingen. Udsigterne syntes derfor saa ubetydelige, at Compagniet i Aaret 1726, da et af Skibene forliste, et andet overvintrede i Grønland, uden videre opløste sig og opgav hele Foretagendet. Regjeringen blev da nødt til, alene at overtage Landets Beseiling og Missionens Vedligeholdelse, hvilket den fortsatte i 7 Aar, men desværre paa en uheldig Maade, ved at etablere en kostbar Administration samt kostbare og unyttige, efter europæiske Forholde afpassede Institutioner, istedetfor at sætte Koloniens produktive Kræfter i Virksomhed; den blev derved til et Hoved uden Krop og var nærved at tabe sin bedste Støtte og ganske at gaae tilgrunde. Først udsendtes en kongelig Kommissarius, som skulde undersøge, hvorledes Handelen bedst lod sig indrette; han blev allerede færdig med sine

Undersøgelser det samme Aar, og nu udnævnedes en Kommission af de betydeligste Embedsmænd, efter hvis Indstilling der i Aaret 1728 blev udkastet en meget storartet Plan. Endnu samme Aar udsendtes der 2 armerede Skibe og 2 Transportskibe, medhavende Alt, hvad der behøvedes til at anlægge et Fort med 12 Kanoner ved den grønlandske Koloni, desuden en Gouvernør for samme, ved Navn Paars, en Kapitain som Kommandant paa Fortet, en Lieutenant, Underofficerer, Konstabler, Fyrværkere og 25 Soldater. Tillige oversendtes der 11 Heste, paa hvilke Gouvernøren med sit Følge skulde forsøge at ride tvers over Landet til Østerbygden; efter saamange forgjæves Forsøg paa at komme til den fra Søsiden, havde Komissionen fattet den Plan, at forcere Opdagelsen fra Landsiden. Skjæbnen befriede imidlertid Gouvernøren for Ulejligheden med denne Reise; thi af de stakkels Heste døde de 5 paa Overreisen og de øvrige omkom snart efter af Sult og Elendighed i Grønland, hvor Nybyggerne selv havde Møie nok med at bjerge deres eget Liv. Man havde ogsaa tænkt paa at skaffe den nye Koloni en europæisk Befolkning; foruden at Soldaterne førte Familie med sig, udtog man 10 Mand af Slaveriet og ligesaa mange Qvinder af Børnehuset, hvilke efter Lodkastning bleve ægteviede og derpaa sendte med til Grønland. Skibene ankom lykkelig til deres Bestemmelsessted, og endnu samme Aar gav man sig til at flytte den tidligere Koloni over til den Plads, hvor det nuværende Godthaab staaer. Der blev man kun halvt færdig med at opføre de nye Bygninger, inden Vinteren overraskede de Nyankomne, der allerede ved Arbeidet under denne Omflytning havde døiet meget Ondt. Blandt disse mange raae og forbryderske Mennesker, som man ikke var istand til at skaffe det fornødne Huusly, udbrød der nu ikke alene Syg-

dom, men og en Utilfredshed, der grændsede til aabenbart Oprør. Deres tøilesløse, usædelige Opførsel var til stor Forargelse for den grønlandske Befolkning, som Egede med saa megen Omhu havde bestræbt sig for at indpode mildere Sæder og christelige Begreber. Der fortælles, at de Overordnede i Løbet af Vinteren maatte indeslutte sig i Gouvernementsbygningen, som i en Fæstning, endog opstille Kanonerne i Vinduesaabningerne og stiftes om at holde Vagt om Natten mod Overfald af deres egne Folk. I denne skrækkelige Vinter bleve ikke mindre end 40 af de nyankomne Europæere ved Godthaab bortrykkede af Sygdom. Aaret efter ankom der tidligt Skib fra Fædrelandet, og med dette tog Gouvernøren tilligemed Levningerne af Mandskabet til det omtalte Nepisene, hvor Hvalfangerlogen paany blev oprettet og hvorhen Fortet tillige blev forlagt. Egede forblev ved Godthaab, hvor han nu var saa blottet for Hjelp, at baade Handelstogter og hans egne Missionsreiser maatte indskrænkes til det Nødvendigste. Trods de uheldige Efterretninger, som det Aar kom til Hjemmet, havde Regjeringen dog fattet en ny Idee til at befordre Koloniens Opkomst, idet der nemlig Aaret efter ankom en Deel Tømmer til Landet, hvoraf der skulde opføres Huse for 6 islandske Familier, som man havde isinde i det næste Aar at overføre og henplante paa saadanne Steder, hvor man fandt Spor til den forsvundne ældre islandske Bebyggelse, for at see, om de ikke skulde kunne trives og formere sig, ret som naar man vilde gjenindføre en bortvisnet Planteart.

Kong Frederik den Fjerdes Død gjorde en brat Ende paa alle disse Planer. Aar 1731 udkom der et Skib til Nepisene og overbragte Kong Christian den Sjettes Befaling, at begge Kolonier skulde nedlægges og alle Europæerne indskibe sig og begive sig hjem til Danmark. Kun blev det hen-

ſtillet til Egedes eget Valg, om han ſelv vilde blive i Landet; han maatte da beholde ſaa meget Mandſkab, ſom han kunde overtale dertil, ſamt Proviant for et Aar, men ſenere kunde han ingen Underſtøttelſe mere vente. Regjeringen havde nu fattet den faſte Beſlutning, at gjøre en Ende paa de overordentlige Omkoſtninger, ſom denne Koloniſation voldte. Dette var et haardt Slag for Egede efter ſaa mange Aars Beſtræbelſer, Farer og Savn, efterat have ſkabt ſig og ſine Børn ligeſom et nyt Hjem og en hidtil ukjendt Virkekreds blandt de Folk, hvis Sprog og Sæder han nu først ret havde lært at kjende og ſom nu først ſkulde til at nyde Frugten af hans ſure Flid. Han kunde naturligviis ikke vakle i ſin Beſlutning med Henſyn til det Nødanker, man havde overladt ham at gribe til; 8 á 10 Mand lode ſig overtale til at blive hos ham, hvorimod hele det øvrige Perſonale, hvoriblandt 2 Præſter, hjemgik. De ved Holſteinsborg efterladte Bygninger bleve ligeſom de tidligere nedbrændte af Hollænderne.

Paa Egedes indſtændige Bøn ankom der dog Aaret derefter, 1732, et Skib med Proviant og Midler til fremdeles endnu at friſte Opholdet i Grønland, og da Egede nu tillige havde været ſaa heldig, trods den ringe Hjelp, han havde havt, at ſamle en betydeligere Ladning til Skibet, end i noget af de tidligere Aar, udkom der i 1733 atter Skib og dermed en kongelig Skrivelſe til Egede, hvori der tilſtodes ham 2000 Rdlr. aarlig til Miſſionens Underhold, ſamt Løfte om, at Handelen nu med mere Kraft ſkulde fortſættes. Med ſamme Leilighed udkom der 3 mæhriſke Brødre, der fra Tydſkland af udſendtes for at grunde en hernhutiſk Koloni i Grønland ved Siden af den danſke. Noget beſynderligt Planløſt laae der ſtrax fra først af i denne Miſſions Etablering i Grønland. Naar man betænker, at den ſparſomme Befolkning er ſpredt,

og maa være spredt i smaa Samfund over en Strækning af 300 Mile, paa flere hundrede Pladser, var det dog naturligst, at de faa Europæere, der skulde virke iblandt dem som Lærere, ligeledes spredtes saameget som muligt. De herrnhutiske Missionærer derimod skulde ikke alene blive sammen, men nedsatte sig endog paa selvsamme Plet, som Egede. Ja, Aaret efter kom der endog 2 til, som ligeledes bosatte sig paa samme Plads. Deraf kommer det, at der endnu den Dag idag, ved Siden af den danske Mission paa Godthaab, findes ikke mindre end 4 tydske Missionærer paa det samme Sted, og at Befolkningen der tæller 1 Præst, foruden indfødte Katecheter, omtrent paa 60 Individer, medens der i saa Henseende kun er saa sparsomt sørget for hele den øvrige Befolkning, og denne Mangel paa europæiske Lærere netop er en Hindring for deres aandelige Uddannelse. En total Misforstaaelse af Grønlændernes Erhverv og derpaa grundede Levemaade, i Forbindelse med den herrnhutiske Menigheds Tilbøielighed til socialistiske Indretninger, Missionærernes Trang til selskabelig Hyggelighed og gjensidig Støtte have foranlediget dette besynderlige og urimelige Misforhold.

I det samme Aar som Egede modtog saa glædelige Efterretninger fra Hjemmet, rammedes Kolonien af en Ulykke, som endnu slet Ingen havde tænkt paa, og som i en endnu høiere Grad end de tidligere Uheld, truede den med Undergang. Man havde nemlig 2 Aar iforveien taget 6 Grønlændere hjem til Danmark, hvor 4 af dem døde af Børne-Kopper. En Dreng og en Pige, som endnu vare ilive, bleve i 1833 sendte tilbage til Grønland. Pigen døde paa Søen; Drengen kom med et sundt Udseende til Landet, men snart udbrød Kopperne ogsaa hos ham, og man antog det ikke for Andet end almindeligt Udslet, førend han, efterat have smittet

Mange, døde i September Maaned. Efter ham var en ung og meget yndet Discipel af Egede det første Offer for Døden. Nu var det for seent, at man fik Øinene op for Sygdommens Natur og formanede Grønlænderne til at holde sig hver for sig, og en sand Rædsel bemægtigede sig hele Befolkningen, der var nu ikke mere at tænke paa nogen Adskillelse af de Syge fra de Sunde. Først rasede Sygdommen i Godthaabs Distrikt, hvor den i Løbet af faa Maaneder antoges at have bortrykket 500 Mennesker. Da de faa, som bleve tilovers, flygtede til andre Pladser, forplantede de derved Sygdommen saavel nordpaa som sydpaa, dog uvist hvor langt, da Kysten dengang endnu var saa lidet bekjendt. Da Egede og Brødre-Missionærerne Aaret derefter reiste ud, traf de overalt tomme Huse og ubegravede Lig, og ansloges hele Antallet af de Bortdøde til imellem 2 og 3000. I selve Godthaabs Omegn gik kun 8 Indfødte Sygdomme igjennem. Først i Juni 1734 antages Epidemien at være ophørt.

I det sidstnævnte Aar blev den grønlandske Handel af Regjeringen overdraget som Monopol til en privat Kjøbmand, Jakob Severin, dog mod at denne erholdt en aarlig Understøttelse af 5000 Rdlr. og derfor tillige forpligtede sig til at underholde Missionen. Denne Mand skal have drevet Handelen med Fordeel, og forblev den i hans Hænder til 1750. I Løbet af dette Tidsrum bleve 3 nye Kolonier anlagte, Christianshaab, Jakobshavn og Fredrikshaab, medens den gamle Egede hjemgik, men fandt en værdig Efterfølger i sin Søn Paul Egede, der dog ogsaa hjemgik i 1740 og døde i en høi Alder som Biskop over den grønlandske Mission. Det var ogsaa i Løbet af denne Tid, at der gjordes en Ende paa paa Hollændernes Handel med Grønlænderne. Efterat de som ovennævnt 2 Gange havde afbrændt de danske Bygnin-

ger ved Holsteensborg og desuden forøvet flere Voldsomheder mod den grønlandske Befolkning, samt gjort Indgreb i det Severin meddeelte Monopol, blev der af Regjeringen udsendt armerede Skibe til Davis-Strædet, hvor de toge og opbragte flere hollandske Hvalfangere, fornemmelig i Disko-Bugten.

Aar 1750 blev den grønlandske Handel i Forbindelse med Missionens Underholdning overdraget til et, ligeledes privat Interessentskab, det saakaldte almindelige Handelskompagni, som senere endog erholdt endnu fordeelagtigere Vilkaar, end Jakob Severin. Under dette Kompagni blev Handelen udvidet over en stor Deel af Kysten og saagodtsom hele Resten af de nuværende Kolonier fra Upernivik ned til Frederikshaab anlagte. Endnu manglede den sydligste Deel eller den nuværende Koloni Julianehaab. Dette sidstnævnte, saavel ved sine Oldtidsminder, som og ved den forholdsviis tætteste Befolkning mærkelige Distrikt holdt sig paa Grund af sin isolerede Beliggenhed og de Hindringer, som Drivisen fra Østkysten lægger iveien, længst ubekjendt for Europæerne. Egede selv var endnu den eneste, som havde bragt Efterretning fra denne Egn. Direktionen for det almindelige Handelskompagni havde dog heller ikke tabt den ganske af Sigte. Strax i Aaret 1751 overdrog den en Handelsbetjent, Peder Olsen Walløe, der længe havde færdedes paa Reiser i Grønland, at foretage en Expedition i en grønlandsk Konebaad saavel til den sydvestlige Deel af Kysten, som derfra omkring Sydpynten til Østkysten, for der om muligt at opdage Levninger af den gamle Østerbygd. Paa denne mærkværdige Reise, som varede fra 1751 til 1753, naaede Walløe virkelig hinsides Cap Farewel og op langs Østkysten til næsten 61° nordlig Bredde, hvilket Punkt det senere kun er lykkedes een Reisende at overskride. Dertil undersøgte han den største Deel

af Julianehaabs Distrikt og meddeelte navnlig de første Efterretninger om Fjordenes smukke Natur og talrige Levninger af tidligere europæisk Bebyggelse; han var den første, som atter besøgte Eriks-Fjorden og Egnen af Brattelid og beskrev de derværende Ruiner, hvoriblandt han paaviste 2 Kirker, om det end var senere Grandskere forbeholdt, af disse Oplysninger at udlede Østerbygdens Beliggenhed og berigtige de indgroede Fordomme desangaaende. Walløes Fortjeneste forhøiedes ved de Savn, han paa denne Reise maatte udholde, da han i 2 Vintre maatte opslaae sin Bopæl i hiin fjerne Egn, da de Provisioner, han kunde medtage i sin Baad til 2 Aars Forsyning, kun kunde være sparsomme og da Sydlændingene dengang ansaaes for meget vilde, ja endog af de nordligt boende Grønlændere frygtedes som Mordere og Kannibaler. Men nu kom til Slutningen den Omstændighed, at Walløe tillige handlede med Grønlænderne paa Veien, og blandt andet hjembragte saamange Ræveskind, at Indtægten deraf nogenlunde var istand til at dække Reiseomkostningerne. Naar man nu betænker de store Bekostninger, Regjeringen tidligere forgjæves havde anvendt paa at undersøge Østkysten, saavel fra Søsiden, som fra Landsiden, da skulde man billigviis troe, at den Mand, hvem det nu endelig var lykkedes at komme dertil, og det endog uden Bekostning for Regjeringen, var bleven tilbørlig belønnet for sin Fortjeneste. Dette blev imidlertid ingenlunde Tilfældet og var Grunden dertil vel den fordringsløse Maade, hvorpaa han optraadte, ligesom ogsaa de urimelige Forventninger, man fra første Færd havde gjort sig om Opdagelse af Rigdomme i dette store Land, og om Beskaffenheden af de Egne, hvor de gamle Nordboere havde levet, eller deres Efterkommere endnu levede. Walløe havde

tiltraadt sin Reise uden store, eller Opsigt vækkende Tilberedelser, saasom armerede Fartøier, Heste til at ride overland paa etc., men reiste i en simpel Skindbaad; heller ikke medbragte han Prøver af Guld- og Sølvmalm eller Exemplarer af Indbyggerne paa de Steder, hvor han havde været, han medbragte kun, foruden de indhandlede Varer, sin Dagbog. Og denne Dagbog, som indeholdt Beskrivelse af de Egne, man saalænge forgjæves havde kjæmpet for at komme til, den skulde man dog vel troe strax var bleven offentliggjort og slugt med Begjærlighed. Men nei! den blev neppe engang læst. Først 34 Aar derefter drog den bekjendte Fabricius den frem af sit Skjul, og først da, medens den blev trykt, faldt man paa Tanke om Manden, der havde skrevet den, og erfarede, at han opholdt sig i Kjøbenhavn og levede i stor Fattigdom. Den bedagede Olding blev da anbefalet til Regjeringens Velvillie. Men den opnaaedes heller ikke; Gjenopdageren af Østerbygden maatte prise sig lykkelig derved, at Biskop Paul Egede skaffede ham en Plads som Lem paa Vartov, hvor han døde 1793, i en Alder af 77 Aar.

Det almindelige Handelskompagni havde, uagtet det i høi Grad begunstigedes og understøttedes af Regjeringen, ikke det Held, som Jacob Severin havde. Det gik efterhaanden tilbage, og i Aaret 1774 saae Regjeringen sig omsider atter nødt til at overtage den for sin Regning, og er den derpaa forblevet i dens Hænder indtil den Dag idag. Da var det ogsaa først, nemlig Aar 1775, at man anlagde den sidste af de grønlandske Kolonier, Julianehaab, og derved drog den betydelige, af Walløe undersøgte Kyst med ind under Handelens Territorium. Nu blev Handelen med Grønlænderne ogsaa bedre reguleret, og i Aaret 1782 udfærdigedes der en Instrux for Europæerne i Landet, og 2de Inspekteurer ansattes, een i

Sydgrønland ved Godthaab, og een i Nordgrønland ved Godhavn, hvis Hovedformaal det skulde være, at vaage over Instrurens Overholdelse, beskytte de Indfødte mod Forurettelser, samt i alle Maader at befordre Handelens Vel og fornemmelig Hvalfangstens Drift. I de første 30 Aar var denne Hvalfangst, der dreves deels fra flere Etablissementer omkring Disko-Bugten, deels fra Holsteensborg og Sukkertoppen i Sydgrønland, og hvortil Grønlænderne benyttedes, en ligesaa stor, om ikke større Indtægtskilde, end Handelen med Grønlænderne; senere har den efterhaanden tabt sig, ligesom de andre Nationers Hvalfangst i Davis-Strædet, hvorimod Udbyttet af Grønlændernes selvstændige Erhverv og navnlig Sælhundefangsten i samme Forhold er tiltaget, dog ikke saameget fordi selve denne Jagt er tiltaget, som fordi Grønlænderne efterhaanden have faaet mere og mere Smag paa Kaffe og Tobak, og fordi de derved, saavelsom ved Anlæggelsen af de mange Filialhandelspladser ere blevne forledede til strax og overalt at levere Spæk og Skind af de fangne Sælhunde ind paa Handelen, istedetfor selv at forbruge eller opbevare disse, for deres egen Økonomi og Velstand uundværlige Produkter.

Uagtet Handelen saaledes i sit seneste Stadium omtrent havde hele den Kyststrækning til sin Raadighed, som den har nu, og desforuden en betydelig Hvalfangst, der nu saagodtsom er gaaet tilgrunde, har den dog indtil 1830 havt saadanne Vanskeligheder og Uheld at kjæmpe med, at den først efter den Tid kan siges at have givet et aarligt regelmæssigt Overskud og afbetalt paa sin gamle og store Gjeld til den danske Stat. Disse Gjenvordigheder bestode deels i betydelige Epidemier, der bortrykkede en stor Deel af den sparsomme Befolkning, deels i ikke sjeldne Skibsforliis, deels og fornem-

melig i den lange Krigsperiode, da Skibene med Retourladninger borttoges af Englænderne og Beseilingen i flere Aar var standset, medens Regjeringen dog til samme Tid maatte underholde Landets Administration og faste Eiendomme, deels endelig en mangelfuld Bestyrelse i en Række af Aar, hvorved en vidtdreven Snighandel fik Indpas og borttog en stor Deel af den Gevinst, hvormed Administrationen og Seiladsen skulde bestrides.

I Aarene 1782 til 85 rasede en fordærvelig, efter Beretningerne en pestagtig Epidemi over en stor Deel af Sydgrønland; den begyndte ved Godthaab, hvor der atter bortrykkedes 363 Mennesker, og udbredte sig derfra sydefter. I Aaret 1800 bragtes derpaa Børnekopperne fra Egedesminde til Holsteensborg og bortrykkede der i Løbet af Vinteren 352 Indvaanere, men forplantede sig dog ikke synderligt sydligere. I 1805 og 6 herskede der atter en Epidemi, i Forbindelse med Misfangst og Hungersnød. Aar 1807 var det, at de retournerende Skibe bleve tagne af Englænderne og den regelmæssige Beseiling begyndte først igjen 1814. I Løbet af denne Tid havde Regjeringen Møie med, tildeels ved fremmede Skibe at faae Europæerne i Landet forsynede med det Nødvendigste. Først 1817 lykkedes det at indskibe Julianehaabs i mange Aar ophobede Produkter, og da Skibet havde forladt Kysten, forliste det med Mand og Muus, foruden et andet Skib, der ligeledes forliste med Retourlasten det samme Aar. Først efter 1829 er det lykkedes Handelen, successive at arbeide sig op efter alle disse Tab, og har den siden den Tid givet et regelmæssigt aarligt, i de seneste Aar endog betydeligt Overskud. Siden den Tid ere kun et Par Forliis indtrufne, især da man har lært den formedelst Drivisen saa vanskelige Beseiling af Julianehaab bedre at kjende. Epidemier blandt de Indfødte have vel viist

sig, men dog langtfra været saa dødelige, som i forrige Tider, Endelig har Handelen i høi Grad udvidet sin Virksomhed derved, at mindre Handelspladser ere oprettede rundtomkring, og den nødvendige Conner med de Indfødte derved gjort mulig, uagtet deres paa Grund af det særegne Jagt-Erhverv nødvendige Adspredelse. Disse mindre Handelspladser ere i Sydgrønland efterhaanden stegne til et Antal af 27, foruden de oprindelige Kolonier. Det har derved tillige viist sig, at den eneste tilstrækkelige Støtte for europæiske Etablissementer i Landet var de Indfødtes Erhverv, og navnlig deres selvstændige Erhverv, og er det derfor nu Handelsbestyrelsens Hovedopgave, paa alle Maader at værne om denne Befolkning og ophjelpe den i økonomisk Henseende, ligesom Missionen nu ogsaa efterhaanden har erholdt flere Midler i Hænde til at sørge for dens Fremskridt i aandelig Henseende.

Her maae vi dog endnu engang gaae tilbage til det, som gav Anledning til, at dette Danmarks gamle Biland atter blev taget i Besiddelse og gjort til Gjenstand for en, om end ufuldkommen Kolonisation, nemlig Ideen om Gjenopdagelsen af den gamle tabte Koloni, navnlig Østerbygden. Selv efterat Julianehaab var anlagt og de smukke Fjorde deromkring med de mange Ruiner vare blevne bekjendte, faldt det endnu Ingen ind, at dette kunde have været Østerbygden. Ved denne forestillede man sig endnu et ganske anderledes af Naturen begavet Land, der maatte ligge østen, ikke vesten for Kap Farewel. Alt Anskuelserne om hvad der fordredes til, at et Land kunde synes indbydende og beboeligt, hos de gamle Vikinger kunde have været ganske anderledes, end de nu vare, derom gjorde man sig ingen tydelig Forestilling. Man tænkte uvilkaarligt paa dyrkeligt Land, rige Græsgange, Levninger af Herregaarde, ja vel endog paa skjulte Skatte og Sligt.

Efterat man nu i mange Aar havde ladet sig afskrække af de tidligere frugtesløse Forsøg, vaagnede disse Ideer igjen, og i Aarene 1786 og 1787 bleve atter Skibe udrustede, under Kommando af Kapitainlieutenant Lovenørn og nogle andre Søofficerer, for at forsøge at trænge gjennem Isen til den ligeoverfor Island beliggende Kyst, men disse farlige Expeditioner mislykkedes ganske, og Skibene vendte tilbage, uden at have opdaget andet end lutter Is, og bagved samme et med Snee og Is bedækket Høiland. som det var en Umulighed at komme til. Først efter disse sidste mislykkede Forsøg var det, at man omsider kom paa Tanken om, at Østerbygden muligen slet ikke var at søge paa den egentlige Østkyst men at man maaskee allerede havde fundet den, at der paa den allerede undersøgte Vestkyst laae to fra hinanden adskilte Strækninger, som udmærkede sig ved mange Levninger af den gamle Bebyggelse, og af hvilke den ene, eller den paa saadanne Levninger rigeste, samt af Naturen meest begunstigede, unægteligt laae betydeligt østligere og nærmere Island end den anden, om den end ikke laae østen for det sydligste Forbjerg. Det danske Landhusholdningsselskab opstillede nu i denne Anledning en Priisopgave, der blev besvaret i en meget lærd, grundig og derfor med Guldmedaillen kronet Afhandling af Kancelliisekretair Eggers, der af alle foreliggende Beretninger fra gammel Tid, sammenholdte med de nyeste Undersøgelser, uddrog den Slutning, at man virkelig allerede for lang Tid siden havde fundet det man søgte om, og at Østerbygden ikke havde været andet end det nuværende Julianehaabs Distrikt. Dermed var det da paa engang ude med de store Forventninger, man havde dannet sig om Opdagelsen af det gaadefulde Land; nu saae man først, at Gaaden ikke laae i Landets skjulte Beliggenhed, men deri, at man slet ikke havde

forstaaet, hvad de gamle islandske Søhelte meente ved et godt og bebyggeligt „grønt" Land. Efter Skuffelsen indtraadte der selvfølgelig ogsaa en Tomhed, og Interessen for Grønland tabte sig betydeligt. Dog dukkede de ældre Forestillinger endnu engang op, da Naturforskeren Wormskjold i Aaret 1814 udgav en Afhandling, i hvilken han med megen Skarpsindighed søgte at modbevise Eggers. Da nu tillige de engelske Hvalfangere Aar 1817 fandt det nordlige Jishav usædvanligt frit for Jis, og da det nogle Aar derefter lykkedes Scoresby, paa meget nordlige Bredegrader at trænge ind til Østgrønland, lande der og undersøge betydelige Strækninger af Kysten, blev der atter fra Regjeringens Side tænkt paa en ny Expedition. Denne kom dog først igang Aar 1828, da Kapitainlieutenant Graah udgik til Grønland i dette Øiemed. Udfaldet af hans Reise og Vinterophold paa Østkysten er velbekjendt. Med stor Fare og Besvær naaede han 65°, 15' N. B., altsaa temmelig nær Polarkredsen, fandt paa hele denne Vei Landet meget ødere og mere bedækket med Snee og Jis, end Vestkysten, og hverken hørte eller saae noget til Ruiner eller Levninger af gammel Bebyggelse. Dermed synes den sidste Tvivl om Østerbygdens sande Beliggenhed at være hævet Man er nu endog, som vi tidligere have berørt, gaaet videre i Granskningerne, idet man har søgt at paavise de enkelte i de gamle Sagaer omtalte Fjorde og Bygder; derpaa ville vi komme tilbage ved den specielle Beskrivelse af Handelsdistrikterne.

Naar vi nu kaste et Blik tilbage paa denne Historie af Danmarks ældste Biland, ja vistnok af det ældste Biland, som nogen europæisk Stat besidder, ville vi finde, at den i al sin Ringhed og Simpelhed indeholder saavel endeel Træk, der kunne have Interesse for det øvrige Nordens Historie, som

og endeel lærerige Vink med Hensyn til selve dette Bilands Fremtid. Hvilken mærkværdig Kontrast i Henseende til Tidsaanden kundgjør sig ikke ved en Sammenligning mellem den ældste Kolonies Historie og Fortællingen om de Expeditioner, som foretoges, for at gjenfinde den? Hvilken total Omvæltning i Anskuelserne og Fordringerne til Livet var der ikke foregaaet i det mellemliggende Tidsrum, i hvilket de gamle Kolonister vansmægtede og gik under i deres sørgelige Forladthed? Hist see vi Reisende, som uden Kaart eller Kompas opdagede en ny Verdensdeel, gjennemsøgte de fjerneste Afkroge af Polarlandene, overvintrede og bosatte sig paa disse øde Kyster, som om de hørte hjemme der. Her derimod fortælles der om Expeditioner, som med store Omkostninger udsendtes af Regjeringen, som efter megen Møie omsider fandt det tabte Land, og dernæst om 200 Aars Undersøgelser, som vare nødvendige for at man kunde overbevise sig om, at dette virkelig var det, som man søgte, at Folk af europæisk Herkomst virkelig kunde have bosat sig og levet i disse Egne. Medens hine fandt et godt og bebyggeligt Land ved Davis-Strædet, fandt disse, der blot higede efter den gamle Herlighed, uden at besidde den gamle Kraft, Haardførhed og Tarvelighed, kun skaldede Klipper med Snee og Jis og lutter Gjenvordigheder. Hist finde vi Foretagender, som kunne maale sig med de største Opdageres Bedrifter, gjengivne i Form af simple Fortællinger, ja mange ere vist, som blotte Hverdagsbegivenheder, slet ikke bevarede til Efterverdenen. Her derimod er der kun Tale om Fare og Besværlighed, Skuffelse og Ærgrelse. For at trøste sig over den skuffede Ærgjerrighed, gav man sig til at røve de menneskelige Skabninger, man forefandt som det eneste Mærkværdige i dette elendige Land, og i sin Higen efter den gamle Velstand og Rigdom, faldt man i Hænderne paa Skatte-

gravere og Bedragere, indtil man omsider, efter ganske at være revet ud af Illusionen, ogsaa ganske tabte Interessen for Grønland og ikke talte om Østerbygden mere.

I den nyeste Tid har paa en Maade denne Omskiftning gjentaget sig i en anden Skikkelse. Vi saae, hvorledes Egede ad en anden Vei end de Foregaaende bragte en stadig Forbindelse med Grønland tilveie, idet han nemlig ganske støttede sig til hine foragtede Indfødte og grundede en lille Handel paa de Produkter, som de skaffe tilveie ved deres eiendommelige Sælhundejagt Først efter mange Aars omskiftende Held og efter store Tab for Staten, lykkedes det, ved Hjelp af Enehandelen at sammenskrabe disse Produkter hos alle de adspredte Beboere over hele Kysten, saaledes, at Entreprisen kunde betale sig, og at en varig Bosættelse og stadig Forbindelse med Moderlandet kunde grundes derpaa. Men aldrig saasnart hørte man, at Handelen gav Overskud, førend Fusentasteriet dukkede op igjen og søgte sit Spillerum paa dette, for det større Publikum ubekjendte, mysteriose Gebet. Nu begyndte Folk, som slet ikke kjendte til Grønland, at tale om denne forskrækkelige Afspærring fra den civiliserede Verden ved en Monopolhandel, om denne unaturlige Hindring for den frie Erhvervsflid, om dette ubetimelige og forældede Formynderskab, at en Regjering ikke kunde drive Handel osv. Ved et besynderligt Spring gik man nu over fra at betragte Handelen med Grønlænderne som noget Usselt, der neppe kunde lønne Besejlingen med et Par enkelte Skibe, til at anvende moderne Principer for Handel paa dette Foretagende; det blev nu uden videre rangeret ind i den øvrige Verdenshandel. At imidlertid ikke Grønlands produktive Kræfter neppe havde foroget sig siden den Tid, da Egede med Møie bragte det bergenske Handelskompagni istand, at

de ikke tillode, end sige kunde befordres ved nogen Konkurrence, dette vidste man ikke noget om; ei heller gjorde man sig nogen klar Forestilling om, at det var Naturen selv, der endnu, som tidligere, bevirkede Afspærringen; at Grønland ikke var rykket nærmere, dets Isbjerge ikke smeltede, siden den Tid, at Monopolhandelen var bleven fremtvungen, ikke for at afspærre Landet, men tvertimod for at muliggjorde Forbindelsen — alt dette tænkte man ikke paa, man vidste kort sagt kun, at Handelen nu indbragte Penge. Vi ville saaledes ikke nægte, at der er og maa blive noget vist Konstigt ved denne Institution, at en efter særegne Principer rettet Omsorg maa føres af Regjeringen, hvis dette Biland skal beholdes og ikke synke tilbage til sit tidligere Intet. Men paa den anden Side tvivle vi heller ikke paa, at den indfødte Befolkning, paa hvilken Værket skal grundes, besidder den Grad af Perfectibilitet, at den kan uddannes til en vis Selvstændighed, og at en mere naturlig og fremadskridende Tilstand vil kunne fremkaldes, i hvilken Henseende rigtignok betydelige Reformer ere nødvendige. At dette i Tiden maa lykkes, og at Grønland maa bevares for Danmark, bør vist enhver Dansk ønske, ikke alene paa Grund af Bilandets gamle Navn og, som man vist med Grund tør sige, berømmelige Erindringer, men ogsaa fordi det i vore Tider afgiver et enestaaende Exempel paa en Kolonisation, grundet paa saa ringe produktive Kræfter, i et saa fraliggende Land, under et saa raat Himmelstrøg, og fordi man ikke kan vide, af hvad Vigtighed dets Besiddelse i Tiden kan blive.

2.

Om Landets ydre Beskaffenhed, Veirforholdene, Havet og Driviſen.

Sydgrønland regnes for at begynde ved Nordre-Strømfjord eller Nekſotouk-Fjorden, under 67° nordlig Bredde, og ſtrækker ſig derfra, først i Syd, derpaa efterhaanden ſydøſtligt til Sydſpidſen af Landet, eller Cap Farewel, under 59° 48′, øſten for hvilket der kun boe hedenſke Indfødte, der ikke ſtaae i regelmæssig Konner med de danſke Etablisſementer. Langs med de ydre Øer beløber denne Strækning ſig til omtrent 140 Mile. Men herved falder man vel nærmeſt paa at ſpørge, hvorlangt det regnes fra Kyſten ind i Landet, hvorlangt det i denne Retning er, om end ikke beboet, ſaa dog underſøgt og bekjendt. I denne Henſeende herſker der viſtnok i Almindelighed, og ſelv hos Folk, ſom have opholdt ſig længe i Grønland, temmelig utydelige Begreber. De gamle Skandinaver, ſom netop boede ſaa langt inde i Landet, ſom muligt, ſom havde deres Sæde der i flere hundrede Aar, og ſom viſtnok ikke have været mindre driftige i at foretage Opdagelsestoure tillands, end tilvands, ſaavidt det lod ſig gjøre, have ſikkert vidſt langt bedre Beſked derom, end vi i vore Tider. Neppe kan man endnu med faa Ord forklare det indre Grønlands Beſkaffenhed, ſaaledes ſom det endnu i vore Dage viſer ſig, bedre, end vi finde det omtalt i de tidligere berørte gamle Efterretninger i det ſaakaldte „Kongeſpeil", der formodes ſkrevet i den gamle Kolonies Velmagtsdage. I ſamme hedder det: „Det er en ringe Deel af Landet, hvor der er bart for Jis, men alt det øvrige er bedækket med den, og Folk vide ikke, om Landet er ſtort eller lidet, fordi alle Fjeldſtrækninger og lige-

ledes alle Dale ere skjulte af Isen, saa at man intetsteds finder Aabning derpaa. Det er dog vel saaledes i Virkeligheden, at slige Aabninger gives, enten i de Dale, som ligge mellem Fjeldene, eller langs med Stranden, som Dyrene kunne hitte igjennem, thi Dyr kunne ikke streife derhen fra andre Lande, med mindre de finde Aabninger paa Isen og Landet bart for den. Folk have ofte forsøgt at gaae op paa Landet paa de Fjelde, som ere de høieste paa forskjellige Steder, for at see sig om og for at prøve, om de fandt nogen Deel af Landet, som var fri for Is og beboelig, men man har intetsteds kunnet opdage sligt, foruden de nu beboede Egne, som kun udstrække sig kort, langs med selve Kysten."

Denne Beskrivelse synes nærmest at have gjeldt for Østerbygden, som den vigtigste og meest beboede Deel af Landet. Da vi nu tillige ere komne til det Resultat, at Østerbygden har været Julianehaabs Distrikt, turde det maaskee være paafaldende at erfare, at denne sydligste og meest af Naturen begunstigede Egn skulde i den Grad være begravet under Is, at kun ringe Strækninger langs Kysten ere frie derfor, og at man ingen Passage kan opdage derfra ind i Landet, paa Grund af den almindelige Isskorpe, der er af en saa uhyre Tykkelse, at den udjævner baade Bjerge og Dale, og tillige af en saadan Beskaffenhed, at man ikke antog det for muligt, at Dyr kunde være streifet over den. Dette bliver endnu saa meget mere paafaldende, naar der tillige som oftest tales om, at saadan Is i Polarlandene altid er i Tilvæxt, ja vel endog, at Klimatet af den Grund skulde have forværret sig siden de gamle Skandinavers Tid, og naar man nu ikke desmindre seer, at Landisen allerede i deres Tid har havt en saa stor Udbredelse. Sagen forholder sig imidlertid ganske rigtig, hiin Beskrivelse passer fuldkommen til hvad enhver Reisende endnu

den Dag idag med ſtørſte Lethed kan overbeviſe ſig om. Naturforholdene ſynes i de gamle Nordboeres Tid at have været omtrent de ſamme, ſom nutildags. De Forandringer, ſom ere foregaaede med Iſen, ſynes ialt Fald at være ſaa langſomme, at 500 Aar ikke have gjort ſynderligt til Sagen, ligeſom der heller ingen Grund er til at troe, at Klimatet ſkulde have forværret ſig. For at tydeliggjøre os, hvad denne Is har at betyde, ſom gjør Oplandet utilgængeligt, ville vi betragte det ſamme ſydligſte Diſtrict, eller Øſterbygden, lidt nøiere. Denne Kyſt indtager c. 35 Mile eller $^1/_4$ af hele Sydgrønland, hvorimod den indbefatter $^2/_5$ af Befolkningen. De yderſte fremſpringende Dele af Landet ere meget høie og danne Øer eller Forbjerge paa 4 á 5000 Fods Høide. Paa et viſt Punkt af Havet, omtrent 12 Mile fra Land, kan man overſkue hele Diſtriktet, fra Egnen om Kap Farewel til Øen Nunarſoit, dog ſaaledes, at det lavere Land i viſſe Mellemrum taber ſig under Horizonten og de høie Bjerge derved faae Udſeendet af Øer. Af ſamme Grund viſer Landet ſig ogſaa i denne Afſtand ſtærkt bedækket med Snee og Is, da man nemlig ikke kan ſee Underlandet. De ſteile, mørke Skrænter, ſom vende ud imod Havet, viſe ſig mere eller mindre beſtrøede med Snee, det flade Høiland derover er gjerne ganſke hvidt, kun enkelte, ſpidſe, ſkarpe Kegler, der hæve ſig op over det øvrige, ere formedelſt Bratheden kun ſvagt beſtrøede dermed, hvorimod alle Kløfter eller Fordybninger ere udfyldte med Jøkeler eller faſte Ismaſſer. Men al denne Is eller Snee, ſom ſaaledes bedækker de høie Bjerge, er endnu noget ganſke Andet, end den Maſſe, der, ſom oven anført, ligger over det Indre af Landet. Nærmer man ſig mere til Kyſten, da træder Underlandet frem, mange Øer med mellemliggende Bugter og Sunde, blive ſynlige, og dette Underland er, om

end temmelig bart og skaldet ved Yderkysterne, dog ud paa Sommeren saa godt som ganske frit for Snee. Kommer man endelig Kysten paa ½ eller ¼ Miil nær, saa bliver man hist og her meget Grønt vaer i de mindre Fordybninger, og de fladere Strækninger have i alt Fald et brunlig Kolorit af Planteværten, som bedækker dem. Forfølger man Farvandet endnu videre ind imellem Øerne, og derpaa ind i de dybeste Fjorde, saa tiltager det Grønne paa Landet i en forbausende Grad, alt som man fjerner sig fra det aabne Hav, og især er dette Tilfældet omtrent 2 Mile indenfor Fjordenes Munding. Her seer man endog smilende grønne Kløfter eller Dale, fra hvilke Vegetationen fortsætter sig som en jevn Bedækning endog over 1000 Fod høit, hvorpaa den jevnt aftager og giver Plads for de steile og golde, med Snee og Jøkeler bedækkede Bjergtoppe. Man troer ved første Øiekast, at dette Grønne hidrører fra Græs eller lignende lave Urter, men dette er en Feiltagelse, der har sin Grund i Afstanden og det Skuffende i Fjeldenes og de løse Steenblokkes Størrelse. Det grønne Kolorit hidrører fra intet mindre end Grønlands Skove, som man her har for sig, fornemmelig Pilebuskene, men tildeels ogsaa Birken. Kløfterne og Skrænterne af Fjeldene ere almindeligviis bedækkede med løse Klippeblokke, der ere af en saa betydelig Størrelse, at der i det Ringeste hører Buske paa over 2 Alens Høide til at skjule dem med deres halvt liggende, eller Espalier dannende Grene, saaledes, at et saadant Strøg kan erholde et nogenlunde grønt Kolorit. Man bliver derfor noget forundret ved at bestige saadanne grønne Skrænter, der i Frastand synes saa jevne, men i Virkeligheden ere temmelig uveisomme. Inderst i Fjorden er der gjerne fleest af saadanne Dalstrøg; det synes næsten, som om Bjergmasserne ere høiest og steilest ud imod Havet,

omkring Fjordenes Mundinger, hvorimod de sænke sig indefter. Og her i Bunden af Fjordene var det da, at det egentlige Opland eller store Fastland skulde begynde; det, som ligger udenfor, er mere eller mindre omgivet af Havet, danner enten Øer eller Halvøer, over hvilke man hist og her gjennem Dale kan gaae fra den ene Fjord til den anden. Inderst i Fjordene, ved Randen af det sluttede Fastland, findes vistnok ogsaa de venligste, fladeste og paa Plantevæxt rigeste Strækninger, men her stode vi paa en ganske anden Hindring, der paa eengang gjør det øvrige Land utilgængeligt og standser al videre Undersøgelse af det. Her, omkring Garde og Brattelid er det, at Folk, som det hedder i „Kongespeilet", ofte have forsøgt at bestige de høie Fjelde, for at see, om de ingen Aabning kunde opdage paa Isen, der bedækkede det indre Fastland. Men forgjæves, de kunde intetsteds opdage Sligt, foruden de da beboede Egne, der kun strakte sig kort langs Kysten. Der standsedes altsaa de gamle Nordboere; kun ved Kysten havde de deres Bygder, kun paa de Fjeldstrækninger som laae imellem Fjordene, græssede deres Hjorder, og kun der havde de Kommunikation eller Veie overland fra den ene Kyst til den anden. At komme længere ind i Landet, end Fjordene naaede, var intetsteds lykkedes dem; derfor havde de heller intet Begreb om, hvor stort Landet var.

Forfatteren tillader sig paa dette Sted at henvise til den første Deel af det Skrift over Nordre Grønland, som det, der her foreligger, var bestemt at skulle slutte sig til, og i hvilket han har søgt at give en Skildring af Isens Udbredelse over Landet længere mod Nord. Det være her kun sagt, at Forholdene i Eet og Alt ere de samme i det sydligste Grønland, hvor endog Breden af Yderlandet eller det iisfrie Kystland er paafaldende ringe. Vi ville erindre os, at de saakaldte

Jisfjorde udmærkede sig derved, at man i Bunden af dem stødte paa en Jismasse, der kom ned fra Landet igjennem en Dal, ei ulig en stor, i et mere eller mindre brat Løb, pludselig frossen og stivnet Flod, og at man, ved at bestige en Bjerghøide paa et saadant Sted, fandt hele Landet, hvorfra denne Flod kom, længere inde, ligesom oversvømmet med Is til en saadan Høide, at kun ganske enkelte Bjergtoppe ragede frem af den flade Jisslette. Det samme er ogsaa Tilfældet i Julianehaabs Distrikt. Selve Fjorden Tunnudliorbik, som vi antage for at have været den berømte Eriks-Fjord, er paa en Maade en saadan Jisfjord, idet dens ene Arm naaer op til den omtalte faste Landiis, der herfra og videre indefter bedækker og skjuler hele det Indre af Landet. I denne Fjordarm udkaster Landisen, efter Sigende, ogsaa endeel Isbrokker eller smaa Jisfjelde og er den derfor kun indtil et vist Punkt tilgængelig for Konebaade. Paa dette Sted maae vi muligen tænke, naar vi læse i „Fostbrødre-Saga", at Gamle og Grima boede afsides i det Indre af Eriks-Fjorden, heelt oppe under Isbjergene. Gaaer man derfra over i den tilstødende Igalliko-Fjord, da møde vi rigtignok ikke det samme, eftersom man nemlig kan roe rundt langs Strandbredden i begge dens inderste Arme, uden at see nogen Is, der bedækker Landet, eller naaer derfra ned i Havet. Denne Fjord skjærer nemlig ikke fuldt saa dybt ind i Landet, som Tunnudliorbik. I dens inderste Arm ligger Kakssiarsuk eller det gamle Garde, nær hvilket Sted en stor Elv udgyder sig i Fjorden, kommende fra det Indre af Landet og førende et paafaldende leeret, uklart Vand, der forandrer Fjordens Farve et godt Stykke Vei ud foran Mundingen. Men ved at bestige de nærmeste Bakker omkring Garde kan man overtyde sig om, at den store Fastlandsiis er ganske nær, at dens ydre Rand ikke langt

derfra sænker sig ned i en Dal, og der sandsynligviis forsyner hiin store Elv med Vand; thi dettes blakkede Farve stemmer ganske overeens med Beskaffenheden af Elve, som komme fra Jøkeler eller Gletschere. Til dette Sted sigtes der vistnok ogsaa fortrinsviis, naar det i Kongespeilet hedder, at Folk ofte havde besteget Fjeldene, for at see, om Landet var beboeligt længere inde. Undersøger man paa samme Maade de andre Fjorde i Julianehaabs Distrikt, da vil man finde, at man fra den sydligste op til den nordligste, paa 12 á 16 forskjellige Steder tilsoes kan komme indtil Randen af Landisen, der paa nogle Steder gaaer langt ud i Fjordene, og aarlig skyder Brudstykker ud i Havet, paa eet Sted endog smaae Isisfjelde og en stor Mængde mindre Kalviis, om end disse Masser ikke kunne komme i Betragtning mod det, der kommer ud af de store Isisfjorde i Nordgrønland. Endelig kan man paa mange Punkter, endog fra mindre Bakker ude paa Oerne, see den høie, i Fraſtand tilsyneladende ganske jevne Isisslette, der i Baggrunden gaaer rundt om alle Fjordene, og man vil let overtyde sig om, at det er een og den samme, og at der, et kort Stykke Vei indenfor Fjordene ikke eristerer noget Land, der er frit for Is, med Undtagelse af de enkelte Bjergtoppe, der rage frem af denne, ligesom i et oversvømmet Land.

Vi kunne nu let danne os et Begreb om, hvor bred man skal regne Kysten, eller det Land, som vi her skulde forsøge at beskrive, nemlig fra Yderøerne og indtil Randen af den faste Landiis. Vi ville i det Følgende kalde det Yderlandet. Dette Land er det eneste tilgængelige, og da det forstørstedelen er gjennemskaaret af Fjordene, er det heller ikke saa vanskeligt at komme til Kundskab om. Rigtignok kjender man det hidtil, hvad det Indre angaaer, forstørstedelen kun fra de Indfødte, der bereise det for Rensjagtens Skyld, og

forholdsviis kun af faa europæiske Reisendes Beretninger, men Yderkanten af Landisen kan man dog med større eller mindre Mellemrum forfølge hele Veien op til Nordgrønland. Den synes at danne en temmelig bugtet Linie, paa eet Sted gaaer den endog heelt ud til det aabne Hav, saa at der hverken er Kystland eller Yderøer foran den, paa andre Steder gaaer den ligeledes ud til Havet og har kun nogle Smaaøer foran sig, paa andre atter trækker den sig tilbage og berører kun de inderste Fjordarme og endelig paa et vist Strøg trækker den sig tilbage, endog indenfor de dybeste Fjorde, og det er kun af enkelte Reiseberetninger, at man tør slutte sig til, at man dog ogsaa her, ved at reise længer ind i Landet, omsider støder paa den, og ikke kan komme videre. I det Hele synes det dog, som om Yderlandet i den sydligste Deel er smallest; der er det ringeste Areal frit for Is, ja man kunde vel endog sige, at denne Deel af Kysten i saa Henseende er mindre begunstiget af Naturen, end de nordligste Egne mellem Upernivik og Omenak. Nordefter trækker Landisen, med visse Afbrydelser sig mere tilbage i Landet, paa Grændsen af Nordgrønland findes de dybeste Fjorde og indenfor dem det største iisfrie Opland. Der, eller i Mellemgrønland, er det ogsaa, at Rensdyrene opholde sig i størst Mængde, der skydes aarlig det største Antal Dyr, og den Jagt, som drives i de andre Distrikter, er derimod for intet at regne.

Det Kaart vi besidde over Sydgrønland er endnu altfor ufuldstændigt, til at vi skulde kunne gjøre et lignende Overslag over Arealet af Yderlandet, som det, Forfatteren har søgt at udregne for Nordgrønland i nysnævnte Skrift. De mange store og smaa Fjorde af denne bugtede Kyststrækning ere alt for lidet kjendte, og Grændsen af den faste Landiis ligesaalidt. Julianehaabs Distrikt er bedst bekjendt; der kan man

regne, at der i den sydligste Deel, nærmest Kap Farewel er 8 à 10 Mile fra de ydre Øer til det med Jis bedækkede Indland, i den nordligste Deel er dette Yderland kun 4 à 5 Mile bredt. Derpaa forsvinder det saa at sige ganske paa Grændsen af Frederikshaabs Distrikt, eftersom Isen udbreder sig over Landet heelt ud til Havet, ved Kepisakko, mellem Øerne Nunnarsoit og Sennerut. Denne Egn bærer et meget vildt og øde Præg, eftersom ogsaa de Øer, som ligge foran det under Jis begravede Land, ere meget høie, steile og golde, samt Størstedelen af Sommeren over ligeledes overalt bedækkede med Snee. Ei uden Grund antager man, at det af Davis benævnede Kap Desolation ligger her. Paa de næste 30 Miil kan Kystlandet heller ikke være meget bredt, maaskee kun 6 à 8 Mile; thi Fjordene ere ikke meget dybe og flere af dem naae op til den faste Jis, og findes her endog 2 ikke ubetydelige Jisfjorde, af hvilke den ene om Sommeren udskyder en Masse Jisfjelde, der ligge saa tætpakkede foran dens Munding, at man endog maa gaae over 2 Mile tilsøes for at kunne passere dette farlige Sted med en Baad. Ved Grændsen af Fiskernæssets Distrikt gaaer dernæst Landisen atter heelt ud til Havet, fra hvilket den kun adskilles ved en flad sumpet Strækning, der forstørstedelen er overskyllet ved Høivande og udentvivl er afsat af de Leerpartiker, som Elvene fra Isen føre med sig. Her ligge der saagodtsom heller ingen Øer foran den, og dette Punkt kan tydeligt sees i en lang Frastand paa Søen, hvorfor det ogsaa er et godt Sømærke, som gaaer under Navnet af Frederikshaabs Jisblink. I de følgende 2 Distrikter, Fiskernæsset og Godthaab, synes Yderlandet at have en meget forskjellig Brede, idet Landisen paa eet Sted naaer heelt ud til Yderkysten, og nær derved trækker sig heelt tilbage, indenfor de dybeste Fjorde. Her findes ogsaa

en Isfjord, som udskyder endeel smaa Isfjelde i Havet. Endelig komme vi til de 2 sidste Distrikter, Sukkertoppen og Holsteensborg; her vides intet Sted med Vished, hvor den store Landiis udskyder Brudstykker eller Isfjelde i Havet, og finder man neppe noget saadant Sted af nogen Betydenhed, førend man naaer Disko-Bugten, med den store Jakobshavns Isfjord. Desuagtet findes udentvivl de dybeste Fjorde i denne mellemste Deel af Grønland, navnlig nordre og søndre Strømfjord og nordre Isertok-Fjord. Disse Fjorde synes, efter Beskrivelsen, at skjære over 20 Mile dybt ind i Landet og der at forgrene sig i mange Arme. Skjøndt deres Mundinger maaskee ligge over 20 Mile fra hinanden, naae de inderste Arme dog temmelig nær sammen, saa at der imellem dem kun findes mindre betydelige Landtunger, over hvilke Grønlændere Nord og Syd fra mødes, naar de befinde sig paa Rensjagten. De benytte paa disse Reiser ogsaa Indsøerne og Elvene for deres Konebaade, som de af og til bære overland. Her findes derfor det eneste Strøg af Sydgrønland med betydeligere iisfrie Landstrækninger, og hvor Reiser af nogen Længde ind i Landet ere foretagne eller kunne foretages. Det er derfor af megen Interesse, at en europæisk Reisende netop i denne Egn og ved Hjelp af den grønlandske Hundeslæde har forsøgt at trænge ind i Landet i østlig Retning, for at see, hvor langt der var til den faste Landiis, og undersøge dennes Beskaffenhed. Denne Reise blev foretagen i Aaret 1830 af daværende Hvalfangerassistent O. V. Kielsen ved Holsteensborg. Denne Koloni ligger midt imellem hine store Fjorde, mellem hvilke Grønlænderne Syd og Nord fra, som omtalt, have Communikation overland paa deres Sommerreiser. Ved at reise fra Holsteensborg ret ind i Landet maatte Kielsen følgelig komme over disse Land-

tunger, og derfra videre ind i det endnu ubekjendte Indland. Han afreiste med 3 Slæder den 1ste Marts, da saavel Fjorde som Indsøer og Elve vare tillagte med fast Is, og var kun forsynet med Hundefoder for de første Par Dage, da man altid kunde gjøre temmelig sikker Regning paa at skyde Rensdyr underveis. Den 3die Marts forlod han den sidste, af Grønlændere beboede Plads inde i den nærmeste Fjord og kjørte nu fra den af op i Landet. Efter at have overnattet i en Fjeldkloft kjørte de hele den næste Dag videre. Landet blev her i det Hele lavere og jevnere, og Veien gik meest over Elve og Indsøer. Ligeledes blev det mere og mere snefrit, hvorved Føret forværredes. De fik den Dag et Rensdyr, hvormed Hundene fodredes; om Aftenen overnattede de paa en temmelig snefri Plet, begroet med endeel Vidiekrat, der skaffede dem rigeligt Brændsel. Den 5te Marts anvendtes til at gaae paa Rensjagt, og vare de saa heldige at erholde 2 Dyr til et rigeligt Maaltid for dem selv og Hundene. Paa det samme Sted kunde de allerede fra et høit Punkt overse endeel af Indlandsisen. Den 6te Marts brød de op tidligt om Morgenen og kom ud paa Formiddagen til et stort jevnt Sletteland; her skraanede Landet indefter, og de saae nu den umaadelige Ismasse udbrede sig nedenfor deres Fødder. De kjørte nu hurtigt nedad over Smaabakker, Indsøer og Elve, og kom tilsidst over en temmelig stor Indsø til Randen af den faste Ismasse, som var Maalet for Reisen. Der forsøgte Kielsen ogsaa at bestige Isen, der som sædvanligt havde dybe, men dog smalle Revner, ligesom den ei heller havde den jevne Overflade, som den synes at frembyde, naar man seer den i nogen Fraastand, men lignede Overfladen af et Hav, der er i større eller mindre Bølgegang. Efter en mod Slutningen meget besværlig Reise, da Fjordisen imidlertid

var brudt op, og de maatte kjøre en Omvei overland, naaede de atter Kolonien den 9de Marts. Uagtet Retningen og Omveiene, som paa denne Reise bleve tilbagelagte, ikke findes nøiere angivne, tør det dog vel antages, at Kielsen er kommet over 20 Mile i lige Linie ind i Landet fra Holsteensborg af. Men det er ogsaa vel muligt, at de andre og dybere Fjorde i Nord og Syd kunne naae næsten ligesaa langt ind i Landet, saa at Størstedelen af det Landstrøg, hvorover Reisen gik, dog har været en Halvø eller Landtunge mellem Fjorde, og at man følgelig ogsaa her, ved at gaae fra Fjordene længere ind i Landet, meget snart støder paa den samlede Ismasse, der bedækker hele Fastlandet.

Vi see saaledes, at Yderlandet danner en af Fjorde gjennemskaaren Landstrimmel med foranliggende Øer, i det høieste maaskee 30 Mile bred, men paa andre Steder svindende sammen til intet; med andre Ord det bestaaer af lutter Halvøer og Øer. I Julianehaabs Distrikt, paa en Kyststrækning af 35 Mile, faaer man, ved at lægge det omtrentlige Areal af alle de derværende Halvøer og Øer sammen, noget over 100 □ Mile ud. At foretage en lignende Sammenlægning for den øvrige, af en Labyrinth af Fjorde og Sunde gjennemskaarne Kyst, er paa Grund af Kaartenes Ufuldstændighed ganske umuligt; dog turde det betvivles, at det samlede Areal vilde naae stort over 1000 □ Mile. Kysten bærer overalt Præget af et steilt, goldt og øde Klippeland, og er dette saameget desmere Tilfældet, som det i det Hele taget synes høiest ud imod Havet, hvorimod det sænker sig mod det Indre af Fjordene, og mod det samlede Fastland. Hvad det ydre Physionomie af Kysten angaaer, er der ikke den ringeste Forskjel mellem de sydligste Egne og Nord-Grønland. Tvertimod, da der i det Hele synes at falde

mere Snee, jo længere sydpaa, og da Sommeren, som skal fortære den, netop er den Aarstid, paa hvilken den nordligere eller sydligere Beliggenhed gjør mindst Forskjæl, seer man som oftest langt mere Snee paa Landet her i Juli Maaned, end til samme Tid ved Upernivik og Omenak. Forøvrigt er Bjergenes Høide meget forskjellig; de betydeligste Høider træffer man fra Cap Farewell til Kolonien Julianehaab, i den sydlige Deel af Frederikshaabs Distrikt, omkring Godthaab, og endelig nærmest Norden for Sukkertoppen. Paa alle disse Strøg træffer man Fjelde paa 4 à 5000, men dog vistnok neppe over 6000 Fod, skjøndt der paa Grund af de yderst faa, hidtil foretagne Maalinger ikke kan siges noget ganske sikkert herom. Vi have altsaa her lignende Forholde som i Nordgrønland, og kan man vel sige, at de største Høider nærme sig til, men dog vel ikke ganske naae de høieste Punkter paa Island og ikke $^3/_4$ af de høieste Fjelde paa den skandinaviske Halvø. Dertil er Landet i høi Grad ujevnt; langs Strandkanten ere flade Strækninger saa sjeldne, at det altid er paafaldende at see en Slette, eller et nogenlunde fladt Dalstrøg paa blot eet eller nogle hundrede Tønder Land, og selv endnu mindre Pletter af en saadan Beskaffenhed bære i det grønlandske Sprog hyppig Navn derefter, nemlig Narsak, „det Flade“, eller Narsarsoak, „det store Flade“. Inde i Landet træffer man i Fordybningerne mellem Bjergene forstørstedelen Indsøer, istedetfor flade Dalstrøg. Selve Fjeldene ere atter i en vis Høide bedækkede enten med Snee, som kun af og til heelt forsvinder, og som altid ligger Størstedelen af Sommeren over, eller med stadige Is- og Sneemasser, som aldrig forsvinde. Hvor Sneen nemlig opdynger sig i en saadan Mængde, at den paa Grund af den mere raakolde Luft i de høiere Regioner ikke formaaer

at optøes i Sommerens Løb, og hvor den følgelig i det næste Aar forøges og saaledes fremdeles, der bliver efterhaanden den gamle Snee forvandlet til fast, kornet Jis. Dette er gjerne Tilfældet paa de mindre steile Overflader eller i Kløfter og tragtformige Fordybninger af det høie Land. Alt efterhvad den gamle Snee saaledes ved afvexlende Tø og Frost forvandles til Jis, glider den tillige langsomt ned igjennem Kløfterne, hvor den omsider bliver udsat for en mildere Luft og for en mere uhindret Paavirkning af Tøeningen. Derved skeer det, at den nedenfra i samme Forhold fortæres, som den ovenfra faaer ny Tilvæxt. Disse Jis- og Snee-Masser ere ganske det samme, som man paa Island forstaaer ved Jøkeler, og maae de ikke forvexles med den forømtalte Indlandsiis, skjøndt den i og for sig har samme Beskaffenhed; thi Jøkelerne holde sig forstørstedelen kun paa de høie Fjeldtoppe og naae sjeldent ned i Dalen eller ned til Strandbredden, hvorimod det indre Fastland netop er heelt overskyllet med Jis; endog alle Dalene ere bedækkede dermed, som det hedder i „Kongespeilet". For Nordgrønlands Vedkommende mener Forfatteren at være kommet til det Resultat, at Sneen først i en Høide af omtrent 2000 Fod kan blive liggende og forvandles til stadig Jis. I Sydgrønland ere ingen bestemte Jagttagelser anstillede i saa Henseende. Forholdet er, efter Diesynet at dømme, i det Hele det samme; kun turde man maaskee sige, at der er en mindre skarp Grændse mellem den Snee eller Jis, som ligger bestandig over, og den, som kun holder sig visse Somre over. Dette kommer udentvivl af den større Mængde Snee, der i det Hele falder her og den Forskjel, der kan være paa Vintrene, i Henseende til Kulde og Sneefald.

Naar vi saaledes see, at Yderlandet i og for sig kun

har et ringe Areal i Forhold til Kystens Længde, og at atter af dette Areal Størsteparten bestaaer af høie og steile, med Snee og Is bedækkede Fjelde, tør vi ikke undres over, at de gamle Nordboere i Grønland, som for en stor Deel levede af Qvægavlen, altsaa af Landjordens Produkter, ogsaa maatte boe adspredte i smaa Bygder hist og her, hvor flade Strækninger, især inde i Fjordene, vare at finde, om de end ikke have boet fuldt saa adspredte som de nuværende, af Jagten levende Indvaanere. Vi feile vist ikke stort, naar vi antage, at hine 120 □ Mile, som tør formodes at have udgjort den gamle Østerbygd, nemlig Julianehaabs Yderland, ere ikkun et Par □ Mile Fladland, og ligeledes kun faae □ Mile lavere Bakkeland, paa hvilket Qvæg kan finde Græsning.

Af Indsøer og Elve eller Floder tør man ingen store vente i et Land, der ved Fjorde og Sunde er saa gjennemskaaret og adsplittet i mindre Partier. Indsøerne ere vistnok meget hyppige, men sædvanlig kun af meget ringe Størrelse, de som have en Længde af 1 à 2 Mile regner man allerede for store. De største turde imidlertid søges i det ovenomtalte Strøg af Mellemgrønland, hvor de største samlede Landstrækninger findes; der ere de vistnok ogsaa betydeligere, end de, man har Leilighed til at iagttage i de Egne, som almindeligt besøges; men vi kjende endnu for lidet til den Deel af Landet. — Elvene ere ligeledes meget hyppige, men tillige kun smaa i dette Land, med en saa ujevn Overflade. Her findes der intetsteds Leilighed til at en Elv kan tilbagelægge en Strækning af mange Mile, derved optage mange mindre Vandløb og saaledes vore til en Størrelse, at man kunde kalde den en Flod. Paa Halvøerne og Øerne er der nemlig overalt nær til Havet; Vandet, som kommer fra den optøende Snee og Jøkelerne, søger paa utallige Steder, i Form af

bruſende Smaaelve gjennem Kløfter, eller endog ſom Vandfald over bratte Klippevægge ned til Havet. Hvor der findes Dalſtrøg med Indſøer, blive Elvene rigtignok noget ſtørre; ſaadanne Steder ere vigtige Tilholdsſteder for Lavorreden, ſom til viſſe Aarstider paſſerer fra Indſøerne ud i Havet og omvendt, men ſelve Elvene ere kun ſjeldent ſaa dybe og af et ſaa jevnt Løb, at man paa et kort Strøg kan paſſere dem med de fladbundede, lette, grønlandſke Konebaade. I Almindelighed bruſe ogſaa de, mere eller mindre ſom Foſſe, hen over Klippeblokke, eller ned over mindre Bjergſkrænter, og kunne tildeels paſſeres ved at ſpringe fra Steen til Steen, naar længere Tids Regn eller Foraarets første Tøveir ikke have bragt dem for ſtærkt til at ſvulme. De ſtore Floder ſkulde ſelvfølgelig ſøges i Bunden af Fjordene; det kan heller ikke feile, at det Vand, ſom falder paa det flere tuſinde □ Mile ſtore Indland af Grønland, forſtørſtedelen maa udgyde ſig i Fjordene; vi ſee ogſaa paa mange Steder Elve med blakket eller leerholdigt Vand udſpringe fra Randen af den ſtore Faſtlandsiis, men det tør med Grund formodes, at de ſtørſte af diſſe Elve udgyde ſig igjennem dybe Revner og Kanaler, under denne ſamme Iis, hvor den ſelv gaaer ud i Havet og afkaſter Brudſtykker. Derved blive følgelig de ſtørſte Elve uſynlige, men Grønlænderne ville dog i flere af ſaadanne Iisfjorde have obſerveret, at ſtore Maſſer af Ferſkvand boble op, tilſyneladende fra Bunden af Havet, ligeſom fra uhyre Kildevæld.

For at give en Skildring af de klimatiſke Forhold turde det maaſkee være meeſt henſigtsmæſſigt at beſkrive Veirforholdene i det Sydligſte, eller ved Julianehaab, da de følgende Kolonier, fra Syd til Nord, med aftagende Temperatur danne en Overgang til Klimatet i Nordre Grønland, ſom For-

fatteren paa et andet Sted har søgt at meddele Oplysning om, og man følgelig af Forholdene ved begge Endepunkterne, det mildeste og det koldeste, vil kunde gjøre sig en Forestilling om det øvrige. Vi ville i den Henseigt specielt gjennemgaae de enkelte Maaneder af de 2 Aar, fra Sommeren 1853, til Sommeren 1855, i hvilke Veirliget, Thermometret og Barometret daglig bleve observerede ved Julianehaab, samt tildeels samtidigen dermed paa 4 andre Steder i Distriktet og deriblandt ved den allersydligste Pynt af Grønlands Fastland.

Sommeren 1853 ansaaes i det Hele for varm og temmelig stadig. I August, da Optegnelserne over Veirliget begyndte, steg Thermometret engang til den vistnok sjeldne Høide af over 16° Varme*) i Skyggen, den laveste Stand var ½° Varme og Gjennemsnittet 8¾°, hvilket svarer til Temperaturen i den første Halvdeel af Mai i Kjøbenhavn. Veirliget var tillige meget regnfuldt, og det regnede i Gjennemsnit hveranden Dag. Saavel den usædvanlige Varme, som Regnen stode i Forbindelse med den fremherskende saakaldte varme S. O. Vind, der spiller en vigtig Rolle i hele Grønlands Veirforholde, men fornemmelig ved Julianehaab. Den kommer egentlig ikke fra S. O., men snarere fra retvisende O N. O. eftersom den er en Landvind og blæser ret ud af de fleste Fjorde. Alt hvad der om denne Vind, dens Heftighed og Ustadighed, er anført i Beskrivelsen over Nordgrønland, gjelder ogsaa her. I Reglen, og især hvis den kun er kortvarig, fører den megen Regn med sig, men blæser den ret igjennem og staaer den i flere Dage i Træk, saa pleier den at klare Luften af, og er da overordentlig tør. Paa saadanne Dage

*) Her, som i det Følgende, er altid meent Grader efter Reaumur.

er det, at Thermometret kan stige til den usædvanlige Høide af 15 à 16°, hvilket dog neppe er mere end hvad der er observeret i Nordgrønland ved Diskobugten. I September var Thermometret høieste Stand 12° Varme, den laveste 4½° Kulde, Gjennemsnittet 3° Varme, hvilket er lidt koldere end November i Kjøbenhavn. Strax ved Maanedens Begyndelse indtraadte der skarp Nattefrost, Løvet paa Buskværterne falmede og det var ude med al Plantevært for det Aar. Ved Jevndøgnstid indtraadte der ogsaa meget heftige Storme, og Landet var flere Gange heelt bedækket med Snee. October var mere stadig og meget mild, mellem 10° Varme og 6° Kulde. November derimod var usædvanlig stormfuld og kold; heftige Vinde fra Syd og Nord afløstes umiddelbart af hinanden, men de sidste vare dog meest fremherskende, Kulden steg endog til 16° og Gjennemsnittet var 6° Kulde, hvilket er nærmest 5° koldere end den koldeste Maaned, Januar, i Kjøbenhavn. Omtrent midt i November frøs Indsøen nærmest Kolonien, som er henved 1 Miil lang, saaledes til, at man kunde gaae over den, og denne Is tøede fra nu af ikke op før sidst i Juni det følgende Aar. December var dernæst noget mildere, i Gjennemsnit neppe 4° Kulde, den stærkeste Kulde var neppe 16°, og ved Aarets Slutning indfandt paa eengang den varme Sydostvind sig, og blæste i flere Dage. Thermometret steg ved Juletid til næsten 8° Varme, og de stærke Regnskyl bidroge til, i et Par Dage næsten at blotte Landet for Snee. Men paa denne Mildning fulgte 3 saa strenge og stormfulde Vintermaaneder, som selv i dette vistnok meget urolige Klima maattte ansees for usædvanlige. I Januar var den stærkeste Kulde dog kun 17°; men i Februar naaede den 19½°, og i denne Maaned indtraf der i Gjennemsnit hveranden Dag Storm og hveranden Dag almindelig Blæst, med Undtagelse af ikkun

3 Dage, paa hvilke det var nogenlunde ſtille. Den milde ſydlige eller østlige Vind kunde aldeles ikke bryde igjennem; thi hvergang den begyndte, var det gjerne i Forbindelſe med voldſomt Sneſog, og derpaa gik den atter og atter om i N. V. og medførte en bidende Kulde. Marts Maaned var ikke ſtort bedre; Kulden ſteg endnu til 19°, Storm indtraf i Gjennemſnit hver 3die Dag og kun 5 Dage af Maaneden var det nogenlunde ſtille. I April blev Veiret paa engang roligere, der indtraf ikke mindre end 15 Dage, paa hvilke det var nogenlunde ſtille, men Kulden ſteg endnu til over 14°, og ſkjøndt der indtraf enkelte Dage med Tøveir, endog over 9° Varme, begyndte dog Mai-Maaned, uden at de ſvære Sneemaſſer, der havde opdynget ſig, paa Landet, havde viiſt noget fjendeligt Tegn til at ſvinde. Tvertimod ſneede det endnu uden Ophør i de første Dage af Mai, Sneen laae paa den Tid indtil 8 Alens Høide mellem Koloniens Huſe, de lave Grønlænderhuſe laae heelt begravede under den, ſaa at man gik hen over Tagene af dem og kun opdagede Huller ned til Indgangene og til Vinduerne, hvorimod Communicationen mellem de danſke Huſe med Møie vedligeholdtes ved Hjelp af ſmalle Hulveie med 3 à 7 Alen høie Snevægge paa begge Sider. Den 5te Mai klarede Luften af med en Norden-Storm og 5° Kulde. Den nyfaldne Snee hvirvlede hen over Fjeldene, indhyllende alt i Taage, og de dybe Hulveie fog atter til og maatte ſkuffes paany. Endnu den 6te Mai om Morgenen havdes $6^1/_2$° Kulde. Først efter denne Dag tog Sneen ikke mere til, men kort efter indtraadte der ſtærkt Tøveir med Regnſkyl, hvorved Elvene kom i Gang. Saaledes endtes denne langvarige Vinter, der over hele Sydgrønland medførte megen Nød for den grønlandſke Befolkning. Det vil ſees, at Klimatets Strenghed ikke ſaameget yttrede ſig i

særdeles høie Kuldegrader, som i Langvarigheden og i den Langsomhed, hvormed den derpaa følgende, som sædvanlig ringe Sommervarme, formaaede at udslette Vinterens Spoer. Hvad vi her i saa Henseende ville fremhæve, turde maaskee, i Betragtning af Stedets Beliggenhed, ei langt fra Breden af Christiania, synes paafaldende, og Forfatteren indrømmer, at han selv ingen Forestilling havde gjort sig om det, han havde Leilighed til, med egne Øine, at iagttage. Endnu den 18. Mai var Missionærenes Have ved Lichtenau bedækket med gammel Snee, som endog netop den Dag henad Aften, under den kolde heftige Nordenvind var frossen haard og fast som Jis; forgjæves havde man, ved at hugge den op og sprede den ad, søgt at faae den smeltet ved Solvarmen. Paa den Tid vare selv ganske smaa Skjær, der halvt vadskedes af Havets Brænding bedækkede med Kager af Snee og Jis, som hverken den underhulende Brænding eller den fra alle Sider frit paavirkende Athmosphære, i Forbindelse med Solens Straaler havde kunnet bringe til en ringere Tykkelse, end et Par Alen. Den 25de Mai var Isen over hele Julianehaabs Indsø endnu fast og haard at gaae paa; den blev maalt og funden endnu at være 1 Alen og 8 Tommer tyk. Langs Landet var Isen desuden endnu bedækket med 1 à 2 Alen dyb Snee. Endnu den 8de Juni var den samme Indsø, efter en Nattefrost heelt over fast og haard at gaae paa; kun langs Landet var der en smal aaben Rende, som man med Lethed kunde springe over. Efter denne Dag blev Passagen over Søen først noget vanskelig. Om Morgenen den 15de Juni stod Thermometret endnu paa 1° Kulde, og det sneede den Dag tæt og uafbrudt til ud paa Eftermiddagen. Hele Landet blev derved hvidt, og den nyfaldne Snee blev liggende den næste Dag over, ikke alene paa Fjeldene, men ogsaa i

Koloniens Smaahaver og paa selve Husenes Tage. Kreaturene maatte tages paa Stald igjen, kort sagt, det var som i Hjertet af Vinteren i Danmark. Men alt dette var dog intet imod Beskaffenheden af Distriktets nordvestlige Deel, der rager længer ud i Havet, og hvor der deels maaskee falder mere Snee, deels den hyppigere Jistaage fra Havet gjør Sommeren mere raakold og hindrer Solstraalerne fra at yttre deres Virkning. Hvad der her saaes i Dagene fra den 29de Juni til den 1ste Juli lyder næsten fabelagtigt. Saagodtsom alle smaa indre Havbugter og mange Løb imellem Øerne vare dengang belagte med Jis fra om Vinteren, paa sine Steder var den ikke engang begyndt at optøe langs Landet, hvor den dog idelig brydes og bevæges ved Havets Stigen og Falden; men Sneen, der bedækkede Strandbredden, udstrakte sig derfra over Isen og udjevnede Grændsen mellem begge. Fra det lange Sund Torsukatek, der ellers benyttes om Sommeren til Gjennemfart for Skibet, men i hvis snevreste Deel der nu netop kun var optøet en Rende langs Landet, til at passere igjennem med en Konebaad, blev det forsøgt at gaae en Tour paa omtrent 1 Miils Længde ind i Landet paa den nordre Side. Strax ved at træde iland kom man gjennem dyb Snee, derpaa over et Par lavere Bakker, af hvilke kun Toppene vare blottede, men Skraaningerne ligesom de mellemliggende Dalstrøg bedækkede med Snee. Fra disse Bakker kom man ned paa en, rigelig 1/6 Miil lang Indsø, der udfyldte en dyb Dal, indesluttet af meget steile og skumle Klippevægge. Paa denne Indsø var der bogstavelig talt ikke Spoer at bemærke til nogen Tøening: paa Midten af den var Isen fast og haard, men rundt om langs Kanterne laa der Snee, hvis Overflade strakte sig som en jevn Skraaning op over det omgivende Land, saa at man ikke bestemt kunde angive Skille-

mærket mellem Land og Sø. Fra denne Sø kom man over en Strækning halvt snedækt, halvt bart Land til en anden større Sø, der ganske paa samme Maade var bedækket med fast Is; kun ved den anden Ende af denne sidste Sø, der hvor den afgav en Elv til Havet, var der en aaben Vaage omkring Elvens Udspring, saa at man maatte holde sig lidt længer inde paa Søen for at komme forbi dette Sted. Elven var ogsaa allerede i et temmelig stærkt Løb. Længere hen vare de høiere Bjergskrænter, som man skulde passere, for at komme over Halvøen, saa belagte med Snee, at man uden Skier ikke godt kunde komme videre. Dette var den 29de Juni, og man tør formode, at de her omtalte Søer ikke ere blevne optøede før sidst i August Maaned.

Sommeren, eller Maanederne Juni, Juli og August i Aaret 1854 havde forøvrigt til Middeltemperatur $7^1/_3{}^0$ Varme, hvilket nærmest svarer til Tiden fra de første Dage af September til de første Dage af December i Kjøbenhavn, dog saaledes, at den høieste Temperatur var 16^0 Varme, den laveste 1^0 Kulde, og at Juli-Maaned var meget mild, idet Temperaturen ikke sank under 5 Grader Varme, hvilket maa anseés for usædvanligt. Det var vel især paa Grund af den store Mængde Snee, der først saa seent gik bort, at Vegetationen i det Hele kun blev maadelig og navnlig at Bærrene kun modnedes inde i Fjordene. Medens man i Distrikterne Omenak og Jakobshavn i Nordgrønland i Almindelighed finder modne Bær i overordentlig Mængde, kunde man i denne Sommer, nærmest ved Kolonien Julianehaab, kun finde ganske enkelte modne, i Almindelighed vare de grønne og ufuldvorne.

Den paafølgende Vinter 1854—55, som længere nordpaa var meget streng, udmærkede sig ved Julianehaab som særdeles stadig og temmelig mild. I September indtraadte

der rigtignok Frostveir og Landet blev under heftige Nordenstorme bedækket med Snee, noget efter den 20de; i October havdes henved 7° Kulde og temmelig megen Snee, men denne svandt atter ganske bort i November under fremherskende S. O. Vind. I December sank Thermometret til 17° Kulde, som var den strengeste Kulde i den Vinter; der faldt i denne Maaned, saavel som i Januar, en uhyre Masse Snee. I Februar indtraf der et ganske mærkværdigt Veirlig; Sydostvinden indfandt sig pludseligt, medførende en varm Luftstrøm, og efterat have klaret Luften heelt af, tabte den sin Voldsomhed og blæste nu ganske jævnt, afverlende med Stille, i 8 à 14 Dage. I denne Tid var det uafbrudt klart Solskinsveir, Thermometret holdt sig omtrent paa Frysepunktet, der fremkom derfor intet rindende Vand, men Sneen, som blev haard og fast at gaae paa, svandt for endeel bort ved Tørring. Disse Dage vare smukkere og behageligere, end den bedste Sommertid pleier at være. Marts holdt sig ligesom Februar, imellem 6° Varme og 12° Kulde, men var meget stormfuld, og navnlig indfandt Sydostvinden sig ved Jevndøgn med en formelig orkanagtig Voldsomhed. I Marts og April faldt der atter en overordentlig Mængde Snee og derved skeete det, at der ved Sommerens Begyndelse laae en omtrent ligesaa stor Masse deraf, som i det foregaaende Aar. Den begyndte dog noget tidligere at svinde, og Sommeren var usædvanlig stadig og smuk. Da det i det forrige Aar havde viist sig unyttigt at skuffe Sneen ud af Haverne før ind i Mai-Maaned, efterdi de dog alligevel atter fog til, blev det iaar opsat til den 1ste Mai, den befandtes da at ligge 2 à 3 Alen dyb over hele Haven og var nederst som fast Is. Paa Indsøen befandtes Isen den 25de April at være 1 Alen og 8 Tommer tyk, eller kun 1 Tomme tyndere end

det forrige Aar. Det viste sig altsaa derved, at Vinterens Strenghed ikke altid kan maales efter den Mængde Snee og Is, som findes liggende om Foraaret, ligesom det ei heller netop er Kuldegraden, men snarere det stormfulde og urolige Veir, der gjør den ubehagelig. Først i Juni sneede det uafbrudt i 1 Dag og 2 Nætter, saa at Veien næsten blev ufremkommelig nærmest omkring Husene. Den 14de Juni laa der endnu fast Is over en stor Deel af Indsøen, som vel omtrent optoede 1 Uge tidligere end det forrige Aar; med Juni-Maaned ophørte de omtalte Optegnelser over Veirliget ved Julianehaab.

De her beskrevne Vintre have muligviis været noget mere end almindelige, hvad Sneemængden og Langvarigheden angaaer. Man har ogsaa oplevet Vintre af paafaldende Mildhed og med tidligt toende Snee, men i det Hele, og navnlig hvad hele Aarets Middeltemperatur angaaer, tør disse Aar dog vist tjene som en passende Maalestok. Man har i Almindelighed antaget, at hele Aarets Middeltemperatur ved Julianehaab var noget under Frysepunktet. Dette stemmer ikke ganske med de her anførte Observationer, ifølge hvilke den bliver henved $^3/_4{}^0$ Varme, altsaa 1^0 høiere end man tidligere har formodet. Dette stemmer overeens med Temperaturen i det nordlige Lapmarken og den nordligste Deel af Island. Klimatets Raahed yttrer sig heller ikke saameget i en streng Vinterkulde, som i Mangel paa Sommervarme. Vinteren er ikke synderligt koldere, end i Norge og Sverrig under samme Bredegrad, og langtfra saa kold som i langt sydligere Egne i Rusland; men Sommervarmen, paa hvilken Planteværten alene beroer, falder saagodtsom bort. De foran beskrevne Somre ved Julianehaab maae endda ansees for at have været varme; efter Observationer, anstillede af Herr Kleinschmidt

ved Lichtenau, indtraf der i hele 4 Aar kun een Dag med en Varme af over 15°, og kun 4 Dage med en Varme af over 12°. Dette hidrører fra det kolde Hav paa den ene, og Indlandets Jis paa den anden Side. Naar undtages de Dage, da den varme Landvind blæser, kan det varmeste Solskinsveir til hvilkensomhelst Tid afbrydes ved Søvind med iiskold Taage. Kun midt imellem begge de nævnte kolde Regioner, nemlig inde i Fjordene, hvor de høie Fjelde give Læ, er man nogenlunde sikker for Jistaagen fra Havet; men ogsaa der har Solen neppe begyndt at varme Landet lidt op paa Formiddagen, forend en regelmæssig kold Søvind indfinder sig. Ude imellem Øerne kan Thermometret til hvadsomhelst Tid paa Aaret synke ned til $^1/_2$° Varme og kun i rigelig 2 Maaneder af Aaret er man nogenlunde sikker for Nattefrost. Det viser sig saaledes, ved Sammenligning med det øvrige Grønland, at der, ved Siden af den store Forskjel i Hensende til Nord og Syd, ikke er en tilsvarende Forskjel paa Sommervarmen ved de forskjellige Kolonier, hvorimod Forskjellen paa Vinterkulden ved de forskjellige Steder er saameget desto større. Kalder man Maanederne Juni, Juli og August Sommer og December, Januar og Februar Vinter, da har den nordligste Koloni i Grønland, Upernivik, en Sommervarme af nærmest 3°, Julianehaab derimod nærmest 7°, Forskjellen bliver altsaa 4°. Derimod har Upernivik en Vintertemperatur af nærmest 17° Kulde, Julianehaab af ikkun $5^1/_2$° Kulde; for denne Aarstid bliver altsaa Forskjellen over 11°. Forskjellen mellem begge Steder for hele Aaret bliver 9°. Ved den nordligste Koloni i Sydgrønland tør hele Aarets Middeltemperatur antages at være 3° Kulde. Heraf vil man kunne slutte sig til Klimatet i det øvrige Sydgrønland.

Af Vindene have vi omtalt den varme Sydost, den turde sammenlignes med Sirokkoen eller lignende lokale, varme Luftstrømme i andre Lande. Den Mening, at den skulde være en Green af den tilbagevendende Passatvind, eller af den Luft, som stiger op under Ækvatoren og i de høiere Regioner af Atmosphæren strømmer tilbage imod Polerne synes ei ugrundet. En eller anden Aarsag maa da foraarsage, at den slaaer ned med stor Voldsomhed og Hurtighed, saa at den ikke faaer Tid til at afkjøle sig paa den store Isslette, fra hvilken den nærmest synes at komme. Som Curiosum turde det nævnes, at man undertiden hører den Mening yttres, at den skulde have sin Varme fra Vulkaner i det Indre af Fastlandet. Forøvrigt er denne Vind meget forskjellig efter Lokaliteterne: der gives lange Strækninger af Kysten, paa hvilke den maa ansees som en Sjeldenhed, og er dette navnlig Tilfældet i det mellemste Grønland, hvorimod den omtrent har lige Hyppighed og Styrke i det Sydligste og ved Diskobugten samt Omenaksfjorden. Paa den øvrige Strækning gaaer den let over til en mere sydlig Vind, saakaldet Sydvestvind, der medfører en koldere Luft samt den største Mængde Snee og Regn. Ogsaa der, hvor Sydosten blæser, seer man hyppigt Skyerne drive for Sydvest, en tyk Skybanke reiser sig fra Havet i denne Retning, og drives atter tilbage, saa at aabenbart 2 Luftstrømme kjæmpe imod hinanden. Efter Sydvesten følger da gjerne nordlig eller nordvestlig Vind, som medfører Kulde og klar Luft. Foruden disse Vinde, der herske over store Strækninger, udmærke de fleste Fjorde sig ved temmelig heftige Vinde, der blæse ud og ind ad deres Mundinger, og have deres Oprindelse fra den store Forskjel mellem Temperaturen inde i Landet og paa Havet, i det Overfladen hist stærkt ophedes om Sommeren henimod Mid-

dagstid, hvorpaa Luften strømmer til fra Havet, her derimod endnu vedligeholder en vis Mildning, naar Landet om Efteraaret hver Nat begynder stærkt at afkjøles, hvilket giver Anledning til heftige Vindpust ud af Fjordene om Morgenen og ud paa Formiddagen. Den sidstnævnte Vind, eller Landvinden udmærker især visse Fjorde i de nordligere Distrikter, og kan formedelst sin Voldsomhed gjøre disse Farvande farlige at passere med Baade. Derhos kan det ganske i Nærheden, paa begge Sider af Mundingen, være blikstille, ret som om Fjorden dannede Piben af en Blæsebælg.

Regn og Snee falde i Sydgrønland i større Mængde, end i Nordgrønland, hvilket ikke er at undres over, da hiint ligger saameget nærmere det milde Atlanterhav, og da det netop er Sammenstødet af den milde og fugtige Luft med den koldere, som foranlediger, at Fugtigheden slaaer ned. Ved Julianehaab haves, efter den rigtignok kun korte Observationstid, for hele Aaret 57 Dage, paa hvilke der falder Regn alene og 75 Dage, paa hvilke der falder Snee, dog saaledes at det paa de 13 af de sidstnævnte tillige regner. Ved Jakobshavn i Nordgrønland derimod haves aarlig kun 26 Regndage og 58 Sneedage. Regn og Snee tilsammen udgjorde ved Julianehaab for eet Aar omtrent 36 Tommer, i det man selvfølgelig ogsaa tænker sig Sneen i optøet Tilstand. Naar man regner, at omtrent Halvdelen af disse 36 Tommer hidrørte fra Snee, og at denne i løs Tilstand fylder henved 10 Gange saameget, som naar den er optøet, saa kom den i Aarets Løb faldende Snee til at udgjøre en jævn Bedækning af 7 à 8 Alen over det Hele. Nu maa man betænke, at Sneen fyger bort fra nogle Steder og derved pakkes fast sammen paa andre, samt at en Deel af den atter tør eller borttørres, inden den hele Mængde er falden, men alligevel

vil man af denne Beregning kunne see, at de ovenanførte Bemærkninger om Sneemængden ved Sommerens Begyndelse i de anførte Aar nok kunne stemme dermed.

Af alt dette vil man nu omtrent kunne dømme om Klimatet i Sydgrønland, og navnlig hvad det maa være for Europæere. Hvis man i Danmark tænker sig de 3 varmeste Maaneder af Aaret borttagne, og i deres Sted Vinteren forøget med 3 Maaneder, koldere end de ellers strengeste Maaneder, saa faaer man omtrent Julianehaabs Klima. Desuagtet kan man ikke sige, at Kulden i og for sig volder stor Ulempe, men Mangelen paa egentlig Sommer gjør, at kun yderst faa Culturplanter kunne trives, at Sneen bliver liggende saalænge, og at Landet derfor, trods sin sydlige Beliggenhed, ganske bærer Præget af et Polarland. Dertil kommer Veirligets Ustadighed, der her er større end i Nordgrønland. Medens den strenge Kulde med stadigt Veir i de nordligere Egnes Vintre medfører fast Islæg, over hvilket man har en hurtig og let Befordring imellem Kolonierne ved Hundeslæden, har man i Sydgrønland idelige Storme med Sneefog og et oprørt Hav. De indre Løb mellem Øerne kan man desuagtet ikke passere med Baade, fordi de af og til fryse til, og udenom er Passagen paa den Aarstid, i de korte Dage, saameget desto farligere. Derfor er man i Sydgrønland saa godt som i Fangenskab flere Maaneder af Aaret, medens der i Norden netop er den bedste Communication. Kort sagt, Klimatet er en Mellemting mellem det tempererede og det kolde, man har paa en Maade Ulemperne af begge, Ustadigheden af hiint, og Kulden af dette, uden at have Fordelene. Men ogsaa for den indfødte Befolkning maae Forholdene i Nordgrønland udentvivl anses for gunstigere, eftersom den faste Is frembyder de største Fordele for Sælhunde-

fangsten og Fiskeriet, hvorimod disse Erhvervsgrene, naar de udelukkende skulle drives i de smaa og skrøbelige Kajakker, blive saameget desto usikkrere, som Søen er mere oprørt, ikke at tale om den større Rigdom paa de fornødne Sødyr i de nordligere Egne. Derfor bør det heller ikke undre os, at de gamle Nordboere om Foraaret med deres Fartøier droge til de saakaldte „Nordresætur", fordi de vidste, at Sælfangsten der var rigere end hjemme i Bygderne.

I Henseende til de Særsyn, som Luften i de nordlige Himmelegne saa hyppigt frembyde, navnlig Nordlys, Ringe om Sol og Maane samt Bisole, Luftspeilinger, da kunne vi i det Hele henholde os til hvad der desangaaende er anført om Nordgrønland. Det bør dog udentvivl bemærkes, at Nordlysene, forunderligt nok, synes at være langt hyppigere og stærkere i den sydligste Deel af Landet, end i Nordgrønland. At dømme efter de Vintre, i hvilke Forfatteren har havt Leilighed til at anstille Sammenligninger, var dette saa afgjort Tilfældet, at man vel endog kunde sige, at Nordlys ved Julianehaab sees i 3 á 4 Gange saa lang Tid, som ved Kolonien Omenak i Nordgrønland. De ere ved Julianehaab allerede i September-Maaned meget stærke, og bidrage ikke lidet til at lysne om Natten. Meget træffende beskrives de i ofte omtalte Kongespeil saaledes: „Det er at see til, som om man saae langt fra en stor Lue af heftig Ild. Deraf skyde sig op i Luften, at see til, skarpe Spidser af ulige Høide, og meget ustadige, saa at nu een, nu en anden bliver høiere, og dette Lys svæver saaledes at see til som en viftende Flamme. Saa længe disse Straaler ere paa det Høieste og Klareste, udbrede de en saa stærk Lysning, at de Folk, som ere ude, kunne vel hitte deres Vei og ligeledes gaae paa Jagt, hvis det er fornødent. Om Folk endog sidde i deres Huse,

ſom der ere Vinduer paa, da bliver det ſaa lyſt derinde, at enhvert Menneſke, ſom der er tilſtede, kjender det andet. Dog er dette Lys foranderligt, thi ſtundom ſynes det dunklere, ſom om en ſort Røg eller tykt Mørke vældede op imellem, og det ſeer da ud til at Lyſet ſkal qvæles af den Røg, ſom om det var nær ved at ſlukkes". — Der hengaaer ved Julianehaab neppe en eneſte Nat med nogenlunde klar Luft, i hvilken man ikke bemærker Nordlys, og flere Gange i hver Maaned, ja undertiden mange Nætter itræk ſeer man dem, enten over hele Himlen, ſaa at de ovennævnte Straaler fra alle Sider ſkyde op i Retningen mod Zenith, eller i Form af en bred Bue, omtrent ſom Mælkeveien, tværs over Himlen. Under den beſkrevne flammende Bevægelſe gaaer det hvide Lys hyppigt over i purpurrødt, og dette ſpiller atter i det Grønlige, eller i Regnbuefarven.

Sluttelig turde det i dette Afſnit endnu være pasſende at omtale Havet og fornemmelig Driviſen omkring det ſydlige Grønland. Da Indvaanerne ſaavel nu, ſom i gammel Tid, beſtandig have maattet boe ved Kyſten og ikke alene maattet hente Halvdelen eller Størſteparten af deres Fødemidler og øvrige Livsfornødenheder paa Søen, men tillige kun ad denne Vei have havt indbyrdes Kommunikation, kan man med Grund ſige, at Landets Beboelſe altid umiddelbart har været ganſke og aldeles afhængig af Havet. Det er derfor ogſaa af ſtor Vigtighed, at dette, ſom vi ſaae, paa en Maade gjennemſkjærer Landet i mange Retninger, at Kyſten danner Fjorde og Sunde, med foranliggende Øer; thi derved blive disſe Farvande, paa hvilke Fiſkeriet ſkal drives og Reiſerne ſkulle foretages, beſkyttede mod Søgangen fra det aabne Hav. Et Bælte af utallige Øer og Skjær findes temmelig jevnt fordeelt langs hele Kyſten, og Befolkningen har altid lagt nøie

Mærke til, hvor det mangler, hvor man for at passere forbi, maa ud i aaben Søe, thi i det grønlandske Sprog findes der en særegen Benævnelse for slige Udhavsnæsser. Udenfor Øerne kan man vel sige, at Søen, selv i den strengeste Vinter og ved stille Veir, aldrig fryser til, endog kun for et Par Dage, men selv indenskjærs skeer dette, formedelst det urolige Veir og de stærke Strømninger langt fra ikke i den Grad, som i Nordgrønland. Kun langt inde i Fjordene kan man gjøre Regning paa et nogenlunde sikkert Islæg i flere Maaneder af Aaret; længere ude, og imellem Øerne ligger Isen saa ustadigt og med saamange Afbrydelser, at der ingen Nytte kan drages af det, men at det tvertimod kun bidrager til at gjøre Communikationen vanskelig eller paa sine Steder umulig en Tidlang af Aaret. Ved Kolonierne i Sydgrønland seer man derfor i Almindelighed endog mindre til fast Is paa Havet, end dette er Tilfældet paa Sundet ved Kjøbenhavn. Ligeledes kjender man her ogsaa kun lidet til den Driviis, som kommer inde fra Landet og driver ud ad de saakaldte Isfjorde, den som produceres i Nordgrønland i saa store Masser. I Sydgrønland findes der kun 4 saadanne Isfjorde, som skyde Isfjelde ud i Havet, og staae de alle i Virksomhed tilbage for de 5 store, og kunne kun sammenlignes med nogle af de 8 mindre Isfjorde i Nordgrønland. Ikkedesmindre hører man saamegen Tale om Driviisen under Kysten og navnlig ansees den sydligste Koloni netop af denne Grund for den vanskeligste at beseile. — Hvorfra og hvornaar indfinder da denne Is sig, og hvorledes er den beskaffen?

I de fleste Vintre seer man indtil Februar ingen Is under Kysten af Julianehaab, Havet er paa den Tid næsten altid i Bevægelse og sætter voldsom Brænding mod de ydre

Pynter og Skjær, selv i stille Veir. I Februar, eller undertiden først i Marts mærker man da til en vis Tid, at Søgangen ligesom pludselig lægger sig. Paa samme Tid pleier man ogsaa at høre, at der er seet Driviis længere sydefter, nær Kap Farwell, faa Dage derefter, især naar det træffer ind med sydlig Vind, seer man fra Fjeldene ved Julianehaab Havet hvidt, saa langt Øiet kan række, og nu begynde tillige adspredte Stykker af Driviisen at komme ind imellem Øerne og heelt ind paa Koloniens Havn. Man seer da, at hvad der i Fraſtand tog sig ud som een sammenhængende flad Jismark, bestod af lutter løse Brudstykker, sjeldent endog over 50, almindeligviis kun 10 à 20 Alen i Gjennemsnit. Naar disse Stykker drive til Land og der falde tørre ved Lavvande, seer man, at de have en Tykkelse af 6 Alen eller derover, og at de rundtom efter Vandgangslinien ere udhulede af Bølgeslaget, saa at de tykke Plader komme til at bestaae af en temmelig bred Fod, der ovenpaa bærer en tynd Plade, nemlig den Deel af Stykket, som har ligget over Vandet og ikke saa hurtigt har kunnet fortæres. De mindre og nogenlunde afrundede Stykker, som man saaledes seer staaende paa Land have derfor i Formen ei Ulighed med Borde, der kun hvile paa eet rundt Been midt under Pladen, eller med andre Gjenstande af en lignende og regelmæssig Form. Men almindeligviis hændes det, at den skarpe Kant falder af paa den ene Side, hvorved Stykket taber Ligevægten i Vandskorpen og kommer til at rage op. Deraf kommer det, at en saadan Samling af oprindelig flade Jisstykker, der kun rage faa Fod op over Vandet, er blandet med Brudstykker, der rage flere Alen op over de andre, og da der nu tillige altid følger en Mængde Jisfjelde med denne flade Jis, viser hele Overfladen af det med Driviis bedækkede Hav sig ved nær-

mere Diesyn i høi Grad ujævn. Derfor er ogsaa Tykkelsen af de oprindelige flade Masser, fra hvilke alle de uformelige, deels opadvendte, deels sammenskruede Stykker hidrøre, vanskelig at bestemme.

Man pleier at kalde denne Driviis „Storisen" og er det øiensynligt, at den, trods dens betydelige Tykkelse, som gjør, at mindre Brudstykker af den ikke mere have den flade Form, dog i Virkeligheden er frosset Saltvand og hidrører fra de Egne af Havet, hvor det holder sig frosset flere Aar igjennem. Thi een enkelt, om end nok saa streng Vinter vilde vel neppe kunne frembringe Jis paa 6 Alens Tykkelse. Omkring Spidsbergen viser denne Jis sig i Form af store Flager af milelang Udstrækning; men derfra bruger den sikkert lang Tid, maaskee endog flere Aar om at naae til Julianehaab. Strømmen fører stadig en Deel af den ned langs Østkysten af Grønland, paa denne Vei sønderbrydes den, fryser maaskee af og til sammen for flere Vintre og sønderbrydes paany, og saaledes kommer det, at den Deel af den, som naaer omkring Kap Farwell og ind i Davis-Strædet, almindeligviis kun bestaaer af lutter mindre Brudstykker, og at Flager paa over 1000 Alens Længde vistnok maae henregnes blandt Sjeldenhederne.

Drivisen kan indfinde sig foran Kysten ved Julianehaab til en hvilkensomhelst Aarstid. Almindeligst og mest regelmæssigt kommer den dog efter Begyndelsen af Februar, hvorpaa den langsomt driver nordpaa, medens nye og større Masser følge efter, især i April, Mai og Juni; paa den Aarstid er det en stor Sjeldenhed, som maaskee ikke indtræffer hvert 20de Aar, at et Skib kan løbe direkte fra Søen af ind til Kolonien. I Juli og August synes der at være en Art Stilstand, saa at den tidligere Jis driver forbi, uden

at der kommer nye Masser til, og sidst i August pleier den sydligste Ende af Isen at give Plads for aabent Hav og Søgang, saa at Skibet almindeligviis i den første Halvdeel af September kan stikke lige i Søen. Derpaa indfinder der sig som oftest om Efteraaret atter en ny Portion Driviis, men i ringere Mængde, saa at den snart atter taber sig. Disse Regler gjelde imidlertid kun ganske i Almindelighed; Isen kan indfinde sig til hvadsomhelst Tid, om Sommeren saavelsom om Vinteren, og den kan ligeledes til hvadsomhelst Aarstid ganske forsvinde fra Kysten. Man kommer herved let til at spørge, hvad der giver Anledning til, at Drivisen under Østkysten sættes i Bevægelse og føres ind i Davis-Strædet, og at dette fornemmelig er Tilfældet om Foraaret? Thi hvis det er Strømmen alene, som bestemmer dette, saa maatte denne jo baade have en usædvanlig Styrke paa denne Aarstid og tillige til ganske uregelmæssige Tider; man maa udentvivl tillige antage, at andre mere tilfældige Aarsager ere medvirkende, og at det navnligen kommer an paa, i hvad Tilstand Isen under Østkysten befinder sig, om den ligger fast sammenfrosen under Land, eller om den er sønderbrudt af Søgangen. At Tøeningen i den mildere Aarstid skulde have nogen Indflydelse herpaa, synes mindre rimeligt, thi Isen indfinder sig jo netop mest regelmæssigt kort efter den koldeste Aarstid, naar man netop maatte antage den for at ligge stærkest sammenfrosen; tvertimod skulde man jo i saa Fald antage, at Drivisen maatte komme i største Mængde henad Efteraaret. Rimeligst synes det dog næsten, at det hovedsagelig er det urolige Veirlig til disse Aarstider, fremfor til andre, som skiller Masserne ad og forbereder deres Drift omkring Kap Farvel. Man vil have gjort forskjellige Jagttagelser i Henseende til det Veirlig, som pleier at gaae forud

for Isens Komme; nogle mene, at det er efter stærke nordlige, andre efter stærke sydlige Vinde. Disse Anskuelser hidrøre mere fra de Forestillinger, som Enhver gjør sig om Aarsagen til Isens Komme, end fra virkelige Optegnelser i en Række af Aar. Forfatteren mener at have erfaret, at det fornemmelig er den varme Østen Vind eller den saakaldte Sydost, der fører Drivisen om Kap Farwel, men vi ville forøvrigt af Mangel paa virkelige Erfaringer lade dette Spørgmaal staae ved sit Værd.

Ligesom Tiden, paa hvilken Isen kan komme, synes meget tilfældig, saaledes er ogsaa den aarlige Mængde yderst forskjellig. Vi maae dog her vel lægge Mærke til, hvad der skal forstaaes ved Isens Mængde. Aarlig hører man til visse Tider sige, at nu har Isen der eller der viist sig i Mængde, at man fra Fjeldene ikke kan øine aabent Vand, ligesom man ogsaa tilsøes pleier at sige, at der er megen Is, naar den fra Toppen sees saa langt, som Øiet kan række. Men dette vil ikke sige stort, thi Isen rager ikke høiere op over Vandet, end at den fra et Skib kan sees i 3 á 4 Miles Afstand, og om den nu end fra en Høide paa Landet kunde sees 10 à 12 Mile langt, da bliver det, som man fra et saadant enkelt Sted kan see, kun en ringe Del af Isens Udstrækning langs Kysten, selv til ganske almindelige Tider. For at gjøre sig et Begreb om denne maa man enten være seilet med Skibet omkring hele Yderranden af Ismassen, eller man maa have erfaret, hvor langt nordefter den er seet under Kysten. Man kan vel sige, at i de fleste Aar lægger den sig om Foraaret langs hele Kysten op til Kolonien Fredrikshaab, men spredes ad og taber sig, inden Strømme kan føre den længere mod Nord; meget hyppigt naaer den dog ogsaa Kolonien Fiskernæsset, men i færre Aar Godthaab, og kun meget

sjeldent Kolonien Sukkertoppen, hvorimod den neppe nogensinde naaer Holstensborg. Den Is derimod som kommer om Efteraaret, naaer sjeldent ud over Julianehaabs Distrikt; dog havdes i Aaret 1791 det sjeldne Tilfælde, at den paa den Aarstid lagde sig foran Kysten heelt op til Kolonien Sukkertoppen og blev liggende Størstedelen af Vinteren, frøs sammen og standsede baade Kommunikationen og Grønlændernes Kajakfangst. En Konebaad var i det Efteraar gaaet fra Godthaab til Sukkertoppen, og blev paa Hjemveien stoppet af denne Is. Besætningen besluttede sig til at forsøge paa at naae Godthaabs Distrikt overland. De begave sig paa Veien, 7 i Tallet, den 11te December; under mange Lidelser og Besværligheder bleve efterhaanden de 4 af dem liggende paa Veien og døde af Sult og Kulde, og først den 25de December naaede de øvrige 3 en beboet Plads ved Godthaabs-Fjorden. Aaret 1817 er bekjendt som det største Isaar i Davis-Strædet, om hvilket man har Efterretninger; 2 af den kongelige Handels Skibe forliste dengang i dette Farvande. I det samme Aar var det, at Hvalfangerne havde fundet Farvandet om Spitsbergen usædvanligt renset for Is, hvilket tildeels gav Anledning til de paafølgende engelske Opdagelsesreiser. Aar 1839 hændtes det og, at Isen om Efteraaret naaede forbi Kolonien Fiskernæsset.

Ligesom det, ikke er let at forklare sig den nærmeste Aarsag til Storisens Komme, saaledes turde det maaskee synes endnu vanskeligere at paavise, hvor den bliver af. Den lægger sig nemlig som en længere eller kortere Strimmel langs Kysten, holder sig saaledes nogle Maaneder, idet den snart viger lidt fra Land, snart presses paa det, og forsvinder derpaa. Paa samme Tid er den i en stadig Drift nordefter, men den nordligste Flig, naaer dog kun en vis Grændse; der forsvinder

den. At den skulde tøe op ganske nær under Kysten af Grønland i en endnu kortere Tid, end i den, i hvilken Isen paa de smaa Indsøer og Sneen paa Landet neppe kunne optøe, og medens Isen paa Indsøerne neppe har 1½ Alens Tykkelse, hvorimod Storisen holder 6 Alen og langt derover, derom kan der aldrig være Tale. Man seer ogsaa, at Stykker, som sidde i Klemme og tilstoppe indre Løb eller Farvande, blive liggende Størstedelen af Sommeren over, uden at lide nogen kjendelig Forandring. Der bliver da kun tilbage at antage, at den nordligste Flig af den lange Strimmel efterhaanden sveier ud fra Kysten, spredes mod Vest over Havet og da først optøer. Derimod synes rigtignok den Omstændighed at tale, at Skibene paa deres Hjemvei fra Nordgrønland, naar de seile ned langs Landet i 10 à 20 Miles Afstand, eller endog kortere, sjeldent træffe Is. Men enkelte løse Stykker mangle dog ikke ganske, og betænker man dernæst, at hiin Strimmel, der lægger sig langs en Deel af Kysten, almindeligviis kun har en Bredde af 5 à 6 Mile, i Gjennemsnit maaskee mindre, og at den langtfra er kompakt, om den end kan vise sig saaledes for Øiet, da turde det nok være muligt, at dens nordligste Flig efterhaanden, i Sommerens Løb kunde sprede sig ud over det store Hav, uden at have tiltrukket sig de Sofarendes Opmærksomhed mere, end man efter de ubestemte Udsagn desangaaende har Grund til at antage, at den gjør.

3.

Om Produkterne.

Mineralriget.

Vi ville erindre os fra den historiske Indledning, at Opdagelsen af Mineralskatte spillede en ikke ringe Rolle under de første Reiser, som foretoges for at gjenopdage det tabte Grønland. Dertil kunde dog vel neppe Mindet om den gamle Koloni have givet Anledning, thi naar undtages en enkelt senere apokryphisk Beretning om dens Produkter, tales der i de gamle Sagn ikke om andre Mineralier, end Vægsteen, som var af stor Vigtighed for de Gamle, og om Noget, de kaldte Marmorsteen. Men det er jo ikke usandsynligt, at man ved de mange sangvinske Forventninger om den attraaede Opdagelse ogsaa faldt paa Tanken om de Mineralskatte, det store ubekjendte og eventyrlige Bjergland kunde besidde. Lettroenheden gik, som vi saae, endog saavidt, at man ikke fandt det usandsynligt, at det i slige Ting ganske ukyndige Mandskab paa et Skib, strax paa det første Sted, hvor de vare saa heldige at kunne naae Landet, skulde have opdaget baade Sølv og Guld, og det er intet Under, at Eventyrerne paa disse Expeditioner benyttede sig af denne Lettroenhed. I Egedes Tid, Aar 1733, udsendtes der en Mand ved Navn Mathis Jochumsen, som skulde undersøge Grønland i mineralogisk Henseende; men han reiste hjem igjen det samme Aar, uden at have udrettet noget. I Aarene 1783 og 84 bereiste en saakaldet Bergsteiger, eller tydsk Bergmand, ved Navn Pfaff, Grønland i det samme Diemed og paa Regjeringens Bekostning. Han synes især at skulle have søgt efter Steenkul, hvoraf han intet Spoer fandt, ligesom han i det Hele ikke

troede, at der var noget at udrette i mineralogisk Henseende. Dog reiste han nok kun i Godthaabs Distrikt, hvor han brød Vægsteen, og efter et kort Ophold i Grønland døde han ved Godthaab af Skjørbug. — Aar 1806 erholdt en tydsk Mineralog, ved Navn Giesеke, af den danske Regjering det Hverv, at bereise Grønland i mineralogisk Øiemed. Giesеke havde oprindelig været Skuespiller i Wien, var senere bleven Mineraliehandler og preussisk Bjergraad, og udgik til Grønland i det nævnte Aar paa særdeles gunstige Vilkaar. Den Omstændighed, at han i de paafølgende Aar ved Skibenes Optagelse af Engelskmændene under Krigen, blev berøvet en stor Deel af sine hjemsendte Samlinger, gjorde, at han forlængede sit Ophold i Grønland til Aar 1813. Han har ikke efterladt sig nogen trykt Beretning om det mineralogiske Udbytte af Reisen, men paa Universitets-Bibliotheket findes hans skrevne Dagbog, ligesom ogsaa endeel af hans indsamlede Mineralier findes i de offentlige Samlinger i Kjøbenhavn, hvorimod Størstedelen siges at være gaaet til England og Tydskland. Giesеke lader ikke til at have havt synderlig videnskabelig Dannelse, men var en god praktisk Kjender af Mineralier og har viist en ganske mærkværdig Utrættelighed i at bereise dette vidtløftige Land, og udholde de dermed forbundne Besværligheder. Han naaede endog over 30 Mile norden for Upernivik paa den ene, og om til den saa sjeldent af Europæere besøgte Østkyst paa den anden Side, og har paa mange Steder besøgt Fjorde og besteget Bjerghøider, som neppe nogen Europæer efter ham er kommet til. Af hans Samlinger og skrevne Meddelelse fremgaaer det, at saagodtsom alle i mineralogisk Henseende mærkværdige Punkter i Grønland allerede have tildraget sig hans Opmærksomhed, at han deels selv har opdaget dem, deels vidst at benytte de dertil af de Indfødte

givne Spoer, og ere de senere opdagede Mineralier eller nye Findesteder forholdsviis kun faa. Skade derfor, at denne af Grønlands Naturhistorie saa høist fortjente Mand ikke har vidst at gjøre sine Opdagelser mere frugtbringende. Ved de af Engelskmændene tagne Samlinger blev han sandsynligviis bekjendt i England, og fik han efter sin Hjemkomst en Kaldelse til Dublin, hvor han døde som Professor Aar 1833. I de seneste Aar have Grønlands Mineralier været Gjenstanden for en privat Entreprise, til hvilken der Aar 1850 af Commerceraad J. Lundt erhvervedes Bevilling hos Regjeringen. Expeditionen udgik først fra Kjøbenhavn for danske Privatmænds Regning. Senere have nogle Englændere sat betydelige Midler i dette Foretagende; der har i den Anledning allerede været udrustet 6 Skibsexpeditioner til Grønland og 2 Skibe ere forlistе. Miner ere allerede blevne anlagte paa 3 forskjellige Steder i Landet, men hvergang et Par Maaneder derefter opgivne eller fuldstændig udtomte. Disse Steder, hvor Expeditionen har forsøgt Bjergværksarbeider, have været tidligere bekjendte, og navnlig som saadanne, der ikke gave Anledning til at vente noget Udbytte der. Foruden dette Interessentskab har et andet nu i Aaret 1856 ifølge en, d'Herr. Thomsen og Howitz medeelt Bevilling, begyndt at hente det nedenfor omtalte Produkt Kryolith fra Grønland. Sluttelig bemærkes endnu, at Forfatteren til dette Skrift vistnok har havt Leilighed til at gjøre sig bekjendt med de mærkværdigste Egne i Sydgrønland, hvor særegne Mineralier findes, men at han dog paa Grund af Embedsforretninger især i den korte Sommertid ikke har havt Leilighed til at anstille lignende Undersøgelser, som i Nordgrønland.

Sydgrønlands Bjerge ere i det Hele meget lige med dem, som udgjøre Størstedelen af den skandinaviske Halvø, ligesom

de ogsaa ere en ligefrem Fortsættelse af de nordgrønlandske af samme Art, hvorimod de saakaldte Trap- eller Basaltbjerge, som udgjøre Den Disko og en stor Deel af Nordgrønlands Fastland, og hvoraf ligeledes forstørstedelen Island og Færøerne bestaae, ganske mangle her. Man seer denne Bjergart kun i Form af Gange eller rigtignok meget kjendelige, mørke Baand eller Striber, der løbe hen over Klippernes Overflade paa mange Steder, men aldeles ikke udgjøre særegne Bjergmasser. Kun paa et enkelt Sted i Julianehaabs Distrikt, i Egnen af Igalliko findes Bjerge af en særegen rød Sandsteen, som dog kun strækker sig over et meget ringe Terrain og staaer ganske isoleret. Forøvrigt bestaaer hele Sydgrønland af saakaldte Urbjerge eller af Granit, som forstørstedelen har antaget Form af Lag. Man seer Bjergmassen snart temmelig eensartet, snart sondret i paralelle Lag af mere eller mindre ueensartet Beskaffenhed. Hvor man saaledes seer, at Klippemassen taber sin eensformige graalige Farve og derimod viser afvexlende mørkere eller lysere, tildeels jernholdige, rustfarvede Lag, gjennemskaarne af hvide Aarer, der kan man ogsaa i Almindelighed vente at træffe nogen Afvexling i Bestanddelene, og særegne Mineralier udskillede. Blandt saadanne Egne udmærker sig endeel af Godthaabs Distrikt, Omegnen af Fiskernæsset, Omegnen af Arsut ved Frederikshaab og endelig det Indre af et Par Fjorde i Julianehaabs Distrikt. Paa hvert af disse tvende sidstnævnte Steder har man fundet en ganske særegen Sammenhobning af Mineralier, og deriblandt navnlig af 2, som forekomme i stor Mængde, ere høist mærkelige i deres chemiske Sammensætning og, med Undtagelse af, at det ene i den nyere Tid skal være fundet paa Uralbjergene, forøvrigt intetsteds fundne. De gjaldt derfor en Tidlang for store Sjeldenheder og bleve høit betalte som Prøvestykker til Mine-

ralieſamlinger, men da de fandtes i ſaa ſtor Masſe, at man kunde have indtaget Skibsladninger deraf, blève Samlingerne ſnart forſynede og ſelve Mineralierne ſaagodtſom værdiløſe. — Vi ville nu lidt nærmere omtale de Spoer, der hidtil ere fundne til Metaller, de Mineralier, af hvilke man kunde ſøge at gjøre praktiſk Anvendelſe, og hvad der forøvrigt paa dette Gebeet kunde være af mere almindelig Intereſſe.

Af ædle Metaller har man hidtil kun paa eet enkelt Sted med Sikkerhed fundet Spoer, nemlig gedigent Sølv, paa Pynten af en lille Ø, 1 Miil Syd for Julianehaab. Det blev opdaget af de der boende Grønlændere i Vinteren 1849—50, idet de fandt nogle ſmaa Stykker af virkeligt gedigent Sølv, løſe i Rifterne mellem Stenene foran Huſet, der laae ſaa tæt ved Stranden, at Søen ved Høivande ſkyllede hen over hine Rifter til Foden af Huſet. Disſe Smaaſtykker vare ſmukt kryſtalliſerede, tildeels i ganſke fiint forgrenede Former og med ſkarpe Kanter, uden kjendelige Tegn til at være afſlebne ved at ſkylles derhen fra andre Steder paa en naturlig Maade. Det var tillige tydeligt, at den Klippegrund, i hvis Revner de fandtes, tidligere havde været bedækket med Grønſvær eller med Levninger af et ældre Huus, paa hvis Ruin det nuværende ſyntes at være bygget. Senere er der bleven fundet flere af disſe Sølvſtumper, ialt vel til et Beløb af nogle faa Lod, men ſaavidt vides ikke et eneſte udenfor netop hine ſamme Klipperevner nedenfor Huſet, i hvilke Grønlænderne oprindelig havde fundet dem. Stykkerne fandtes ogſaa, ſom omtalt, ganſke løſt liggende og der vare hverken vedhængende Bjergarter eller andre Mineralier paa dem, ſaa at man kunde have ſluttet ſig til, i hvilken Klippemasſe de oprindelig havde ſiddet, ei heller fandtes der i Klipperne deromkring det ringeſte Spoer til Sølv eller overhovedet til Metaller, eller Mi-

neralier, som ledsage Metaller, foruden hvad der findes almindeligt overalt i Klipperne i Grønland. Det tør derfor anſees for rimeligt, at disſe Smaaſtykker have ſiddet i den Muldjord eller de Levninger af et ældre Huus, ſom have bedækket Stedet, hvor de nu fandtes, at Søen efterhaanden har bortſkyllet det løſe og lette Muld, medens de tunge Metalſtumper faldt ned i Revnerne og bleve liggende der. Spørgsmaalet om, hvorledes og hvorfra de nu atter ere komne ind i den gamle Muldjord, lader ſig vel rimeligt forklare ved 2 Gisninger, enten have de ſiddet i de Græstørv, hvoraf det ældre Huus har været bygget, eller de have været ſamlede af Grønlændere, ſom tidligere have boet paa dette Sted. I første Tilfælde maatte de hidrøre fra den nærmeſte Plet omkring Huſet, og denne Forekomſt i Forbindelſe med Stykkernes Beſkaffenhed vilde da upaatvivlelig gjøre det høiſt rimeligt, at Mineralet ogſaa maatte findes faſtſiddende i de nærmeſt omgivende Klipper. Det andet Tilfælde er, ſkjøndt paafaldende, dog ikke umuligt, da Grønlænderne ikke ſjeldent ſamle ſlige Smaating, ſom de paa deres Reiſer finde iøinefaldende, og navnlig hvad der ſynes dem metalliſk. Brudſtykker af de gamle Nordboeres Kirkeklokker findes vidtadſpredte over Kyſten paa forſkjellige Steder, hvor Grønlændere boe eller have boet; det maa tillige bemærkes, at Sølvſtumperne fandtes ſammen med ſmaa Stykker fladt hamret Kobber, med Glasperler o. a., ſom havde tilhørt Stedets tidligere Beboere. Men ſkulde dette have fundet Sted, kan man ſelvfølgelig ſlet ingen Gisning have om, hvor Sølvet oprindelig har været fundet, kun veed man, at der virkelig er fundet gedigent Sølv i Sydgrønland. Forøvrigt er der i og for ſig heller ingen Urimelighed i, at Sølv kan findes hiſt og her indſprængt i Klipperne, og ſaaledes ogſaa paa den her omtalte Ø, ſaameget mere ſom der

sammesteds er fundet et meget sølvholdigt Kobbererts pletviis hist og her; men da der ikke findes Tegn til de Mineralier, som ellers ledsage Sølvet, hvor det findes i regelmæssige Aarer eller Gange, navnlig Kalkspat, som ved Kongsberg i Norge, er der ingen Rimelighed for, at Sølvet her skulde findes anderledes, end Kobberet, nemlig hist og her i smaa Partier, og i Forhold til Kobberet, kun i smaa Korn, saa at alligevel intet Bjergværksarbeide derpaa kunde grundes, men der er, som omtalt, ei heller fundet det ringeste Spoer til saadanne fastsiddende Korn i Klipperne paa den Ø. Da ovennævnte Expedition under Hr. Lundt netop opholdt sig et heelt Aar paa samme Sted, efterat Sølvet havde været fundet, og ganske i Nærheden, ved Hjælp af en halv Snees Bjergværksarbeidere, lod foretage Minearbeider for at vinde Kobbererts, maatte man vel antage, at der var gjort alt hvad rimeligt var for at opdage saadanne Steder. De opdagede dog kun endnu nogle flere Stykker der hvor Grønlænderne havde fundet de første. Aar 1853 besøgte Englænderen, Hr. Robinson, med flere Mineraloger og praktiske Bjergmænd det samme Sted, uden at finde noget, og endelig blev der i Aaret 1854 af det samme private Selskab hensat 2 norske Arbeidere i et dertil fra England medbragt lille Huus med Jerntag, som blev reist paa Stedet. Disse Folk bleve der til det næste Aar, men fandt, saavidt vides, endnu kun eet lille Stykke af samme Slags, som de ovennævnte, og i de samme Revner, der følgelig nu vel maae antages for ganske udtomte. Af andre Steder i Julianehaabs Distrikt, hvor Sølv skulde være fundet, har Forfatteren rigtignok hørt tale om eet, men det er alt for apokryphisk, til at kunne nævnes her. Endelig skal en af de tidligere Missionærer, ved Navn Ginge, ved Godthaab, engang have hjemsendt et Stykke gedigent Sølv, som i lang

Tid anſaaes for tabt, men ifølge en Meddelelſe fra Aſſiſtenten ved Univerſitetets mineralogiſke Muſeum, Herr. Hoff, af ham for nylig derſteds ſkal være gjenfundet; da det imidlertid kun er betegnet med det vidtløftige Findeſted „Grønland", og endda maaſkee ikke authentiſk, kan man ingen Slutninger deraf drage med Henſyn til Sølvets Forekomſt, ei heller anſtille videre Efterforſkninger paa Grund deraf.

Af Kobbermalm er der fundet deels ganſke ſmaa Partier eller Spoer, ſom ere meget almindelige, deels paa enkelte Steder ſaa ſtore Udſkillinger, at endog betydelige og ſærdeles ſmukke, vægtfulde Stykker have kunnet udſprænges, men i ſidſte Tilfælde har det været af en ſaadan Art og paa en ſaadan Maade, at det kun kunde ventes at udſtrække ſig nogle faa Alen, og at følgelig ſlet intet Bjergværksarbeide derpaa kunde grundes.

Det Kobbermalm, der ſaaledes er fundet i ſtørre Partier, er det ſaakaldte brogede Kobbermalm, der udmærker ſig ved ſin Glands og ved ſit ſmukke Farveſpil, og i Forening dermed den ſaakaldte Kobberglands, der næſt ſelve det gedigene Kobber er det rigeſte Kobbermalm. Paa den omtalte De ved Julianehaab, hvor Sølvet fandtes, havde allerede før 1800 en Grønlænder fundet Stykker, fortrinsviis af det ſidſtnævnte Malm; Prøver deraf bleve dengang hjemſendte og vakte temmelig Opſigt, ſaa at det endog ſynes, at Mineralogen Gieſekes Reiſe derved fortrinsviis blev foranlediget eller fremſkyndet. Han underſøgte ogſaa den nævnte De gjentagne Gange, men kom til det Reſultat, at der ikke i fjerneſte Maade kunde tænkes paa noget Bjergværksarbeide, formedelſt Mineralets ringe og adſpredte Forekomſt. Som omtalt bearbeidede en Expedition Aar 1851—52 dette Erts paa et Sted, hvor en temmelig ſtor Plet var fundet, og ſom blev

kaldet Frederik den Syvendes Kobbermine; de første Stykker som ud huggedes, maatte vel synes meget righoldige og lovende, afseet fra Plettens ringe Udstrækning, men efter et Par Maaneders Forløb var Minen ganske og aldeles udtømt, og ikke Spoer mere af Kobbererts at finde. — Omtrent paa samme Tid fandt Grønlænderne af det saakaldte brogede Kobbermalm, paa et Sted i den nordligste Deel af Julianehaabs Distrikt, et lignende Parti, som dog var større og mere kunde ligne en fortsat Aare. Forfatteren, som havde Leilighed til først at undersøge dette Punkt, har beskrevet det under Navn af Josvas Kobbermine (efter Grønlænderen, som sendte det) i en Indberetning til Indenrigsministeriet, i hvilken han dog fremstillede det, som noget, hvorpaa intet Bjergværk kunde grundes. Aar 1853 besøgte formeldte Expedition under Robinson Stedet, medtog saameget Erts, som der kunde udsprænges strax, og efterlod der samtlige medtagne Bjergværksarbeidere, efterat have opført en Hytte til dem, og givet Stedet Navn af Weal Julia-Mine. Men da var allerede det bedste Erts taget, og efter et Par Maaneders Forløb var ogsaa dette Findested heelt udtømt, saa at der om Foraaret ikke var Spoer mere at see. Skibet, som skulde bringe Proviant og et bedre Huus til Stedet forliste ei langt derfra den samme Sommer. Alligevel hensattes der atter 2 Arbeidere den næste Vinter, og et andet Skib, som skulde hente den vundne Kobbererts, forliste ligeledes ikke langt fra Stedet.

De nævnte 2 Arter af Kobbermalm ere ogsaa fundne hist og her paa andre Steder i ganske smaa Partier, og i det Hele maa deres Forekomst sammenlignes med den Maade, hvorpaa de findes i Norge, hvor de ligeledes formedelst deres Sparsomhed, ved forskjellige Bjergsværksforsøg have viist sig utilstrækkelige til at kunne benyttes. I Henseende til Kobber

overhovedet kunde man vel neppe vente sig nogen Fordel uden af det almindeligste, om end mindre righoldige Kobbermalm, den saakaldte Kobberkiis. Men dette Mineral er hidtil kun fundet yderst sparsomt i Grønland. Det findes hist og her, som i saamange andre Lande, i ganske fine Striber eller Korn; Ydersiden af Klippen har paa saadanne Steder en grøn Overflade, paa Grund af Mineralets Forvittring, hvilket grønne Overtræk endog sees paa Steder, hvor Mineralet findes i saa smaa Korn, at det neppe er til at opdage. Grønlænderne bringe ofte saadanne Stykker paa Grund af deres paafaldende Farve, men denne hidrører kun fra en fiin Hinde af Jr, der kan opstaae af en nok saa ringe Qvantitet Kobber i Stenen. De største Korn af Kobberkiis ere fundne i Arsut-Fjorden, i en mærkelig Blanding af Mineralier, som vi nedenfor skulle omtale. Men ogsaa der er dette ellers saa almindelige Mineral saa sparsomt tilstede, at der slet ikke kan være Tale om at vinde det.

Tinmalm eller Tinsteen mener Giesеke at have fundet Spoer af nær ved Kolonien Fredrikshaab i en meget forvittret og hensmuldret Bjergmasse, som er bekjendt dersteds under Navn af „Raadnet Fjeld". Men i Stykker, som Giesеke har samlet der, og selv betegnet som tinholdige, er Tinstenen neppe synlig, og maa han rimeligviis kun have seet den i meget fine Korn eller spoerviis ganske adspredt over Bjergmassen, ligesom han ei heller synes at have lagt nogen Vægt paa dette Fund. Derimod findes Tinstenen i noget større Korn ligeledes ved Siden af den foromtalte Kryolith i Arsut-Fjorden; man seer den dersteds ogsaa som ganske tynde Aarer, men meest i Form af Korn, helst Krystaller, der sidde saa adspredte, hver for sig, at store Masser af Klippen maatte udsprænges og sønderslaaes, blot for at erholde nogle faa

Pund deraf. Aarerne eller Gangene turde muligviis paa nogle Steder udvide sig til en Tykkelse af en Tomme, men ogsaa de ere saa adspredte, afbrudte og uden regelmæssig Fortsættelse, at ingen Fordeel deraf tør ventes.

Zinkmalm eller Zinkblende er fundet i ganske ringe Mængde paa den samme mærkværdige Plet ved Arsut, og i Følgeskab med de nævnte Metaller, men i et endnu langt mere underordnet Forhold. I Igalliko-Fjorden ved Julianehaab har Forfatteren ogsaa seet ganske ringe Spoer deraf.

Blymalm kunde der vel neppe være Tale om at benytte i Grønland, selv om det forekom i nok saa stor Mængde, paa Grund af selve Metallets, end sige den raae Malms Prisbillighed, med mindre saadant Malm tillige viste sig meget sølvholdigt, saa at visse Procenter Sølv, som Biprodukt ved Blyets Udsmeltning, kunde betale de meget store Omkostninger ved Brydningen i Grønland og Transporten til Europa. Saadan temmelig sølvholdig Blyglands er fundet ligeledes ved Siden af Kryolithen i Arsut-Fjorden, og er den det af de dersteds fundne metalliske Mineralier, som forekommer i større Mængde, om end ogsaa langtfra saaledes, at noget Bjergværksarbeide kunde grundes derpaa. Blyglandsen ved Arsut har ogsaa været bekjendt for lang Tid siden, da Mineralets Udseende er saa paafaldende metallisk, at det let maatte tildrage sig de Indfødtes Opmærksomhed. Det omtalte private Selskab, besøgte allerede dette Sted i det første Aar 1850, men først efterat de omtalte 2 Steder, hvor Kobbererts fandtes, vare ganske udtømte, blev der ogsaa ved Arsut anlagt et Etablissement under Bestyrelse af en engelsk Mineralog, Hr. Taylor, for at bearbeide Blyglandsen. Paa dette Sted bleve en ordentlig lille Grube anlagt, der løb i

horizontal eller svagt skraa Retning ind under Klippen. Men ogsaa her var Metalrigdommen efter et Par Maaneders Forløb udtømt og maatte opgives. Ved disse Arbeider af Hr. Taylor er imidlertid dette interessante Gjemmested for Mineralier paa en saadan Maade bleven aabnet og undersøgt, at saavidt vides flere nye Mineralier ere komne tilsyne, og at man kan forskaffe sig et tydeligt Begreb om dets indre Sammensætning. Paa andre Steder har man hist og her seet ganske ringe Qvantiteter Blyerts indsprængte i Klipperne, paa lignende Maade, men dog sjeldnere, end Kobberkisen. Giesеke omtalte enkelte saadanne Steder næsten i hvert Distrikt; det største Qvantum, som Forfatteren selv har seet udenfor Arsut-Fjorden, findes i Forbindelse med den omtalte Zinkblende i Igalliko-Fjorden. Dog var der ikke mere, end at man netop kunde udhugge nogle faa Stykker, netop af Størrelse som almindelige Prøvestykker til Samlinger, og kun med saameget isiddende af Mineralet, at man med Tydelighed kunde paapege det, med andre Ord kun i lodviis. Havde Leiligheden været dertil, vilde han dog have anstillet videre Undersøgelser i Omegnen, da det Lag, hvori disse Mineralier sporedes, syntes at fortsætte sig. I Godthaabs Distrikt gaaer det Sagn, at der paa et Forbjerg, kaldet Skinderhvalen, skulde være fundet Bly, hvoraf Grønlænderne endog engang i Nødsfald skulde have støbt Kugler. Men ingen har selv seet eller talt med nogen, som har seet det, og Sagnet er vel at sætte i Klasse med de saa hyppige Sagn i Bjergegne, om at man der eller der engang skal have fundet Skatte, men at Finderen ikke havde villet forraade sin Hemmelighed, eller at han var død, netop som han skulde paavise Stedet.

Jernmalm vilde, selv om der gaves hele Bjerge af de righoldigste Sorter nær ved Havet, aldrig kunne benyttes i

Grønland. Det er derfor, at vi kun for Fuldstændighedens Skyld tilføie, at ogsaa dette almindelige Metal hidtil kun er fundet i yderst smaa Qvantiteter i Grønland. De mest almindelige Mineralier, af hvilke man i andre Lande vinder Jernet, saasom den røde Jernsteen og Jernglandsen forekomme især yderst sparsomt og næsten kun som Overtræk eller udfyldende smalle Spalter eller Rifter i Klipperne. Den saakaldte Jernspat forekommer hist og her i lignende ringe Qvantiteter, og kun paa det omtalte Sted i Arsut-Fjorden, ledsagende Kryolithen og Blyglandsen, i større Knuder samt tildeels i udmærket tydelige, store Krystaller. Mest udbredt forekommer dog den saakaldte Magnetjernsteen, der findes i fine Korn næsten overalt i Graniten. Men i saa Henseende ligne de grønlandske Bjerge næsten alle Bjergmasser af lignende Art, der indtage store Strækninger i andre Lande paa Jorden Kun paa ganske faa Steder har man seet Magnetjernet udskillet i selvstændige Lag, blot paa 1 Tommes Tykkelse, og selv saadanne ere ogsaa afbrudte og uden Udstrækning. Lag af en saadan Betydning, at de i andre Lande vilde blive benyttede, har man endnu intetsteds i Grønland opdaget. Paa den saakaldte Arsuts-Store antog Giesecke, at der, overeensstemmende mod Klippemassernes ydre Udseende og de lost liggende Stenes Beskaffenhed, maatte ligge store Jernlag skjulte; selv har han imidlertid ikke kunnet opdage dem, og det synes høist tvivlsomt, om hans Mening virkelig skulde være begrundet.

Spørger man endelig om, hvad Sandsynlighed der kan være for, at der endnu kunde opdages Steder i Grønland, hvor Metaller med Fordeel kunde vindes ved Bjergværksarbeide, da lader der sig herom rigtignok kun sige meget lidt. Skjøndt de metalliske Mineralier ogsaa kunne forekomme næsten

alene for sig i Klippemassen, pleie de dog gjerne at ledsages af andre Mineralier, saakaldte Gangmasser, der udgjøre Størstedelen af de Gange, hvori Metallerne findes, saa at man pleier at finde forholdsviis større Partier af dem, forinden man finder de Metaller, som indesluttes i dem, i antagelig Mængde. Saaledes findes det gediegne Sølv ved Kongsberg i store Gange af Kalkspat, som gjennemkrydse Klippemassen i forskjellige Retninger, og denne Kalkspat er tilstede i en uforholdsmæssig langt større Masse end Sølvet. Paa andre Steder udgjøre Tungspat, Flusspat og andre temmelig almindelige Mineralier Gangmasserne for Metaller. Men om alle disse Mineralier maa man sige, at de ere temmelig sjeldne i Grønland. Kalkspaten sees rigtignok hist og her, men skjøndt den er temmelig eftersøgt af Grønlænderne, da de pulverisere den og bruge den til at blande mellem deres Snustobak, har man dog hidtil kun fundet den temmelig sparsomt i Sydgrønland, hvorimod den i Nordgrønland paa flere Steder danner betydelige Lag, dog uden Tegn til Metaller. — Tungspat, der i andre Lande er et almindeligt Mineral, var saavidt vides endnu aldeles ikke bekjendt i Grønland; først for nylig har Forfatteren erholdt et lille Stykke deraf fra Egnen ved Igalliko. Flusspat er seet hist og her i Julianehaabs Distrikt, og blandt andet i Forbindelse med Kobbermalmet i den saakaldte Josvas-Kobbermine, men overalt kun i ganske smaa Qvantiteter. Som en ganske særegen og for Grønland eiendommelig Ledsager af Metaller maae vi endelig nævne den alt omtalte Kryolith i Arsut-Fjorden; denne viser sig her utvetydig som en ægte Gangmasse for Metaller, og findes den paa det ene Sted i meget stor Qvantitet. Den vilde sikkert afgive et godt Kjendemærke for mulig forekommende metalliske Mineralier, hvis den fandtes andetsteds i Grønland.

Det er imidlertid hidtil ikke lykkedes at opdage det ringeste Spoer til den, udenfor netop den bestemte Plet, paa hvilken den oprindelig blev funden, uagtet den dog sikkert hører til de Steenarter, af hvilke Grønlænderne vilde medtage Prøver, om de traf paa den. Man har altsaa hidtil fundet næsten endnu mindre Tegn til de Mineralier, der følge med, eller tyde paa Metaller, end til disse selv. Derefter kan imidlertid heller intet afgjøres, da de ingenlunde ere nødvendige Betingelser for disse Produkters Forekomst. Dernæst kunde man maaskee ogsaa sige, at Landet er saa lidet beboet, og der er saa lidet rørt op i Jordbunden ved Menneskeflid dersteds, mod hvad der i andre Lande finder Sted, at man ikke kan vente stort af det, som Tilfældet hidtil har kunnet lede til. Men i saa Henseende maa man huske paa, at hvad der i andre Lande bevirkes ved den tættere Beboelse, det erstattes i Grønland ved Indvaaners idelige Reiser og omflakkende Jagtliv, og at de Udgravninger, som i andre Lande fremkaldes ved Jordens Dyrkning, ved Bygge- og Veiarbeider, det bevirkes i Grønland af Naturen selv. Der har man ingen Skove, ingen dyb Muldjord med Vegetation, som skjuler Klippernes Overflade over lange Strækninger; tvertimod de talrige Elve og Vandløb udhule overalt det steile Terrain og føre Brudstykker af Klippemasserne med sig i Dalene, saa at man i deres Leier finder hele Samlinger af Omegnens Mineralier. Dertil maa man erindre, at Grønlænderne ere opmærksomme Jagttagere paa deres Vandringer; man maa som oftest undres over, at de bringe sjeldne Mineralier, som kun ganske lidet i deres Udvortes adskille sig fra de ganske almindelige, og som faa andre, ikke mineralogiske Reisende vilde have lagt Mærke til. Men med alt dette ligger der dog noget i den Maade, hvorpaa hine faa ovennævnte Finde-

steder for Metaller ere opdagede, som kunde synes at tale for, at det kun er Mangel paa behørig Beboelse og Randsagning af Landet, som har gjort, at man hidtil har seet saa lidet til Metaller i den. Naar man betænker, hvor lidet Landet er beboet, og hvor ringe en Plet en Samling af grønlandske Vinterhuse eller Telte indtager paa hvert Sted, bliver det høist paafaldende, at et Par af hine endnu langt sjeldnere, mineralogisk mærkværdige Pletter netop ere blevne beplantede med grønlandske Boliger. Dette gjelder navnlig om Arsut-Fjorden. Kryolithen med de øvrige mærkelige Mineralier ere ikke fundne noget andet Sted i dette store Land; men netop paa den Overflade af et Par hundrede Alens Længde, til hvilken de ere indskrænkede, have Grønlænderne fra ældgammel Tid aarlig opslaaet deres Telte, ikke for at samle Mineralier, men for at fange de Smaafisk, der her indfinde sig i stor Mængde, og af selve de nævnte Mineralier have de bygget deres Teltemure. Det gedigene Sølv er ligeledes endnu ikke paaviist i Grønland undtagen paa eet Sted, hvor en Grønlænder har bygget sit Huus ovenpaa det, eller vel endog af det, hvis ikke den Formodning skulde være rigtig, at Husets Beboere skulde have samlet Metallet paa et andet Sted og opbevaret det. Ere disse Exempler ganske tilfældige, eller ligger det deri, at man paa andre Steder kun ikke har seet tilbørligt efter? Dette Spørgsmaal ville vi lade staae ved sit Værd, og dermed lade det være Fremtiden forbeholdent at drage Grønlands Mineralskatte frem for Dagens Lys.

Af ikke metalliske Mineralier, som kunde have nogen almindelig Interesse eller Anvendelse ville vi fremhæve følgende:

Kryolithen, et meget blødt og deels hvidt, deels mere eller mindre mørkegraat Mineral, mærkværdigt ved sin chemiske

Sammensætning, men forøvrigt ved et flygtigt Øiekast ei uligt visse almindelige Sorter af Kalkspat, forekommer paa Teltepladsen Ivikæt i Arsut-Fjorden, umiddelbart ved Strandbredden, hvor den danner den temmelig flade Klippegrund paa en Strækning af henved 150 Alen i Længden og høist 30 Alen i Breden, men deelviis tabende sig under Havet. Kryolithen er kun paa nogle hundrede Qvardratalen reen, paa den øvrige Strækning er den mere eller mindre blandet med de omtalte Metaller og fornemmelig med Jernspat; paa den indre Side, forstørstedelen kun 10 à 30 Alen fra Fjorden forsvinder den og synes at løbe skraat ind under den omgivende Gneus, og er det langs denne Kant, midt imellem begge Bjergarter, at Hr. Taylor har ladet udsprænge en Grube, for at forfølge Blyertset, der ligesom de andre Metaller meest findes rundt om Randen af Kryolithen. Det indtrængende Sovand hindrede fra at gaae mere end, saavidt vides, 5 à 6 Alen i Dybden, hvorfor Gruben blev fortsat til begge Sider, saa at man i den har Kryolith under sig og Graniten som Dække. Denne underjordiske Gang havde en Længde af vel omtrent 80 à 90 Alen, med 3 Nedgange, saa at man maatte bruge Lys eller Fakkel i den og ganske fik Indtrykket af at befinde sig i et lille Bjergværk. Udbyttet af Blyerts var dog kun ringe, det gik forstørstedelen tabt ved Skibsforliis, og Gruben ansaaes nu for udtømt. Selve Kryolithen, til hvilken der ved de hidtil nævnte Arbeider ikke blev taget Hensyn, var i sin Tid en saa stor mineralogisk Sjeldenhed, at der for enkelte Prøvestykker til Samlinger blev betalt, saavidt vides, endog 50 Rdl. Til dette Øiemed er den nutildags ganske værdiløs; derimod har polytechnisk Candidat Thomsen ved en Række af Forsøg fundet, at den lod sig anvende i techniske Øiemed. Den Fabrikation, paa hvilken

han har erholdt Patent, gaaer ud paa at vinde deels Soda, deels en i Farverierne meget anvendelig Leerjord, af Kryolithen. Man kan regne, at 1 ℔ Kryolith giver omtrent $1^3/_4$ ℔ Soda og $^1/_5$ ℔ Leerjord. Efter de gjængse Priser kunde der saaledes af 1 Centner Kryolith vindes Soda til henved 4 Rdl. Værdi; Værdien af Leerjorden derimod, som ved samme Proces vil vindes, er endnu ikke til at beregne, da den endnu ikke i Praxis er anvendt i det Større, og er det hovedsagelig den, der skulde betale Entreprisen, da det er høist tvivlsomt, om Kryolithen kan tilveiebringes fra Grønland og forvandles til Soda for $3^1/_2$ Rdl. pr. Ct. Istedetfor først at forvandles til Soda kan Kryolithen ifølge Thomsens Forsøg ogsaa direkte benyttes af Sæbesyderne til Lud, ved at koges med Kalk, men paa denne Maade erholder den ogsaa kun en Værdi af $3^1/_2$ Rdl. pr. Ct., da Leerjorden gaaer med ind i Sæben og bliver ubenyttet. Ved en anden Behandlingsmaade kan man af Kryolithen vinde Glaubersalt, Allun og Flusspat, men denne Fabrikation vil, paa Grund af disse Stoffers deels Priisbillighed deels ringe Anvendelighed, neppe faae Betydning. Endelig har Kryolithen i den nyeste Tid faaet et Slags Berømmelse ved dens Anvendelighed til det saakaldte Aulminium-Metal. Men afseet fra, om dette Metal, der udmærker sig ved overordentlig Lethed, nogensinde vil faae væsentlig Betydning i Industrien, bør man erindre, at det aldeles ikke er eiendommeligt for Kryolithen, men udgjør en Bestanddeel af alt Leer og af de fleste Bjergarter, som udgjøre Jordens Masse. Sagen er nu den, at det vistnok er lettere at uddrage af Kryolithen, end af andre Mineralier, men det er hidindtil overhovedet saa kostbart at uddrage, at denne Forskjel kun gjør meget lidt til Sagen. Til at uddrage det bruges et andet Metal, som kaldes Natrium, og som

endnu for kort Tid siden kostede c: 150 Rdl. pr. ℔. Af 10 ℔ Kryolith faaes omtrent 1 ℔ Aluminium, hvortil bruges 3 ℔ Natrium, og som saaledes kommer omtrent paa 500 Rdlr., hvilket netop var den første Priis for Aluminium, som gik i Handelen; skal 1 ℔ Aluminium tilvirkes af andre Stoffer, bliver det kun faa Rdlr. dyrere. Derimod er det vel muligt, at Natrium vil kunne tilvirkes til en langt billigere Priis, og da først vil Kryolithen faae Betydning i denne Retning. Af Kryolith er der i de senere Aar med Handelens Skibe hjemsendt c: 200 Centner, af de private Interessenter i 1856 c: 2500 Centner. Udstrækningen af den rene Kryolith og Dybden, hvortil der kan graves, inden Søvandet trænger ind, ere dog saa ringe, at Gruben kun i en Række af Aar vil kunne yde Materiale til en enkelt Fabrik, og at dens Brydning ikke tilsteder nogen Concurrence. Til at gjøre et bestemt Overslag over Forraadet, besidde vi ikke her de nødvendige Data.

Vægsteen, eller den bløde Steenart, hvoraf saavel de gamle Nordboere, som de nuværende Grønlændere have forfærdiget deres Kogekar, har en temmelig stor Udbredelse i Sydgrønland, den er egentlig en Sammensætning af flere Mineralier og som Følge deraf ogsaa meget forskjellig. De grove Varieteter ere af graa Farve og have forskjellige Indblandinger, hvorimod der gives smukkere Sorter af ganske ensartet Sammensætning, grøn eller hvid Farve, og halvgjennemsigtige. Siden Grønlænderne have begyndt at erholde Metalkar paa Handelen, ere Vægsteenskarrene efterhaanden gaaede mere af Brug, og træffer man dem nu langtfra i alle Huse mere. Derimod ere de grønlandske Lamper udelukkende af Vægsteen; hver Familie eier een eller flere af dem, og skjøndt de i og for sig ere meget varige og gaae i Arv fra Slægt til

Slægt, kan man vel neppe antage, at de holde længer end 20 à 30 Aar i Gjennemsnit, og hvis der altsaa findes 2000 saadanne Lamper og andre Vægsteenskar i Sydgrønland, vilde den aarlige Fabrikation beløbe sig til 70 à 100 Stkr. Vægstenen findes ikke overalt; i Julianehaabs Distrikt er den neppe bekjendt paa noget Sted, saa at den benyttes; det nærmeste Sted, hvorfra den hentes, er Den Sermesok, nær Arsut. Derhen foretages der undertiden, men langtfra hvert Aar, Konebaadsexpeditioner fra de sydligere Egne, for at hente Vægsteen. I størst Mængde findes den i Godthaabs Distrikt paa flere Steder og over hele Fjeldstrækninger; der forekomme ogsaa de finere Varieteter fortrinsviis. Forøvrigt udgjøre Lamperne en Handelsartikel mellem Grønlænderne indbyrdes, og navnlig i de Egne, i hvilke Vægstenen ikke findes. Kogekarrene af Vægsteen ere meget hensigtsmæssige i visse Henseender, og navnlig fordi Opvarmningen skeer saa jævnt, at intet let brænder paa i dem, hvorfor de fortrinsviis egne sig til Bagning; de lade ogsaa til at kunne taale den forskjelligste Opheding uden at springe, og kunne endog glødes uden at vise nogen kjendelig Forandring. De gamle Nordboere i Grønland synes ogsaa udelukkende at have betjent sig af saadanne Kar, med mindre de tillige have brugt Metalkar; thi Pottestaar af brændt Leer ere neppe fundne i Ruinerne. I en gammel Beretning siges der, at de have havt Vægsteenskar, som kunde rumme 10 à 12 Læs, hvilket Maal dog vistnok er meget usikkert; i Godthaabs Distrikt har man fundet et meget stort endnu ufuldendt Kar af dette Slags ved et af Bruddene. Af de finere Sorter Vægsteen, grønne, røde og hvide, tildeels marmorerede, lod der sig vist forarbeide allehaande smukke Gjenstande med stor Lethed, da Massen lader sig behandle med en almindelig Kniv; Grønlænderne lave

ogsaa Eet og Andet tilsalg for de Danske, men det er gjerne meget raat Arbeide, lavet i Hastværk, naar de ere i Forlegenhed for Penge.

Blyant findes paa flere Steder, men overalt kun af grov Qvalitet, saasom i Julianehaabs Distrikt paa 2 Steder og ved Arsut, hvor den har et paasaldende fiint Udseende og forekommer i Masse, men ved noiere Undersøgelse viser sig at være stærk blandet med fiint Leer, derfor meget haard og neppe brugbar. Der kan vel neppe være Tale om at benytte dette Mineral paa noget af de hidtil bekjendte Steder, især da det forekommer saa udmærket i Nordgrønland.

Brændmaterialier af Mineralriget frembyder Sydgrønland aldeles ikke. Steenkul har man i sin Tid søgt efter, og der gives et Par Egne, i hvilke man bestemt har troet, at de skulde findes, men man har ikke opdaget det ringeste Spoer til dem, og det vides heller ikke, hvad der kan have givet Anledning til en saadan Mening, da de Bjergdannelser, som i Nordgrønland føre Steenkul, endnu ikke ere seete i Sydgrønland. Torven er af en saadan Beskaffenhed, at den snarere egner sig til at omtales under Planteriget.

Grove Byggematerialier haves overalt i Nærheden, undtagen hvad Kalken angaaer, der saagodtsom mangler. Flade og regelmæssige Byggesteen finder man deels hyppig løse, deels kan man med Lethed ved Brækstænger bryde dem ud af Klipperne, der hvor disse i Yderkanten ere noget forvitrede og have Tilbøielighed til at sondre sig i flade Stykker efter Lagene, som hyppig er Tilfældet. Leer, som man i de senere Aar med Held har anvendt til at bygge Steenmure med til de danske Bygninger, for deelviis at erstatte den kostbare Kalk, findes just ikke allevegne, men dog i Almindelighed kun 1 à 2 Mile fra hvorsomhelst Plads, man agter at bygge paa.

Sjeldnere er det dog af den Beskaffenhed, at det egner sig til Brænding.

Af Ædelstene eller Stene, som egnede sig til Slibning og Forarbeidelse af Lurusgjenstande, har man i Sydgrønland kun fundet meget Lidet. Paa et Sted i Julianehaabs Distrikt forekommer grøn Feldspat eller Amazonsteen, dog ikke af særdeles Godhed. I Omegnen af Godthaab findes der en Art sortfarvet Bjergkrystal, Rogtopas, som man har forsøgt at slibe. Granaterne ere, saavidt vides, overalt af den almindelige Art, og ere ingen saadanne ædle Granater bekjendte her, som ved Omenak og Upernivik. Derimod gives der paa flere Steder ret mærkelige Mineralier, som have Værd for videnskabelige Samlinger, hvilket vi i et særskilt Tillæg nærmere skulle omtale. Her gives der endnu en rig Mark for reisende Mineraloger.

Slutteligen maae vi dog endnu gjøre opmærksom paa de mange og almindeligere Vanskeligheder, som ethvert Bjergværksforetagende vilde frembyde i dette Land. Her gives ingen Transportmidler overland, og Alt, hvad der med Fordeel skulde kunne benyttes, maatte ligge lige ved Havet. Her gives der ingen Brændmateriale og andre Fornødenheder til Udsmeltningen, men de raae Ertser maatte transporteres som saadanne til Evropa, hvorimod i andre Lande Smeltehytterne ligge ved Siden af Bjergværkerne og omgivne af Skove eller Steenkulsgruber. Her er Befolkningen tyndere og mere adspredt end i nogetsomhelst beboet Land, og disse faa Beboere have nok at gjøre med at skaffe deres egne umiddelbare Livsfornødenheder tilveie. Altsaa maatte alt Arbeide udføres ved europæiske Arbeidere, hvis Livsfornødenheder samtlig maatte føres til dem fra Europa, og hvis Mangel paa Hjemmets Behageligheder maatte opveies ved høiere Lønning, medens

Bjergmanden i andre Lande hører til de tarveligste Klasser af Samfundet. Her havde Skibene endelig, som skulde hente Produkterne, ingen anden Fragt eller Udsigt til Fortjeneste, som dermed kunde forbindes. Alle disse Vanskeligheder vise, at Minearbeider, der i andre Lande kunde betale sig godt, her muligviis vilde være aldeles fraraadelige, og at Mineralier overhovedet maatte forekomme i overordentlig Masse og under overordentlig gunstige Omstændigheder, hvis det her skulde kunne lønne sig at benytte dem.

Planteriget.

Den ringe Forskjel, som finder Sted mellem Sommervarmen i den nordlige og sydlige Deel af Grønland, gjør, at der ogsaa kun er en ringe Forskjel i Hensende til Planteverdenens Frembringelser, og det Udseende, de give Landet. Paa de lavere Ydereer er der næsten slet ingen Forskjel mellem Syd og Nord; man finder der paa de mere fugtige Pletter fremherskende Lavarter, Mosser og Halvgræsser, og paa tør Gruus-Grund ligesom en Pude af Krækkebærplanter, der dog i de fleste Aar neppe bære modne Frugter, blandede med Mos og andre ganske lave Vexter; Vidien findes rigtignok ogsaa her, men saa lav og krybende, at den neppe er kjendelig, og i det Hele er Vegetationen saa kuet af de kolde Vinde og Taagen fra Drivisen, at Intet hæver sig mere end faa Tommer fra Jorden. Hvor Klipperne ganske mangle et Lag af Gruus, og derover et saadant Teppe af Smaaplanter, er Overfladen dog næsten altid stærkt besat med sort Lav, som giver Fjeldene deres eiendommelige graae Kolorit. Kun paa de yderste Pynter, hvor der jevnlig gaaer stærk Brænding, som overstænker dem med Saltvand, ere Klipperne fuldkommen golde og bare. Først et Par Mile indenfor Derne blive de

lave Buskværter, og da navnlig Vidieu, saa store, at de kunne give den med Plantevært bedækkede Grund en grøn Farve, og atter noget dybere inde i Fjordene kan man først see en kjendelig Forskjel fra Nordgrønland, idet flere der ukjendte Buskværter, Enen, Ellen, Rønnen og tilsidst Hvidbirken træde frem og Vegetationen i det Hele bliver tættere, høiere og frodigere. Saaledes er Forholdet omtrent; der gives Undtagelser, idet man ogsaa længere udimod Havet kan see grønne Skrænter med smukt Vidiekrat; en skarp Grændse for Fjordvegetationen kan ikke angives.

Da hele Grønland har et ugunstigere Klima end de nordligste Egne af Norge, kan man selvfølgelig aldrig vente sig noget Udbytte af Jordbundens Dyrkning. Dog turde det ikke være uden Interesse at see, hvor vidt de bekjendte Culturplanter kunne trives i Grønland, samt hvad Nytte der umiskjendelig drages og kunde drages af de vildtvorende Planter, hvormed Naturen har udstyret disse øde Egne.

Culturplanter og Havedyrkning. Grønlænderne have, som man let kan tænke sig, aldrig havt det ringeste Begreb om at plante eller saae nogetsomhelst. Derimod have de Danske ved alle Kolonier foran Husene indrettet Smaahaver, og deri nu og da forsøgt Kjøkkenplanter, hvoraf enkelte lykkes fortrinligt og afgive en meget behagelig Tilgift til det, som man i mere eller mindre tørret eller syltet Tilstand maa forskrive fra Hjemmet. Egede omtaler i sin Relation, at han gjorde Forsøg med at udsaae Kornsorter i Godthaabs Distrikt, de samme Forsøg ere for faa Aar siden gjentagne i en af de bedre Egne ved Julianehaab, men som man let kunde forudsee, med et uheldigt Udfald. Fra det grønlandske Klima til det, hvori Kornsorter kunne modnes, er der endnu et betydeligt Spring. Rigtignok veed man, at den simpleste Kornsort,

Byg, trives i Rusland til en meget nordlig Brede, og antager man, at den dersteds inde paa det store Fastland kun behøver en Sommervarme af 8° i Gjennemsnit for at modnes; men Erfaringen har viist, at den paa Øer og Kystlande behøver en langt høiere Varme, at den derfor ikke engang kan trives paa Island, og at der ved Julianehaab, skjøndt Stedet synes at have en Sommervarme af omtrent 7° dog vilde udfordres flere Varmegrader til i de 3 Maaneder af Aaret, for at Korn kunde trives. Man har hyppig prøvet at lade Bygkorn groe i Haverne dersteds, men de komme netop kun til at sætte Ax, uden at det, som fordrer den meste Varme, Kjernen med Meelstoffet faaer begyndt at udvikle sig. I det Hele kan neppe nogensomhelst af de Kulturplanter, af hvilke man spiser Frugten, om end kun den umodne, som Erter, trives i Grønland. Her kan der kun være Tale om Rødder og Blade. Ved Inlianehaab kan man i Almindelighed sidst i April eller først i Mai kaste Snee ud af Haverne eller bestrøe den med sort Jord, der befordrer dens Optøening i Solen. Henved Slutningen af Mai er da Jorden nogenlunde optøet et Spademaal dybt; dog har man ikke stor Fordeel af at saae før først i Juni, da det som kommer tidligere op, kues af Nattefrosten og derfor alligevel ikke bliver synderligt tidligere, end hvad der et Par Uger senere saaes. Det er især vigtigt at gjøre Beddene høie og derved tørre, da Fugtighed her lettere end andetsteds frembringer suur Jord. Man pleier da at have følgende Kjøkkensager:

Kartofler ere den fineste Luxusartikel, som man ved meget omhyggelig Pleie kan frembringe nogle netop spiselige Exemplarer af. Planten vides neppe nogensinde at være seet i Blomst, og hvis den har havt Knopper til Blomst, er det vistnok en Sjeldenhed. Alligevel have de paa Stedet høstede

Kartofler kunnet holde sig Vinteren over og saaledes forplantes fra Aar til Aar, hvorved man mener at Planten efterhaanden bliver bedre og bedre skikket til Klimatet, saaledes som Tilfældet har været paa Island. De kunne antages at groe til først, sjeldnere til midt i September. Den største Kartoffel, som blev produceret Aar 1855, da Omstændighederne syntes at være meget gunstige, veiede 7½ Lod; ellers pleie de største at veie 4 à 5 Lod, men af saadanne gives der sjeldent mere end 2 à 3 under hver Plante, de øvrige ere ganske smaa og de fleste kun som Rødder. Man erholder derfor neppe stort mere end 3 à 4-fold af hvad man har lagt, og Udbyttet af hele Kartoffelavlen i Grønland beløber sig vel neppe til mere end et Par Skjepper aarlig. Forøvrigt ere Kartoflerne selv, som man kan tænke sig, da Planten ikke opnaaer at sætte Blomst, meget vandede, og vilde vistnok vrages i Danmark; naar man har gjemt dem noget ud paa Vinteren, blive de fastere og bedre af Smag. Som en Curiositet tilføies endnu, at Kartofler, som bleve liggende i den frosne Jord om Efteraaret 1854, skjød friske Spirer det næste Foraar, efterat have ligget hele Vinteren i frit Land under Sneen.

Gulerødder blive noget bedre og opnaae omtrent den Størrelse, som de, man kalder unge Rødder hjemme. Den største, som blev produceret ved Julianehaab 1855, veiede kun et Par Lod. Dog haves de større.

Hvideroer ere de, som man kan have størst Nytte af, og trives fuldt saa vel, som i Danmark. De bringes med Lethed til en Vægt af ½ ℔ og i de sædvanlige smaa Haver, som kun ere 20 à 40 Alen brede og lange, og i hvilke man desuden har de andre Kjøkkensager, høster man gjerne flere Tønder af dem. Henved Midten af Juli blive de store nok

til at spises; først i September tages de op og kunne da, bedst i en halvtørret Tilstand, gjemmes hele Vinteren over. Ogsaa af dem hændtes det, at nogle Stykker bleve liggende i den frosne Jord og skjød friske Spirer det næste Foraar.

Botfeldske Roer trives omtrent som de sidstnævnte. Den største fra Sommeren 1855 veiede 22½ Lod.

Radiser trives ligeledes fuldt saa godt som i Danmark; i heldige Somre har man de første spiselige sidst i Juni; man kan da godt saae paany i den samme Sommer.

Grønkaal bliver ogsaa meget god og velsmagende, men Planterne holde sig dog kun unge, uden at danne Stokke, og kunne af den Grund ikke godt staae Vinteren over under Sneen, da de ved afverlende Tøe og Frost om Efteraaret visne og falde hen.

Salat, Spinat og Syre trives fortræffeligt og opnaae en usædvanlig Frodighed. Det samme er Tilfældet med Rhabarber. Kjørvel groer taalelig godt, men Persille vanskeligere. Grønærter kunde kun bringes til at sætte Blomst.

Ved Drivbænke, som dog ikke opvarmes af andet end Solen, kan man udentvivl her udrette mere end i andre Klimater, da Solen staaer saa høit i Forhold til den raakolde Luft, og da det især er Sønden og Taagen, som kue Plantelivet. Jordbær saavelsom Agurker trives saaledes udmærket godt under et simpelt Vindue, og opnaae den samme Fuldkommenhed, som hjemme i det frie Land. Det er heller endnu ikke tilstrækkelig forsøgt, hvad der ved Haveculturen kunde opnaaes dybere inde i Fjordene, som ved Igalliko, hvor Forholdene udentvivl vilde være ikke lidet gunstigere, kun at Nætterne i August der sikkert ere koldere, og at Nattefrosten kommer tidligere, ligesom ogsaa den varme og tørre Sydost-

vind, som synes at udøve en meget ugunstig Indflydelse paa Planteværten og navnlig paa Kartoflen, der er hyppigere og heftigere.

Vilde Næringsplanter. Skjøndt man kan sige, at Grønlænderne den meste Tid leve af udelukkende animalsk Føde, gives der dog nogle Vegetabilier, som aarlig nydes i store Masser, andre, som til enkelte Tider afgive et Middel mod Hungersnød, og atter andre, som vel ikke ere benyttede af de Indfødte, men ikke ringeagtes som Fødemidler paa andre Steder, og formedelst deres store Udbredelse i Grønland dog muligen kunde komme til Nytte.

Qvanen, Angelika archangelica, er meget udbredt i Sydgrønland, saavel ude paa Øerne, som fornemmelig inde i Fjordene, og fortrinsviis under Bjergskrænter eller i Kløfter, hvor der findes Vandløb, da det fornemmelig er en meget fugtig Jordbund, den ynder. Den kan i den korte Sommertid skyde Stængler paa næsten Mandshøide, som man kan see omkring Ruinerne fra de gamle Nordboere, og tager sig ret pyntelig ud ved denne Høide i Forbindelse med de store, saftige og udbredte Blade. Grønlænderne spise undertiden Rødderne af den, der som bekjendt bruges i Medicinen og have en stærk aromatisk Smag. Meest er det dog den unge Stængel, der søges og spises med Begjærlighed, den kan kun benyttes indtil Blomsterskjærmen begynder at udfolde sig, bedst i Begyndelsen af Juli, og er den da skjør og har en ret behagelig, reen sødlig Smag. Syd for Julianehaab bruge Grønlænderne endnu ogsaa at sylte dem med Sælhundespæk og saaledes at opbevare dem i Skindposer. Nordefter kjendes denne Skik ikke.

Krækkebærplanten, Empetrum nigrum, er uden Spørgsmaal den meest fremherskende overalt paa Landet, fra

Nord til Syd, paa Fastlandet saavelsom paa Øerne. Man kan neppe nogetsteds skjære en Græstorv, uden at den indeholder Dele af denne Plante, men den giver langtfra allevegne modne Bær. Ved Yderkysterne modnes de neppe mere end hvert andet Aar i Gjennemsnit, men et Par Mile indenfor Øerne kan man hvert Aar samle Bær i stor Mængde. De kunne der ogsaa opnaae en ikke ringe Størrelse, omtrent som de største Solbær, hvilke de ogsaa ligne i Farve. De have rigtignok ingen stærk, men dog en kjendelig sød og syrlig Smag. En Tønde Bær giver ved Presning omtrent 1 Anker Saft, som henstillet til Gjæring i 14 Dage paa et varmt Sted giver en ret behagelig og stærkt musserende Frugt-Viin, helst naar man sætter et Par Pund Sukker til, før Gjæringen. Grønlænderne spise dem dog forstørstedelen samme Dag, som de plukkes; endeel opbevare de i Skindposer, uden videre Tilsætning eller Syltning, dog er dette meest kun Tilfældet i Julianehaabs Distrikt, hvor der endog anvendes af de saakaldte Porusekker paa omtrent 1 Tøndes Indhold dertil. Først naar de spises, blandes de med Spæk. Fra August af indtil Sneen falder kan man regne, at Grønlænderne, som opholde sig, hvor der findes Bær, daglig spise saameget deraf, som de kunne. Da de nu netop paa den Tid, af Mangel paa Sælhundefangst ved Øerne, for en stor Deel gjøre Reisen op i Fjordene, og saaledes Størstedelen af Befolkningen aarlig opholder sig en Maanedstid paa Steder, hvor der gives Overflødighed af Bær, og hvor der sikkert consumeres 1 Pot pr. Individ daglig, samt da der desuden samles Bær om Efteraaret og Vinteren, naar Sneen af og til gaaer bort, kan man nok antage, at der aarlig samles over 1000 Tønder deraf. Man skulde vistnok antage, at dette Fødemiddel maatte øve en gavnlig Indflydelse paa Constitutionen hos disse Folk, som ellers næsten ude-

lukkende nyde de fede Kjødspiser, men Nogle antage, at deels den umaadeholdne Nydelse til enkelte Tider, deels Spiisningen af umodne Bær, hyppig bevirke Sygdomme paa den Aarstid. Ved passende Benyttelse og økonomisk Omgang dermed, vilde hver Familie med Lethed kunne forsyne sig dermed til jævnligt Brug i en stor Deel af Vinteren.

Blaabær findes i noget ringere Mængde end de fornævnte, men dog ogsaa overalt, og opnaae ligeledes i alt Fald i Fjordene aarlig Modenhed. Men de spises kun lidet af Grønlænderne. Alligevel indeholde de sikkert mere Sødme og Næringsstof end Krækkebærrene.

Tyltebær, der som bekjendt egne sig fortrinligt til Syltning med Sukker, ere langt mindre almindelige, end begge de fornævnte Arter, og indskrænkede til visse Lokaliteter. I Julianehaabs Distrikt maae de, om de i det Hele findes der, være sjeldne; i Godthaabs Fjorde derimod synes de at være meget almindelige. Grønlænderne benytte dem ikke.

Enebær findes især i de sydlige Distrikter, og tildeels i temmelig Mængde og af en stærk sødlig Smag, men de have neppe endnu været benyttede.

Af andre Næringsplanter ere maaskee visse Tangarter de, som gjøre den største Nytte. Almindeligst spises den saakaldte Sutluitsok, som er meget almindelig; den har en blød Stængel af Tykkelse som en Asparges, og paa Enden af samme et bredt Blad. Baade Stængelen og Bladene spises, den førstnævnte skal især blive god ved Kogning, men Grønlænderne spise den altid raa, helst blandet med lidt Spæk, og efterat det salte Vand er skyllet af. Foruden at denne Tang er almindelig udbredt, maa den tillige antages at voxe temmelig hurtigt. Saaledes ligger der et lille Skjær ved Julianehaabs Havn, omkring hvilket Grønlænderne hver

Vinter, naar der har lagt sig Is, paa en Maade fiske den op igjennem Huller paa Isen, og fra dette ene Punkt, 100 Alen fra Husene blive over 100 Mennesker en vis Deel af Aaret forsynede med dette ei uvigtige Fødemiddel. En anden Art er den saakaldte røde Tang, der er mindre og ikke saa almindelig, meest forekommmende paa Stromsteder; den spises hellere. Begge disse Sorter spises ogsaa til Tider, naar andre Fødemidler haves; derimod gives der en mindre, men meget udbredt Art, med hvilken Strandbredden næsten overalt er besat, men som kun nydes ved indtræffende Hungersnød. Vi maae dog erindre, at hvad Tang i Almindelighed angaaer, da gives der flere andre og af Naturen mere begunstigede Lande, i hvilke samme ikke er foragtet som Fødemiddel. I Japan skal den endog være en Handelsartikel, som forsendes til det Indre af Landet.

Islandsk Mos findes i Grønland i overordentlig Mængde. Hyppigst er det vel ude paa Derne, hvor det danner sammenhængende Kager, der heelt udfylde fugtige Fordybninger mellem Stenene; men der er det ogsaa mindst, har fine trævlede Blade og morkebruun Farve. Paa nogle Steder og navnlig paa Fastlandet groer det mere blandet ind imellem andet Mos eller Græs, ligeledes paa fugtige og flade Strækninger eller i Klofter ved Siden af Vandløb; det har der meget bredere, kraftigere Blade og en lysere, nederst næsten hvid Farve med enkelte røde Pletter. Om det morkere og det lysere ere to forskjellige Arter, er mig ubekjendt; men de gaae over i hinanden og hvad Smagen og Bestanddelene angaaer synes der ingen Forskjel at være. Dette Mos har som bekjendt været meget anpriist for sine medicinske Egenskaber, men desforuden ansees det paa Island for et godt Fodemiddel, og er ei heller ganske ukjendt som saadant i Norge. Grønlænderne vide al-

deles ikke at benytte det, deels vel fordi Planteſtoffer have ſaa liden Betydning for dem i det Hele, deels fordi dette navnlig ikke, ſom Tang eller Bær, ligefrem kan puttes i Munden, men fordrer nogen Tilberedning. Er det imidlertid virkelig, hvad der maa ſynes utvivlſomt, blot et nogenlunde nærende Fødemiddel og, om end ikke nogen kraftig Medicin, ſaa dog et godt diætetiſk Middel, navnlig under Bryſtſyge og Tæring, burde det ſikkert ikke lades upaaagtet. I Grønland ere navnlig diſſe ſidſtnævnte Sygdomme ikke ualmindelige, og Brødet eller overhovedet meelſtofholdige Fødemidler ere af flere Grunde vanſkelige at forſkaffe de Syge til almindeligt og ſtadigt Brug; ſkulde man da foragte en, om end nok ſaa ringe, men ſund og uſkadelig Brødſort, ſom Naturen har udſpredt rundt om paa Fjeldene i uudtømmelige Maſſer, ſaa at man neppe nogetſteds kan ſætte ſin Fod paa Landet, uden at træde derpaa? Islænderne bruge Mosſet, kogt med Mælk til en Grød eller Velling; her har man rigtignok ingen Mælk, men Suppe af Fiſk eller Kjød og noget Spæk kunde udentvivl gjøre Grønlænderen den ſamme Nytte; ogſaa var det jo let for ham at erholde en Tilſætning af Sukker eller europæiſke Meel- og Grynſorter. Det lader ſig imidlertid ogſaa, med nogle Tilſætninger godt bage til Brød. Mosſet pilles først, eller renſes fra andre iblandede Plantedele og vedhængende Jord, derpaa tørres det ſkarpt, hvilket bedſt kan ſkee ved at lægge det i en Bagerovn efter fuldendt Bagning. Det bliver da ganſke ſkjørt og kan med Lethed males paa en Haandqværn til en Fiinhed, ſom almindeligt Rugmeel. Dette Mosmeel kan ikke godt ældes med Vand alene, da det ikke vil hænge ſammen; blander man det derimod med lige Dele Rugmeel og lader Deigen hæve ſig paa ſædvanlig Maade, lader den ſig let forme og bage. Det ſamme kan ſkee ved at udrøre Mos-

melet alene i et stærkt Fiskeafkog, helst med hakket Fisk i, udrulle Deigen til flade Kager og bage den. Begge Sorter Mosbrød have kun meget lidt af den bittre Smag, der i en saa høi Grad er dette Mos egen, naar det er kogt i Vand til Gelee. At indsamle Mosset er ikke forbundet med nogen Vanskelighed, og kan bedst skee leilighedsviis paa Togter eller Reiser, hvor man maa opholde sig. Men det er meget voluminøst, og en fast stoppet Tøndesæk giver, efter Rensningen og Malingen neppe mere end 5 à 6 ℔ tørt Meel. Rensningen kan fortages simpelthen af Fruentimmer eller Børn, een Person vilde kunne rense flere saadanne Sække om Dagen.

Foruden det her nævnte Mos skal ogsaa det egentlige Rensdyrmos, der ligeledes findes meget udbredt, og selv det forte Lav, som overalt sidder paa Stenene, kunne afgive et lignende nærende Meel, der har Fordelen af at mangle den bittre Smag.

En velsmagende vild Syre er ikke ualmindelig, men synes dog at være hyppigere i Nordgrønland. Den som et antiskorbutisk Middel saa bekjendte Cochleare groer overordentlig frodigt næsten overalt paa gjødede Steder, navnlig omkring gamle Huustomter. Endelig gives der endeel Planter hvoraf Grønlænderne spise deels Roden, deels Bladene, deels begge Dele, saasom Sedum rodiola, Blaabærplanten o. a., men dette skeer mere til Tidsfordriv, sjeldnere i Tilfælde af Hungersnød, da Jorden til saadanne Tider er frossen og bedækket med Snee. Af den saakaldte vilde Timian skal der kunne laves en ret behagelig Thee.

Torv og Kratskov til Brændsel. I et saa raakoldt Klima er Spørgsmaalet om Brændsel selvfølgelig af stor Vigtighed. Det som Landets egen Vegetation afgiver

hertil, er rigtignok ikke af nogen særdeles Qvalitet, men saameget desmere jævnt udbredt overalt.

Næsten overalt, hvor Jorden er bedækket med den foromtalte Vegetation af Krækkebær blandet med Halvgræsser, Mos og Lav, bestaaer dens øverste Skorpe af Torvjord. Denne Torv adskiller sig dog fra den egentlige Mosetorv derved, at Plantedelene, hvoraf den er opstaaet, ikke ere fuldt saa opløste og forandrede, som i hiin. Den ligner derfor meest Lyngtorv fra de saakaldte Hoimoser, og skylder vel det kolde Klima, som ikke tillader Plantedelene at forraadne i samme Grad, som de voxe efter, sin Oprindelse. Men den grønlandske Lyngtorv har kun en Tykkelse af indtil ½ Fod, og da maa man dog tillige regne de øverste endnu uforraadnede Planter, et tæt Væv af Mos, Rødder og Grene af Krækkebær med. Man skjærer derfor altid kun een Torvs Tykkelse, men af ovenstaaende vil man kunne slutte sig til dette Brændsels uhyre Udbredelse; man kan vel med Grund sige, at hvorsomhelst, ved hver beboet Plads findes den almindelige umiddelbart ved Husene, og for at udsøge den, der er af bedre Qvalitet, behøver man sjeldent at see sig videre om end ¼ eller ⅛ Miil langs Kysten eller paa de nærmeste Øer. Dog synes den i det Hele at være bedst og rigeligst ved Yderkysterne og paa flade Yderøer, hvor den taagede og raakolde Luft er meest fremherskende, hvorimod den endnu ikke synderligt er fundet inde i Fjordene, hvor der ogsaa kun ligge faa beboede Pladser, og hvor andet Brændsel af Krat træder istedet. Lidt forskjellig fra denne Lyngtorv er en anden Torveart, som udfylder Sumpe eller meget fugtige Sletter, paa hvilke der en Deel af Aaret er stillestaaende Vand. Denne Torv nærmer sig mere til Mosetorv; den gaaer noget dybere, og af den kan man som oftest skjære 2 Torvs Tyk-

kelse, men den er af ringere Qvalitet, da den bestaaer mere af Mos og Græs, end af tykkere Rødder og derfor er lettere og mere svampet, samt bruger længere Tid til at tørres. Denne Torv er rigeligere, jo længer Syd paa. I Julianehaabs Distrikt synes der endog paa sine Steder at være en reen Torvmasse til 1½ à 2 Fods Dybde, dog maa det i Almindelighed ansees for meget, naar man kan gaae 1 Fod dybt, uden at faae synderligt af Underlagets Steen og Gruus hængende ved Torven. Forøvrigt er der dog ingen skarp Forskjel mellem denne Mosetorv og Lyngtørven. Sluttelig maa man vel ogsaa nævne de saakaldte Maagetuer eller smaa Forhøininger paa Toppen af visse Øer, dannede af en meget los og svampet Torv, der hidrører fra den stærke Gjødning paa visse Punkter, hvor Maagerne pleie at opholde sig. Den grønlandske Torv overhovedet er vistnok meget let og har kun en ringe Varmeevne i Forhold til dens Rumfang, dog er den alene uden Brænde tilstrækkelig til almindelig Kogning, og ganske fortrinlig til Bagning i det Smaa i Gryder eller andre Kar, da den giver en jævnt ulmende og sig selv passende Ild. Ogsaa kan man ret godt varme et Værelse med den alene, naar Kulden ikke er strengere end ved almindelig Vintertid hjemme, og naar Kakkelovnen er tilborlig rummelig.

Torv graves saa godt som slet ikke af Grønlænderne selv, til deres eget Brug, men kun ved Handelspladserne til de Danske og de Indfødte, som ere i Handelens Tjeneste, og som næsten alle have Kakkelovne. Meest benyttes den ved Holsteensborg, men i det Hele er denne Industri ikke gammel, og det er vanskeligt at opgive nogen omtrentlig Størrelse af den aarlige Produktion, der meget retter sig efter Tid og Leilighed. Ved Godthaab graves den ogsaa ganske nær ved Kolonien,

bedſt omkring Skibshavnen. I Aaret 1855 blev der ſammesteds til Handelens Brug ſkaaret henved 8000 Stkr., af Størrelſe omtrent til 8 Stkr. pr. Kubikfod, ialt omtrent 7 Konebaadslaſter. Til at ſkjære dem var der anvendt baade Mandfolk og Fruentimmer, og hver kunde ſkjære 3 à 400 Stkr. om Dagen. Denne Torv veiede i den almindelige luftørrede Tilſtand, hvori den anvendes, og befriet for alt Gruus, 22 ℔ pr. Kubikfod, efter ſtærk Tørring paa et varmt Sted kun 16 ℔ pr. Kubikfod. Følgelig indtager den henved 3 Gange ſaa ſtort et Rumfang, ſom det ſamme Qvantum Brænde. Aſkemængden er meget forſkjellig, efterſom der hænger mere eller mindre af Underlagets Gruus ved Torven; den ganſke rene Maſſe giver neppe 5 pr. Ct. Aſke. Ved et Forſøg paa at foretage en Kogning i det Store med denne Torv alene, uden Hjelp af Brænde eller andet Brændſel, viſte det ſig, at der til at bringe en Maſſe af 3 Tønder hakket Fiſkekjød i en Trankjedel, uden Vand, i Kog i 2 Timer og derpaa holde den kogende i 1 Time, medgik 160 Stkr. eller c. 20 Kubik-Fod. Heraf vil man omtrent kunne gjøre ſig en Foreſtilling om dette Brændſels Varmeevne. Torven maae ſkjæres betids om Sommeren; er først Nattefroſten indtraadt, kan man ikke mere gjøre Regning paa at faae den tør.

Lyng og Kratſkov forholde ſig i Henſeende til Udbredelſen omvendt, ſom det forrige Brændſel, efterſom de fortrinsviis findes inde paa Faſtlandet, omkring Fjordene, men ganſke tabe ſig paa Yderoerne. Vi kunne i økonomiſk Henſeende ſkjelne mellem 2 Slags, nemlig Lyng eller Qvas, ſom blot beſtaaer af tynde Qviſte, og Skovbrænde, hvoraf man kun benytter Stammerne paa 2 eller flere Tommers Diameter, med paaſiddende tykkere Grene, begge Sorter efter de i Landet gjængſe Benævnelſer.

Ved Lyng forstaaer man i Grønland alle mindre Buskværter, som man rykker af for at bruge dem hele og holdne til Brændsel. Dog findes der neppe en eneste Lyngart derimellem, thi de faa grønlandske Planter af dette Slags ere meget underordnede. Almindeligviis benytter man paa denne Maade Pilen og Dvergbirken, af hvilke hiin er den hyppigste og største. Med Undtagelse af de yderste Øer, mangle disse Smaabuske næsten intetsteds. Det er derfor hovedsagelig dem, som Grønlænderne, der meest indskrænke sig til at bruge det, som de kunne gribe med Hænderne uden forudgaaende Forsyning, benytte. Overalt, hvor man om Sommeren lægger til Land, finder man det Fornødne af saadanne Øvrste til Kogning. Saalænge Landet er frit for Snee, mangler man heller ikke dette Brændsel ved de beboede Pladser, og der kan endog være faldet endeel Snee, eller denne behøver om Vinteren blot af og til at fyge bort eller at svinde ved Toening, forat Fruentimmer og Børn kunne hente ret antagelige Dragter hjem deraf. Ved Julianehaab gives der endog, trods den store Sneemængde, kun korte Mellemrum om Vinteren, i hvilke Grønlænderne ikke forstaae at finde saadant Brændsel og daglig hente saameget, som de om Aftenen, naar Mændene komme hjem med deres Fangst, skulle bruge til Kogning. Mærkeligt nok er det ogsaa, at Forraadet deraf selv paa de ældste beboede Pladser og ved Kolonierne, hvor der leve c. 200 Mennesker, ikke fjendeligere udtømmes, saa udbredt findes det overalt paa Fjeldene, deels i Fordybninger, hvor det har Læ og opnaaer et Par Fods Høide, deels krybende, som et Slags Espalier henad Klippevægge, i hvis Revner det har kunnet fæste Rod. Til de Danskes eller Handelens Brug, navnlig ved Tranbrænding og Brygning, samles det kun hvor det haves i Nærheden, saa at Baaden kan hente det paa een

Dag, eller Folkene samle det om Vinteren paa Landet. Til nogen planmæssig Forsyning og Anvendelse egner det sig ikke, paa Grund af det store Rumfang, det indtager. Det bliver derfor kun af underordnet Vigtighed, trods den Betydning, det har for Befolkningen paa dens Standpunkt, og vi ville ikke gjøre noget Forsøg paa at opstille nogen Talstørrelse for den aarlige Forbrug deraf.

Skovbrændet er indskrænket til den sydligere Deel af Landet, til Fjordene og til Steder, hvor høie Fjelde give Læ; det kan derfor langtfra faaes allevegne, men selv paa de meest begunstigede Pladser maa man gjøre længere Togter for at samle det. De hertil hørende Træer eller Buskværter ere: Birken (Betula fruticosa), der rigtignok er større og mere træagtig end den almindelige grønlandske Dvergbirk, men dog heller ikke bør forvexles med den egentlige Hvidbirk, Ellen (Alnus repens), ligeledes forskjellig fra de almindelige Elletræer, og Enen (Iuniperus alpina), en krybende Afart af den almindelige Enebærbusk. Saavidt vides gaaer Birken ikke høiere end til 62° N. B. eller omtrent til Fredrikshaab. Ellen synes at mangle i den sydligste Deel af Landet, men at være fremherskende i de 2 mellemste Koloniers Fjorde. Enen derimod er udbredt over den største Deel af Sydgrønland, dog jævnt aftagende mod Nord. De smukkeste Dale med Birkekrat findes omkring de sydligste Fjorde, ved Nennortalik og Lichtenau, men ere rigtignok, i Forhold til Landets Udstrækning, indskrænkede til meget smaa Pletter. Midt inde i den sydligste Halvø af Grønlands Fastland, og tæt omgiven af de høieste Fjeldvægge paa alle Sider, findes der en saadan lille Dal, i hvilken Trævegetationen opnaaer den største Fuldkommenhed, som dette raae Klima tilsteder. Man kommer til denne Dal, som kaldes Kingoa, gjennem Fjorden Tesser-

miut og fra den, ved at sætte over en Indsø, omtrent 1 Miil ind i Landet. Nærmest omkring Søen findes der meest Piil og Enebær, men lidt op i Dalen blive Birkebuskene de overveiende, ligesom de og tiltage i Størrelse. I Almindelighed ligge de tykkere Stammer plat ned paa Jorden, halvt begravede i Mos, og fra dem skyde Grene paa 2 à 3 Tommers Tykkelse 4 à 5 Alen i Veiret. Den tykkeste af de saaledes liggende Stammer havde 8 Tommers Diameter. Den største og høieste af Buskene i denne Dal, og udentvivl den største i Grønland stod imellem 2 høie Klippeblokke, og var saa stor og stærk, at en Mand kunde staae oppe paa Stammen i en Høide af $2^1/_2$ Alen og endnu havde Grenene ragende 1 à 2 Alen op over sig. Dog kunde man see, at det ogsaa kun var Beskyttelsen af Klippeblokkene, der havde begunstiget denne høie Vext; thi de Spidser af Grenene, som ragede op over den, vare visnede og tørre. En lignende yndig Dal findes i det inderste af Lichtenau-Fjorden, hvor Birkekrattet omgiver en lille Indsø, i hvilken der styrter sig et pragtfuldt lille Vandfald, det største bekjendte i Grønland, og hvor Buskene ligeledes reise sig til en Høide af 6 Alen. Nærmere ude mod Mundingen af Fjordene bliver Birken langt sparsommere og mindre, tildeels ganske krybende og ved et flygtigt Øiekast neppe at skjelne fra Dvergbirken; 4 à 6 Mile indenfor Øerne ere vel de nærmeste Steder, man kan hente Birkebrændet; fra selve Kolonien Julianehaab har man 10 Mile til det større Birkebrænde i Fjorden Tunnudliorbik, dog er der i de seneste Aar ogsaa hentet ret godt Brænde i den nærmeste Fjord rigelig 2 Mile fra Stedet. Men ellers har man fra de andre Handelspladser fra 5 til 10 Mile at tilbagelægge paa saadanne Togter. Ogsaa findes Birkebrændet selv der, hvor det groer, altid længere op fra Strandbredden, end det sæd-

vanlige Brændsel, hvilket gjør Indsamlinger, da Alt skal bæres paa Ryggen, noget besværlig. Enen derimod gaaer meget længer ud imod Øerne og kan i Almindelighed samles i 1 à 2 Miles Afstand fra de fleste Pladser. Den voxer altid krybende og kan have Stammer paa 5 à 6 T., almindeligst dog kun paa 2 à 3 Tommers Tykkelse og meget korte, knudrede og fordreiede i vanskabte Former. Den blusser hurtigt op, men har ikke den Varmeevne som Birken. Skjøndt det kan være besværligt nok at skove Brænde selv i Julianehaabs Distrikt, er det dog ubegribeligt, at man i ældre Indberetninger derfra, endog af den dueligste og mest bereiste Handelsbetjent, finder den Yttring, at i den store Fjord Tunnudliorbik i 1813 Birken allerede var udtømt, og at i den nærmeste Fjord ved Julianehaab endog Enen var udtømt. Thi man kan endnu den Dag idag i den sidstnævnte Fjord hente saameget Birkebrænde, man ønsker, og Enen kan man have endnu nærmere. Det vilde og være forunderligt, om det sparsomme Forbrug ved de faa Europæerne skulde kunne udøve nogen kjendelig Formindskelse i Forraadet af et Naturprodukt paa saa store Landstrækninger; i det høieste blive vel de største Buske paa de meest benyttede Steder tagne nærmest Stranden, og man maa gaae noget høiere op for at søge dem. Ved Kolonien bruger man til at skove og hente en Konebaadslast Brænde fra de nærmeste Steder mindst 3 og høist 8 Dage i August og September. Dertil anvendes 1 Mand med 4 Roerske, og en saadan Baadslast af Ene- eller Birkebrænde kan omtrent beløbe sig til $^3/_4$ Favn, som dog i Brændeværdi sikkert ikke kan maale sig med $^3/_4$ Favn Vogebrænde. Nogle faa Grønlændere i Julianehaabs Distrikt samle om Efteraaret Enebærbrænde til Brug i deres Kakkelovne; forøvrigt indskrænker Benyttelsen af Skovbrændet sig

kun til Europæerne og dem, der ere i Handelens Tjeneste. Ved Fiskernæsset samles paa samme Maade endeel Ene- og Ællebrænde, ved Godthaab mindre, og længere mod Nord, saavidt vides, slet intet. For hele Sydgrønland tør vel det aarlige Forbrug anslaaes til 120 à 130 Konebaadslaster.

Drivtømmer. Dette Produkt, som Havet forsyner Grønland med, burde ikke have saa stor Vigtighed ved dets Anvendelse til Brændsel, som til Gavntømmer. Thi Brændsel har man Erstatning for i de fornævnte Produkter, men Tømmer, der vilde være af stor Vigtighed, hvis den begyndte Forbedring af Grønlændernes Huse skulde opnaae nogen Almindelighed, haves forøvrigt ikke i Grønland. De største Stammer af det beskrevne Birkebrænde egne sig ikke til Bjælker eller Spær for Hustagene, ja vistnok ikke engang til tynde Lægter; dertil ere de altfor korte, krumme og knudrede. Kun til de flade Tage paa de nuværende Grønlandske Huse bruges de undtagelsesviis som Underlag for Græstørven. Da nu Skibsrummet er saa kostbart, at det i høi Grad fordyrer de Fødevarer, som skulle tilføres fra Europa, bliver dette i endnu høiere Grad Tilfældet med et saa grovt Materiale, som Bygningstømmer. Derfor burde vistnok ingen Bjelke over en vis Størrelse, som Havet af sig selv fører til Kysten, brændes, men derimod opbevares og anvendes til Husbyggeri. Drivtømmeret kommer med den samme Strøm, som bringer Isen, men føres længere op langs Kysten, end denne, eftersom det ogsaa findes i Nordgrønland, skjøndt stærkt aftagende i Mængde. Det er følgelig en Fortsættelse af det samme, som driver op paa Island, men efter alt hvad der fortælles forekommer det dog der i en langt større Mængde end i Grønland, selv paa de bedste Strøg. Dets oprindelige Hjem eller Vorested er vel endnu ubekjendt, og ere Meningerne deelte i Henseende til

om det føres ud i Havet af de sibiriske eller de nordamerikanske Floder; i hvilket sidstnævnte Tilfælde det da kun ad en stor Omvei kunde komme ind i den Strøm, som gaaer nedad Østkysten af Grønland. Dog maatte man udentvivl kunne komme til Vished herom ved en nøiere Undersøgelse af Stammernes Beskaffenhed; de fleste ere aabenbart Naaletræer, lange, ganske lige og regelmæssig runde, dog findes der ogsaa enkelte Løvtræer iblandt dem. Ved de fleste større Stykker sidder ogsaa endnu den tykke Deel af Roden. Bark, saaledes som den bruges af Indianerne til Kanoer, tildeels endog med paasiddende Syening af Haar, er ogsaa fundet i Selskab med Drivtømmeret, ja Grønlænderne have endog en særegen Benævnelse derfor, som lyder paa en Tradition om Indianerne, med hvilke de i Oldtiden, ligesom deres nuværende Stamfæller, maae formodes at have været i Berøring. I Efteraaret 1855 fandt en Grønlænder ved Godthaab et Stykke Flydetræ paa henved 2 Alens Længde, i hvis ene Ende et Menneskehoved var udhugget, som med en Øre alene; Billedet var rigtignok overordentligt raat, men dog tydeligt og ret charakteristisk, og er der saare ringe Sandsynlighed for, at det skulde være udført som et blot Curiosum af Søfolk, der kunde have fundet det i Søen eller af Beboerne ved de Kyster, Stykket har passeret, efterat have forladt sit oprindelige Hjem. For endeel Aar siden fandt en Grønlænder ved Lichtenau en itubrukken Kajakaare af samme Form, som er brugelig paa Kysten af Labrador.

De største Stykker Flydetræ synes at være fundne i Julianehaabs Distrikt, men det største Antal Stykker driver udentvivl aarlig op i Godthaabs Distrikt, forøvrigt staaer deis Mængde i Forhold til det Antal af smaa og fladt udløbende Øer, som findes foran Kysten, da et saadant Archi-

pilag af Øer ligesom danner en Sigte, gjennem hvilken Vandet siles ved de stærke Strømninger, og ved hvis Kanter de i Vandet svømmende Gjenstande blive hængende og saaledes opsamles. Dette skeer, som rimeligt, ved hvert usædvanligt Høivande. Hvad der saaledes eengang er drevet op, tages vist vanskelig bort igjen ved senere Høivande. Derfor fandt man i Koloniernes første Tider store Forraad deraf opdyngede. Nu kan man antage, at det Forraad, som aarlig produceres, paa de fleste Strøg ligeledes aarlig forbruges. I Julianehaabs Distrikt er der eengang fundet et Stykke paa 30 Alens Længde, hvoraf alt Tømmer til 2 Konebaade blev udskaaret; et andet Stykke ved Lichtenfels har eengang, savet og hugget, givet 3 á 4 Favne Brænde. Sydpaa samles Tømmeret dog meest drivende i Søen og af Grønlænderne selv. Nord efter samles det regelmæssigt til Handelens og Missionærenes Brug, fornemmelig ved Godthaab, Fiskernæsset og Sukkertoppen. Stykker paa 12 à 16 Alens Længde ere der heller ikke sjeldne, og paa 5 à 6 Alen temmelig almindelige. Uagtet Tømmeret nu vistnok af Grønlænderne benyttes til Husbyggeri og Redskaber, forbrændes dog den største Mængde; paa flere Steder forbrænde Grønlænderne det endog regelmæssigt efter at det har siddet een Vinter i Hustaget, og vedblive de henad Foraaret at skjære saameget af det, som Taget nogenlunde kan taale, uden at styrte ned, hvorved de ikke sjeldent forregne sig. Efter et specificeret omtrentligt Overslag over hvad der af hver enkelt Part samles i Godthaabs Distrikt, tør dette i almindelige Aar neppe anslaaes til ringere end hvad der i savet Tilstand vilde udgjøre 50 à 60 Favne. Da nu Grønlænderne mere eller mindre overalt ved Yderfysterne samle Flydebrænde, beløber det for hele Sydgrønland sig udentvivl til henved 200 Favne, og vilde man

deraf aarlig kunne udsøge næsten saameget som een almindelig Skibslast Bygningstømmer af saadan Størrelse, som behøves til de smaa grønlandske Huse.

Dyreriget.

Qvægavl og Husdyr.

Rigtignok er der i Grønland kun een eneste Indfødt udenfor Handelens Tjeneste, der giver sig af med at holde Qvæg, medens forøvrigt hele denne Erhvervsgreen indskrænker sig til at forskaffe de faa i Landet værende Europæere et lille Bidrag af friske Fødevarer til deres Husholdninger. Dog kunde det være af Interesse at omtale denne Qvægavl lidt nøiere, da det vil kunne give et Begreb om Betingelserne derfor i Grønland i Almindelighed. Den indskrænker sig især til Julianehaabs Distrikt, hvor der holdes baade Køer, Faar og Gjeder, hvorimod der ved de nordligere Kolonier kun holdes nogle faa Gjeder.

Allerede kort efter Kolonien Julianehaabs Anlæggelse udsendtes der fra Hjemmet nogle Stykker Horngvæg dertil. Man var dengang endnu ganske ubekjendt med Landets naturlige Beskaffenhed, og synes at have lagt megen Vægt paa at faae at vide, hvilke Erhvervskilder der muligviis i denne sydligste Egn af Landet kunde aabne sig udenfor Grønlændernes Sælhundejagt. Aar 1782 udsendtes der 2 Kalve til Missionæren, og 1784 2 Qvier og en Tyr, som skulde holdes for Handelens Regning. Omtrent paa samme Tid besluttede den pensionerede første Kjøbmand ved Julianehaab Anders Olsen, for at friste sit og sin Families Livsophold, at nedsætte sig i Nærheden af Kolonien og leve deels af Qvægavl deels af Fiskeri; han flyttede senere til Igalliko og opslog sin Bopæl midt imellem Ruinerne af Brattelid og nær ved

Erik Rodes gamle Gaard. Der lever endnu hans Sønneſøn ſom en ældre Mand, med ſin Familie, og holder han endnu nogle faa Køer og Faar, men ernærer ſig dog forøvrigt paa grønlandſk Viis ved Fiſkeri og ved Sønnernes Kajakfangſt, ligeſom og hele deres økonomiſke Tilſtand gradviis er ſunken ved Livet paa dette iſolerede Sted, og nu i høi Grad uordentlig og uſel. Qvægavlen for Handelens Regning ophørte ſnart, men ſenere er den vedligeholdt af Handelens Betjente og Miſſionærene, og ſaaledes er der i de ſenere Aar i hele Sydgrønland holdt 30 á 40 Stkr. overvintrende Horngvæg, 100 Gjeder, og 20 Faar. Tidligere blev der modtaget Faareuld paa Handelen og hjemſendt, men da Ulden ikke kunde udbringes til mere end 12 Skilling pr. ℔, da den i det hele ſynes at blive grov i dette Klima, ophørte den at være Handelsvare, og nu conſumeres hele det ringe Udbytte af Qvægavlen paa vedkommende Steder ſelv.

Om Sommeren, ſaalænge Landet er nogenlunde ſneefrit, kan Qvæget altid ſelv ſøge ſit Foder, og da der kun findes høiſt 10 Stykker Horngvæg paa et enkelt Sted, er der aldrig Tale om Mangel paa Græsning. Kreaturene løbe frit omkring paa de nærmeſte Fjelde og æde foruden Græs ogſaa mange andre Urter ſamt Blade af Buſkværter. Hvergang de ſkulle malkes, lader man en Dreng drive dem ſammen, og ſaaledes er deres Paſning meget ſimpel. Men Vanſkeligheden ligger i at holde dem den lange Vinter over, da de ſkulle fodres paa Stalden. Foderet, ſom er tilſtrækkeligt overalt, naar Kreaturene ſelv kunne gnave det af, findes derimod kun paa faa Steder ſaaledes ſamlet, at det kan ſlaaes og tørres til Hø. Sligt høit Græs findes ſjeldent groende af Naturen ſelv, men der behøves ogſaa kun en ganſke ringe Gjødning af Jorden til at Græsſet kan opnaae den nødven-

dige Frodighed. Endog omkring de gamle Nordboeres Ruiner finder man endnu ikke sjeldent saadan Græsvært. Nu er det dog saa godt som udelukkende kun ved grønlandske Hustomter eller paa de saakaldte Sildepladser, hvor der om Sommeren staae Telte for Fiskeriets Skyld, at man samler Hø. Som et Curiosum kunde det her anføres, at i Aaret 1801 Kjøbmanden og Præsten ved Julianehaab, efter flere Aars Conflict, oprettede en lovformelig, af Handelsdirektionen og Missionskollegiet sanktioneret Contrakt, ved hvilken de deelte hele Høsletten i den gamle Østerbygds berømteste Fjorde imellem sig, saa at den ene fik Eriksfjorden og den anden Einarsfjorden, da de ellers ikke saae sig istand til at holde Livet i de Kreaturer, som skulde forsyne deres Husholdninger med Mælk og Flode. Saa store ere nu rigtignok Vanskelighederne i Virkelighed ikke, thi der er aldrig Tale om nogen Deling af Jorderne mere, uagtet Brugernes Antal har tiltaget, men de Smaapletter, paa hvilke Høet skal slaaes, ligge dog altid meget adspredte og 1 eller flere Mile borte fra Stedet, og kun den bequemme Transport i de rummelige grønlandske Konebaade, samt Grønlændernes nu erhvervede Øvelse i at opsøge Stederne, slaae og samle Høet, samt den billige Arbeidskraft, gjøre det muligt at vedligeholde Driften uden synderlig Bekostning. Qvægeierne selv vide neppe hvor deres Jorder ligge, det hele besørges af Grønlænderne, og kan Qvægavlen derfor ogsaa kun drives, hvor man har en passend: Befolkning, som den øvrige Deel af Aaret ernærer sig selv, til sin Raadighed. Høsletten begynder først i Juli, men er dog først god i August. Til at hente en Baadslast Græs, som hjemme udbredes paa Klipperne, for at tørres til Hø, bruges en Besætning af 4 Roerfter og 1 Mandfolk, efter Omstændighederne i 2 eller 5 á 6 Dage. Ved Kolonien

Julianehaab kommer en saadan Baadslast paa en Værdi af rigelig 3 Rdl. og kan den anslaaes til 80 Lⱥ Hø. Den store Sildeplads i Lichtenaus Fjord kan i gode Aar afgive 12 Baadslæster Hø, ellers afgive de almindelige Huspladser paa 2 à 3 Huse kun et Par Baadslæster, og omendskjøndt der groer Græs paa de ældste Pladser, anses dog i Almindelighed kun de i de seneste Aar beboede og saaledes frisk gjødede for tjenlige iil Høslet. Dette bestaaer i Almindelighed af meget fine og bløde Græsarter, som det synes meest henhørende til Slægten Poa eller Rapgræs. Det som faaes ved Igalliko er desuden blandet med Vikker, der groe frodigt, med pragtfulde violette Blomster, men alligevel neppe, eller i alt Fald ikke altid give modne Bælge. Sjeldnere tager man sin Tilflugt til Marehalm (Elymus arenaria), der ogsaa er meget hyppigt, navnlig paa gamle Hustomter og mere sandede Pletter; dog skal ogsaa det være en god Foderurt, især i ung Tilstand. Ogsaa bør det bemærkes at baade Koer og Gjeder med Begjærlighed æde tørret Fisk, fornemmelig Angmaksæt.

Da Kreaturenes Vinterfoder saaledes bestaaer af lutter godt Hø, der slaaes paa den Tid, det er saftigt, drives de i Almindelighed fortræffeligt. Gode Koer ved Lichtenau gave om Sommeren ikke sjeldent 1 Ⱥ Smør om Dagen, og en god Ko gav endog eengang 11 Lⱥ i eet Aar. Almindeligviis give de 10 à 12 Potter Mælk i den bedste Tid, tage temmelig hurtigt af om Vinteren, og staae 2 à 3 Maaneder golde. Om Efteraaret egne disse Kreaturer sig godt til Slagtning og kunne give udmærket fedt Kjød. Gjederne have stort Værd ved at forsyne Husholdningen med lidt Mælk paa de Steder, hvor man ellers ganske maatte savne den. Man regner omtrent, at der behøves 2 Baadslæster Hø til at holde 5 Gjeder Vinteren over i Julianehaabs Distrikt, nordpaa behøves vel

mere; de æde 3 à 4 ℔ deraf om Dagen. Faar skulde man antage bedst egnede sig for Klimatet, men de blive meget vilde ved at rende om paa Fjeldene og udfordre saaledes, da de ikke holdes i det store, og da man ikke kjender Anvendelsen af de dertil passende Hunde, for megen Uleilighed ved Vogtningen. Ulden paa dem siges ogsaa at blive meget grov og slet. De gamle Nordboere i Grønland maae sikkert ganske have været indrettede paa denne Erhversgreen, ligesom det og er aabenbart, at de ikke have kunnet indskrænke sig til at samle godt fiint Hø til Vinterfoder, men dertil maae have anvendt langt almindeligere, vildt voxende Planter.

Den i Nordgrønland brugelige Slædekjørsel med Hunde, finder i Sydgrønland kun Sted ved den nordligste Koloni, hvor der holdes 4 à 6 Spænd; forøvrigt holdes Hunde hist og her af Grønlænderne kun for Morskabs Skyld, eller for at benytte Skindet. Fjerkræ, navnlig Høns, holdes af Europæerne, men ere meget kostbare, med mindre man vil fodre dem med Fisk, som de rigtignok gjerne æde, men hvoraf Kjødet og Æggene faae en Afsmag. Grønlænderne ved Julianehaab holde af og til et Par Høns, som søge Ly i deres snavsede Husgang og leve af Affaldet, men see ud som sande Skræmmebilleder.

Jagten paa Landjorden.

Rensdyrene synes i ældre Tider at have havt en større Udbredelse end nutildags, ligesom og deres Mængde navnlig i de seneste Aar har været underkastet betydelige Forandringer. I de gamle Sagaer tales om Rensjagt i Østerbygden og navnlig paa en Ø, hvor den kun turde drives til visse Tider med Biskoppens Tilladelse. For 100 Aar siden have ogsaa Grønlænderne drevet en betydelig Rensjagt der.

Fortiden synes Rensdyret at være forsvundet fra Julianehaabs Distrikt: kun Spor siges i de seneste Aar at være seete, og eet enkelt Rensdyr er skudt for over 40 Aar siden. Det er dog rimeligt, at Dyrene ogsaa i ældre Tid have holdt sig meest til de nordligere Egne, hvor det bredeste Yderland findes; i Godthaabs Distrikt, høit oppe i Fastlandet, sees endnu utvetydige Mindesmærker fra den gamle Vesterbygds Rensjægere. I den nuværende kongelige Handels Tid synes Jagten at have været i Tiltagen omtrent indtil 1840 eller 1845, efter hvilken Periode den har været i en stærk og navnlig i de sidste 2 Aar paafaldende Aftagen. Hiin Tiltagen synes for en Deel at skyldes Indførelsen af Riffelen, men det turde endnu være tvivlsomt, om den stærke Aftagen alene hidrørte fra Forfølgelsen. Man har ingen sikkre Efterretninger at gaae efter fra tidligere Tid, da Rensskindene dengang ikke vare en saa almindelig Handelsvare; men efter Sigende har der ogsaa tidligere været en Periode af Til- og Aftagen. Ogsaa medens Jagten var bedst, holdt den sig til den omtalte Deel af Kysten, hvor Yderlandet er bredest, nemlig Holsteensborg, Sukkertoppen og Godthaab; dog var den ogsaa endnu rigelig ved Fiskernæsset. Nu er den ved sidstnævnte Sted saa ringe, at den ingen Skind mere afgiver til Handelen, ved Godthaab giver den kun faa, men ved Sukkertoppen og Holstensborg har den endnu i de seneste Aar afgivet en god Indtægtskilde. Der drives den i hine store Fjorde, ved hvilke Landisen trækker sig langt tilbage, og det største iisfrie Opland findes. Da Rensdyret er det eneste større Landdyr som forekommer i Grønland, og som lever i store Flokke, der søge et stort Territorium, saavel for at finde Græsning, som for at unddrage sig for Kystbeboernes Forfølgelser, er denne dets Forekomst eller Udbredelse en passende Stadfæstelse af hvad

vi i det Foregaaende have udledt angaaende Kystens geographiske Beskaffenhed og navnlig Yderlandets Bredde. Dog maa det bemærkes, at Rensdyrene fra hine Hoveddistrikter udbrede sig ganske svagt sydefter til henimod Grændsen af Julianehaabs Distrikt, og at der i Nærheden af Frederikshaab endnu aarlig skydes enkelte Rensdyr.

Rensjagten er Grønlændernes kjæreste Beskjeftigelse om Sommeren, den er vel snarere en Adspredelse for dem end en Erhvervsgreen, hvis Udbytte staaer i Forhold til den derpaa anvendte Tid. I tidligere Aar foretoges dog meget længere Reiser for dens Skyld, endog fra Julianehaab, dette er, ligesom det omflakkende Liv overhovedet stærkt aftaget, og Reiser udenfor det Handelsdistrikt, hvortil Enhver hører, ere nu kun Undtagelser. Nu reiser kun i de 2 nordligste Distrikter Størsteparten af Indvaanerne regelmæssig hvert Aar flere Maaneder i deres Konebaade paa Rensjagt, fra hvilken de først vende tilbage hen i September, naar det er paa høie Tid at faae Vinterhusene opførte, og at begynde paa den langt vigtigere Sælhundefangst, som indtræffer om Efteraaret. Foruden den Rensjagt, som saaledes drives om Sommeren, skydes der ogsaa aarlig endeel Dyr om Vinteren, og i den bedre Periode var det endog ikke sjeldent, at Rensdyrene kom heelt ned til Husene, selv i Nærheden af Kolonierne.

Rensdyrene afgive en meget yndet Føde saavel i Kjødet, som Tællen og Indholdet af Maverne, det halvfordøiede Mos, som spises blandet med tygget Spæk og hvis Udseende og Lugt ere tilstrækkelige til at opfylde en Europæer med Væmmelse, men bringe Grønlændernes Tænder til at løbe i Vand. Kjødet spises vistnok undertiden raat, ialt Fald i frossen Tilstand, desuden ogsaa gjerne tørret, ellers vinder det meest Bifald i halvraadden Tilstand, ligesom Vildt hos

os. Hovedmassen af Kjødet er mager, kun Brystet er temmelig fedt, Tællen er ogsaa kun ringe i Forhold til den, der findes hos tamme Drøvtyggere. Skindet er varmere og lettere, men mere skjørt og afhaarende end Sælskindene; dog foretrækkes det af Grønlænderne for disse til de fleste Klædningsstykker. Senerne anvendes til Traad og ere en meget søgt Artikel i de Egne, hvor der ingen Rensdyr falde. Renshornene, som dog meest samles løst liggende paa Landet, ere en saagodtsom uundværlig Artikel til Forfærdigelsen af Fangeredskaber; de modtages derfor ogsaa paa Handelen, som forsyner de sydligere Egne dermed, hvorimod de kun have fundet en ringe Afsætning i Hjemmet og neppe kunne betale Fragten til Europa.

For at komme til et omtrentlig Overslag over det Antal Dyr, som aarlig er bleven skudt i Sydgrønland, maae vi skjelne mellem den bedre Periode og de senere Aar. I Tidsrummet mellem 1840 og 1845 kan man antage, at en Befolkning af 2500 Mennesker aarlig pr. Familie eller 5 Personer har brugt i Gjennemsnit 2 større Pelse, hver paa 2 Skind, 3 mindre, hver paa 1 Skind, 2 Par Frnentimmerbeenklæder, hvert paa ½ Skind og 1 Brireskind, altsaa ialt 9 Skind aarlig pr. Familie. Dette giver ialt 4500 Skind, og kommer hertil det paa Handelen til Hjemsending leverede Qvantum af omtrent 11,500 Skind, kan man antage, at der aarlig er skudt 16,000 Dyr. Dette Antal maa imidlertid ansees for et Minimum, og er snarere for lavt end for høit anslaaet, thi heri er ikke medregnet, at de mere velhavende Jægere tillige havde en indvendig Beklædning af Rensskind i Teltene og dertil et dobbelt Sæt Pelse aarlig, hvorimod der til at panelle Væggene i Husene og til mindre Klædningsstykker, saasom Fodtøi, anvendes gamle Skind eller Stumper.

I de senere Aar er det paa Handelen indleverede Antal Skind efterhaanden smeltet ind til det Halve, og kan man vel med Rimelighed antage, at Grønlændernes eget Forbrug ligeledes er sunket til det Halve. Ved denne Beregning faaer man ud, at der i Perioden 1851—55 er skudt aarlig 8500 Dyr. Vanskeligere er det at komme til et Begreb om den omtrentlige Kjødmasse, der paa denne Maade er bleven produceret, da vi ikke ere i Besiddelse af nogen Opgivelse over Vægten af hele Dyr, og disse dertil ere af høist forskjellig Størrelse. Det ringeste, man dog vel i Gjennemsnit tør anslaae et Dyr til, især da Indvoldene ogsaa benyttes, er 5 Læ, hvorved udkommer for hiin første Periode en aarlig Kjødproduktion af 1,280,000 æ, og for den seneste Periode, af 680,000 æ. Det maa imidlertid bemærkes, at Rensdyrene for en stor Deel skydes langt oppe i Landet, og at det ikke altid er muligt for Jægerne, at bære Kjødet ned til Tæltene, skjøndt de have en stor Øvelse heri, og kunne bære hele Dyr paa Ryggen ved Hjelp af en Rem, der trykkes imod Panden. Den Masse Kjød, der bliver liggende til Føde for Rovdyrene, skal endog være saa stor, at man kan antage, at i hiin første Periode maaskee kun Halvparten, i den sidste maaskee 1/4 af Kjødet er kommen Producenterne til Nytte. Derimod gjemmes Tællen som en Raritet altid; men den findes kun i de større Dyr, og beløber sig vel høist til 8 a 12 æ pr. Dyr, hvilket forøvrigt heller ikke noiere er undersøgt. Tungerne bringes gjerne til Kolonien. Det aarlige Forbrug af Rensdyrhorn i Sydgrønland selv til Fangeredskaber kan vel anslaaes til 3 a 4000 æ. Handelen har opsamlet et Forraad af henved 100,000 æ ved Holsteensborg.

Ræve findes som bekjendt i 2 Varieteter, de blaae og de hvide og afgive ingen Brugsartikel for Grønlænderne,

men kun en Handelsvare, da de slet ikke bruge Skindene selv, og da Kjødet, som dertil kun ganske undtagelsesviis og i Nødsfald spises, slet ingen Betydning har som Fødemiddel. Foruden den bestemte Forskjel mellem hvide og blaae Skind, er der stor Forskjel paa de sidstnævnte i Henseende til Godhed, hvorfor de paa Handelen almindeligviis sorteres i 3 Nummere. Det kommer an paa, at Farven er mørk og Haarene af behørig Længde. De bedste have paa det europæiske Marked i de senere Aar endog havt en Værdi af 16 à 17 Rdlr., (nu ved den seneste Auktion i 1856, efter Sigende endog 27 Rdlr.), men Priserne derpaa ere i høi Grad fluktuerende, og sædvanligviis langt lavere. Disse Dyr holde sig fortrinsviis til Fastlandet, skjøndt de vistnok for en stor Dele leve af hvad de kunne fiske ved Lavvande langs Strandbredden. Om Sommeren besøge de vel endog ikke sjeldent Øerne, ligesom man ogsaa paa den Aarstid ofte træffer dem bosatte og opfødende deres Yngel umiddelbart paa de Steder, hvor Grønlændere have boet om Vinteren, og hvor de efterladte Møddinger afgive et godt Forraadskammer for dem. Man kan der undertiden komme de halvvorne Unger saa nær, som om de vare Hvalpe af tamme Hunde. Disse lade sig og let tæmme, og tee sig i den Tilstand ganske som Hunde.

Ræve, som skulle afgive Skind til Handel, kunne kun faaes fra November til Marts; paa andre Tider af Aaret ere Skindene utidige, korthaarede og af snavset graalig Farve. De indhandles næsten kun hos de Grønlændere, som færdes paa Fastlandet og i Fjordene; ved Yderøerne faaes kun faa og slette Skind. Rævene fanges for en Deel i Fælder af meget simpel Construktion, idet en stor Steen eller et med Steen belæsset Brædt falder ned over dem eller for Indgangen, naar de røre ved Maddingen; men den største Deel skydes. I

trange Vintre, naar Grønlænderne intet andet Erhverv have, gaae de planmæssigt ud paa denne Jagt, idet de roe op i Fjordene og lægge sig paa Luur ved Strandbredden, naar Vandet er udfaldende, og Ræven søger derned, for at æde Muslinger og andet. Jagtens Godhed er yderst forskjellig i de forskjellige Aar, og synes dette fornemmelig at beroe paa Vinterens Strenghed og Sneemængden, der gjøre, at Rævene mere søge ned til Kysten. Siden Aar 1830 er der i hele Sydgrønland fanget aarlig omtrent 1200 blaae, og 600 hvide Ræve. Af disse falder omtrent Halvparten paa Julianehaabs Distrikt alene, og fanges de der fortrinsviis omkring Tunnudliorbik-, Igalliko- og Lichtenau-Fjordene. De bedste Ræveaar have været Vinteren 1831—32, da der fangedes omtrent 2300 blaae og hvide Ræve i Julianehaabs Distrikt alene, og 1853—54, da der fangedes dersteds omtrent 1500 Stykker, men i Aarrækken fra 1834 til 1840 indkom der ved Julianehaab paa Handelen ikkun imellem 200 og 400 Skind ialt aarlig. Det synes derfor, som om en stærk Efterstræben mindsker kjendeligt paa Antallet af disse Dyr, der udentvivl ogsaa paa Grund af deres Ernæring maae leve meget adspredte. Derfor lod der sig vist heller ikke udbringe stort mere af denne Jagt, enten ved forbedret Fangemaade eller en stærkere Drift, og for en tættere Befolkning end Grønlands, vilde den sikkert kun blive af underordnet Betydning.

Den øvrige Jagt paa Landjorden er kun af ringe Vigtighed og tjener forstørstedelen kun til at skaffe Vildt til Europæerne. Ryperne findes her ikke i synderligt større Mængde end i Nordgrønland; Grønlænderne selv spise dem saagodtsom aldrig; men bringe dem tilsalg til Kolonierne. Kun paa enkelte Steder bruge Grønlænderne at fange dem med Snarer af Senetraad, der sidde paa Midten af en lang Rem, der

holdes af en Mand i hver Ende og saaledes fores hen over Fuglen, der i Almindelighed kun er lidet frygtsom; forøvrigt skydes de med Hagelbøsse og meest af Folk, som leies eller forsynes med Skyderegvisiterne dertil af de Danske. Det Almindelige, som en saadan Rypejæger kan erholde om Dagen er dog under 10 Stkr., sjeldnere 20 Stkr. eller derover. Foruden selve Jagtheldet ere Aarene og Stederne i saa Henseende meget forskjellige. Hyppigst synes Ryperne at falde i Godthaabs Distrikt, og kan man antage, at der dersteds i visse Vintre ere consumerede indtil 3000 Stkr. Over hele Sydgrønland kan vel den aarlige Produktion neppe anslaaes til 10.000 Stkr. i Gjennemsnit. Harerne synes endog at være sjeldnere end i Nordgrønland; der skydes aarlig vistnok kun nogle faa hundrede. Det vides ikke ret, hvorfor deres skinnende hvide, langhaarede og fine Skind ikke finder synderlig Anvendelse; tidligere var det en Handelsvare, der hjemsendtes, men ikke synes at have betalet sig. Haarene lade sig ret godt spinde til Garn.

Ravnene ere faste Gjester ved hver Koloni; om Vinteren, naar Landet er bedækket med Snee, og de ikke engang kunne erholde Bær, der synes at være en vigtig Føde for dem, blive de meget tamme, hoppe omkring ved Husene, passe paa, naar noget kastes ud, og løbe bag efter dem, som bære Spæk eller Sælhundekjød, for at slikke Sneen op, paa hvilken der falder Draaber af Fedt eller Blod. Disse Fugle skydes ogsaa ofte, men deres Kjød spises kun af Enkelte. Sjeldnere ere Rovfuglene: Falke, Ørne og Ugler.

Hvidbjørnejagten kunde vel ogsaa omtales paa dette Sted, skjøndt den for en Deel, eller maaskee meest, forefalder paa Havet. I gamle Dage, saaledes som ogsaa hos de nuværende Grønlændere, har den altid hørt til de Foretagender,

som Folk satte en vis Ære i at have udført, formedelst den dermed forbundne Fare. Erik den Rode fortaltes at have været misundelig paa sin Ven, fordi denne havde det Held at nedlægge en Hvidbjørn, men han viiste dog Dyret en Art religiøs Dyrkelse, efter hedensk Viis. Ved Aar 1060 reiste en Islænder ved Navn Audun til Grønland, hvor han for al sin Eiendom hos en Jæger tilbyttede sig en levende Hvidbjørn, med hvilken han først reiste til Norge og derfra til Danmark til Kong Svend, hvem han skjænkede den og som satte saa stor Priis paa denne Sjeldenhed, at han skaffede Audun et hæderligt Underhold og bortjog sin Forvalter, fordi denne havde villet afpresse Audun Halvdelen af Betalingen, mod at skaffe ham Adgang til Kongen. Hvidbjørnen har sit egentlige Tilhold paa den store Driviis, som kommer fra Spitsbergen. Den lever derfor meest under Østkysten af Grønland, men kommer ogsaa aarlig med den samme Is omkring Kap Farvel og gjæster Julianehaabs Distrikt, hvor den ogsaa ofte gaaer iland og kan forblive et enkelt Aar over, især søger den hyppigt op i de derværende Isfjorde, og vist er det, at Bjørnene kunne forekomme der paa enhver Aarstid. Det synes endog, som om Lugten fra de beboede Steder lokker den, og er den ei sjeldent seet og skudt nær Husene ved Nennortalik og Missionspladsen Frederikshaab. Enkelte Gange er det endog hændet, at Bjørnen, lokket ved den fedtede Lugt, har villet trænge ind i Grønlændernes Huse. Dette er, saavidt vides, endnu i Mands Minde skeet paa 2 Steder i Julianehaabs Distrikt. Den ene Gang var det om Natten ved Maaneskin, medens Husets Beboere laae og sov; Hundene, som havde ligget i Husgangen, vækkede dem, og de opdagede da til deres Forskrækkelse, at den ubudne Gjest laa med endeel af Forkroppen inde i Husgangen, som havde været ham for

snever. Derpaa gik Bjørnen om bag Huset for at undersøge et Forraadskammer, og da den kom tilbage, blev den ved Indgangen saavelsom ved Vinduet modtaget med de imidlertid ladte Rifler, krøb saaret ned til Strandkanten og døde der. Den anden Gang var det om Dagen, paa et Sted, hvor en Kone ene var hjemme med Børnene, medens Manden var paa Fangst. Hun saa Bjørnen æde af det Spæk og Skind, som laa udenfor Huset, og da hun frygtede for et nærmere Besøg, satte hun sin Lampe ved Tarmeskindsvinduet og holdt endeel tørt Straa i Beredskab. Det varede heller ikke længe, førend Bjørnen stak Hovedet ind igjennem det tynde Vinduesforhæng, hvorpaa Konen strøede Høet i Lampen, saa det blussede op. Bjørnen trak sig da brummende tilbage og gav sig til at kradse paa Huusmuren fra en anden Side for saaledes at bane sig Vei. Den havde ogsaa allerede dannet en betydelig Bresche, da nogle forbireisende Grønlændere kom til og gave den sit Banesaar. I Almindelighed søger Grønlænderen at undgaae Bjørnen, naar han alene har truffet paa den, og seer hurtigt at faae Flere til Hjelp; de søge derpaa gjerne at faae den jaget i Vandet, da den i svømmende Tilstand er lettere at komme tillivs.

Antallet af de Bjørneskind, som aarlig indhandles ved Julianehaab, har i de senere Aar belobet sig til 16 i Gjennemsnit. Af disse erholdes dog henved Halvparten fra de hedenske Østlændinge, som hver Sommer gjøre en Handelsreise til det sydligste Etablissement, men enkelte forbruges ogsaa af Grønlænderne selv. De udstykkes til Sæder i Kajakkerne og forøvrigt ere de vigtige Requisiter for reisende Europæere i Grønland, nemlig til de saakaldte Soveposer. Kjødet spises som Delikatesse, og gjøres der Gilder paa samme, til hvilke Folk indbydes langveis fra.

Sofugle, Æg og Duun.

I den strenge Vinter, naar Havet fryser til under Kysten af Nordgrønland, trækker Massen af Sofuglene sydefter og opholder sig i tætte Flokke paa mange Steder. De ere af overordentlig Vigtighed for Befolkningen, da de baade afgive Klæder og Føde, og den sidstnævnte endog paa den knappe Aarstid, naar de til Kjødspiser vante Maver ellers forstørstedelen maae noies med Fisk. Fugleskindene ere ganske fortrinlige til Klæder, da de paa eengang ere lette og varme. De Skind, som tillige udmærke sig ved deres Farver, egne sig ogsaa til smukt Pelsværk; Grønlænderinderne forstaae ret godt at berede dem dertil, og navnlig lader der sig af visse Fuglehalse sye adskillige Sorter Damepynt, ligesom af Skindene lette og varme Sengetepper. Fuglefjerene indleveres paa Handelen, og om de end kun have ringe Værdi, bliver Indtægten deraf for Grønlænderne vigtig derved, at den falder om Vinteren, naar andre Indtægtskilder stoppe. Endelig afgiver Edderfuglen om Sommeren et vigtigt Produkt ved Dunene og et kjært Fødemiddel ved Æggene, der samles i Forening med dem.

Af alle Sofugle ere Edderfuglene og Alkerne de, som fanges i rigest Mængde, de afgive den egentlige Kjød- og Fjermasse, og hvad der erholdes af de andre Arter, er kun for lidet at regne. Men hine Arter have atter en forskjellig Udbredelse, idet der gives enkelte Strøg med næsten udelukkende Edderfuglefangst, andre meest med Alker. Af Edderfugleskindet afpilles først Fjerene, omtrent 3½ Lod pr. Fugl, hvorimod Dunene blive tilbage og afgive en yderst blød og opvarmende Bedækning. 12 à 20 saadanne Skind afgive en Pels til et voxent Menneske, og af 50 à 80 Skind faaer man et smukt Sengeteppe. Halsene af Hannerne egne sig ved

deres smukke Farver og Tegninger godt til allerhaande Pelsværk. Alkerne give omtrent 2 Lod Fjer, men disse kunne ikke godt afpilles, naar Skindene skulle bruges, der hører 20 à 30 Skind til en Pels for en Voren; ogsaa af dem egne Halsene sig godt til Pelsværk. Blandt de øvrige Sofugle er Teisten den, som forekommer i største Mængde, ja den er maaskee endog den almindeligste Sofugl, men da den er meget frygtsom og behændig til at dukke under, fanges den kun lidt, ligesom den ogsaa kun inderholder lidet af Kjød. Skarver fanges paa nogle Steder i saadan Mængde, at Skindene kunne bruges til Klæder. Af Vildænder faaer man prægtfulde grønne Halse til Pelsværk, men meest søgte ere dog Lommen og Ommerten i saa Henseende. De sidstnævnte findes kun om Sommeren og bygge paa Smaaøer i Indsøerne. Andre Sofugle, hvoriblandt Maagerne og Ternerne, ere i økonomisk Henseende af underordnet Vigtighed.

Sofuglene fanges forstørstedelen paa en meget billig Maade, nemlig med Fuglepilen, hvis Brug det er Ungdommens første Maal at øve sig i, og som Kajakroerne paa deres Reiser uafladelig kaste til Morskab, Tidsfordriv og for at vise deres Færdighed. Kun ved Kolonierne, og meest for Europæernes Regning skydes Fuglene med Hagelbøsse. Der gives Steder i Julianehaabs Distrikt, hvor store Flokke af Alker jages ind i Bugter og dræbes i Masse, idet de endog jages iland og gribes med Hænderne af Fruentimmer og Børn. Skarver tages ogsaa undertiden med Kroge paa Stænger, naar de sidde og sove. Paa denne grusomme Maade kradses ogsaa Fugleunger ud af Huller under Stenene; men det modbydeligste Syn haves dog om Sommeren paa Derne, naar de halvt skaldede Unger, der tilnød have lært

at gaae, samles i Knipper og i mere eller mindre levende Tilstand slæbes bort.

Da Grønlænderne i de senere Aar omhyggeligen have samlet Fjerene og leveret dem paa Handelen, kunne vi gjøre et omtrentligt Overslag over den Masse af Sofugle, som aarlig fanges i Sydgrønland. Af Fjer er der i Handelsaaret 1855 indkommet 6600 ℔ og i de sidste 5 Aar i Gjennemsnit aarlig 3700 ℔. Desforuden tør man vel antage, at Grønlændernes eget Forbrug af Fjer, om det end kun er ringe, i alt Fald maa belebe sig til 1 ℔ pr. Familie aarlig, altsaa omtrent 1200 ℔. Fuglepelsene bruges især af Kajakmændene, og regner man, at Halvdelen af Fangerne have dem af Alkeskind, af hvilke Fjerene ikke tør afpilles, og at atter Halvdelen af dem faaer 2 saadanne Pelse aarlig, de andre kun een, hvorimod vi lade alle andre Fugleskindsklæder ude af Beregning, saa giver dette 550 Pelse à 25 Skind aarlig. Nu er det vistnok vanskeligt at sige, hvor stor en Part af Fjerene der hidrøre fra Edderfugle og hvormeget fra Alker. Ved Julianehaab og Godthaab, hvor den største Mængde Fjer indkomme, ere hist Edderfuglene, her Alkerne de overveiende om Vinteren, naar Fuglefangsten er stærkest. Man feiler derfor vel ikke stort ved at regne Halvparten af Fjerene for hver. Dette giver da i Gjennemsnit for de sidste 5 Aar:

	Edderfugle og andre større Fugle	Alker og andre mindre Fugle
Til Fjerene.....	16,650	 29,600
Til Pelsene.....	—	 13,750
ialt...	16,650	43,350

For Aaret 1855 alene faae vi derimod 29,700 Edderfugle og 68,550 Alker. Da nu Kjeddet og de spiselige Indvolde af Edderfuglen kunne anslaaes til 2¼ ℔, og af Alken til henved

1 ℔, bliver hele Kjødmassen, som er produceret ved denne Jagt, 76,650 ℔ som Gjennemsnit for de sidste 5 Aar, og 127,950 ℔ i det sidste Aar alene. Dette Overslag maa dog ansees som Minimum, og man kan vist med Grund anslaae det saaledes aarligt producerede Kjød til 100,000 ℔, især da den ringere Fjerproduktion i de andre Aar har hidrørt fra en mindre ordentlig Omgang dermed.

Indsamlingen af Æg og Duun er ikke saa ligelig fordeelt over Kysten, som selve Fuglejagten. Om Foraaret trækker Edderfuglen nordefter og opsøger de Egne, hvor der findes mange Smaaøer, for der at yngle. Edderdunen produceres derfor saagodtsom slet ikke i de 2 sydligste Distrikter, men jævnt tiltagende nordefter, og meest i Holsteensborgs Distrikt. Hele det aarlige Qvantum urenset Edderduun kan efter et Gjennemsnit for de sidste 5 Aar anslaaes til 3000 ℔ aarlig. Æggene, som tages sammen med Reden, ere meget større end Hønseæg, og veie paa det nærmeste 1/4 ℔. I frisk Tilstand ere de i Smagen neppe at skjelne fra Hønseæg, senere blive de undertiden lidt trannede, dog kan man conservere dem ved at dyppe dem i Kalkvand og derpaa lade dem tørre; de kunne da gjemmes i en Kjælder endog 2 Aar, uden at faae nogen kjendelig Afsmag. Æggene tages gjentagne Gange, eftersom Fuglen lægger nye paa samme Sted, ja neppe vilde en Grønlænder lade eet eneste Æg ligge, om han endog iforveien vidste, at det havde en næsten fuldvoxen Unge og var uspiseligt. Han vilde dog upaatvivlelig tage det og slaae det istykker. At der findes mindre Unger i dem, gjør dem ikke mindre brugelige, efter Grønlændernes Smag. Da nu Befolkningen spiser Æggene saagodtsom den samme Dag, med Undtagelse af hvad de sælge til Europæerne, kan man tænke sig, hvorledes der til saadanne Tider fraadses,

og hvorlidet denne Ødelæggelse af Fuglen gavner ved at skaffe Føde tilveie. Det er ikke let, af Dunmængden at slutte sig til det Antal Æg, som aarlig produceres og fortæres; thi saavel Dunen, som Æggene for en enkelt Rede ere meget variable. Naar Fuglen bliver uforstyrret, lægger den 7 à 8 Æg, senere maaskee kun 2, men da er der ogsaa kun faa Dun, og tilsidst endog Æg næsten uden Dun. Den Rede maa vel allerede ansees for god, der giver 4 à 5 Lod Dun. Tager man nu tillige Æggene fra andre Søfugle i Betragtning, kan det aarlige Antal vel anslaaes til 200,000 Stykker.

Sælhundefangsten.

Af alle Grønlands Produkter udgjøre de, som vi i dette Afsnit skulde omtale, de vigtigste. Siden Hvalfangsten ganske har tabt sig, opretholdes Handelen paa Grønland alene ved Grønlændernes Sælhundefangst, der for Grønlænderne selv afgiver den vigtigste Føde, Klædning, Lys, Varme, Baade, Fangeredskaber, ja endog Boliger. Man kan derfor med Grund sige, at hvis Sælhundene forlode Kysten, da vilde Landet snart staae øde og tomt, og hverken beboes af Mennesker eller befeiles af Skibe, ja man kan vel endog antage, at de gamle Nordboere i Grønland heller ikke vilde kunnet undvære dem, omendskjøndt de for en stor Deel levede af Landjorden. Vi ville derfor forsøge, noget omstændeligere at beskrive, først de enkelte Sælhundearter, dernæst Maaden at fange dem, og endelig at gjøre et Overslag over det Antal, som aarlig dræbes og det Qvantum Produkter, som deraf udbringes.

Klapmydsen, grønlandsk Neitsersoak (Phoca leonina), er en af de største grønlandske Sælhunde, og udmærker sig

meest ved den besynderlige Blære eller Sæk der findes foran paa Hovedet af de ældre Handyr, og ved 2 Aabninger staaer i Forbindelse med den indvendige Næsehulning, saa at den efter Behag kan blæses op. Denne Sælhundeart har en temmelig indskrænket Forekomst, da den meest holder sig til Storisen og kun indfinder sig paa visse Tider af Aaret. Den egenlige Klapmydsefangst forekommer kun i Julianehaabs Distrikt og der atter kun i den sydligste Deel, paa 3 af de yderste Øgrupper, fra den 20de Mai til den sidste Juni, men den frembyder da ogsaa en vigtig Erhvervskilde og afgiver i den korte Tid henved 1/3 af Koloniens aarlige Produktion. I Begyndelsen af Juli synes Klapmydserne at forsvinde, men komme tilbage i August, meget forandrede og magrere; da falder den anden eller saakaldte magre Klapmydsefangst og varer i 3 à 4 Uger. Sjeldnere findes Klapmydsen adspredt paa andre Steder og til andre Tider, Grønlænderne have et særegent Navn for dem, der saaledes enkeltviis søge op i Fjordene, nemlig Neriniartout, eller „de, som gaae efter Føde." Det regelmæssige Træk naaer endnu til nogle Smaaøer, Kitisut, norden for Julianehaab, hvor der ogsaa skal kunne drives en god Fangst, som dog ikke benyttes for nærværende Tid. Længere mod Nord tabe disse Dyr sig efterhaanden. Enkeltviis fanges de dog ogsaa som Sjeldenheder i Nordgrønland. Klapmydserne ere de største og stridbarste blandt Sælhundene, og deres Fangst fordrer dygtige og øvede Folk, hvorimod flere af de nuværende Grønlændere, især de som boe længere indenskjærs og meest holde sig til Fiskeriet, ikke tør binde an med dem, og derfor gaae Glip af den Fordeel, de kunde have af denne vigtige Aarstid. Den saarede Klapmyds søger ikke sjeldent sin Forfølger, bider fra sig og gjør voldsomme Bevægelser i Vandet, deraf kan man slutte

sig til, hvor farlig den kan blive for en Mand, der sidder i en lille Skindbaad, som man kan kæntre med en Haandevending. Ogsaa indbyrdes skulle Hannerne i Parringstiden have voldsomme Slagsmaal paa Isen og brøle derved, saa at de kunne høres ½ Miil borte. Skindene ere derfor hyppig fulde af Ar. Saavidt vides, er dog i Mands Minde kun een Grønlænder virkelig bidt ihjel af en Klapmyds, men at Redskaberne, Harpunstok, Aare og andet bides itu, er ingen Sjeldenhed. Anvendelsen af Riffelen har dog gjort denne Fangst mindre farlig, da de fleste nu skydes fra Isstykker, hvorpaa Fangerne staae paa Luur, og hvorfra de senere i Kajakken roe hen til det anskudte Dyr og give det sit Banesaar. Da hele Klapmydsefangsten indskrænker sig til saa kort en Tid af Aaret, er Massen af det derved vundne Kjød altfor stor til at kunne fortæres strax, det tørres derfor og gjemmes til Vinterforraad. Ligeledes pleie Grønlænderne i den Deel af Landet endnu hvert Aar paa den Tid at fylde deres Skindsække med Spæk, ligeledes til Vinterforraad, forinden de levere noget antageligt til Handelen. En Klapmyds giver vel i Gjennemsnit henved ½ Tønde Spæk; det tørrede Kjød af et enkelt Dyr, saaledes som det almindeligviis opbevares, beløber sig til 24 ℔, men dette er langtfra ikke hele Dyret, hvis friske Kjød man i Forhold til andre Sælhunde tør anslaae til 200 ℔ i Gjennemsnit.

Den Sortsidede Sælhund, paa grønlandsk Atarsoak (Phoca grönlandica) er den meest udbredte og vigtigste Sælhund i Sydgrønland. Det er hovedsagelig ved Fangsten af den, at Handelen og den grønlandske Befolkning subsistere. Naar derfor Talen er om Sælhunde i Almindelighed, om god Fangst eller om den gode Fangetid, da tænker man altid paa denne Sælhund, hvorimod i Nordgrønland den saakaldte

Fjordsæl, eller Netsiden og den spraglede Sæl maae ansees for den vigtigste. Disse sidstnævnte ere de eneste, som egentlig kunne siges at høre hjemme i Grønland, at have deres Tilhold til dets Isfjorde og sjeldent at forlade Kysterne. Dette er derimod ikke Tilfældet med Sortsiden, som er et ægte Trækdyr, der til visse bestemte Tider af Aaret ganske forsvinder fra Kysten. Derfor er Sælhundefangsten i Sydgrønland ogsaa langt mere underkastet Tilfældigheder, og langt mindre ligelig fordeelt over Aaret end i de nordligere Egne. Den her omtalte Sælhund indfinder sig regelmæssigt i September, trækkende i Flokke fra Syd til Nord imellem Øerne, idet den mere eller mindre gjøre Afstikkere ind i Fjordene, og opholder sig der en vis Tid. Den er da tillige fedest og tiltager i Fedme ud paa Vinteren. I October og November er Fangsten rigest, derpaa aftagende i December, kun ringe i Januar, og i Februar forsvinder Sælhunden efterhaanden ganske. Men ligesaa regelmæssigt indfinder den sig atter sidst i Mai ved de sydligere Punkter og i Begyndelsen af Juni længere Nord paa; den er da meget mager, opholder sig meest omkring i Fjordene og forsvinder derpaa anden Gang i Juli, indtil den i Septemter atter begynder sit regelmæssige Træk. Man seer saaledes denne Sælhund regelmæssigt 2 Gange om Aaret at forsvinde og komme igjen; hvergang veed man, at den først indfinder sig sydefter og senere nordefter, og at den trækker fra Syd til Nord, men man seer ikke hvorfra den kommer, eller hvorhen den gaaer, og hvor den i Mellemtiden opholder sig. Hvad dens Bortreise om Foraaret angaaer, da veed man dog, at det er paa denne Tid, den kaster sine Unger, og at dette skeer paa den store Driviis, i en betydelig Afstand fra Land. Omkring Spitzbergen, veed man, at Robbefangerne netop i April drive

deres vigtigste Jagt. De træffe da disse Sælhunde med deres Unger i store Flokke paa den flade Driviis; der ere de kun lidet frygtsomme og kunne overfaldes og dræbes i Masse. Men at Sælhunden fra Vestkysten af Grønland paa den Tid skulde kunne indfinde sig i Egnen af Spitzbergen, synes aldeles ikke at stemme deels med den store Afstand, deels med den Omstændighed af den i Vinterens Løb netop trækker den modsatte Vei, og forsvinder nordligst i Davis-Strædet. Derimod veed man, at der fra Bunden af Baffins Bugten aarlig driver lignende Ismasser langs Vestsiden af Strædet ned mod Newfoundland, og at der fra Newfoundland af drives en lignende Robbefangst om Foraaret paa denne Is. Derfor synes det rimeligst, at den grønlandske Sælhund, efterhaanden, som den paa sit Træk i Vinterens Løb kommer nordefter, begiver sig mod Vest tvers over Strædet til Drivisen paa den anden Side, der føder sine Unger, og atter ved at vende tilbage først træffer den sydligste Deel af Grønland. Dermed stemmer det ogsaa, at det egentlige Sælhundetræk, er mindst regelmæssigt ved Julianehaab, meest ved de mellemste Kolonier, og derpaa atter aftagende ved de nordligste. Derimod skulde man antage, at der netop omkring Kap Farvell maatte være den stærkeste Færsel, hvis Flokkene kom fra det nordlige Ishav. I den øvrige Deel af Aaret er det udentvivl Føden, som bestemmer, hvad Vei Sælhundene skulle tage; i Juni mætte de sig med Fisk i Fjordene, men hvorhen de trække i Juli, og hvor de opholde sig i August, det er endnu ubekjendt. Kun saameget veed man, at de vende føde tilbage. Undtagelsesviis blive dog altid enkelte Stykker tilbage paa de Tider, da Massen trækker bort. Man vil paastaae, at Sortsiderne have været langt talrigere i ældre Tider; dette turde staae i Forbindelse med hiin Robbefangst under New-

foundland, der saaledes har truet Sydgrønland med Berøvelse af Grundvolden for Beboernes Existents. Hiin Robbefangst skal nu, ligeledes formedelst Dyrenes Udryddelse, være i Aftagende.

For dette vigtige Dyr have Grønlænderne 4 à 5 forskjellige Navne efter den Alder, hvori det befinder sig. I daglig Tale gjør man dog kun Forskjel paa den fuldvorne og den halvvorne eller 3 Aar gamle, hvilken sidste man paa Dansk benævner ved Blaasiden, paa grønlandsk Aglektok. Den fuldvorne er let kjendelig med de 2 store halvmaaneformige og kulsorte Pletter ovenpaa Ryggen, hvilke først ret udvikle sig i det 5te Aar. Et fuldvornet Dyr af middel Størrelse fandtes at veie 14 Lb 6 ℔; deraf beløb Skindet med hele det paasiddende Spækflag sig til 6 Lb 10 ℔, Kjødet til 5 Lb 13 ℔, Resten udgjorde Hovedet, Blodet og Indvoldene, hvoraf ogsaa Størsteparten spises. Man kan derfor anslaae de spiselige Dele til rigelig 100 ℔, idet man, som overalt, regner de tilhørende Been med under Kjød; Spækket beløber sig til omtrent 1/3 Tønde om Efteraaret og Vinteren, men vist neppe Fjerdedelen deraf om Sommeren, naar Dyret vender tilbage, efterat have ynglet.

Ukſuk eller Takamugak (Phoca barbata), er den største grønlandske Sælhund, næst den saa sjeldent forekommende Hvalros, og holder almindeligviis 5 Alen i Længde. Dette Dyr er af stor Vigtighed for Grønlænderne formedelst dets tykke Hud, der skjæres i Strimler og saaledes anvendes til Fangeremme, der ere uundværlige Requisiter paa enhver Kajak, og hvortil dette Skind saagodtsom er det ene brugelige. Fangeremmen er den Rem, som forbinder Harpunen med Blæren; naar Harpunen er sat fast og den trufne Sælhund i sin Dødsangst dukker under og undflyer med hele sin Kraft,

gjælder det om, i Haſt at kaſte Remmen med Blæren i Vandet. Den ſidſtnævnte ſtopper Sælhunden, da den ikke uden med ſtor Anſtrengelſe kan trække den under Vandet. Denne Operation er en af de farligſte ved hele Kajakfangſten, thi hvis Remmen er uklar og ſlynger ſig om en Deel af Kajakken, bliver denne i Almindelighed kæntret og Fangeren maa da anvende al ſin Kunſt, for at blive den fri og reiſe ſig igjen, hvilket ikke altid lykkes og i ſaa Fald i faa Minutter medfører den viſſe Død, naar ingen Hjelp er i Nærheden. Derfor kommer det meget an paa Fangeremmene og maae de have en vis Boielighed, ved Siden af en ſaadan Stivhed, at de ikke let blive uklare, men hurtigt og let kunne løbe af, naar de ligge oprullede paa et lille Geſtel, ſom Fangeren har foran ſig, ovenpaa Kajakken. Det er derfor Skade, at denne Sælhundeart næſten kun fanges i Julianehaabs Diſtrikt, hvor den er hyppigſt om Foraaret og indfinder ſig noget før Klapmydſen. I Mellemgrønland er den meget ſparſom og maae Grønlænderne derſteds forſtørſtedelen tilhandle ſig hvad de bruge af denne Artikel. Af hvert Skind erholdes der, ſaavidt vides, 4 eller 5 ſaadanne Remme, og udſkjæres de paa den Maade, at Skindet, medens det endnu ſidder paa Dyret, deles i et lignende Antal cylindriſke Ringe, af hvilke hver atter udſkjæres ſpiralformig. Derpaa tages Remmene af, renſes og udſpændes til Tørring. De have tillige en overordentlig Styrke og ere fortrinlige til allehaande Brug, fornemmelig ved de grønlandſke Reiſeapparater. Forøvrigt anvendes Dyret ſom ſædvanligt, men Spækket anſees for delikatere, end det af de andre Sælhunde, til at ſpiſes.

De mindre Sælhunde, nemlig den ſaakaldte ſpraglede Sæl og Netſiden eller Fjordſælen, forekomme vel overalt, og forblive hele Aaret ved Kyſten, men de ere langt færre

og mere spredte end Sortsiderne. Det viser sig ogsaa i Sydgrønland, at de ere hyppigst og størst i Isfjordene, men disse ere kun faa, i Modsætning til Nordgrønlands. I een af disse sydligste Isfjorde lever der ogsaa endeel Grønlændere paa temmelig afsides Steder, hvis vigtigste Erhverv er Fangsten af disse Sælhunde i Forbindelse med Fiskeri, og derfor ei uligt Nordgrønlændernes. Forøvrigt fanges de mindre Sælhunde adspredt, snart hist, snart her, og have de Vigtighed for Grønlænderne deels formedelst Skindenes Anvendelse til Klæder, deels fordi de afgive endeel Kjød og Spæk netop paa den knappeste Aarstid, men til Handelen afgive de kun faa Produkter, omendskjøndt der i det hele fanges et ikke ringe Antal af dem. De ere ogsaa i Almindelighed langt mindre end de nordgrønlandske.

Hvalrossen forekommer kun sjeldent ved de beboede Egne af Grønland. Den fanges næsten ligesaa sjeldent som Bjørnen, og Jagten paa den ansees af Grønlænderne omtrent for ligesaa farlig som Bjørnejagten. Dette mærkværdige Dyr har en Længde af henved 8 Alen, og Hovedet er, som bekjendt, forsynet med 2 alenlange Hugtænder, der give det et frygteligt Udseende. Disse Tænder ere Handelsvare, men der indkommer kun faa af dem aarlig; Skindet indhandledes ogsaa i sin Tid, da det finder Anvendelse ombord i Skibene, nu er der i længere Tid neppe indkommet noget paa Handelen, derimod spise Grønlænderne det gjerne, da det er fedt, bruskagtigt og fingertykt. Da Dyret forekommer meget adspredt, er det endnu uforklaret, hvorledes de gamle Nordboere i Grønland have vidst at drive Hvalrosjagten i en saadan Udstrækning, at Tænderne udgjorde en af de vigtigste Udførselsartikler. For Øieblikket veed man kun, at der paa den lange ubeboede Strækning mellem det nordre og søndre

Inſpektorat findes en vis Egn, hvor Hvalrosſerne aarlig indfinde ſig og krybe paa Land ſaa hyppigt, at Kajakroerne ſkulle gjøre Omveie af Frygt for disſe Steder. Da det nu er denne Egn, ſom den ſaakaldte Veſtiis, eller Storiſen fra Baffins Bugten meeſt nærmer ſig til, er det vel ikke umuligt, at Hvalrosſen hovedſagelig holder ſig til denne Iis, og at de gamle Skandinaver, der om Sommeren færdedes vidt omkring i dette Farvande, have vidſt at opſøge den der. Dette bekræftes ogſaa derved, at Indvaanerne i de nordligſte Egne af Baffins-Bugten, ifølge Kanes ſeneſt udkomne Reiſebeſkrivelſe, hovedſagelig ſkulle leve af Hvalrosjagten og drive denne langs Randen af det næſten ſtadigen frosne Hav, ligeſom og Kane udtrykkelig anfører, at han antager den yderſte, ſønderbrudte og mere eller mindre i Drift værende Deel af denne Iis for Hvalrosſens Hjem. For Øieblikket har Hvalrosfangſten ingen økonomiſk Betydning for Grønland.

Om Fangemaaderne. I Henſeende til Sælhundefangſten i det Hele ere Forholdene langt vanſkeligere i det ſydlige end i det nordlige Grønland. Hvor Iſen ligger faſt over Havet i Halvdelen af Aaret, ſom ved Omenak og Upernivik, bliver Sælhundefangſten paa Havet ſnarere at ſætte i Lighed med Jagten paa Landjorden; der frembyde Fjordene om Foraaret udſtrakte Sletter, paa hvilke Sælhundene ligge og ſole ſig i Maſſe, og om Vinteren holde Sælhundene ſig til de aabne Huller i denne Iis, og Jægerne kunne ſtaae og ſkyde dem. Hundeſlæden giver dertil et fortrinligt Middel til at komme fra Sted til andet. Ved de ſydligere Kyſter er derimod Grønlænderen forſtørſtedelen indſkrænket til ſin lille Skindbaad, og ſkal han iſær opſøge Sælhunden i Efteraarsmaanederne paa et ſtormfuldt og uroligt Hav. Dette Hovederhverv er derfor underkaſtet langt ſtørre Tilfældigheder, Mis-

fanst er langt hyppigere og Indvaanerne maae være lidt forsynligere eller i alt Fald noisommere med Hensyn til Forbruget af Sælhundespæk og Kjød, end deres Landsmænd i Norden, for at kunne friste Livet Vinteren over, hvorved man dog heller ikke bør forglemme, at Grønlænderne i det sydlige ingen Hunde have at ernære, og at Vinterdagene der baade ere lysere og mindre kolde, saa at Lamperne ikke behøve at brænde saalænge som i det Nordlige.

I det føromtalte Skrift om Nordgrønland har Forfatteren søgt at give en Beskrivelse over alle de enkelte Fangemaader, som Grønlænderne der anvende paa Sælhundene; da der i Sydgrønland neppe gives nogen ganske derfra forskjellig, men kun nogle af hine enten ganske mangle eller kun sparsomt drives, og da næsten i alle tidligere Skrifter om Grønland saavel Kajakkerne, som de dertil hørende Redskaber og deres Anvendelse findes omstændeligt beskrevne, ville vi her kunne fatte os temmelig kort angaaende dette Æmne.

Ved Fangsten fra Kajakken med Harpun og Blære erholdes, som omtalt, det største Antal Sælhunde. Alle derhen hørende Reqvisiter ere ikke alene oprindelig grønlandsk Opfindelse, uden nogensomhelst senere ved Handelen og Europæerne tilføiet Forbedring, men Landet selv leverer ogsaa samtlige Materialier dertil, undtagen det Jern, der sidder i Pilespidserne og Bladene af Landserne og Knivene. Til Træværket anvendes endnu helst Flydetræ, da der netop gives Sorter deraf, som overgaae de tilførte Trævarer i Hensende til Letlhed, og alt Beslag, med Undtagelse netop af de skjærende Spidser, laves udelukkende af Been eller Renshorn, da Metal er for tungt og ruster. Der er derfor ikke den fjerneste Tanke om, at man kunde gjøre disse Aparater bedre, end sige erstatte denne Fangst ved europæiske Fangemaader. Hvor Grøn-

lænderen gaaer tilbage i Henseende til Kajakfangsten, synker han ned til et meget usselt Standpunkt. At Sælhundene krybe op paa Jis eller paa Land, saa at man kunde skyde eller, som de europæiske Robbefangere, paa anden Maade dræbe dem, det skeer her kun paa visse Steder og til visse Tider. Kajakken er tillige et alt for let og snævert Fartøi til at man skulde kunne anvende Skydevaaben i den, og et saadant lille Fartøi er dog nødvendigt, hvor Fangeren til enhver Tid skal kunne færdes omkring paa Søen og opsøge de adspredte Sælhunde. Naar man dertil betænker denne Erhvervsgreens Uafhængighed af fremmed Tilførsel og dens Tilstrækkelighed til paa ethvert Sted af Kysten at forsyne Indvaanerne med det Nødvendigste til Livets Ophold, kan den ikke nokſom holdes i Ære i Grønland. Man har hørt den Mening yttres, at Kajakfangsten var forbunden med saa stor Fare og saa mange Livstab, at den med Tiden vilde kunne bevirke at Folkemængden mindskedes eller under ugunstige Omstændigheder ganske uddøde. Men dette modbeviser jo selve Erfaringen, da Grønlænderne aldrig have kjendt andet og da det jo altsaa tvertimod snarere er den, der har baaret og vedligeholdt hele Folkemængden; forøvrigt skulle vi senere under Dødeligheden i Grønland nærmere drøfte dette Spørgsmaal.

En almindelig Kajak er 8 à 9 Alen lang og $^3/_4$ à 1 Alen bred, og veier omtrent 50 ℔, saa at en Mand temmelig let kan tage den paa Armen og bære den med sig op, strax naar han gaaer iland. For at bygge den behøves der kun et enkelt gjennemskaaret Brædt, et Par tykkere Stykker Træ til Endestykker og bøielige Grene af Enebær eller Tøndebaand til Tværribber, samt 3 almindelige Sælskind til hele Betrækket. Ikkedesmindre kan den dog foruden Manden selv, der sidder i den, laste henved 200 ℔. Til at bygge den

ordentligt bruger en Grønlænder, naar han dertil anvender Brædder, 3 à 4 Dage, skal han derimod udskjære de mange tynde Ribber af Flydetræ, bruger han almindeligviis over en Uge dertil. Paasyningen af Skindene derimod og den endelige Tætning med gammel Tran og Spæk medtager kun ringe Tid. Til Aaren, som har Haandtaget paa Midten og Blade i begge Ender, udsoges helst af det faste røde Flydetræ, og er den ikke alene af Vigtighed til Roeningen, men ogsaa til at reise sig igjen, i Tilfælde af Kæntring, hvorfor den maa være omhyggelig udarbeidet og af en vis bestemt Form. Da Klædningen slutter sig vandtæt til Kajakken, skader det den øvede Fanger aldeles ikke at kæntre, saa at Hovedet vender perpendikulært nedad og Bunden af Kajakken opad; han veed da paa endeel forskjellige Maader at reise sig igjen, eftersom han enten er blot simpelthen kæntret af høi Sogang eller Brænding, eller han er kæntret under Sælhundefangsten, i det Remmen, som Sælhunden løber med, har slynget sig om Kajakken; det sidste Tilfælde er det vanskeligste, og kommer det i begge Tilfælde atter an paa om han under Kæntringen ikke har tabt Aaren af Hænderne. Thi er dette skeet, da maa han anvende de vanskeligste Konstgreb for at komme op igjen.

Den sædvanlige Sælhundefangst skeer ved Hjælp af 2 Redskaber, nemlig: 1) Den store Harpun, der ved Hjælp af Fangeremmen er forbunden med en udpustet Blære. Denne Harpun af Been og Jern sidder paa et 3 Alen langt Skaft, dog saaledes at dette Skaft ved en særegen Mechanisme springer af, naar Harpunspidsen sidder fast i Dyret, og dette løber af med den og Blæren; Skaftet bliver da flydende løst paa Vandet og er denne Forholdsregel nødvendig, da det ellers snart vilde knækkes ved Sælhundens voldsomme Bevæ-

gelser. Denne Harpun kastes ved Hjælp af et Kastebrædt, som Fangeren beholder i Haanden, og skeer dette almindeligviis i 10 à 12 Alens Afstand fra Sælhunden. 2) Den store Lændser, som er bestemt til at kastes i Sælhunden, for yderligere at saare den, saafremt den udmattet kommer op igjen med Harpunen i sig. Den sidder ligesom Harpunen paa et langt Skaft ved Hjælp af en saadan Mechanisme, at Spidsen, naar den er trængt ind i Dyret, først springer af Skaftet, saa at dette ikke kan knækkes, og derpaa ligeledes ud af selve Dyret, da den ingen Modhager har, som Harpunen. Med denne Lændsen stikkes Sælhunden undertiden gjentagne Gange, hvorpaa den bliver saa udmattet, at Fangeren nu kan roe til og stikke den med en Kniv, der sidder paa et fast Skaft og ikke kastes, men føres med Haanden. I det Hele vil man saaledes see, at der er en vis Analogi mellem hele denne Fremgangsmaade og den Maade, hvorpaa Hvalerne fanges af de europæiske Hvalfangere, idet nemlig ogsaa disse først søge at stoppe eller faae et Slags Hold paa Dyret ved den til den lange Line befæstede Harpun, som det løber med, derved udmattes og senere gives sit Banesaar med Lændseren. I visse Tilfælde, og især naar flere Fangere virke i Forening, og naar de drive en Art Klapjagt paa Flokke af Sælhunde, der jages ind i Bugter eller Snævringer og afskjæres fra Tilbageveien, bruge de mest den saakaldte Blærepiil, der er meget mindre end de ovenbeskrevne Kasteredskaber, og derfor almindeligviis bliver siddende i Dyret. Endelig erholdes en Mængde Klapmydser derved at de, liggende paa Isen, enten først kastes med Harpunen eller strax stikkes ihjel med Lændserne, i det Fangeren gaaer op paa Isen og lister sig over dem.

Kajakfangsten drives i Sydgrønland hele Aaret over, sædvanligst vel indenskjærs, men for en stor Deel ogsaa paa

aaben Sø og indtil et Par Mile fra Land. Størstedelen af Sortsiderne indkomme paa denne Maade, ligeledes de fleste mindre Sælhunde og af Klapmydserne alle de, som erholdes udenfor den store Klapmydsefangst paa de sydlige Øgrupper i Mai og Juni. Man kan derfor vistnok med Grund antage, at over $^2/_3$ af de ved Sælfangsten indkommende Produkter erholdes paa denne Maade.

Skydefangsten er næstefter den forrige af største Vigtighed. Til den anvendes Riffelen, og skyder Fangeren deels fra Isstykker, paa hvilke han staaer og holder Vagt, med Kajakken ved Siden af sig, saaledes at han kan sætte den i Vandet og roe hen til det anskudte Dyr, deels fra Land ved snævre Løb, gjennem hvilke Sælhundene have deres vigtigste Træk om Efteraaret. Hiin Maade er den vigtigste og har, som omtalt, mest hjemme i Julianehaabs Distrikt paa Storisen, under Klapmydsefangsten. Dersteds ere omtrent 350 Rifler under Anvendelse til dette Øiemed, og bortskydes der aarlig omtrent 500 ℔ Krudt og 1900 ℔ Bly paa Sælhundejagten, hvorimod i det øvrige Sydgrønland Skydereqvisiterne ligesaa meget anvendes til Rensjagt eller anden Jagt.

Isfangst paa nordlandsk Viis mangler ei heller ganske i Sydgrønland. Hist og her i det Indre af Fjordene falder om Vinteren den saakaldte Maupokfangst, ligesom om Foraaret Jagten efter de Sælhunde, som krybe op paa den faste Is, og i Norden kaldes Utok, men her Kaksimasut, endog drives i de sydligste Fjorde. Men da saadan fastliggende Is er sjelden ved de beboede Pladser, og da man her mangler Hundeslæden, blive disse Fangemaader kun af meget ringe Vigtighed. Den i Nordgrønland bekjendte Glatiisfangst forekommer aldeles ikke her, og Skydefangsten ved Vaager eller Aabninger i Isen er sjelden.

Garnfangsten er den eneste Fangemaade, som kan siges at være indført af Europæerne og at vedligeholdes ved europæiske Materialier, om det nu vistnok er en feil Anskuelse, at den skulde kunne drives veed selve Europæernes Arbeidskraft og uden Grønlændernes Hjælp. Denne Fangst bestaaer deri, at man udspænder store Garn, mindst 2, almindeligviis 4 eller flere i Tallet, tværs over snævre Sunde, saa at disse ganske kunne spærres. Det Garn, som er længst borte fra den Side, hvorfra man veed at Sælhundeflokken kommer paa dens sædvanlige Træk, holdes altid udspændt, hvorimod det eller de, som Sælhundene først komme til, holdes sænkede og liggende paa Bunden, saaledes at Sælhundene kunne passere over dem og saaledes komme ind i de ved Garnene dannede Indelukker. Naar nu den, der holder Vagt, har bemærket, at en Flok Sælhunde er passeret ind, blive de sidst omtalte Garn i Hast udspændte, og Sælhundene, som nu ere afskaarne, løbe sig deels fast i Maskerne af Garnene, deels dræbes de ved Skydning fra Land. — Denne Fangemaade er altid kun bleven iværksat af Handelen, eller af de i dens Tjeneste staaende Overbetjente og Folk for egen Regning, saa at flere Parthavere have været enige om at dele Omkostningerne og Udbyttet af hvert saadant Garnsted. Aar 1784 bleve de første Forsøg dermed gjorte af daværende Kjøbmand Ravn ved Fiskernæsset. Senere udvidedes de og der anlagdes flere og flere Garnsteder fornemmelig ved de mellemste Distrikter, ved hvilke der findes de fleste dertil passende Smaaøer med Løb, hvor tillige Sælhundetrækket er regelmæssigst og hvor endelig Storisen sjeldent indfinder sig om Efteraaret og derved lægger uovervindelige Hindringer iveien. Ved Julianehaab, Frederikshaab og Holsteinsborg har denne Drift altid været meget ringe. I Aarene 1838 til 1842 var Fangsten

stærkest og holdtes der dengang omtrent 20 Garnsteder, som ialt aarlig producerede 4000 Sælhunde, der afgave 1300 à 1400 Tdr. Spæk, foruden Skindene, undtagen Aar 1839, da Storisen om Efteraaret bestuvede Kysten til henimod Godthaab og paa den samme Strækning ganske standsede Garnfangsten i October. Senere har denne Fangst efterhaanden tabt sig, man er bleven nødt til at nedlægge det ene Garnsted efter det andet, da de ikke kunde svare Regning, og er der i de senere Aar kun vedligeholdt 10 saadanne Steder, som have givet omtrent 1000 Sælhunde aarligt. Da denne Aftagen har viist sig gradeviis og overalt, kan der intet Spørgsmaal være om, at Hovedaarsagen til Garnfangstens Forfald har været virkelig Mangel paa Sælhunde i de hidtil benyttede Løb. Der synes ikke at være noget Urimeligt i, at Sælhundene efterhaanden kunne være bortskræmmede fra saadanne Steder og have valgt andre Veie til deres Træk. Det har viist sig ved Robbefangsten i Sydhavet, hvor den drives ved Kyster, som Sælhundene søge for at krybe paa Land, at de nyopdagede Steder havde en uhyre Rigdom paa Sælhunde, men at voldsomme Efterstræbelser og aarlige Myrderier i det Store efterhaanden bortjoge Robberne. I Grønland har en saadan Efterstræbelse rigtignok kun fundet Sted i en meget ringe Maalestok, men den er dog aarlig gjentaget paa de samme Steder og i de samme snevre Løb. Anderledes forholder det sig med Grønlændernes egen Sælfangst, som drives hist og her og mere jævnt over det Hele; den vil derfor sikkert aldrig kunne frembringe nogen kjendelig Formindskelse af Sælhundene, og synes saaledes ganske afpasset efter de naturlige Forholde og den sparsomme Befolknings Tarv.

De direkte Omkostninger ved Vedligeholdelsen af et Garnsted ere temmelig betydelige, men de vise sig endnu betyde-

ligere, naar man tager i Betragtning at de Grønlændere der ere beskjeftigede med den, afdrages fra deres selvstændige Erhverv og at hele Befolkningens økonomiske Tilstand derved paa saadanne Steder lider et Skaar, der er vanskeligt at oprette. Garnene og det øvrige Inventarium beløber sig for hvert enkelt Garnsted til en omtrentlig Værdi af 400 Rdlr. og da Garnene hvert 3die eller $5^1/_2$ Aar maae fornyes, beløber den aarlige Reparation sig til en Udgift af 100 Rdlr. foruden tilfældige Forliis. Dertil udfordres der ved et Garnsted i Gjennemsnit en Besætning af 4 Mandfolk og 2 Fruentimmer i henved 4 Maaneder af Aaret. De dertil Leiede Indfødte erholde derfor en Løn af ialt 1 à 2 Rdl. maanedlig hver; men den egentlige Betaling er Sælhundekjødet, som de under hele Fangetiden kunne nyde efter Behag, og som de derfor ogsaa benytte til sandt Fraadseri. Dertil kommer, at paa de bedre Garnsteder de omboende Fangere stadigen have deeltaget i Fangsten, ved at skyde efter de indespærrede Sælhunde, og derfor at erholde Kjødet. De tilsyneladende ringe Omkostninger ved at holde Leiede til Garnfangsten blive altsaa ganske illusoriske for Handelsbestyrelsen, naar den ikke tager hele den dertil ogsaa indirekte anvendte Befolkniug, som ellers vilde have vedligeholdt sit selvstændige Erhverv, med i Betragtning. Og ikkedesmindre har det viist sig, at Garnfangsten, trods den enorme billige Arbeidskraft, ikke har kunnet svare Regning. Der er altsaa ikke at tænke paa, at saadan Garnfangst skulde kunne drives ved europæiske Arbeidere, der istedetfor at kunne betales med Sælhundekjød og at sørge for sig selv hele den øvrige Deel af Aaret, skulle lokkes ved Penge, og have de fleste af deres Livsfornødenheder ved Tilførsel fra Hjemmet. Da det nu tillige er Grønlænderne, som have opdaget alle saadanne til Garnfangst passende Løb, og

fort sagt dem, der med Undtagelse af Garnenes Anskaffelse, drive det Hele, er det kun meget uegentligt, at man kan kalde det her omtalte en europæisk Erhversgreen.

Om Sælhundefangstens Udbytte. For at komme til et Overslag over det Antal Sælhunde, som i Gjennemsnit aarlig fanges i Sydgrønland, vil det være rigtigt at see, hvormange Skind der aarlig deels indleveres paa Handelen, deels forbruges af Grønlænderne selv, og maae vi derfor lidt nøiere drøfte denne Artikels Anvendelse i den grønlandske Økonomi.

Til at betrække en Kajak bruges der 3 Sortsideskind og kan man regne, at hver Kajak aarlig faaer nyt Betræk, thi de som lade det sidde 2 Aar over ere færre end de, der anskaffe sig nyt Betræk 2 Gange om Aaret. Endvidere bruges der til en Konebaad, som ligeledes i Reglen hvert Aar maa betrækkes paa ny, imellem 12 og 24 Klapmydseskind i de sydlige Egne, og imellem 16 og 25 Sortsideskind i de nordligere Distrikter, alt efter Baadens Størrelse, dog saaledes at de større Baade paa over 20 Skind kun ere faa og meest tilhøre Europæerne. Sydpaa betrækkes en Konebaad undertiden 2 Gange om Aaret, men nordpaa ere de, som kun betrækkes hvert andet Aar, hyppigere. Dernæst kan man regne, at de dygtigere Fangere umiddelbart til Fangeklæder, Kajakvels med Ærmer og Vanter, bruge 2 større og 3 mindre Sælskind aarlig; de mindre gode Fangere eller blot Fiskere kunne anslaaes til det Halve af dette Forbrug. Endelig bruger hver Fanger til Kajakblære et Skind af en mindre Sælhund, skjøndt neppe hvert Aar, og kan man antage, at der til Fangeremme aarlig udstykkes omtrent 150 Ussukskind.

Hvad Forbruget til Klæder angaaer, da er dette vistnok vanskeligst at opstille en almindelig Maalestok for. Pelsene

syes meest af Rensskind og Fugleskind, men Fodtøi og Mandfolkenes, samt forstorstedelen ogsaa Fruentimmernes Beenklæder faaes udelukkende af Sælskind, og er det aabenbart, at selv de fattigste, paa Grund af den megen Bevægelse i det Frie og den tildeels temmelig uordentlige Omgang med Klædningsstykker, aarlig maae have en vis ny Forsyning. Det synes passende, at man i Gjennemsnit kan anslaae dette aarlige Forbrug pr. Familie eller 5 Personer til 2 Sortside- og 2 Blaasideskind til Fodtøi, samt 2 Blaaside- og 4 mindre Sælskind til andre Klæder. Dernæst holdes der endnu i den sydlige Deel af Landet, efter en derover foretagen Optælling, omtrent 200 saakaldte Porusekke eller Poser af hele Klapmydseskind, til Opbevaring af Spæk, hvilke ligeledes i Reglen aarlig fornyes. Endelig spises i Reglen hver første Sælhund, som en Fanger erholder om Foraaret, samt de magre Klapmydser og undertiden endnu flere, efter visse Vedtægter, med Hud og Haar. Derimod ville vi lade de Skind, som anvendes til andre Diemed, saasom til Telte og til at lægge paa Brixerne, ude af Beregningen, da det her gjelder om, hellere at gjøre Overslaget for lidet end for stort.

Endelig er der fra det aarlig paa Handelen indleverede Antal Skind fradraget en passende Deel for det, som leveres af de tilreisende Hedninger fra Østkysten, samt for det, som af og til sælges igjen til Grønlænderne og de Indfødte i Handelens Tjeneste, og som altsaa allerede er indbefattet under det ovennævnte Forbrug. Gjennemsnittet er beregnet efter de sidste 5 Aars Produktion.

Ved at sammenfatte alt dette komme vi til følgende Overslag over det Antal af hver Sort Sælhunde, som aarlig i Gjennemsnit maa antages at være fanget, overeensstemmende med de derved producerede Skind:

Skindernes Anvendelse til	Klapmydsen og Ukfukke.	Sortsidere.	Blaasidere.	Fjordsæle
Konebaade.	1860	2200	"	"
Kajakker..	"	5620	"	"
Fangeklæder.	"	1870	4260	"
Fangeremme og Blære.	150	"	"	800
Klæder.	"	2530	5060	5060
Poruſekke.	200	"	"	"
Spiſes med Hud og Haar.	600	400	600	"
Leveres paa Handelen.	320	2500	3750	4600
Jalt	3130	15120	13670	10460

Med runde Tal bliver altſaa det aarlige Udbytte 18,250 ſtørre og 24,000 mindre, eller ialt 42,000 Sælhunde. Disſe Dyr kunne antages at afgive omtrent 3½ Million Pund Kjød til Føde og 7000 Tønder Spæk, hvoraf 4600 leveres paa Handelen og hjemſendes ſom Tran, de øvrige 3000 Tdr. forbruges af Grønlænderne ſelv, deels til at ſpiſes, deels til Lamperne. Dog maae vi atter her erindre, at disſe Sørrelſer maae anſees ſom et Minimum, at Antallet af de fangne Sælhunde muligen beløber ſig til over 50000, men dog neppe over 60,000, ſamt det i Landet ſelv conſumerede Kjød og Spæk muligen til reſpektive 4 à 5 Millioner Pund og 4 à 5000 Tønder.

Hvad de forſkjellige Aarstider angaaer, da kan man dele Aaret i Henſeende til Sælhundefangſten i 3 Dele, hver paa 4 Maaneder: 1) Januar til April, den knappe Tid, i hvilken der kun fanges 6 à 8000 meeſt mindre Sælhunde. 2) Mai til Auguſt, i hvilken Tid der fanges 14 à 18000 Sælhunde,

som dog med Undtagelse af Klapmydserne ere magre; og endelig 3) September til December, den gode Fangetid, i hvilken der erholdes 20 à 24,000 Sælhunde, og den største Mængde Produkter deraf indkomme paa Handelen.

Det her udregnede Gjennemsnits-Antal er ikke eens for hvert Aar. Der gives gode Aar og Uaar, dog have disse ikke saameget at betyde for denne Jagt, som man skulde troe. Misfangsten har meget at betyde for Handelen, som kun modtager Overskuddet fra Befolkningens eget Forbrug, og saaledes kan Handelens Production i de forskjellige Aar variere mellem 1/4 over eller under det Almindelige, men Forbruget af Produkterne i Landet selv varierer neppe saameget, og som en Følge deraf det hele Antal af fangede Sælhunde heller ikke. Dette gjælder dog kun naar man tager hele Inspektoratet under eet, thi for de enkelte Distrikter kan Produktionen nok variere mellem Halvdelen under eller over det Almindelige, men Misfangsten er sjeldent udbredt overalt og de forskjellige Distrikter udjævne hverandre. Meget hyppig er saaledes Misfangst paa ganske korte Strækninger. Naar man derfor taler om visse Misfangstaar, i hvilke de Indfødte have lidt stor Nød, da hidrører dette fra, at der foruden en ringere Sælhundefangst, tillige har været en streng Vinter, i hvilken Uveir og Islæg ogsaa have lagt Hindringer iveien for Fiskeri og andre vigtige Hjelpekilder i den knappe Tid. Aarsagerne til en slettere Sælhundefangst kunne være, foruden det ringere Antal Sælhunde, tillige Uveir eller tætpakket Driviis i den bedste Fangetid, saavelsom ogsaa Sygdom blandt Indvaanerne. Som saadanne større almindelige Misfangstaar siden den nuværende Handels Oprettelse kunde man nævne: 1782—83, meest formedelst Sygdom, 1786–87 med almindelig Mangel paa Sødyr, 1802—3 med en streng og stormfuld Vinter,

1813—14 ligeledes, 1831—32 med streng Vinter og Mangel paa Sødyr, 1853—54 ligeledes. Forøvrigt have ofte flere slette Aar fulgt paa hverandre, eller udmærket gode ovenpaa meget slette. I det Hele synes ingen Regel eller Sandsynligheds-Beregning at kunne uddrages deraf. De sidst forløbne Aar have i det Hele været meget maadelige.

Om Fangsten af Hvaldyr.

Den egentlige Hval eller Rethvalen søger aarlig til Kysten ved den nordligste af de her omhandlede Kolonier, Holsteensborg og tildeels, men sjældnere, ved den nærmeste, men saavidt vides, ikke ved de øvrige Kolonier. Vi have allerede omtalt, at Egede foranledigede Anlæggelsen af et Hvalfangeretablisement ved det nuværende Holsteensborg, hvor ogsaa Hollænderne endnu paa den Tid færdedes meget. Dette Etablisement havde før 1800 næsten ligesaa stor Betydning for Handelen, som Grønlændernes Sælhundefangst ved de øvrige Etablisementer. Fra 1783 til 1792 fangedes der sammesteds og ved Sukkertoppen i Gjennemsnit aarlig henved 10 Hvale. Ogsaa efter 1800 blev denne Fangst endnu drevet med Held og endnu i Aaret 1826 fangedes der 12 Hvale. Men efter 1827 synes Hvalene mærkeligt at have aftaget, og ligesom Englændernes Hvalfangst i disse Farvande i de senere Aar er svundet ind til $^1/_{10}$ af hvad den var tidligere, saaledes kan man vel ogsaa sige, at den som drives for Handelens Regning ved Holsteensborg snart er sin Undergang nær, af samme Grund som Englændernes, nemlig fordi Dyrene ved den stærke Efterstræbelse ere forjagede eller formindskede. I de 3 Aar 1849—51 fangedes der endnu 6 Hvale, i de paafølgende 3 Aar slet ingen, og endelig i de sidste 2 Aar 3 Hvale. Trods dette saa ustadige Udbytte maa

det samme kostbare Inventarium, og hvad der er mere, den samme store Arbeidskraft vedligeholdes paa Stedet, som tidligere. Inventariet, som bestaaer af 10 à 12 Slupper foruden Liner Harpuner o. a., beløber sig til en Værdi af 4 à 5000 Rd. og fordrer faste Haandværksfolk til dets aarlige Vedligeholdelse. Iøvrigt benyttes leiede Grønlændere til selve Fangsten og behøves der til Sluppernes Besætning ikke mindre end 100 Mandfolk og Fruentimmer, foruden 30 til Reserve, hvilket udfordrer en paa 3 nærliggende Pladser fordeelt Befolkning af 400 Mennesker, hvis Underhold tildeels beroer paa det høist usikkre Udbytte. Ligesom ved Garnfangsten er selve Betalingen som gives de Leiede kun ringe, og det meest Tillokkende for Grønlænderne derved er, foruden den regelmæssig ved den saakaldte Brandvagtning uddeelte Proviant, den uhyre Masse af Føde, som skaffes tilveie, naar blot een eneste Hval er fanget, og som ved Europæernes Hvalfangst ansees for værdiløs og gives tilbage til Havet. De siden 1849 fangede Hvale have i Gjennemsnit været meget store og afgivet henved 180 Tdr. Spæk hver, hvilket Spæk dog ikke er saa værdifuldt som Sælhundenes, da det ved Afsmeltningen kun giver 70 pCt. Tran hvorimod disses giver 80 pCt., ligesom ogsaa Hvaltranen er noget lavere i Prisen. Foruden Kjødet, som Grønlænderne spise, er den store over 1 Tomme tykke Hud, Mattak kaldet, der omgiver hele Dyret, en Delikatesse, der spises meest i raa Tilstand. Man har gjort den Beregning, at de største Hvale veie saameget som 300 fede Oxer. Hvor stor en Deel heraf den rene Kjødmasse tilligemed den spiselige Hud udgjøre, er rigtignok ikke undersøgt; foruden Spækket og Indvoldene maatte vel ogsaa hele den uhyre Knokkelmasse regnes fra, da der i Kjødet sikkert desforuden findes uspiselige Dele og man ikke, som ved andet Kjød, passende turde regne Benene

med. Derimod bliver udentvivl en ikke ringe Deel Spæk siddende baade paa den Mattak og det Kjød, som fortæres. Uden Overdrivelse tør vi sikkert derfor antage, at de spiselige Dele beløbe sig til over Halvdelen af Spækket, og vilde de da beløbe sig til 25 à 30,000 ℔ for hver af de ovennævnte Hvale.

Finhvale eller Kepokakker (Balæna boops) forekomme mere almindeligt, end den egentlige Hval, og have de deels af den Grund, deels fordi de fanges med simplere Apparater og tildeels af Grønlænderne paa egen Haand, en større Vigtighed. De fanges som bekjendt almindeligviis ikke af Hvalfangerne, da de efterat være trufne med Harpun, løbe med stor Hurtighed i Overfladen af Vandet og ikke kunne stoppes med Liner fra Slupper, saaledes som den egentlige Hval, der gaaer tilbunds og derved udmattes. Den nu almindeligt anvendte Methode bestaaer i simpelthen at lændse Kepokakken, medens den ligger og sover; dog har man fundet, at man med Held kan anbringe en Harpun paa den, naar den først ved et Lændsestik er bleven udmattet. Denne Fangst falder meest ved Frederikshaab og Sukkertoppen, dog er den ogsaa indtruffet i hvert af de andre Distrikter, mindst ved Julianehaab. Kepokakken er ikke stort mindre end den egentlige Hval, dog giver den ikke halvt saa meget Spæk, og dette er af en langt ringere Qvalitet, da det kun giver 60 pCt. Tran, som atter i Gjennemsnit kun har $^3/_4$ af Sæltrannes Værdi hjemme. Kjødet derimod, saavelsom Mattaken, ere fortrinsviis yndede af Grønlænderne, og kunne vistnok ikke anslaaes til ringere end 20,000 ℔ for hvert Dyr. Hvormange der fanges af dem aarligt er ikke godt at sige, da det deraf indkomne Spæk slaaes sammen med det, som faaes af Drivaadsler, og da man ikke kjender Grønlændernes eget

Forbrug deraf. Det hændes ogsaa hyppigere med disse Dyr, end med andre Hvalarter, at de synke efterat være anstukne, og saaledes gaae tabte. Det heldigste Aar har udentvivl været 1844, da der ved Frederikshaab med Handelens Slupper og Redskaber fangedes 13 Stykker. I Gjennemsnit tør det aarlige Antal dog kun anslaaes til ganske faa, maaskee 2 eller 3, men der hengaae kun faa Aar, da der slet ingen erholdes enten ved det ene eller det andet Sted. I de seneste Aar er dog dette Uheld indtruffet, og synes det i det Hele, som om denne Fangst gaaer tilgrunde, fordi alt Sammenhold og nationalt Liv i Almindelighed mere og mere taber sig hos de Indfødte.

Hvidfisk. Denne Art af Delphiner er sjeldnere i Sydgrønland end længere nordpaa. De indfinde sig i antagelige Flokke kun regelmæssigt aarlig ved de 2 nordligste Kolonier, i enkelte Aar ogsaa i temmelig stor Mængde ved den tredie, men forøvrigt kun sparsomt. De fanges deels af Grønlænderne paa egen Haand, fornemmelig i visse Aar ved Kolonien Godthaab, men meest i Garn for Handelens Regning, ved Kolonien Sukkertoppen, fra Januar eller Februar af, til ud paa Foraaret. Paa disse Steder have de til visse Tider afgivet et rigt Forraad af Spæk og Fødemidler, men forøvrigt kan denne Erhvervsgreen her ikke blive af saa almindelig Betydning, som i Nordgrønland, da Dyrene ikke have det regelmæssige Træk langs Kysten og Fangerne derfor heller ikke ere indøvede paa denne Jagt, der formedelst Dyrenes Størrelse udfordrer ikke ringe Behændighed. Det hele Antal, som deraf aarlig fanges, kan anslaaes, til 120 Stykker, som give 240 Tønder Spæk, hvoraf $^1/_{12}$ forbruges af Grønlænderne selv, Resten indkommer paa Handelen. Dette Spæk er omtrent af samme Godhed som Sælhundenes. Det derved

vundne Kjød samt Mattak tør anslaaes til, i det Ringeste 60,000 ℔.

De her opregnede Hvaldyr ere de eneste af denne Dyreklasse, paa hvilke der gjøres regelmæssig Jagt. Af de øvrige herhen hørende og i de grønlandske Farvande saa talrige Arter, forekomme der dog aarlig snart hist snart her Drivaadsler, der findes af Grønlænderne, og af hvilke snart Spækket alene, snart ogsaa Kjød eller Mattak benyttes, alt eftersom de ere i en mere eller mindre forraadnet Tilstand. De allerede omtalte Kepokakker forekomme vistnok hyppigst paa denne Maade. Dernæst træffes ogsaa nu og da Aadsler af de overordentlig store saakaldte Tunnuliker, sjældnere af Sværdfisk, Kacheloter og Grinder. Herhen maa man vel ogsaa regne det besynderlige saakaldte Flydefedt, der især i de senere Aar er fundet i Fjordene ved Holstensborg, Aar 1854 endog til Beløb af 95 Tønder, og som maa antages at hidrøre fra større Hvaldyr. Endelig fanges der hist og her af de smaa saakaldte Niser, hvorimod den i Nordgrønland forekommende Narhval, saavidt vides, slet ikke fanges her.

Med Eet og Alt er der saaledes af de forskjellige Hvaldyr i de sidste 10 Aar i Gjennemsnit aarlig indkommet omtrent 500 Tønder Spæk paa Handelen, foruden det, som Grønlænderne selv have forbrugt, men som neppe beløber sig til $^1/_{10}$ deraf, og kan der samtidig dermed antages at være indvundet over 100,000 ℔ Fødemidler. Men denne Produktion er meget uligelig fordeelt og navnlig saare ringe for Julianehaab.

Fiskeri.

Da visse Fiskerier under Kysten af Grønland have været forsøgte med europæiske Skibe, og det derfor hyppigt har

været paa Tale, om de kunde lønne europæisk Arbeidskraft, og da Fiskene udgjøre en stor Deel af Grønlændernes Føde, saavel almindeligt til visse Tider af Aaret, naar Sælhundene mangle, som ogsaa især for de svagere Kajakroere, deels Drenge, deels gamle Mænd, der meest ere indskrænkede til at bruge Fiskesnoren, er dette Erhverv det vigtigste, næst Sælhundefangsten. Fra det økonomiske Standpunkt kunne vi dele Fiskerierne i 3 Sorter:

1) De som ogsaa turde være Gjenstand for europæisk Erhversflid, navnlig Hai-, Kabliau- og tilnød Laxefiskeri. Vi samle disse Fiskerier under en saadan Benævnelse, fordi de høre til de faa Erhvervsgrene, som man har forsøgt at drive paa Kysten af Grønland med europæisk Mandskab, medens det dog, som vi nedenfor skulle see, paa Grund af de ugunstige Naturforholde ikke er lykkedes, at etablere noget saadant varigt europæisk Fiskeri i Davis-Strædet, og Forsøgene i den Retning ganske synes at være opgivne. Først ville vi meddele det vigtigste om disse Fiskearters Forekomst, og den Betydning, de for Øieblikket have for Grønland.

Haierne (Squalus carcharias) streife i Mængde omkring overalt i disse Farvande. Hvorsomhelst der driver et Aadsel, eller hvor der er stærk Sælhundefangst, indfinde disse Rovdyr sig snart og synes at strømme til fra alle Sider, efter Lugten. Dog synes det at være bemærket, at Haiernes Mængde under Kysten er noget forskjellig efter Aarstiden, og at navnlig Maanederne Februar til Mai ere de mindst gunstige, Efteraaret derimod den heldigste Tid til Fiskeriet. Ligeledes ere udentvivl visse Fiskebanker med nærmeste Omegne de gunstigste Lokaliteter derfor. Haien har en temmelig forskjellig Størrelse, fra 3 til 7 Alens Længde, eller vel endog derover. Saaledes

som de fanges tør man dog vel neppe anslaae dem til mere end 4 à 4½ Alens Længde i Gjennemsnit. Leveren, som er den egentlige Gjenstand for Fiskeriet, giver ved Udsmeltning omtrent 53 pCt. Tran, og beløber den sig for de mindre Haier til 1/12, for de større til 1, ja vel endog til et Par Tønder; i Gjennemsnit tør den ikke anslaaes til mere end 1/8 Tønde. Da det maatte synes vigtigt at erfare, om ikke selve Kroppen af denne store Fisk ogsaa kunde benyttes, og da det er bekjendt, at Islænderne gjerne spise Kjødet, efterat det har været nedlagt i Jorden og undergaaet en vis Forraadnelse eller Gjæring, har Forfatteren anstillet endeel Forsøg i denne Retning med de Haier, han kunde erholde ved Julianehaab og Godthaab. Det viste sig derved, at en Hai paa ikkun 4 Allens Længde veiede omtrent 220 ℔, og efterat Lever og Indvolde vare udtagne, 173 ℔. Deraf vare atter omtrent 80 ℔ reent Kjød, det øvrige og navnlig det store Hoved, mest Been, der udelukkende ere bruskagtige og med Lethed kunne overskjæres med en Kniv, foruden den 1/2 Tomme tykke Hud, samt Gjellerne og de øvrige bløde Dele i Hovedet. Samtlige Been spises gjerne af Grønlænderne, især naar de have henligget en Tidlang, men de indeholde ligesaalidt som Huden eller de blødere Dele nogetsomhelst Fedt eller Tran. Kjødet derimod, som undertiden spises af Grønlænderne, viste sig at kunne afgive et betydeligt Qvantum Tran. Grønlænderne spise det kun yderst sjeldent friskt kogt, meest skaaret i Strimler og tørret; man har anseet det for skadeligt, skjøndt vistnok uden Grund, det smager friskt omtrent som Helleflyndere, og har et smukt hvidt Udseende, men er noget grovt og seigt. Under Tørringen sveder der en betydelig Mængde Tran ud af det, saa at den drypper ned som en reen vandklar Olie; det svinder derved ind til 1/6 af dets oprindelige Vægt.

Kjøddet er altsaa meget vandholdigt, men naar det har været frosset og derpaa tøer, løber Størsteparten af dette Kjødvand ud af sig selv. Man behøver blot at lade det ligge under en ringe Presse et Par Dage, for at Kjøddet paa denne Maade skal indsvinde til det halve. Dette saaledes pressede Kjød flyder atter hen til en tynd Velling, naar det opvarmes, og kan man ved at koge det, derpaa presse det, og indtørre det fuldstændig over Ilden, vinde et vist Quantum Tran, medens de tilbageblivende pressede Kjødkager godt lade sig spise, samt ligeledes, med Anvendelse af visse Forsigtighedsregler, opbevare i tørret Tilstand. Ved et Forsøg i det mindre gav det ved simpel Presning fra det halve Vand befriede Kjød, ved saadan Kogning henved 20 pCt. Tran og 24 pCt. presset Kjødkage. Ved et Forsøg i det større med 3 Tønder afvandet Kjød erholdtes 54 Potter eller ikkun 15 pCt. Tran, men den dertil anvendte Presse var meget slet. Det oprindelige vandholdige Kjød kan altsaa antages at indeholde 8 à 10 pCt. Tran, men over 75 pCt. Vand, hvoraf Halvdelen kan bortskaffes ved simpel kold Presning, Halvdelen først ved Kogning.

I Nordgrønland fiskes Haierne paa en overordentlig let Maade igjennem Huller paa den faste Jis. Der behøves der ingen Baade og man er heller ikke synderlig afhængig af Veirliget. I Sydgrønland er dette ogsaa forsøgt, og næsten overalt har man faaet Bid, men da saadan Jis kun ligger paa faa Steder og i kort Tid, har der aldrig kunnet komme Stort ud af det. Derimod er der deels for Handelens Regning, deels af Mandskabet med Laan af Handelens Redskaber drevet endeel Haifiskeri saavel inde paa Fjordene, som ude imellem Øerne. Skjøndt Haierne sværme omkring overalt, har Erfaringen dog viist, at visse Lokaliteter, især Fiskebanker

ere deres vigtigste Tilholdssteder. I heldige Tilfælde har man fra en saadan større Baad paa en enkelt Nat kunnet erholde 70 à 80 Haier, men til andre Tider kan der ogsaa fiskes længe, inden der erholdes noget, og da der maa anvendes kostbare Fortøininger for Baadene paa dybt Vande, helst 60 Favne, medfører pludseligt Uveir hyppige Forliis af de derhen hørende Redskaber, og da Fangsten dertil kun kan drives af sovante Folk, staaer den langt tilbage for ovennævnte Fiskeri i Nordgrønland. Af de Indfødte fiskes Haien kun leilighedsviis, deels under Sælhundefangsten, naar Haien lokkes af Blodet, undertiden heelt op til Land, deels ved visse Fiskerier paa dybt Vande, hvorved de hyppigt bide paa smaa Kroge, kunne hales op med den tynde Fiskersnøre og dræbes fra Kajakken blot med et Knivsnit. Under Klapmydsefangsten skulle de sværme i Masser omkring Storisen; ja Grønlænderne, som besynderligt nok ansee dem for kloge Dyr og undertiden føre en Passiar med dem, paastaae endog, at de krybe ind under det Isstykke, hvorpaa Fangeren staaer, for at vente til han har skudt Sælhunden. Forøvrigt er det mærkeligt nok, at dette store Rovdyr ikke er farligere for de usle Kajakker. Grønlænderne frygte kun de meget store, som ved deres Bevægelser og deres skarpe Hud kunne rive Hul paa Kajakken.

Haifiskeriet har i den senere Tid været i Tiltagen. Efter et Gjennemsnit af de sidste 5 Aar er der aarlig indkommen paa Handelen omtrent 500 Tønder Lever, deraf kan 1/5 antages at være af Torsk, skjøndt dette, formedelst begge Produkters hyppige Sammenblanding ikke bestemt kan siges; Resten vilde give et Antal af 3000 Haier, som aarligt fiskes, hvilket ikke kan være overdrevet, da det ogsaa hyppig hændes, at Grønlænderne fiske dem, uden at levere Leveren til

Handelen. De spiselige Dele, Kjøddet og Bruſken af disſe Dyr, turde antages at beløbe ſig til 400,000 ℔, hvoraf ogſaa i Virkeligheden en ikke ringe Deel fortæres, om end Størſteparten bortkaſtes. I alt Fald ſkal man ſjeldent ſee Haikroppe ligge den knappe Vintertid over ved et beboet Sted, uden at conſumeres.

Kabliauen (Gadus callarias) eller den større Torſkeart, ſom man benævner ſaaledes i Grønland, om den end er forſkjellig fra, og navnlig mindre end den egentlige Kabliau, ſynes ikke at kaſte Rogn ved Kyſten af Grønland, men kun at ſøge dertil for Fødens Skyld til visſe Tider af Aaret. Derfor adſkiller Torſkefiſkeriet ſig fra det under Norge, Island Newfoundland, ved en langt større Tilfældighed, og derved, at Fiſkene indfinde ſig paa en ganſke anden Aarstid. Forøvrigt forekomme de, ligeſom under hine Lande, paa 2 forſkjellige Maader, deels paa Banker i en vis Afſtand fra Landet, deels indenſkjærs. Den vigtigſte Banke er Holſteensborg-Banken, imellem 66° 20′ og 68° NB, ſom har en lang ſtrakt Form fra Syd til Nord, 25 Mile lang, ſydligſt 6 Mile bred, men løbende ſmalt til mod Nord, og en Afſtand af 3 à 4 Mile fra Kyſten. Dens laveſte Grund er 14 Favne, i den ſydligſte Deel meeſt 20 à 30 Favne. Baade mod Øſt og mod Veſt ſynes den at falde brat af, ſaa at der nærmere under Land ved Holſteensborg ikke fandtes Grund paa 120 Favne. Udenfor Napparſok i Sukkertoppens Diſtrikt er der i en lignende Afſtand fra Kyſten fundet Grund paa 30 Favne, og udenfor Skinderhvalen i Godthaabs Diſtrikt ligeledes paa 20 à 30 Favne i 4 Miles Afſtand fra Kyſten, medens der nærmere under Land var 80 à 90 Favne. Muligen findes der flere ſaadanne Banker langs Kyſten ſydpaa, men de vilde i ſaa Fald, paa Grund af den derværende

hyppige Driviis neppe kunne benyttes. I Aarene 1847 til 1851 lod Handelen anstille Forsøg med dette Fiskeri deels inde paa Fjordene, deels ude paa de Banker paa samme Tid, som flere engelske Skibe ligeledes aarlig laae der paa Fiskeri. Men det viste sig derved, at Torskene i flere Aar indfandt sig i Mængde, hvorpaa de i nogle Aar atter saa godt som udebleve, og blev dette Fiskeri derfor af begge Parter opgivet. Senere er derimod Fiskeriet fortsat i det Mindre med den forhaanden værende Arbeidskraft, mere eller mindre ved alle Kolonier, naar Torsken har indfundet sig, og deels for Handelens Regning, deels blot af Grønlænderne, deels saaledes at disse have leveret de friske Fisk paa Handelen, for hvis Regning de derpaa ere tørrede og beredte, meest til Torfisk, for atter at forhandles i Landet selv eller for at understøtte Grønlænderne i Trangstid. Kun en ringe Deel deraf er hjemsendt som Klipfisk. Ved Fiskeriet paa Bankerne fandt man, at Torsken ikke indfandt sig paa dem før den 20de Juni, Indenskjærs derimod kan den undertiden, dog saavidt vides kun ved Fiskernæsset, forekomme i en vis Periode om Foraaret, navnlig April, hvorpaa den atter gaaer bort. Dernæst træffer man allerede tidligt om Sommeren ganske unge Torsk, ikke synderligt større end Sild, og som oftest i stor Mængde. Den egentlige Fisketid, i hvilken man kan vente de større Torsk, er Juli og August, efterat de have viist sig paa Bankerne, og ud paa Efteraaret, indtil Sælhundene komme i større Mængde; men selv paa den Tid er Fiskeriet høist forskjelligt i de forskjellige Aar og efter Lokaliteterne. Undertiden staaer Torsken i længere Tid paa et Sted i uhyre Mængde, derpaa kan den atter forsvinde; meest trækker den i Flokke, som Fiskerne maae være belavede paa at forfølge; disse Tilfældigheder synes at beroe paa Sælhundene, som for-

jage dem, paa deres eget Træk efter Føde, paa Driviis o. a. Noget fast Fiskeri paa visse Banker af bestemt Dybde kan man her ikke gjøre Regning paa. Det vilde blive for vidtløftigt her at opregne, hvorledes Fiskeriet ved de forskjellige Pladser har varieret i de forskjellige Aar; vist er det, at Torsken aarligt indfinder sig, snart paa det ene, snart paa det andet Sted, fra Julianehaab op til Holsteensborg, mellem Øerne og inde paa Fjordene, og at der gives mange Pladser, hvor den sjeldent eller aldrig ganske mangler, deriblandt hører fremfor alt Fiskernæsset. Størstedelen fiskes fra Kajakker, færre fra Baade af Handelens Folk eller fra Konebaade af Grønlænderne. Hvormeget forøvrigt en Mand kan fiske om Dagen er af ovenanførte Grunde i høi Grad variabelt; vist er det, at at Stimerne paa visse Steder kunne være saa tætte, at man kan fange saamange, som man har Tid til at hale op, og at en Baad kan lastes paa en halv Dag. Men det kommer an paa, hvormange Torsk der kunne fiskes paa det samme Sted i de øvrige Dage af Fisketiden, og hvormange Dage enten Veiret eller Driviſen ganske forhindre Fiskeriet. Ved Fiskernæsset, hvor det er regelmæssigst, have de, der fiskede for Handelens Regning, erholdt i det ene Aar henved 10 Stkr. i det andet 20 à 24 Stkr. i Gjennemsnit hver daglig i Juli og August, naar Veirliget ikke har forhindret det, hvilket i de Maaneder dog sjeldnere er Tilfældet. For Grønlændernes Fiskeri i Kajak gjelder noget lignende, men forøvrigt er det daglige Udbytte, som omtalt, i en meget høi Grad variabelt, og ligesom der have været Somre, i hvilke man paa ellers fordelagtige Steder slet intet fiskede, saaledes har man ogsaa mange Exempler paa saadanne Masser af Fisk, at de næsten kunde gribes med Hænderne. Dette Fiskeri synes i forrige Tider kun at være drevet meget lidt af Grønlænderne selv,

nu derimod hyppigere, deels rigtignok af Fattigdom og med Forsømmelse af Sælhundefangsten, men for en Deel ogsaa til Vinterforraad. Af den paa Handelen indleverede Lever og med tilbørligt Hensyn til det Qvantum Lever, som Grønlænderne selv kunne antages at forbruge, tør man anslaae det i de sidste 5 Aar i Gjennemsnit aarlig fiskede Antal til henved 200,000. Af disse ere 20 à 30,000 enten fiskede eller blot tørrede for Handelens Regning og atter forstørstedelen consumerede i Landet selv. Torskene ere af meget forskjellig Størrelse og kunne variere fra 2 op til over 20 ℔. I Gjennesnit tør man vel anslaae de tørrede, af hvilke Hovederne ere afskaarne til $^1/_5$ ℔ pr. Stk., de hele i frisk Tilstand til 4 ℔. Leveren giver 35 à 40 pr. Ct. Tran, og paastaaer man, at der gaaer 12 à 1600 Stkr. paa en Tønde. Den øvrige Deel af Fiskene synes neppe at indeholde Spoer til Fedme, men er som bekjendt et godt Fødemiddel. Forøvrigt bliver det endnu en Gaade, hvorfra disse store Torskestimer komme, som saaledes aarligen søge Grønlands Kyst. Man har specielt gjort sig Umage for at finde Individer iblandt dem, som indeholdt Rogn, men ikkun fundet dem ganske enkeltviis og som Sjeldenheder, paa samme Maade, som man kan træffe enkelte Kabliau i forskjellige Fjorde, til enhver Tid af Aaret, endog hele Vinteren over. Mærkelig bliver navnlig Ankomsten af de mange, ganske unge Torsk om Foraaret, blandt andet ved Julianehaab, hvilket synes at tyde paa temmelig nærliggende Ynglepladser.

Laxørreden (Salmo carpio) passerer til visse Tider af Aaret gjennem Elvene frem og tilbage mellem Indsøerne og Havet. Den fanges derfor deels i Elvene selv deels i Saltvandet foran deres Munding er. For de gamle Nordboere i Grønland har dette Fiskeri udentvivl været af stor Vigtighed,

da de havde deres vigtigste Bygder i Nærheden af saadanne Elve; for nærværende Tid er det ikke af synderlig Betydning. Af og til have nogle af Handelens Betjente ladet Larene fange i Garn, som spændes tværs over Elvene, saltet og hjemsendt dem til Forhandling. Den langt større Deel fanges dog af Grønlænderne selv paa en meget ufuldkommen Maade, idet de stikke dem fra Steen i Elvløbene, ligesom man stanger Aal hjemme. Den bedste Fangst er i Juli og August, men Larens Træk synes at være temmelig ustadigt, bedst efter stærke Regnskyl. I heldige Tilfælde kunne flere Tønder af dem fanges daglig i et Garn, men som oftest maa man ogsaa ligge i længere Tid paa saadanne Steder, inden man erholder synderligt. Da nu de fleste Larelve ligge temmelig afsides, dybere inde i Fjordene, og da der om Sommeren er fuldt op at gjøre for Alle, der ville være om sig, falder Leiligheden til at holde Vagt ved saadanne Steder sjeldent, og Larefiskeriet synes aldrig at kunne blive af nogen synderlig Vigtighed hverken for Consumtionen i Landet eller til Udførsel, i Modsætning til andet Fiskeri. Det drives af Grønlænderne ogsaa meget uregelmæssigt, naar de, under deres Omflakken om Sommeren faae Lyst dertil. Sjeldnere gaae Konebaade alene i det Øiemed op i Fjordene, for at ligge i længere Tid ved Larelve; hyppigere skeer dette med enkelte Kajakker. Drenge, som kunne roe i Kajak, have saaledes ved Godthaab i Løbet af en Sommer fisket 2 à 300 Stykker hver. Larene ere af meget forskjellig Størrelse og Fedme; i Gjennemsnit veie de dog neppe mere end et Par Pund. De tørres og gjemmes en Tid, men da de ansees for et Lekkeri, holder Forraadet af dem vistnok kun sjeldent ud til Vinteren. Forøvrigt drives dette Fiskeri i ethvert Distrikt. At bedømme den aarlige Produktion deraf er meget

vanskeligt, da vi ikke have andet at gaae efter, end et omtrentlig Overslag over det Antal Mennesker og den Tid, der aarlig anvendes derpaa.

Sluttelig turde det ikke være afveien, at give en lille Oversigt over de hidtil af Handelen eller af Private anstillede Fiskeriforsøg, da de derved vundne Erfaringer give det bedste Begreb om disse Fiskeriers økonomiske Betydning. Allerede i det forrige Aarhundrede, ved Egedes Tid, skulle amerikanske Skibe have forsøgt Torskefiskeriet paa Bankerne i Davis-Strædet, men det er ikke bekjendt, at de have havt Tørringspladser eller Stationer paa Kysten, og i det Hele hører man senere ikke mere om disse Forsøg, som forøvrigt meget naturligt maatte fremkaldes ved den Rivalitet, der herskede blandt de søfarende Nationer om Fiskebankerne i Atlanterhavet. Da, som vi i Indledningen have berørt, den grønlandske Handel begyndte at give stadigt Overskud, og private Handelshuse som en Følge deraf begyndte at henvende deres Blikke paa Grønland, blev der atter megen Tale om Fiskerierne, og maatte disse Erhvervskilder gjerne tjene som Paaskud, for at faae Adgang til Handelen med Grønlænderne, eller til at benytte deres Arbeidskraft. I Aaret 1833 indgav saaledes Handelshuset v. d. Pahlen & Kall 3 gjentagne Andragender til Rentekammeret, om at faae overdraget en Strækning af Kysten til at drive Hval- og Sælfangst samt Fiskeri fra. Det første Andragende syntes i Hovedsagen blot at gaae ud paa en Bevilling til at drive disse Entrepriser, som gjaldt „Grønlands store og vigtige Naturrigdomme", med europæisk Arbeidskraft, og var der kun antydet, at det kunde være ønskeligt, ogsaa at tage Indfødte i Tjenesten; men det i Aaret 1834 anlagte Etablissements Historie, som varede til 1841, da det ikke længere kunde bestaae, viste tilstrækkeligt, at dette sidste

netop var den store og vigtige Rigdom, man søgte. Handelshuset fik, deels ved fornyede Andragender, deels ved at omgaae Bestemmelserne, et vist Antal Grønlændere i sin Tjeneste; det blev ligefrem løst fra sin Forpligtelse at drive Hvalfangst, brød sig heller ikke om Torskefiskeri, men drev kun Haifiskeri og Sælhundegarnfangst. Da der selvfølgelig ikke kunde være Tale om at lønne det europæiske Mandskab ved disse Entrepriser, gik Alting ud paa at benytte Grønlænderne, og viste det sig snart, at disse ved at sammenhobes og bortdrages fra deres selvstændige Sælhundefangst, lokkede ved den høiere Betaling i Fisketiden, heller ikke kunde bestaae derved. Kort sagt, hele det med saa store Ord begyndte Foretagende endte snart med Sult, Pjalter og Underbalance. — I Aarene 1837 til 1845 foretoges der endeel Forsøg paa Hai- og Torskefiskeri, snart for Handelens, snart for Handelsbetjentenes Regning, og med saa afvexlende Held, at der snart blev indberettet om det ene, snart om det andet af disse Fiskerier, at det enten var af største Vigtighed eller neppe kunde betale sig. Alligevel maa det erindres, at Alt dette blev drevet ved Grønlændernes Hjelp, som leverede de raae Torsk for 1 Skilling pr. Stk. eller lode sig leie for ca. 24 Skilling i Dagløn, medens de sørgede for sig selv den øvrige Deel af Aaret. Dertil erholdt Colonibestyrerne, som paa denne Maade lode fiske, endog Lettelse i Fragten, og Leveren af Haien btalte Handelen ligesaa høit, som Grønlændernes Spæk, skjøndt dette giver dobbelt saamegen Tran. Idet saaledes de meget varierende Indberetninger om Fiskeriets Held afgave et Beviis paa det forhen omtalte Usikkre i Fiskenes Træk, kunne vi forøvrigt af disse Forsøg kun uddrage den Slutning, at Fiskeriet overhovedet staaer langt under Grønlændernes selvstændige Sælhundefangst, og at det er farligt at bortdrage dem fra denne, ved

at anvende dem til hiint, hvortil de desværre saa let ved den øieblikkelige og mageligere Fortjeneste lade sig forlokke. Mere planmæssigt blev Fiskeriet forsøgt for Handelens Regning i Aarene 1847—51 under Bestyrelse af forhenværende Kjøbmand paa Island, Thomsen. Resultatet disse Forsøg maa anses for det meest afgjørende, deels fordi det lededes af en Mand med stor Sagkundskab og Driftighed, deels fordi der var givet ham en saa fri Raadighed, at de Indvendinger, som ellers hentes fra de Baand, der paahvile en kongelig Handelsbestyrelses Foretagender, maae bortfalde, deels endelig fordi der paa samme Tid blev fisket af Engellændere og Nordamerikanere ganske med det samme Resultat. — I 1847 undersøgte Thomsen først Fiskernæs-Fjorden og prøvede derpaa Fiskeriet ved Holsteensborg med en Jagt, deels paa Bankerne, deels og meest paa Fjordene, og under Anvendelse af et Vaad eller stort Garn til heelt at indespærre og fastholde Torskestimerne. Aaret viste i dete Hele et heldigt Udfald. Om Vinteren og Foraaret fortsattes derpaa jevnlig Forsøgene, men slet ingen Torsk erholdtes før efter den 22de Juni, da Fisken paa engang indfandt sig. Der fiskedes da med en fra Kjøbenhavn ankommen Jagt indtil den 2den Juli 2300 Stkr. og derpaa inde i Fjorden indtil den 2den September 30,106 Stkr.; desuden fiskedes der med Koloniens Jagt af 9 Mand 9268 Stkr. fra den 20de Juli af, og dertil fiskede Grønlænderne 5079 Stkr., altsaa ialt 44,553 Stkr. i det Aar, som var det heldigste. Samme Aar gik Thomsen hjem og ankom atter til Holsteensborg den 4de Juni 1849; han begyndte da strax at prøve paa Torske- og Haifiskeri, i Forbindelse med Kepokafangst, men Alt uden Resultat indtil først i Juli. Da viste der sig Torsk paa Fjorden, men det stormfulde Veir hindrede Fiskeriet indtil den 10de, fra hvilken Datum af der nu fiskedes

indtil den 20de September. Der var da rigeligt af Fisk, men det vedvarende urolige Veir gjorde, at der ialt kun indtraf 30 Fiskedage, i hvilke Jagtens Besætning, 7 Danske og 2 Indfødte erholdt 14,000 Stkr. Torsk, foruden det, som Grønlænderne fiskede. Derpaa forsvandt Fiskene ganske; derimod fiskedes der i October 131 Haier, hvorpaa ogsaa disse tabte sig og den indtrædende Kulde gjorde Fiskeriet fra de aabne Baade umuligt. Om Vinteren derpaa var der intet at udrette, da Baadene ikke kunde benyttes, og Isen heller ikke laa fast nok til at forsøge Haifiskeriet, som i Nordgrønland. Om Foraaret 1850, strax da Fjorden var fri for Is, gik Thomsen med Jagten til Fiskernæsset, men fandt kun meget faa Fisk og blev indesluttet af Storisen. Først den 22de Mai slap de ud og undersøgte nu hele Banken udenfor Godthaab, men fik kun een enkelt Torsk og slet ingen Haier; efterat have undersøgt en Fjord, i hvilken der efter Grønlændernes Udsagn skulde være kommet Fisk, men hvor de kun fik 80 Stkr., gik de den 10de Juni tilbage til Holsteensborg, hvor de traf sammen med 2 engelske Fiskerskibe, som havde erholdt, det ene 24, det andet ikkun 1 Torsk. Først sidst i Juni indfandt Torskene sig paa Bankerne, og nu blev der forsøgt med begge Jagter, snart paa Fjordene, snart ude paa Bankerne, efterhvor Trækket viste sig, men overalt kun med ringe Held. Allerede i August vare Fjordene ved Holsteensborg ganske fiskeløse; det heed da, at Torskene havde indfundet sig i en Fjord ved Sukkertoppen, hvorpaa Thomsen gik derhen med begge Jagter, men ogsaa der fiskedes kun maadeligt. Hele Udbyttet i dette Aar var kun 12, 450 Stkr., foruden 2100, som fiskedes af Grønlænderne. Et Par af de engelske Skibe havde allerede tidligt paa Sommeren forladt Strædet, formedelst denne Mangel paa Fisk. Havde Fiskeriet været uheldigt

i 1850, da blev det i 1851 saa godt som til slet Intet. Thomsen forsøgte som sædvanligt paa Bankerne saavelsom paa Fjordene, og med begge Jagter. Snart heed det, at nu havde der viist sig en Stime paa det ene, snart paa det andet Sted; men kun i en kort Tid af Juli var man saa heldig at træffe nogenlunde jevnt Fiskeri paa Fjordene, og erholdtes der i denne Sommer kun et Par tusinde Stykker med begge Jagter. Samme Aar hjemgik Thomsen til Kjøbenhavn og Fiskeriforsøgene opgaves, uden forsaavidt man vedblev dermed leilighedsviis ved Hjelp af Mandskabet og Grønlænderne ved Fiskernæsset.

I de samme Aar, som disse Forsøg stode paa, havde Englænderne foretaget endeel Expeditioner i samme Diemed, kom ganske til det samme Resultat og opgave Foretagendet ligeledes paa samme Tid. De første indfandt sig i 1845, nemlig Briggen „Banchory", Capitain Mourd, og Skonnerten „Jenny Hay", Capitain Petersen. Den første vilde ligge paa Havn og fiske paa Fjorden, hvilket blev ham nægtet af Inspecteuren; han kunde senere ikke holde Banken, og gik hjem, saavidt vides uden tilstrækkelig Last (15,000 Fisk) til at Reisen kunde betale sig, hvortil udfordres 20 à 30,000 Stkr. Den anden erholdt 30,000 Stkr. paa Banken. I de følgende Aar, især 1848 og 49 ankom der flere Skibe, dog neppe over 10 aarlig, hvoraf de fleste fra Shetland, de andre fra Skotland og Hull. I 1848 var Fiskeriet heldigst, den største Fangst skal have været 44,000 Fisk ved 26 Mands Besætning, fra Juni til lidt ind i September; samme Aar havde de alle 20 à 30,000 Fisk, undtagen 2 Skibe fra Hull, der kun erholdt 15,000. Forbudet mod at fiske indenskjærs blev ikke overholdt, man benyttede Leiligheden, hvor den var bedst; blandt andet skal et Skib ved Udstedet Kangamiut have erholdt 30,000

Fisk i 3 à 4 Uger. Men allerede 1849 toge Fiskene betydeligt af, og i 1850 og 51 bleve de saa sparsomme paa Bankerne, at Fiskeriet slet ikke vilde betale sig. I 1850 indfandt der sig kun 6 à 7, og i 1851 kun 3 Fiskerskibe, af hvilke sidste det ene var fra Berwik, havde 21 Mands Besætning og var forsynet med Lodliner til 3 à 4000 Kroge, men kun fik 4,036 Torsk; de 2 andre var fra Lerwick, havde samme Aar først fisket under Island og Færøerne, men fik i Davids-Strædet under 10,000 Fisk hvert. Senere have disse Forsøg af fremmede Nationer, saavidt vides, været opgivne. I 1852 derimod erholdt Consul Rommesen paa Fohr Bevilling til at anlægge en Fiskerstation i Grønland, og udsendte samme Aar et Skib med Mandskab og Materialier til Huusbyggeri og Fiskevirkning; men Fiskeriet mislykkedes ganske af Mangel paa Fisk, Skibet leed dertil Havari og dets Besætning maatte overvintre paa Grønland. Rommesens Død gjorde dernæst definitivt Ende paa denne Entreprise. — Forøvrigt findes de grønlandske Fiskeriforsøg og navnlig Thomsens, speciellere beskrevne i den af mig i 1852 udgivne Piece „Om Monopolhandelen paa Grønland".

2) De Fisk, som regelmæssigt fanges af Grønlænderne i Sommermaanederne, samt tørres og opbevares til Vinterforraad, ere følgende:

Angmakfætten eller Lodden (Salmo arcticus). Disse Smaafisk have fra gammel Tid af ydet den grønlandske Befolkning et væsentligt Subsistensmiddel og navnlig et af de faa Fødemidler, som præpareres til Opbevaring i nogen antagelig Mængde, saaledes at de i en længere eller kortere Tid af Vinteren kunne betragtes som det daglige Brød. Dette Fiskeri finder Sted i et Tidsrum af 4 Uger i Maanederne Mai og Juni; Angmakfætterne strømme da til Kysterne inde

i Fjordene i en næsten fabelagtig Mængde for at kaste Rogn, øses op med smaa Kætschere fra Konebaade eller fra Land og udbredes paa Klipperne til Tørring. Skjøndt de have en uhyre Udbredelse, findes de dog paa visse Steder, som Erfaringen har lært, i fortrinsviis Mængde og har saaledes hvert District sine saakaldte Sildepladser, til hvilke Konebaadene paa den Tid begive sig, og hvor Unge og Gamle deeltage i denne lystige Fangst og leve i Overflødighed paa samme Tid. Angmaksætterne, som man i Grønland meget uegentligt pleier at kalde Sild, ere ikke fulde 6 Tommer lange og ganske smalle; i frisk Tilstand have de, som kogte, en behagelig Smag og saa fine Been og Finner, at de kunne spises hele og holdne. De ere ogsaa meget fortrinlige til at ryges, og kunne tilnød saltes og nedlægges som Anchiovis, hvilke de ved en passende Behandling ei blive ulige. Ved at tørres vise de ogsaa endeel Olie eller Fedt udskillet i en bestemt Stribe langs Ryggen, som udentvivl gjør den mere nærende og mere passende til at spises alene, end Kabliauen. Af de tørrede gaaer der imellem 60 og 90 Stkr. paa 1 ℔, og kunne de derfor i frisk Tilstand antages at veie 1½ à 2 Lod. Paa Grund af Regelmæssigheden ved dette Fiskeri, ere vi istand til at gjøre et passende Overslag derover. I Lichtenau-Fjorden, hvor den berømteste Sildeplads findes, som man kan antage at forsyne omtrent Halvdelen af Julianehaabs Distrikt, blev der i eet Aar talt omtrent 36 Konebaade paa Fiskeri. Hver af dem kan antages derfra at have hentet omtrent 2000 ℔ tørrede Fisk, og da flere af dem maatte gaae 2 Gange, kan det hele Qvantum, som blev hentet derfra, beløbe sig til 80,000 ℔. Det der blev fisket i den øvrige Deel af Distriktet har vel været af et noget ringere Beløb. I Aaret 1854 blev der foretaget en omtrentlig Optælling af de Voser med tørrede Angmaksæt, som Grønlænderne

havde indsamlet til Vinterforraad, og beløb disse sig til 14 à 1500 Stykker, hver paa 4 à 6 ℔, altsaa 120,000 ℔, hvilket altsaa stemmer ret godt med hiin derfra uafhængige Calcule. I frisk Tilstand tør dette Qvantum vel formodes at have beløbet sig til 500,000 ℔. Men hertil kommer den Masse, som fortæres i frisk Tilstand under selve Fiskeriet, og som for de enkelte Individer skal være utrolig stor. I det øvrige Sydgrønland ere ingen bestemte Optællinger foretagne; det vides ikke ret, hvorvidt Rensdyrjagten har nogen Indflydelse paa Fiskeriet, paa enkelte godt befolkede Pladser ere desværre ogsaa flere Konebaade gaaede ind, og derved denne vigtige Erhvervsgreen, som saameget andet, sat betydeligt tilbage, men da Julianehaabs Distrikt kun har $^2/_5$ af hele Befolkningen, tør man dog vist antage, at det øvrige Sydgrønland producerer ialt Fald ligesaa meget, med andre Ord, at de Angmaksætter, som aarligt fanges, i frisk Tilstand komme til at belobe sig til 1 à $1^1/_2$ Million Pund.

Repisætten eller Steenbideren (Cyclopterus lumpus) er en meget feed Fisk af en besynderlig kort og tyk Skabning, der indfinder sig under Kysten, noget tidligere end den Forrige, i April og Mai, for at kaste Rogn. Den kommer da ligeledes heelt op til Strandbredden, hvor den stikkes med en Art Gafler, ligesom dens meget store, grønlige Rogn samles og spises som Delikatesse. Fisken tørres ogsaa, men Forraadet deraf er for ringe og tillige alt for lækkert, til at det skulde kunne vare til Begyndelsen af Vinteren. Den har en meget stor Udbredelse, fra det Sydligste til det Nordligste, og falder meest og størst inde i Fjordene, men dog ogsaa ude imellem Øerne. Vel ere visse Steder fortrinsviis bekjendte som gode til dette Fiskeri, men de Strækninger paa hvilke den mangler, ere dog ikke større, end at kun en ringe Deel af Befolkningen

slet ikke faaer Fiskene at smage. Ved Kolonien Godthaab er der en fortrinlig Fiskeplads i et Sund, som deraf har sit Navn; man kan regne, at Befolkningen deromkring i henved 3 Uger meest subsistere derved, og at der fanges et Par Hundrede, hver paa flere Punds Vægt, daglig, alene for Indvaanerne ved Nyherrnhut og nogle nærboende. Men paa samme Tid fiskes der paa lignende Maade hele Fjorden rundt.

Natarnak (Pleuronectes hippoglossus) er en meget stor og feed Helleflynder, der vistnok veier fra 20 op til 100 ℔, ja sikkert ikke sjeldent endnu betydeligt mere. Den fiskes meest i Juli og August, langs Yderkysterne, imellem Øerne og paa en temmelig ringe Dybde, af 30 à 50 Favne. Om Vinteren synes den at søge en større Dybde og sees kun undtagelsesviis. Hyppigst skal den forekomme paa Kabliaubankerne udenfor Holsteensborg, men ogsaa paa mangfoldige Steder inde under Kysten og i mange Sunde videre sydefter. Kun i Julianehaabs Distrikt falder den sjeldent. — I Krigsaarene, da Europæerne og Handelens Folk tildeels selv maatte forsyne sig med Proviant, blev den meget eftersøgt. Saaledes siges der i Sommeren 1809 at være fisket 2000 Stykker med Slupper og Konebaade imellem Øerne udenfor Godthaab indtil den 16de Juli, og at der samme Gang med 2 Baade erholdtes over 100 Fisk i en halv Dag. Nu fiskes den meest fra Kajakken og i det Hele paa de samme Steder hvor Kabliauen er hyppigst. Den er langtfra saa udbredt som Kabliauen, men synes mere stadig, holdende sig til visse Grunde, saa at der kan gjøres Regning paa fast Fiskeri. Det vil ogsaa let indsees, at allerede nogle faa Stykker om Dagen af denne store og fede Fisk kunne afgive et godt Udbytte. Dog synes de passende Fiskepladser ikke at være synderligt eftersøgte og kun en ringe Deel af de fiskende Kajakroere at gaae

ud paa at fange den. Flækket og tørret til saakaldet Rægling, bliver den meget skjør i Kjøddet, har en behagelig Smag formedelst dens passende Fedme, og spises kun i raa Tilstand. Selve Massen af Kjøddet synes dog ikke saa feed som Haiens Kjød, men Fedtet er fortrinsviis concentreret til visse Dele, saasom Finnerne og omkring Benene. Grønlænderne opbevare ogsaa endeel deraf, men vistnok kun meget lidt til ud paa Vinteren.

2) Endelig skulle vi omtale de Fisk, som ogsaa kunne erholdes om Vinteren. Trods den overordentlige Masse Fødemidler, som vi i det Foregaaende have seet, at Grønland aarlig producerer, indtræffer der dog regelmæssig nogle Maaneder af Aaret, over hvilke de ikke strække ud, og i hvilke den uforsynlige Befolkning paa mange Steder maa skaffe de vigligste Livsfornødenheder tilveie umiddelbart fra Naturens store Forraadskammer. Vigtigt er det da, at der i Almindelighed endnu altid er noget at tage sin Tilflugt til. Vi skulle som saadanne Hjælpemidler her omtale 2 Klasser af Fisk, som vi saaledes stille sammen paa Grund af den Betydning de have for Menneskene, og uagtet de i naturhistorisk Henseende ere meget forskjellige fra hverandre. Den første Klasse forekommer paa meget dybe Vande og er indskrænket til visse Lokaliteter, hvorfor den ikke kommer hele Befolkningen tilgode, ligesom disse Fisk paa den anden Side ogsaa formedelst deres Størrelse og deres fede velsmagende Kjød fiskes, uden at der er nogen umiddelbar Trang til dem. Den anden Klasse derimod er udbredt næsten overalt nær Kysten, den er derfor den sidste Tilflugt og fiskes i samme Forhold, som der er større eller mindre Trang; den udfylder de sidste Huller i de grønlandske Huusholdningers aarlige Økonomi, og hvis den svigtede, vilde udentvivl de i det Foregaaende omtalte store

Midler ikke ſtrække til for aarlig at afværge Hungersdøden.

Rødfiſk (Perca norvegica) og Kaleraglik (Pleuronectes cynoglossus). Af diſſe er den ſidſte, eller den mindre Helleflynder, ſom findes ſaa rigelig i Nordgrønlands Iisfjorde, hidtil kun fundet ſparſomt i Sydgrønland. Begge findes de kun paa viſſe beſtemte Banker, i en Dybde af 120 till 180 Favne. Denne Dybde gjør viſtnok ogſaa, at langtfra alle Banker, ſom kunde være af Vigtighed formedelſt deres Nærhed ved beboede Pladſer, ere opdagede, da de udfordre ſaa lange Snører og ſaa megen Uleilighed for at opſøges. Flere ſaadanne Banker, ſom nu allerede ere ſtore Velſtandskilder, ere førſt i de allerſeneſte Aar opdagede, og paa mange Steder har man ſporet, at der maae findes Banker, da Fiſkene deels ſelv drive døde op, deels ere ſeete mellem Tænderne paa opdukkende Sælhunde. Kaleragliken er ſaavidt vides knn fiſket i Julianehaabs Diſtrikt, Rødfiſken ogſaa meeſt der, men forøvrigt ogſaa paa andre Steder heelt op til Holſteensborg. Denne ſidſtnævnte er ogſaa en meget feed Fiſk og derfor af ſtor Nytte, da man kan koge Tran af den og ſaaledes ogſaa have en Nødhjelp til Lamperne i den ſamme knappe Vintertid. Dog gives der ikke mange beboede Pladſer, ſom have denne Hjelpekilde i Nærheden. Ved Lichtenau og ved flere Huuspladſer omkring den Iisfjord, ſom findes i Julianehaabs Diſtrikt, kunne Indvaanerne vanſkelig komme i nogen Nød, ſelv i den knappeſte Vintertid, formedelſt de gode Rødfiſk- og Kaleraglik-Banker, der findes derſteds. Dog udfordrer dette Fiſkeri temmelig roligt Veir for Kajakkerne, da Snørerne ere ſaa lange, og af ſamme Grund medtager hver Fiſk temmelig lang Tid til at hales op. En enkelt Mand kan vel neppe erholde ſtort mere end 10 à 12 Stykker paa 1 à 4 Punds Vægt daglig. Fra andre Pladſer, hvor Bankerne ikke ere

saaledes i Nærheden, fiskes der først i April-Maaned eller kun om Sommeren.

Ovakken (Gadus barbatus) eller den mindre Torsk og Ulken (Cottus scorpius) ere de meest udbredte Fisk langs hele Kysten, de findes gjerne sammen, men snart er hiin, snart denne den fremherskende og den vigtigste Føde i den knappe Tid. De kunne begge fiskes hele Vinteren over, men indtil Marts Maaned pleie de at holde sig paa noget dybere Vande, 30 à 40 Favne, senere naar det bliver mildere og de skulle kaste Rogn, komme de høiere op, og om Sommeren komme Ulkene ganske nær til Strandbredden. Ved Kolonien Julianehaab vare Smaatorskene det vigtigste Fiskeri hele Vinteren, ved Godthaab derimod Ulkene. Men begge fiskes de paa de fleste Steder i Nærheden, og paa forskjellige Kanter, saa at Fiskerne kunne vælge dem, som ere bequemmest i Henseende til Isen og Veiret. Dog ere de heller ikke i den Grad almindelige, at der jo kan gives beboede Pladser, som, naar ondt Veir, tæt pakket Driviis eller andre Hindringer træffe sammen, og naar alt andet Forraad er opsluppet, kunne komme i den haardeste Nød, især naar Brændsel og Spæk til Lamperne tillige mangle. Ulkene maae udentvivl ansees for de bedste af disse Fisk, de have et fast Kjød og give en stærk og velsmagende Suppe. Torskene veie i Gjennemsnit 1½ ℔ Stykket; af dem fiskede en Kajak ved Julianehaab under almindelige Omstændigheder 10 à 20 Stykker om Dagen. Ulkene veie vel neppe det halve, og af dem fisker ved Godthaab en Kajak 50 à 100 Stykker om Dagen. I det Hele fiskes der dog af disse Fisk hver Gang kun til Huusbehov for een Dag.

Endelig maae vi vel paa dette Sted ogsaa omtale de almindelige Muslinger, som ikke alene ere en Hjælp i Nøden, men tillige en meget behagelig Spise, som ingen Europæer i

Grønland foragter. De samles ved Lavvande, helst i Springstid, men ogsaa ved almindeligt Lavvande, og er dette en Beskjæftigelse for Fruentimmer og Børn. Der gives vist kun faa Steder, hvor man ikke kan finde dem i Nærheden af Husene, og selv ved en saa befolket Plads som Godthaab, kan man lade et Barn samle et heelt Fad fuldt ved indtræffende Lavvande. Kun indtræffende Islæg kan let stoppe denne Hjelpekilde.

Naar vi nu sluttelig sammenfatte hvad der her er afhandlet om Fiskeriet, da see vi, at der alene af Kabliau og Angmaksæt aarlig indvindes saamange, at de i frisk Tilstand belobe sig til over 2 Millioner Pund. Hvad der dernæst indvindes af Repisæt, Laxorreder, store Helleflyndere, Rødsisk og mindre Helleflyndere, der samtlige ere meget fede Fisk lod sig af Mangel paa nogen bestemt Maalestok vanskeligt bestemme for de enkelte Sorter, og hvad endelig Ulke og Smaatorsk angaaer, da er Fiskeriet af dem forskjelligt i Forhold til den herskende Trang; de svagere Kajakroere fiske stadig deraf, men de bedre Fangere drives kun dertil ved Forlegenheden, dog kunne ogsaa de fleste af dem antages regelmæssig hver Vinter at anvende et Par Maaneder meest paa dette Fiskeri. Da der nu imidlertid findes omtrent 300 saadanne Kajakroere, som fortrinsviis holde sig til Fiskeri, og da af de øvrige 1000 Kajakroere Størsteparten anvender flere Uger aarlig paa et af de nævnte Fiskerier, komme vi let til en lignende Talstørrelse ogsaa for Udbyttet af dem, eller i alt Fald kunne vi antage, at den i de forskjellige Aar, eftersom Sælhundefangsten er bedre eller kun middelmaadig, varierer imellem 1 og 2 Millioner Pund, hvilket ogsaa bliver Resultatet, naar man gaaer ud fra det Antal Mennesker, som i en vis Tid skal subsistere deraf. Under større Misfangst er Qvantiteten dog sikkert

endnu større; man behøver i saa Henseende blot at betænke, at naar 800 Kajakmænd, istedetfor at gaae efter Sælhunde, gribe til Fiskeriet, da bliver det som de paa een Dag kunne tilveiebringe, anslaaet blot til 1 Læ for hver, 12,800 Æ Fisk.

4.

Om Befolkningen *).

Efter Folketællingen af 1ste October 1855 beløb Indvaanernes Antal i det søndre Inspektorat sig til 6128 Indfødte og 120 Europæere. Dette Antal var i Vinteren 1854-55 fordeelt paa en Kyststrækning af 140 Mile i Længden, og paa enkelte Steder 6 à 8 Mile i Bredden, det vil sige Afstanden mellem beboede Pladser paa Yderkysten og inde i Fjordene. Alligevel var denne ringe Folkemængde saa adspredt over det store Areal, at der kun paa eet Sted var en Afstand af 15 Mile mellem 2 nærmest beboede, og paa et andet Sted en Afstand af 10 Mile, men at der forøvrigt overalt var kortere, høist 6 à 8 Mile fra det ene beboede Sted til det andet. Denne store Adspredelse, der er nødvendig paa Grund af Befolkningens Underhold ved Jagt og Fiskeri,

*) Dette Afsnit blev oprindelig skrevet, da jeg kun havde de ældre summariske Mandtalslister, uden nøiagtige Opgivelser af Aldersklasser, Næringsveie osv.; først nu, da jeg sender det til Trykken, har jeg været istand til at benytte den seneste fuldstændige Folketælling af 1. Oct. 1855, og derfor endnu revideret det Hele, samt saavidt muligt berigtiget det derefter. Manglerne, som endnu maatte findes ved de enkelte statistiske Beregninger, ville finde deres Undskyldning i den fuldkomne Mangel paa Forarbeider i disse, dog udentvivl for Grønlands Bestyrelse saa vigtige Undersøgelser.

udfordrer et Antal af 130 beboede Pladser, ved hvis Optælling dog enkelte, som laae hinanden meget nær, ere sammenfattede under eet. Paa nogle faa Steder belobe deres indbyrdes Afstande sig til neppe 1/4 Miil, men forøvrigt er der 1 eller flere Mile mellem hver af disse beboede Pladser. Som en Følge heraf bliver Indvaanernes Antal paa ethvert Sted meget ringe, og specielt fandtes der:

1	Plads	med	nærmest	300	Indfødte.	
3	Pladser	med	imellem	201 og	300	Indfødte.
11	„	„	„	101 og	200	„
19	„	„	„	51 og	100	„
36	„	„	„	26 og	50	„
60	„	„	indtil		25	„
ialt 130	Pladser	paa	i Gjennemsnit		48	Indfødte.

Under hine 6128 Indfødte er indbefattet hele den saakaldte Blandingsrace eller Afkommet af Grønlænderinder og Europæere. I tidligere Aar blev det ved Folketællingerne iagttaget at opføre den særskilt paa Listerne, saaledes udgjorde den i 1810 omtrent 6 pCt. af den dengang bekjendte Befolkning, og steeg i Aarenes Løb saaledes, at den i 1848 udgjorde omtrent 14 pCt.; men herved er at bemærke, deels at de tydske Missionærer ikke have opgivet det blandede Afkom, som fandtes i deres Menigheder, deels at man i det Hele ogsaa har medregnet samme Afkoms senere Generationer, ved hvilke dog den oprindelige Grændse er bleven udjævnet, og i det Hele kan man vel antage, at denne Destinktion ikke har stort at betyde. Ogsaa maae vi her gjentage, hvad der i den historiske Indledning er bemærket, at Indblandingen af europæisk Blod fra de gamle Nordboeres Tid er ganske umiskjendelig. Dette gjælder navnlig om Julianehaaberne, og ikke saameget om Qvindekjønnet, som om Mandkjønnet. Hvis

man foretog navnlige Optællinger, vilde det maaskee endog vise sig, at 1/3 af de voxne Mandfolk have fortrinsviis europæisk Physionomie, saavel hvad Ansigterne, som Legemsbeiden angaaer, hvorimod man rigtignok neppe træffer blonde Haar. Og dog er Julianehaabs Distrikt det, som har været allersparsomst i Berøring med de senere Europæere.

Næringsveie og Beskjæftigelser. Som det af Kapitlet om Produkterne allerede vil være indlysende, gives der i Grønland egentlig kun een Næringsvei, nemlig Sælhundefangst i Forbindelse med Rensdyrjagt og Fiskeri. De dertil fornødne Redskaber ere saa simple, at enhver Producent nødvendigviis selv maa kunne lave dem. Kun ganske undtagelsesviis træffer man hist og her ældre eller svagelige Personer, som give sig af med at bygge Kajakker for andre. Det samme er Tilfældet med Huusbyggeriet saavelsom med Tilberedningen af Skindene til Klæder, hvilket hver Familie og navnlig Fruentimmerne i samme besørger selv. Derimod ere Sælhundefangst og Fiskeri for endeel adskilte, idet der gives en vis Klasse af Kajakroere, der enten af Alderdom og Svaghed, eller af ligefrem Uduelighed kun give sig af med Fiskeri, til hvilke komme de Drenge eller Halvvoxne, der vel roe i Kajak, men endnu ikke have dræbt den første Sælhund; og endelig turde der muligen findes nogle Indfødte i de nordligste Distrikter, der fortrinsviis kunde siges at være Rensjægere. Som et ganske enestaaende Exempel maae vi vel nævne den Familie, som boer i Igalliko-Fjorden og holder Qvæg, medens den dog i Hovedsagen subsisterer ved Fiskeri paa Grønlændernes Viis. De Indfødte, som beskjeftige sig med andet Arbeide og navnlig med Haandværk, saavelsom med Underviisning, ere samtlige i Tjeneste, deels hos den kongelige Handel, deels hos Missionen. De ere som Følge

deraf rigtignok ikke mange, men forøvrigt findes der blandt dem saavel simple Arbeidere, som Haandværkere og Handelsbetjente. Paa Grund af Indvaanernes store Adspredelse maa ogsaa Missionen for en stor Deel udøve sin Virksomhed igjennem indfødte Katecheter; men Størsteparten af disse faae kun en saa ringe Løn, at deres Stilling som saadanne ikke kan betragtes som Næringsvei, hvorimod de kun subsistere ved Fangst og Fiskeri. Hvad endelig Europæerne angaaer, da ere de alle udelukkende i Handelens eller Missionens Tjeneste.

I Henseende til Fangernes Klasse maae vi paa Grund af dens Vigtighed, som bærende alt det Øvrige, skjelne mellem 3 Underafdelinger. Den første bestaaer af saadanne, som i mindre gode Aar erholde imellem 40 og 80, i bedre Aar mellem 50 og 100 Sælhunde, og er det fortrinsviis dem, som have noget tilovers fra deres eget Forbrug, og ved hvilke følgelig Handelen bestaaer. Den anden bestaaer af saadanne, som paa samme Maade erholde 16 à 40 eller 20 à 50 Sælhunde, og endelig den tredie af saadanne, som under lignende Forholde aarligt erholde mellem 8 og 16 eller mellem 10 og 20 Sælhunde*).

Blandt Fiskerne kunne vi, som omtalt, ogsaa henregne Drenge, der endnu ikke have lært at fange Sælhunde med Harpun. Hr. Kleinschmiedt har optalt, hvad enkelte saadanne, med Kajak forsynede Drenge ved Nyherrnhut erhvervede i Løbet af 1 Aar. For 5 saadanne Drenge mellem 15 og 19 Aar beløb det samlede Udbytte sig ialt til:

2472 Ulke, 310 Smaatorsk, 428 Repisæt, 627 Larerreder, 183 Kabliau, 3 Flyndere, 1 Helleflynder, 157 Edderfugle,

*) Disse Klasser ere bestemte etter specielle Lister, som Hr. Kleinschmiedt har affattet over det Antal af Sælhunde, som hver af de 20 Fangere ved Nyherrnhut havde fanget i 2 forskjellige Aar.

62 Alker, 107 Alke-Unger, 21 Teister, 40 Teiste-Unger, 1 Strømand, 5 Taterater, 8 Maager, 1 Struntjager, 84 Ryper, 1 Hare og 1 Sælhund.

Nedenfor skulle vi under hvert Distrikt anføre, hvormange Indfødte der findes i hver Klasse af Næringsdrivende. Ved her at sammentælle disse enkelte Lister har der været den Vanskelighed, at de deels vare affattede til forskjellige Tidspunkter, deels efter forskjellige Anskuelser af, hvad man skal forstaae ved en Fanger af første, anden Klasse osv. Efter nærmere Drøftelse af hvad der i saa Henseende burde tages i Betragtning, troe vi at kunne gjøre følgende Overslag for Slutningen af 1855:

A. Indfødte.

1) Næringsdrivende:

Fangere af første Klasse	310
" " anden Klasse	410
" " tredie Klasse, hvoriblandt Begyndere	335
Fiskere og Jægere, hvoriblandt nogle Drenge	210

2) I Handelens Tjeneste:

Overbetjente	1
Udliggere, Formænd, Baadsmænd	13
Haandværkere	20
Kolonister, Matroser, Kokke	54
Pensionister	5

3) I Missionens Tjeneste:

Bedre lønnede Katecheter	13

B. Europæere.

Missionærer under den danske Mission	5
" " " tydske "	13
Overbetjente i Handelens Tjeneste	15
Læger	2

Udliggere og Underassistenter 17
Fartøisførere 3
Haandværkere 6
Kolonister, Matroser 2
Pensionister 3

Herved er at bemærke, at 16 Danske vare gifte med Grønlænderinder, og saaledes Forsørgere for Familier af Indfødte. Derimod har man ikke medregnet de faa Indfødte, der vare i privat Tjeneste og Jordemødrene; ligeledes ere de mindre lønnede Katecheter saavelsom et Par Familier i Igalliko-Fjorden, der dreve lidt Qvægavl, henregnede blandt Fiskere og Fangere.

Da Fiskerne egentlig ikke skulde udgjøre en særegen Klasse af Befolkningen, men kun indbefatte dem, der ikke gave sig af med Sælhundefangsten, fordi de enten vare for unge eller for gamle, kan man ikke sige, at de ovennævnte Talstørrelser vise et fordelagtigt eller normalt Forhold. Sælhundefangerne ere dem, som ikke alene opretholde Handelen, men ogsaa den øvrige Befolkning, baade direkte og indirekte, og uden dem kunde Fiskerne heller ikke bestaae. I Almindelighed burde derfor enhver Grønlænder gjennemgaae Fiskernes og de maadeligere Fangeres Klasser 2 Gange, deels som opvoxende, deels som aldrende, og maatte Enhver, der var imellem 18 og 60 Aar, henhøre til Sælhundefangerne, i alt Fald af ringeste Sort. Men i denne Alder befandt sig efter Mandtalslisten af 1ste October 1855: 1348 Mandfolk. Af ovennævnte 1060 Fangere vare en heel Deel Drenge under 18 Aar, ligesom og Oldinge over 60 Aar, og dertil mange Vorne, der ved deres Sælhundefangst ikke engang kunde skaffe det Nødvendigste tilveie af Spæk og Skind til deres egen Familie, og saaledes strengt talt kun vare Fiskere. Man kan derfor antage, at

1 à 200 Personer med gode Kræfter, og ikkun af Forsømmelse, ikke havde bragt det videre, end til at kunne fiske fra deres Kajak i godt Veir eller tjene lidt ved Dagleie. Enhver, der kjender Forholdene i Grønland, vil ogsaa indrømme, at mange saadanne Subjekter drive omkring især ved selve Kolonierne, og at der er en vis Tilbøielighed til at unddrage sig fra den farligere og besværligere Sælhundefangst; og ligger vistnok for en stor Deel Grunden dertil i den Leilighed, som ved Berøringen med Europæerne er givet til paa andre Maader at skaffe sig Fortjeneste og at kunne tilkjøbe sig Produkterne af Sælhundefangsten, uden at udsætte sig for dennes Farer, ligesom og i den lidet skarpe Eiendomsret, der gjør at de virkelige Producenter ikke selv nyde Frugten af deres Flid. Det som udgives af Handelen direkte for Produkter af Sælhundefangsten, beløber sig til omtrent 17,500 Rdlr., for andre Produkter 5500 Rdlr., men dertil kan man efter Forbruget af Handelsvarer beregne, at der udgives omtrent 14000 Rdlr. for Arbeide og Brugsartikler, leverede til Europæerne i Landet, i Understøttelser osv., saa at den større Sum erhverves for andet Arbeide, end Sælhundefangsten.

Hvad angaaer den Klasse af Indfødte, som underholdes af Handelen ved at være i dens Tjeneste som Haandværkere o. a., da ere disse vistnok saavel meget duelige og arbeidsomme, som ogsaa i økonomisk Henseende de ordentligste blandt deres Landsmænd. Det har viist sig, at man i Grønland selv kan oplære Tømmermænd, Bødkere og Smedde, der kunne udføre alle fornødne Arbeider; ja i de senere Aar har man endog ladet Grønlændere, som ikke havde nydt anden end den i Grønland sædvanlige Underviisning, bestyre mindre Handelspladser og have de forstaaet, tilfulde at aflægge Rede og Rigtighed for det dem betroede. Dette taler vistnok meget til

Fordeel for Grønlænderne og maa anſees ſom et godt Fremſkridt hos dem, ſom Samfund betragtede, ligeſom Handelen ogſaa har langt lettere ved at benytte Indfødte end Europæere, der have ſtørre Fornødenheder og ſtille ſtørre Fordringer. Men paa den anden Side kan ſaadan Næringsvei kun komme et indſkrænket Antal af de Indfødte tilgode; ikke alene deres Lønning beløber ſig til 6 à 8 Gange ſaameget, ſom en Fanger kan erhverve ved at levere ſine Produkter paa Handelen, men de kunne desuagtet kun ſubſiſtere derved, at der er et viſt Antal Fangere, hos hvilke de kunne tilhandle ſig de nødvendige Levnetsmidler for deres Familier, da den europæiſke Proviant dertil er utilſtrækkelig, ſaavel formedelſt dens Koſtbarhed, ſom dens Magerhed for de til fede Kjødſpiſer vante Maver. Derfor bæres altſaa ogſaa denne Deel af Befolkningen baade direkte og indirekte af Sælhundefangerne.

Hele Grønlændernes Induſtri indſkrænker ſig, ſom omtalt, til den Huusflid, enhver Familie anvender paa at forſkaffe ſig ſelv de nødvendige Klæder og Fangeredſkaber; kun de ſaakaldte Vandſkindsklæder leveres i færdigſyet Tilſtand paa Handelen. Det var imidlertid vel værd at underſøge om ikke en og anden Beſkjeftigelſe for de mange ledige Hænder og navnlig Fruentimmerne kunde udfindes, iſær for den lange Vintertid. Den førſte Betingelſe herfor var rigtignok en bedre Samfundsorden, end den, der nu exiſterer. Men forøvrigt ville vi blandt ſaadanne mulige Induſtrigrene fremhæve Skindberedning og Bundtmagerarbeide. Den nuværende Skindberedning beſtaaer i Skindenes Befrielſe for Fedt i Urinballien, hvorpaa Afhaaringen og Blødgjøringen for det meſte kun ſkeer ved mechaniſke Midler. Ved Blegning og Farvning tilberedes dernæſt ſmukke kouleurte Skind. De, der ſkulle bruges til Baade, lader man ganſke gjennemtrænges af Tran, og Haarene

losne sig ved Henliggen. Da disse Arbeider udføres med megen Færdighed og svarende til Brugen i Grønland, kan dette heller ikke feile, at de samme Folk maatte kunne lære at tilberede Gjenstande for det europæiske Marked, saasom allunerede Skind, og deraf atter Handsker m. m.

De i det Foregaaende omtalte beboede Pladser kunne kun forsaavidt bære dette Navn, som Befolkningen der regelmæssig opholder sig noget over Halvdelen af Aaret. I April, undertiden endog i Marts, flytte Grønlænderne ud og begive sig paa Reisen for at forfølge deres Erhverv, deels Sælhundefangsten, deels Rensjagt og Fiskeri paa andre Steder. Dette er uomgjængelig nødvendigt paa Grund af disse Erhvervskilders Beskaffenhed, og hvor dette ikke finder Sted, der skeer det kun fordi Befolkningen er gaaet tilbage i økonomisk Henseende, idet den mangler de dertil fornødne Konebaade og Telte. Man maa derfor beklage, at en ikke ringe Deel af Befolkningen paa denne Maade er afskaaren fra at benytte Sommerens Hjelpekilder; nogle af dem søge at følge med de andre, som endnu ere i Besiddelse af de fornødne Reiseapparater, andre maa ganske blive hjemme, boe i de forpestede Vinterhuse og indskrænke sig til det, de kunne erholde paa selve Stedet, eller som Kajakkerne kunne hente i den nærmeste Omegn. Dette finder navnlig Sted ved de ovenomtalte Pladser, hvor de gode Fangeres Antal er aftaget.

Boliger og Baade. I Henseende til disse Gjenstande er der kun ringe Forskjel mellem Nord- og Sydgrønland. Vinterhusene ere dog noget større og bestemte for flere Familier, jo længer sydpaa; smaa Forraadshuse, især til tørrede Fisk, ved Siden af Boligerne blive der ogsaa hyppigere. Konebaadene ere vel ogsaa baade noget hyppigere og større.

Vinterhuſene ere ſmaa Jordhytter, opbyggede af Steen med Græstorv og derover et fladt Tag af Flydebrænde, bedækket med Græstorv. Indvendig ere de omtrent 6 Alen brede, 3 à 4 Alen høie, og efterſom de ere beſtemte til 1 eller flere Familier, fra 6 indtil 18 Alen lange; en ſmal Gang, ſom man maa krybe igjennem, fører til Døren. I de oprindelige Huſe have Væggene vel altid været beklædte med Skind, ligeſom Vinduerne udelukkende have beſtaaet af ſammenſyede Tarmeſkind. Da disſe Huſe, deels formedelſt deres Sneverhed og Ureenlighed, ſamt Mangel paa Ventilation, deels fordi de flade Tage ikke ere iſtand til at holde Regnen ude, med mindre de bedækkes med Skind, maatte anſees baade for uſunde og for udelukkende al Orden, Reenlighed og Sands for Eiendoms Erhvervelſe og Opbevarelſe, har Handelen ſiden 1841 været beſtræbt paa at ſkaffe Grønlænderne de nødvendigſte Midler til Huſenes Forbedring, hvortil en aarlig Sum af 2000 Rdlr. ved en kongelig Reſolution blev normeret. Man udſendte først hele Træhuſe, ſom blot behøvede at reiſes og at omgives med en Jordvold, men da disſe viiſte ſig deels mindre henſigtsmæſſige, deels alt for koſtbare, har man ſenere foretrukket at ſælge de raae Træmaterialier, ſamt Kakkelovne og Vinduesruder til en nedſat Priis, og paa Afbetaling i 4 Aar, og forøvrigt overladt Grønlænderne ſelv at benytte dem paa bedſte Maade. Kakkelovnene, ſom Grønlænderne først ikke ret ſyntes om, ere nu temmelig ſøgte af dem, Brædder til Panneling og Gulv ligeledes. Derved er der opſtaaet endeel Forſkjellighed i den tidligere eensformige Maade, hvorpaa Huſene vare udſtyrede, men Forbedringerne ere dog hidtil forſtørſtedelen kun komne de Indfødte, ſom ſtaae i Handelens Tjeneſte, tilgode.

De fra Hjemmet udsendte saakaldte dansk-grønlandske Huse saavelsom de efter deres Mønster i Grønland byggede have spidst Tag af Brædder og Loftsrum; Værelset er pannelet og forsynet med Gulv samt Kakkelovn; Indgangen er ikke saa lav og snæver, og har et lille Siderum til Kjøkken eller Ildsted. Af disse Huse findes der ialt omtrent omtrent 64, af hvilke dog henved $^3/_4$ tilhører Handelens Folk og Catecheter. Endvidere kan man antage, at omtrent 50 af dem holdes i taalelig god Stand. Enkelte ere endog hyggelige og ordentlige efter europæisk Maalestok, og maa det bemærkes, at der blandt saadanne ogsaa findes nogle af de faa, som tilhøre Grønlænderne udenfor Handelens Tjeneste, tildeels paa afsides Steder. Resten derimod ere uordentlige og forfaldne, og gjelder det om disse Huse i det Hele, at de fordre aarlig Tjæring og anden Reparation, som Grønlænderne ikke altid have Midler og Leilighed til; de fleste af dem lide derfor af Utæthed og Fugtighed. Af de øvrige grønlandske Huse med flade Jordtage ere omtrent 124 forsynede med Kakkelovn, samt forstørstedelen mere eller mindre fuldstændig pannelede og tildeels med Brædegulv. Af dem kan man kun antage, at $^1/_3$ ere taaleligt reenlige og ordentlige, Resten slette og aldeles ikke bedre end oprindelige grønlandske Huse uden Kakkelovne eller Brdæder, men tildeels langt slettere, end disse i Almindelighed ere. Ikkun 90 af disse Kakkelovne tilhøre Grønlændere udenfor Handelens Tjeneste.

Endelig findes der omtrent 342 Huse, i hvilke der ingen Kakkelovn findes og kun sjeldent nogle Brædder ere anbragte paa Væggene eller Gulvet; af disse ere enkelte, men neppe $^1/_{10}$, taaleligt rene og lyse, dog findes der atter blandt dem enkelte, med Bræddegulv og Pannel eller i Mangel deraf med hvide Skind paa Væggene, og saa reenlige og ordentlige,

som man kan vente det ved den grønlandske Levemaade. Dette er meest iagttaget paa ganske afsides Steder. Størsteparten derimod maa ansees for saa slette og ureenlige, at ingensomhelst Forbedring i Levemaaden eller Opkomst i økonomisk Henseende er tænkelig blandt de Mennesker, der skulle beboe dem, og over 50 Huse staae omtrent paa det laveste Trin af Usselhed, som man kan tænke sig for menneskelige Boliger overhovedet.

Vi have saaledes ialt 530 Huse, og falder der 12 Beboere eller 2 Familier paa hvert Huus, hvilket Forhold ogsaa er det almindeligste og bliver det endnu mere, da de større Huse til flere Familier efterhaanden deles i mindre. I det Hele synes der hos Grønlænderne, ved det større Antal Fornødenheder, som Handelen har indført, at være indtraadt Tendens til at hæve de tidligere Fælledsskaber og mere at holde hver paa sit. Men, som man af ovenstaaende vil see, i Henseende til Boligerne overhovedet staae Grønlænderne endnu paa et meget lavt Trin. Man kunde vel sige, at de fleste Huse bære Præget af kun at være et Øieblikks Værk, foranlediget ved den indtrædende kolde Aarstid, som har nødt Indvaanerne til i Hast at opstable de nærmest for Haanden liggende Stene og Græstørv, for at søge et midlertidigt Ly derunder. Det er imidlertid vist at Grønlænderne ingenlunde mangle Lyst til at anskaffe sig nogenlunde menneskelige Boliger; derpaa tyde de smukke reenlige og ordentlige Huse, som man kan træffe endog paa ganske isolerede Pladser, hvor sjeldent en Europæer har været. Saadan Bestræbelse strander selvfølgelig, ligesom Erhvervslysten, paa den manglende Samfundsorden endog indenfor en Families Kreds. Hvis Nogen vil gjøre noget udenfor den sædvanlige Opstabling af Murene, der i Reglen forrettes af Fruentimmerne, saa er han i Reglen ene

om det, da han kun sjeldent har synderlig Magt over sine Huusfæller. Han har derfor hverken Ære eller Tak for sit Arbeide, og saaledes taber ogsaa han let Lysten og synger hen i den fælles Slovhed, i hvilken enhver kun tænker paa sig selv og paa den umiddelbare Beskyttelse mod Sult og Kulde. Paa enkelte Steder, hvor mange Grønlændere findes sammenhobede ved et Handelsetablissement eller ved de herrenhutiske Missioner treffer man saaledes neppe et eneste taaleligt godt Huus ved Siden af de smukke og ordentlige Huse der tilhøre Handelens Folk; Ligegyldigheden gaaer næsten til det Yderste, idet Huusbeboerne aarlig noget ud paa Vinteren begynde at skjære Spaaner af Tømmeret i Taget, for at faae Brændsel, og ligeledes i Nødsfald brænde Brædderne af Briren, hvorpaa de sidde og ligge. Først rives Huusgangen ned, selve Taget er gjerne modent til at styrte sammen, naar Foraaret kommer, og paa ikke faa Steder har man kun flade Steen med noget Græs eller Mos over at ligge paa. De der ere saa dybt sunkne, staae naturligviis ikke til at redde ved direkte Hjelp med Materialier, thi dem savne de ikke; det skjønneste Drivtømmer ligger saa at sige opstablet netop omkring de samme Steder. Derimod kan der nok være Tale om at komme dem til Hjelp, der føle den fornødne Drift. Det har viist sig, at de fra Hjemmet udsendte Huse med Brædtetage ikke ere praktiske, da deres Vedligeholdelse fordrer for meget af fremmede Materialier, og de blive en Art Drivhusplanter, der ikke kunne trives her. De flade Jordtage beholde altid den Ulempe, at de ikke kunne holde tæt for Regn; derimod er det forsøgt ved Julianehaab at forsyne et Par Bygninger med spidse Tage af Græstorv paa islandsk og færøisk Viis. Disse Tage blive udmærket tætte, vedligeholde sig selv og kunne bygges af Materialier

som næsten haves allevegne. Det vilde derfor sikkert være muligt at udfinde en saadan Bygningsmaade som var afpasset efter de lokale Forholde; men i det Øiemed maatte man vistnok søge at uddanne indfødte Tømmermænd, der paa passende Maade kunde opmuntres til at uddanne den bedst mulige Bygningsmaade og faae denne efterhaanden indført. Dertil haves der udmærket duelige Folk i Grønland; Drivtømmeret vilde ved passende Benyttelse kunne afgive de fornødne Bjælker og Spær til vistnok over 20 Huse aarligt, og der manglede kun Brædder, samt Kakkelovne og Vinduesruder at tilføres fra Hjemmet. De hidtil brugelige grønlandske Huse med Bræddetag, anslaaes til en Værdi af 56 Rdlr., efter de nedsatte Priser, hvorved deres Anskaffelse skulde lettes Grønlænderne. Dog skal den fulde Priis, hvori de staae Handelen, naar de skulle tilhugges hjemme, beløbe sig til det 4 dobbelte.

Af europæiske Bygninger findes der i Sydgrønland ialt:

4 Kirker, hvoraf den ene og største ved Godthaab er bygget af Muursteen, 30 Alen lang, 17 Alen bred og til Taarnspidsen 30 Alen høi; de øvrige ere af Træ.

16 større Vaaningshuse, hvoriblandt nogle tillige med Boutik, Varelager o: a:

24 mindre Vaaningshuse for Betjentene ved de mindre Handelsanlæg, ligeledes tildeels med Varelager.

28 større Bygninger til Opbevaring af Spæk og Tran, samt Tranbrænding.

23 mindre Bygninger til Værksteder, Bagerier, Mandskabsstuer o: a:

14 større Pakhuse, især til Proviant og omtrent 50 mindre Jordhuse.

Hertil komme endelig 4 større Vaaningshuse med tilhørende Kirker og Udbygninger, tildeels byggede i Sammenhæng, og tilhørende den herrnhutiske Mission.

De europæiske Bygninger have Mure, deels af Kampesteen, deels af Tømmer, som de norske Huse, og Tage af Brædder eller i de senere Aar paa nogle Steder af Skifere. Ved det paa disse Bygninger anvendte Udtryk „større" menes dog kun en Længde af 20 à 30 og en Bredde af 15 à 16 Alen, samt kun for enkelte, en Høide af 2 Etager.

Grønlændernes Reisebaade eller de saakaldte Konebaade ere fra 24 til 36 Fod lange, 5 Fod brede og 2½ Fod dybe, samt ganske fladbundede. De største kunne bære en Last af 6000 ℔ eller 1½ Commercelæster, de mindre det Halve heraf. Desuagtet ere de, da kun Ribberne og Tofterne ere af Træ, det øvrige af Skind, saa lette, at 8 à 10 Mand ret godt kunne bære dem paa Ryggen overland. Dette gjør dem udmærket skikkede til Transporter, især da Befolkningen saa godt kjender Omgangen med dem, og Lekkager paa Skindet, som saa let kunne bevirkes af Isen, hurtigt kunne repareres. Foruden Træværket, der kan erholdes af Flydetræ, udfordres der til en saadaan Baad fra 12 til 20 Sælskind, som syes vandtæt sammen og udspændes meget stramt derover i vaad Tilstand. Dette Betræk maa aarlig fornyes, men det gamle er fortrinligt til Telt, saavelsom til at lægge over Husstaget, til at sye Forraadsposer af o. a. — Man pleier at anslaae Baadene til en Værdi af 20 Rdlr., hvorved dog bemærkes at Arbeidet ikke godt lader sig beregne; Pindeværket tilsnittes almindeligviis om Vinteren i Husene. Disse Baades overordentlige Vigtighed for Grønlænderne er indlysende, da de uden dem ikke alene ere afskaarene fra at reise ud om Sommeren og indsamle Forraad, men tillige mangle Telte og

Poser til at gjemme deres tørrede Fisk i. Derfor er det et sørgeligt Syn, naar en Konebaad har henstaaet et Aar over, af Mangel paa Betræk, og Eierne saa smaat begynde at skjære Tømmeret itu til Brændsel; thi saa er det paa eengang ude med et Par Familiers Velstand. Af Konebaade findes der, ifølge specielle Optællinger 277 i hele Sydgrønland foruden endeel, som tilhøre Europæerne. Dette giver 1 Baad for 22 Personer, hvilket udentvivl maa ansees for et Misforhold, hidrørende derfra, at enkelte Egne kun ere meget slet forsynede, saa at der endog gives 1 Plads med 160 Indvaanere uden en eneste Konebaad. Hvor Beboerne derimod ere i Velstand, falder der 12 à 16 Personer paa en Baad og dette Forhold maa ansees for ret passende, saavel i Henseende til 2 à 3 Familiers Tarv, som til Baadens Besætning, der bestaaer af Fruentimmer, medens Mændene følge i Kajak, og kun een ældre som Styrer. Det kan heller ikke være vanskeligt for et saadant Antal at anskaffe og vedligeholde en Baad, hvorved det hovedsagelig kommer an paa Skindene; thi vi saae at der blandt dem i Gjennemsnit maae være Fangere, som erholde ialt omtrent 100 Sælhunde aarligt.

Kajakkerne have vi alt omtalt; af dem findes der som tilhørende de Indfødte udenfor Handelens Tjenenste c. 1375, hvilket Antal udentvivl ogsaa maa ansees for et Misforhold. Thi Kajak burde enhver Dreng over 10 Aar eie; man seer endog enkelte Fædre som have lavet Kajakker til deres 6 à 8 aarige Sønner og tage dem med sig, naar de roe ud. Men paa de fleste Steder maae Drengene noies med at øve sig i laante Kajakker til de blive næsten Vorne. Denne Ligegyldighed er høist beklagelig i Betragtning af Kajakkens Vigtighed paa den ene, og Billighed paa den anden Side, da den kun fordrer 3 Skind til aarlig at betrækkes og Pindeværket

kun har en ringe Værdi. Da der ialt findes 1860 Indfødte af Mandkjønnet over 10 Aar, Handelens Folk fraregnede, og da dertil endeel af ovennævnte Kajakker tilhøre Drenge under 10 Aar, bliver der, naar man tillige fraregner nogle som Oldinge eller svage, dog 3 à 400 tilbage, som ikke ere forsynede med Kajak, og af hvilke Halvdelen ere store nok til at fiske, men som nu ganske ere afskaarne fra Midlerne til at erhverve noget og til at lære at tumle sig paa Søen, saaledes som en Grønlænder bør kunne det. Dette er saameget desto beklageligere, som der, hvormeget end Befolkningen paa enkelte Steder kan være gaaet tilbage, dog uden Undtagelse er en medfødt Lyst hos Drengene til at øve sig i Kajakken og følge med de Andre paa Søen. Direkte staaer Størsteparten af disse desværre ligesaalidt til at hjelpe, som de, der i andre Henseender ere gaaede tilbage; thi det vil let indsees, at hvor et saa simpelt Redskab ikke kan anskaffes, der vil det, som skjenkes, kun i enkelte Tilfælde blive vedligeholdt og benyttet; i Reglen vil det, efterat Betrækket er opslidt, snart finde Anvendelse som Brændsel.

Foruden de her nævnte grønlandske Fartøier holdes der af Europæerne i Landet 29 Konebaade, og specielt af den kongelige Handel: 1 mindre Skonnert, 1 Jagt, 16 mindre Transportfartøier og 65 Slupper og Joller.

Om Sommeren boe Grønlænderne i Telte, som laves af de brugte Betræk fra Baadene. I gode Telte findes der desuden et særskilt indvendigt Betræk af Skind, med Haarsiden indadvendt, men saadanne træffer man ikke allevegne. Derimod hjelpe mange sig paa ynkelig Maade med usle Stumper og Lapper. Antallet af Teltene, som nogenlunde fortjene dette Navn, staaer i et vist Forhold til Konebaade,

dog ere der endeel flere, maaskee 400 Stykker ialt. Disse ere ikke tilstrækkelige for hele Befolkningen, paa flere Steder beboes derfor Vinterhusene ogsaa om Sommeren.

Klædedragten, som vi i Hovedsagen have omtalt under Forbruget af Skindvarer, adskiller sig neppe fra den i Nordgrønland brugelige, kun at Fugleskind finde mere Anvendelsen, hvorimod egentlige Sælskindspelse med Haarsiden udadvendt forstørstedelen ere gaaede af Brug. Derimod er Anvendelse af Toivarer, navnlig billige Bomulds, saavel til Overtræk paa Pelsene, som til Linned, nu ganske almindelig og navnlig i sidstnævnte Henseende vistnok af Nytte. Det hele aarlige Forbrug deraf beløber sig til 40,000 Alen, eller 6 à 7 Alen pr. Individ.

Fødemidler produceres aarlig, som vi have seet, i en meget stor Mængde, og findes der vel faa Lande, hvor de haves i den Overflødighed, og hvor de staae i en saa ringe Priis, samt dertil ere saa fede og kraftige som i Grønland. Naar vi sammenfatte hvad der i den Henseende er anført i det Foregaaende under Produkterne, da saae vi, at der aarlig i Gjennemsnit produceredes og consumeredes:

Rensdyrkjød	500,000 ℔
Fuglekjød	100,000 -
Sælhundekjød med Spæk paa....	3,500,000 -
Desuden af Spækket kan antages at blive spiist fornemmelig til tørrede Fisk og til Vegetabilier omtrent 1000 Tdr. eller	240,000 -
Kjød af Hvaldyr, med Spæk paa	100,000 -
ialt af Kjød og Fedt...	4,440,000 ℔

Angmakſæt, beregnede i friſk Tilſtand	2,500,000 ℔
Kabliau, ligeledes.....	800,000 -
Lørreder, Nepiſæt og Helleflynderne, ſamt det af Haierne benyttede anſlaaes til	500,000 -
Fiſkene, ſom erholdes baade om Sommeren og om Vinteren, i almindelige Aar	1,200,000 -
ialt af Fiſk...	4 Millioner ℔

Hertil komme over 200,000 ſtørre Søfugleæg, over 1000 Tønder Bær, et ſtort Quantum Tang og Muslinger, og endelig Svaner og endeel lidet nærende Vegetabilier.

Derimod kunne de fra Europa gjennem Handelen indførte Proviantſorter ſlet intet Udſlag gjøre ſom Fødemidler, thi fraregner man det, ſom Europæerne og de Indfødte i Handelens Tjeneſte med Familier, ſom ogſaa meeſt leve af Kjød og Fiſk, ſelv nyde deraf, ſaa falder der kun rigelig 100,000 ℔ Brød og Meel ſamt 100 Tdr. Gryn og Ærter paa den øvrige Befolkning, og deraf conſumeres atter Størſtedelen af dem, ſom boe ved Kolonierne og have privat Fortjeneſte der, hvorimod den bedre eller egentlig produktive Klaſſe kun kjøber lidt deraf, meeſt i den gode Fangetid, naar de have lidt tilovers, ialt neppe 10 ℔ Brød pr. Individ om Aaret. Dette har endda kun været Tilfældet i den ſenere Tid, da Udſendingen af denne Artikel er tiltaget, for faa Aar ſiden vare diſſe Artikler ſaa godt ſom ukjendte. Det ſamme er Tilfældet med den ringe Deel af de ovenfor nævnte Kabliau, ſom tørres og udſælges i Landet ſelv for Handelens Regning, omtrent 1/10 af de Kabliau, ſom fiſkes ialt. Thi foruden hvad der af den anvendes til offentlig Underſtøttelſe i Trangstid, forbruges ogſaa diſſe forſtørſtedelen af Handelens Folk og dem, der have lidt Fortjeneſte igjennem dem, med andre Ord dem,

som have lidt at kjøbe for i den knappere Aarstid. Grønlænderne i Almindelighed kjøbe slet intet deraf.

Ovennævnte Qvantum Fødemidler giver, naar man antager, at ogsaa de Indfødte, som faae Kost af Handelen, desuagtet skulle have deres fulde Part af det, 748 ℔ Kjød med Spæk og 645 ℔ Fisk pr. Individ aarligt, altsaa omtrent saameget som 2 ℔ fedt Kjød og 2 ℔ Fisk daglig i hele Aaret, foruden Bær, Qvaner, Tang, Muslinger og Æg. Dette Qvantum er dog et Minimum, og sikkert større i Virkeligheden, navnlig med Hensyn til Fiskene, hvis Produktion i Vinterens Løb det er saa vanskeligt at gjøre et Overslag over. Men da disse Fødemidler ikke produceres eens hele Aaret igjennem og da der kun vises ringe Omhu med at gjemme dem, bliver ogsaa Consumtionen meget uligelig fordeelt. Fra Mai til November er der intetsteds og heller ikke i slette Aar nogen Mangel derpaa; tvertimod maa man antage, at der i denne Tid vises en efter europæiske Begreber grændseløs Ødselhed og Uorden dermed. Dog samles der i Løbet af Sommeren et ikke ringe Qvantum, som gjemmes i tørret Tilstand, ligesom fra November af frisk under Sneen. I Julianehaabs Distrikt med 2600 Indvaanere beløb dette Forraad, efter specielle Overslag, i 1854 sig til 400 Tønder Spæk i Skindposer, 26,000 ℔ tørret Kjød, 120,000 ℔ tørrede Fisk og 50,000 ℔ frisk Sælhundekjød, henliggende under Sneen, dog saaledes at en Deel af de tørrede Sager allerede var fortæret før Udgangen af November. Nordefter aftager denne Indsamling af Vinterforraad efterhaanden, og i Nordgrønland er den kun meget ringe. Men selve Tidsrummet fra December til April, i hvilket Fuglefangsten falder, foruden Hvidfisk, endeel mindre Sælhunde og paa nogle Steder Rensdyr, kan endog i mindre gode Aar antages at producere ½

Million ℔ Kjød og Spæk, eller over ½ ℔ pr. Individ daglig, og Mangelen udfyldes endelig til alle Tider med de omtalte Fisk, der kunne erholdes til enhver Tid af Aaret.

At de her opregnede Talstørrelser, som en nøiere Undersøgelse har ledet os til, kunne have nogen Rimelighed, vil ogsaa ved en ganske flygtig Betragtning af Grønlændernes Levemaade og Constitution være indlysende. Man seer kun faa Steder saa fede og velnærede Physionomier som i Grønland, fornemmelig blandt Fruentimmerne, der have mindre Anstrengelse end Mændene, saavelsom ogsaa blandt smaa Børn. Hvad der kan fortæres under Klapmydsefangsten, naar en Hval er fanget, eller ved lignende høitidelige Leiligheder, grændser til det Utrolige. Man har udregnet, at de Grønlændere, som hjælpe ved at fange Sælhunde i Garn og som ere Folk i en ung og kraftig Alder, fortære 8 à 10 ℔ Kjød daglig i flere Maaneder, uagtet de Stykker tørt Skibsbrød, som desuden medgives dem, udgjøre en stor Deel af den Løn, de erholde for Arbeidet. Man vil heraf ogsaa kunne gjøre sig en Forestilling om, hvad saadanne Folk maae forstaae under knap Kost. Trods de store og i den Grad over hele Aaret fordeelte Hjælpemidler er der dog i det Hele jevnlig Tale om Trangstid i Vintermaanederne, og fornemmelig i Februar og Marts. I Almindelighed bestaaer saadan Trang kun i Mangel paa Kjød og i den udelukkende Fiskeføde i længere Tid, saasom og Mangel paa Spæk til at spise sammen med Fisk, Muslinger og Tang, især naar dertil kommer Mangel vaa Brændsel til at koge ved. I sjeldnere Tilfælde ere Muslinger og Tang den eneste Føde i flere Dage, men ikkun i meget sjeldne Tilfælde kan man antage, at virkelig Hungersdød er indtruffen. Sligt kan kun skee paa isolerede Pladser, under Sammentræf af flere ugunstige Omstændig-

heder, eller med enkelte svagere Individer, der ringeagtes og tilsidesættes af de Andre, og under almindelig Mangel ganske forsømmes. Forøvrigt er der mellem almindelige Aar og Trangsaar aldeles ingen skarp Forskjel; der gives hvert Aar en Tid, i hvilken man lever i Overflødighed, og en anden, i hvilken man mærker, at man maa knibe lidt og slæbe sig igjennem saa godt man kan. Grønlænderne kalde dette „ajorsardlune", hvilket vi Danske feilagtig have oversat ved Trangstid eller Sultetid, da det dog egentlig betyder: „at føle Mangel", eller „ikke at kunne tilfredsstille alle sine Ønsker." Kun i Henseende til Handelens Udbytte er der stor Forskjel paa Aarene, da den skal leve af det, som er tilovers i den gode Fangetid; men selv om denne har været nok saa slet, kan der følge en for Befolkningen meget god Vinter derpaa.

Det er af det Foregaaende aabenbart, at kun en, efter europæisk Anskuelse grændseløs Ligegyldighed med Fødemidler kan foranledige, at der overhovedet kan være Tale om Mangel, selv i de allersletteste Aar. Man skulde neppe troe, at Grønlænderne paa en vis Tid af Aaret regelmæssig sælge tørrede Fisk for en Priis af omtrent 1/4 eller 1/2 Skilling pr. ℔, og Sælhundekjød paa lignende Maade, og at der endnu blandt fornuftige Mennesker kan være Tale om, gjennem Handelen at udsælge Skibsbrød, der er bagt i Kjøbenhavn, til en Hverdagsret i Grønland og navnlig til at afhjælpe Mangel om Vinteren. De samme Grønlændere, som sælge deres Angmaksæt for en saadan Spotpriis, vide, at der et Par Maaneder derefter kommer en Tid, da de gjerne kjøbte dem tilbage for den 10dobbelte Priis; man seer ogsaa Exempler paa, at fattige Enker paa saadanne Steder, hvor Handelen driver Garnfangst, for udrettet Arbeide efter frit

Valg hellere ville have 18 Skilling til at kjøbe lidt Kaffe og Brød for, end Kjøddet af en heel Sælhund, af hvilke nogle faa Stykker vare tilstrækkelige til at forsyne dem med en god Føde for hele Vinteren. Kort sagt Kjøddet betragtes om Efteraaret i den gode Fangetid af Grønlænderne, saavelsom af Europæerne som noget aldeles Værdiløst, det henslænges og nedtrædes i Snavset og uddeles eller sælges ikke i Pundevis, men kun som hele eller høist halve Kroppe. Disse tilsyneladende saa jammerlige Forholde tør dog imidlertid ikke ganske mistroste os i Henseende til Grønlændernes Fremskridt i ordentlig Levemaade og materielt Velvære. Sagen har nemlig et temmelig naturligt Sammenhæng; Fødemidler produceredes af Grønlænderne, under deres oprindelige Levemaade, i saadan Mængde, at der ikke var Anledning til at nogen skarp Eiendomsret i Henseende til dem skulde udvikle sig, Odselheden var saaledes afpasset efter Midlerne og efter den Forsynlighed, som Erfaringen havde lært dem, at Næringssorger ikke bleve større, men snarere mindre hos dem, end hos andre Nationer. Men nu kom Europæerne og Handelen med dem; derved fik de samme Produkter, navnlig Spækket en anden Værdi, ligesom og Consumenterne tiltoge og Producenterne aftoge ved den Leilighed, der gaves til anden Fortjeneste. Den nationale Økonomi kom derved ud af Ligevægten, og i sin Forlegenhed, ved at høre om jevnlig og tiltagende Trang blandt Grønlænderne, greb Handelsbestyrelsen til nogle høist uheldige og upraktiske Bestemmelser om Hjælp og Understøttelse, istedetfor at lægge Grunden til en fastere og efter de forandrede Forholde afpasset Eiendomsret.

Vi ville komme tilbage paa dette Punkt nedenfor; kun turde det endnu bemærkes, at de her omtalte Onder endnu langtfra have berørt den større Deel af de Indfødte, men

meest kun dem, der boe nærmest omkring Kolonierne, at der endnu ere gode Kræfter at bygge paa, ligesom vi jo og saae, at Midlerne til Underhold ere meget rige. Ligesom det derfor intet Under er, at et Samfund uden al borgerlig Orden, uden selv de simpleste faste Love for Eiendomsret og for den Enkeltes Stilling ligeoverfor de Øvrige, maa blive staaende paa Standpunktet af Øieblikkets Nydelse og derfor komme i Trang for de første Fornødenheder, selv om disse produceres i nok saa stor Mængde, saaledes kunne vi paa den anden Side vente saameget desmere af enhver Foranstaltning, der træffes i Henseende til den hidtil saa aldeles forsømte og foragtede Samfundstilstand.

Ligesaa billige, som de Fødemidler ere, der produceres i Landet selv, ligesaa kostbare maae paa den anden Side de blive, der skulle tjene til de faa, i Landet værende Europæres Underhold, deels paa Grund af den vanskelige Transport, deels fordi der altid maa vedligeholdes en saadan Forsyning, at der af de vigtigere Sorter, saasom Meel, Brød o. s. v. haves 1 Aars, af Fedevarer ½ Aars Behov liggende i Forraad paa den Tid, den nye Forsyning ventes med Skibene. Hvad Kjød og Fisk angaaer, da have vi seet, at disse Varer haves af god Qvalitet i Grønland selv.

Brændsel og Lys. Disse Gjenstande have vi allerede omtalt i det Foregaaende. Uagtet Kakkelovnene, hvormed nu om trent ¼ af de grønlandske Huse ere forsynede, vistnok gjøre stor Nytte, er dog den grønlandske Steenlampe et saa kjært, nationalt Huusgeraad, saavel til Lysning, som til Varmning, at den endnu bruges ved Siden af Kakkelovnen og vist aldrig ganske vil blive afskaffet. Vanskeligt er det at gjøre et Overslag over Grønlændernes eget Forbrug af Spæk til Lamperne; efter de Overslag, vi have gjort, skulde det være 2000 Tdr.

ialt, eller 4 Tdr. til hvert Huus, hvilket ogsaa kan have nogen Rimelighed, men dog maaskee i Virkeligheden er noget større. I Henseende til Økonomien dermed gjælder det samme, som om Fødemidlerne. Foruden det aarlige Forbrug af Tørv, Skovbrænde og Drivtømmer, udsendes der aarlig 8 à 900 Tdr. Steenkul, hvoraf dog kun en meget ringe Deel udgaaer til grønlandske Huse. At Grønlænderne let vilde kunne forsyne sig med Brændsel til Kakkelovne, have vi i det Foregaaende seet.

Populationsforhold. Mandtalslisterne for de tidligere Aar, navnlig indtil 1820 eller 1830 ere ikke ganske fuldstændige og paalidelige, da der ikke kunde føres behørig Control med de endnu Udøbte, saavelsom med de tilreisende Østlændinge. Nu besidde vi dog saadanne Oplysninger, at vi med Vished kunne sige, at Befolkningen i en Række af Aar har været i Tilvæxt, dog saaledes at denne deels synes at have været mindre gunstig end i Nordgrønland, deels i de seneste Aar atter synes at have taget en betænkelig Vending til det Modsatte. Efter de aarlige summariske Mandtalslister af 31te December, er Befolkningen fra 1830 til 1849 tiltaget fra 4735 til 5938, eller med 25,4 pCt. Deraf hidrørte, saavidt bekjendt 3,6 pCt. fra Indvandring; Resten giver altsaa kun 1,1 pCt. aarlig, hvorimod vi saae, at den i Nordgrønland fra 1830 til 1850 havde været 2,3 pCt. aarlig (I. Deel Pag. 196). Fra 1852 til 1855 har derimod Dødeligheden været overveiende i Sydgrønland, idet Befolkningen er aftaget fra 6255 til 6128, medens der i disse Aar vistnok har herskket Misfangst og Nød, men dog ingen almindelige eller større Epidemier. Efter Beregninger af Holbøll have de tydske Menigheder viist et langt uheldigere Forhold end de

danske, idet hine fra 1830 til 1850 have tiltaget med 11,6 pCt., disse derimod med 35,6 pCt.

Hvad Forholdet mellem de forskjellige Kjøn og Aldersklasser angaaer, da have vi netop nu en Folketælling fra det seneste Aar, og ville vi derfor hellere meddele Resultaterne af samme i et nedenfor meddeelt Tillæg eller Resumé for begge Inspektoraterne under eet.

Efter et Gjennemsnit af 14 Aar, i hvilke ingen betydelige Epidemier have fundet Sted, blive de aarlige Fødsler 3,7 pCt., Dødsfaldene 2,8 pCt. af Folketallet. Epidemierne synes forøvrigt, med Undtagelse af Kopperne, ikke at have en lignende Indflydelse paa Dødeligheden og Levealderens Bestemmelse, som paa Island. — Vi besidde kun sparsomme Data til at bestemme Dødeligheden i de forskjellige Aldersklasser, Dødsaarsagerne og Sygdomsforholdene i det Hele, dog turde det være passende, efter de faa Erfaringer, vi besidde, at undersøge*), hvad Indflydelse Grønlændernes saa eiendommelige Levemaade samt Kajakfangst have paa Dødeligheden og Sygeligheden. Man skulde antage, at de meget slette Vinterhuse med den fugtige, indeknebne og af mangehaande Ureenligheder forpestede Luft maatte yttre en meget uheldig Virkning. Men der spores dog ingen direkte Følger deraf, og hidrører dette udentvivl derfra, at baade Børnene og Mændene tilbringe Størstedelen af Tiden, ogsaa om Vinteren, i det Frie, og at hele Befolkningen, i alt Fald hvor den er i sin Velmagt, tilbringer Sommeren i de mere luftige Telte, og forstørstedelen under aaben Himmel. Derimod fremkalde Skindklæderne og den megen Ureenlighed meget hyppige Hud-

*) De her følgende Oplysninger ere meddeelte af den nuværende Læge ved Godthaab, Hr. Lindorff, og uddragne deels af hans egne Optegnelser, deels af Inspératets Archiv.

sygdomme. Bylder forekomme meest hos Mændene og opnaae enorme Størrelser, saa at de ikke sjeldent efterlade Saar paa 6 Tommers Diameter. Af Hudsygdommene ere over Halvdelen af Tilfældene Fnat; men ved den forsømte Pleie og utrolige Ligegyldighed faae Hudsygdommene undertiden saadan Overhaand, at der, idet flere Sygdomsformer blande sig sammen, fremkaldes en Tilstand, som man i daglig Tale kunde fristes til at kalde Spedalskhed, om den end aldeles ikke er den derved betegnede bestemte Sygdom. Man har saaledes for et Par Aar siden seet et Fruentimmer paa 30 Aar' hvis Hud ved en saadan Forsømmelse i den Grad var bleven bedækket med Saar, at der neppe var en reen Plet paa en Fingers Brede tilbage, og at hun selv neppe mindedes at have seet sin Hud. Øiensygdomme ere meget hyppige og fremkaldes ved Modsætningen mellem Mørket i Husene og den hvide Snee, samt Mændenes Anstrengelse af Øinene under deres Jagt.

Fødemidlernes Qvalitet, som næsten udelukkende ere animalske og navnlig bestaaende af det blodrige Sælhundekjød samt betydelige Qvantiteter Fedt, betinger sikkert en særegen Constitution, der var værd nøiere at undersøges. Men Sygdomstilfældene, der væsentligst hidrøre fra Føden, fremkaldes dog vel hovedsagelig ved dens uregelmæssige Fordeling over Aarstiderne og compliceres ved Veirligets Indflydelse under Omflytningen i de forskjellige Boliger, mangelfuld Beklædning og uordentlig Levemaade i det Hele. De yttre sig om Vinteren i den knappe Tid, naar Fisk udgjøre Hovedføden, meest som Diarrhoe, men forøvrigt som forskjellige catarrhalske Tilfælde, der almindeligviis ere epidemiske og forbundne med Sting eller Brystbetændelse af en meget farlig Natur. Ved Siden af en saa stor, aarlig gjentagen Afvexling i Leve-

maaden paa de forskjellige Aarstider, saavel hvad Føde som Boliger angaaer, som man neppe kjender hos nogen anden Nation, turde man sikkert vente vigtige Oplysninger af en Undersøgelse over Sygelighedens Gang og Sygdomstilfældenes Antal i de forskjellige Maaneder af Aaret. De direkte Data, som det imidlertid er lykkedes hidtil at samle, have paa Grund af de vanskelige Lokalforholde kun været høist ufuldstændige. Da Lægen om Vinteren boer fast ved et Sted, hvor han kun har en ringe Deel af Befolkningen om sig, og derimod om Sommeren reiser omkring snart til det ene Distrikt, snart til det andet, har Sammenligningen mellem de hidtil talte Sygdomstilfælde om Sommeren og om Vinteren ikke kunnet lede til noget direkte Resultat Dertil kommer, at Grønlænderne, som boe Europæerne nærmest om Vinteren, almindeligviis ere de usleste og mindst forsynlige, lettere melde sig syge, naar de tillige lide Mangel og kunne vente Understøttelse med Sygekost, end om Sommeren, naar de deels spredes ad, deels leve i Overflødighed af Kjød og Fisk og derfor tvertimod af Lægen kunne vente Paamindelse om at holde Diæt. Vi ville derfor her indskrænke os til at undersøge, paa hvilken Tid af Aaret der herster størst Dødelighed, da denne under alle Omstændigheder afgiver en omtrentlig Maalestok for Sygdommenes Farlighed. I den Anledning have vi af Kirkebøgerne uddraget og optalt, hvormange Personer der ere døde i et Tidsrum af 26 Aar, i enhver Maaned af Aaret. Disse Beregninger, der ere anstillede for de danske Menigheder ved Godthaab, Frederikshaab og Julianehaab (hvor dog Optegnelserne manglede i et Mellemrum af 4 à 6 Aar), og for Tidsrummet fra 1828 til 1853, have ledet til et ret mærkelig Resultat, nemlig at der blandt en Befolkning, som i Løbet af denne Tid er steget til et Antal af 2504, aarlig i Gjennemsnit indtraf:

(Sælhundene stærkt i Aftagen. Fisk erstatte Kjødspiserne — tildeels Mangel — Ophold i Vinterboligerne — Hyppig Diarrhoe).

i Januar 3,5 Dødsfald.
= Februar 3,2 —
= Marts 3,5 —

(Sjeldnere Mangel. Tildeels god Fangst af Sælhunde og federe Fisk. Omskiftning af Husene med Telte, tildeels endnu i meget raakoldt Veir).

= April 2,7 —
= Mai 3,1 —

(Tiltagende Sælhundefangst. Aldrig Mangel paa Fødemidler. Omflakkende Liv og Ophold i Telte).

= Juni 4,1 —
= Juli 4,3 —
= August 6,8 —

(Den gode Fangetid. Stor Umaadeholdenhed i fede Kjødspiser og Bær. Omflytning fra Teltene i Huse, tildeels for tildigt efter Veirliget. Sting, Influenza, Forstoppelse, farlige Brystbetændelser).

= Septbr. 6,3 —
= October 7,6 —
= Novbr. 7,5 —

(Sælhundene atter i Aftagen). December 4,3 —

Der ere i denne Periode indtrufne saavel gode, som og af de haardeste og trangeste Vintre. Intet abnormt Aar har havt nogen Indflydelse paa den her fremstillede Tiltagen og Aftagen af Dødeligheden i Maanedernes Løb; tvertimod har i hvert enkelt af de benyttede Aar ganske det samme gjentaget sig, ligesom og i den usædvanlig trange Vinter 1853—54 Dødeligheden i Julianehaabs Distrikt kun var halv saa stor i selve den saakaldte Sultetid, som umiddelbart før og efter. Ligeledes er det mærkeligt, at den knappe Tid heller ikke

synes at øve nogen indirekte Indflydelse, saaledes at der skulde vise sig en pludselig Tiltagen af Dødeligheden om Foraaret, naar Maverne efter den langvarige Fiskediæt atter fyldes med Kjød og Fedt og Leiligheden til Forkjølelser desuden er størst, ved Omflytningen fra de tætte og snævre Huse til Teltene, medens der endnu hyppig herske Storme med Frost og Snee. Skjøndt man nu vistnok heraf ikke tør drage nogen ligefrem Slutning, (der vilde komme til at staae i Modstrid med Alt, hvad man har fremført om Grønlændernes Lidelser i den saakaldte Sultetid og i deres usle Vinterhytter), eftersom deels Sygeligheden ikke kan maales efter Dødeligheden alene, og denne tillige fremkaldes af andre, os ganske ubekjendte kosmiske Indflydelser (I Danmark er, saavidt vides, Dødeligheden i April dobbelt saa stor, som om Efteraaret), er det dog utvivlsomt, at den Fiskediæt, som dette Naturfolk er sat paa om Vinteren, spiller en væsentlig Rolle som Modvægt mod den, hos andre Nationer ukjendte Fraadsen i fede Kjødspiser den øvrige Deel af Aaret. Uventvivl fremkaldes ved denne Umaadeholdenhed en Tendens til Betændelser, navnlig Brystbetændelser. I Julianehaabs Distrikt yttre disse sig navnlig hyppig og i en paafaldende Grad som Sting og Influenza, der meget jevnlig ere af en saa ondartet Natur, at de i et Par Dage nedbryde de kraftigste Constitutioner og bortrykke Folk i deres bedste Alder ved en temmelig hurtig Død. I de seneste Aar have disse Sygdomme raset høist fordærveligt, men meest om Efteraaret og jævnt aftagende ud paa Vinteren, alt som Kulden blev strengere og Fødemidlerne knappere. I Modsætning hertil synes Hungersygdomme, der som Dødsaarsager have viist sig saa fordærvelige paa Island (see Schleisners Skrift derom), kun at spille en underordnet Rolle i Grønland, ligesom og Tilfælde af virkelig Hungers-

død ere meget sjeldne, og intet Udslag kunne gjøre ligeoverfor dem ved andre Ulykkestilfælde.

Foruden Sting, Influenza og en godartet, meget hyppig Catarrh ville vi blandt Epedemier fremfor alt nævne Børnekopperne, der udelukkende have været indførte ved Skibene, den første Epidemi i 1734, som antages at have bortrykket 2 à 3000 Mennesker, den anden i 1800, som blev tilført fra Nordgrønland og ikke naaede videre end til den nordligste Koloni, Holsteensborg, hvor den viste sig saa frygtelig, at den i det samme Aar bortrykkede 350 Mennesker, kun 17 bleve helbredede og 23 ganske undgik Smitten. Den store Fare, som denne Sygdom udsætter det sparsomt befolkede Land for, kan der derfor ikke nokſom tages Forholdsregler imod. — I Aarene 1782 til 85 herskede der fra Julianehaab til Godthaab en mærkelig og meget dødelig Epidemi, om hvis Natur man dog kun har høist ufuldstændige Oplysninger. Den bortrykkede i Godthaabs Distrikt 363, ved Fiskernæsset 85 Mennesker, og siges at have været pestagtig. — Kighosten blev ført til Landet i 1838, men synes ikke at have været meget dødelig.

De nyfødte Børns slette Pleie under det omflakkende Liv turde muligen ogsaa fremkalde endeel Dødelighed, men vi besidde ikke Data til med Bestemthed at afgjøre dette.

Blandt Dødsaarsager ved Ulykkestilfælde turde det vel nærmest være af Interesse at omtale Kajakfangsten, som den Beskjæftigelse, til hvilken Befolkningens hele Existens er knyttet. Blandt 4770 optalte Dødsfald imellem 1782 og 1853 ere de 415 angivne med Dødsaarsagen: „Omkommen i Kajak", altsaa 8,7 pCt. af Dødsfaldene, hvilke for det nuværende Folketal give omtrent 14 aarlig, hvorimod en direkte Optælling af disse Tilfælde siden 1815 kun har givet 10,5

aarlig eller 7,4 pCt. af Dødsfaldene, unægtelig ogsaa et stort Antal, hvis det ikke opveier noget derved, at de Omkomne tildeels ere ældre Mænd, hvis resterende Levealder dog kun var kort. Det store Antal Enker, der beløber sig til det 4 dobbelte af Enkemændenes, forklares ogsaa tildeels herved. Sammenlignet med Islændernes Fiskeri i aabne Baade, hvormed man (see Bergsoes Statistik) kan antage, at omtrent 11000 Mænd ere beskjeftigede, af hvilke aarlig over 50 druknе, da giver Kajakfangsten i Sydgrønland, hvormed kun 1400 Mennesker ere beskjeftigede, henved det dobbelte Antal Dødsfald. Men herved maa man bemærke, at de islandske Fiskere for endeel kun drive Fiskeri som Sideerhverv, og forøvrigt ere Bønder, samt at de Omkomne paa Island meest ere Folk i deres bedste Alder, i Grønland tillige Drenge og Oldinge, eftersom det er hele den mandlige Befolknings daglige Beskjeftigelse fra tidligste Ungdom af, at gaae i Kajak. Tager man Fiskerne paa Vestmanno alene til Sammenligning (see Schleisner om Island Pag. 90), da synes deres Levevei at være endnu farligere og at kræve endnu flere Offre, end Kajakfangsten.

I Henseende til Dødelighed overhovedet synes der at herske en mærkelig Forskjel mellem Julianehaabs Distrikt og det øvrige Inspektorat, eftersom Forholdet mellem Døde og Fødte, beregnet af en lang Aarrække, i hiint er 1000 : 1130, i disse derimod 1000 : 1509. Hvad Aarsagen hertil kan være, er ganske ubekjendt. I Henseende til Dødelighedens Fordeling over Aarets forskjellige Maaneder synes der ingen saadan Forskjel mellem Lokaliteterne at finde Sted.

I Inspektoratets Archiv forefandtes der en, om end noget ufuldstændig Samling af de aarlige, af Handels-

betjentene og Missionærene forfattede Mandtalslister af 31te December, paa hvilke det sidstforløbne Aars Fødsler, Dødsfald og Dødsaarsager ere opgivne. Skjøndt disse Dødsaarsager af forskjellige Grunde ere ufuldstændige og upaalidelige, turde de dog, paa Grund af deres store Antal, nemlig ialt 4770 fra den ældste Tid indtil nu, og i Mangel af noget bedre have et vist Værd, hvorfor vi her ville meddele en Liste, paa hvilken de angivne Sygdomme ere opstillede under de originale Benævnelser, kun noget sammendragne, idet vi have troet at det kun vilde medføre unyttig Vidtløftighed, at indlade sig paa en Drøftelse af de opgivne Sygdommes Natur:

	Antal	pCt.
Omkomne i Kajak	415	8,7.
Druknede paa anden Maade	59	0,2.
Ihjelfrosne	8	0,2.
Nedstyrtede fra Fjelde	19	0,4.
Knuste af Isfjelde (i Konebaade?)	8	0,2
Dræbte	2	0,04.
Følger af Mishandling	2	0,04.
Andre ulykkelige Hændelser	37	0,8.
Forgiftning (ved Kjødet af en Hvalros 1819)	36	0,7.
Borteblevne	5	0,1.
Spæde Børn qvalte i Søvne	16	0,3.
Spæde Børn paa anden Maade	222	4,6.
Almindelige Børnesygdomme	407	8,5.
Alderdomssvaghed	384	8,05.
Halssyge	21	0,4.
Brystsygdomme	139	2,9.
Sting	471	9,9.

	Antal	pCt.
Catarrhalsk Feber (Influenza?) Snue etc.	622	13,1.
Betændelsesfeber	95	2,0.
Forraadnelsesfeber, Nervefeber, Typhus	16	0,3.
Kighoste	96	2,0.
Hjernebetændelse	17	0,4.
Tæring	230	4,8.
Vatterſot	30	0,6.
Gigt og Rheumatisme	3	0,06.
Skjørbug	3	0,06.
Colik, Mavekrampe og andre Mavesygdomme	73	1,5.
Underlivssygdomme	8	0,2.
Brækning	33	0,7.
Diarrhoe	11	0,2.
Diarrhoe og Brækning	6	0,1.
Forstoppelse	18	0,4.
Brok	1	0,02.
Steen	2	0,04.
I Barselseng	116	2,4.
Kræft	6	0,1.
Udslet	76	1,6.
Rosen	2	0,04.
Bylder	50	1,05.
Koldbrand	2	0,04.
Contusioner	4	0,08.
Blodspytten	84	1,7.
Andre Blødninger	48	1,0.
Hastig døde	12	0,25.
Krampe, Epilepsie	86	1,8.
Beenedder	2	0,04.

	Antal	pCt.
Hævelse	105	2,2.
Sindssvaghed og Raseri	3	0,06.
Selvmord	3	0,06.
Forskjellige Sygdomme	93	1,9.
Epidemi (De foromtalte større Epidemier 1782 og 1800 ere ikke optagne i denne Liste)	98	2,05.
Dødfødte (formodes ofte ikke opgivne)	16	0,3.
Uangivne Aarsager	449	9,4.
Ialt	4770	100,0.

Mission og Underviisning. I kirkelig Henseende er Befolkningen deelt mellem 4 danske Menigheder, der indbefatte 4202, og 4 herrenhutiske Menigheder, som indbefatte 1988 Indfødte (i 1854). De danske Menigheder bestrides af 3 Missionairer, foruden 1 Seminarieforstander og 1 Seminarielærer, der tillige fungerer som Missionærer for Godthaab med Fiskernæsset. Under dem sortere der 13 Katecheter, og Overkatecheter, med en Løn af over 100 Rdl. aarlig, 3 mod 50 à 100 Rdlr., 5 med 10 à 50 Rdlr. og 50 med indtil 10 Rdlr. i Løn aarlig. I Henseende til selve Underviisningsvæsenet meddeles her en Udsigt, forfattet af den nuværende Seminarieforstander Hr. Janssen, der har fungeret i en Række af Aar som Missionær ved Holsteinsborg, Julianehaab og Godthaab, altsaa i hele Inspektoratet, paa Frederikshaab nær. Denne Meddelelse, der specielt var bestemt til Afbenyttelse her, lyder saaledes:

„Det vil være indlysende, at Skoleunderviisningen hos et normadiserende Jagtfolk altid har at kæmpe mod større og mindre Vanskeligheder end dem som møde paa Nationernes høiere Udviklingstrin. Den indfødte Befolkning i Grønland forlader i Regelen sine faste Vinterboliger ved Foraarets

Begyndelse og befinder sig den halve Deel af Aaret i Adspredelse, hvorved al stadig Undervisning afbrydes og Overopsigten med Børnenes Udvikling i høi Grad vanskeliggjøres. Men ogsaa dette Folks faste Vinterboliger have en overordentlig spredt Beliggenhed. Dette er en nødvendig Betingelse for et Jagtfolks Subsistens og fremgaaer tydeligst af den Kjendsgjerning, at en Befolkning paa 8 à 9000 Sjæle beboer en Kyststrækning af henved 300 Mile og desuden inde i mangfoldige og dybe Fjorde. Nogle faa, ja ofte kun et eneste Huus udgjør hver enkelt beboet Pladses Bebyggelse, og disse saa lidet talrigt befolkede Steder ere adskilte fra hverandre ved Havets Udstrækning, ved Isens Drift, ved uoverstigelige Fjeldmasser og saaledes ganske isolerede fra hverandre; hervved spredes Kræfterne og et usædvanligt Antal Lærere gjøres fornødent; saaledes i Holsteinsborgs Missionariat sædvanligt 18, i Godthaabs 12, i Frederikshaabs 12, i Julianehaabs over 20, foruden alle de indfødte Lærere i de fire Brødreunitetens Menigheder. Hertil komme Vanskelighederne, som for europæiske Geistlige reise sig fra dette afsondrede Folkeslags Oldtidssprog, baade i Form og Væsen saa aldeles forskjelligt fra alle europæiske Sprogstammer; fra det Bekostelige og Besværlige, iblandt et saa lidet talrigt Folk at skabe og vedligeholde en selvstændig Litteratur; fra Folkets hele Eiendommelighed, særegne Forhold og Tilstande, Tænkning og Anskuelser, hvis rette Forstaaelse og Vurdering altid maae blive en Grundbetingelse for enhver Bestræbelse, der gaaer ud paa at paavirke Nationen og føre den frem til et høiere Udviklingstrin. Vanskelighederne fra Klimatets Strenghed og Naturens Raahed fremgaae ligefrem af Landets Beliggenhed."

„Og dog kunne vi, naar der fremsættes Spørgsmaal om Skoleunderviisningens Standpunct og den deraf fremgaaede Folkeoplysning, trods alle disse og flere Vanskeligheder, med fuld Sandhed og glad Tilfredsstillelse udtale det betydelige Resultat, at saagodtsom den hele indfødte Befolkning i Syd-Grønland kan læse og en stor Deel af samme tillige skrive, et Resultat, som man jo forgjæves vilde søge i ikke faa af de saa høit civiliserede, saa gammel christelige Stater i Europa."

Det er paa det Bestemteste ikke i fjerneste Maade nogen Overdrivelse i at sige, at det hele Folk kan læse; Undtagelserne ere saa faa, at de Intet veie, og ville kun findes blandt enkelte Gamle, der enten ere fødte i Hedenskab, ere

vorne døbte, eller i Tiden have tabt den engang vundne Færdighed, uden dog derfor at savne det skrevne Ords Oplysning, thi de lade sig forelæse af Andre; i den yngre Slægt udgaaer nu Ingen uden at være i Besiddelse af dette uskateerlige Middel til aandelig Udvikling. Ikke blot kan Nationen læse, men der læses ogsaa meget og hyppigt, for ikke at sige hver Dag; thi en stor og almindelig Læselyst er fremherskende i Folket. Vel kunde det ved første Diekast synes, som om denne Læselyst var indskrænket indenfor en snæver Kreds, men dette er dog kun tilsyneladende, da den forhaanden værende Litteratur er uendelig i sit Indhold, idet den endnu saa at sige udelukkende bestaaer af Bibelen og Skrifter, der tjene til dennes Belysning og Forklaring; det er en naturlig Tingenes Orden, at et saa ungt christeligt Folks Litteratur endnu kun lidet er kommet udenfor denne Kreds. Den hellige Skrift findes i hvert et Huus, selv i den fattigste Hytte, det Nye Testamente er Skolebørnenes daglige Læsebog og i Regelen Grundlaget for hver Aftens Bedetime i de indfødte Catecheters Huse, hvor Menighederne forsamle sig. Som et Vidnesbyrd om den almindelige Læselyst circulere flere Manuscripter i Folket, endog fra Colonisationens første Tider, saaledes en Historie i Dialog fra Poul Egedes Dage om en af de Indfødte, der dengang førtes til Danmark, saa og oplevede saa mange vidunderlige Ting og senere vendte tilbage til sit Fødeland."

„Mindre almindelig er vel endnu Færdigheden i at skrive og tabes lettere i de fremadskridende Aar. Dog benytter Nationen dette Middel til aandelig Udvirling i ikke ganske ringe Grad, hvorom det betydelige Antal Breve fra Indfødte til Indfødte bære Vidnesbyrd, hvilke hver Gang medfølge, naar Europæerne sende Kajakposter fra Colonie til Colonie. Alle Anmeldelser og forskjellige Beretninger og Andragender fra de afsidesboende indfødte Catecheter til Missionairerne skee ligeledes i Regelen skriftlig. En Deel af disse Catecheter, navnligen blandt de ældre af dem, ere endnu selv kun maadelige Skrivere, der i deres Barndom kun lærte at skrive i Sneen; men dog drives Skriveunderviisningen nu allevegne, hvor der holdes Skole, idet Missionen forsyner hver Plads med det fornødne Materiale og Hjælpemidler hertil, og paaseer ved de sig tilbydende Leiligheder den rette Anvendelse heraf, saa at Færdigheden i Skrivning gradeviis tiltager i større og større Almindelighed. De ovenfor omtalte Manuscripter, der i mange Afskrifter ere gaaede fra Slægt til

Slægt, vidne ligeledes her, som ogsaa en Samling af over hundrede Breve fra Indfødte, i Løbet af nogle faa Aar tilkomne Anmelderen heraf, med et baade i Form og Indhold efter Omstændighederne meget antageligt Præg."

„Af hvad ovenfor er anført om Brugen af den hellige Skrift, vil det være klart, at saavel Skolebørnenes som Folkets religiøse Uddannelse og Liv hvile directe paa Skriften selv, men dennes uendelige Indhold meddeles tillige Børnene ved den daglige Underviisning lige til Confirmationen gjennem en Lærebog i fem Hovedafsnit, Loven, de tre Troens Artikler, Bønnen, Daabens og Nadverens Sacramente; et kortere Udtog, oprindelig bestemt for Hedninge, finder nu kun sjelden Anvendelse, undertiden paa Børn af ringe Aandsevner. Forud for Brugen af denne større Lærebog anvendes en Oversættelse af Luthers Catechismus til de mindre Børn."

„En Mangel synes det at være ved den grønlandske religiøse Skoleunderviisning, at den i Europa saa almindelige særegne Underviisning i Bibelhistorie her har meget vanskeligt ved at hævde sig en Plads, og er egentligen endnu kun kunstigen paatvunget ved selve Colonierne, hvor Missionairerne i Regelen have stadigen Ophold; ved Udstederne derimod, hvor Nationen mere er overladt til sig selv, er den vel atter og atter paabegyndt, men ligesaa ofte tilsidesat og forsømt. Dette har sikkerligen sin Grund deri, at Nationen med en rigtig Takt fornemmer, at Evangelierne ere Historie, og at en stor Deel af det Gamle Testamente er Historie, hvortil Børnene ved den ovenanførte Brug af Skriften hver Dag have Adgang; de nationale Lærere finde det derfor uden Tvivl overflødigt at udstykke den hellige Historie og gjøre den til Gjenstand for en særegen Underviisning. Medens altsaa Skolebørnene i Europa ad en Omvei udtogsviis deelagtiggjøres i den hellige Historie, øse de grønlandske Børn af selve Hovedkilden. Hiin formeentlige Mangel turde derfor muligen være et Fortrin. Dog da vel ikke alle Børnene mægte at overskue og ordne det hele historiske Stof i selve Skriften, vedbliver Missionen sine Bestræbelser for den særegne Underviisning heri, og har til den Ende i den seneste Tid ladet trykke paa eengang baade Birchs og Balslevs Bibelhistorier i de Indfødtes Sprog."

„En bestemtere paaviselig Mangel ved Skoleunderviisningen og den deraf følgende Folkeoplysning er, at den europæiske Regnekunst endnu er saa lidet dyrket og tilegnet, hos den største Deel af Nationen næsten ukjendt, uagtet mange

Europæeres ivrige Bestræbelser herfor allerede gjennem en temmelig lang Aarrække, uagtet Udgivelsen af Regnebøger, Forsyning med Apparater, endog chinesiske Regnemaskiner; men det har hidtil Alt været næsten forgjæves. Nationen er paa det Bestemteste opvakt, lærvillig og videbegjerlig; hvorfor vil den da ikke optage denne Regnekunst? Uden Tvivl maa den have en fornuftig Grund dertil, og det er sikkerlig denne, at den finder, at den ikke har nogen Brug for denne Kunst og derfor nødigen vil spilde Tid og Flid paa disse fremmedartede Lyd og Tegn. Og man maa give den Ret i, at hos et Folk, hvor den circulerende Pengecapital langtfra udgjør 10 Rdlr. pr. Hoved, kan der ikke være Leilighed til store Regnestykker; og til at opbevare Sælfjød og tørrede Fisk i tilstrækkelig Mængde er sikkerligen christelig Varsomhed og dermed i Forbindelse staaende aandelig Udvikling et langt mere probat Middel end Arithmetik. Det sangvinske Haab hos en Deel Europæere, at Sult og Nød vilde formindskes, Mangel paa Forsynlighed overvindes, naar Nationen blot lærte rigtigt at regne med europæiske Tal, Reguladetri og Brøk, finder sin Gjendrivelse i det allerede Sagte. Hvad der fremdeles med god Grund har forhindret den europæiske Regnekunst, er, at Nationen forud har, og sandelig ogsaa anvender, sin egen nationale Regnekunst med dens eiendommelige Femtals-System, der er meget anvendeligt og tilstrækkeligt til Folkets Fornødenhed, men rigtignok vilde være temmelig ubeqvemt til høiere Arithmatik og Bogholderie. Dog da Missionen meget godt veed, at den europæiske Regnekunst er et virksomt Middel til Forstandens (ikke Fornuftens) Uddannelse og Skærpelse, saa vedbliver den rolig sine begyndte Bestræbelser i denne Henseende; hvad Frugt og Følge disse skulle have, beroer paa, hvorvidt det vil lykkes at bringe dem i Samklang med Folkets Fornødenhed og practiske Brug.

„Altsaa den hele Befolkning kan læse og læser meget og gjerne, en stor Deel af den kan skrive, og af den opvorende Slægt lære nu Alle at skrive, men i europæisk Regnekunst er Befolkningen endnu meget ukyndig. Det er det Resultat som fortiden viser sig som Frugten af den herværende danske Missions Bestræbelser for Skoleunderviisningen og den deraf fremgaaede almindelige Folkeoplysning. Folkets hele Troesliv, kirkelige og sædelige Forhold og Udvikling ligge udenfor Grændserne af nærværende Betragtning."

„Men selve hiint Resultat med Hensyn paa Skolevæsenet er saa betydeligt og tilfredsstillende, at ovenfor Staaende

visseligen kunde foranledige os til at spørge, med hvilke Midler det er opnaaet, og hvorledes hine mange og særegne Vanskeligheder ere blevne overvundne, især naar vi betænke de ikke faa Skyggesider ved den herværende danske Mission. Men Sagen vil sees i et andet Lys, naar man betænker, at den ingenlunde er udført eller gjennemført med de faa, enkeltstaaende, saa hyppigt vexlende Missionairer, der under megen menneskelig Skrøbelighed have været Kirkens og Skolens Tilsynsmænd i dette afsondrede Land, men at ganske andre og mægtigere Grundkræfter her have arbeidet og udvirket, hvad hidtil er opnaaet. Folkets egen eiendommelige Nationalitet under en selvstændig og fri Udvikling, styret og baaren af Christendommens egen opdragende Magt, disse tvende ere de mægtige Kræfter, hvilke her, som oftest uhindrede, have kunnet virke i Forening, idet den danske Mission i sand protestantisk, evangelisk Aand har givet Folket selv Guds Ord og dertil hørende Hjælpemidler og Forklaringer i Hænde og overalt i Landet under Navn af Catecheter indsat udvalgte, ansete Mænd, af Folkets egen Midte som Skolelærere og Prædicanter. Vel er Undervisningen i den christelige Troeslære Overlevering, og Missionen fortsætter endnu vedvarende denne af salig Hans Egede begyndte kirkelige Gjerning, men Læren har her viist sin overmenneskelige Kraft i svage Menneskers Hænder, idet den ikke som en død Ting er gaaet fra Haand til Haand, men som en levende opdragende Magt har grebet Folket som den ogsaa er greben af det. Og det er saaledes, at det, der vilde have været umuligt for Missionairerne at udrette, er bleven udrettet ved disses Hjælpere af Folkets egen Midte i mange Led."

„En Daarlighed vilde det være, om man formeente nu heri at kunne hvile, og uden videre førte Bestræbelser roligen saae en høiere Udvikling imøde; thi det er en Selvfølge, at hine hidtil benyttede Hjælperes Virken er indskrænket inden bestemte snevre Grændser, som en Følge af deres eget Standpunkt og deres Mangel paa forudgaaende Uddannelse og Opdragelse til Kirkens og Skolens Gjerning. Naar man fandt det tjenligt at indsætte en saadan national Hjælper ved en Ældres Død eller paa en ny bebygget Plads, da udvalgte man, efter sit større eller mindre Kjendskab til Menighedens Medlemmer, eller efter Raadførelse med de andre indfødte Catecheter, hvilkensomhelst af de paa Stedet boende Mænd, som med en christelig Vandel og et uplettet Rygte forenede den meste Indsigt i Læsning og Skrivning; flere Steder findes

tillige ansat en eller anden from, aldrende Qvinde som Læserinde for de mindre Skolebørn. Dette saa at sige reent naturlige Lærerpersonale, selv i saa ringe Grad udrustet, maatte selvfølgeligen af Mangel paa bedre Indsigt og Viden i de fleste Tilfælde ved Børnenes Undervisning indskrænke sig til en mechanisk Anvendelse af de overleverede Lærebøger, og mangle Evne til en dybere og klarere Forstaaen og Udlæggen af Skriften. Den samme Ramsemethode, hvorunder Folkeskolen i saa mange andre Lande har sukket, har derfor ogsaa for største Delen været fremherskende i det grønlandske Skolevæsen, ligesom og megen fra Hedenskabet medbragt Overtroe endnu langtfra er overvunden. I Bevidstheden altsaa om de allerede indvundne gode Resultater, i Erkjendelsen af de hidtil benyttede nationale Kræfters gavnlige, omendskjøndt mangelfulde Virken maatte Missionen, naar den ønskede at føre Skoleunderviisningen og den deraf fremgaaende Folkeoplysning frem til en høiere Udvikling, fremfor Alt være betænkt paa at forskaffe Folket Lærere med større og andre Kundskaber, end de hidtil benyttede og Folket i Almindelighed vare i Besiddelse af. Skulde et heldigt Resultat af saadan Bestræbelse kunne ventes at opnaaes, da gjaldt det visseligen paa det Kraftigste at fastholde den samme reen nationale Eiendommelighed, der hidtil har arbeidet i Forening med Christendommens opdragende Magt, efter de samme Principer at bygge videre frem paa den samme Grundvold, vel betænkende et nomadiserende Jagtfolks Betingelser og Fornødenheder paa Nationernes laveste Standpunct, og fremfor Alt ikke opføre nogen kunstig, fremmedartet, europæiseret aandelig Bygning, fra hvilken der udgik Lærere, der havde tabt deres nationale Eiendommelighed, vare blevne forfinede, forvænte, fremmede blandt deres Egne, og Intet vilde kunne udrette iblandt dem."

„Med dette fast for Øie bestræber det nu omtrent i otte Aar bestaaende Skolelærerseminarium ved Godthaab sig for, under en fuldkommen Bevarelse af sine Elevers nationale Eiendommelighed, at bibringe dem saa megen og nyttig Kundskab som mulig, afpasset efter Nationens Standpunct, Forhold, Tilstande og Fornødenheder. Hos et endnu saa ungt christeligt Folk og ved et Institut, hvis Formaal er at udsende Lærere, der ikke blot skulle undervise Skolebørnene, men tillige som Prædicanter udlægge Guds Ord i de mange spredte Menigheder, er det en Selvfølge, at Underviisningen i den christelige Troeslære og i Alt, hvad der kan tjene til at kaste Lys over denne, maa og skal indtage den første Plads og

fordre Anvendelsen af den meste Tid og de bedste Kræfter. Dette finder ogsaa Sted ved Seminariet saaledes som Undervisningen der fortiden drives, hvilket bedst vil kunne sees af en Fortegnelse over samtlige Undervisningsgjenstande:"

„Den hellige Skrifts-Fortolkning, hovedsageligen det nye Testamente, men tillige udvalgte Dele af det gamle Testamente:"

„Udvikling af de christelige Hovedlærdomme, for at samle og ordne Skriftens uendelige Indhold, tildeels som videre Udførelse af den religiøse Lærebog, der senere danner Grundlaget for Elevernes Virksomhed som Skolelærere ude i Folket:"

„Bibelhistorie, i Overeensstemmelse med, hvad ovenfor er udtalt om dette Undervisningsfag:"

„Beskrivelse af det hellige Land, en Vandring med Frelseren paa alle de i Skriften omtalte hellige Steder med vedføiede historiske og geographiske Oplysninger, saa nødvendige til Skriftens rette Forstaaen, afpassede efter Grønlændernes Ukjendskab med andre Landes Beskaffenhed og Forhold:"

„Udenadslæren af den hellige Skrift, nemlig udvalgte Afsnit af samme, at Eleverne navnligen som tilkommende Prædicanter altid kunne have et Fond af Guds Ord paa rede Haand:"

„Skriftlig Udarbeidelse, meest af religiøst Indhold, oftere af de ældre Elever i Prædikens Form, undertiden af mere almindeligt Indhold, betræffende Folkets egne Anliggender eller europæiske Tilstande, saavidt disse kunne være Eleverne bekjendte:"

„Læsning med Forstandsøvelse, en Benyttelse af de faa forhaanden værende Skrifter i de Indfødtes Sprog af ikke udelukkende religiøst Indhold, med Forklaring og Samtale over samme:"

„Historie, et først i de tvende sidste Aar anstillet Forsøg paa at oplyse Eleverne til en vis Grad om Folkeslagenes fremadskridende Udvikling og paa et religiøst Grundlag at gjøre unge Grønlændere begribeligt, hvorledes Forsynet i Oldtiden styrede Nationernes Skjæbner, saa vidunderlig førte Israels Folk, og benyttede de Omkringboende (Kaldæerne med Ægyptere, Babyloner og Assyrer, Perserne, Grækerne, Romerne) til Israels Opdragelse og Revselse, Alt til det store Maal, Frelserens Komme:"

„Geographie — ifølge Folkets Standpunkt maa ogsaa Undervisningen heri have et ganske eiendommeligt Præg og mere dvæle ved Landenes physiske Beskaffenhed og ved ov-

lysende ethnographiske Skildringer, end ved de politiske Forskjelligheder og Forhold, hvilke dog saavidt muligt bibringes og ville i Tiden kunne det mere og mere, altsom Elevernes Synskreds ved større Kundskab udvides:"

„Naturhistorie, en almindelig naturhistorisk Indledning og en fuldstændigere Beskrivelse af Pattedyrenes tolv Hovedafdelinger:"

„Regning, saavel Tavle- som Hovedregning i Overensstemmelse med, hvad ovenfor er sagt om denne Underviisningsgjenstand:"

„Skjønskrivning, Orgelspil og Sang, drives med særdeles Held, da Nationen baade er fingernem og i høi Grad musicalsk, endnu have alle Eleverne uden Undtagelse med Lethed bragt det til at kunne spille Orgel, og Gehør samt smukke Syngestemmer ere ganske almindelige:"

Dansk Sprog, hvilken Underviisning dog hidtil ikke har ledet til noget Resultat, da Seminariet paa Grund af nærmere liggende Fornødenheder endnu kun har kunnet offre ringe Tid og Kræfter herpaa:"

„Catechetiske og homiletiske Øvelser, de første afholdes ugentligen af Seminarii Elever med de forhaanden værende Skoleborn, de sidste bestaae i, at de ældre Elever jevnligen holde Foredrag i de daglige Bedetimer, som afholdes paa selve Seminariet."

„Ved Seminariet findes fortiden samlet unge Indfødte fra Landets forskjelligste Egne, og dette Samliv er hos et saa adspredt boende Folk af ikke ringe aandelig Betydning for Fremtiden, naar Eleverne træde ud i Livet til selvstændig Virksomhed."

„Da Seminariet allerede har ladet udgaae syv Elever, der som Catecheter ere ansatte i forskjellige Egne af Landet, er den gode Gjerning ikke alene begyndt, man har allerede baaret Frugt og Fro, og skal trods alle Hindringer, Modstande og Vanskeligheder fortsat, hvilende paa Folkets eiendommelige Nationalitet og Christendommens egen opdragende Magt, gaae en sund og naturlig Udvikling imøde: denne Fortrøstning have vi i Følelsen af, at vi heri ikke handle i eget, men i en Høieres Navn, der er Den, som giver Styrken til at virke, stræbe fremad, fortsætte, begynde paany og visseligen skal føre det Altsammen frem."

Godthaabs Seminarium i Syd-Grønland, Februar 1856.

Til ovenstaaende Meddelelse fra Hr. Pastor Jansen kan jeg ikke andet end tilføie, at jeg efter min faste Overbeviisning samstemmer deri, at det, som hidtil er udrettet, er meget i Forhold til de store Vanskeligheder, og at de Erfaringer, man har gjort med Hensyn til Grønlændernes Modtagelighed og Interesse for Underviisning ere i høi Grad opmuntrende. Ønskeligt var det dog vistnok ogsaa, om det danske Sprog med Tiden kunde blive mere tilgængeligt for dem, der skulle uddannes til Lærere blandt deres Landsmænd; vel vilde det vistnok være ubetimeligt at lægge nogen Vægt paa at faae Grønlænderne i Almindelighed underviste i Dansk, endsige at man, som det dog virkelig er blevet fremført i officielle Forslag, skulde have søgt at faae Dansk indført som almindeligt Talesprog i Grønland! Thi selv om dette billigedes af Fornuftgrunde, turde man vistnok snarere vente, at hvis man endog ansatte 1 dansk Lærer for hver 10de af Grønlænderne, vilde disse langt snarere faae ham til uvilkaarligt at tale Grønlandsk end han dem til at tale Dansk. Anderledes forholder det sig med de Indfødte, som skulle uddannes til Lærere; Sprogkundskab er jo anerkjendt som et vigtigt Dannelsesmiddel overhovedet, her synes den speciel at have en saameget større Betydning, som den afgiver det nødvendigste Forbindelsesled med den civiliserede Verden. — Hvad dernæst Regnekunsten angaaer, da bør det vistnok indrømmes, at det vilde være en Taabelighed, om man troede, at Færdighed i denne Retning skulde endog blot i ringeste Maade kunne befordre en mere planmæssig Økonomi, men paa den anden Side er det ogsaa kun en høist sørgelig Side af Grønlændernes Tilstand, som synes at gjøre Regnekunsten overflødig hos dem, i Henseende til dens praktiske Anvendelse, og troer jeg afseet herfra, at Grønlænderne endog have ret gode Regneevner, hvorom jeg

ikke alene har overbeviist mig ved at høre Examinationen i Skolen, men og ved den Omstændighed, at der gives flere Grønlændere, som uden at kunne Dansk og uden at have nydt nogen særegen Underviisning, bestyre Udsteder og aflægge ret ordentligt Regnskab for deres Ud- og Indhandling, Udgifter for Handelen o. s. v. — Sluttelig forudseer jeg, at Nogle muligen ville modsige den Paastand, at Færdigheden i at læse er at betragte som saa almindelig, at de af den yngre Generation, som ikke forstaae sig derpaa, ere rene Undtagelser; man vil nemlig maaskee indvende, at mange af de Børn om hvilke der paastaaes, at de kunne læse, ikkun have bragt det saa vidt, at de kunne læse i en vis bestemt Bog, som de ere blevne indøvede i. Jeg for min Part lægger ikke Vægt paa denne Indvending, til hvis Begrundelse der desuden behøvedes bestemte Optællinger. Manglerne eller Undtagelserne maatte da vel tillige søges paa de mere afsides Steder, som kun saare lidet have staaet under de europæiske Læreres Indflydelse. Jeg skal kun tillade mig at anføre, at jeg har besøgt netop saadanne afsides Pladser, og i Sandhed er bleven høist overraskет over hvad jeg der erfarede. Katecheter, som kun erholdt 4 à 6 Rdlr. i Løn af Missionen aarlig, som vare tagne ud af de Indfødtes Midte, og som i en lang Række af Aar, tildeels maaskee slet ikke havde seet Europæere hos sig, havde ikkedesmindre bragt det saavidt, at Størsteparten af Børnene paa Pladsen kunde læse op af Bibelen paa Sider, som opgaves dem iflæng, og tildeels svare paa almindelige og frit valgte Spørgsmaal i Religion og Bibelhistorie. Alle, selv ganske Smaa kunde fremsige Fadervor og læse i visse Bøger, som de havde lært, og indstillede de sig villige, hver med sin Bog, for at examineres af Præsten der kom ganske uventet, og skjøndt de Smaa neppe tidligere havde seet et saadant Besøg.

Ja, jeg erfarede endog, at en saadan Katechet foretog Reiser om Vinteren, naar han havde Tid, til Pladser, som laae et Par Mile fra hans Bopæl, for at undervise Børnene der. — Om nu selv saadanne Børn ikke havde kunnet andet, end fremsige deres Fadervor og nogle udenad lærte Sider, vilde dette da ikke allerede have været store Ting paa saadanne afsides Steder, under en saa ringe Paavirkning af den øvrige Verden, ja blot af Missionsvæsenet selv? Berettiger dette ikke til de bedste Forhaabninger med Hensyn til saavel Indvaanernes Modtagelighed for Undervisning, som ogsaa deres Sands for, ved egen Drift og Virksomhed at vedligeholde og udbrede Oplysning og christeligt Liv iblandt dem?

De herrnhutiske Menigheder med ikkun 1988 Indfødte bestrides af 13 Missionærer, foruden endeel indfødte Katecheter, eller Hjælpere, der dog erholde endnu mindre Løn, end de under den danske Mission, tildeels vel endog slet ingen regelmæssig Løn. Det besynderlige Misforhold med Hensyn til Lærernes Løn forøges endnu derved, at disse boe 3 à 4 sammen paa een Plet, uagtet netop Befolkningen er saa adspredt, og at de kun foretage faa Embedsreiser, men hovedsagelig indskrænker deres Virksomhed sig til om Vinteren, hvorimod de om Sommeren selv bestille en heel Deel Arbeider, der ere nødvendige for deres Huusholdning, saasom Indsamling af Brændsel, Hø til Kreaturer osv. Da saadanne Missionspladser ved den almindelige Fordeling af Befolkningen, med ca. 50 Mennesker paa hver beboet Plads, vilde være en Uting, have de fra første Færd af søgt at faae saa mange, som muligt, til at tage fast Bolig hos dem, ja det synes endog som om man i Begyndelsen har troet, at Missionens civiliserende Virksomhed netop skulde bestaae i, saaledes at faae dem til at opgive Nomadelivet. Senere har Handelsbestyrelsen

saavidt muligt modvirket dette og en stor Deel af de saaledes sammenhobede Grønlændere ere atter flyttede ud omkring i Distrikterne. Den skadelige Virkning af Sammenhobningssystemet paa Grønlændernes økonomiske og tildeels moralske Tilstand har ofte været Gjenstand for Besværinger fra den lokale Handelsbestyrelses Side, og vistnok kan det ikke nægtes, at Grønlænderne som boe paa disse Missionspladser, staae paa et uslere Trin end den øvrige Befolkning. Men man maa dog fremfor Alt betænke, at den samme Tendens til Usselhed gaaer igjennem det hele Væsen, at disse Steder i saa Henseende ingenlunde ere væsentlig forskjellige fra den danske Missions, men at kun flere Aarsager hist og her have samvirket til at fremskynde en Tilbagegang. Man har høilig feilet i, under Besværingen over den herrnhutiske Mission, at lukke Øinene for de større og mere indgribende Mangler i den Maade, hvorpaa man har indført Handelen blandt Grønlænderne, uden tillige at bøde paa det Derangement, som denne Berøring med Europæerne voldte i deres oprindelige Tilstand. Disse Mangler komme først, hine ere dem underordnede. Ei heller bør det overseés, at Størsteparten af Brødre-Missionærerne have været nidkjære og samvittighedsfulde Mænd, hvis moralske Exempel ikke kan have været uden Indflydelse i dette isolerede Land, at der nu ogsaa lægges ikke ringe Vægt paa Skoleunderviisningen hos dem, og at navnlig Missionær Kleinschmiedt har oprettet en særegen Skole for vordende Katecheter ved Nyherrnhut, hvor han nu endog er ifærd med at indrette et lille Trykkeri for Bøger, navnlig religiøse, i det grønlandske Sprog. Sluttelig bør det endnu tilføies, at denne Mission slet ikke koster den danske Stat noget; Udgifterne ved den bestrides af Direktionen for Brødreunitetens Missionsvæsen og beløbe sig, saavidt vides til 4 à

5000 Rd. aarlig. Missionærerne erholde deres Lønning forstørstedelen ved Tilsendelse af Varer in natura med Handelens Skibe. Forovrigt er det, som de selv erhverve sig i Grønland til deres Underhold, vel kun af ringe Betydning, og lettes det dem ved den Hjelp, de have af Grønlænderne, idet de navnlig paa hver Missionsplads holde henved 10 Tjenerinder til deres Baades Besætning, naar de hente Brændsel og Ho. Da disse unge Piger, medens de saaledes tjene, beboe et særskilt Huus, holdes til Orden og Reenlighed og staae under Missionærernes specielle Opsyn, kan denne Tjeneste tillige betragtes som et Slags Opdragelsesanstalt.

Handel. I Henseende til Bestridelsen af Handelen i Sydgrønland gjelder ganske det samme, som i saa Henseende er anført om det nordre Inspektorat; hvad derimod Udbyttet angaaer, da hersker der en betydelig Forskjel. Vi have i det Foregaaende udviklet, hvorfor baade Sælhundefangsten og Haifiskeriet altid maae blive fordeelagtigere i de nordlige Egne af Grønland, end i de sydlige, og da der ikke er synderlig stor Forskjel paa Grønlændernes eget Forbrug, maa der blive saameget desto større Forskjel paa de Qvantiteter, som ere tilovers til Handel, hvortil kommer, at de Produkter, som Handelen mere direkte har søgt at skaffe tilveie ved egen Drift, efterhaanden ere svundne ind til et meget ringe Beløb. Som Følge heraf er Handelens Produktion, i Forhold til Folketallet, ikke stort mere end Halvdelen af den i Nordgrønland. Desuagtet har Beløbet af Produktionen indtil 1852 været i stadig Tiltagen; men man feiler høiligen ved at antage at dette har sin Grund deri, at der nu fanges flere Sælhunde end tidligere. Snarere er det omvendte Tilfældet, den forøgede Produktion har kun været en mere fuldstændig Sammenskraben af det som ogsaa tidligere har været produ-

ceret, men forbrugt af Grønlænderne selv; og Midlerne dertil have været, deels den friere Handel med Kaffe, Brød og andre Gjenstande til øieblikkelig Nydelse, deels Oprettelsen af de mange Udsteder, hvorved Grønlænderne overalt have faaet Leilighed til strax at bringe deres Spæk og Skind til Torvs, ligesom disse komme af Sælhundene. Denne Kilde til Forøgelse vil altsaa snart være stoppet. Der gives nu neppe flere Steder hvor der er Leilighed til at anlægge Handelspladser, og det vilde være beklageligt med Hensyn til Grønlændernes egen Økonomi, om de afgave mere til Handelen end de nu i Almindelighed gjøre det, istedetfor at gjemme Spæk til Vinteren og Skind til Redskabet og Klæder. Siden 1852 har saaledes Produktionen atter været i Aftagen, dog muligen tillige paa Grund af Misfangst. Efter et Gjennemsnit af de sidste 5 Aar er der aarlig af Handelen indvundet, forstørstedelen ved Indhandling fra Grønlænderne:

4909 Tdr. Sælhunde- og Hvidfiskespæk,
198 — forskjelligt Hvalspæk,
506 — Hai- og Torskelever,
19 Stkr. Bjørneskind,
1858 — Ræveskind,
11,984 — Sælskind (tildeels syede som Vandskindsklæder),
6293 — Rensskind,
2866 ℔ urenset Edderduun,
3713 - Fuglefjer.

For at faae alle disse Producter, som indleveres meest i ganske smaa Portioner, og i hele Aarets Løb, samlede hos den vidtadspredte Befolkning, maa Handelen vedligeholde 6 større og 27 mindre Etablissementer, ved hvilke Grønlænderne

kunne faae dem ombyttede med deres vigtigste Fornødenheder, og desuden 1 Skonnert, 1 Jagt og 16 mindre Transportfartøier, for atter at faae Produkterne bragte sammen til de Pladser, hvor Skibene, i Reglen 4 om Aaret, kunne indtage Ladningerne.

Efter Gjennemsnittet af 5 Aar havde de i 1850 fungerende 6 Kolonibestyrere havt en aarlig Indtægt af respektive 2834, 1700, 1521, 1331, 1132, 799 Rdlr., foruden Deputat, fri Bolig og Brændsel; Assistenterne paa samme Maade fra 809 til 225 Rdlr., og en Volonteur 50 Rdlr. — Underbetjentenes Lønning har været som i Nordgrønland, maaskee lidt lavere, da der ere flere Indfødte iblandt dem, som nyde noget ringere Deputat.

I Henseende til de indførte Varer, turde det være passende at udsondre deels det betydelige Qvantum Materialier, som bruges til Handelens Bygningsvæsen og øvrige Økonomi, deels de Varer og Provisioner, som kunne antages at blive forbrugte af Europæerne, saavelsom af de Indfødte med Familie, som have Underhold ved deres Tjeneste under Handelen eller Missionen, og dernæst at see, hvad den øvrige Befolkning forbruger af enhver Artikel. En saadan Beregning er ikke vanskelig at anstille, da man kjender hele Landets Forbrug, og da det er let at gjøre et Overslag over, hvad Europæerne saavelsom de Tjenende i det Høieste kunne antages selv at have consumeret, fornemmelig af Proviant og Colonialvarer; Resten maa være forbrugt af de øvrige Indfødte, hvad enten de nu have tilbyttet sig Varerne for deres Producter, eller de have faaet dem som Betalingsmiddel for udført Arbeide o. a., eller endelig som Gave og Understøttelse. Beregner man saaledes Alt i Penge, efter de senere Aars Handels-

tarter, saa faaer man ud, at enhver grønlandsk Familie paa 5 Personer aarlig har forbrugt:

	Omtrentlig Priis
11 Potter Erter og Gryn	„ Rd. 70 ß.
90 Pd. Brod, meest Keks	8 — „ -
16 — Sukker	3 — 44 -
21 — Kaffe	6 — 64 -
7 — Tobak	3 — 41 -
8 Stkr. Cigarer	„ — 8 -
32 Alen Tøivarer, 1 Tørklæde, noget Uldentgods, Baand og Sytøi	6 — 24 -
Steen- og Leertøi	„ — 24 -
Kar af Jern og Blik, sjeldent af Kobber	„ — 20 -
Knive, File og andre Redskaber	„ — 32 -
1¼ Pd. Krudt	„ — 36 -
4 — Bly	„ — 44 -
Afbetaling paa en Riffel, høist	„ — 44 -
Pilejern, Fiskesnører og Kroge	„ — 36 -
Afbetaling paa Kakkelovne og Materialier til Husenes Forbedring	„ — 16 -
Forskjellige Varer	1 — 73 -
Jalt:	33 Rd. „ ß.

Denne Sum af 33 Rd. giver for de 1129 Familier, som man faaer ud ved at trække dem fra, som have tilstrækkeligt Underhold ved Handelen eller Missionen, omtrent 37,000 Rd., af hvilke de 23,000 Rd. fortjenes for Producter, der indleveres paa Handelen, de 14,000 Rd. for udrettet Arbeide eller for Forbrugsgjenstande, som kjøbes af de ved Handelen og Missionen Lønnede.

Naar vi nu sammenligne denne lille Liste med det, som

er anført i Skriftet over Nordgrønland (II Deel Pag. 52—64) om, hvilke Artikler de Indfødte meest trænge til og hvorledes de som en Følge deraf meest passende kunde anvende deres Midler, da gjentager sig her omtrent det samme, som ved deres Økonomi med Fødemidlerne. Man seer saaledes, at det, som Grønlænderne ialmindelighed give fleest Penge ud til, tillige er det unyttigste, nemlig Brød, hvorimod de paa det, som de kunde have meest Gavn af, nemlig de Huusmaterialier og Ovne, der tilbydes dem til nedsat Priis, kun anvende den ringeste Sum. Noget modificeres dette uheldige Forhold rigtignok derved, at Brødet meest fortæres af dem, som boe Europæerne nærmest, da det besynderligt nok, skjøndt aabenbart en Luxus i Grønland, bruges til at betale de usleste Stympere med. Ligeledes kan det vel være, at der just ikke altid har været Beholdning af Træmaterialier, af Mangel paa Skibsrum, som i de senere Aar er blevet betydeligt optaget af det voluminøse Brød, og da Handelens Folk bedst have havt Leilighed til først at blive forsynede. Men trods alt dette fremgaaer det dog tilstrækkeligt af den her beskrevne Handel, som af saa mange andre Kjendsgjerninger, at hele Befolkningens Tendens er Øieblikkets Nydelse, at man hellere kjøber det Dyreste og Unyttigste, naar det blot kan spises strax, men derimod ikke bryder sig om det, som skal gjøre Nytte, selv i den allernærmeste Fremtid, og tjene til den tarveligste Forbedring af den huslige Økonomi, selv om disse Gjenstandes Anskaffelse lettes ved nedsat Priis. Vi sige, vel at mærke, at der er en overveiende Tendens til dette Standpunkt under de nuværende Omstændigheder, hvorimod der findes Beviser nok for, at Sligt ingenlunde er grundet i de Indfødes Charaktteer alene, men snarere i de mangelfulde offentlige Indretninger.

De Indfødtes sociale Tilstand. Vi komme her

til den beklageligste Side af hele det grønlandske Væsen, nemlig den næsten exempelløse Mangel paa Love eller Vedtægter, samt paa en borgerlig Orden, der anviser Enhver den ham tilkommende Plads i Samfundet. Det lader sig med temmelig Rimelighed paavise, at Roden til de i det Foregaaende droftede Mangler i Henseende til Erhvervsflid og Velstand ligger i denne usle sociale Tilstand. Vi have allerede antydet dette ved at omhandle Befolkningen i Nordgrønland, og der søgt at paavise, hvorledes det blot kom an paa en vis Myndighed blandt Familiefædrene eller Forsørgerne og en derpaa grundet mere planmæssig Samvirken, for at en efter Klimatet og det eiendommelige Jagterhverv afpasset Velstand kunde blive almindelig; eftersom forovrigt alle materielle Betingelser derfor vare forhaanden. Nærmere betragtet viser dette sig at staae i Forbindelse med en bedre Haandhævelse af Eiendomsretten ved offentlige Institutioner, som nu ganske mangle. Da vi dertil kunne knytte nogle Betragtninger og Forslag med Hensyn til Fremtiden og disse Spørgsmaal gjelde baade for det nordre og søndre Inspektorat, ville vi opsætte at omtale dette i et særskilt Tillæg. Her derimod turde det være passende at meddele et Par Tildragelser, der vise, at det tilsyneladende Hang til det isolerede Liv ingenlunde er saa fremherskende i den grønlandske Charakter, at den nuværende Tilstand, der synes at forudsætte total Mangel paa Samfundsbevidsthed og Begreber om Rettigheder, saavel indbyrdes som ligeoverfor Europæerne, paa nogen Maade tør ansees for at være naturlig eller i Længden at kunne bestaae. Disse Tildragelser have rigtignok i det Ydre en meest religiøs Charakter, men ligesom hos mindre civiliserede Folkeslag i det Hele, og udentvivl Grønlænderne i fordums Tid ogsaa, det verdslige offentlige Liv tildeels smeltede sammen med Overtroen

eller de religiøse Skikke, saaledes have disse Phænomener vistnok ogsaa havt en anden, end den blotte religiøse Betydning.

I Efteraaret 1790 indberettede en Missionær Hveysel ved Sukkertoppen til Inspekteuren paa Godthaab, at der blandt de hist boende Grønlændere havde yttret sig Tegn til Sammenrottelse og Udskeielser, der havde sat de Danske i den største Skræk. Et Fruentimmer, ved Navn Marie Magdelene, paastod at have havt Syner og Aabenbaringer og udgav sig for Prophetinde. Hun samlede strax endeel Tilhængere, som viiste hende blind Lydighed, saa at hun blot behovede at udpege, hvilken Person hun vilde have dræbt. Dette synes at være begyndt om Sommeren, da flere Grønlændere fra andre Distrikter vare samlede der for Rensjagtens Skyld; hun drog saavel endeel af dem, som alle Sukkertoppens Grønlændere, paa 1 Familie nær, til sig i Fjorden Kangerdlursoeitsiak, norden for Kolonien, hvor de agtede at bosætte sig.. Der siges det, at hun lod 2 Fruentimmer dræbe, fordi hun foregav, ved Aabenbaringen at være underrettet om, at de vare Here. Flere Andre vare paa samme Maade udsatte for de værste Følger af hendes Forbittrelse. Den samme Prophetinde havde en Mand, Habakuk, som hun paa Grund af hans særdeles Hellighed havde givet Navnet Jesus, men som endnu det samme Efteraar af et ugift Fruentimmer blev angivet som Fader til hendes Barn, ligesom nu og andre af den formeentlige Helgens galante Eventyr kom for Dagen. Dette synes at have bragt Prophetindens Tilhængere til Frafald. Vist er det, at Sekten snart efter opløste sig, og at man senere ikke mere hørte til Prophetinden, som forblev boende paa den afsides liggende Plads, hvor hun og Habakuk nogle Aar derefter afgik ved Døden. — Imidlertid blev hendes Lære dog vedligeholdt som Tradition i Familien, og

i Aaret 1803 begyndte det samme Uvæsen at røre sig igjen; en Katechet, ved Navn Berthelsen, tog sig med megen Iver af Sagen, idet han flyttede hen til selve Pladsen, hvor Urostifterne boede og bragte dem til Fornuft. Dog leve der endnu den Dag idag et Par Grønlændere af Navnet Habakuk i den samme Egn, og siges de prophetiske Traditioner at vedligeholde sig hos Slægten.

I Vinteren 1853—54 indtraf der noget ganske Lignende ved den herrnhutiske Missionsplads Frederiksthal. Et ganske ungt Menneske ved Navn Mathæus, der udmærkede sig ved Dygtighed som Fanger, saavelsom ganske særdeles i Hensseende til Skolekundskaber, og derfor af Missionærene var udseet til at skulle oplæres til Katechet, blev pludselig meget taus og indesluttet, og søgte ofte Ensomheden. Nogen Tid efter bemærkede Missionæren, at der holdtes usædvanlige Forsamlinger i grønlandske Huse, og at de Indfødte begyndte at udeblive fra de sædvanlige Andagtsøvelser. De erfarede da, at omtalte Mathæus havde udgivet sig for Prophet og besluttet at danne en ny Menighed af sine Landsmænd, der ganske skulde losrive sig fra Europæerne. Han meente at have havt Aabenbaringer og Samqvem med Frelseren, kaldte sig nu Gabriel og samlede i Hast endeel Tilhængere, der blindt hen troede, hvad han sagde, og lovede at adlyde hans Vink. Uvæsenet greb nu i den Grad om sig, at kun ganske Faa af de Indfødte paa Missionspladsen bleve Missionærene troe, og at hele den vante Gudstjeneste og den for disse Menigheder særegne Kirkedisciplin ganske ophørte. Gabriel forrettede Vielser og andre kirkelige Handlinger, og udsendte Kajakmænd til de andre beboede Pladser for at hverve Tilhængere. Nu meente ogsaa Andre at have Aabenbaringer, og et Slags feberagtigt Vanvid bemægtigede sig snart den hele Hob.

Nogle stak sig i Hænderne og lode andre suge deraf, for at smage Sødmen af Frelserens Blod, nogle maatte aabne Munden og Gabriel blæste i den for at meddele dem Aanden o. s. v. Dertil blev der udkastet en storartet Plan, idet hele den nye Menighed om Foraaret i Konebaade skulde begive sig om paa Østkysten, for at omvende Hedningene og grunde en Koloni der. Missionærene havde kun een Vei at vælge, nemlig at forholde sig ganske rolige og gaae frem med det Gode, til Paroxysmen var overstaaet; at ville forgribe sig Ophavsmanden under den herskende Stemning vilde have været farligt og kun gjort det Onde værre. Den overspændte Tilstand lagde sig snart og en vis Tomhed indfandt sig i Gemytterne. Dette benyttede Missionærene til at styrke den lille Hob, som var blevet dem troe, og saa faldt Gabriels Tilhængere efterhaanden fra ham; med den sidste Rest flygtede han i Konebaad til den beboede Plads Komiut. Der hengave de sig nu, overladte til sig selv, paany til deres Drømmerier og de sælsomste Indbildninger. Engang forudsagde Gabriel, at Verden vilde forgaae i den paafølgende Nat; de kastede derfor alle deres Eiendele ud af Huset, for at befrie sig for alle jordiske Skatte ved denne Katastrophe. Da nu imidlertid Verden ikke vilde forgaae, gik Gabriel med Flere den følgende Dag tilfjelds, i den Tanke, at de skulde fare til Himlen. De havde Alle deres bedste Klæder paa og vare vadskede og rene, og da ei heller Himmelfarten paafulgte, trak Gabriel sine Støvler af og gik barfodet i Sneen, da han formeente, at en vedhæftende Ureenlighed havde hindret Miraklet. — Om Sommeren derpaa synes dog ogsaa denne sidste Rest af Sekten at have opløst sig, idet endog Gabriel faldt tilføie og lod sig christeligt vie af Missionærene.

Hvad Samfundets moralske Tilstand i det Hele an-

gaaer, da have vi allerede under Nordgrønland omhandlet det forunderlige og eneſtaaende Exempel, ſom Grønland frembyder paa Retsløshed og Lovløshed. Hertil komme de, fornemmelig i de ſenere Aar indſkærpede Beſtemmelſer, at de Indfødte ſkulle hjælpes af Kolonibeſtyrerne og Udliggerne, naar de komme i Mangel, og uden nogenſomhelſt beſtemt Indſkrænkning med Henſyn til Aarstiden, Trangens Størrelſe, eller de Trængendes Perſonlighed. At ſligt i det Hele kan beſtaae, vidner om, at det ikke kan være urigtigt, naar vi have paaſtaaet, at Hang til Tyveri og Brud paa Eiendomsret ingenlunde tør betragtes ſom noget Almindeligt blandt Grønlænderne, og at de i det Hele maae vide at lægge Baand paa deres Lidenſkaber, forſaavidt Sligt er nødvendigt til indbyrdes Fred og Orden. Men man bør derfor paa den anden Side heller ikke foreſtille ſig Tilſtanden idylliſk, ligeſom det og er et ganſke andet Spørgsmaal, hvorledes denne Tilſtand vil ſtille ſig i Fremtiden, da nu egentlig først Fornødenhederne ere blevne flere, Trangen og Fattigdommen ſtørre og Samfundsforholdene i det Hele, ved Berøringen med Europæerne mere complicerede; vi ville derfor nedenfor nærmere drøfte disſe ligeledes meget vigtige Spørgsmaal i det almindelige Tillæg. — Vi ville ligeledes indrømme, at vi med Henſyn til virkelige ſtedfindende Forbrydelſer befinde os paa et noget myſterioſt Gebeet. Det er jo af Autoriteterne ſelv indrømmet, at Grønlænderne ikke ſtaae under nogen egentlig Lov, uagtet de lokale Embedsmænd have Myndighed til, i graverende Tilfælde at anvende Straffemidler efter bedſte Skjønne. Man kan heraf ſlutte ſig til, at der ikke lader ſig uddrage Stort af de Optegnelſer vi beſidde. Mord vides at være forøvede deels af Overtroe, i Lighed med de i alle Lande forhen ſtedfundne Hexeproceſſer, deels

paa gamle eller affældige og sindssvage Individer, der vare deres Omgivelser til Byrde. Af det første Slags havdes et Exempel for endeel Aar siden i Julianehaabs Distrikt; dog vare Deeltagerne deri, som tildeels endnu leve, dengang saavidt vides udøbte, ligesom det og tør antages, at nogle saadanne Excesser ere forhindrede ved Missionærenes Virksomhed. Af det andet og vistnok skrækkeligere Slags haves et Exempel fra 1799, da en gammel Kone ved Kangek nær Godthaab, blev myrdet af sin Søn og Svigerdatter, da hun under en Sygdom begyndte at tale i Vildelse. De bukkede og bandt hende sammen, sloge og qvalte hende derpaa. Inspecteuren kaldte Morderen over til Kolonien, hvor han ogsaa strax indfandt sig og frimodig tilstod sin Skyld. Begge bleve da offentlig forhørte og maatte derpaa staae bundne 1 Time til en Pæl med Paaskrift, medens Grønlænderne passerede forbi, hvori de roligen fandt sig. Et andet Exempel sagdes i et af de senere Aar at være passeret i Julianehaabs Distrikt paa en afsides Ø, hvor man lod en Sindssvag, der var i Tilstand af Raseri, ligge bunden og saaledes omkomme, uden at de nærmere Omstændigheder dog ere blevne oplyste. — Endnu lever der ved en af Kolonierne en Grønlænder, om hvem det paastaaes, at han har dræbt sin Kone, og som skyes af alle sine Landsmænd. Der tales ogsaa om Barnemord, saasom udøvede paa Piger, da disse ere mindre velkomne end Drenge, ligesom og om Fostermord, men vi besidde langtfra de behørige Oplysninger til at bedømme, i hvad Grad disse Forbrydelser ere almindelige. Exempler paa virkeligt Tyveri om Vinteren, i den knappe Tid, synes at være blevne hyppigere. Forfatteren mindes neppe at have hørt noget dertil i de 3 Vintre, han opholdt sig i Nordgrønland; i de sidste Vintre derimod, ved Julianehaab og Godthaab, indtraf det gjentagne

Gange, endog med Indbrud i Europæernes Huse. Men det indrømmes, at Gjenstanden hvergang kun var en Ubetydelighed, meest kun til øieblikkelig Nydelse og foranlediget ved umiddelbar Mangel. — I Henseende til den offentlige Sædelighed staaer Sydgrønland udentvivl tilbage for Nordgrønland, og navnlig var den Prostitution, som indtil for faa Aar siden regelmæssig fandt Sted ombord i Skibene, medens de laae paa Havnene om Sommeren, oprørende og væmmelig.

5.

De enkelte Distrikters Beskrivelse.

I Henseende til Administrationen er det søndre Inspektorat deelt i 6 Distrikter, af hvilke det sydligste, Julianehaabs, indbefatter $^2/_5$ af Indvaanernes Antal, ligesom det og i Henseende til Naturforholdene viser endeel Forskjelligheder fra de øvrige Distrikter, og har en temmelig afsondret Beliggenhed. Denne Inddeling synes ogsaa selve de Indfødte at lægge nogen Vægt paa, idet de, som henhøre til samme Koloni, ogsaa ligesom regne sig sammen og sjeldent flytte fra deres Distrikt. De 5 nordligste af disse Distrikter udgjøre den i geographisk Henseende endnu mindst undersøgte Deel af Kysten; jeg har derfor indskrænket mig til det vedføiede lille Kaart over dem, som er udtaget af det bekjendte Kaart over Grønland, som findes i Graahs Reise, kun med nogle faa Forandringer og Tilsætninger, fornemmelig af Hr. Kleinschmidt, saavelsom Rettelser af Koloniernes Beliggenhed efter nyere Observationer (af Ulrich, Inglefield, Bonde). Hvis de endnu

kun af Beskrivelsen bekjendte Fjorde vare rigtigt udførte paa dette Kaart, vilde de udentvivl vise mange større Forgreninger med indesluttede Øer, og Kysten komme til at vise et langt mere couperet Udseende. Derimod er der meddeelt et Kaart i en noget større Maalestok over Distriktet Julianehaab, i Hovedsagen udført efter det af Oldskriftselskabet udgivne Kaart; og vil det findes, at de Forandringer, som jeg har seet mig foranlediget til at foretage ved det sidstnævnte, efter Jagttagelser og Oplysninger, indsamlede paa Stedet, i det Hele ikke ere af Betydenhed. De beboede Pladser ere beskrevne for de forskjellige Distrikter tildeels efter forskjellige Vintre, dog maa det bemærkes her, at de Forandringer ved Omflytninger, som nu foregaae fra den ene Vinter til den anden, kun ere ringe, da Grønlænderne med Hensyn til deres Vinterqvarterer, forstørstedelen kunne betragtes som havende faste Boliger; kun i den sydligste Deel af Landet, i Fredriksdals Missionsdistrikt er det gamle Nomadeliv endnu temmelig fremherskende. I Henseende til Produktionen paa ethvert Sted, da er samme anført efter et Gjennemsnit for Aarene 1845—49 inclusive, og efter de i denne Aarrække herskende Priser paa de grønlandske Produkter ved Auktionerne i Kjøbenhavn, i det der tillige er udregnet, hvormeget der af hele Beløbet for hvert Distrikt falder paa hvert 5te Individ eller paa hver Familie, alt saaledes, som det er skeet ved Beskrivelsen af de enkelte Distrikter i Nordgrønland, for at have et bestemt Middel til den allerede omtalte Sammenligning, ved hvilken det viser sig, at Produktionen, i Forhold til Folketallet aftager næsten jævnt fra den nordligste Koloni Upernivik til den sydligste, Julianehaab. Forøvrigt have disse Priser paa grønlandske Produkter lidt en ganske mærkelig Forandring netop siden 1849, idet navnlig Tran i Aaret 1855 og Skindvarer i

1856 ſtege omtrent til det Dobbelte af tidligere Priſer. Derimod er Produktionen i disſe ſenere Aar noget aftaget for det ſøndre Inſpektorat. Under Nordgrønland (II. Deel, Pag. 49) er omtalt den Gjennemſnitsſum, ſom falder paa hver Producent i Sydgrønland; da der ved dennes Udregning er benyttet de tidligere Aars Priſer, men de ſeneſte Aars Produktion, er den faldet lidt ringere ud, end den her ved noiagtigere Udregning vil viſe ſig.

Holſteensborgs Diſtrikt

begynder ved Nordre Stromfjord, Grændſen mellem Inſpektoraterne, og kan paſſende regnes at naae til Grundene eller Omenak, en Strækning af 23 Mile i lige Linie fra Nord til Syd. Det kan tillige antages at have en lignende Brede fra Yderøerne til Indlandsiſen, og beſtaaer, ſom vi i det Foregaaende have omtalt, af de ſtørſte Halvøer eller iisfrie Landſtrækninger i det ſøndre Inſpektorat, omſluttede af de ſtore Fjorde, nordre Iſortok og ſøndre Stromfjord, ſamt de mellemliggende mindre Fjorde, Amertlok, Ikertok og Itiblik, bag hvilke der ſynes at være betydelige Indſøer, over hvilke Rensjægerne i de nævnte ſtore Fjorde have Communikation med hinanden om Sommeren. Forøvrigt er det Indre af Landet, eller rettere af Fjordene meget lidt underſøgt; ſaavidt vides, har ingen Europæer, undtagen Kielſen, været der. Han forefandt, ſom vi ſaae, i det Hele lavere Land med mere Vegetation, end ved Yderkyſterne, hvilket ogſaa ſtemmer med Rensdyrenes Mængde der, og med andre Fjordes Beſkaffenhed. Det ydre Faſtland ſynes at have ſine høieſte Punkter i den nordligſte Deel, men forreſten er det i det Hele taget mindre høit og ſteilt end ved det næſtfølgende Diſtrikt, hvorved begge kjendeligt adſkille ſig fra hinanden, naar de betragtes fra Søen af.

Kolonien har oprindelig været anlagt for Hvalfangstens Skyld, og var endnu som saadan i Begyndelsen af Aarhundredet den vigtigste i Inspektoratet. Da denne Fangst gik tilbage, afgav den betydelige Rensjagt endeel Erstatning derfor, men ogsaa denne er i de senere Aar aftaget, og Sælhundefangsten har altid kun været ringe, udentvivl tildeels formedelst Hvalfangsten. Efter Gjennemsnittet af Aarene 1845-49 blev der aarlig i Distriktet produceret 340 Tdr. Sæl- og Hvidfiskespæk, 139 Tdr. Hvalspæk, 8 Tdr. Aadselspæk, 7 Tdr. Flydefedt, 99 Tdr. Hai- og Torskelever, 169 blaae og 133 hvide Ræveskind, 1094 Sælskind, 1037 ℔ raa Edderduun, 5455 Rensskind, 257 Sæt Vandskinds-Klæder, ialt til en Værdi af 23,062 Rdlr., hvilket giver 150 Rdlr. pr. Producent. Efter Gjennemsnittet for 1851—55 have de øvrige Produkter omtrent holdt sig paa det samme, men Antallet af Rensskindene er sunket til det halve.

Distriktet havde den 1 October 1855 ialt 847 Indvaanere, hvoraf 10 Europæere. Ifølge en af Kolonibestyrer Elberg forfattet Designation af 15de October 1855 fandtes der:

20 Udmærket gode Fangere
63 gode og almindelige dito
52 maadelige dito og Begyndere,
18 som vel blot vare Fiskere

162 Kajakker
152 Rifler
42 Konebaade
5 Hundeslæder

} tilhørende de Indfødte,

Efter samme Opgivelse maatte man i dette Distrikt som udmærket gode Fangere betragte saadanne, som i det Høieste fangede 80 Sælhunde, som almindelige saadanne, som fangede 40 à 60 Stkr., og endelig som middelmaadige eller slette saa-

danne, som ikkun erholdt 20 à 40 eller 10 à 20 Stkr. aarligt. — Blandt Fangerne fandtes der 18, som tillige vare Harpunerer ved Hvalfangsten, de fleste ere tillige Rensjægere og 10 à 12 nævntes som udmærkede Rensjægere, der erholdt 80 à 100 Dyr hver om Sommeren. Desuden vare der 5 à 6, som udelukkende befattede sig med Jagten paa Landjorden, 13 i Handelens Tjeneste og 12 Katecheter, hvilke sidste dog forstørstedelen ere indbefattede under ovennævnte Fangere.

Handelspladserne med de derunder hørende beboede Pladser i 1854—55 vare:

1) Kolonien Holsteensborg (under 66° 56′ N. B. 53° 42′ V. L., efter Bonde — 66° 55′ 16″ N. B. 53° 40′ 37″ V. L. Ulrich — 66° 55′ 46″ N. B. 53° 42′ V. L. Inglefjeld) med 221 Indvaanere, er beliggende paa den yderste Deel af Fastlandet, der hæver sig til en Høide af vistnok over et Par tusinde Fod, men tildeels har en Strimel jævnt Underland og smukke Dale. Kolonien ligger netop ved Mundingen af en saadan større Dal, dog saaledes, at Husene ligge høiere fra Stranden, end andetsteds i Grønland. De bestaae af Kirken med Præsteboligen, som begge ere noget gamle, den nye 2 Etages Bestyrerbolig, et ældre Vaaningshuus, 2 Provianthuse m: fl:, alle vel vedligeholdte, hvortil komme de grønlandske Huse, der forstørstedelen have Brædtetag, hvorfor Kolonien er en af dem, som have det venligste Udseende. Dalen fører flere Mile op i Landet, er omgivet af smukke Bjergtoppe, hvoriblandt den saakaldte Kjærlinghætte, og har flere Indsøer, omkring hvilke sumpet Lavland med smaa Granithøie. Her graves der megen Tørv, især af Handelens Folk til deres Kakkelovne, og de mange Torvestakke paa denne Slette bidrage tillige til at give Stedet det ellers saa sjeldne hjemlige Udseende. Havnen, som beskyttes af lave Øer og

Skjær, er rummelig og sikker, hvorfor den næsten aarlig er bleven besøgt af fremmede Hvalfanger-, Fisker- eller Opdagelsesskibe, og er den nøiagtig opmaalt og beskreven af Englænderne. Her siges der ogsaa at være den største Forskjel mellem Ebbe og Flod, og en sandig Strandbred, paa hvilken der er den bedste Leilighed til at kjølhale og udbedre Skibe, som lide Havari i Davis-Strædet. Paa den nordre Side af denne Havn, ved Foden af Fastlandets høiere Bjerge seer man Levningerne af den oprindelige Koloni, som er anlagt 1759, men uvis, naar forflyttet til den nuværende Plads. Omkring Ruinerne ere Lavlandet og de jævnt stigende Skraaninger bevorede med ret frodigt Pilekrat, hvoraf man aarlig med en Storbaad henter 2 à 300 Knipper eller Dragter til Brændsel. Denne Vegetation, der maa ansees for ret frodig, i Betragtning af Beliggenheden ud imod det aabne Hav, skyldes udentvivl Fastlandets Høide, som giver Læ for Nordenvinden og kaster Solstraalerne tilbage. Paa den søndre Side af Havnen, et godt Stykke Vei fra den egentlige Koloni ligge Spækhuset og Tranbrænderiet ved et smalt Løb, Pararsuk, det bequemmeste Sted til at indburere de fangne Hvale; den lille Byggeplads, paa hvilken disse Huse ligge, vil dog neppe, trods de derpaa anvendte Dæmningsarbeider, i Tidens Længde kunne modstaae Bølgeslagets underhulende Virkning. Der findes og Flagstangshøien, fra hvilken der holdes Udkig efter Hvalene. Endnu længere ude ved Mundingen af Havnen ligger der et Skjær, paa hvis Top man for nogle Aar siden, efter en Storm, fandt en Klippeblok af betydelig Størrelse, som maatte antages at være opskyllet af Bølgerne og som endnu ligger der.

Ved denne Koloni dreier alt sig endnu mere eller mindre om Hvalfangsten, som vi i dit Foregaaende have omtalt. I

November-Maaned foretages den saakaldte Lineskydning, hvorved de 13 Slupper forsynes med de nødvendige Redskaber til Fangsten, og nogle af dem fordeles til de 2 nærliggende Anlæg. I December pleie Hvalene at vise sig paa Fjorden, hvorefter de saakaldte Brandvagter begyndes, eller Slupperne daglig roe ud for at vente paa eller jage efter Hvalene. Det hele udføres af Grønlænderne, og saagodtsom hele Befolkningen, Fruentimmerne derunder indbefattede, er beskjæftiget dermed. De erholde derfor lidt Proviant, og naar der fanges, en vis Deel af Udbyttet. Handelens Folk ere ogsaa forstørstedelen Indfødte, deriblandt en meget duelig Smed. Der findes ialt paa Pladsen 19 Huse, hvoraf de 14 have Brædde-Tag; blandt disse ere der 2, som tilhøre et Par Brødre Berthelsen, der ikke ere i Handelens Tjeneste, men udmærke sig ved en sjelden Orden, saavel hvad deres Huse, som øvrige Økonomi angaaer. Ogsaa Handelens Folk have forstørstedelen særdeles hyggelige Huse, men den øvrige Befolkning staaer udentvivl paa et maadeligt Trin i Henseende til deres Økonomi, ligesom der og i det Hele er meget Tiggeri om Vinteren, naar der ikke tilfældig ved en Hval paa eengang skaffes mange tusinde Pund Kjød og Fedt tilveie. Disse Fødemidler betragtes da, som sædvanligt i Grønland, som aldeles værdiløse; Mennesker, Hunde og Ravne æde imellem hverandre, saameget enhver formaaer, og indtil Aadselet er fortæret; saa stige atter Levnetsmidlerne, forsaavidt som man tage sin Tilflugt til de europæiske, paa een Gang fra slet Intet til en høiere Priis end under den værste Dyrtid i Danmark. — Ogsaa Rensjagten har været drevet jevnlig hele Vinteren over, tildeels endog ganske nær ved selve Kolonien. Om Sommeren afgiver Duun- og Æggesamling en god Indtægt; i tidligere Tid pleiede Folkene aarlig at gjøre

5 à 6 Toure med Slupper og fra hver at hjembringe 5 ℔ Duun og 5000 Æg.

Da Stedet ligger netop lidt norden for Polarkredsen, har man i en ganske kort Tid Solen over Horizonten om Natten. Den aarlige Middeltemperatur tør anslaaes til 3° Kulde. Allerede Gieseke bemærker, at man ikke sjeldent havde bemærket Jordrystelser paa denne Plet; et Tilfælde af den Art, der indtraf, saavidt mindes ved Aar 1845, blev ogsaa bemærket i Nordgrønland, men ved Holsteensborg mener man oftere at have bemærket det samme, blandt andet endnu den 9de Januar 1856, Kl. 9½ Aften, da der bemærkedes 2 mindre og 1 større Stød, det sidste ledsaget af en buldrende Lyd, der varede nogle Sekunder.

Tæt norden for Kolonien strækker en Række af Smaaøer og farlige Skjær sig henved 4 Mile ud i Havet; derpaa kommer Næsset Kangarsuk, hvor der forhen er drevet Garnfangst. Man har tidligere meent, at der skulde findes Steenkul her, paa Grund af Landets Udseende, men Gieseke erklærer dette for ganske ugrundet. Videre mod Nord kommer man, efterat være passeret 3 mindre Fjorde, over den nordre Isortok-Fjord, der strækker sig dybt ind i Landet, og hvis søndre Forgrening kun ved Indsøer skal være adskilt fra den søndre Strømfjord. Dog er det Indre af Fjorden endnu slet ikke undersøgt af Danske. Til dens nordre Side er der omtrent en Dagsreise fra Kolonien; dersteds ligger Sydbay med Levningerne af en Koloni, der anlagdes i 1756, men senere blev forenet med Holsteensborg. Det var dette Sted, som i sin Tid blev overdraget Konsul Kall til Anlæggelse af et privat Etablissement for Fiskeri, fordi det var isoleret fra de beboede og af den kongelige Handel benyttede Distrikter og forøvrigt fordelagtigt til slige Foretagender. Men netop af den Grund

blev det heller ikke benyttet af Entrepreneuren, der tvertimod Bevillingen bosatte sig sydligere ved den velbefolkede Plads Napparsok under Sukkertoppen, da han i Virkeligheden, som man let kan tænke sig, slet ikke gik ud paa at fange eller fiske, men kun paa at benytte Grønlænderne og den Fordeel, der kunde haves af deres Fangst og billige Arbeidskraft. Derfra er der atter en Dagsreise i Konebaad til Nordre-Strømfjord, ogsaa kaldet Nekſutok eller Rummelpotten, der er bekjendt for sine farlige Malstrømme og danner Grændsen mellem Inspektoraterne. Omtrent midt i dens Munding ligge de steile Øer Simiutæt, paa hvilke der findes mange Edderfugle. Fastlandet paa den sidstbeskrevne Strækning skal ligeledes udmærke sig ved Høide og Steilhed. — Syd for Holsteensborg, paa den modsatte Side af Amertlokfjorden, ligger:

2) Anlæget Omenarsuk (med Ikaresak?) paa en lille Ø med 118 Indvaanere, rigeligt 1 Miil fra Kolonien. Handel drives sammesteds kun om Vinteren, og i Forening med Hvalfangst. Stedet bestyres da af en Indfødt, der forøvrigt er Formand ved Kolonien; Handelen har et gammelt Stokværkshuus og et Par Jordhuse der. Grønlænderne dersteds skulle være gode Kajakroere i aaben Sø, men deres Huse og økonomiske Omstændigheder forøvrigt kun maadelige. — Omtrent 1½ Miil SØ for dette Sted, paa en anden Ø ligger det i Egedes Historie omtalte Nepisene, med Levninger af det fordum ligeledes til Holsteensborg hørende Hvalfangeranlæg, og ⅛ Miil fra dette findes der efter Gieseke en anden Ruin med meget tykke Steenmure og 2 Indgange; nogle have villet hidlede den fra de gamle Nordboere, men snarere er den dog et Værk af hollandske Hvalfangere. Ved at forfølge Nordsiden af Amertlokfjorden træffe vi:

3) Hvalfangerlogen Kærrortosuk, henved 1½

Miil fra Kolonien og landfast med samme. Den har 97 Indvaanere, der i det hele skulle have ret gode Huse samt udmærke sig ved Orden og Driftighed. Navnlig skal een af de herværende Familier være den dygtigste i hele Distriktet. Stedet bestyres i Reglen af en Assistent, der dog kun opholder sig her og driver Handel i Forening med Hvalfangst om Vinteren. Der findes fra gammel Tid af endnu et større Stokværkshuus, foruden et Jordhuus til Mandskabet. Om Efteraaret, inden Hvalfangsten begynder fiskes dersteds og endeel Haier fra Hvalfangerslupper. — Saaledes erholdtes der fra d. 18de til den 28de September 1855 ikke mindre end 30 Ballier Lever, men efter den Tid, i October, vilde Fangsten slet ikke mere lykkes.

4) Udstedet Sarfangoak, anlagt i 1845 ved et smalt Løb, som forener Amertlok med Ikertok-Fjorden, c. 5 Mile fra Kolonien. Ved selve Stedet, som bestyres af en gammel dansk Udligger findes der kun 33 Indvaanere. Det er et udmærket godt Fiskested, da man herfra kan komme til begge Fjordene, her fiskes der mange Kabliau; i de senere Aar har man ogsaa paa begge Fjordene opdaget en Mængde Rødfisk, og gives der udentvivl i denne Egn ogsaa megen Leilighed til at fiske fra den faste Is. Men besynderligt nok er det, at overalt hvor Grønlænderen boer langt fra den aabne Sø og har let ved at fiske samt derhos at handle, bliver han fattig og usel; dette er og Tilfældet med Beboerne af denne Plads, fra hvilken der aarlig indkomme de fleste Klager over Sult og Nød om Vinteren; ingen ordentlig Fanger findes iblandt dem. — Under dette Udsted henregnes de beboede Pladser i det Indre af begge Fjordene, nemlig mod Nord: Utokait med 25 og Iglorsoeitsiak med 27 Indvaanere; og mod Syd: Akudlek, med 54 Indfødte, der

høre til de dygtigste i Distriktet, Anadlek med 24, Ikaresarsuk med 54 og Iterdlek med 45 Indvaanere.

5) Udstedet Itiblik, paa en Ø ved Fjorden af samme Navn, omtrent 8 Mile fra Kolonien. Det er anlagt i 1847 og bestyres af en dansk Udligger, der dog kun indehandler c: 40 Tdr. Sælspæk, nogle faa Rensskind, men henved 800 ℔ Edderduun aarligt. Den hidtilværende var en Sømand, som tillige fiskede mange Torsk og Helleflyndere paa egen Haand i en lille Jolle, tørrede og solgte dem atter til Grønlænderne om Vinteren, naar disse kom i Forlegenhed. Han gravede og udmærkede faste Lyngtørv til sit eget Behov paa Øerne deromkring. Paa selve Stedet boe der 58, og paa de omliggende Pladser: Karsik 19, Ekallugarsoït 13 og Sakkak 72 Indfødte. Kun den sidste Plads er taalelig god, hvad Husene og de økonomiske Omstændigheder angaaer; de øvrige Indvaanere ere forstørstedelen nogle Stakler.

Paa Sydsiden af Itibliksfjorden hæver Fastlandet sig til meget høie og steile Toppe, som dog udimod Søen falde temmelig skraat af og have et mærkeligt fladt Underland, der fortsætter sig ned til det næste Distrikt. Foran dette Fladland ligger der en ikke mindre mærkelig Gruppe af Øer, der mod Syd gaae over i et heelt Labyrinth af Skjær, adskilte ved Sunde, der tildeels falde tørre ved Lavvande, og almindeligviis benævnte ved „Grundene." Nærmest Itiblik laa fordum et Garnsted, kaldet „Anders Olsens Sund" og ved samme paa Toppen af en Ø en Varde, der paa Grund af Høiden og Størrelsen skal være synlig langt tilsøes og er opreist af den samme duelige og virksomme Handelsbetjent, Anders Olsen. Igjennem dette Sund kan man med mindre Fartøier, og naar man er godt kjendt, gaae indenom Grundene; dog ere disse Løb tilfrosne langt ud paa Foraaret.

Sukkertoppens Distrikt.

Denne Strækning kan passende regnes fra Omenak eller Grundene til midt imellem Udstederne Rapparsok og Atamik, omtrent 20 Mile i lige Linie. Her reise Bjergene ud imod Søen sig paa engang til en betydelig Høide og Steilhed; Øerne saavelsom Fastlandet vise de meest sønderrevne og vilde Former, en Række af kegleformige, utilgængelige Toppe, afbrudte ved skarpt udskaarene, med stadig Snee og Jøkeler udfyldte Kløfter. — To dybe, men ligeledes saagodt som endnu ikke undersøgte Fjorde, Søndre-Stromfjord og Søndre-Isertok skjære ind i Fastlandet og aabne Veie for Distriktets Rensjægere. Hvor langt der her er fra Kysten til Indlandsisen, er ganske ubekjendt, dog tør Øerlandet formodes at være smalere end det forrige Distrikts. — Man kan ligeledes antage, at de høiere Bjergtoppe nær Øerkysterne naae 4000 Fod eller derover.

Sukkertoppen har ogsaa oprindelig været beregnet paa Hvalfangst, som dog har været af ringere Betydning og allerede tidligt ophørte. Men forøvrigt er Distriktet, i Forhold til Folkemængden, det produktiveste i det søndre Inspektorat. I Aarene 1845—49 blev der i Gjennemsnit aarlig af Handelen produceret 689 Tdr. Sæl- og Hvidfiskespæk, 167 Tdr. Kepokakspæk, 165 Tdr. Lever, 84 blaae og 58 hvide Ræveskind, 2049 Sælskind 630 ℔ urenset Edderdunn, 3649 Rensskind og 66 Sæt Vandskindsklæder, til en samlet Værdi af 24,483 Rdlr., hvoraf falder 188 Rdlr. paa hver Producent. Efter et Gjennemsnit for Aarene 1851—55 er denne Produktion endog en heel Deel høiere, hvilket navnlig hidrører fra den Hvidfiskefangst med Garn, som Handelen her endnu lader drive med Held, hvorimod det samme Slags Sælhundefangst, ligesom de Indfødtes Kepokakfangst ogsaa

her stærkt ere aftagne. Ogsaa fiskes der i de senere Aar betydeligt flere Haier af Folkene og nogle Grønlændere, som laane Handelens Baade og Redskaber.

Efter Folketællingen af 1 October 1855 fandtes der i Distriktet ialt 768 Indfødte og 16 Europæere. Efter en af Kolonibestyrer Arntz forfattet navnlig Desination af 30te October 1855 fandtes der:

27 gode og meget gode Fangere,
74 ret gode Fangere,
13 middelmaadige og slette Fangere,
14 begyndende Fangere,
2 maadelige Ditto, men driftige Erhververe,
20 à 30 Kajakroere, tildeels Drenge, der kunne regnes for Fiskere og Garnpasfere, hvoriblandt et Par meget driftige,
35 Personer paa 13 à 20 Aar og
8 à 10 Do. paa 21 à 56 Aar, foruden 4 à 6 Gamle og Svage, som ikke eiede Kajak og intet producerede,

endvidere fandtes der ialt:

159 Personer, som eiede Kajak,
137 „ „ „ Riffel,
31 „ „ „ Konebaad;

endelig vare 16 Indfødte i Handelens Tjeneste og 9 Katechéter, af hvilke sidste dog de fleste ere indbefattede under Fangerne.

Skjøndt Handelen unægtelig har størst Fordeel af denne Koloni, turde det være tvivlsomt, om den gode Produktion vil holde sig i Fremtiden. Antallet af de unge Mennesker, som ikke uddannes i Kajakkens Brug, synes at være større end andetsteds. Hvad de naturlige Forholde angaaer, da synes dette Strøg at høre til de fordeelagtigste i hele In-

spektoratet, saavel i Henseende til Regelmæssigheden af Sælhundenes og Hvidfiskenes Træk, som og ved Rigdom paa Kabliau, Haier og Helleflyndere.

Handelspladserne med derunder sorterende beboede Pladser i Vinteren 1854—55, vare:

1) Kolonien Sukkertoppen (65° 25′ 23″ NB, 52° 45′ 25″ V. L. efter Ulrich) med 276 Indvaanere. Den ligger paa en temmelig stor Ø, med flere kegleformige Toppe og af et ujævnt Udseende, dog saaledes, at selve Husene ere beliggende paa en lille Halvø eller Pynt, der omslutter Havnen og tillige ved Høivande deles i 3 Dele, saa at der undertiden kun er Communikation mellem disse ved Hjelp af Baade. Byggegrundene ere tillige meget smaa, paa Grund af det ujævne Terrain; Husene ligge indesluttede mellem mørke Klippevægge og skjulte for Havet ved Flagstangsbakken. Synet af Pladsen, naar man er kommet ind ad Havnemundingen er derfor temmelig trist og skummelt, især da Bygningerne ere smudsige og forfaldne, Klipperne skaldede, og da Havet gjerne bryder sig i heftig Brænding ved Indløbet til den lille Vig. En Stokværksbygning paa 2 Etager indeholder Boliger for Kolonibestyreren og Assistenten. Ved Siden af den findes den gamle Bestyrerbolig, der endnu bærer Præg af, saavidt vides, 2 Krudtexplosioner, foranledigede ved Uforsigtighed, den ene i 1794, da flere Personer deels beskadigedes, deels dræbtes, den anden for nogle Aar tilbage, da endeel af Taget fløi af; thi Huset seer ud, som om det var sammenlappet af forskjellige Stykker. Forovrigt findes der de sædvanlige Bygninger, men deels slette og forfaldne, deels liggende paa en meget uheldig Grund. Tranbrænderiet paa den yderste Pynt er i stærkt Stormveir omgivet af Brænding og utilgængeligt. Her boer der ingen Missionær, da

Distriktet henhører under Holsteensborgs Missionær, som besøger det om Foraaret og Efteraaret. En indfødt Katechet, der oprindelig har været i Handelens Tjeneste og nydt Underviisning i Danmark, forøvrigt en duelig Mand, besørger Underviisningen og Andagtsøvelserne. Da jeg besøgte Kolonien i Efteraaret 1855, fandtes der 25 Huse, beboede deels af Grønlænderne deels af Handelens Folk, hvoraf dog kun et Par vare Danske. Deriblandt vare nogle af de smukkeste og bedst vedligeholdte, andre atter af de usleste. Katechetens Huus var beboet af ikke mindre end 26 Personer, alle i eet Rum, meget fugtigt, mørkt og snavset, som let tænkeligt paa Grund af det store Paahæng, som denne Mand havde at sørge for og holde Siden imellem i et saa snevert Rum. Inderst havde han en lille Plet paa et Par Qvadratalen for sig og sit Skriverbord. Flere af Handelens Folk havde derimod meget hyggelige Huse med høit Brædtetag, indvendig panellede, med Kakkelovn, store lyse Vinduer, og udpyntede med Billeder, Stueuhr, Reoler med Huusgeraad osv. Hos de fleste af dem boede der tillige Fangere. Blandt de Huse, som tilhørte Grønlændere udenfor Tjenesten, fortjener og eet at omtales, som var det smukkeste jeg har seet i Grønland; det var indvendig heelt malet, forsynet med Skabe, Uhre, Speile og Skilderier samt smuk Opstilling af Husgeraad; ved Siden af det fandtes der en mindre Bygning til Opbevaring af Redskaber samt Forraad af Torfisk. Manden som eiede det, var vel af dansk Herkomst og havde nydt særegen Understøttelse, men sin Velstand skyldte han dog kun den Sands for Orden, der var bibragt ham, og den Maade, hvorpaa han forstod at unddrage sig fra det fordærvelige grønlandske Fælledskab. Resten af Husene vare tildeels elendige i høieste Grad, deres smaae Vinduer, om man turde

bruge denne Benævnelse, fremkaldte neppe Tusmørke og Regnen, som uophørlig banede sig Vei igjennem Tagene, gjorde Gulvene til væmmelige Vandpøle, der havde deres Udløb gjennem de smalle Huusgange.

Kolonien er anlagt 1755, men først paa en anden Plads fra hvilken den dog før 1782 maa være forflyttet til den nuværende. Den aarlige Middeltemperatur tør anslaaes til rigeligt 2° Kulde.

Vesten for Øen ligge først de lave Øer Saitoaitsiait, paa hvilke der for Handelens Regning drives Hvidfiskefangst i Garn om Vinteren fra Januar til Marts, i hvilke Maaneder man aarlig har erholdt henved 100 Fisk siden 1850. Garnstedet ligger, saavidt vides, neppe mere end ½ Miil fra Kolonien, og kan man tilbagelægge endeel af Veien overland. Naar en Stime Hvidfisk er bleven indespærret, kan det hurtigt signaliseres, og hele Befolkningen deeltager da deels i Slagteriet, deels i Nydelsen af de mange usinde Pund Kjød og Fedt som derved skaffes tilveie. Det sædvanlige og for Grønland særegne Forhold gjentager sig da ogsaa her, at Fødemidler den ene Dag ere magre og neppe til at opdrive for Penge, den anden Dag af første Sort og slet intet koste. Selv fra de omliggende Pladser indfinde Kajakkerne sig for at hente Ladninger af Kjød og Mattak; Haiernes og Ravnenes Økonomi med Fødemidler afspeiler sig ganske i disse store Maaltider. Uagtet denne fede Fangst indtræffer netop i den knappe Aarstid, mangler dog den regelmæssige Klage over „Sultetid" heller ikke ved Sukkertoppen. Norden for disse Øer, omtrent 1 Miil fra Kolonien hæver sig den spidse kegledannede Kin of Sal eller Omenak, der afgiver et godt Sømærke; den er kun ved et ganske smalt Løb adskilt fra Sukkertoppens Ø. Derpaa kommer den større Ø, Sermesok eller

Hamborgerland, ligeledes meget kjendelig fra Søen ved sin Høide, Steilhed og den store Mængde Is, der overalt bedækker dens Top og udfylder Kløfterne, især paa Nordsiden; uagtet den bærer et saa frygteligt sterilt Præg, skal den dog have smukke Dale med Vegetation, ligesom man ogsaa paa selve den ydre Side, der vender mod Havet, ved Garnstedet Ikaresarsuk, hvor der er en god Havn, treffer smaa grønne Pletter med Dvaner og Pilebuske, nedenfor de golde Skrænter. Fra denne Side synes Toppen at være let bestigelig. Paa Nordsiden og saavidt vides, Sydøstsiden findes der gode Lareelve.

2) Anlæget Kangamiut eller Gamle-Sukkertoppen, paa en Ø, norden for Kolonien. Her skal den oprindelige Koloni havde staaet og skal Navnet Sukkertoppen hidrøre fra en anden Ø af toppet Form, paa grønlandsk Omenak, som ligger et Stykke derfra, nærmere Stromfjorden, men forresten ikke hører til de fra Søen kjendeligste Toppe. Kangamiut er nu et temmelig indbringende Udsted, som bestyres af en dansk Udligger og afgiver henved 1/3 af Distriktets Produktion. Det er omgivet af en Mængde Øer, som strække sig fra Homborgerland til Stromfjorden, og indenfor hvilke der findes et Par mindre Fjorde, navnlig Evighedsfjorden eller Kangerdlursoeitsiak, berømt fra Grønlænderen Habakuks Tid, hvis Efterkommere endnu leve i Egnen. Hele Farvandet heromkring er endnu rigt paa Fisk, navnlig Kabliau, Helleflyndere og Haier. Ligeledes er det, saavidt jeg af forskjellige Indberetninger har kunnet slutte, eiendommeligt for dette Sted, at Sortsiden opholder sig her længst ud paa Vinteren, ja at endog den bedste Sælfangst som oftest indtræffer i Januar og Februar, naar Sælhunden taber sig saa stærkt i de sydligere Distrikter. Man kunde være tilbøielig til at an-

tage, at Strømfjorden var et Slags Vendepunkt for disse Dyr, ved hvilket en stor Masse af dem, paa deres Træk fra Syd til Nord søgte vester over om Foraaret i Yngletiden, at de følgelig tilsidst opholde sig i denne Egn. Vist er det nemlig, at Sortsidefangsten i den Deel af Grønland, som ligger norden for dette Punkt, er paa engang langt ringere end i den sydligere liggende Deel. Kangamiut er endvidere et Udgangspunkt for Rensjagten, som drives i det Indre af Strømfjorden. Forøvrigt ere disse Egne endnu kun lidet undersøgte og selv Yderkysten ganske ufuldstændigt aflagt paa Kaartet. Den lange ubeboede Strækning herfra til Holsteensborgs Itiflik bereises af Europæerne almindeligviis kun i større Baade, især paa Grund af Strømfjordens farlige Munding. Om Efteraaret stormer det næsten bestandig ud af den, medens det paa begge Sider kan være stille. Den stærke Strøm ved faldende og stigende Vande tyder paa, at dens Indre maa have store Forgreninger med Bassiner, i hvilke udentvivl ogsaa betydelige Elve udgyde sig. I Mundingen ligger Simiutak, der dog skal bestaae af flere Øer, hvis yderste Næs kaldes Kingarsoak, og som man paa Reiserne baade kan gaae inden og udenom.

Saavidt vides boede der ved selve Kangamiut 109, og paa de omliggende Pladser Maneetsok 49, Narsamiut 42 og Evighedsfjorden 14 Indfødte. Husene ved selve Udstedet, 12 i Tallet, angaves som meget slette og ureenlige, med Undtagelse af Catechetens, ved de øvrige Pladser derimod som godt vedligeholdte, selv ved Narsamiut, hvor 32 Personer boede i eet Huus. Maneetsok har i det sidste Aar tillige været Handelsplads, men er nu atter opgivet som saadan.

3) Udstedet Ikamiut, beliggende indenfor Hamborgerland og omgivet af dettes og Fastlandets høie Bjerge. Det

bestyres af en Indfødt og afgav i 1855 c. 80 Tdr. Spæk, 240 Sælskind og 52 Rensskind. Ved selve Stedet boede der 42 og paa en, saavidt vides, derunder hørende Plads, Kangerdluarsuk 35 Indfødte. Ifølge Giesecke findes der ligeoverfor Ikamiut, paa Hamborgerlandet, et Fjeld, fra hvilket en Grønlænderinde styrtede sig ned, med Barnet paa Ryggen, for at undgaae sin Mands Mishandlinger.

4) Omenak, med 133 og

5) Napparsok med 75 Indvaanere. I den sidstforløbne Vinter har dog det førstnævnte Sted været ubeboet, hvorfor det derværende Udliggerhuus agtes forflyttet til Napparsok, eftersom Grønlænderne nu boe der og paa en nærliggende Plads Iglusæt.

Dette Udsted er adskilt fra Kolonien ved Pustefjorden, Isortokfjorden, der ligesom Strømfjorden er berygtet for sin Strøm og sin heftige Østenvind, samt Rævefjorden, som endnu er omgiven af meget høie, med Is bedækkede Bjerge. Forøvrigt begynder Fastlandet herfra og indtil Godthaab at blive lavere med enkelte mere isolerede og fremragende Bjerge, blandt hvilke navnlig Sullukotut og Tikarnak. Udstedet, som ligger paa en Ø og omgivet af flere andre Øer, bestyres af en Indfødt, der endog først overtog Indhandlingen mod en lille Godtgjørelse, uden at han var i Handelens Tjeneste. Men Produktionen er i Forhold til Folketallet kun ringe og Befolkningen i høieste Grad usel; deres Huse ere snarere Huler, udgravede i en stor Dynge af Snavs, tildeels skjult og overgroet af Græs, saa at man bogstavelig talt kan gaae over Tagene uden at vide, at der findes Mennesker derunder. Paa Sydspynten af denne Ø var det, at det private Kallske Etablissement stod, fra hvilket der blev drevet Fiskeri ved

Hjelp af et vist Antal arbeidsdygtige Grønlændere, der bleve overladte Entrepreneurerne til Afbenyttelse.

Godthaabs Distrikt.

Dette Distrikt kan regnes fra Grændsen af det forrige ned til 63° 30′ N. B., en Strækning af omtrent 22 Mile i lige Linie. Fra Yderøerne til Indlandsisen kan man vel antage, at der er en Afstand af 15 à 20 Mile, ligeledes i lige Linie. Det er udentvivl en af de mærkeligste Egne i Grønland, deels fordi vi her paa vor Vandring fra Nord til Syd træffe de første Levninger af skandinavisk Beboelse, deels fordi det var der, at Egede først landede og lagde Grunden til den nuværende, om end kun sparsomme Bosættelse af Europæere i Grønland. Fastlandet gjennemskjæres af 4 større Fjorde, blandt hvilke Godthaabs-Fjorden er den dybeste, omslutter 3 større Øer og med sine Arme paa et Par Steder naaer op til Indlandsisen, der aarlig udskyder endeel mindre Kalviis igjennem den. Landet norden for denne Fjord er paafaldende lavt, hvorimod det paa den søndre Side reiser sig til Bjergtoppe paa vistnok over 4000 Fod, saasom paa Øerne i selve Fjorden og paa Halvøen mellem den og Amaraglikfjorden. Omkring begge disse Fjorde ligge ogsaa de Ruiner, som man efter al Sandsynlighed antager for de Gamles Vesterbygd. Alle disse Ruiner ligge mærkeligt langt inde i Fjordene, i Reglen der, hvor disse lægge til med fast Is om Vinteren; dette har udentvivl været for Sælfangstens Skyld og var saaledes det modsatte af hvad nu finder Sted, da de beboede Pladser meest ere beregnede paa Kajakfangsten i det aabne Vand, derfor meest ligge ved den ydre Kyst, kun enkelte saa langt inde, at de nærme sig til de yderste af de gamle Skandinavers Bygder. Desuden synes der ogsaa i

Henseende til Vegetationen at være større Forskjel mellem Yderkysten og Fjordene hersteds, end i Julianehaabs Distrikt. Landet omkring Godthaab er saaledes slet ikke forskjelligt fra Egnene omkring Diskobugten, i Haverne trives Kjøkkenurterne neppe bedre end ved Jakobshavn; derimod findes der i det Indre af Fjorden Enebærstammer af samme Tykkelse som ved Julianehaab, og navnlig skal Amaraglikfjorden have adskillige Pletter med frodig Vegetation.

Efter Gjennemsnittet af Aarene 1845—49 var Handelens Udbytte af dette Distrikt: 857 Tdr. Sæl- og Hvidfiskespæk, 12 Tdr. Lever, 155 blaa og 126 hvide Ræveskind, 1528 Sælskind, 279 ℔ urenset Edderdunn, 1079 Rensskind og 104 Sæt Vandskindsklæder, ialt til en Værdi af 20,050 Rdlr., hvoraf der falder 127 Rdlr. paa hver Producent. I de senere Aar har denne Produktion været noget ringere, baade hvad Spækket, og navnlig hvad Rensskindene angaaer. Den af Handelen drevne Garnfangst er nu meget ringe.

Efter Folketællingen af 1ste October 1855 vare der i Distriktet 33 Europæere og 836 Indfødte, blandt hvilke der fandtes omtrent:

50 gode Fangere,
60 almindelige do.,
27 maadelige do.,
40 Fiskere, tildeels Drenge;

endvidere:

193 Personer, som eiede Kajak,
104 do., „ — Riffel,
25 do., „ — Konebaad;

endelig fandtes der:

15 Indfødte i Handelens Tjeneste,

6 Katecheter under den danske og 6 under den tydske Menighed, begge Slags dog forstørstedelen indbefattede under Fangerne.

De beboede Pladser i Vinteren 1855--56 vare følgende:

1) Kolonien Godthaab med Missionspladsen Nyherrnhut, begge beliggende paa Ydersiden af Pynten Nook, der danner Havnen (64° 8′ N. B. 51° 37′ V. L. efter Bonde), neppe mere end 1/8 Miil fra hinanden. Da man saaledes kan regne dem under eet, bliver dette den meest befolkede Bygd i Grønland, og talte den ialt 31 Europæere og 296 Indfødte, af hvilke sidste 176 henhørte til Missionen Nyherrnhut. Her boe Inspekteuren, Lægen for de 5 nordlige Distrikter, Kolonibestyreren med Assistent, desuden Seminarieforstanderen og den yngre Missionær eller Seminarielærer, ligesom og ved Nyherrnhut 3 gifte og 1 ugift Missionær. Derfor er ogsaa det største Antal af europæiske Familier i Grønland her samlet paa eet Sted. Den lille Halvø, hvorpaa Husene ligge, bestaaer af lave Bakker med flade, sumpede Strækninger, hvis Vegetation forstørstedelen bestaaer af Mosser og Halvgræsser, det Hele temmelig skaldet og goldt; dog hæves Prospektet ved de omliggende betydelige Bjerghøider, navnlig Sadlen, en Ø lidt inde i Fjorden, der reiser sig meget steilt op af Havet og nær sin Top har et Slags Bassin eller Indsø; Nordsiden af denne Ø er uagtet sin Steilhed bedækket med en Skal af stadig Is, der dog ikke er synlig fra Godthaab. Foran selve Kolonien er der god Ankergrund, og kun sjeldent ved Nordenstorme synderlig Sogang; alligevel pleie Skibene at ligge i Skibshavnen, som desværre er henved 1/4 Miil derfra, og hvor egentlig Kolonien burde have ligget. Dette skeer af Frygt for den stærke Strøm paa Fjorden og den undertiden sig indfindende Driviis, deels Storisen sydfra,

som dog langtfra hvert Aar naaer Godthaab, deels Kalvisen fra det Indre af Fjorden, som dog saavidt vides sædvanlig kun kommer om Efteraaret. Fjorden selv lægger om Vinteren saa godt som aldrig til med Jis, undtagen i dens inderste Bugter flere Mile fra Kolonien. Kun naar Storisen tillige indfinder sig om Vinteren, kan det fryse imellem dens Brokker og derved Kajakroeningen hindres, men dette varer da kun faa Dage, da den stærke Strøm snart renser Farvandet. Den aarlige Middeltemperatur er $1^1/_2{}^0$ Kulde.

Den oprindelige, af Egede i 1721 anlagte Koloni laa paa en lille Ø ude ved Fjordens Munding, hvorfra den blev forflyttet til dens nuværende Plads i 1728 af Gouverneur Paars. Den nuværende Bestyrerbolig er, saavidt vides, bygget paa samme Plet som den gamle Bolig, i hvilken Koloniens overordnede Personale maatte indeslutte sig som i en Fæstning, dengang Mandskabet bortpilledes den ene efter den anden ved Døden, og de overlevende truede med Mytteri og Mord. Huset er bygget af Stenene fra det oprindelige, og har meget tykke Mure. En lille Elv, som har sit Udløb lige ved Siden af det, holder sig rindende i de fleste Vintre; men Sneen og Isen, som opdynge sig omkring den under Skrænterne tæt bag Huset, blive ofte liggende Sommeren over. Foruden de sædvanlige Udhuse, findes der ved Kolonien en Inspekteurbolig, der har 9 Værelser og Kamre, en hosliggende lille Gjedestald og en Have, i hvilken dog Kjøkkenværterne trives meget slet; i enkelte Somre kan man neppe engang have de sædvanlige Mairoer. Derimod havde Inspekteur Holboll her et lille Drivhuus, i hvilket de fleste af vore Haveplanter kunde trives, naar man i April Maaned anvendte nogle Tørv til Opvarmning. Bag Inspekteurboligen ligger Kirken, der tager sig godt ud og er den største i Inspektoratet, men kun slet

opført af Bindingsværk med Muursteen og udvendig Udspækning af Cement, der aarlig falder af. Det er stor Skade, at man til en saadan Bygning ikke har anvendt de udmærkede solide Byggesteen, som Landet selv næsten overalt frembyder. Nærmest den ligger Seminariebygningen, som har 2 Etager, den øverste til Bolig for Forstanderen, den nederste for den yngre Missionær og med Skolelokalet. — De grønlandske Huse eies næsten alle af Handelens Folk og Katecheterne, og ere saavel udvendig som indvendig af et tækkeligt Udseende. Den egentlige grønlandske Befolkning boer derimod ved Nyherrnhut, hvor der findes 18 Huse, der paa et Par Undtagelser nær kun ere i en maadelig Forfatning. De derværende Brødremissionærer beboe et større 2 Etages Huus, der baade indeholder Kirke med Skole og Beboelsesleilighederne med dertil hørende Bequemmeligheder.

Godthaab maa udentvivl ansees for en god Fangeplads, saavel hvad Sælhundetrækket paa Fjorden angaaer, som og fordi denne i Reglen har aabent Vand, uden Sogang, medens den om Efteraaret udskydende Kalviis tillige snarere er til Gavn end til Skade for Sælhundefangsten. Ud paa Vinteren, naar Sælhundene tabe sig, er der godt Fiskeri af Ulke og Smaatorsk, men især en udmærket Fuglefangst, og i April begynder Fangsten af de fede Nepisætter i et Sund paa den modsatte Side af Fjorden. I samme Egn indtræffer ogsaa undertiden om Foraaret, men ikke hvert Aar, en meget rig Fangst af Hvidfisk, der paa deres Træk ud af Fjorden, langs sammes Nordside, forvilde sig ind i et smalt Sund, indespærres der og tildeels komme paa Grund, ei uligt Grinderne paa Færøerne. Af disse sidstnævnte Hvale, der ellers sjeldent erholdes i Grønland, fandtes der i Aaret 1854 i en Bugt syd for Godthaab en Flok, der paa samme Maade havde

forvildet sig og var kommen paa Grund; den afgav over 50 Tdr. Spæk. Om Sommeren er der ligeledes gjerne jævn Fangst paa Fjorden; dog er det beklageligt, at Nyherrnhuterne nu forstørstedelen forblive paa Stedet i den Aarstid, af Mangel paa Konebaade. De eiede nu ikke mere end 4 af dem, og endda ikke alle i brugbar Stand; for 30 Aar siden skal der have ligget 20 Konebaade paa Pladsen. Rigtignok er Befolkningen senere aftaget ved Udflytning, men det er dog umiskjendeligt, at de Tilbageblevne ere sunkne dybt i Hensseende til Velstand og Driftighed, og at Grunden dertil ikke ligger i de naturlige Forhold, thi Pladsen kunde sikkert ernære et endnu større Antal, men i de tidligere omtalte almindelige Grunde til Grønlændernes Forfald, nemlig Handelen og Berøringen med Europæerne, uden den tilbørlige Modvægt mod denne Indflydelse, ved en styrende og ordnende Magt iblandt dem. Her har netop denne skadelige Virkning kunnet yttre sig stærkest, da der foruden den egentlige Handel om Produkter tillige er en stadig Trafik om Levnetsmidler, Kjød og Fisk, som de levere til Beboerne af Godthaab. Medens der til hele Distriktets Beboere kun betales 3 à 4000 Rdlr. for indleverede Produkter, gives der til den Fjerdedeel, som boe ved Nyherrnhut, sikkert over 1000 Rdlr. aarligt for andre Gjenstande, og er denne Leilighed til Fortjeneste saa langt fra at skabe Velstand, at Fangerne endog ikke sjeldent maae gaae ledige af Mangel paa de usleste Redskaber, saasom Vanter, Fiskesnører osv. Dette er en ganske naturlig Følge af saadan Leilighed til Fortjeneste ved at afsætte deres egne Livsfornødenheder, uden at denne ledsages af en derefter afpasset Eiendomsret. Her er i enhver Henseende kun Opfordring til Dieblikkets Nydelse. Kommer hertil Handelsbestyrelsens Bestemmelse, at de skulle hjelpes ved Laan og Gave,

naar de trænge til det, at enhver nyankommen Europæer forstaaer og fortolker dette efter sin Anskuelse og efter de subjective Indtryk, han modtager, da tør det vel ikke undre os, at en saadan jammerlig Samfundstilstand maa lede til et almindeligt Tiggerstandpunkt.

Lidt indenfor Godthaab udvides Fjorden, som yderst kun er ½ Miil bred, og omslutter 3 store Øer; omtrent 4 Mile inde ligge 2 til Kolonien henhørende Vinterpladser:

Sardlok, med 70 Indvaanere, hørende til den danske Menighed, ligger paa Nordsiden af Fjorden, og kan man derfra om Vinteren, naar Indsøerne ere tilfrosne, gaae til Atamikfjorden, som og videre nordpaa til Napparsok, da de derværende Bugter hyppig ere tillagte. Det var paa denne Vandring, at Størstedelen af den Konebaads Besætning, som i 1791 kom nordfra, døde af Kulde. Kun 3 Personer naaede Godthaabsfjorden længere oppe ved Nougarsuk. Denne Landstrækning har ogsaa altid udmærket sig ved en god Rensjagt.

Karosuk med 21 Indfødte, henhørende til den tydske Menighed, ligger paa en af de store Øer. Sammesteds er der ypperligt Fiskeri af Rødfisk og Haier.

2) Udstedet Kornuk, med 49 Indvaanere af den danske, og 70 af den tydske Menighed, foruden den danske Udligger, der forestaaer Indhandlingen, som afgiver omtrent ⅓ eller ¼ af hele Distriktets Produktion. Det ligger paa den samme sidstnævnte Plads inde i Fjorden, omtrent 7 Mile fra Kolonien. Grønlænderne af begge Menigheder dersteds ere tildeels udmærkede Fangere, men i høi Grad uforsynlige og usle i økonomisk Henseende. Ikke eet taalelig godt Huus findes der, og de fleste stode paa det laveste Trin; saaledes var der et Huus, i hvilket 4 af de bedste Fangere boede, men som endog manglede Brix, saa at Beboerne laae paa Steen,

bestrøede med lidt Mos eller Hø, og kun yderst var der et Brædt til Hovedgjærde, de øvrige vare opbrændte. Selv Katechetens Huus var meget maadeligt og han eiede for Øieblikket ingen brugelig Konebaad. Under Udstedet henhører:

Omenak, paa en lille Ø, endnu dybere inde i Fjorden, omtrent 9 Mile fra Kolonien og ved Mundingen af Fjordarmen Kappisilik. Stedet havde 59 Indvaanere af den tydske Menighed. Disse Folk holdt sig temmelig afsluttede fra den øvrige Befolkning, og rostes som udmærket dygtige og forsynlige.

Fra Kappisilik kan man gaae overland til den indre Isfjord, ligesom og en Dal med 3 Indsøer, c. 3 Mile lang fører herfra over til det Indre af Amaragliffjorden. I denne Dal og overhovedet rundt om disse indre Fjordarme ligge de skandinaviske Ruiner. Nær Omenak, ved Pisiksarsik, er det Sted, hvor efter Sagnet en Fægtning fandt Sted mellem Nordboerne og Skrælingene; de 2 Fjelde, paa hvilke Partierne skulle have staaet og skudt med Buer paa hinanden, ere dog saa høie og Afstanden derimellem saa stor, at denne Deel af Sagnet aabenbart er en senere Udpyntning. Men Egnens Beliggenhed i det Hele taler for, at den kan have været Skuepladsen for den stedfundne Kamp. Inden i den nordlige Arm, Ujaraksoit, efter Beskrivelsen 14 à 16 Mile fra Kolonien, ligger Ruinen af en Kirke, udvendig 10 Alen i Firkant, Murene i 1829 tildeels endnu 4 Alen høie og Indgangen $1^1/_4$ Alen bred; nærmest ved samme fandtes der flere Levninger af Bygninger, Indhegninger og Grave. En Lakelv udgyder sig sammesteds i Fjorden gjennem en smuk Dal, der er rig paa Græs og Krat. Betragter man hele den indre Deel af Landet omkring Godthaab- og Amaraglik-Fjordene under eet, faaer man efter et, af Hr. Kleinschmidt forfattet Kaart

en Strækning af omtrent 16 Mile fra N. V. til S. O. og 10 Mile fra N. O. til S. V., paa hvilken 20 à 30 Pletter med Levninger af Bygder eller Gaarde ligge adspredte, deels paa Øer, deels paa Fastland og Halvøer, med mange indbyrdes Communikationsveie deels tilsøes deels over smalle Landtunger Til Amaraglik, i hvis inderste Deel der ogsaa er paaviist Levninger af en Kirke, føre saaledes 3 Bjergpasse, af hvilke de 2 ganske korte. Forøvrigt veksle de beboelige Dalstrøg med steile Bjerge, blandt hvis høieste Toppe udmærke sig paa Øerne: Kingak og Marasissok, paa Fastlandet: Suluvsugut og Pisiksarfiuta. Fra de ydre Kyster ligger dette i Fortiden beboede Strøg omtrent 8 Mile, og paa den indre Side er det overalt omgivet af Indlandets Isørken. Som Vegetationen antyder, er der udentvivl en ikke ringe klimatisk Forskjel mellem den her beskrevne Egn og Kolonien, idet Sommeren er varmere og Vinteren koldere, men hele Aarets Middeltemperatur er neppe forskjellig. Udliggeren ved Kornuk har en lille Have, i hvilken Roer og Kaal trives med stor Frodighed og selv i saadanne Somre, i hvilke Haverne ved Kolonien intet afgive. Dog lader det til, at Foraarets og Efteraarets Nattefrost sætter ligesaa skarpe, ja maaskee endog snevrere Grændser for den Aarstid, i hvilken overhovedet noget her kan vore. Foruden Qvægavlen er der Tegn til, at de Gamle her have drevet den betydeligste Rensjagt, hvilken har vedligeholdt sig indtil vore Dage paa de samme Steder. I de indre Fjordarme, som ligge regelmæssig tilfrosne i Mai, drive Grønlænderne ogsaa endnu, som i Nordgrønland, Jagt efter Fjordsælhundene, som krybe op paa Isen. Der kunde der sikkert ogsaa drives Haifiskeri fra Isen, hvis disse Steder ikke laae saa langt borte fra de nuværende Boesteder. Omkring Kornuk og Omenak, hvor Fjorden holder sig længere aaben, er

der udmærket Træk af Svartsider og Hvidfisk, ligesom ved de ydre Kyster. Her er der og, som overalt paa Fjorden, Rigdom af Rødsisk, Nepisæt og Angmaksæt, hvortil kommer Laxefiskeriet ved forskjellige Elve. Endelig faaer man paa denne Fjord, som det synes fremfor andetsteds Taskekrabber i rigelig Mængde sidst paa Vinteren og om Foraaret.

3) Kangek, paa en Ø ved Mundingen af Godthaabsfjorden, 2 Mile fra Kolonien, har 76 Indvaanere af tydsk Menighed, foruden den danske Udligger med Familie, der dog kun boer og driver Handel her om Vinteren. Grønlændernes Huse ere meget usle med Undtagelse af det, som tilhører Brødremissionærenes herværende meget duelige og driftige Katechet. Dette har høit Brædtetag, og er ligeledes indvendig beklædt med Brædder; af de andre saaes derimod sidste Foraar et Par Stykker, hvis Tage vare nedstyrtede, fordi Beboerne paa sædvanlig Viis havde afskrællet Bjelkerne indvendig fra, af Forlegenhed for Brændsel, men ikke vidst at gjøre den rigtige Beregning. Hele Pladsen har et meget uhyggeligt Udseende og ligger paa en ganske lille Byggegrund, der forøvrigt synes meget gammel; thi der hvor Havet har underhulet den, seer man et Lag af sammendyngede Levninger, paa flere Alens Tykkelse, i hvilket navnlig en stor Overflødighed af gammelt Træ kommer tilsyne. Foran Kangek drives Fangsten meest paa den aabne Sø, hvortil udfordres gode Kajakroere.

Herfra og nord efter ligger der et Labyrint af utallige flade Øer og Skjær, imellem hvilke der gives gode Garnløb og hvor den rigeste Indsamling af Drivtømmer finder Sted. Om Sommeren ligger her en af Handelens Folk med en Baad en Maanedstid og samler Tømmeret paa bestemte Pladser, fra hvilke det senere hentes med Koloniens

Jagt. Nær Kangek drives ogsaa endnu 2 Garnsteder for Handelens Regning. Tæt udenfor Udstedet findes ogsaa den mærkværdige lille Ø af Gruppen Immerikfut, paa hvilken Egede først landede, og det Sted, hvor den første Koloni stod. Ved Havnen skal der endnu sees Ringbolte til Skibets Fortøining, men jeg har desværre ikke havt Leilighed til at undersøge denne Plet. Syd for Kangek, eller ret ud for Mundingen af Fjorden ligger en Gruppe af Smaaøer og Skjær, Kitisut eller Kookøerne. Indløbet for Skibene er gjerne norden om dem og nær under Kangek. Det søndre Løb er farligere, men benyttes ogsaa.

4) Atamik, 10 à 12 Mile norden for Godthaab, ved Mundingen af en større Fjord, der synes omgiven af meget lavt Land. Det har 76 Indvaanere af dansk Menighed, og bestyres af en indfødt Udligger, som dog først i det sidste Aar har faaet et ordentligt Huus, ligesom Udstedet ogsaa først for nylig er oprettet og kun giver et ringe Udbytte.

5) Narsak, paa Fastlandet 3 Mile syd for Kolonien, ved Mundingen af Amaraglik. Det har 76 Indvaanere af dansk Menighed, næsten uden Undtagelse dygtige og forsynlige Folk, med ret ordentlige Huse, herunder henhører:

Utokarmiut, med 20 Indvaanere af tydsk Menighed, der flyttede hertil fra Grædefjorden, efter den haarde Hungersnød i 1853—54. De have paa dette nye Sted levet i jævn Velstand.

Fastlandet danner paa dette Strøg en større Bugt, der mod Syd ender med Forbjerget Skinderhvalen, og fra hvilken Burefjorden skjærer ind i Landet. Foran Bugten ligger en Gruppe af større og mindre Øer.

Fiskernæssets Distrikt.

Dette Distrikt regnes fra Grændsen af det forrige, ved Den „Tre Brødre" til den lille Ø Tulluartelik, foran den saakaldte Isblink, en Strækning af 17 Mile i lige Linie. Hvor langt der er fra Yderkysten til Indlandsisen er endnu vanskeligere at sige end ved det forrige Distrikt; saameget synes imidlertid vist, at Breden af det iisfrie Land er deels ringere, deels i høi Grad variabel, eftersom Isen deels sydligst, i Form af Isblinken naaer heelt ud til det aabne Hav, deels ved Sermilik næsten naaer ud til det, og dog ganske nær ved dette sidstnævnte Sted gaaer indenom en, efter Sigende, temmelig dyb Fjord. Ialt findes der 3 større Fjorde Agdlomersæt, Fiskefjorden og Grædefjorden. Fastlandet udmærker sig ved en ret eiendommelig ujevn Overflade; Bjergene ere i det Hele ikke høie, kun faa af de ydre synes at naae 2000 Fod og derover, men den ene afrundede Top staaer ved Siden af den anden. Denne ujævne Form synes at fortsætte sig ud under Havet, idet næsten hele Kysten er forsynet med et Bælte af Øer, der have lignende Former, og hvorimellem et Labyrint af smalle og bugtede Løb.

Distriktet hører til de mindst indbringende for Handelen. Efter Gjennemsnittet for Aarene 1845—49 indkom der aarlig 483 Tdr. Sæl- og Hvidfiskespæk, 8 Tdr. Aadselspæk 23 Tdr. Lever, 48 blaae og 47 hvide Ræveskind, 1744 Sælskind, 30 ℔ Edderduun, 18 Rensskind, 14 Sæt Vandskinds Klæder og 7500 Stkr. Kabliau, til en samlet Værdi af ialt 11,292 Rdlr. hvoraf falder 119 Rdlr. paa hver Producent. Men denne Produktion er i de seneste Aar sunket til under det Halve, hvorimod den før 1845 var høiere og saaledes siden 1841 har været i bestandig Aftagen, i de seneste Aar endog har truet med at reducere sig til Kabliau og til det ringe Quantum

Spæk og Lever, som Handelen selv skaffer tilveie ved Hjelp af Haifiskeri og Garnfangst.

Ifølge Folketællingen af 1 October 1855 fandtes der i Distriktet 15 Europæere og 418 Indfødte, af hvilke sidste 330 henhørte til Brødremenigheden Lichtenfels, de øvrige derimod under Godthaabs danske Menighed. Efter en af Kolonibestyrer Lassen forfattet navnlig Designation fandtes der til samme Tid ialt:

16 gode Fangere
23 ret gode dito
15 maadelige dito og Begyndere

endvidere tilhørende de Indfødte udenfor Handelens Tjeneste:

87 Kajakker
28 Rifler
6 Konebaade

af Indfødte som ingen Kajakker eiede, var der:

20 Personer mellem 12 og 18 Aar og 6 Børne, deels ganske uvirksomme, deels Dagleiere; 3 Legemssvage.

Endelig vare 11 Mand i Handelens Tjeneste og 5 Katecheter, de sidste dog tillige indbefattede under fornævnte Klasser.

Naar hertil tages i Betragtning, at Fangerne i det Hele kun ere meget lidt produktive, bliver dette Distrikt det, i hvilket Befolkningen staaer lavest baade i Dygtighed og i økonomisk Henseende, ja man kan vel endog sige, at de for en stor Deel ere sunkne saa dybt som de kunne, uden ganske at gaae tilgrunde. Dette har ikke været Tilfældet for 50 Aar siden, omendskjøndt Befolkningen altid har hørt til den mindre velhavende. En vigtig Aarsag til denne Tilbagegang ligger formeentligen deri, at Handelen hovedsagelig i dette Distrikt har ladet drive Garnfangst og Fiskeri, ved Hjelp af leiede

Grønlændere, hvis vigtigste Betaling var det ved Garnfangsten faldende Sælhundekjød. Senere, da Garnfangsten efterhaanden er gaaet tilbage, har man lagt Vind paa Kabliaufiskeriet, for deels at vinde nogle Klipfisk til Hjemsending, deels Tørfisk til at sendes omkring til Kolonierne for at anvendes som saakaldet Sultekost. Paa denne Maade er der i de senere Aar af Handelen tilvirket imellem 20 og 30,000 Stkr. Kabliau aarlig. Den langt større Deel af disse kjøbes af Grønlænderne, som fiske dem fra Kajak, eller lade sig leie til Baadene. Vi have her et slaaende Beviis paa, hvor hurtigt og let Grønlænderne ved slige Entrepriser bortledes fra deres selvstændige Sælhundefangst og forarmes. I de allersenest Aar er endog Indhandlingen af Spæk fra Grønlændernes Sælfangst sunket ind til næsten Intet; Befolkningen, som ved sit Fiskeri ikke har andet end den nødvendigste Føde, samt Kaffe, Tobak, Brød og noget tyndt Bomuldstøi, synker dybere og dybere i Hensende til Klæder og Huse, er i de sidste 2 Aar aftaget mod 8 pCt. aarlig, og man ter frygte det allerværste, hvis der ikke kan findes paa Midler, til atter at ophjelpe dens selvstændige Erhverv.

Handelspladserne med de derunder sorterende beboede Pladser i Vinteren 1855–56 vare følgende:

1) Fiskernæsset (63° 3′ NB. 50° 34′ V. L. efter Bonde), med 90 Indfødte af dansk, og 13 af tydsk Menighed, hine henhørende under Godthaabs Missionariat. Pladsen er beliggende paa en af de 3 større Øer, der udfylde Mundingen af Fjorden, og netop saa langt fra det aabne Hav, at den er saa temmelig beskyttet mod Taagen, hvorfor der ogsaa er ret smukt grønt omkring den. Kolonibestyreren og Assistenten beboe et Huus paa 2 Etager, ved Siden af hvilket der findes en Boutik og en ældre Bestyrerbolig, i hvilken der

er indrettet en lille Lokale til Gudstjeneste. Forøvrigt ere der 5 à 6 andre Bygninger til Handelens Brug. De grønlandske Huse, der saagodtsom alle tilhøre Handelens Folk, ere godt vedligeholdte, og Pladsen faaer herved, saavelsom ved Stilladserne, der ere behængte med Fisk under Tilvirkning, og ved Baadene paa den lille Havn et ret livligt Udseende; men dette danner kun en sørgelig Kontrast til den store Elendighed, der sees hos den egentlige Befolkning, der boer ved det nærliggende Lichtenfels, og dog skulde det være den, for hvis Skyld det Hele er anlagt, og paa hvis Arbeide det, om end kun efter en maadelig og kortsynet Beregning, er baseret. Kolonien er anlagt i 1754. Den aarlige Middeltemperatur kan anslaaes til 1° Kulde.

Et Par Mile oppe i Fjorden, som har flere Snevringer med rivende Strøm, træffer man særdeles grønne, med tæt Krat begroede Dale og Bjergskrænter. Buskene ere Vidier, hvortmellem Ær, og afgive navnlig de sidste et godt Brændsel for Kolonien og Missionnairene ved Lichtenfels. I en saadan Dal, noget høiere op fra Stranden, end de grønlandske Huse pleie at ligge, findes der en Ruin fra Nordboernes Tid. Den er c: 20 Alen lang og synes indvendig at have havt 1 større og 2 mindre Rum, men Murene ere meget lave og tildeels begroede med Buske; nær derved er der Levning af et lille Udhuus. Deromkring er der en temmelig jævn Slette, som naaer op til en Indsø og er begroet deels med en tyk Pude af Blaabær, Krækkebær, Enebær og Ledum groenlandicum, deels med Buskads af Vidier paa 3 Alens Høide, mellem hvilke den lysere og mere tykstammede Ær, saavelsom Qvanen og temmelig høie, lysegrønne Brægner danne en smuk Afvexling. I den derværende lille Bugt af Fjorden er der godt Larefiskeri, og mange Sofugle, som bygge paa en

tilgrændsende høi og steil Klippe, svæve gjerne over Vandet. Fjorden naaer derfra endnu et langt Stykke op i østlig Retning.

Til Kolonien henhører den beboede Plads: Lichtenfels, med 149 Indfødte, beliggende paa den samme Ø, lidt nærmere Mundingen af Fjorden og derfor udsat for mere Sovind og Taage. Her boe 2 gifte og 1 ugift Missionær af Brødremenigheden. Deres huslige Indretning er lignende, som ved Nyherrnhut, men Pladsen har et mere skummelt og uhyggeligt Udseende. De Indfødte paa dette Sted ere udentvivl de usleste i hele Grønland. De eiede nu ikke een Konebaad mere; som en Følge deraf eiede de heller ingen Telte, paa een Familie nær, og da de ikke kunde komme fra Stedet om Sommeren, havde de, for at undflye de forpestede Vinterhuse, i hvilke Størstedelen af Brixebrædderne og Tømrene i Tagene vare opbrændte om Vinteren, lavet sig ganske smaa Hytter eller Huler, ved Hjælp af det endnu levnede Tømmer og nogle Skindpjalter til Beskyttelse mod Regn. Af disse Sommerhytter, der ellers ikke kjendes i Grønland, men synes at være en ved Fattigdommen fremkaldt Opfindelse, vare der i Sommeren 1855 ialt 20. De større af dem vare indvendig 5 Alen lange og 3 à 4 Alen brede, det mindste, uden Overdrivelse, neppe 3 Alen langt og 2 Alen bredt, og boede der i hvert af dem i Gjennemsnit 5 à 6 Personer. I flere af dem laae Beboerne paa de blotte Steen, med lidt Mos over, og hele Lysningen kom ind igjennem et Hul med en Lap Tarmeskind, 6 Tommer i Qvadrat. Dog syntes disse Boliger, foruden en Nødhjelp, tillige at være blevne en Modesag ved Lichtenfels, thi flere af dem vare ret pæne, reulige og lyse, endog indvendig beklædte med rene Skind, hvorpaa der var klæbet Billeder, og vare de saaledes ligesom de sidste

Tegn paa Livskraft og Æresfølelse hos disse stakkels Folk. Om Vinteren flytte de mindre Familier sammen i større, men ligesaa afskrækkende Jordhuse, af hvilke der fandtes 15 à 16. Som en besynderlig Contrast laae der netop paa denne Plads Stabeler og løse Stykker af det skjønneste Drivtømmer, som aarlig samles paa de nærmeste Kyster og bruges til Brændsel. Saaledes havde netop en af de fattigste Grønlændere med sin Kajak indbureret en svær og ganske lige Stamme paa 16 Alens Længde. Der fandtes ialt 19 Mænd, som endnu kunde fange, hvorimod 13 alene gave sig af med at fiske, foruden 6 Drenge med Kajak. Af Enker vare der ikke mindre end 19, og havde der i det dengang forløbne Aar været 17 Dødsfald mod ikkun 5 Fødsler.

Udenfor Lichtenfels begynde de mange Øer og Løb, ved hvilke Handelen har holdt Garnsteder, der imidlertid, paa et Par nær, ere nedlagte. Paa en Pynt af Fastlandet ligger Pladsen Ka'ngarsuk, med 35 Indvaanere.

2) Tekkisok, paa en Ø henved 6 Mile syd for Kolonien. Udstedet er først nylig oprettet, for at give Lichtenfelserne Leilighed til at flytte ud; det har kun 14 Indvaanere og bestyres af en dansk Udligger. Dertil hører:

Bjørnesundet, med 39 Indvaanere, ved Mundingen af Fjorden Agdlomersæt, inde i hvilken der skal findes nordiske Ruiner, maaskee Vesterbygdens sydligste Bygd.

3) Grædefjorden, paa Fastlandet, ved Mundingen af den dybe Fjord, 6 Mile norden for Kolonien. Stedet har 50 Indvaanere og bestyres af en indfødt Udligger. I ældre Tid indhandledes der her endeel, nu er Produktionen sunken ned til en reen Ubetydelighed. Paa dette Sted indtraf for faa Aar siden det sjeldne Tilfælde, at 10 Mennesker omkom mere eller mindre direkte af Hunger, da Pladsen ved Isslæg

var afskaaren fra Kolonien. Herhen høre de beboede Pladser Tornait med 18, og Sermilik med 13 Indvaanere. Den sidstnævnte ligger nær Mundingen af en stor Isdal, der synes at være en Forgrening af den indre Fastlandsiis; de faa Beboere af dette isolerede Sted ere de mest velhavende i Distriktet.

Overalt mellem Øerne langs Kysten er der godt Fiskeri af Kabliau og fornemmelig af store Helleflyndere.

Fridrikshaabs Distrikt.

Dette naaer fra Grændsen af det forrige til Den Sennerut inclusive, en Strækning af 30 Mile i lige Linie. Skjøndt man ikke kjender synderligt til det Indre af Fjordene, kan man dog antage, at det iisfrie Øerland her bliver endnu smallere. Fastlandsisen naaer først heelt ud til Havet i Form af den saakaldte Fredrikshaabs Isblink; dette iøiefaldende Sted er et godt Sømærke; paa en Strækning af et Par Mile er der kun en flad, leeret og sandig, ved Høivande meest overskyllet Strækning foran Isen, der ganske har det samme Udseende, som i det Indre af Isfjordene. Man har troet at selve Isen, hvis ydre Rand er, om just ikke steil, saa dog skarpt afskaaren, skulde fortsætte sig under den foranliggende Slette af Leer og Dynd, og heelt ud paa Havbunden, men dette synes slet ikke rimeligt, Havets særegne Farve foran Isblinken har udentvivl sin Grund i det, med Leerpartikler blandede Færskvand, som udstrømmer fra dens Rand. Imellem Isblinken og Kolonien findes der 3 Fjorde: Tiningnertok, Kagsæt og Nerutussok; disse skulle ikke høre til de større Fjorde, og det er uvist, hvorvidt Fastlandsisen berører deres Bund. Syd for Kolonien findes atter, foruden mindre Bugter, 4 Fjorde: Qvane-, Narksaliks-, Sermeliar-

suks- og Arsut-Fjorden. Disse naae, saavidt vides, alle op til Indlandsisen, og ere de 2 mellemste af dem ikke ubetydelige Isfjorde. Navnlig udskyder Narksaliksfjorden aarlig en Masse Kalviis, som til visse Tider ligger tæt pakket, et Par Mile ud tilsøes, saa at man som oftest, paa Reiser i Baade, maa vente et Par Uger paa dette Sted, forinden Isen spredes. De største Isfjelde, som udgaae fra disse Fjorde, synes dog ikke at overstige en Høide af 60 Fod over Havet, eller en Masse af 1 Million Cubikalen, og kunne saaledes ikke maale sig med de nordgrønlandske. De synes tillige næsten alle at bestaae af den grovkornede blaae Is, med hyppig Indblanding af Steen og Gruus. Foran Kysten af dette Distrikt ligger der i det Hele færre Øer og er der flere Udhavsnæsser med steile Kyster, som vanskeliggjøre Reiserne. Landet tiltager atter i Høide fra Nord til Syd, og naaer tilsidst vistnok paa mange Steder over 4000 Fod, saavel paa Fastlandet som paa de større Øer i den sydligste Deel.

Kolonien har, i Forhold til Folkemængden aldrig været synderlig produktiv for Handelen, og har den i denne Henseende allerede siden 1840 været i Tilbagegang. Efter et Gjennemsnit af Aarene 1845—49 indkom der paa Handelen aarlig: 566 Tdr. Sæl- og Hvidfiskespæk, 88 Tdr. Kepokak- og Aadselspæk, 15 Tdr. Lever, 61 blaae og 45 hvide Rævskind, 1744 Sælskind, 68 Sæt Vandskindsklæder, ialt til en Værdi af 13,993 Rdlr., hvoraf falder 100 Rdlr. paa hver Producent. I de seneste Aar er denne Produktion dog ikke aftaget betydeligt. Her falder der kun sjeldent Rensdyr, ligesaalidt som Ederdunn. Kabliauen indfinder sig ogsaa mindre regelmæssigt. Derimod har Kepokakfangsten især været drevet i dette Distrikt, ligesom i Sukkertoppens; men den er i de senere Aar ganske aftaget.

Efter Folketællingen af 1ste Oktober 1855 fandtes der i Distriktet ialt 708 Indfødte og 8 Europæere. Efter en af Kolonibestyrer Jensen affattet navnlig Liste fandtes der til samme Tid af Indfødte:

46 gode eller dygtige Fangere.
41 ret gode eller almindelige Fangere.
39 maadelige Fangere.
10 begyndende Fangere paa 15 à 20 Aar.
35 Drenge paa 12 à 18 Aar, som fiskede fra Kajak.
15 Drenge paa 9 à 15 Aar, som roede i Kajak.
11 Mænd i Handelens Tjeneste.
15 Katecheter, som dog ere indbefattede under ovennævnte Fangere.

Endvidere, som tilhørende de Indfødte udenfor Handelens Tjeneste:

31 Konebaade.
113 Rifler.
190 Kajakker.

Af Vorne, som blot fiskede, saavelsom af ganske Uduelige nævnes kun faa, og synes saaledes Kajakfangsten og i det Hele Velstanden blandt de Indfødte at staae paa et bedre Trin end Handelens Produktion. Beboerne ere ogsaa temmelig fordeelte paa 15 Pladser langs den temmelig lange Kyststrækning, og ikke saameget sammenhobede ved Handelspladserne, ligesom der og kun har været drevet ubetydelig Fangst for Handelens Regning her.

Handelspladserne med de derunder henhørende beboede Pladser i den samme Vinter vare:

1) Kolonien Fredrikshaab (62 °0′ N. B. 50 °0′ V. L.), med 124 Indfødte, beliggende paa en temmelig frem-

ragende Pynt af Fastlandet, omgiven af endeel Smaaøer, mellem hvilke der ere 2 Indløb til Havnen, deels fra den nordre, deels sydvestre Side. Her findes en sammenhængende større Bygning med Boliger for Kolonibestyreren, Assistenten og Missionæren, derhos en Kirke og et Skolehuus. Foruden 7 større eller mindre Udhuse til Handelens Brug er der for nylig opført et Tørringshuus til Brug for Grønlænderne, der ville samle Vinterforraad; men da Tilbøieligheden til denne Indsamling er mindst ved selve Kolonien, vil det neppe gjøre stor Nytte, ligesom det jo ogsaa kun kommer Beboerne af selve Pladsen tilgode. Fugtigheden og navnlig en meget vedholdende Taage ere rigtignok meget fremherskende om Sommeren ved denne saa yderligt beliggende Koloni; men det samme er Tilfældet paa mange andre Steder, hvor Grønlændere boe, her er der kun mere Tale derom, fordi der boe Europæere paa Stedet. Foruden nogle bedre Huse, som beboes af Handelens Folk, findes her 7 temmelig maadelige grønlandske Huse. Omegnen af Kolonien er meget trist og gold; de temmelig lave Bjerge veksle med meget sumpede Sletter, begroede med Lav og Halvgræsser og bedækkede med Snedynger hist og her langt ud paa Sommeren. Paa den nærmeste Slette findes et Kildevæld, der skal løbe hele Vinteren.

Hertil høre de beboede Pladser:

Storøen med 67, Qvaneøen med 67, og Kikertak med 12 Indvaanere. De 2 sidstnævnte Pladser ligge ved Mundingen af Qvanefjorden. Syd for dem ligger den temmelig høie Ø Igausak, hvis Top er udhulet til en kjedelformig Fordybning, og paa hvis Inderside man træffer nordiske Ruiner. Man seer der paa en lille Slette Levninger af temmelig store Byggegrunde, men de ere meget overgroede

med høit Græs og derved utydelige. Kun af een Bygning, med Skillerum og 2 Indgange vare Murene endnu tydelige. Ved Stranden, hvor det omkring Ruinerne opdyngede Jordsmon var udhulet af Vandet, opdagede man mange Been, Kul og ligesom slakkeagtige, sammensmeltede Masser. Da disse Ruiner ligge temmelig isolerede og uden Leilighed til Qvægavl, turde Pladsen mulig have været en Fiskerstation.

2) Avigeit, med 80 Indvaanere og bestyret af en indfødt Udligger, er beliggende nærmest Jisblinken, foran Mundingen af Fjorden Tinningnertok. Grønlænderne sammesteds synes at være meget driftige Folk; de eiede 6 Konebaade og beboede 10 Huse, af hvilke dog kun Katechetens havde Kakkelovn og andre Forbedringer. I de nærliggende Fjorde hentede Udliggeren godt Brænde; længere mod Nord, foran selve Jisblinken findes paa Smaaoerne mange Levninger af ældre Grønlænderhuse, og skal Sælhundefangsten der være udmærket god, efter Sigende paa Grund af Vandets Beskaffenhed. Ligesom paa mange andre Steder i Sydgrønland, seer man paa disse Smaaoer tydelige Tegn til Kystens Sænkning, idet de ældre Huus- og Teltemure nu overskylles af Havet.

3) Narksalik, foran Mundingen af Jisfjorden og henved 8 Mile syd for Kolonien, har 29 Indvaanere og bestyres af en dansk Udligger. Her træffer man først de i den sydligere Egn endnu brugelige saakaldte Sildehytter eller ordentlige smaa Forraadshuse ved Siden af Boligerne. I Fjordene skal der ogsaa findes lignende Birkebrænde, som ved Julianehaab. Farvandet omkring Øen er i Sommerens Løb idelig stærkt bestuvet med Kalviis. Saavidt vides, maae herhen regnes de beboede Pladser: Kikertak med 26, Illuilarsuk, hvor den bekjendte O. Fabricius boede, med

27, Ukalersalik med 37, og Nerria med 31 Indvaanere. Paa alle Pladser tilsammen fandtes der, foruden Udliggerens Huus, 7 meget maadelige, 3 taalelig gode, 4 meget ordentlige grønlandske Huse og eet Huus med høit Brædtetag, men slet vedligeholdt.

4) Kangarsuk, paa Fastlandet, omtrent 5 Mile syd for Narsalik, hvorhen Veien hyppig er deels farlig, deels ganske afspærret, da den gaaer forbi Mundingen af Isfjorden. Udstedet ligger lidt inde i en Bugt, som danner Mundingen af Sermeliarsuk-Fjorden, og ved Foden af de meget høie Fjelde, der her tage deres Begyndelse med Tindingen eller Kingitok, en mægtig Bratning, der vender ud imod Havet. Nærmest om Kangarsuk er der Lavland med en Indsø, i hvilken der skal forekomme Kabliau, endskjøndt Vandet er ganske ferskt; der laa ogsaa Tang omkring den, saa at man maa formode, at Havvandet strømmer ind i den Tid efter anden, ved usædvanligt Høivande; deromkring er der en smuk Vegetation, og kan man fra denne Side bestige hiin Høide. — Udstedet bestyres af en dansk Udligger og har 42 Indvaanere.

5) Arsut, omtrent 6 Mile fra Kangarsuk, paa Fastlandet ved Foden af det ca. 4400 Fod høie Kunnak-Fjeld. Veien dertil er deels forbi en steil og aaben Kyst, deels indenom den større Ø Sermesok, igjennem det saakaldte Torngarsuks-Løb, hvor Landt paa alle Sider hæver sig med overordentlige Bratninger. Ogsaa syd for Udstedet, henimod Grændsen af Julianehaabs Distrikt seer man overalt steile og høie Øer, saasom Omenak, Storøen, Arsut-Ø, Tatlotit og Sennerut. Fastlandet bag disse golde og overalt med svære Is- og Sneemasser bedækkede Klippemure, danner en smuk Contrast ved sine yndig grønne Skraaninger, navnlig inde i Arsut-Fjorden, hvor Teltepladsen Ivikæt, bekjendt for sine

Mineralier, er beliggende, 2½ Miil fra Udstedet. Dalen i Baggrunden af Kryolithbruddet har ret frodigt Krat af Vidier, hvorimellem Rønnebærbuske og Dvaner, omkring de rislende Vandløb fra Sneen paa de omgivende Bjerge. Inderſiden af Kunnak frembyder en mærkelig ſmuk Overgang fra den grønne Dal til den glatte Klippemuur og over den Jøkelerne i flere tuſinde Fods Høide, hvorfra ſmaa Vandfald ſtyrte ned over Bratningerne. Selve Udſtedet ligger temmelig aabent for Havet; dog gives der bedre Havne i Nærheden, blandt hvilke ſædvanlig benyttes Kajarteliks-Havnen, der dannes af et Par Smaaøer, er meget ſnæver og ikke ganſke ſikker for Søgangen, ſom voldte Forliſet af den private Skonnert „Aarhuus" i 1854. Arſut beſtyres af en danſk Udligger og har 70 Indvaanere, hvis Huſe kun gjøre et meget maadeligt Indtryk. I Omegnen ligge de beboede Pladſer Ikareſak med 37 Indvaanere, ſom dog muligen burde regnes til det forrige Udſted, og Isſua med 41 Indvaanere.

Paa ſelve Pladſen Arſut, ſaavelſom i Fjorden, har man fundet Levninger af ſkandinaviſk Beboelſe, og have Grønlænderne bevaret Sagn om deres Undergang og de Sidſtes Blanding med Eskimoerne.

6) Sennerut, med 29 Indvaanere, først oprettet ſom Handelsplads i 1855. Den ligger meget afſides, omtrent 6 Mile fra Arſut, paa Sydſiden af den ſtore Ø, der ved Løbet Kepiſakko er ſondret fra Faſtlandet. Om Efteraaret fryſer dette Løb til, og da er Veien udenom den aabne Pynt af Sennerut reſikabel. Nær Kepiſakko gaaer Indlandsiſen paa flere Steder ud til Havet, og Elve udgyde ſig fra den, ſom ved deres blakkede Vand have opfyldt de indre Bugter med en leret Grund, der falder tør ved Lavvande, hvorfor Løbet kun ved Høivande kan paſſeres med Baade. Vi befinde os

her paa Grændsen af Julianehaabs Distrikt og i en af Grønlands meest øde og golde Egne, paa den ene Side Fastlandet begravet under Is, og paa den anden Sennerut og Vadskerballielandet eller Cap Desolation, hvis ringe Underland kun bærer en yderst sparsom Vegetation, men derimod hist og her mange Sneedynger i den bedste Sommertid, ligesom og Bugten derimellem med nordlig Vind gjerne stærk bestuves af Storiis.

Julianehaabs Distrikt.

Vi have i det Foregaaende allerede paa flere Steder, under de almindelige Afsnit, havt Leilighed til at omtale denne, i historisk Henseende mærkværdigste Deel af Landet, ved at lægge dens Beskaffenhed til Grund for en Betragtning af de physiske Forhold i det Hele, ligesom vi og see os istand til at meddele et noget omstændeligere Kaart over samme. Distriktet maa regnes fra Grændsen af det forrige til Sydspidsen af Landet, Cap Farvel, i hvis Nærhed der endnu i de seneste Aar har været en beboet Plads, en Strækning af 38 Mile i lige Linie.. Alt, hvad der ligger længere østlig, er beboet af Hedninge, som vel jevnlig gjøre Handelsreiser til det sydligste Udsted, men dog ikke staae i en saadan regelmæssig Conner med Handelen, end sige i et saadant Forhold til Missionen, at man kan regne den af dem beboede Kyst med til Distriktet, endskjøndt den af Capitain Graah er taget i Besiddelse i Frederik den Sjettes Navn. Vi have allerede omtalt, at Distriktet, uagtet sin sydlige Beliggenhed, har et smallere iisfrit Yderland end de fleste andre. I den sydligste og mellemste Deel er der fra de yderste Øer til det Inderste af Fjordene 8 à 10 Mile, i den nordligste derimod kun 4 à 5 Mile, indtil vi naae den nysomtalte Egn ved Kepisakko, hvor Yderlandet svinder sammen næsten til slet

Intet. Naar vi see paa det foreliggende Kaart, faae vi omtrent følgende Partier af Yderland:

6 større Halvøer, som adskille de 7 større Fjorde, hver paa 10–18 □ Mile	70 □ Mile
8 à 10 mindre Halvøer, som adskille de nordligste mindre Bugter	20 —
3 Øer paa 3 à 4 □ Mile	10 —
ca. 20 Øer paa ¼ à 1 □ Miil	12 —
over 100 Øer og utallige Skjær	6 —
ialt	118 □ Mile.

Vi have endvidere omtalt, at selv dette ringe Areal, som sandsynligviis i Hovedsagen udgjør de Gamles Østerbygd, forstørstedelen bestaaer af golde, med evig Snee og Is bedækkede Bjerge, deels ganske utilgjængelige, deels sjeldent eller aldrig bestegne af Mennesker, at Drivisen om Sommeren næsten stadig omgiver de ydre Øer og Pynter, ved sin kolde Taage standser Sneens Optøening og kuer Vegetationen, saa at disse Yderkyster kom til at ligne det nordligste Grønland, hvorimod Vegetationen atter ei langt derfra, i det Indre af Fjordene og i de snevre Dale af Fastlandet opnaaer den største Frodighed, som Grønlands Klima tilsteder.

Kolonien er paa Grund af Befolkningens Størrelse den produktiveste for Handelen. Efter Gjennemsnittet for Aarene 1845—49 afgav den aarlig: 2185 Tdr. Sælspæk, 105 Tdr. Lever, 478 blaa og 187 hvide Ræveskind, 5 Bjørneskind, 3 ℔ Ederdunn og 149 Sæt Vandskindsklæder, ialt til en Værdi af 44,675 Rdlr. Dette giver for hver Producent 87 Rdlr. Men Produktionen er temmelig variabel, og indeholder hiin Periode netop en Samling af de allerheldigste Aar, hvorimod de senere Aar have givet noget under 2000 Tdr. Spæk, og

varierer denne Produktion i det Hele efter Aarenes Godhed, fra 1100 op til 2800 Tdr., ligesom og Rævefangsten er yderst forskjellig. Sortsidefangsten er her i det Hele ringere og mindre sikker end i de foromtalte Distrikter, hvorimod vi allerede have omtalt, at den egentlige Klapmydsefangst indskrænker sig til denne sydligste Deel af Landet. At nu Produktionen pr. Individ bliver ringere end i det øvrige Grønland, hidrører baade derfra, at Sælhundefangsten i det Hele er mindre rig, og tillige derfra, at Producenterne ikke levere saa meget paa Handelen af deres Fangst, men have vedligeholdt en mere regelmæssig Vinterforsyning.

Efter Folketællingen af 1ste October 1855 fandtes der i Distriktet:

	Indfødte:	Europæere:
Under den danske Menighed	1377	26
Under Brødremenigheden:		
Lichtenau	724	6
Frederiksdal	470	6
ialt	2571 Indf.,	38 Eur.

Efter specielle Lister over hver enkelt navngiven Indfødt af Mandkjønnet, optagne i Løbet af 1853—54, fandtes der i Slutningen af 1853:

263 gode og almindelige Fangere, forsynede med Rifler,
41 — — do., uden do.,
82 maadelige Fangere, forsynede med Rifler,
38 — do., uden do.,
39 begyndende Fangere,
45 Fiskere med Kajak,
66 Drenge med Kajak, tildeels gode Fiskere,
25 Mænd i Handelens Tjeneste,

3 Overkatecheter,
44 Vorne, uduelige eller ſvage;
endvidere, ſom tilhørende de Indfødte:
220 Huſe,
69 Kakkelovne,
142 Konebaade.

Under de ovennævnte Fangere og Fiſkere ere tillige indbefattede 15 mindre lønnede Katecheter under den danſke, og 20 under de tydſke Menigheder, ſaavelſom et Par Familier ved Igalliko, der tillige drive Qvægavl.

Foruden Kolonien holder Handelen 9 mindre Etabliſſementer, der dog ere bedre udſtyrede med Bygninger ſamt yde ſtørre Produktion, end Udſtederne i det øvrige Inſpektorat i Almindelighed.

I Vinteren 1853–54 var Befolkningen fordeelt paa følgende Handelspladſer og derunder ſorterende beboede Pladſer:

1) Kolonien Julianehaab (60° 43′ N. B., 46° 1′ V. L.), med 196 Indvaanere, hvoraf 20 Europæere, foruden 2 Pladſer: Lille Kakortok med 31, og Niakornangoak med 11 Indfødte, til hvilke der er ganſke nær at gaae over Land. Kolonien ligger paa den ydre Deel af den Halvø, ſom adſkiller de i Fortiden ſaa berømte Fjorde Igalliko og Tunnudliorbik, eller Einars- og Eriksfjorden fra hinanden, og paa hvis østlige eller inderſte Deel det gamle Brattelid var beliggende; man kan derfor endog gaae til dette ſidſte Sted overland, naar Elvene og Indſøerne ere frosne, men denne Vei er rigtignok lang og udfordrer et Par Dages beſværlige Vandring. Centrum af denne Halvø danner den ſkarpe og takkede Bjergryg Redekammen, paa 4 à 5000 Fods Høide. Koloniens Huſe ere byggede paa begge Sider af en Elv, i en temmelig indeſluttet Dal, ſom man førſt ſeer aabne ſig,

naar man er den ganske nær. Paa den ene Side ligge Grønlændernes Huse, Tranbrænderiet, Spækhuset, og høiere oppe Missionsboligen og Kirken, hvorfra en Bro fører over til den modsatte Side, paa hvilken Koloniens øvrige Bygninger og Folkenes Huse ere beliggende. Jalt findes der 5 Vaaningshuse for Danske, nemlig Bestyrerens og Assistentens, Mandskabets, Fartøisførerens, Lægens og Præstens, 1 Kirke, 1 lille Skolehuus, 5 større Udhuse til Handelens Brug og 20 grønlandske Huse, tildeels med høit Tag. Disse Bygninger ligge temmelig sammentrængte langs hen under Bjergskrænterne og ere omgivne med flere Smaahaver, der i Forbindelse med Elven og Broen, samt Koerne og Gjederne give Pladsen et noget europæisk og hjemligt Udseende. Paa Havnen er stationeret en lille Skonnert, som fornemmelig bruges til at besejle det sydligere Handelsanlæg Nennortalik, saavelsom og de andre Udsteder, bringe Varerne dertil og hente Produkterne derfra. Vi have i det Foregaaende omtalt hvad Havedyrkning og Qvægavl der kan drives paa dette Sted; det ligger, om end ikke i en Fjord, saa dog noget inde i en Bugt, temmelig beskyttet mod den kolde Søvind og navnlig Taagen, der hyppig sees standse og hænge sig over Fjeldene længere ude i NV. Man har endog ved eet Aars Observationer fundet, at Sommeren var 1 à 2° varmere og Vinteren 1 à 2° koldere end paa de andre, mere yderligt liggende og for Driviisen udsatte Pladser, Nennortalik og Frederiksdal. De nærmeste lavere Fjeldskrænter have ogsaa et temmelig grønt Kolorit, omendskjøndt Vidiebuskene dog kun ere meget lave, Enen kun findes sparsomt og den større Birk slet ikke, før et Par Mile længere op i Fjorden. Blandt de nærmeste og med Steenvarder besatte Høider udmærker sig især Sakkarsoeitsiak, som ligger nær op til Husene paa den østlige Side, og er udmaalt til lidt over

500 Fod; fra den har man en herlig Udsigt, deels ud over Havet deels indad Fjorden til, hvor man nærmest overseer den fra de sidste Nordboers Tid saa mærkværdige Egn omkring Akpaitsivik og i Baggrunden de skarpe Toppe af Redekammen og Pattefjeldene samt andre med Snee bedækkede Høider af Fastlandet, der navnlig yde et pragtfuldt Skue, naar de kort efter Solens Nedgang endnu straale af et purpurrødt Skjær, medens Tusmørket har lagt sig over det øvrige store Landskab. Paa Nordsiden af Kolonien kommer man langs Elven til den nærliggende Indsøe, langs hvis østre Side et Slags Fodsti fører til dens anden Ende, henved 1 Miil fra Kolonien, og kan man derfra over nogle lavere Fjelde gaae til Fjorden Kangerdluarsuk. Naar Søen er tilfrossen, afgiver denne Vei en smuk Spadseretour.

Ganske nær ved Husene, men lidt høiere beliggende, finder man utydelige Levninger af en lille Bygning fra Nordboernes Tid. Som vi saae, var Peter Olsen Valløe den første af de senere Europæere, som overvintrede paa dette Sted; Ruinen af hans Huus skal en Tidlang være vedligeholdt, men nu sees den ikke mere. Han gav vel Anledning til, at man valgte Pletten til Koloniens Anlæggelse i 1775.

For Grønlænderne hører Julianehaab just ikke til de nærsomste Steder, Sælhundene maae som oftest søges længere ude, og om Vinteren gjør Tyndisen det undertiden vanskeligt at komme fra Stedet, men der er saagodtsom aldrig fast Is til at gaae paa, uden faa hundrede Alen ud fra Land; dog er der godt Fiskeri af Torsk. Rødfisk derimod maae søges omtrent 1 Miil derfra, ved Pardleet-Øerne. I Elven fiskes nogle Lax, men ikke mange. Af Søfugle, navnlig Alker erholdes ogsaa endeel om Vinteren, men langtfra saa mange som paa nærliggende, yderligere Pladser. Egnen om Indsøen

synes ikke at være rig paa Harer og Ryper. Grønlænderne som gaae paa denne Jagt, bruge gjerne deres Kajakker for at komme til andre Punkter. For Europæere har Julianehaab, med alle sine Behageligheder, den store Ulempe, at det er den meest isolerede af de grønlandske Kolonier, omendskjøndt den er Europa nærmest. Skibet, som skal besejle den, er saavidt vides kun en enkelt Gang kommet direkte derind fra Søen, ellers har det stadigt maattet søge udenom Drivisen, ialt Fald til Fredrikshaab, hvor det afventer Leiligheden til at gaae indenskjærs eller imellem Jis og Land ned til Julianehaab, og er denne Passage underkastet saamange Tilfældigheder, at Ankomsten til selve Bestemmelsesstedet kan indtræffe snart et Par Uger, snart 2 à 3 Maaneder efter Ankomsten til Grønland. I September pleier Isen dog at aabne sig eller ganske at forsvinde, saaledes at Skibet kan slippe bort. Siden Aar 1800, efterat man havde lært denne Fart bedre at kjende, er der dog, saavidt vides, kun indtruffet 2 Tilfælde af Overvintring, nemlig i 1819 og 39, og 2 Forliis ved Hjemseilingen, nemlig i 1804 og 1817. Den samme Drivis gjør og Transportreiserne i Distriktet til og fra de mange Udsteder meget besværlige. Skonnerten, som udkom i 1844, gjør neppe mere end 2 Reiser aarlig til Nennortalik, 15 Mile fra Kolonien, foruden nogle ubetydelige Togter, og et Par Gange har den maattet overvintre hist og været over ½ Aar borte.

Naar man gaaer fra Julianehaab længere indad Fjorden, har man først den større Bugt tilvenstre, i hvilken man træffer den mærkværdige Kirkeruin, kaldet Kakortok-Kirken, som er omtalt i den historiske Indledning. Denne Egn antages at have været Hvalsøefjorden, som først blev bebygget af Thorkel Farserk, der tillige tog den største Strækning mellem Einars- og Eriksfjorden i Besiddelse, hvilket stemmer godt med Rui-

nernes Beliggenhed. Denne Mand var en Fætter til Erik Røde og uhyre stærk; saaledes fortælles der, at han engang, da Erik besøgte ham, og der ingen brugbar Baad var ved Haanden, svømmede en halv Miil over til Hvalsøe, for at hjemhente en fuldvoxen Bede paa sin Ryg. Thorkel blev jordet paa Hjemmemarken i Hvalsøefjord, og lod sig efter Sagnet senere ofte mærke som Gjenganger i de derværende Boliger. Inderst forgrener Kakortok-Fjorden sig i 2 mindre Bugter, Tessiursak og Dartok, hvorfra man kan gaae over i Kangardluarsuk-Fjorden, ligesom og overland til Kolonien. I disse indre Bugter er der sikkert Islæg om Vinteren. Der er derfor i Dartok reist en lille Hytte for at forsøge Haifiskeri fra Isen, hvortil der ellers ved de beboede Pladser i Sydgrønland er saa ringe Leilighed. Om Sommeren fiskes der i denne Egn jevnlig Repisæt og Angmaksæt, ligesom der og hentes ret godt Birkebrænde deromkring.

Naar man lader hele denne Bugt ligge tilvenstre kommer man ind i Igallikofjorden, hvis Ruiner vi i den historiske Indledning allerede have omtalt. Inderst i dens nordostlige Arm, $6^1/_2$ Miil fra Kolonien ligger den beboede Plads Igalliko med 19 Indvaanere, Efterkommere af den første Kjøbmand ved Julianehaab, Anders Olsen, der bosatte sig her for at drive Qvægavl. Uagtet Bedriften rigtignok er gaaet meget tilbage hos de senere Generationer og navnlig den nuværende Eier, Poul Egede, har denne dog vedligeholdt baade Køer og Faar, men lever forresten meest af Fiskeri og nogen Sælhundefangst, som de øvrige Grønlændere. Folk lide aldrig Nød her om Vinteren, men levere heller ikke stort til Handelen, undtagen Ræveskind. Bygningerne, som ere opførte af det gamle Brattelids Mure, vidne om megen Flid og Omhu hos de forrige Beboere. Der findes et stort Vaa-

ningshuus med 2 Afdelinger, en Stald og nogle mindre Bygninger, hvoriblandt et Forraadshuus, som er dannet af Indgangen til en af Ruinerne, saa at den meget store Steen, der dækkede denne, nu danner et Tag. Nu drives Qvægavlen meget uordentligt; Grønlænderne ere uforsynlige nok for deres eget Vedkommende; at samle til andre Væseners Underhold om Vinteren, ligger dem endnu fjernere; der holdes derfor snart flere snart færre Kreaturer, alt efterson Vinteren tvinger til at slagte eller ikke. Flere Gange har nok Racen været nær ved at uddøe, men hidtil har man dog slæbt sig igjennem, og da de nuværende yngre Mænd dersteds ere ret flinke Folk, var det vel værd, om muligt at ophjelpe denne lille Koloni. Til Underhold for Beboerne selv er der her rigelige Midler, men Handelen kan ikke vente saa værdifulde Produkter derfra. Det var dog værd af forsøge, hvorvidt der ikke paa den nærliggende Fjord Tunnudliorbik kunde drives Haifiskeri fra Isen. Der kan man sikkert ogsaa fange Sælhunde i Garn under Isen, men denne Fangst kan deels formedelst Sælhundenes ringe Antal, deels af Mangel paa Hundeslæder aldrig blive som i Nordgrønland. Foruden den formodede Levning af selve Erik Rødes Gaard samt af Kirken, har man fundet Ruiner af henved 20 Bygninger paa denne lille Slette. Efter de forefundne Brudstykker af en Kirkeklokke har man gjort den Beregning, at denne maa have veiet 3 à 4 Skæ eller været af Størrelse som de større Landsbykirkers Klokker.

Veien fra Kolonien til Igalliko er noget farlig langs Fjordens nordvestlige Side, paa Grund af en lang brat Kyststrækning, der ikke tillader nogen Landing. Hvor denne Bratning ophører, aabner der sig en Dal, som dog ogsaa ved en temmelig høi Kyst, Sisardluktok, er adskilt fra Fjorden, gjen-

nemskaaren af et dybt Elvleie, og temmelig indelukket. Her ligge flere Ruiner, tildeels med endnu vedligeholdte Døraabninger; man seer endnu Levning af en lille Bro, og en Fodstie kan endnu spores fra dem hen til en mindre Bygning, som ligger paa en Høi, der vender ud til Fjorden. Man antager disse Ruiner for Levninger af Gaarden Dalar, der tilhørte Garde-Domkirke. Paa den modsatte Side af Fjorden strækker der sig en Række af Indsøer fra den inderste Bugt ved Garde til Ekalluit, adskilte fra Fjorden ved en lavere Bjergryg, og efter Beskrivelsen omgivne af Ruiner paa flere Steder.

Dette var Egnen indenfor Julianehaab, med sine Levninger af den skandinaviske Beboelse. Paa den anden Side, deels ligesaa nær, deels nærmere ud imod det aabne Hav laae de nu beboede Pladser:

Upernivik, med 22 og Itibliarsuk med 8 Indvaanere, ligge nær hinanden og c. 2½ Miil fra Kolonien, det sidste paa en smal Landtunge af Fastlandet, et meget usselt Sted, hvis Beboere meest levede af Fiskeri.

Itiblidlik med 19, Pardleet med 14 og Igloernerit med 19 Indvaanere, 1¾ à 2½ Mile vesten for Kolonien, paa Øgruppen Pardleet, der har et Par gode Havne, som benyttes af Skibene under Ophold ved Ind- eller Udseilingen.

Ikaresarsuk med 31, Iglokassik med 20 og Nougeitsiak med 19 Indvaanere, paa Øer 3½ à 3¾ Mile i Vest og Nordvest.

2) Udstedet Narsak eller Nordprøven, 6 Mile nordenfor Kolonien, og ligesom denne paa Ydersiden af en Halvø, som adskiller 2 større Fjorde, Tunnudliorbik og Sermilik, fra hinanden. Denne Halvø bestaaer yderst af meget

høit og iisdækt Land, nærmere imod Indlandet derimod af lavere og jævnere Bakker, der findes beskrevne som den smukkeste og frugtbareste Egn af nogen Udstrækning i Grønland. Udstedet ligger endeel længere fra det aabne Hav end Julianehaab, og har derfor mere Fjordvegetation, ligesom og Farvandet lægger lettere til med Is. Det bestyres af en dansk Udligger, som driver lidt Qvægavl, men er forøvrigt kun lidet indbringende for Handelen, da de omboende Grønlændere baade ere maadelige Fangere, meest vante til at drive Fiskeri, og desuden meget usle i økonomisk Henseende. Ved selve Narsak fandtes 18, og paa 3 temmelig nærliggende Pladser paa den samme Kyst ialt 73 Indvaanere; desuden hørte hertil Sisardlutok paa den ligeoverforliggende Ø Tuktotook, med 21, og 5 Pladser paa Nordsiden af Sermilik, med ialt 67 Indvaanere, nemlig Nettoralik, Okevisokak, Toogdleronæt og Iglo. Denne Fjord udskyder en ikke ringe Mængde Kalviis og er derfor en ægte Isfjord, ligesom og Indlandsisen paa flere Steder gaaer ned i Bugterne langs Nordsiden, hvor den næsten overalt ligesom hænger udover det lavere Land og truer med at bedække det. I disse Bugter, saasom i det Hele omkring Narsak, er der rigt Fiskeri paa Rødfisk, Kaleraglik og Haier, og i det Hele god Leilighed til at fiske dem fra den faste Is om Vinteren. Indvaanerne kunne derfor vanskeligt komme i den yderste Nød. Men paa den anden Side synes Sælhundefangsten, der meest gaaer ud paa Netsider, som holde sig til Isfjorden, kun at være ringe, og her gjentager sig det samme, som vi have havt Leilighed til at bemærke andetsteds, at Grønlænderne, som mere holde sig til Fiskeri, end til Sælhundefangsten, staae paa et usselt Standpunkt, især naar de tillige have Handelsboutiken i Nærheden, endsige naar de, som ved Fiskernæsset, benyttes af Europæerne

til selve Fiskeriet. Kun paa Pladsen Iglo, længst inde i Isfjorden, boede der endnu en dygtig og velhavende Fanger med Familie, paa de øvrige Pladser saae man kun usle Huse, Konebaade, som vare deres Opløsning nær og usle pjaltede Personer. Men den største Elendighed saae jeg dog i Foraaret 1855 paa Pladsen Nomiut, 1 Miil fra Narsak. Vi vare nær reiste forbi dette Sted, da vi antoge det for ubeboet, men da vi saae en Kajak ligge ved Stranden, gik vi dog op og undersøgte Huset, hvis man ellers kunde give denne Hule et saadant Navn. Vi krøb ind paa alle Fire gjennem Indgangen og hørte nu først menneskelige Stemmer derinde; see kunde man intet, da det var bælmørkt. Vi erfarede da, at der i samme opholdt sig en Kone med flere Børn, som skammede sig for at gaae ud, da de næsten vare uden Klæder. Manden opdagede vi ogsaa gaaende høiere tilfjelds, ligeledes af Undseelse. Han havde endnu sin Kajak, fra hvilken han havde fisket og saaledes hidtil holdt Livet i de Stakler, der her ligesom vare levende begravene. Ved Narsak er der i de senere Aar indhandlet 40 à 100 Tdr. Spæk og Lever, henved 200 Sælskind og 200 Ræveskind. Udliggerne har pleiet at holde 3 Køer, 3 Kalve, 1 Tyr, 12 Faar og Lam. Paa Sletten omkring Stedet, hvor der ogsaa findes flere nordiske Ruiner, er der god Græsning om Sommeren, men Høet til Vinterfoder, 16 à 18 Baadslæster, maa samles i Omegnen paa gamle Huuspladser; til hver saadan Togt, som varer et Par Dage, bruges 5 à 6 Roerske og en Styrer, som erholde 24 à 36 ß. hver, foruden et Par Stykker Skibsbrød for hele Touren. Da nu Udbyttet af hele denne Qvægavl ikke er andet, end at Udliggeren har lidt Kjød, Melk og Smør til sit Huus og engang imellem lidt Kjød at sælge ved Kolonien, kan den selvfølgelig kun drives, hvor der, som

desværre almindeligt i Grønland, findes en indolent Befolkning, der ikke agter sin Tid og sit Arbeide for mere værd, end at den lader sig leie for en saadan Betaling og forøvrigt betragter slige Togter som et Slags Morskab.

Ganske nær ved Narsak begynder Tunnudliorbik, eller som vi antage, den i Fortiden berømte Eriksfjord. Men de første 2 à 3 Miles Strækning paa begge Sider er meget steil og gold, ja neppe engang til at lande paa. Ved Runasarnak, 2 Mile fra Udstedet er der en mørk og indesluttet lille Dal, hvori en god Laxelv, og efter Sigende nordiske Rudera, først 2½ Mile fra Narsak bliver Landet paa venstre Side noget fladere, og treffer man strax der, ved Opiutak Levning af en Gaard med nogle Udhuse, omgiven af Pilekrat paa 4 Alens Høide. Derpaa kommer atter en steil Kyst med et Fuglefjeld, man befinder sig da ligeoverfor den smalle Landtunge ved Igalliko, og først der begynder den Strækning paa Nordvestsiden, der er bleven bekjendt for sine mange Ruiner. Omtrent 8 Bygder har man paavist langs Stranden herfra til Enden af Fjorden, ved Kingoa. Af disse er den mærkeligste Kakstarsuk, hvor der findes Levning af en Kirke, og hvorfra der er bedst Overgang til Ruinerne ved Isarok i Sermiliksfjorden; denne Vei er henved 2 Mile lang og fører forstørstedelen gjennem Kratskov af Vidier. Selve Bakkerne ere forstørstedelen overgroede dermed og veksle med yndige Dale og mange Smaasøer. Ved Kakstarsuk findes der Ruiner af flere Gaarde; man har og sporet dem ¼ Miil oppe i Landet. Senere har der og boet Grønlændere paa dette Sted. Med Igalliko er der en nær Kommunikation fra denne indre Deel af Fjorden. Landtungen er vel omtrent ¼ Miil bred og Veien derover usædvanlig jævn; man kan og ret godt bære Konebaad derover. Det lader sig

derfor godt forklare, at Hovedsædet i Eriksfjorden saaledes kan have ligget umiddelbart ved Kysten af en anden saa nærliggende Fjord. Forøvrigt have vi allerede paa forskjellige Steder berørt, at denne indre Deel af Fjorden frembyder de forskjellige Hjelpekilder, udenfor den større Sælhundefangst, navnlig Fiskeriet fra den faste Jis, saavelsom Lax og Angmaksæt om Sommeren og endelig hvad Landjorden afgiver, Alt i den rigeste Maalestok. En østlig Arm af den, ved Navn Poruk, naaer op til Fastlandsisen, som udskyder endeel Kalviis igjennem den, hvorfor dens Indre ikke skal være tilgængeligt. Til denne Afkrog tør vi vel henlægge Gamle og Grimas Gaard, som omtales i Fostbrødre-Saga. For den nuværende Befolkning, der skal hente sin Velstand omkring Udhavsøerne, ere disse Egne, formedelst deres afsides Beliggenhed, af mere underordnet Betydning.

3) Kaksimiut, et Handelsanlæg paa en af Yderøerne, 11 Mile vesten for Kolonien, har i de senere Aar været bestyret af en Assistent, som tillige fører Opsyn med det næstfølgende Udsted. En Storbaad er stationeret der og holdes der et Par faste Folk. Assistenten har et ret godt lille Vaaningshuus og et Par mindre gode Udhuse. Øen har ganske Yderkystens skaldede og øde Udseende. Den hører til en temmelig uafbrudt Række Øer, som strække sig fra Ikersoak eller det brede Sund, hvorigjennem Sermilik udskyder sin Kalviis i Havet, ud til den store Ø Nunarsoit; indenfor disse Øer gaaer der en bred Bugt ind i Fastlandet mod Nord, forgrenende sig i mindre Fjorde, der tildeels naae op til Randen af Fastlandsisen. Disse Egne ere forstørstedelen aflagte efter Beskrivelse af den med Grønland og dets Indfødte saa godt bekjendte Assistent P. Motzfeldt, i hvis Selskab jeg har bereist dem, og som desforuden har ydet mig

mange i dette Skrift benyttede Oplysninger. Anlæget har i de senere Aar i Gjennemsnit afgivet c. 150 Tdr. Spæk, 220 Sælskind og 120 Ræveskind. Ved selve Kaksimiut boede der 77 Indfødte. Dertil hørte de beboede Pladser:

Sakkak, paa en Pynt af Fastlandet, 3 Mile mod N. V. med 11, og Kikertarsoarak, paa en Ø, 1 Miil mod Øst, med 28 Indvaanere.

Akunnek, paa Fastlandet ved Ikersoak, $2^{3}/_{4}$ Mile mod N. O., med 42 Indvaanere, udmærker sig ved fortrinligt Fiskeri, især af Rødfisk, saavelsom ved et af de reenligste og ordentligste grønlandske Huse, jeg har seet. Den derværende Katechet, som kun havde 6 Rdlr. i aarlig Løn, gjorde af egen Drift Reiser i sin Kajak til de nærmeste Pladser i Narsaks Distrikt, for at undervise Børnene.

Anatarmiut, $3^{1}/_{4}$ Mile mod S. O., med 55 Indvaanere. Deromkring findes der ligeledes gode Rødfiskebanker, ligesom Stedet ogsaa er en god Fangeplads; paa de nærliggende Udhavsøer, Iglorsoeitsiait, samles som oftest Grønlændere fra forskjellige Pladser i August, til den saakaldte anden eller magre Klapmydsefangst.

4) Kakkaligeitsiak, et først for nylig oprettet Udsted, 15 Mile fra Kolonien, og bestyret af en dansk Udligger, som her i Gjennemsnit har indhandlet 110 Tdr. Spæk, 130 Sælskind og 70 Ræveskind aarlig. Paa selve Pladsen boede der 35 og paa Sydsiden af Øen Nunarsoit 41 Indvaanere. Farvandet om det sidstnævnte Sted er aabent og farligt, og ingen uden Fangere af første Sort kunne tumle sig der. Her saae jeg en Dreng paa 12 Aar, som allerede fangede Sælhunde og var forsynet med Kajak og Riffel. I denne Egn findes der og et mærkeligt smalt Løb, der fører ind i en Bugt paa Nunarsoit og kaldes Strømstedet. Her søge under-

tiden ſtore Flokke af Sælhunde ind om Efteraaret, arbeidende ſig op mod den rivende Strøm; ved Springstid, naar denne er heftigſt, ſamle Kajakkerne ſig her, nærme ſig Stedet, hvor Sælhundene flokke ſig idet de ikke mægte at overvinde Strømmen, og angribe dem da. Denne Fangſt er meget indbringende, men farlig og forſkjellig efter Aarene.

Fra November til ind i Juni tør man ikke gjøre Regning paa at kunne reiſe længere mod Nord og ind i Fredrikshaabs Diſtrikt, uden ved at gaae udenom Nunarſoit, en temmelig riſikabel Tour med mindre Baade, naar der er Segang, og med ſtørre Fartøier, naar der ligger Storiis. Først i Juni kan man vente, at Løbet Torſukatek optøer, og endnu noget ſenere bliver den Bugt aaben, ſom derfra udgaaer mod Nord til Itibliaitſiak, en ganſke ſmal Landtunge, ſom man med Lethed kan ſkyde en Baad over.

5) Sartlok, paa en Ø 5 Mile ſyd for Kolonien, beſtyret af en danſk Udligger, ſom her i Gjennemſnit aarlig har indhandlet 160 Tdr. Spæk, 330 Sælſkind og 40 Rævefkind. Her og paa de omliggende Øer begynder den egentlige Klapmydſefangſt, hvorfor Grønlænderne fra Kolonien drage hertil om Foraaret. Ved ſelve Pladſen boede 17 Indvaanere; i Omegnen, i en Afſtand af $^3/_4$ à $2^1/_4$ Mile laae følgende beboede Pladſer:

Mod Syd: Akinermiut med 30, og Karſok med 39 Indvaanere, de ſidſte henhørende til Lichtenaus Menighed Mod Nord: Kajubik med 19, Upernivik, et meget usſelt Sted med 64, og Kangermiutiak, paa Akkia med 22 Indvaanere. De ſidſtnævnte lede i Vinteren 1853—54 af Hungersnød, da der kun fandtes 2 Kajakroere, af hvilke den ene var ſyg og den anden omkom i Kajak i Februar, hvortil kom, at Storiſen ſtuvede paa Kyſten og afſkjar Kom-

munikationen. De ere derfor senere bortflyttede. Den største Klippehule i Grønland findes nær ved denne Plads.

6) Sydproven, 8 Mile fra Kolonien, paa Fastlandet ved Indløbet til Lichtenau-Fjorden. Det derunder liggende Distrikt indbefatter de større Fjorde: Sermilik og Lichtenaufjord, udenfor hvilke Havet danner en større Bugt med flere Øer. Meget høie og steile Bjerge danne Fastlandet omkring disse Fjorde, som derfor i det hele ikke have meget Lavland, men saameget desto smukkere ere ogsaa de smaa Dale i det Indre, som beskyttes af hine Bjerge. Det Indre af Lichtenau-Fjorden deles ved Fjeldet Akuliaroserſoak i 2 Arme, af hvilke den nordligste Amitoarſuk ender ved en Dal, i hvilken en lille af tæt Birkekrat omgiven Indsø. Et Vandfald, der saavidt vides har en Høide af omtrent 300 og en Brede af 30 à 60 Fod, sees i Baggrunden at styrte ned i denne Dal; ovenfor det kommer man til en større Indsø, og er der herfra neppe langt overland til Kakſiarſuk eller Garde, hvorhen dog den bedste Vei skal føre gjennem Dalen ved Kaglumiut. En bred og jævn Dal fører op fra denne Fjordarm til Sioralik, hvor der findes mærkelige Indhegninger af Steen, saavelsom en Kirkeruin. Forøvrigt findes der Ruiner paa flere Steder i det heromtalte Distrikt, saavel inderst i Fjordene, som længere ude.

Paa Øen Ounartok, 1½ Miil østen for Sydproven, i Mundingen af en mindre Fjord, findes der varme Kilder, mærkelige ved deres isolerede Beliggenhed, eftersom ingen lignende ere bekjendte i Grønland, undtagen de i Diskofjorden og ved Tesſiurſak i Egedesmindes Distrikt, foruden endeel, der ikke have en høiere Temperatur end 1 à 2 Grader. Øen Ounartok er neppe ½ Miil lang, tildeels ganske smal og forøvrigt af ganske almindelig Beskaffenhed i geologisk Hen-

seende; Vestenden er bredest og vel henved 500 Fod høi, hvorimod Østenden er fladt og lavt, opskyllet Land. Paa dette Fladland findes 2 Bassiner, 6 à 10 Alen i Diameter og neppe 1 Alen dybe, indeholdende Vand, i det ene 32°, i det andet af 33½° varmt. Bunden i dem er Sand, gjennem hvilket Vandet kommer op i flere Væld. I det ene Bassin er Vandet heelt bedækket med en slimet Plante, der danner en tyk, sammenhængende Plade over det Hele. Ogsaa findes der smaa Krebsdyr i den lille Bæk, som fører det varme Vand ud i Havet. Der paastaaes, at en nordisk Ruin skal have ligget her, maaskee ved Strandbredden, fra hvilken Havet aarlig borttager noget. Nu seer man kun Levning af grønlandske Teltemure ved selve Kilderne.

Anlæget Sydprøven havde med det nærliggende Davids Sund 88 Indvaanere. Her findes et dansk Vaaningshuus, foruden 2 gode Udhuse, og indhandler den derværende Udligger i Gjennemsnit 260 Tdr. Spæk 400 Sælskind og 150 Ræveskind aarlig. Men han har ogsaa en Befolkning næsten ligesaa stor, som en af de nordlige Koloniers, til at handle med, nemlig Størstedelen af Lichtenaus Menighed, fordeelt paa følgende beboede Pladser, der forstørstedelen ligge i en Afstand af 1 à 2 Mile, kun een af 5 Mile:

Missionspladsen Lichtenau, ¾ Mile derfra, med 241 Indvaanere, hvoraf 7 Europæere. Missionærene beboe en rummelig Bygning paa 2 Etager, den øverste med Beboelseslejligheder til 3 Familier, den nederste med Skolestue m. m. Kirken er en særskilt Bygning og meget brøstfældig. Pladsen ligger et lille Stykke indenfor Fjordens Munding, nedenfor temmelig høie og jevnt med Grønt bedækkede Bjerge, en Fodsti fører dertil fra Sydprøven overland, men den er paa et Par Steder farlig at passere om Vinteren formedelst Steil-

heden og Sneen, man maa da gaae høiere op paa Fjeldryggen. Et Par Fruentimmer kom der for nogle Aar siden til Ulykke. Missionærene have en god Have, holde flere Kreaturer og forsyne sig med Birkebrænde fra Amitoarsuk. Foran Pladsen er der gode Rødfiskebanker, og et Stykke oppe i Fjorden findes den bedste Plads for Angmaksætfiskeri. Grønlænderne paa Missionspladsen beboede 23 Huse; tidligere vare der langt flere, og ere navnlig de dygtigere Erhververe flyttede ud til andre Pladser. Dog ere de Tilbageblevne langt fra at kunne sammenlignes med dem ved Lichtenfels og Nyherrnhut, i Henseende til Fattigdom.

Kenalik med 21 Indvaanere, paa Fastlandet ved Torsukatek-Fjorden, igjennem hvilken der er en nærmere Vei ad Overbæresstedet til Kolonien, og i hvis Bugter der ligeledes findes nordiske Rudera.

Den Kikertarsoak, ved samme Fjord med 26 Indvaanere.

Akulliarosek med 27 Indvaanere, paa Pynten ligeoverfor Lichtenau.

Den Dunartok har 4 Beboelsespladser med ialt 92 Indvaanere, ganske nær hverandre og ei langt fra de varme Kilder.

Den Tuktotoarsuk har ligeledes 4 nærliggende Pladser med ialt 95 Indvaanere.

Kikertarsoeitsiak med 15, Kaniormiut med 24, og Sermilik med 23 Indvaanere. Den sidstnævnte Plads ligger lidt inde i Fjorden af samme Navn.

7) Sedleet, paa en af de smaa og lave Der, der danne en Gruppe i det aabne Hav foran Den Sermesok, havde tilligemed den ganske nærliggende D, Runaitsiak 128 Indvaanere. Beliggenheden er næsten den meest forladte

og triſte af alle Beboelſespladſer i Grønland; paa den ene Side det vilde Hav, ſom om Efteraaret endog bryder tværs over den lille Ø og heelt overſtænker den med Saltvand, paa den anden Sermeſok med ſine nøgne Klippemure paa flere tuſinde Fods Høide og ſine med evig Snee og Is opfyldte Kløfter. Om Sommeren ere disſe Øer for det meſte tæt omgivne af Driviſen, hvis Taage i Forbindelſe med det overſtænkende Saltvand kue al Vegetation. Om Vinteren er her ogſaa kun usſelt Fiſkeri. Alt maa her være beregnet paa Sælfangſten, ſom ogſaa er udmærket god. Her drives navnlig Klapmydſefangſt, for hvis Skyld Fangere fra Lichtenau og andre Pladſer opholde ſig der om Sommeren. Udliggeren har i de ſenere Aar indhandlet i Gjennemſnit 180 Tdr. Spæk, 180 Sælſkind og 8 Rævеſkind. Han beboer et ganſke lille danſk Huus. Paa Nunaitſiak findes udmærket dygtige Fangere.

8) Anlæget Nennortalik, 15 Mile fra Kolonien, beliggende paa en middelſtor Ø, der paa den ene Side er meget høi og ſteil, paa den anden løber ganſke flad ud. De derunder henhørende beboede Pladſer gruppere ſig omkring Mundingen af Tesſermiutfjorden. Landet er her overalt deels høit og ſteilt, deels meget bart og øde, og beholder dette Præg et langt Stykke op i Fjorden, hvis Nordſide næſten ganſke ſynes at mangle Underland. Paa den ſondre Side, ſom dannes af den ſydligſte Deel af Grønlands Faſtland, en Halvø, der paa den anden Side begrændſes af Fjorden Illoa, aabner der ſig paa nogle Steder Dalſtrøg, ſom deels heelt gjennemſkjære, deels forgrene ſig ind i det Indre af denne Halvø. Her ſynes alle Betingelſer for den ſtørſte Vegetation, ſom Grønland kan frembringe, at være ſamlede, deels den ſydligſte Beliggenhed, deels Indſnævringen mellem de



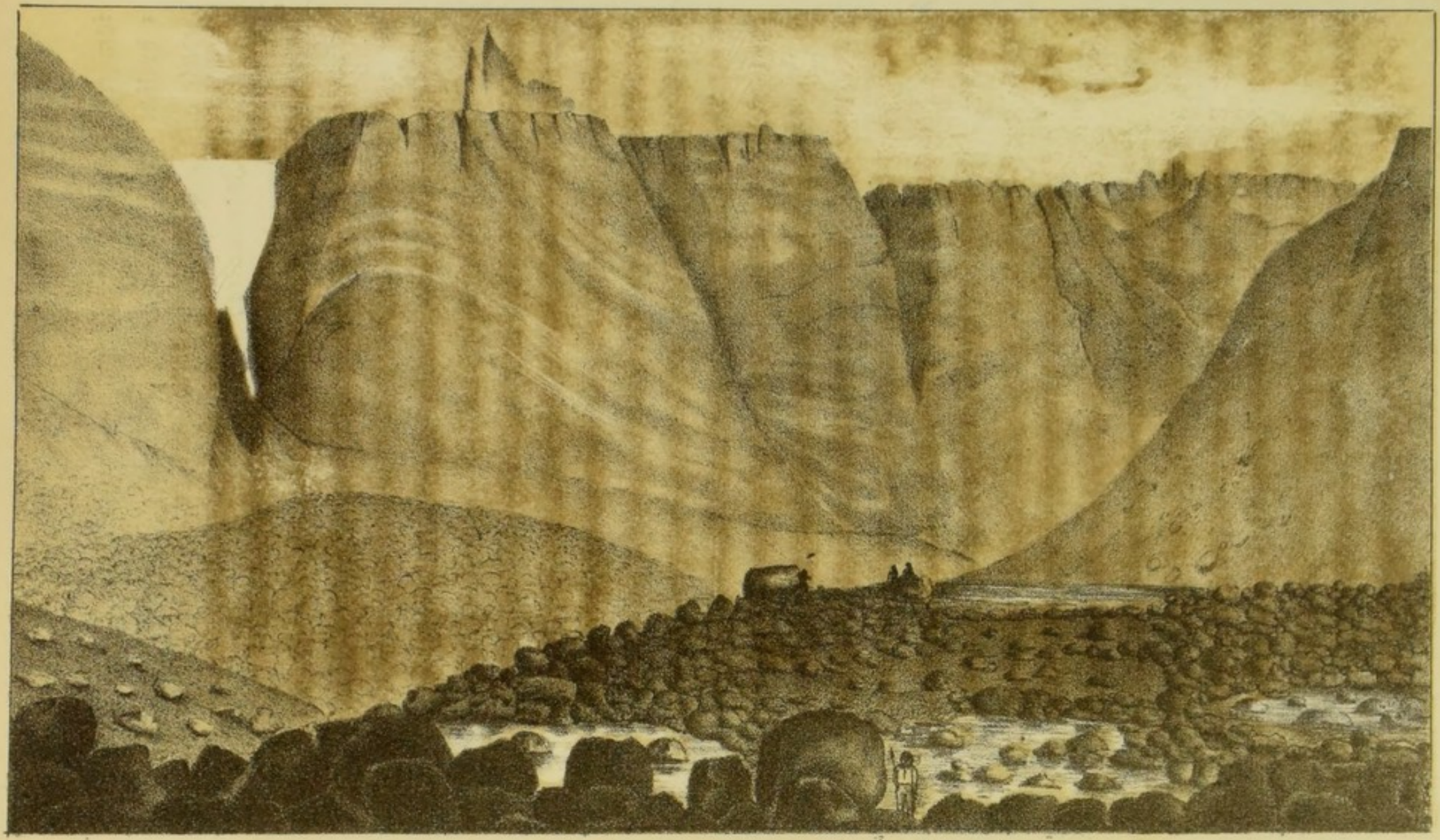
DALEN KINGOA VED TESSERMIUT.

(SYDGRØNLAND.)

høieste Bjerge til alle Sider. De nævnte Dalstrøg findes yderst ved Tessiursak, omtrent midtveis ved Kookssoak, og inderst i Fjorden nær Fastlandsisen, ved Tessermiutsiak. Almindeligviis gjøres Brændetogterne til det sidstnævnte Sted, da Birkekrattet der groer nærmest Strandbredden. Paa alle 3 Punkter findes nordiske Rudera. Ved Kooksoak, 5 Mile fra Nennortalik, udgyder en lille og temmelig rivende Elv sig i Fjorden; den strømmer over en Strimmel Lavland, som er begroet med smukke Partier af Vidier og Enebær, men neppe kjendeligt med Birk. Bag Lavlandet træffer man en Indsø, i hvilken man kan transportere Konebaaden op, ved deels at trække den op ad Elven, deels at bære den overland, hvor Løbet er meest rivende. Søen synes meget mindre, end den er, paa Grund af det Skuffende i de omgivende Klippevægge; i Virkeligheden er der henved en Miils Vei til Enden. Alt som man roer frem i den, aabner der sig Klofter i Høilandet, og ere de alle udfyldte med Jøkeler, der næsten hænge ud over Søen med deres Rand. Dog er den nederste Fod af Bjergene rundt om livlig grøn af Vidiekrat. Omtrent halvveis paa Søen treffer man et Par Smaaøer med ubetydelige Spoer af gammel Byggegrund, overgroet med høit Græs og megen vild Syre. Her synes den Plet at være, til hvilken Sagnet henlægger de sidste Begivenheder i Ungartoks Historie. Ved Enden af Søen aabner sig paa den ene Side en Dal, som fører over til Fjorden Illoa, paa den anden Dalen Kingoa, som er 1 à 2000 Alen bred, henved ½ Miil lang og i Midten gjennemstrømmet af en Elv, der næres ved de fra Jøkelerne paa begge Sider nedstyrtende Bække, og er rig paa Lar. Under Afsnittet om Kratskov og Brændsel have vi omtalt, hvad Størrelse Birken opnaaer i denne yndig grønne Dal. Ikke langt fra Indsøen, men skjult ved en lille Bakke

staaer en mærkelig Ruin med endnu 5 Alen høie Mure af yderst raa Construktion. Nogle meget store uformelige Klippeblokke ere dertil benyttede i den Stilling, i hvilken de oprindelig af Naturen ere henlagte, og bestaae de derover opstablede Mure af runde og aldeles ikke udsøgte eller efter hverandre afpassede Stene, saa at der overalt har været aabne Mellemrum, hvilket lader formode, at Bygningen har været bestemt til Tørrings- eller Opbevaringshuus. Indgangen er endnu vel vedligeholdt og dækket af en flad Steen; selv inde i Huset seer man store Klippeblokke, som neppe have været flyttede ved Menneskehænder. — Nær ved denne Ruin styrter et lille Vandfald, som udspringer under Randen af en Jokel, ned over en betydelig Bratning. Paa den modsatte Side af Elven seer man Levninger af Bygninger, der formodentlig have udgjort den egentlige Avlsgaard, og vil man ligeledes endnu spore Resterne af en Steenbro over Elven. Naar man vedbliver at forfølge Dalen, bliver den snevrere og uveisommere; Kratskoven, som hænger ud over de smaa, men dybt udhulede Elvleier, bidrager ogsaa til at gjøre Vandringen besværlig. Endelig taber den sig, og inderst hvor Dalen lukker sig, sænker Isen fra Høilandet sig heelt ned i dens Midte.

Anlægget bestyres af en Assistent, som tillige fører Opsyn med de nærstfølgende Udsteder, forsyner dem og samler Produkterne fra dem. I Forbindelse med dem afgiver det saameget, som en af de bedre Kolonier. Det har derfor og gode og rummelige Bygninger, navnlig et Vaaningshuus, en Mandskabsbolig, Værkstedsbygning med Boutik, Proviantbuus, Spækhuus og Tranbrænderi. Sletten, hvorpaa Husene ligge, er bestrøet med talrige store Klippeblokke og har kun en sparsom Vegetation, men godt Torveskjær. Farvandet omkring Havnen er meget ureent af Skjær. Assistenten holder nogle Kreaturer,



DEN GOLDE DAL VED KOOKASSIK PAA SERMESOK (HVARF.)

(SYDGRÖNLAND.)

som ere i en ypperlig Stand, og en lille Have foran Huset, i hvilken han i simple Drivbænke, blot ved Hjelp af Glasbedækningen, har produceret Jordbær og Agurker. Pladsen havde 145 Indvaanere, hvoraf flere i Handelens Tjeneste, og er der sammesteds i de senere Aar i Gjennemsnit indhandlet 260 Tdr. Spæk, 170 Sælskind og 80 Ræveskind aarlig. Herhen hørte endvidere de beboede Pladser:

Kardlullak med 15, og Sisarikſok, hvor Anlægget tidligere stod, med 34 Indvaanere, begge ganske i Nærheden.

Runarsoak eller Tunnudlek, med 29 Indvaanere, paa en af Yderøerne, hvor der om Foraaret drives stærk Klapmydsefangst. Her har der ogsaa om Vinteren været jevn Sælhundefangst, selv i uheldige Aar. Alle Beboerne boede sammen i et stort og rummeligt Huus, indvendig ca. 18 Alen langt, 7 à 8 Alen bredt og 4 Alen høit. Her boede en af de driftigste og meest velhavende Fangere.

Tuapait, ved Mundingen af Tesermiut, med 52 Indvaanere. Her stod et af de sjeldnere grønlandske Huse med Brædtetag, indvendig panelet og meget reenligt; Eieren laasede det af, naar han begav sig paa Togter om Sommeren.

Paa den anden Side af Fjorden ligge: Avigiak med 9, Itiblik med 20, Babekattuk med 9 og Ippimiut med 8 Indvaanere.

Ogsaa Sydpynten af Sermesok, kaldet Kangek eller Cap Egede, af nogle ogsaa Cap Farvel, og efter Rimelighed de Gamles Hvarf, har i de senere Aar været beboet. Som et Exempel paa denne Øes steile Natur have vi vedføiet Skitsen af en med Klippeblokke opfyldt Dal, ikke langt fra dette Forbjerg. Elven, som kommer fra den, taber sig under disse Rullestene, hvorfor Stedet har faaet Navnet Kookassik.

9) Østprøven, 20 Mile fra Kolonien, ved de Ruiner,

som vi i den historiske Indledning have omtalt som Levningerne af Herjulfsnæs. Det herunder henhørende Distrikt indbefatter hovedsagelig Kysten foran den sydligste Halvø af Grønlands Fastland, som har 2 mindre Fjorde og deelviis er beskyttet af Øer, deelviis farlig at passere formedelst Sogang. I en større Afstand fra Land danne Kitisut-Øerne en langstrakt Gruppe, paa hvilken den vigtigste Klapmydsejagt drives; saalænge denne varer, opholde Udliggerne ved dette og det næste Udsted sig paa Øerne, for at indhandle Spæk.

Udstedet havde 37 Indvaanere og den derværende Udligger har i de senere Aar i Gjennemsnit indhandlet 230 Tdr. Spæk, 390 Sælskind og 50 Ræveskind.

Missionspladsen Frederiksdal, med 222 Indfødte og 6 Europæere, beliggende ved Mundingen af en lille Fjord og ligeoverfor Udstedet. Missionærerne beboe en stor og bequem Bygning, der staaer i Forbindelse med Kirken og Skolen. Fastlandet er der meget høit, men falder jevnt skraat af ud imod Søen, og kan man fra Missionspladsen ganske let gaae overland til den sydligste Pynt af Grønlands Fastland, som ligger omtrent $^3/_4$ Miil derfra. En efter Regnskyl temmelig rivende Elv, over hvilken der er lagt en Bro, løber ud nær ved Husene, kommende fra Indsøerne i en Dal paa det høie Land. Bygningerne vare først opførte foran Mundingen af denne Dal, men den orkanagtige Sydøstvind, som blæser ud af den, nødte til at flytte dem. Grønlænderne beboe 22, i det Hele kun maadelige Huse.

Desuden henhørte under Udstedet: mod NV.: Iglokassik med 27, og mod SØ. og Øst: Nunarsoak (den høie Ø foran Sydpynten af Fastlandet) med 25, Koarak med 9, og Igluſak med 12 Indvaanere.

10) Pamiædluk eller Illoa, paa en Ø foran Mun-

dingen af Illoafjorden, det sydligste Udsted i Grønland (omtrent 59° 57′ N. B.). Det blev fornemmelig oprettet for de hedenske Østlændinges Skyld, som aarlig komme hertil for at handle, og af Frygt for at afskjæres af Isen aldrig opholde sig længe. Dertil frembyder Omegnen, og navnlig Illoafjorden, udmærkede Fangepladser, hvorfor Udstedet har trukket endeel Indvaanere bort fra den formeget befolkede Missionsplads.

Udliggeren er en Indfødt, der har nydt Undervisnig i i Danmark og tillige fungerer som Katechet, deels for de faa Indfødte af den danske Menighed paa Stedet, deels for om muligt at drage Østlændingene over til den danske Menighed. Af dem pleier aarlig 2 à 3 Konebaades Besætning at indfinde sig, og bragte de i Aarene 1848—54 i Gjennemsnit aarlig til Handel: 4 Tdr. Spæk, 6 Bjørneskind, 12 Ræveskind og 200 Sælskind, hvorfor de især kjøbte Tobak ttl Snuus og Jernkramvarer, men ingen Kaffe. I de senere Aar have de ogsaa faaet et Par Rifler, Krudt og Bly. Deres nærmeste Boplads var nu Kangerdlursoeitsiak, omtrent 2 Dagsreiser fra Den Alluk, der ligger ca. 15 Mile fra Pamiædluk, og til hvilken Grønlænderne fra vore Distrikter undertiden drage om Sommeren, deels paa Fangst, deels maaskee for at mødes med Østlændingene og drive Tuskhandel med dem.

Ved Udstedet er der i de senere Aar i Gjennemsnit aarlig indhandlet 270 Tdr. Spæk, 700 Sælskind ag 45 Ræveskind. Distriktet tæller i det Hele mange dygtige Fangere, driftige og forsynlige Folk, og flere gode grønlandske Huse. Paa selve Pladsen boede der 82, og derfra mod Nord indtil et Stykke ind i Illoafjorden: ved Okkæt 20, Utokarmiut 18, Komiut 12, Aukpadlartok 10, Anardluitsok 5, Ivsortosuk 18, Nigertok 48 Indfødte. Endelig fandtes ved Itiblik, en meget isoleret Plads, nær selve Cap Farvel,

en Familie paa 10 Personer; dette skal være en udmærket Fangeplads, og boede der sammesteds i 1852 et Par Familier fra Østkysten. Hermed ende de nuværende danske Handelsdistrikter i Grønland, ligesom vi ogsaa i det Indre af Fjorden Illoa treffe de sidste Levninger fra den skandinaviske Beboelse. Saavel Fastlandet som de store Øer omkring Cap Farvel frembyde Høider, der synes at høre til de betydeligste i hele Grønland, og Landet har overalt et meget vildt og steilt Udseende.

Af samtlige geographiske Oplysninger, som findes i de gamle Beretninger, sammenholdte med den nyere Tids Undersøgelser, har Rafn sammenstillet et systematisk Arbeide, der er udgivet blandt Grønlands historiske Mindesmærker, og som særskilt Aftryk under Navn af „Americas arktiske Landes gamle Geographie". Den vigtigste af de gamle Beretninger, paa hvilke dette Arbeide grunder sig, er udentvivl: Grønlands Beskrivelse af Ivar Baardsøn, der antages at være forfattet i det 14de Aarhundrede. Ivar Baardsøn siges at have været Forstander paa Garde-Bispegaard i mange Aar og at være sendt til Vesterbygden dengang denne var bleven ødelagt af Skrælingene. Selve Beskrivelsen er ikke affattet i hans eget Navn, men med Paaberaabelse af hans mundtlige Fortælling hvorfor udentvivl endeel Uovereensstemmelser i Henseende til Grønlands physiske Beskaffenhed, saasom at der skulde groe Hvede og andre Frugter, lade sig forklare ved en Forverling med Vinland hos Beretningens Concipist. Omendskjøndt nu Ivar Baardsøns Beretning ikke indeholder alle de mindre Fjordes og Bygders Navne, har den dog et stort Værd derved, at den er affattet som en systematisk Topographi, gjennem-

gaaende hele Kysten fra Syd til Nord, hvorfor vi troe at kunne give en passende lille Oversigt over de gamle Koloniers geographiske Beskaffenhed ved at meddele det vigtigste af denne Beskrivelse, med den Fortolkning, som Rafn efter sine meget omfattende Granskninger har givet deraf, og idet vi med Hensyn til det mere Specielle henvise til Rafns eget ovennævnte Arbeide.

Efter en kort Fremstilling af Coursen fra Island og Norge til Grønland, hedder det:

„Den østligste Bygd, som er i Grønland, ligger ret østen ved Herjulfsnæs, og hedder Skagefjord, det er en stor Bygd."

„Item langt østen for Skagefjord ligger en Fjord, som ikke er beboet, og hedder Berrefjord, og frem i Fjorden ligger et langt Rev tværs for Indgangen, saa at ingen store Skibe kunne komme ind, uden naar der er stor Strøm; og da naar der er stor Strøm, løbe utallige Hvale; i den samme Berrefjord fattes aldrig Fisk; i samme Fjord er almindeligt Hvalfiskeri, dog med Biskoppens Tilladelse, thi Fjorden hører til Domkirken. Og i den Fjord findes et stort Dyb, som hedder Hvalfiskedyb, og naar Strømmen gaaer ud, da løbe alle Hvalfisk i det samme Dyb."

„Item længer østen for Berrefjord ligger en Fjord, som hedder Ollumlængri; den er smal udenfor og meget bredere indentil; den er saa lang, at ingen veed Ende paa den og har ingen Strøm i sig; den er fuld af smaa Holme; der er nok af Fugle og Æg; der er slet Land paa begge Sider, bevoxet med grønt Græs."

„Item længer østen henimod Isbjergene ligger en Havn, som hedder Finnsbuder, saa kaldet, fordi i St. Olafs Tid strandede der et Skib, om hvilket der endnu idag gaaer almindeligt Rygte i Grønland, at paa det Skib var Kong Oluffs Smaasvend, og han druknede der med de andre, og de, som overlevede dem, nedgrove de Døde der og opreiste store Steenkors paa de Dødes Grave, og de staae endnu den Dag idag."

„Item længer østen henimod Isbjergene ligger en stor Ø, som hedder Korsø. Der er almindelig Jagt efter hvide Bjørne, og da med Biskoppens Tilladelse, thi den Ø hører Domkirken til. Da er der Intet længer mod Øst, som man kan see, uden Is og Snee, baade tillands og tilvands."

Vi have allerede omtalt, at Herjulfsnæs er Ikigeit eller Østproven, østen for hvilket man kun har fundet Ruiner af enkelte Bygder, og ingen Kirker. Forøvrigt høre de her benævnte Fjorde og Øer, som endte ved den, formedelst Is ganske utilgængelige Deel af Østkysten, til de Lokaliteter, som man ogsaa i vore Tider kjender mindst til og derfor saameget mindre er istand til at gjenkjende i den gamle Beskrivelse efter saa faa Opgivelser. At forøvrigt de Gamle have drevet forskjellige Arter af Jagt og Fiskeri udenfor den beboede Kyst mod Øst, ligesom vi vide, at de have gjort det mod Nord, er jo ganske i sin Orden, og navnlig hvad Hvidbjørnejagten angaaer, meget overeensstemmende med den formodede Beliggenhed af Herjulfsnæs. Endvidere hedder det:

„Item for at komme til den Materie, som før er omtalt, at Skagefjord er østligst Bygd paa Grønland østen for Herjulfsnæs. Item vesten for Herjulfsnæs ligger Ketilsfjord; den er fuldt bebygget; og paa høire Haand, naar man indseiler i Fjorden, er der en stor Munding. (?) som store Elve løbe ud i. Derhos staaer en Kirke, som hedder Aaros-Kirke og er viet til det hellige Kors; den eier Alt indtil Herjulfsnæs, Øer, Holme, Vrag, og Alt indtil Petersvig. Item ved Petersvig ligger en stor Bygd, som hedder Vatnsdal. Nær den Bygd er en stor Indsø . . . . ., fuld med Fisk. Petersvig Kirke eier hele Vatnsdals Bygd. Videre ved denne Bygd ligger et stort Kloster med Connonici regulares, som er viet til St. Oluf og St. Augustinus. Klosteret eier alt ind i Landet og Alt ud paa den anden Side."

Denne Ketilsfjord maa have været Tesermiut, Aaros Kirke have ligget ved Elven Kookfoak, som kommer fra Kingoa, og Vatnsdal med Petersvig længere oppe i Fjorden ved Tesermiutsiak, hvor man sporer de sandsynlige Levninger af en Kirke.

„Item næst efter Ketilsfjord ligger Rafnsfjord, og langt ind i den ligger et Søster-Kloster Ordinis St. Benedikti; det Kloster eier Alt ind i Bunden og ud fra Vaage Kirke, som er viet til hellig Kong Oluf. Vaage Kirke eier alt Land udenfor Fjorden. Inde i Fjorden er der mange Holme, og

Klosteret eier dem alle halvt med Domkirken; paa disse Holme er der meget varmt Vand, som om Vinteren er saa hedt, at Ingen kan komme det nær, men om Sommeren er det taaleligt hedt, saa at man kan bade sig deri, og mange faae deres Helbred der igjen efter Sygdomme. Item dernæst ligger Einarsfjord, og imellem den og fornævnte Rafnsfjord ligger en stor Hofgaard, som tilhører Kongen og hedder Foss; og der staaer en kostelig Kirke, viet til St. Nikolaus, som Kongen har at forlene; og der i Nærheden ligger en stor Fiskesø fuld med Fisk, og naar der da kommer megen Regn, og Vandet atter falder ud og mindskes, bliver der utallig mange Fiske liggende paa Landet."

Den her beskrevne Rafnsfjord passer paa den store Bugt mellem Nennortalik og Sydproven, med mange større og mindre Øer og deriblandt Den Ounartok med de varme Kilder. At disse skulde være varmere om Vinteren end om Sommeren, hidrører udentvivl blot fra en Forveksling med det Indtryk, Vandet har gjort paa Fornemmelsen; ganske det samme siges endnu den Dag idag om Kilderne paa Disko. Paa 8 à 10 forskjellige Punkter omkring denne store Bugt har man fundet Ruiner. Søsterklosteret maa vel have ligget i den lille Fjord ved Ounartok, og Vaage Kirke blandt Ruinerne ved Kannikitsok i Mundingen af Sermilik. Gaarden Foss turde have ligget ved Vandfaldet i Amitoarsuk, og Kirken ved Sioralik, hvor man har fundet Levning af en saadan Bygning med Kirkegaard. Saavidt jeg kunde bemærke bestod det indre af Sioralik af en flad Sandgrund, der faldt tør ved Lavvande, og udentvivl giver Leilighed til Lakseskeri.

„Item naar man seiler ind i Einarsfjorden, ligger der paa venstre Haand en Vig, som hedder Thorvaldsvig, og end længer inde i Fjorden ligger paa samme Side et Næs, som hedder Klining, og længer ind i Fjorden en Vig, som hedder Grauevig, og fra Grauevig end længer ligger en stor Gaard, som hedder Daler og tilhører Domkirken. Og paa høire Haand som man seiler ind i Fjorden til Domkirken, der staaer i Bunden af den, ligger der en stor Skov, som tilhører Domkirken; i den samme Skov har Domkirken alt sit

Qvæg, baade stort og smaat; Domkirken eier hele Einarsfjord og ligeledes den store Ø, som ligger udenfor Einarsfjord og kaldes Renøe, fordi der om Høsten findes utallige Rensdyr; der er almindeligt Jagt, dog ikke uden Biskoppens Tilladelse. Og paa den Ø ere de bedste Vægsteen, som paa Grønland sees, saa naturlig gode, at de gjøre deraf Gryder og Kander, og er saa varig en Steen, at Ilden ikke kan fortære den, og gjøres der store Kar af een Steen, som rumme 10 eller 12 Tønder. Og da længer vesten fra Landet ligger en Ø, som hedder Langøe, og paa den 8 store Bøndergaarde. Domkirken eier hele Øen uden Tienden, som hører til Hvalsø-Kirke."

Vi have allerede paa flere Steder omtalt Einarsfjorden som den nuværende Igallikofjord, i hvilken man ved Indseilingen først paa venstre Haand har nogle mindre betydelige Ruiner, ligesom der og findes Leerskrænter, der kunde stemme med Benævnelsen „Klining", derpaa en steil Kyst indtil Sisardluktok, hvor flere Ruiner findes i en ret mærkelig indesluttet Dal, samt endelig paa høire Haand de med Kratskov omgivne Indsøer, der strække sig fra Ekalluit til det i Bunden af Fjorden beliggende Kakkiarsuk. Vanskeligere er det at paavise Renøen. De grønlandske Navne paa et Par af Øerne i Julianehaabs Distrikt tyde imidlertid paa, at der ogsaa paa Øerne har været Rensjagt; og den Omstændighed, at man for Øieblikket ikke kjender noget betydeligt Vægsteenslag i disse Egne, beviser ingenlunde, at det ikke findes der.

„Item næst Einarsfjorden ligger Hvalsøefjord; der ligger en Kirke, som hedder Hvalsøefjords Kirke; den eier hele Fjorden og hele Rambstadefjord, som ligger nærmest derefter. Udi denne Fjord er en stor Hofgaard, som tilhører Kongen og hedder Thjodhildestad. Item dernæst kommer Eriksfjord, og først i Fjorden ligger en Ø, som hedder Eriksøe; den tilhører halvt Domkirken og halvt Øvrnæs Kirke; Øvrnæs Kirke er det største Sogn, som findes i Grønland, og ligger den samme Kirke paa venstre Haand, naar man seiler ind i Eriksfjord. Øvrnæs Kirke eier Alt ind i Midtfjord, som skyder ud fra Eriksfjord ret i Nordvest; og længere ind i Eriksfjord ligger Solefjelds Kirke; den eier al Midfjord. Da længer ind i

Fjorden ligger Leyder Kirke, den eier Alt ind i Bunden og saa ud paa den anden Side til Burfjeld; og alt ud fra Burfjeld hører Domkirken til. Der ligger en stor Gaard, som hedder Brattelid, hvor Laugsmanden pleier at boe."

I denne Beskrivelse gjenkjende vi Hvalseefjord og Rambstadefjord som Fjorden ved Kirkeruinen Kakortok og Fjorden Kangerdluarsuk, paa hvis Nordside en tydelig Ruin turde være Levningen af Thjodhildestad; dernæst Dyrnæs i Egnen af Narsak, de 2 næste Kirker iblandt Ruinerne i det Indre af Tunnudliorbik, fra hvilke man ved at gaae Fjorden rundt kommer til Igalliko eller Brattelid.

Efter Eriksfjorden nævnes der mange Der og mindre Fjorde, indtil Kysten bliver mere ubeboet og endelig en længere ubeboet Strækning naaer hen indtil Vesterbygden, der antages at begynde med Amaraglik. At gjennemgaae disse Enkeltheder, vilde her føre os for vidt; vi ville kun bemærke, at der blandt disse mindre Fjorde, deels i Ivar Baardsons, deels i andre Beskrivelser nævnes 2 „Isfjorde", af hvilke den første svarer til Sermilik, den anden til Bugten ved Sennerut; og siges der om den sidste, at den har en Arm ved Navn „Ultibliksfjord". Dette mærkværdige Navn svarer til den lille Bugt som gaaer ned til Overbærestedet Itiblieitsiak, og afgiver, saavidt vides, det eneste Exempel paa, at de gamle Skandinaver allerede have havt saadant Samqvem med Eskimoer, at de have lagt Mærke til, og optaget deres Stednavne.

Oversigt over begge Inspektoraterne.

Om Fangsten, Produktionen og Handelen.

Da vi i det Foregaaende have maattet tage disse Gjenstande stykkevis, paa Grund af den forskjellige Tid, til hvilken de enkelte Dele af Skriftet ere forfattede, turde det være passende her at meddele et Par Tabeller, indeholdende Resultaterne for de 4 Aar 1853—56, hvilke det første middelmaadigt i Nordgrønland, men godt i Sydgrønland, det andet godt hist, men slet her, det tredie meget godt hist og jevnt godt her, og det fjerde maadeligt begge Steder. Den her først meddeelte Tabel indeholder Brutto-Beløbet af hvad Handelen har indvundet i Grønland, hvoraf imidlertid noget forbruges ved Kolonierne selv, deels i Handelens Økonomi, deels af det lønnede Personale, som erholder Skindvarer o. a. paa Regning, deels endelig af Producenterne selv, som om Vinteren som oftest maae laane eller kjøbe af Handelen det, som de selv have leveret om Sommeren. Hele dette Forbrug er rigtignok ikke betydeligt, men det bidrager til at forklare Differencen mellem denne Tabel og de nedenfor meddeelte Beregninger over, hvad der i de samme Aar er udkommet ved Produkternes Behandling og Salg i Kjøbenhavn.

Tabel over Handelens Brutto-Produktion i Grønland.

Handelsaar.		1853.	1854.	1855.	1856.
Spæk Tdr.	Nordgrønland.	5,186	5,580	5,101	4,254
	Sydgrønland.	5,348	3,626	4,999	4,360
Lever „	N.	825	1,488	3,730	1,905
	S.	495	431	676	520
Sælskind Stkr.	N.	27,837	33,481	39,317	13,149
	S.	9,081	12,080	9,605	7,690
Rensskind „	N.	2,135	3,053	2,390	986
	S.	7,628	5,373	4,299	2,743
Ræveskind „	N.	250	415	312	112
	S.	1,468	2,896	1,573	867
Bjørneskind „	N.	26	52	33	48
	S.	18	23	16	4
Vandklæder „ (hvoraf 2 pr. Sæt)	N.	184	314	682	683
	S.	1,198	?	764	1,330
Hundeskind Stkr.	N.	372	364	215	447
	S.	„	„	„	„
Edderdun urenset ℔	N.	2,690	3,233	2,071	2,644
	S.	4,849	1,312	2,580	3,380
Fjer ℔	N.	618	742	645	529
	S.	1,773	4,402	4,623	3,178
Narhvalhorn og Hvalrostand ℔	N.	723	466	478	530
	S.	„	„	„	„
Barder	N.	„	„	„	„
	S.	„	„	3,596 ℔	451 Stkr.
Kabliau Stkr.	N.	„	„	„	„
	S.	22,000	39,000	13,515	39,132
Blyant ℔	N.	?	544	429	3,723
Kryolith Tdr.	S.	„	56	3	?

I den første Deel om Nordgrønland (P. 99) have vi gjort et Overslag over det Antal Sælhunde, som i Gjennemsnit aarlig i det Ringeste maatte antages at blive fanget, ifølge Forbruget af Skind i Landet selv. Dette Overslag stemmer ogsaa nogenlunde overeens med det, som vi have opstillet for det sondre Inspektorat, kun Antallet af de større Sælhunde er muligen regnet vel lavt, uagtet der findes forholdsviis langt færre Konebaade i det Nordlige og disse saavelsom Kajakkerne ikke regelmæssigen betrækkes hvert Aar, hvorimod Indvaanerne, om de end ere meget usselt forsynede med Klæder, dog behøve noget mere, især af Yderpelse, end i det Sydlige. Tages dette og Andet i Betragtning, kan Udbyttet af Grønlænderens vigtigste Jagt og Fiskeri efter et Gjennemsnit af de seneste Aar anslaaes til:

2 à 3,000	Klapmydser	ialt 90 à 100,000 Sælhunde
4 à 600	Ukjukker,	
16 à 20,000	Sortsider,	
14 à 16,000	Blaasider,	
50 à 70,000	Fjordsæle,	
4 à 500	Hvidfisk og Narhvale, eller derover,	
2 à 3	Hvale eller Kepokakker,	
10 à 20,000	Rensdyr,	
1 à 3,000	Ræve,	
30 à 60	Bjørne,	
10 à 30,000	Haier,	

foruden de andre Arter af Fiskeri og Jagt, der forstørstedelen kun tjene til at yde Fødemidler og andre Brugsartikler i Grønland selv.

Hvad angaaer den vigtigste af disse Produktionsgrene, Sælhundefangsten, da er der neppe nogen Grund til at for-

mode, at den skulde have tiltaget i Forhold til Folkemængden, siden Handelens Begyndelse. Vi have gjort Overslag over det Antal Sælhunde, som fanges, efter Forbruget af Skind. Grønlændernes eget Forbrug har imidlertid i ældre Tid, da de ikke kunde sælge Skindene, været langt større end nu; Antallet af de Skind, som indhandles, er hovedsagelig kun tiltaget paa samme Tid, som Kaffehandelen fik Indpas og flere Udsteder bleve anlagte, og jevnsides dermed har Befolkningens egen økonomiske Tilstand lidt et betydeligt Skaar. I de senere Aar har Skindindhandlingen omtrent holdt sig paa det samme Punkt. Det samme er Tilfældet med Spækket, hvoraf Indhandlingen dog til en senere Tid er tiltaget. Handelens forøgede Produktion af disse Gjenstande har ikke sin Grund i en forøget Fangst og Driftighed, men kun deri, at Grønlænderne ved Hjelp af de mange Udsteder have faaet Leilighed til at afsætte til Handelen det, som de tidligere selv brugte, og at Nydelsen af Kaffe og Brød har vundet mere og mere Indpas iblandt dem. Der er heller ikke af andre Hensyn Grund til at antage at Sælhundefangsten skulde være forøget. Vistnok drives den nu i Nordgrønland for en Deel med Redskaber, som de Indfødte tidligere ikke have havt, navnlig Riffel og Garn, men paa den anden Side er deres egen Fangst, og deriblandt den langt vigtigere Kajakfangst i en lignende Grad gaaet tilbage. Selve Sælhundefangeren driver heller ikke sit Erhverv saameget af Beregning, som af Lyst, fordi denne Jagt ligesom er hans anden Natur; og forsaavidt det skeer af Beregning, da har denne mere Hensyn til det gode Kjød, som Sælhunden afgiver, end til den dermed forbundne Handelsfordeel; denne vil i alt Fald først komme i Betragtning, naar den sociale Tilstand og navnlig Eiendomsret og Eiendomssikkerhed ere bedre organiserede end de nu ere.

Sælhundefangsten i Grønland lader sig desuden, som al Jagt, ikke forcere, og lod den sig forcere, saaledes som det er Tilfældet med Robbefangsten, da vilde dette udentvivl snart lede til at Dyrene mindskedes og ikke mere kunde yde Underhold til Befolkningen.

Hvalfangsten paa europæisk Viis er, som vi have seet, ganske gaaet tilbage. Ligeledes taber de Indfødtes Kepokafangst sig mere og mere, men vistnok snarere fordi Grønlænderne have tabt Interessen for den, ligesom for Alt, hvortil Fleres Samvirken udfordres, end fordi disse Dyr skulde være aftagne paa lignende Maade, som de egentlige Hvale. At Rensjagten i en saa betydelig Grad er aftaget, har udentvivl sin Grund i Dyrenes forandrede Opholdssteder og muligen i deres Formindskelse.

Den eneste Produktionsgreen, som derimod virkelig har tiltaget og det i en meget betydelig Grad, er Haifisket fra den faste Jis i Nordgrønland. Tidligere blev det fornemmelig kun drevet ved Kolonien Omenak, navnlig var det kun der, at man fiskede Haierne paa dybt Vande, hvorimod man omkring Diskobugten indskrænkede sig til at fiske dem i Overskorpen af Vandet. Efter Sigende var det en af Folkene fra Omenaks Distrikt, som kom ned til Jakobshavn og der gjorde opmærksom paa hiin langt fordeelagtigere Methode. Da opdagede man, at Jisfjorden næsten vrimlede af Haier paa Bunden, og navnlig i Vinteren 1854—55 blev der fisket i den Grad, at alt, hvad der kunde bruges til at gjemme Leveren i, var fuldt, og de fleste Handelsvarer som Grønlænderne brøde sig noget om, udsolgte. Men ogsaa ved de andre Kolonier har man mere og mere lagt Vind paa dette Fiskeri. Det synes saaledes, som om der endnu maa kunne gjøres overordentlig ud af denne Erhvervsgreen, der andetsteds

kun kan drives paa aabent Vand med kostbare Fartøier og Fortøininger, samt af søvante Folk, her derimod paa den sikkre Is, udenfor Husene, og blot med ganske tynde Fiskerliner og Kroge. Kun een Vanskelighed frembyder sig her, og det er den i det foregaaende allerede oftere omtalte Kjendsgjerning, at Grønlænderne, hvor de forlade deres selvstændige Sælhundefangst, i alt Fald under den nærværende sociale Tilstand iblandt dem, gaae tilbage. Det skal saaledes allerede i den korte Tid have viist sig, at Grønlænderne ved Jakobshavn have begyndt at forsømme deres Konebaade og Kajakker, at der er al Udsigt til, at de maaskee ville kunne kjøbe Kaffe og Brød om Vinteren, men være uden Erhverv samt laane sig frem om Sommeren, at de endog neppe have Selvstændighed nok til at kunne holde sig selv med 3 à 4 Fiskersnører, der koste 1 Rd. Stykket, men fiske for de Danske paa Stedet, mod en vis Løn eller Part af Udbyttet, altsaa ikke erhverve sig anden Fordeel derved, end saameget de kunne spise og drikke i Fiskertiden. Denne Jammerlighed tager sig rigtignok forunderligt ud ligeoverfor en saa overordentlig rig og let tilgængelig Indtægtskilde, hvis Afbenyttelse, forsaavidt Tid og andre Omstændigheder angaaer, meget godt lod sig forene med Sælhundefangsten. Her viser Tilbøieligheden til at blive staaende ved Øieblikkets Nydelse, sig i høieste Grad. Hvis saadanne Følger allerede vise sig nu, hvad skal der da blive af det i Fremtiden, især om Fiskeriet slog Feil enkelte Aar?

Efter saaledes at have gjennemgaaet Produktionen i Grønland, ville vi nu meddele hvad Udbyttet deraf har været efter Hjemsendingen og Behandlingen i Hjemmet. I den her omhandlede Aarrække 1853—55 ere Priserne paa de grønlandske Produkter undergaaede en mærkelig Forandring.

Saaledes er lysebrun Sæltran steget fra 26 Rd. 93 Sk. til 40 Rd. 28 Sk., Rensskind fra 2 Rd. 91 Sk. til 5 Rd. 17 Sk. og har dette givet Anledning til et betydeligt, men forsaavidt temmelig tilfældigt Overskud for Handelen, hvis Udgifter omtrent vedblive at være de samme. I efterfølgende Tabel ere Qvantiteterne af hvert Produkt og de derfor indkomne Summer anførte blot med hele Tal, idet Brøker og Skillinger ere udeladte eller gjorte til Hele og Rd., efterfom de vare under eller over $^1/_2$.

Tabel over hvad der er solgt ved Handelens Auktioner i Kjøbenhavn.

		1853		1854		1855	
		Qvant.	Beløb Rd.	Qvant.	Beløb Rd.	Qvant.	BeløbRd.
Lysebruun Tran	Tdr.	1442	38,889	1274	41,551	1965	79,173
Bruun do	"	7093	188,103	5983	191,822	7341	259,220
Kepokak do	"	78	1579	32	701	15	275
Tunnulik do	"	5	84	"	"	42	748
Flydefedts do	"	17	258	50	895	10	178
Lys Hval do	"	"	"	"	"	196	9594
Sælspæk	"	"	"	"	"	2	47
Sælskind	Stkr.	37,871	33,269	43,568	33,584	47,809	54,283
Rensskind	"	11,287	33,273	7866	25,318	6346	32,854
Ræveskind	"	2126	13,863	3233	18,226	1714	10,164
Bjørneskind	"	39	537	73	1436	34	730
Hundeskind	"	445	255	301	188	194	255
Hareskind	"	29	3	"	"	"	"
Vandklæder	Sæt.	823	7673	437	4074	694	6607
Vandpelse	Stkr.	50	250	31	133	"	"
Burer	Par.	"	"	"	"	26	93
Vandskind	Stkr.	"	"	10	10	"	"
Edderduun	℔	8608	11,299	2960	4008	4437	8226
Fjer	"	3299	1323	4865	2230	5206	2766
Klipfisk	Skℒ	95	1977	31	648	24	399
Narhvalhorn	℔	653	490	327	245	439	366
Hvalrostand	"	68	72	94	94	51	51
Renshorn	"	30,214	906	6903	224	1049	31
Barder	"	"	"	"	"	3596	4314
Blyant	"	426	40	116	10	2330	210
Kryolith	Tdr	"	"	56	196	3	10

Totalværdien af hvad der saaledes i de sidste 10 Aar er hjemsendt fra Grønland, med Indbefattelse af endeel Embal-

lage, Fadeværk m. m. til Beløb af 20 à 24,000 Rdlr. aarlig, har beløbet sig til:

Aar 1846	274,508	Rdlr.
— 1847	279,589	—
— 1848	292,992	—
— 1849	331,318	—
— 1850	353,263	—
— 1851	347,967	—
— 1852	348,326	—
— 1853	356,340	—
— 1854	345,725	—
— 1855	494,581	—

Derimod har den aarlige Udsending af Varer til Grønland, efter et Gjennemsnit af 2 Aar 1855—56, bestaaet i:

Udsending.	til Nordgrønland.	til Sydgrønland.
Flæsk og Kjød ... Lst	404	183
Smør ... "	620	433
Tørfisk ... "	165	"
Ærter og diverse Gryn pr. Tønder.	294	333
Ordinært Skibsbrød ... ℔	103,800	60,004
Skonroggen ... "	26,799	9,594
Keks ... "	38,289	49,002
Rugmeel ... Lst	1271	2974
Malt ... Tønder.	100	92
Brændeviin ... Potter.	3987	2710
Salt ... Tønder.	8	?
Rifler ... Stkr.	93	85
Krudt ... ℔	1256	2150
Bly og Hagel ... "	8853	5587
Risengryn ... "	1726	1040
Kandis ... "	24,516	21,553
Melis ... "	1444	1530

Udsending.		til Nordgrønland.	til Sydgrønland.
Pudderſukker	"	7662	4833
Sirup	"	4809	4950
Kaffe	"	38,112	38,065
Kongothee	"	328	303
Svedſker, Roſiner, Figener	"	4914	4838
Grøn Sæbe	Ottinger.	133	85
Sherting	Alen.	5470	7110
Stout	"	20,546	24,361
Kjøbenhavnſk Bomuldstøi	"	3605	4963
Sirts	"	4658	3157
Tørklæder diverſe	Stkr.	1100	1159
Traad do	℔	74	150
Uldtrøier	Stkr.	628	?
Uldſtrømper	Par.	483	
Pilejern	Stkr.	314	1498
Synaale	"	25,900	37,000
Søm	"	66,950	165,300
Hollandſk Tobak	℔	3130	3550
Skraa do	"	2487	4050
Biſkop do	"	182	637
Brædder	Tylter.	249	186
Lægter	Stkr.	233	116
Allinger	"	90	44
Granſtager	"	157	42
Aaretræer	"	159	180
Bindegarn	℔	5054	2850
Liner	Stkr.	42	256
Brænde	Favne.	44	29
Steenkul	Tønder.	1459	1108
Tjære	"	32	26
Værk	Lℓ	20	26
Muurſteen	Stkr.	1600	?
Kalk	Tønder.	20	58
Trosſer i 1856	Lℓ	80	69

Udsending.			til Nordgrønland.	til Sydgrønland.
Grønlandske Kakkelovne i 1856.		Stkr.	12	45
Fiskekroge	do	"	274	1200
Knive og Ulomikker	do	"	1331	1694
Jerngryder og Pander	do	"	81	92
Speile	do	"	258	372
Pibetøier	do	"	388	376
Huggejern	do	"	36	72
File	do	"	396	525
Boer	do	"	46	26
Saugblade	do	"	87	67

Hertil kom endnu den betydelige aarlige Forsyning med Fadeværk til Hjemsending af de 8 à 10,000 Tdr. Tran og Spæk, endvidere Forskjelligt, henhørende til Handelens Inventarium og Bygningsvæsen, særskilt Sendingsgods til Europæerne i Landet m: m:

Naar vi kaste et Blik paa foranstaaende Liste, ville vi finde en Bekræftelse af det, som vi have anført om Grønlændernes slette Økonomi med Penge. Det vil nemlig sees, at det nordre Inspektorat, som har en betydelig større Produktion, i Forhold til Folketallet, end det søndre, og derfor større Midler til at kjøbe fremmede Artikler for, forbruger forholdsviis et langt større Qvantum Brød, Kaffe og Sukker, end dette, saaledes at det, som Indvaanerne dersteds have mere at kjøbe for, kan antages at medgaae udelukkende til disse Gjenstande og navnlig til Brødet, om hvis Uhensigtsmæssighed for Grønlænderne vi paa flere Steder have udtalt os. Naar en Grønlænder skal vælge, hvad han vil kjøbe, da er det først Tobak, dernæst Kaffe og Sukker, og endelig Brød. Trangen til de første Artikler kan snarest være tilfredsstillet, da det ogsaa med Hensyn til dem kun gjælder om at forsyne sig for et Par

Dage. Men vil han med Familie leve af Brød, der er bagt i Kjøbenhavn, da kan dette naturligviis opsluge alle de Indtægter, han paa nogen Maade kan skrabe sammen, og der skal vanskeligt blive noget tilovers til de nyttigere Gjenstande. Heraf synes altsaa at fremgaae, at en forøget Betaling for de grønlandske Produkter selv til det dobbelte eller mere kun vilde stifte saare ringe Gavn under de nærværende Omstændigheder. Vi sige imidlertid udtrykkeligt: under nærværende Omstændigheder, og skulle nedenfor søge at udvikle, at slig Mislighed ikke nødvendig alene er begrundet i de Indfødtes Charakteer.

Fornævnte Udsending til Kolonierne har, efter et Gjennemsnit af de sidste 5 Aar 1851—55 beløbet sig til en Værdi af 164,251 Rdlr. aarlig, og indbefatter den ikke alene det, som gives Grønlænderne for deres Varer, men tillige det, som udgives paa Regning til de lønnede Embedsmænd og Betjente (Missionsvæsenet derunder indbefattet), til Bestridelse af Kolonienes Økonomi, de Indfødtes Understøttelse o. s. v. Til nærmere Oplysning ville vi meddele en Oversigt over Handelens Udgifter og Indtægter, efter Gjennemsnittet af Aarene 1846-50 inclusive:

a) Indtægt:

Hjemsendinger fra Kolonierne, af Produkter, Fadeværk m. m.....	306,333	Rdlr.	88 Sk.
Leie af Pakhusene og Reberbanen...	2,456	—	48 —
Renter af udestaaende Fordringer....	1,288	—	64 —
Refusion for Udleveringer i Grønland m. m	7,096	—	11 —
	317,175	Rdlr.	19 Sk.

b) Udgift:

Udsendinger til Kolonierne.....	168,571	Rdlr.	25 Sk.
Udgifter ved Retourvarernes Behandling, samt Pladsene og Pakhusene.	10,070	—	7 —
Udbetaling af Betjentenes Tilgodehavende i Grønland, samt Kostpenge for Passagerer.....	22,068	—	90 —
Koloniernes Beseiling.....	52,861	—	62 —
Samtlige Administrationsomkostninger udenfor Grønland.....	15,070	—	9 —
Udgifter i Kjøbenhavn, Handelens Førelse uvedkommende.....	2,373	—	33 —
	273,215	Rdlr.	34 Sk.
Overskud....	43,959	Rdlr.	81 Sk.

Ved dette Overskud maa dog bemærkes, at det udkommer efterat ogsaa samtlige Udgifter udenfor den egentlige Handel, saasom Missions- og Lægevæsenet ere bestredne. Fra 1829, da Handelen begyndte at give Overskud, og til 1850, i et Tidsrum af 22 Aar, viser dens samlede Udbytte sig saaledes i runde Summer:

Indbetalt Rente af den normerede Driftskapital, som Staten har staaende i Handelen.....	233,000	Rdlr.
Indbetalt reent Overskud i Statskassen.....	387,000	—
Indsamlet separate Fonds (Soassurance etc.)	271,000	—
Udgifter til Missionsvæsenet.....	248,000	—
	1,139,000	Rdlr.

Driftskapitalen, som skulde forrentes, blev i 1829 ansat til 250,000 Rdlr. og senere forhøiet til 396,000 Rdlr. Men

den maatte vistnok have været større, hvis den skulde have repræsenteret, hvad Grønland tidligere havde kostet. Nu er den paa en Maade i Virkeligheden større paa Grund af de forøgede faste Eiendomme og Inventarier, hvilke dog ogsaa ere indvundne af Handelen selv, udenfor ovennævnte Udbytte.

I de seneste 5 Aar 1851—55 tilsammen har Handelens Brutto-Overskud udgjort ..... 682,908 Rdlr. „ Sk.

Heraf er dog afholdt til Missions-
Læge- og Pensionsvæsen m. m.
138,940 Rd. 38 Sk.

og naar tillige fra-
drages Rente af
Driftskapitalen . 80,000 — „ —

eller ialt..... 218,940 Rdlr. 38 Sk.

bliver det rene Overskud.. 463,967 Rdlr. 58 Sk.

Om Befolkningen.

Vi ere netop saa heldige at kunne meddele Resultatet af den fuldstændigere Folketælling, som foretages hvert 5te Aar, nu for det næstforrige Aar, 1855:

Tabel over Befolkningen i begge Inspektorater, med Hensyn til Alder og Stilling, den 1. October 1855:

Alder.	Indfødte.							Europæere.
	Mandkjøn.			Qvindekjøn.			Jalt	
	Gifte.	Ugifte	Enkemænd	Gifte.	Ugifte	Enker		
Fra 1 til 5 Aar.		728			696		1424	31
— 6 - 10 —		719			695		1414	11
— 11 - 15 —		625			615		1240	7
— 16 - 20 —	5	499		29	465	1	999	7
— 21 - 25 —	105	303	3	178	282	14	885	21
— 26 - 30 —	265	113	10	278	129	34	829	19
— 31 - 35 —	239	36	9	239	92	46	661	24
— 36 - 40 —	221	26	17	191	51	59	565	34
— 41 - 45 —	145	9	28	162	39	67	450	30
— 46 - 50 —	126	6	25	117	35	68	377	13
— 51 - 55 —	95	3	28	66	9	60	261	24
— 56 - 60 —	65	1	19	44	6	52	187	9
— 61 - 65 —	21	"	15	19	16	44	115	10
— 66 - 70 —	10	"	11	9	2	28	60	4
— 71 - 75 —	1	"	7	2	1	13	24	1
— 76 - 80 —	1	2	1	"	"	4	8	"
— 81 - 85 —	"	"	"	"	"	"	"	"
— 86 - 90 —	"	"	"	"	"	1	1	
Ubekjendt.	28	13	8	37	33	25	144	3
Jalt...	1327	3081	183	1371	3166	516	9644	248

Med Hensyn til denne Fordeling efter Aldersklasser, da har Prof. Kayser gjort opmærksom paa det betydelig større Antal i de yngre Klasser, fremfor i Danmark, og formener han, at dette Forhold har sin Grund i en mindre god Sundhedstilstand.

Gaae vi dernæst tilbage til tidligere Folketællinger, da stiller Papulationens Tiltagen sig saaledes:

1820	fandtes	der	6,286	Indfødte
1824	—	—	6,331	—
1830	—	—	6,997	—
1835	—	—	7,356	—
1840	—	—	7,877	—
1845	—	—	8,501	—
1850	—	—	9,185	—
1855	—	—	9,644	—

hvorved vi dog maae erindre, hvad der under Populationsforholdene i Sydgrønland er anført om Tilflytninger fra Østkysten, der for Aarene 1830—49 tilsammen kunne beløbe sig til henved 200 Individer ialt.

I Henseende til Fordelingen efter Næringsveie, da have vi temmelig specielt fremstillet denne for det søndre Inspektorat. Efter de nævnte Mandtalslister for 1855 fandtes der i det nordre 639 Fangere, 18 Garnbrugere og 43 Garnpassere. Antage vi, at der sammesteds desforuden turde findes nogle, der kunde regnes for Fiskere, ligesom i Sydgrønland, bliver Fordelingen for begge Inspektoraterne omtrent saaledes:

A. Indfødte.

1) Næringsdrivende (blandt hvilke tillige c: 84 ringe lønnede Katecheter):

Sælhundefangere	1700
Fiskere, Garnpassere, Jægere	400

2) I Handelens Tjeneste:

Overbetjente	1
Udliggere, Formænd, Baadsmænd	17
Bødkere, Tømmermænd, Smedde	22

Arbeidere, Matroser, Kokke 87
Pensionister 15
3) I Missionens Tjeneste:
Bedre lønnede Katecheter eller Overkatecheter .. 20
B. Europæere.
Missionærer danske 11
„ tydske 13
Overbetjente 31
Læger 3
Udliggere og Underassistenter 36
Formænd og Fartøisførere 7
Bødkere, Tømmermænd, Smedde 28
Arbeidere, Matroser, Kokke 19
Pensionister 8

Om Missions- og Lægevæsenet.

Vi have i det Foregaaende paa flere Steder omtalt disse Dele af Bestyrelsen. Her ville vi endnu kun meddele en samlet Oversigt over Udgifterne ved samme, idet vi bemærke, at de forstørstedelen ere indbefattede under de, i Oversigten over Handeles Indtægter og Udgifter opførte Poster: „Udsending til Kolonierne" og „Udgifter i Kjøbenhavn, Handelens Førelse uvedkommende."

1) Missionsvæsenets Indtægter bleve ved kongelig Resolution af 27de December 1844 normerede til 16,360 Rdlr., hvoraf Handelen udreder 14,650 Rdlr., og hvortil kommer den ostindiske Missions Midler, der have beløbet sig til henved 2000 Rdlr. aarlig, men snart kunne ventes forøgede med samme Beløb. Ved nævnte kongelig Resolution normeredes Udgifterne saaledes:

Missionærene	6960	Rdlr.
Tillæg for Seminarieforstanderne	500	—
Seminarielærernes Lønning	500	—
Seminarieleverne	600	—
Katecheternes Lønning og Pension	2000	—
Til samme fra den ostindiske Mission	2000	—
Vartpenge til Missionærer	300	—
Sekretair, Lektor, Revisor	500	—
Reqvisitioner til Grønland (Bøger m. m.)	700	—
Reiser	1500	—
Bygninger	1300	—
Extraordinære Udgifter	1500	—
	18,360	Rdlr.

I Virkeligheden beløb Udgifterne efter Gjennemsnittet 1848-50 sig til 17,676 Rdlr. 64 Sk., og vare noget anderledes fordeelte.

2) Lægernes Lønning og Forsyningen med Medicamenter etc. have siden 1851, da den tredie Læge ansattes ved Julianehaab belobet sig til 4,850 Rdlr. aarlig, hvortil komme de til Kolonibestyrerne udsendte Medicamenter og andre Udgifter for Sygepleie, som vanskeligere lade sig beregne. Alt herhen hørende ydes Befolkningen gratis.

Om de nærmest nødvendige Forbedringer ved den lokale Administration.

Vi have allerede i den historiske Indledning seet, at Monopolhandelen paa Grønland ikke blev indstiftet for at skaffe Staten en Indtægtskilde eller et Slags Domaine, men som en Nødvendighed, hvis dette Biland og det af Egede begyndte Missionsværk ikke ganske skulde opgives. Vi saae, at

man var saa langt fra at kunne fremkalde noget Lignende, som den gamle skandinaviske Kolonisation af Grønland, at man endog brugte hundreder af Aar for at komme til den Overbeviisning, at dette øde Land virkelig var den gamle Koloni, man havde gjenfundet. Ikke engang de Nationer, som dreve en betydelig Hvalfangst i Davis-Strædet, og deriblandt Hollænderne, som handlede med de Indfødte, have søgt at anlægge faste Etablissementer paa Kysten. Vi saae, at saadanne alene lode sig grunde paa de nuværende Indfødtes Erhverv, efter den af Egede opfattede Idee, idet man ved en fast Bosættelse iblandt dem var istand til at sammenskrabe det, som de havde tilovers af deres Fangst, og derved vinde Midler til Beseilingens og Missionsværkets Vedligeholdelse. Hele Handelens Fremskridt har derfor ogsaa kun bestaaet i en mere og mere fuldstændig Indsamling af disse Produkter, og er det, som selve denne Produktion har tiltaget ved Indførelsen af europæiske Fangeredskaber vist neppe tilstrækkeligt til at opveie det, som den oprindelige Fangst har tabt paa andre Maader ved Berøringen med Europæerne. Hele Værket er derfor grundet paa de Indfødtes selvstændige Erhverv. Først senere, da Handelen begyndte at give stadigt Overskud, har man atter begyndt at tale om de mange Rigdomme, som Grønland besad, og om Alt, hvad dersteds kunde drives, hvis den frie Erhversflid havde Adgang til Landet. Vi have i det Foregaaende efter bedste Evne søgt at gjennemgaae alle disse Erhverskilder i deres Detail, og ere ligeledes komne til det Resultat, at mange herlige Gaver af Naturen ligge ubenyttede. Men denne Egenskab deler Grønland vel med ethvert andet Land, eftersom der overalt i Naturen maa findes mere, end der netop er nødvendigt til Beboernes Existents, især hvor Erhvervet er Jagt og Fiskeri. Spørgsmaalet er

derfor, deels om der var Mulighed for, at Folk fra andre Lande i vore Tider vilde anvende deres Midler og Kræfter til at bosætte sig i Grønland, som virkelige Producenter, deels om den nuværende Befolkning i det Væsentlige kunde forandre sin Levemaade og grunde sin Existens anderledes end, som nu, paa den egentlige Sælhundejagt.

Det første af disse Spørgsmaal bør vistnok afgjort benægtes. Det andet kan man vist ligeledes temmelig sikkert besvare med Nei, eller i alt Fald er det en Kjendsgjerning, at Alt hvad man hidtil har forsøgt paa at drive ved Grønlændernes Hjelp, saasom Fiskeri, Garnfangst o. s. v. paa en næsten forunderlig hurtig Maade har medført deres Forarmelse. Vi have bemærket dette ved at omtale Hvalfangsten, samt Sælhundegarnfangst og Torskefiskeri i Sydgrønland. Hvis allerede de faa Experimenter, som den kongelige Handel har anstillet i den Retning, have yttret en saa kjendelig Indflydelse paa Befolkningens økonomiske Tilstand, hvad vilde da Følgen blive, naar hele Foretagendet blot var en Gjenstand for privat Handelsspekulation. Hvad der ikke kan betale sig at drives ved europæiske Søfolk, det kan man ogsaa med temmelig Sikkerhed antage, at ville være en maadelig Anvendelse af Grønlændernes Arbeidskraft. Vistnok vilde det under nærværende Omstændigheder være en let Sag at gjøre sig den saa uselvstændige, sorgløse og for Samfundsbevidsthed blottede Befolkning til Tjenere; og den, der blot havde sin Handelsfordeel at varetage, vilde udentvivl ledes dertil, søge at samle Befolkningen paa visse Pladser, stadigen tilfredsstille dens øieblikkelige Fornødenheder og derfor tage Produkterne af dens Arbeide, samt benytte den til hvad Fiskeri eller andet Erhverv der kunde være Leilighed til. Men Aarsagen til, at man paa denne Maade kan have en billig Ar-

beidskraft i Grønland, er at den selvstændige Sælhundefangst endnu bærer Befolkningen, og da denne Fangst ved saadan Fremgangsmaade snart vilde gaae tilgrunde, vilde man ogsaa snart kun have en Flok Tiggere og Stakler tilbage, som kunde roe paa en Baad, maaskee fiske fra Kajak i godt Veir o. s. v. Men hvo skulde da drive den farlige Kajakfangst, der skal bringe de vigtigste Livsfornødenheder tilveie og baade direkte og indirekte bære alt det Øvrige, saaledes som vi paa flere Steder have oplyst det? Da først vil det vise sig, at det dog i Grunden var en meget kostbar Arbeidskraft, man anvendte, om man end øieblikkelig erholdt den for lidt Brød, Tobak og Kaffe. Men saavidt gaaer den almindelige Handelsspekulation ikke forud i sin Beregning. Den Fare for en Forstyrrelse i Samfundsordenen, som kan opstaae ved Eiendoms Concentration og Massernes Forarmelse, og som man i civiliserede Stater maa forebygge ved særegne Love, er saaledes, som man ogsaa let kan tænke sig, langt større i Grønland, hvor der er en saameget større Afstand mellem Capitalisten og Arbeideren, og hvor den førstnævnte endog slet ikke opholder sig og nyder Frugten af sin Velstand blandt de Arbeidende. I Almindelighed kan man altsaa antage, at hvad der som oftest yttres om de store Fiskerier o. a. der kunde drives i Grønland, hvis Vedkommende ikke selv vil fiske med egne Hænder, end sige kun benytte Grønlænderne dertil, ikke er andet, end hvad Engelsmændene betegne ved „Humbug."

Der er saaledes sikkert ingen Tvivl om, at der ikke alene i Længden vil vedligeholde sig den største Produktion, men at ogsaa Velstanden blandt Befolkningen alene vil kunne fremmes ved en Vedligeholdelse af dens eiendommelige Sælhundefangst og den dermed forbundne Selvstændighed, Kraft og Haardførhed. I det Væsentlige ere vi derfor ikke istand til at lære

Grønlænderen noget bedre i Henseende til hans Erhverv, og den Handel, som skal grundes derpaa i selve Grønland, er saa simpel, at den ligesaa godt kan drives af Embedsmænd som af Handelsmænd, eller Andre, naar det blot er retskafne og arbeidsomme Folk. Den Udvidelse, som Handelen efterhaanden har faaet, er heller ikke, som vi bemærkede, noget Beviis for en forøget Fangst eller Driftighed hos Grønlænderne, og den vil snart finde sin Begrændsning, da der nu neppe gives flere Pladser, hvor der er Leilighed til at oprette Udsteder, og da Grønlænderne allerede nu afgive saameget af deres Produkter, som deres egen Økonomi paa nogen Maade kan taale, maaskee endog mere, end hvad der i saa Henseende er tjenligt. Ligeledes have vi søgt at oplyse, at under de nuværende Forholde, navnlig hvad Eiendomsretten angaaer, en forøget Betaling for de grønlandske Produkter neppe vil fremkalde nogen forøget Sælhundefangst, ligesaalidt som denne hidtil derved er bleven forøget, men at hele Virkningen deraf vilde indskrænke sig til et større Forbrug af Kaffe, Sukker og Brød, hvortil Trangen dog ikke vilde blive tilfredsstillet, selv om man gav Producenterne 4 Gange saameget for deres Varer, som de nu faae. Altsaa er der fra den blotte Handels Side heller ikke stort mere at udrette, end hvad der hidtil er skeet.

Paa den anden Side have vi allerede paa flere Steder paaviist, hvorledes Grønlænderne i økonomisk Henseende synes at være i Tilbagegang, hvorledes de gode Erhververes Antal synes at være aftaget, og de faa Gjenstande, paa hvilke man kan kjende Flid og Driftighed, saasom Konebaade og Kajakker ligeledes. Ogsaa have vi gjentagne Gange gjort opmærksom paa de Indfødtes slette Økonomi med deres eget Lands Produkter, saavel Fødemidler som Bygningsmaterialier, en Ligegyldighed, som grændser til det Utrolige og synes at spotte

den Omsorg, man har viist ved forskjellige Foranstaltninger til at komme dem tilhjælp fra Bestyrelsens Side. Ja vi have jo nu tilsidst endog seet den tilsyneladende Modsigelse, at en fordeelagtigere Handel og bedre Betaling for Produkterne ikke ville bevirke nogen forøget Velstand, ja muligen endog det modsatte. Grunden til denne stagnerende Tilstand, formene vi, ligger i det ligesaa usædvanlige Forhold, at vi her have et Menneskesamfund, blottet næsten for Alt, hvad der gjør Mennesker til et Samfund, nemlig Love og borgerlige Indretninger. Det bliver nemlig vistnok ligesaa paafaldende, naar vi her anføre, at al Lov og Regjering, som de Indfødte ere underkastede, indskrænke sig til 1) Den Bestemmelse, at Indspekteurene kunne straffe dem efter Conduite, naar de virkeligen skulde forsee sig, men at de forøvrigt ikke staae under danske Straffelove 2) Nogle Bestemmelser i Henseende til Hjelp og Understøttelse, der alle mere eller mindre gaae ud paa, at de lokale Autoriteter skulle sørge for, at de ikke komme i nogen virkelig Nød. Vi ville her forbigaae, at man aldrig har gjort nogensomhelst Calcule over hvad der behøvedes til en saadan Understøttelse, og at man endnu den Dag idag saagodtsom kun udsender til Grønland de Fødemidler, der behøves til de faa Europæere og de Indfødte, som ere i Tjenesten samt den nødvendigste Handel. Vi ville kun gjøre opmærksomme paa Sagens moralske Side. Det er da let at indsee, at denne Lovgivning forudsætter en Tilstand, i hvilken saa godt som ingen Fremadstræben i materiel Henseende ved Eiendoms Erhvervelse finder Sted, og følgelig de almindelige Grundsætninger for Vindskibelighedens Fremme ingen Anvendelse finde, samt at man kun har givet de lokale Autoriteter ovennævnte Fuldmagt, af Frygt for at paadrage sig noget Ansvar, ved enten i den ene eller den anden Retning

at foreskrive noget bestemt. Hine Bestemmelser ere altsaa strengt talt ingen Bestemmelser, og snarere blot en Erklæring fra Regjeringens Side om, at den ikke seer sig istand til at give nogensomhelst Lovbestemmelse.

Man har vistnok lagt alt for ringe Vægt paa de Skikke og Vedtægter, som Grønlænderne havde i ældre Tid, før Handelens og Missionens Etablering. Vi læse saaledes hos Egede, at de havde en bestemt Rettergang, idet Anklageren udfordrede sin Contrapart til at møde i offentlig Forsamling, hvor det gjaldt om at forsvare sig eller staae bestjæmmet i den offentlige Mening, endvidere om de mange Vedtægter i Henseende til Familieforhold, ved Dødsfald, Fødseler o. s. v. Det er ligeledes aabenbart, at de saakaldte Angekokker eller Aandebesværgere vare Personer, som udøvede en stor Myndighed iblandt de Øvrige, ligesom der endog existerede Dødsstraf. Saaledes var, som oftere hos uciviliserede Folkeslag, det verdslige offentlige Liv indblandet i det religieuse, det gik derfor ogsaa tilgrunde med Christendommens Indførelse, og blev fra den Tid behandlet som en Levning af den gamle Overtro. Men det er kun alt for aabenbart, at hvor raae og overtroiske end hine gamle Skikke maatte forekomme os, og hvor lidet de under deres gamle Form maatte passe paa de nuværende Forholde, saa have de dog havt en væsentlig Betydning, som ordnende Samfundsforholdene og givende den Enkelte de fornødne Regler i hans Forhold til det Hele. Nu derimod ere Forholdene mere complicerede, i det Produkterne have faaet en ganske anden Værdi, ved at kunne afsættes til Handelen, og idet Berøringen med Europæerne har givet Leilighed til anden Fortjeneste end igjennem Sælhundefangsten, der i ældre Tid var en Mands eneste Stolthed; og paa den anden Side er man saa langt fra at have bødet

paa den derved voldede Forstyrrelse, at man tvertimod har ladet det, som der tidligere existerede af Lovlighed og Retstilstand, gaae tilgrunde. Foruden almindelige Forbrydelser, der ligesaalidt ganske mangle her, som i noget andet Land, maae vi her bemærke, at Eiendomsforholdene faae en noget anden Betydning hos et Folk af Grønlændernes Levemaade. Man vil nemlig aldrig kunne tænke sig en saadan skarp Adskillelse af Eiendom blandt Beboerne af en isoleret grønlandsk Vinterplads, at den ene lever i Overflødighed, medens Naboen omkommer af Sult; den Dygtige og Forsynlige bliver derfor tidligere eller senere bebyrdet med at forsørge den Lade og Ligegyldige, og følgelig blive Dovenskab, Ødselhed og Uforsynlighed til et Slags Forbrydelser mod Eiendomsretten eller i alt Fald mod det øvrige Samfund. Det kan derfor ikke undgaaes, at et vist patriarchalsk Tilsyn her for endeel maa erstatte de skarpe Love for Eiendomsret i andre Lande, og har denne Betragtning faaet en større Betydning, siden Produkterne navnlig Spækket kunde afsættes til Handelen. Naar man bemærker, at der i ældre Tid udentvivl er produceret omtrent ligesaa meget pr. Individ, men at de Indfødte brugte det Alt selv, og at Spækket som Fødemiddel og Brændsel kan afværge den værste Nød om Vinteren, da kan man nok forestille sig, at Afgivelsen af $^2/_3$ deraf til Handelen kan have voldet en betydelig Forstyrrelse i den oprindelige Husholdning, og at Produktet derved maatte faae en ganske anden Værdi; men derefter have de gamle Vedtægter, ifølge hvilke der, i Henseende til Fødemidler overhovedet synes at have herskет en vis Communisme, ikke været afpassede. Der var nu mere eller mindre Opfordring til at sælge Spækket, og at stole paa Lykken og i det værste Tilfælde paa dem, som man boede sammen med om Vinteren; og da der overhovedet hos

disse Folk ikke var noget stort Spring fra Velstand til Fattigdom, kunde det ikke feile, at de skadelige Følger, snart maatte vise sig i den materielle Tilstand. Den adspredte Beboelse og Respekten for Europæerne, samt Indvaanernes medfødte fredelige Charakteer have rigtignok afværget voldsomme Optrin, som i andre Samfund under en lovløs Tilstand ikke vilde kunne undgaaes, men Ondet har mere yttret sig i en langsom Hensygnen og Forarmelse. Da der nu efterhaanden blev mere og mere Tale om Nød og Elendighed blandt Grønlænderne, greb man i sin Raadvildhed til de omtalte Bestemmelser om Hjelp og Understøttelse, der i enhver Henseende vare upraktiske og ikke kunde blive til andet end en privat Almisseuddeling paa de Steder, hvor Europæerne boe. Der er saaledes nu aarlig en bestemt Trangstid, og der indsendes fra hver Koloni aarlig reglementerede saakaldte Sultekostlister over det, som Kolonibestyrerne uddele til dem, der overhænge dem med Tiggeri.

Dette var derfor at sætte Kronen paa Værket, at gjøre det sidste Skridt til at hæve Æresfølelsen, Selvstændigheden og den vigtigste Drivefjer til Virksomhed, og paa den anden Side opmuntre Ladheden og alle de Evner, der staae i Tiggeriets Tjeneste.

Manglerne ved den grønlandske Bestyrelse ligge altsaa ikke saameget i selve Handelen og dens Ufuldkommenhed under Form af kongeligt Monopol, som deri, at man har ladet den være alt for eensidig Handel, og ikke taget Hensyn til de Indfødtes Samfundsforhold. Det er derved mere og mere kommet til en Opløsning af alle de Baand, som Samfundet paalægger den Enkelte, og som af sig selv kun vare svage hos dette Folkeslag; enhver tænker derfor mere og mere kun paa sig selv og den Dag idag; istedetfor den oprindelige

Kraft og Dygtighed i den farefulde og besværlige Sælhundejagt indsniger der sig mere og mere en Higen efter at faae noget mere direkte gjennem Europæerne og leve paa de andres Bekostning; ligesom Erhververen ikke støttes ved den fornødne Eiendomsret, saaledes mangler han ogsaa den fornødne Myndighed blandt sine nærmeste Omgivelser, og da al Fremadstræben, som gaaer ud over den enkelte Mands Jagt, beroer mere eller mindre paa en Samvirken af flere, om end kun af Beboerne i det samme Huus, er det aabenbart, at den maa strande paa disse usle Samfundsforholde. Paa den anden Side maa dog dette ingenlunde mistroste os, som om der hidtil Intet var vundet, og af Fremtiden Intet at haabe med Hensyn til Grønlænderne. Tvertimod kan dette vistnok betragtes som en ganske naturlig Overgangstilstand, eftersom Handelen maatte fremkalde Fornødenheder og Trang, som de Indfødte tidligere ikke kjendte til. Men det er ligesaa naturligt og overeensstemmende med hvad der skeer under større menneskelige Forholde, at denne Trang benyttes til at paalægge en fornuftig Tvang, der skaffer de gode Elementer i Samfundet deres Ret. Dertil kommer den Indflydelse, som Missionen umiskjendelig har havt paa at formilde Sæderne og bibringe de Indfødte en temmelig almindelig Færdighed i Læsning og Skrivning. Da man nu tillige bør erindre, at den nævnte Tilbagegang i det egentlige nationale Erhverv ingenlunde er saa betydelig, at jo Størstedelen af Befolkningen endnu har vedligeholdt sin oprindelighed Kraft og Dygtighed, synes der at være Elementer nok tilstede til at lægge Grunden til en om end kun simpel, lovlig og mere ordnet Tilstand. Som en Følge deraf er der nu af flere i Grønland værende Embedsmænd indgivet et Forslag til Regjeringen i den Retning, og have saagodtsom alle nu blandt Grøn-

land virkende Embedsmænd i Handelens og Missionens Tjeneste erklæret sig til Gunst for samme. Dette Forslag findes optaget i den nu trykte „Samling af Betænkninger og Forslag, vedkommende den Kongelige grønlandske Handel", der for nylig er udgivet af Forfatteren til dette Skrift, paa Indenrigsministeriets Bekostning, og gaaer det i Hovedsagen ud paa:

1) At udsondre fra den nuværende Handelsbestyrelse alt hvad der henhører til Omsorg for de Indfødte, og som kun paa en meget unaturlig Maade lader sig forene med Handelen og behandle paa collegial Maade med en Autoritet, som boer 6 à 800 Mile borte, aldrig kommer til Grønland, og ikke kan correspondere dermed, uden een Gang om Aaret. De paa denne Maade anvendte Midler, hvortil hører hvad der er anvendt paa at lette Priserne paa de formeentlige nyttige eller nødvendige Handelsvarer, paa Understøttelse i Trangstid, forskjellige Arter af Hjelp, Præmie eller Belønning, og hvortil kunde føies Omkostninger for fri Medicin og Lægevæsen overhovedet, med Undtagelse af selve Lægernes Lønning, samt endelig Undervisningsvæsenet og Udgivelsen af grønlandske Bøger o. s. v., *) alle disse Midler skulle herefter bestrides under eet, af en communal Authoritet for hvert Distrikt i Grønland.

---

*) Disse Midler ere meget vanskelige at beregne, da de nu paa en kunstig Maade findes indviklede i Handelens Regnskaber. Følgende kan give et Begreb derover:

1)	Under Missionens Regnskaber: Katecheters Løn normeret (foruden 2000 Rdlr., som tilskydes af Missionens egen Kasse)	2000 Rdlr.
2)	Medikamenter	1000 —
3)	Fødemidler, uddeelte gratis i Trangstid, beløb sig i det	
		3000 Rdlr.

2) Disse communale Authoriteter eller Forstanderskaber skulde bestaae af et vist Antal af de dygtigste og selvstændigste Indfødte i hvert Distrikt i Forening med de derværende europæiske Embedsmænd, og skulde de saaledes deri deeltagende Indfødte være skiftende. Ingen af de øvrige Indfødte skulde kunne henvende sig til Overbestyrelsen, uden igjennem disse Forstandere for hvert enkelt mindre Distrikt.

		3000 Rdlr.
	gode Aar 1854—55 til 757 Rdlr., foruden 310 Rdlr. til diverse Trængende, og foruden det som var laant ud. Da Understøttelsen er aldeles regellos og efter Bestemmelserne strengt talt kunde fordre en foroget Udsending af flere Skibslaster aarligt, Opforelsen af mange nye Pakhuse, flere Overbetjente o. s. v., er det vanskeligt at opgive noget bestemt for denne Post, saavelsom for hvad der tabes ved Udborgning af Fødemidler, dog maa Handelen anse sig for meget heldig ved at befries for denne Byrde ved en normeret aarlig Udgift af.....	4000	—
4)	Normeret til Forbedring af grønlandske Huse, skjøndt ikke tilstrækkeligt	2000	—
5)	Saakaldet Traktement af Ærter, Gryn og Brød ved Julen og Kongens Fødselsdag, omtrent.....	1400	—
6)	Bevilliget til unge Grønlænderes Hjemsendelse og Underviisning	600	—
7)	Bevilliget til Dækning af Tab paa udsendte Varer, for at lette Grønlænderne Anskaffelsen, 800 Rdlr., som dog ere saa langt fra tilstrækkelige, at Handelen, saavidt vides, i de senere Aar endog har taget et Tab af henved 10,000 paa Proviantsorter alene. Skulde disse Varer beregnes strengt efter hvad de koste Handelen, maatte der vel gives Kjøberne en Erstatning af idet ringeste.	4000	—
		15,000 Rdlr.	

Men vi gjentage, at sligt er yderst vanskeligt at beregne, endog blot nogenlunde noiagtigt, under den nuværende besynderlige Sammenblanding af Handel med Regjering, Underviisning og Faderomsorg. Da der tillige netop nu er foreslaaet en forhøiet Betaling paa de grønlandske Produkter, vil denne muligen ogsaa have Indflydelse derpaa.

3) Forstanderskaberne skulde foruden en saadan Forvaltning af Midler tillige have en dommende Myndighed, og skulde de paa hvert Sted føre en Protokol over de enkelte Indvaanere, deres Duelighed og økonomiske Forfatning. Uddrag af disse Protokoller skulde aarlig offentliggjøres, og vilde man paa denne Maade, ved den store Virkning, som offentlig Nævnelse af Navn og offentlig Control med de enkelte Personligheder have i disse smaa og isolerede Samfund, i de fleste Tilfælde undgaae kraftigere Straffemidler. Efter nogle Aars Erfaring vilde man saaledes komme saavidt, at en, om end kun simpel Lov for den indfødte Befolkning kunde affattes.

4) Midlerne, som de havde at raade over, skulde saavidt muligt fordeles i Forhold til hvert Distrikts Produktion, saa at de Indfødte selv saae, at det var dem, som skaffede dem tilveie, og skulde et Forstanderskab kunne opspare dem, samt forøvrigt have en saa fri Raadighed i Henseende til Anvendelsen, som muligt. Saaledes vilde fEx. hine 15000 Rdlr. kunne fordeles i Form af 1 Rdlr. pr. Tdr. Spæk og ½ Rd. pr. Individ, dette sidste for at bøde paa de meget lidet produktive Distrikter. Man skulde saavidt muligt, aarlig søge at formindske Understøttelsen med Fødemidler, men paa den anden Side søge at fremkalde fælleds Foretagender, der nu paa Grund af Kræfternes Adsplittelse blive mere og mere uiværksættelige, uden ved Handelens eller Missionens rede Penge, deriblandt muligen endog visse Arter af Fangst eller Industri, som kun kunne drives ved forenede Kræfter, saaledes som endog allerede Inspekteur Olrik har forsøgt det med Hvalfangsten i Nord-Grønland.

5) Inspekteurene skulde aarlig samle og meddele Oversigter over de forskjellige Forstanderskabers Virksomhed, samt

være den nærmeste Autoritet, til hvilken disse i tvivlsomme Tilfælde havde at henvende sig.

At noget lignende, som den her foreslaaede Institution maa blive en Nødvendighed, hvis man ikke forudsætter, at det grønlandske Væsen med Tiden skal gaae tilbage eller blive til et Bytte for Spekulanter, synes indlysende, naar man betænker, at en fuldkommen Lovløshed og Retsløshed ikke kan bestaae ved Siden af Handelen, og at Regjeringen ikke paa anden Maade vil kunne rede sig ud af den Byrde, den har paataget sig ved det nuværende Understøttelsesvæsen, som endnu kun er ubetydeligt, men ved et ringe Spring vil vore saaledes, at det maa medføre Handelens Ruin og en total Begrebsforvirring med Hensyn til Eiendomsret hos de Indfødte. Det har hidtil hovedsagelig indskrænket sig til, at Overbetjentene uddeelte Almisser til dem, der boede omkring dem og overhængte dem med Tiggeri. Dem, som boede paa afsides Steder, har man aldrig brudt sig om, med mindre man hørte om virkelige Ulykkestilfælde. Ligeledes har Overbestyrelsen i Hjemmet indskrænket sig til at give Paamindelser, naar det rygtedes, at stor Nød havde været paafærde, og det tør vel ikke nægtes, at slige Paamindelser meest ere fremkaldte ved den blotte Frygt for Ansvar. Først i de seneste Aar have ogsaa Udliggerne faaet Paamindelse om at understøtte Grønlænderne „naar de virkelig komme i Trang" eller „udenfor den gode Fangetid". Grønlænderne have ogsaa faaet et Slags Forestilling om, at de om Sommeren skulle betale, men om Vinteren have deres Fornødenheder gratis, og kort sagt man vil snart faae Øinene op paa, hvad man saaledes, uden Eftertanke eller Beregning, blot ledet ved Frygt, Forlegenhed og subjektive Indtryk har indviklet sig i. Væsener med blot physiske Fornødenheder kunde man have affærdiget ved slige Be-

stemmelser, hos Mennesker, hvor usle de saa ere; opstaaer derved en Tanke om Rettigheder. Nogen Retstilstand maa der altsaa være, og da denne aldrig vil kunne tænkes tilveiebragt ved europæiske Love og Retsbetjente, staaer det kun tilbage at anvende de Indfødte selv og al den Magt, som haves gjennem de nuværende Institutioner, i saadan Retning. Det er derfor i høi Grad opmuntrende med Hensyn til Grønlands Fremtid, at Rigsdagen under sine seneste Forhandlinger har udtalt sig fortrinsviis til Gunst for denne Plan. Indvendingerne, som kunde reises derimod, tabe sig vel ogsaa i alle Tilfælde ved den Betragtning, at Tilstanden ikke kan blive værre end den nu er, at det ikke gjelder om at fremkalde noget Stort, men om at afværge et truende Onde. Den nuværende Betryggelse, som Overbestyrelsen finder i Understøttelsesvæsenet, er som vi have seet meget slet begrundet. Hvor de lokale Betjente skulle tage Fødemidlerne fra, hvorledes de skulle uddele dem, og hvorledes de skulle holde sig i den vanskelige Stilling, de derved komme i til en Befolkning, der har en Tilboielighed til blot at tænke paa at faae Maverne fyldte den Dag idag, alt dette har aldrig været Gjenstand for Overveielsen. Man kan vistnok med Grund sige, at hvis Handelsbetjentene ikke skulde have Indsigt nok til i Forening med Missionærene at lede den foreslaaede Communalforvaltning, da besidde de endnu mindre Evne til at varetage et saa overordentligt betydningsfuldt Hverv, som det, der nu er dem betroet, saasom at sørge for, at der ingen virkelig eller alvorlig Nød indtræffer, at mætte 10 Mennesker med 1 Pund Brød o. s. v. At Grønlænderne selv kunne deeltage i saadan Bestyrelse, der for borger jo den Omstændighed, at man med Held har benyttet deres Tjeneste som Udstedsbestyrere og fremfor Alt som Katecheter. Vi ville sluttelig i Tankerne

gaae endnu noget videre med Betragtningen af den foreslaaede Institution. Man vil derved ogsaa muligen kunne grundlægge en Adskillelse af Administrationen fra Handelen, saaledes som det f. Ex. har været Tilfælde paa Færøerne, da der ogsaa dersteds var kongeligt Handelsmonopol. Under nuværende Forholde vilde udentvivl en Bortgivelse af Handelen ogsaa være en Bortgivelse af Regjeringen og af den store Fattiganstalt i private Hænder. Havde man derimod først en saadan Institution at bygge paa, som gik ud paa at varetage de Indfødtes Interesser, og som støttedes af de Indfødte selv, da kunde man snarere tænke paa at gjøre den blotte Handel, eller rettere Befeiling og Forsyning af Landet til privat Entreprise. Dog formene vi, at ogsaa i dette Tilfælde Concurrence om denne Handel, der ved at udstykkes vilde blive til sit tidligere Intet, ikke som i andre Lande vilde være en Drivefjer for Erhvervsfliden, men fremkalde det modsatte. Man seer ogsaa, at i andre Stater langt betydeligere og rigere Territorier, saasom Hudsonsbay-Compagniets og det russisk-amerikanske Compagnies Besiddelser ere overladte til et enkelt Monopol; at dele Grønland, som man har talt om, ved at bortforpagte enkelte Kolonier, vilde kun bringe disse i Hænderne paa Projektmagere, der kappedes om at benytte sig af Befolkningens uselvstændige Tilstand og den vanskelige Control fra Regjeringens Side. —

Om Befeilingen.

Handelen holder nu sine egne Skibe med faste Skippere og Styrmænd, og kun naar det har været fornødent, har man fragtet enten private eller den færøiske Handels Skibe. Efter et Gjennemsnit af de seneste 5 Aar har Koloniernes Forsyning aarlig fordret 989 Commercelæster, og har Handelen

holdt 5 Brigger og 2 Barkskibe. Til Retourlasten er der derimod ikke et tilsvarende Qvantum Produkter.

Efter et Gjennemsnit af de sidste 10 à 12 Aar har Reisernes Varighed til og fra Grønland omtrent viist sig saaledes:

	Udreise		Hjemreise	
	til Sydgr.	— Diskobugten	fra Sydgr.	— Diskobugten.
Bedre Seilere....	31 Dage	40 Dage	29 Dage	31 Dage.
Slettere Seilere..	41 —	46 —	34 —	39 —

Men forøvrigt variere Udreiserne gjerne mellem 35 og 49 Dage, sjeldent fra 3 og op til 8 à 10 Uger og Hjemreiserne fra 21 til 42 Dage. Den hurtigste Hjemreise har, saavidt vides, varet 14 eller 16 Dage, foruden en Reise med en privat Skonnert, der i sidste Aar bragte Kryolith fra Arsut, efter Sigende, i 12 Dage. Aarstiden har sikkert megen Indflydelse paa Reisens Varighed, og var det vistnok af praktisk Vigtighed, nøiere at undersøge dette. Det synes saaledes, at Overreiserne blive længere jo senere paa Sommeren, og navnlig naar man afgaaer efter Begyndelsen af Juni, formedelst fremherskende vestlige Vinde.

Efter en Liste, som Bogholder Rosenstand har laant mig og som aarlig er ført fra Handelens første Tider af, have Reisernes Antal (Hen og tilbage regnet for een) og de dermed forbundne Forliis været følgende:

Fra 1781 til 89, foruden 9 Hvalfangererpeditioner, ialt 83 Reiser, blandt hvilke 2 Forliis, begge paa Hjemreisen.

Fra 1790 til 99 ialt 91 Reiser, hvoriblandt een Vendereise uden at naae Grønland, een med et Fartøi, som forblev stationeret i Grønland, og endelig 4 Forliis, det ene

paa Udreisen og de 3, som det synes under selve Grønlands Kyst.

Fra 1800 til 1806 ialt 61 Reiser, hvoraf een med et Fartøi som forblev stationeret i Grønland, og 4 Forliis; nemlig eet paa Udreisen og 3 paa Hjemreisen.

I Aaret 1807 udgik der 8 Skibe, hvoraf de 5 bleve tagne af Englænderne paa Hjemreisen.

Fra 1808 til 1813, eller i Krigsperioden, maatte den regelmæssige Besejling ophøre, og Regjeringen ad Omveie see at faae Kolonierne forsynede med det Nødvendigste. Der udredtes saaledes ialt 9 Expeditioner, nemlig 4 fra Norge, 3 fra Kjøbenhavn, 1 fra Archangel og 1 fra Leith.

Fra 1814 til 19 i alt 28 Reiser, blandt hvilke 2 med Jagter, som forbleve stationerede i Grønland, og 2 Forliis, det ene af Briggen „Hvidfisken", som afgik fra Julianehaab den 21 October 1817, da der laa megen Driviis, og senere ikke saaes mere, det andet af Briggen „Jupiter", som led Havari i Isen den 15de September samme Aar, 20 Mile fra Holsteensborg, hvor Mandskabet blev optaget af et andet Skib.

Fra 1820 til 29 ialt 57 Reiser, hvoraf 1 med en Slup, som forblev stationeret i Grønland, men ingen forbunden med Forliis.

Fra 1830 til 39 ialt 66 Reiser, hvoraf 2 med Fartøier, som forbleve stationerede i Grønland, men ingen forbunden med Forliis.

Fra 1840 til 49 ialt 97 Reiser, blandt hvilke 3 med Fartøier, som forbleve stationerede i Grønland, og 2 Forliis, det ene af Briggen „Tordenskjold", som afgik fra Kjøbenhavn den 30te Mai 1845 og spoerløst forsvandt, det andet af Briggen „Prinds Christian", som forliste i Taage paa Vest-

isen udenfor Rifkol den 2den Juli 1846, hvorefter Besætningen reddede sig i 2 Baade og naaede Øen Simiutarsoak.

Fra 1850 til 56 ialt 64 Reiser, hvoraf 1 med en Jagt, som forblev stationeret i Grønland. Blandt disse Reiser var Briggen „Baldurs", som afgik fra Kjøbenhavn den 26de Marts 1856, bestemt til Kolonien Holsteensborg, fra hvilken vi have Efterretningen af 16de October samme Aar, uden at der var hørt noget til dette Skib. Det var det første af Handelens Skibe, som man i de senere Aar havde ladet gjøre 2 Reiser om Aaret, og er det efter Sandsynlighed forliist paa Jismasser, der i det samme Foraar skulle have viist sig paa et Strøg af Atlanterhavet, hvor man ellers ikke venter Jis. Omtrent 10 Passagerer fulgte med det, og deriblandt Inspekteuren, Capitain Holboll, samt Pastor Mossin, der efterat have udtjent sine bestemte Aar, ikke vilde antage noget Kald i Danmark, men ganske og aldeles offre sig til sin Virksomhed blandt Grønlænderne. Den fragtede Brig Titus, som i Anledning af dette Tab udsendtes til Grønland den 11te August samme Aar, maa formodes at være overvintret der, da man ligeledes intet har hørt til den.

Siden 1781 er der saaledes ialt udsendt 564 Expeditioner til Kolonierne; af dem ere 11 foretagne med Fartøier, som bleve stationerede i Grønland, 1 har maattet gjøre Vendereise og 15 ere forliste, forstørstedelen med Besætning; de øvrige ere alle lykkelig vendte tilbage.

Vi have omtalt det betydelige Transportvæsen, som udfordres i selve Grønland, for at bringe Produkterne sammen til Udskibningsstederne, befordre Reisende o. s. v. Ved Kajakposter er der jevnlig Communikation mellem nærliggende Kolonier, og 2 à 3 Gange aarlig mellem begge Inspektorater. Herfra er dog undtagen den nordligste Koloni Upernivik, med

hvilken der kun kan correſponderes om Sommeren med Skibet og om Vinteren ved en Slædepoſt, der afgaaer fra Upernivik i Februar. Imellem Julianehaab og Omenak kan man derimod om Sommeren faae Poſter afſendte ſaalangt man vil pr. Expreſſe, idet der ved hvert Koloni eller mindre Station leies nye Kajakroere, i Almindelighed 2 ifølge. Ved et Sammentræf af de meeſt gunſtige Omſtændigheder kunde hele denne Route muligen tilbagelægges i 5 Uger, og en ſaadan Expreſſe vilde koſte c. 130 Rdlr. I Almindelighed ſendes alle private Breve med de hyppigt forefaldende Embedsexpreſſer, og ſkeer denne Befordring gratis.*) Men paa denne Maade kan man mellem de nævnte Endepunkter i det høieſte vente at correſpondere een Gang om Aaret. Vi ville ſlutte diſſe Bemærkninger om Communikationsvæſenet med at henſtille til nærmere Overveielſe det allerede tidligere af Andre opkaſtede Spørgsmaal, om ikke et Dampſkib kunde finde en paſſende Plads her, helſt ſom ſtationeret i Grønland, hvor der findes ret gode Steenkul i betydelig Mængde, ſaavelſom Folk, der kunde anvendes til Beſætning, ſom Medhjelpere ved Maſkinvæſenet, og ſom Lodſer eller bekjendte Mænd. Det er vel muligt, at den Transport, ſom derved vilde ſpares, ikke direkte vilde være tilſtrækkelig til at lønne Omkoſtningerne; men da Kolonierne i lang Tid have givet et ſaa betydeligt Overſkud, var det viſtnok ei ubilligt, om endeel deraf anvendtes for at formindſke de ſtore Hindringer for Civiliſation, der ligge i de ſtore Afſtande og hele det deraf hidrørende iſolerede Væſen.

*) Handelens Udgifter for Poſtvæſenet over hele Grønland beløb ſig i Handelsaaret 1855 til 1155 Rdlr., i grønlandſke Creditſedler, 920 ℔ Skibsbrød, 94 ℔ Smør, 31 Potter Brændevin; og ere de temmelig eens i de forſkjellige Aar.

Alphabetiske Sag- og Navneregistre til alle 3 Dele

(med Udelukkelse af de naturhistoriske Tillæg).

Nordgrønlands første Deel er betegnet med I, anden Deel med II, Sydgrønland med III.

Orienterende Sagregister.

Afstande, hvorledes beregnede II 99.
Allun I 183.
Angmakſæt I 142 III 226.

Befolkning, i Almindelighed II 1, III 234, 379; dens Fordeling II 2, 91, III 234, 293; dens Tilvært I 196, III 258, 381; de gamle Koloniers III 53.
Beſeiling, den nuværende II 193, III 341, 398; de gamle Koloniers III 5, dens Ophør III 43.
Biſpedømme og —Sæde III 36.
Bjerghøider i Almindelighed I 25, III 100.
Bjørne I 152, III 179; —fælde, ſaakaldet II 149.
Blaaſider III 191.
Bly III 135.
Blyant I 5, III 145.
Brændſel I 155, 166, 193, II 33, III 157, 257 (ſee Steenkul, Torv, Lyng, Skovbrænde, Drivtømmer.
Byggeſteen I 183, III 145.
Bygninger, Boliger grønlandſke I 50, III 242, 306, 310, 317, 326; Forbedringer ved ſamme II 52, 182, III 246; europæiſke II 29, 31, III 247; de gamle Skandinavers III 59.
Bær I 162, II 116, III 152.

Communalbeſtyrelſe, Forſlag til III 393.
Compagni, det grønlandſke III 65; det bergenſke III 69; det almindelige Handels— III 77

Dagslys og Vinternat i Nordgrønland I 36, II 81, 172, 190.
Drikkevand I 78.
Drivtømmer I 160, III 165.
Dødelighed i Almindelighed III 258, 265; efter Aarstiden III 260.
Dødsaarſager III 265.

Edderduun ſee Søfugle.
Eiendomsforhold, særegne for Grønlænderne III 390.
Elve i Almindelighed I 74, III 102; Nordgrønlands ſtørſte I 29; — fra Indlandsiſen II 125; Indlan-

dets forsvundne I 19 (omstændeligere i Naturhistor. Tillæg).
Epidemier II 64, III 264.
Europæere bosiddende i Grønland II 21, 38, 43.

Fangeredskaber, see Kajak og Hundeslæde; indførte — I 185 III 369.
Fangeremme III 191.
Fangst af Sælhunde og Hvaldyr i Almindelighed I 97, II 93, III 186, 207; dens samlede Udbytte III 368; hvorvidt tiltaget III 369; Hval — II 88, III 67, 207, 297; Jisgarn — I 119, 181; Kajak — see Kajak; Glatiis — I 111; Maupok — og Itsuarpok — I 113, III 199; Skyde — I 110, III 199; Utok — I 115, II 175, III 199; aabent Vands Garn — I 119, II 116, 146, 188, III 200, 307, 329.
Fartøier europæiske II 51, III 250.
Fata morgana, see Luftspeiling.
Fattigvæsen II 17, III 290, 388, 390.
Fiskeri i Almindelighed I 134, III 211, 323, 345; europæisk III 212, 221, 386.
Fjordsæle (Retsider og Spraglede) I 85, III 192.
Floder see Elve.
Foder til Kreaturer III 57, 169.
Forbrydelser III 289.
Fæstning III 72.
Fødemidler I 190, II 12, 58, 129, III 251, 307; indførte II 19, 59; III 252, 257; brugbare for Europæerne II 33; de gamle Nordboers III 54; Opbevaring af — I 52, II 32.

Garnfangst see Fangst.
Geographi, Grønlands gamle III 360.
Gouverneur III 72.
Graafisk I 144.
Granater I 184.
Guldsand formentligt III 65.

Haandværk II 37, III 236.
Haier I 135, II 114, 171, III 212, 370.
Handel og Administration i Almindelighed I 185, II 28, 42, III 281; særegne Vanskeligheder ved den II 49; — med Østlændingene III 359; Oversigt over dens Indtægter og Udgifter III 377.
Handelsbetjente II 42.
Harer, see Jagt paa Landet.
Havedyrkning I 154, III 148.
Havet i Almindelighed I 80 III 117.
Helleflyndere see Natarnak og Kaleraglik.
Historie, samlet Udsigt over Grønlands III 1.
Hunde og —Slæde I 103, II 134, 165, 169, 176, III 172.
Hvaldyr i Almindelighed I

99, III 207 (omstændeligere i Naturh. Tillæg).
Hvalfangst see Fangst.
Hvalros III 193.
Hvidfisk I 100, III 210.
Høe III 170.

Jis, Indlands — I 10, III 88 (Naturh. Tillæg); Høilands — I 12, 65, III 100; Gletscher — I 22; blaa — I 22; Jisfjeldenes — III 329; Stor — III 118, 341; Vest — I 92; Tilvæxt af — paa Landet I 200, II 159; Jis paa Vandfald II 81.
Jisbjerge svømmende, see Jisfjelde.
Jisfjelde I 16, III 118, 329; deres Struktur I 22.
Jisfjorde I 17, 86, III 118.
Jislag paa Havet i Almindelighed I 91, II 165, III 108, 118; stadigt paa en Fjord I 93, II 124; paa Indsøer I 76, III 107; paa Elve I 74.
Jisstrømme I 15 (Samlet Oversigt i Naturh. Tillæg).
Indhandlingsmaade II 50
Indland I 10, III 88; det største iisfrie III 97.
Indsøer I 76, III 102.
Industri II 7, 37, III 241.
Inspekteurer II 46, III 79.
Instrux II 46.
Islandsk Mos III 155.
Itsuarpokfangst, see Fangst
Jagt paa Landjorden I 124, 151, III 172.
Jern III 136; Meteor — I 184 (Naturh. Tillæg).
Jordskjælv III 299.
Jokeler I 71, II 156 (see Høilandsiis)

Kaart, hvorpaa grundede I 1, II 76, 102, 108, 118, 133, 150, 189, III 292.
Kajak og —fangst I 108, II 5, III 195, 249, 264.
Kabliau I 139, III 216, 221.
Kaleraglik I 145, III 231.
Kalk I 183, III 145.
Kalvning og Kalviis I 17.
Kepokakker I 100, III 209.
Kilder I 77, III 351, 363; fra Indlandsisen I 23.
Klapmydser III 186.
Klima i Almindelighed I 36, III 103; Nord- og Sydgrønlands sammenlignet III 115; Sammenligning med Danmarks I 40, II 190. (Vidtløftigere afhandlet i Nath. Tillæg).
Klædedragt II 8, 56, III 251; de gamle Nordboers III 58.
Kobber III 132.
Kolonisation ældre og nyere sammenlignede III 84; hvorvidt mulig 384.
Konebaade I 128, III 248.
Kopper, see Epidemier
Krabber I 147, III 320.
Kryolith III 140 (Grundrids dertil i Nath. Till.)
Kræbsdyr I 122 (Naturh Tillæg).

Lamper I 193, III 143.

Lax I 143, III 219.
Lever, see Hai og Kabliau.
Literatur grønlandsk II 68.
Lodder, see Angmaksæt.
Lov III 388 (see Instrux).
Luftspeiling I 47.
Lyng I 155, III 160.
Lægevæsen II 64, III 383.
Lønninger under Handelen II 44, III 283.

Maagetuer II 101, III 159.
Mandtalsliste nyeste III 380.
Mattak, see Hvaldyr.
Maupokfangst, see Fangst.
Metaller I 84, III 129.
Meteorologi, see Klima.
Mineralier I 165, II 199, III 125 (Naturhist. Tillæg).
Mission II 66, III 382; dens Indtægter og Udgifter III 382; den hernhutiske III 74, 279.
Misviisning Compassets, see Naturh. Tillæg.
Monopol, Severins III 76; Regjeringens III 79; Oprindelse og Aarsag til III 383.
Muslinger I 147, III 232.

Narhvale, I 100, II 166.
Natarnak I 144, III 229.
Nedslag I 48. III 114
Nepisæt I 143, III 228.
Netsider I 85, III 193.
Nordlys III 116.
Næringsveie III 236, 381.

Ovak, see Torsk.
Overbetjente II 44, see Næringsveie.
Overmaal II 44.
Overskud Handelens III 378.

Penge circulerende II 47.
Planterigets Produkter I 154, III 147.
Plantevært, i forskjellig Høide over Havet I 68; forskjellige Egnes — II 77, 80, 85, 96, 101, 144, 153, 187, III 325, 347, 355. (Naturhistor. Tillæg).
Populationsforhold I 196, II 75, III 258, 380.
Postvæsen II 26, III 401.
Produkter i Almindelighed I 80, III 125; Liste over deres Salg i Kjøbenhavn III 373; de gamle Koloniers III 54.
Produktion, Handelens i begge Inspektorater III 366; Distrikternes relative — III 293; Muligheden for dens Forøgelse.
Proviant europæisk, see Fødemidler.

Qvægavl III 168; de gamle Nordboers III 57.

Regn, see Nedslag.
Reiser til og fra Grønland, og deres Varighed III 399; de Gamles III 5.

Rensdyr I 124, III 172.
Ruiner, Nordboernes i Almindelighed III 6.
Ryper, see Jagt paa Landjorden.
Rægling, see Helleflynder.
Ræve I 151, III 176.
Rødfisk III 231.

Samfundsforhold II 26, III 256, 285, 387.
Sektevæsen III 286.
Seminarier II 127, III 274.
Sildehytter III 332.
Skind, Forbrug af Sæl— i Sydgrønland III 203; — Beredningen see Industri.
Skolevæsen, see Mission.
Skov og — Brænde III 160.
Skydefangst, see Fangst.
Slibning, naturlig af Klipper II 119, 145.
Slæde, see Hunde.
Snee, see Nedslag. Sneemængde i Sydgrønland III 106.
Sneelinie I 65, III 101.
Sortsider I 85, III 188, 308.
Spraglede Sælhunde, see Fjordsæle.
Spæk I 84, II 50.
Steenbidere, see Nepisæt.
Steenkul I 166, III 145.
Sundhedsforhold II 64, III 259, 380.
Sælhunde og —fangst i Almindelighed I 84, 97, III 186 (see Fangst); Sælhundearterne omhandlede udførligt i Naturhistor. Tillæg); Fangstens aarlige Udbytte I 88, III 205, 368; Nord- og Sydgrønlands sammenlignet og hvorvidt tiltaget I 197, III 194, 369; de gamle Nordboers — III 56.
Søfugle I 147, III 182 (Arterne udførligt omhandlede i Naturhistor. Tillæg).
Sølv III 129; formeentlig —mine III 63.

Takamugak, see Ukfuk.
Tart paa grønlandske Produkter II 50; — paa indførte Varer II 47.
Telte I 128, III 250.
Temperatur i Almindelighed, see Klima; i forskjellig Høide over Havet I 67; Havets I 94; hvilke Grader brugte I 54.
Tin III 134.
Torsk I 135, III 232, see Kabliau.
Tran, hvormeget de forskjellige Produkter give III 208, 209, 214, 219.
Trap I 24, 27 (Naturh. Tillæg).
Træ fossilt I 32, II 142, II 159.
Torv I 157, III 158.

Udliggere II 43; gifte danske — II 21.
Udsteder II 43.
Ukfuk III 191.
Ulke I 134, III 232.
Underbetjente II 46.

Varer indførte i Almindelighed II 47, III 283; Grønlændernes Forbrug deraf II 61, III 284, 376; fuldstændig Liste over dem III 374; de gamle Koloniers III 54.
Vegetation, see Plantevært.
Veirlig, Beskrivelse af samme under Forfatterens Ophold I 54, III 103, see Klima
Vinde I 43, III 113 (Naturh. Tillæg).
Vitriol 1 183.
Vægsteen i 183, III 143.
Yderland I 23, III 99.
Zink III 135
Æg, see Sofugle.

Geographisk Navneregister *).

Aaros III 362.
Agdlomersæt III 322, 327.
Agluitsok, see Lichtenau.
Aito II 99, 101, 106
Akinermiut III 350.
Akkia III 350.
Akkiamiut II 109.
Akpaitsivik III 48, 340.
Akudlek II 99, 183, III 301.
Akulliarosek II 183, III 353.
Akulliarosersoak I 28, II 84, III 351.
Akunak II 105.
Akunnek III 349.
Amaraglik III 318.
Amelurtok II 139.
Amertlok III 294, 300.
Amitoarsuk II 107, 119, 196, III 351.
Amitoeitsiak II 184.
Amitsok II 139.
Ana II 140.
Anardluitsok III 359.
Anders Olsens Sund III 302.
Angmausak II 195.
Angosiviarsuk II 84.
Arpik II 194.
Arsut III 333.
Arveprindsens Eiland II 133.
Assakak II 158.
Atamik III 317, 321.
Atane I 174, II 149.
Atanekerdluk I 172, II 141.
Atanerme II 101, 105.
Auadlek III 302.
Auatarmiut III 349.
Aukpadlartok II 194, III 359.
Auleitsivik II 100, 105, 109.
Avigeit III 332.
Avigiak III 357.

Baals Revier er Godthaabs Fjord.
Babekattuk III 357.
Berrefjord III 361.
Bjørnesund III 327.
Blaafjeld II 83.
Blæsedal II 78, 85.

*) Da jeg ved Udarbeidelsen af de forskjellige Dele har maattet raadføre mig med Forskjellige i Henseende til den saa høist usikkre grønlandske Orthographi, have endeel Inconsequenser, saasom ved Anvendelsen af b og f o. s. v., ikke kunnet undgaaes. Mange Navne, foruden de her forekommende, ville findes paa Kaartene.

Brattelid III 7, 342, 365.
Bredebugt II 131.
Brededal II 85.
Burfjeld III 365.

Cap Desolation III 335.
Cap Egede III 357.
Cap Farvel III 359.
Christianshaab II 108, 114.
Claushavn II 115.

Dalar III 344, 363.
Dartok III 342.
Davids Sund III 352.
Disko II 77.
Diskofjord II 84.
Dyrnæs III 364.

Egedesminde II 95, 103.
Eginiarfik II 97, 102, 105.
Einarsfjord III 363
Ekallugarsoït II 106, III 302.
Ekalluit II 85, 196.
Ekallungoit II 138.
Ekkorgvæt II 188.
Emmelik II 121.
Engelsmandens Havn II 80.
Epiutak III 347.
Eriksfjord III 2, 347, 364.
Eriksoe III 364.
Erke II 115.
Evighedsfjorden III 308.

Finsbuder III 361.
Fiskefjord III 322.
Fiskernæs III 322, 324.
Fredriksdal III 358.
Fredrikshaab III 328, 330.
Fortunebay II 82, 95.
Foss III 363.

Garde III 37.
Godhavn II 76, 91.
Godthaab III 311, 313.
Grauevig III 363.
Grundene III 302.
Grædefjorden III 322, 327.
Grønne Eilænder II 117.

Hamborgerland III 308.
Hares II 147.
Herjulfsnæs III 10, 358, 361.
Holsteinsborg III 294, 296.
Hunde Eiland II 105.
Hvalsoefjord III 341, 364.
Hvarf III 357.

Igalliko III 342.
Igainek II 147.
Igausak III 331.
Iglo III 345.
Igloernerit III 344.
Iglokasik III 344, 358.
Iglomiut II 115.
Iglorpait II 147.
Iglorsoeitsiak III 301, 349.
Iglorsousak II 188.
Igluak III 358.
Igluæt III 310.
Isblinken III 328.
Island II 112, 113.
Ikamiut II 116, III 309.
Ikaresak II 126, 179, 195, III 300, 334.
Ikaresarsuk III 302, 308, 344.
Ikersoak III 348.
Ikertok III 294, 301.
Illoa III 354, 358.
Illuilarsuk III 332.
Illulia minarsoak II 115.
Illurtlek II 125.
Immeriksut III 321.
Imnarsungoak II 141.
Innerit I 12, II 184, 196.
Innosuk II 193.
Ippimiut III 357.

Isarok III 347.
Isortok nordre III 294, 299
— søndre III 303.
Isua III 334.
Iterdlek III 302.
Itersarsoak II 135.
Itisliarsuk II 139, 184, III 344.
Itislidlek III 344.
Itisliaitsiak III 350.
Itislik II 148, 188 III 294, 302, 357, 359.
Itivdlermiut II 107.
Ivikæt III 333.
Ivsortosuk III 359.
Jakobshavn II 118, 126.
Julianehaab III 335, 338.

Kaëtsersoak I 35.
Kagsæt III 328.
Kajartelik III 334.
Kajusik III 350.
Kakkak II 187.
Kakkaligeitsiak III 349.
Kakkarsoeitsiak I 26, II 119.
Kakkarsoït I 26 II 109.
Kakortok-Ruin III 47.
Kaksiarsuk III 39, 347.
Kaksimiut III 348.
Kangamiut III 308.
Kangarsuk II 82, 99, 126, III 299, 327, 333.
Kangarsutsiak II 105.
Kangek I 26, II 133, 195, III 320, 357.
Kangaitsiak II 100, 105.
Kangerdluarsuk II 82, 85, 106, 131, 185, III 310, 340.
Kangerdluarsursoak II 124.
Kangerdluluk II 109.
Kangerdlursoak II 186.
Kangerdlursoeitsiak III 308.
Kangermiutsiak III 350.
Kangersunnek II 109.
Kangikitlek II 84.
Kannisuk II 151.
Kaniormiut III 353.
Kappiselik III 318.
Kardlullak III 357.
Karsik III 302.
Kariak I 12, II 180.
Karosuk II 183, III 317.
Karsok I 68, III 349.
Karsomiut II 115.
Kasorsoak II 190.
Kaumenek II 193.
Kelertingoak I 30.
Kellakitsok II 119, 161
Kenalik III 353.
Kepingasok II 105.
Kepisakko III 334.
Ketilsfjord III 362.
Kikertak II 139, III 321, 332.
Kikertarsoak II 140, 187, 194, III 353.
Kikertarsoeitsiak II 105, III 353.
Kingak III 319.
Kingarsoak III 309.
Kingitok II 120, 193.
Kingoa III 162, 347.
Kin of Sal III 307.
Kitisut III 321, 358.
Kivitut II 84, 95.
Kivsak II 195.
Klining III 363.
Klokkerhuk II 134, 137.
Koarak III 358.
Koevsak II 85.
Koevsangoak II 85.
Kome I 175.
Komiut III 359.
Koogengoak I 28.
Kookasik III 357.
Kooksoak III 355.
Kookoerne III 321.
Kordlutok I 174, III 147.
Kornuk III 317.

Kororsoak II 118, 134.
Korsøe III 361.
Kronprindsens Eiland II 95.
Kudlisæt I 28, 177, II 88.
Kullen II 97.
Kunnak III 333.
Kærrortosuk III 300.

Langoe II 190, III 364.
Larebugt II 83.
Larefjord II 195.
Lichtenau III 352.
Lichtenfels III 326.
Lille Kakortok III 338.
Lyngmarken II 77.

Majoriak II 87.
Majorsoeitsiak I 33.
Makkak I 178, II 148.
Malligiak II 84.
Maneetsok II 97, III 309.
Manermiut II 105.
Mannik I 30, II 144.
Marasissok III 319.
Mellemfjord II 85, 87.
Midtfjord III 364.

Naengirsæt II 85.
Narsak III 321, 344.
Narsalik III 328, 332.
Narsamiut II 115, III 309.
Narsarsuk II 100.
Natak II 97.
Naviengoït II 124.
Neksotouk II 101, 102, III 300.
Nennortalik III 354.
Nepisene III 300.
Nerria III 337.
Nerutussok III 328.
Netloarsuk II 124
Nettoralik III 345.
Niakornak II 132, 187.
Niakornangoak III 338.
Nigertok III 359.
Nivak II 106.
Nomiut III 346.
Nordfjord II 85, 87.
Nordproven III 344.
Nougarsuk III 317.
Nougeitsiak III 344.
Nook II 109, 138.
Noursak II 145.
Noursoak I 29, II 147.
Noursoeitsiak I 180.
Nulluk I 174, II 82.
Nutarmiut II 195.
Nunaitsiak III 353.
Nunarsoak II 101, III 357, 358.
Nunarsoït III 348, 349.
Nyherrnhut III 313.

Okesitsak II 184, 186.
Okevisokak III 345.
Okkæt III 359.
Omenak II 150, 152, 163, III 307, 308, 310, 318, 333.
Omenaksfjord I 33.
Omenarsuk II 300.
Omeneitsiak II 179, 183.
Orpiksoït II 109.
Ounartok III 351, 353.

Pakitsok I 14, II 124, 132.
Pamiædluk III 358.
Pararsuk III 297.
Pardleet III 344.
Patoot I 173.
Pattesjelde III 340.
Pattorsik I 175.
Paurnæt II 155.
Per Dams Skib II 87.
Petersvig III 362.
Petokek II 138.
Pisiksarsik III 318.
Pisiksarsiuta III 319.
Poruk III 348.

Prøven II 195.
Pustefjorden III 310.

Qvanefjorden III 328.
Qvaneøen III 331.
Qvannersoït I 28, II 85.

Rafnsfjord III 362.
Rambstadefjord III 364.
Redekammen III 338.
Reno III 364.
Rifkol II 101.
Rittenbenk II 133, 137.
Rummelpotten III 300.
Ræveøen II 97.
Rødebay II 132.

Sadlen III 313.
Saitoeitsiait III 307.
Saitok II 84, 183.
Sakkak II 141, III 302, 349.
Sakkardlek II 97, 107.
Sakkarsoeitsiak III 339.
Sando II 195.
Sardlok III 317, 350.
Sarsak II 125.
Sarsangoak III 301.
Sarsarsik I 175, II 161.
Sarpiusak II 117.
Sauernek II 132, 195.
Sedleet III 353.
Sennerut III 334.
Sermeliarsuk III 328, 333.
Sermermiut II 121.
Sermesok II 187, III 307, 333, 357.
Sermetlet II 184.
Sermiarsut II 156, 178.
Sermilik I 12, II 184, III 322, 328, 345, 347, 348, 353.
Sermingoak I 78.
Simioak II 102.
Simiutarsoak II 102.
Simiutæt III 300, 309.
Sioralik III 351.
Sisardluktok III 343, 345.
Sisarikfok III 357.
Skagefjord III 359.
Skandsen I 177, II 87.
Skarvefjeld II 78.
Skinderhvalen III 321.
Slibesteensfjeldet I 175
Smeddeøen II 189.
Sokak II 160.
Solefjeld III 364.
Spragled Bugt II 163.
Storøe II 154, III 331, 333.
Stromfjord nordre III 294, 300.
do. søndre III 294, 303.
Stromstedet III 349.
Sukkertoppen III 303, 305.
Suluvfugut III 319.
Sydbay III 299.
Sydostbugten II 109.
Sydproven III 351.
Svartehuk I 34, II 186.
Svartefogelbay II 137.

Tatlotit III 333.
Tekkisok III 327.
Tesfermiut III 354.
Tesfermiutsiak III 355.
Tesfersoak I 33, II 139.
Tesstursak II 97, 110, III 342, 355.
Tesstursarsoak II 100, 117
Tesstursarsuk II 116.
Thorvaldsvig III 363.
Thiodhildestad III 364.
Tikarnak III 310.
Tindingen III 333.
Tinningnertok III 328.
Tivsarikfok I 86.
Toogdleronæt III 345.
Toogdlitalik II 184.

Torngarſuk III 333.
Torſukatek II 124, 136, III 350.
Tre Brødre III 322.
Tuapait III 357.
Tuaparſoït II 82, 161.
Tuktotoarſuk III 353.
Tuktotook III 345.
Tulluartelik III 322.
Tunnudlek III 357.
Tunnudliorbik III 347.
Tunnungaſok II 135.
Tunnerſoak II 87, 188.
Tunnutlerſoak II 145.

Ubekjendte Eiland II 151, 186.
Ujarakſoit III 318.
Ukalerſalik III 333.
Umiartorſik II 160.
Upernivik II 85, 189, 192, 195, III 344, 350.
Upernivikſnæs I 176, II 185.
Utiblikſjord III 365.
Utokait III 301.
Utokarmiut III 321, 359.

Vadſkerballielandet III 335.
Vatnsdal II 362.
Veſterbygden III 53.
Veſter Eiland II 99, 105.

Waigat I 28, II 136, 143.

Ollumlængri III 359.
Oſterbygden III 53.
Oſtkyſten III 16, 82.
Oſtprøven III 357.

Naturhiſtoriſke Tillæg

til en geographiſk og ſtatiſtiſk Beſkrivelſe af Grønland.

Tillæg Nr. 1,

Fortegnelse over Grønlands Pattedyr, Fugle og Fiske,

af

Professor **J. Reinhardt.**

Pattedyr.

De indførte Huusdyrs Navne ere betegnede med † istedetfor Løbenummer.

1. Ursus maritimus Lin.

   Fn. gr. Nr. 13.

   Grønl. Nennok.

   Forekommer langs hele Kysten, dog ikke i stor Mængde; den er hyppigere i Nord- end i Syd-Grønland; sjeldnest viser den sig langs Kystens mellemste Deel. — Aarlig dræbes der 30 til 60 Stkr.

2. Gulo borealis Retz.

   Fn. gr. Nr. 12, Mustela gulo.

   Grønl. Kappik.

   Efter Fabricius's Angivelse forekommer Jerven i de bjergfulde Dele af Syd-Grønland; den maa imidlertid være meget sjelden eller ialfald overmaade vanskelig at faae fat paa, da det siden Fabricius's Tid aldrig er lykkedes at skaffe noget Exemplar tilveie*).

---

*) Under Navn af Ursus luscus har Fabricius (Fn. gr. S. 24) efter Grønlændernes Beretninger optaget et meget sjeldent og problematisk Rovdyr, som disse kalde „Amarok" og for hvilket de nære en overordentlig Frygt. Det systematiske Navn, hvorunder han omtaler det, er, som bekjendt, kun en anden Benævnelse for det samme Dyr, som

3. Canis familiaris Lin,

a. Var. borealis, Grönl. Kemmek, Kremmek.

Fn. gr. Nr. 10.

Den hos alle Eskimo-Folkene forekommende Hunderace er ogsaa udbredt over hele Grønland, men er navnlig talrig i dets nordlige Deel. Grønlænderne bruge den som Trækdyr, i sjeldnere Tilfælde ogsaa til Bjørnejagt; ogsaa benytte de dens Skind og undertiden dens Kjød.

b. Foruden denne Landet tilhørende Race findes desuden i ringe Antal enkelte europæiske Racer, som de Danske have medbragt, og som Grønlænderne benævne „Meke" til Forskjel fra deres egen Hund.

4. Canis lagopus Lin.

Fn gr. Nr. 11.

Grönl. Terienniak, Kakaka.

Fjeldræven er meget talrig i Syd- og Mellem-Grønland, men bliver sjeldnere Nord paa; den forekommer i to Varieteter en blaasort (Grønl. Kernektak) og en hvid (Kakkortak), hvis Farve paa ingen Maade afhænger af Aarstiden, og af hvilke den sidste er talrigere end den første. Begge Slags parre sig indbyrdes, og oste falder der hvide Unger efter en blaasort Moder og omvendt.

Dens Skind (især Blaarævens) er en overmaade vigtig Handelsvare; Prisen for de bedste af den første Slags, der er 6 til 7 Gange høiere end den for hvide, er i de senere Aar gaaet op til nogle og

---

han allerede S. 21 har anført under Navn af Mustela gulo, og i de faa Træk af dets Levemaade, som han meddeler efter Grønlændernes Fortællinger, er der ogsaa nogle, som snarest kunde tyde paa Jerven, saa at man kunde fristes til at tro, at det var et og samme Dyr, som ligger til Grund for Grønlændernes Fortællinger saavel om „Kappik" som „Amarok." Den Omstændighed, at Grønlænderne, der i Reglen saa skarpt og sikkert skjelne mellem Landets forskjellige Dyr, have et særegent Navn for dette saa frygtede Rovdyr, synes dog at gjøre det rimeligere, at Amarok virkelig turde være et fra Jerven forskjelligt Dyr; men isaafald kan det neppe være andet end den nordamerikanske Ulv, Canis lupus Lin. Var. occidentalis (Lupus griseus Richards.) der i Landene vest for Baffinsbugten gaaer heelt op til Melville-Øen, og vel engang iblandt kunde streife over til Grønland eller maaskee endog følge Rensdyrenes Træk.

tyve Rigsdaler Stykket. Der samles aarligt fra 1 til 3000 Stkr., idet Antallet er meget variabelt efter Aarenes Godhed. Henved $^2/_3$ af dem ere blaae, kun $^1/_3$ hvide.

† Felis domestica Briss.

Grönl. Kitsungoak.

Holdes for Øieblikket i Julianehaabs Distrikt, siden Musene have taget Overhaand.

5. Trichechus rosmarus Lin.

Fn. gr. Nr. 2.

Grönl. Auvek.

Hvalrossen forekommer især i Landets nordlige Deel, dog i det Hele kun sparsomt og fanges kun ganske enkeltviis.

6. Cystophora cristata Fabr.

Fn. gr. Nr. 5, Phoca leonina.

Grønl. Neitsersoak, den toaarige Unge *Kakortak.*

Klapmydsen forekommer langs hele Kysten, men i størst Mængde Syd paa; det er imidlertid kun i Foraarsmaanederne, fra April til Juni, at den viser sig og gaaer ind i Fjordene, og det er derfor kun i disse Maaneder at den fanges. Den aarlige Fangst beløber sig omtrent til 2 à 3000 Stkr.

7. Phoca barbata Fbr.

Fn. gr. Nr. 9.

Grønl. Urksuk, Takkamugak.

Remmesælen er den største af alle de grønlandske Sæle og forekommer talrigst langs den sydligste Deel af Kysten, dog langt sparsommere end de øvrige Arter; den holder sig navnlig til Drivisen og søger kun til visse Tider ind til Kysten, især om Foraaret. Den er af særegen Vigtighed for Grønlænderne, som gjøre deres Harpunliner, Fiskesnører og andre Remme af denne Sæls tykke og seige Hud. Den aarlige Fangst tør anslaaes til 4 til 600 Stkr.

8. Phoca vitulina Lin.

Fn. gr. Nr. 6.

Grønl. Kassigiak, efter sin forskjellige Alder dernæst *Kassigiarak Kassiginak* og i tredie Aars Alderen *Kassiarsoak.*

Opholder sig Aaret rundt langs hele Kysten og i alle Fjordene og

fanges næsten overalt, dog langt sparsommere end de twende følgende Arter. Et Overslag over den aarlige Fangst kan imidlertid ikke godt gjøres uden i Forening med det over Fangsten af Ph. hispida.

9. Phoca groenlandica Müll.

Fn. gr. Nr. 7.

Grønl. Atak, fremdeles efter Alderen *Atarak, Aglektok, Atarsoak.*

Denne Art, Svartsiden, er ikke som den foregaaende stationær, men forsvinder regelmæssig twende Gange om Aaret i nogen Tid, og navnligen trækker den, ialfald i Syd-Grønland, bort i Midten af Marts og viser sig igjen i Slutningen af Mai, hvorpaa den atter forlader Kysten og Fjordene i Slutningen af Juli for at vende tilbage i September. Den forekommer langs hele Kysten, men langtfra saa hyppigt Nord paa som i Syd-Grønland, hvor den afgiver den vigtigste Fangst. Det Antal, der aarlig fanges, kan anslaaes 30 til 36,000.

10. Phoca hispida Erxl.

Fn. gr. Nr. 8, Phoca foetida.

Grønl. Neitsek, Ungen *Neitsiak.*

Forekommer gjennem hele Aaret i alle Grønlands Fjorde, dog fortrinsviis i Jisfjordene; den afgiver den vigtigste Fangst i Nord-Grønland, men fanges ogsaa i Mænge i Syd-Grønland Den aarlige Fangst af den og Ph. vitulina tilsammen kan vel anslaaes til 50 til 70,000 Stkr. *).

---

*) Der findes i Havet ved Grønlands Kyster et Dyr, som Grønlænderne kalder *Auvekæjak* (den, der ligner en Hvalros) eller maaskee *Auikæjak* (den, der er nem til at sønderbryde, smlgn. Fabr. om de grønlandske Sæler i Nat. Selsk. Skr. I. 2. S. 161), men om hvilket deres Beretninger lyde deels saa ubestemte deels saa fabelagtige, at det er vanskeligt for ei at sige umuligt at skjelne det Sande fra det Falske i dem. Disse Grønlændernes Fortællinger og et Brudstykke af Hovedskallen af slig en Auvekæjak, som Fabricius under sit Ophold i Grønland fandt „i Sildefjorden Norden for Friderichshaabs Coloni i en Bjergkløft", gave ham Anledning til at optage twende Dyr „Trichechus manatus" og „Phoca ursina" i sin Fauna, idet han nemlig ansaae det fundne Cranium for at tilhøre den Førstnævnte, og derimod henførte Grønlændernes Fortællinger til den Sidste. Heri gaaer han dog sikkerlig for vidt, og turde navnligen være blevet ledet til et saa-

† Mus decumanus Pall.

Grønl. Teriak.

Rotter overføres stundom ufrivilligen af Skibene og kunne blive skadelige nok i Husene; dog kunne de ei udholde Vinterkulden og bortdøe derfor stedse den første Vinter.

---

dant Resultat ved Følelsen af det Vanskelige i at overføre Grønlændernes fabelagtige Beretninger paa den Stellerske Soekoe, som han nu engang troede at gjenkjende i den Hovedskal, han havde fundet; der synes, som alt bemærket, ikke at være Grund til at antage, at Grønlænderne ville betegne mere end et Dyr ved Navnet Auvekæjak, og at Fabricius ialfald heller ikke selv har været ret sikker i, til hvilket Dyr han skulde henføre Grønlændernes hele og halve Fabler, synes den Omstændighed at vise, at han i sine efterladte Manuscripter (der nedenfor nærmere ville blive omtalte) under Overskriften „Trichechus manatus" samler alle de Beretninger, som han i Nat. Selsk. Skrifter anfører i Anledning af Phoca ursina. At imidlertid hverken Rytina'en eller Søbjørnen findes eller nogensinde har været fundet ved Grønlands Kyster kan nu tildags neppe være tvivlsomt, og det gjælder altsaa at udfinde, hvad det er for et Dyr, der skal forstaaes under Navnet Auvekæjak.

Da nu Grønlændernes forvirrede og eventyrlige Fortællinger ikke synes at byde Kritikken noget fast Holdepunkt; da der aldrig, saavidt bekjendt, er kommet noget andet factisk Beviis tilstede for Auvekæjak'ens Tilværelse end netop det af Fabricius fundne Cranium, og da endelig dette ikke er blevet opbevaret af Finderen, kan man, ved at søge en Forklaring, saagodtsom kun støtte sig til hvad Fabricius har meddeelt om sit Fund. Dette er rigtignok ikke meget, og navnlig give Ordene i Fauna groenlandica ingen synderlig Oplysning; i sine efterladte zoologiske Manuscripter, betitlede: „Zoologiske Samlinger", der ere nedskrevne i Kjøbenhavn i Tidsrummet 1808—1814 og gjemmes i det store kongelige Bibliothek, har han imidlertid som sagt atter omtalt Auvekæjak'en (2 B. S. 298 Nr. 286) og der hensat følgende i Grønland nedskrevne Beskrivelse af det fundne Cranium: „Hovedskallen, som jeg fandt, var meget forhulret og lignede meget Hvalrossens (Nr. 82) uden i Tænderne, der vare mange, lange, smalle, siddende forud i en Klynge paa hver Side." — Er det nu ogsaa vanskeligt nok af disse faa Ord at udfinde hvad for et Dyr Craniet har tilhørt, er man dog formeentligen berettiget til af dem at slutte at det ikke har været noget Pattedyr; thi hos et saadant kunne Tænderne umuligt havt en slig Stilling. Ialfald er der neppe nogen Udvei, med mindre man vilde antage den ovenanførte Beskrivelse for væsenlig urigtig; men

† Mus musculus Lin.

Grønl. Teriangoak.

Om denne gjælder det samme som om Rotten, dog har den ved den sydligste Koloni kunnet holde sig Vinteren over og endog stærkt formere sig.

11. Hypudaeus groenlandicus Tr.

Denne Studsmuus er af Scoresby medbragt fra Østkysten af Grønkysten, paa Vestkysten synes den hidtil ikke at være fundet.

12. Lepus glacialis Leach,

Fn. gr. Nr. 15, Lepus timidus.

Grønl. Ukalek.

Sneharen er hyppig overalt i Landet.

† Sus scrofa Lin.

Grønl. Polike.

Holdes af og til ved enkelte Kolonier.

---

hertil er man visselig ganske uberettiget, naar man seer hen til den store Nøiagtighed og Klarhed, hvormed Fabricius's Beskrivelse overhovedet ere udkastede, og erindrer, at den paagjældende er nedskrevet enten med Gjenstanden selv for Øie eller ialfald medens Forestillingen om den endnu var frisk og levende. Derimod bliver den mindre heldige Henførelse af Auvekæjak-Craniet til Soekoen flere Aar senere, da Fabricius under Udarbeidelsen af Fauna groenlandica vilde tyde sine ældre Optegnelser, saa meget mindre af nogen Betydning, som det er klart, at han ikke har havt nogen tydelig Forestilling om dette Dyrs Hornplader, da han ellers umulig kunde fundet den Lighed mellem dem og Auvekæjak'ens „mange, lange, smalle Tænder," som han henpeger paa i Fauna groenlandica (S. 6. dentes spurios tales confertem congestos, qvales Steller) *). „Trichechus manatus" og „Phoca ursina" maa altsaa ikke blot udslettes af Grønlands Fauna, men deres Plads kan end ikke indtages af noget andet Pattedyr.

Slutteligen skal jeg endnu tilføie, at Hr. Professor Steenstrup har meddeelt mig, at han var tilbøielig til at troe, at de kunne være Brudstykker af Craniet af en af de store Soulve (Anarrhichas), som Fabricius havde fundet, og at baade Tændernes Stilling „i Klynge", deres Form og endelig det paa disse Dyrs celluløse Cranium ret vel passende Udtryk „forhulret" synes ham at støtte en slig Gisning.

*) Ved en Trykfeil citeres i Fn. gr. Adelung § 189 istedetfor § 148; see: Adelung: Geschichte der Schiffarten etc. Halle 1768. 4to.

13. Cervus tarandus Lin.

Fn. gr. Nr. 16.

Grønl. Tukto, ♂ Pangnek, ♀ Kollauak.

Rensdyret forekommer i hele Landet, men aftager stedse mere i Antal. Dets Skind afgive en vigtig Handelsartikel og ere i de sidste Aar solgte i Kjøbenhavn til en Priis af 3—7 Rdl. Stykket efter deres forskjellige Godhed. Den aarlige Production har i den senere Tid kunnet anslaaes til imellem 10 og 20,000 Stkr., men er nu stærkt i Aftagen.

† Capra hircus Lin.

Grønl. Sauarsuk.

Allerede paa Fabricius's Tid var Geden bragt over til Frederikshaab, hvor den trivedes ganske godt. Den holdes nu ved de fleste Kolonier, og der findes for Øieblikket noget over 100 Stkr. ialt.

† Ovis aries Lin.

Grønl. Saua.

Holdes for Øieblikket kun i Julianehaabs Distrikt, omtrent 20 Stykker ialt.

† Bos taurus Lin.

Grønl. Umimak.

For Øieblikket holdes der 30 til 40 Stkr. overvintrende Hornqvæg, dog kun i Julianehaabs Distrikt *).

14. Balaenoptera musculus F. Cuv.

Eschricht: Unders. over Hvald. 6te Afh., i Vid. Selsk. Skr. 5te R. I, 85, Pterobalaena musculus.

Grønl. Tunnolik.

---

*) I Fn. gr. optages S. 28 under Nr. 17 Bos grunniens paa Grund af, at der under Fabricius's Ophold i Grønland var paa et Stykke Driviis fundet Levningerne (og deriblandt Størstedelen af Hovedskallen) af et oxeagtigt Dyr, som han meente at kunne henføre til denne Art, men som i Virkeligheden tilhørte den i det polare Amerika hjemmehørende Ovibos moschatus, hvad det af Fabricius afbildede Craniefragment (Vid. Selsk. Skr., N. Saml. III, 82) nokſom viser, og hvad han ogsaa selv senere anerkjendte (Vid. Selsk. Skr. 3 R., VI). Fabricius vidste imidlertid meget vel, at et sligt Dyr ei forekommer

Et Skelet af denne Art i Universitetets zootom.-physiol. Samling, nedsendt fra Grønland, beviser dens Forekomst i Davidsstrædet og Baffinsbugten.

15. Balaenoptera gigas Eschr.

Echr. l. c. Pterobalaena boops, *Tunnolik.*

Fn. gr. Nr. 21, Balaena physalus.

Grønl. Tunnolik.

Besøger Grønlandshavet kun i Foraars- og Sommer-Maanederne fra Marts til November; er ligesaa lidt som forrige Gjenstand for Fangst.

16. Balaenoptera rostrata (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 24.

Eschr. l. c. Pterobalaena minor grœnlandica, *Tikagulik.*

Grønl. Tikagulik.

Synes ligeledes kun at være en Sommergjæst i Baffinsbugten, eller ialfald at være sjelden om Vinteren (jvnf. Fabricius).

17. Balaenoptera boops (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 22.

Eschr. l. c. Kyphobalaena longimana.

Grønl. Keporkak.

Ligeledes en Sommergjæst i Havet ved Grønlands Kyst, hvor der i en lang Aarrække især ved Kolonien Frederikshaab er drevet en regelmæssig Fangst efter den*).

18. Balaena mysticetus Fin.

Fn. gr. Nr. 20.

Grønl. Arbek, Arbavik, Sokalik.

Grønlandshvalen er et Trækdyr, som blot om Vinteren viser sig langs Grønlands Kyster og kun indtil 65° N. B., sønden for hvilken Grændse den ikke er iagttaget uden undtagelsesviis i ganske enkelte Tilfælde.

---

i Grønland, men at de fundne Levninger langveisfra vare tilførte med Driviſen, og Moschusoxen fortjener altsaa ingen Plads i en Fortegnelse paa Grønlands Pattedyr.

*) Hvad for en Hval det er, som Grønlænderne betegne med Navnet „*Keporkanak*", veed man endnu ikke.

Ved Hvalfangernes Forfølgelser er den bragt sin Udryddelse saa nær, at dens fordums saa vigtige Fangst nu er saa godt som ophørt.

19. Physeter macrocephalus Lin.

Fn. gr. Nr. 25.

Grønl. Kigutilik.

Synes en sjelden Gang at vise sig i Baffinsbugten.

20. Chaenocetus rostratus (Müll.)

Fn. gr. Nr. 19, Monodon spurius.

Grønl. Anarnak.

Døglingen er meget sjelden i Havet langs Kysten.

21. Monodon monoceros Lin.

Fn. gr. Nr. 25.

Grønl. Tugalik.

Narhvalen er en aldeles arctisk Form, som blot om Vinteren viser sig ved Kysten af Grønland og ikke Sønden for 65° N. B.

22. Delphinapterus leucas (Pall.)

Fn. gr. Nr. 32, Delphinus albicans.

Grønl. Kelelluak.

Hvidfisten er ganske uden Sammenligning den hyppigste Delphin i Grønlandshavet; den viser sig ligesom forrige kun om Vinteren langs Kysten af Sydgrønland, men gaaer i det hele noget længere mod Syd end Narhvalen nemlig omtrent til 63° N. B. Af den og den forrige Art tilsammen fanges der rigeligen 500 Stkr. aarlig, hvoraf dog kun ganske faa Procent tilhøre Narhvalen.

23. Delphinus globiceps Cuv.

Fn. gr. Nr. 31, Delphinus tursio.

Grønl. Nesarnak, Nisarnak.

Grindhvalen forekommer vel ikke regelmæssigen i Baffinsbugten, men viser sig dog undertiden flokkevis der i Sommermaanederne.

24. Delphinus phocaena Lin.

Fn. gr. Nr. 29.

Grønl. Nisa.

Indfinder sig om Foraaret i Baffinsbugten og forbliver der indtil November, synes ikke at gaae høiere op i Bugten end til Breden af Kolonien Godhavn eller henved 69°. Fanges enkeltvis hist og her.

25. Delphinus orca Lin.

Fn. gr. Nr. 28.

? Fn. gr. Nr. 27, Physeter microps.

Grønl. Ardluk, Ardlurksoak.

Skal ligeledes kun om Sommeren besøge Baffinsbugten, hvor den imidlertid viser sig langs Kysten af Grønland i dens fulde Udstrækning.

26. Delphinus albirostris Gray.

Ann. Mag. nat. Hist. 1846.

Eschr. Unders. over Hvald. 5te Afh. i Vid. Selsk., nat. math. Afh. XII, 297, Delphinus Ibsenii.

27. Delphinus Holbøllii. Eschr.

Skand. Naturf. Møde i Kjøbenhavn 1847, S. 611; der ikke navngiven.

Fugle.

En Stjerne foran Artens Løbenummer betegner de Fugle, som kun tilfældigen og kun ganske enkelte Gange ere trufne i Grønland, en * bag ved Fuglens Navn angiver, at der paagjældende Fugl er redebyggende der i Landet. De af de Danske indførte Huusfugles Navne ere betegnede med et † istedetfor Løbenummer.

1. Haliaetus albicilla (Lin.) *

Fn. gr. Nr. 33.

Grønl. Nektoralik, Tertersoak.

2. Falco gyrfalco Lin. *

ad.

Fn. gr. Nr. 35, Falco islandus.

Grønl. Kirksoviarsuk-kakortuinak.

---

*) Om de blandt Grønlænderne under Navnene Pernak (Physeter catodon Fn. gr. Nr. 26), *Ardluarsuk* (Delphinus delphis Fn. gr. Nr. 30), *Sigukitsok* og *Nesarpek* gaaende Hvaldyr lader der sig fortiden Intet sikkert sige; *Pernak* skal efter Eschricht være en med *D. orca* beslægtet Form, og *Ardluarsuk* kunde maaskee være D. Holbøllii eller en denne nærstaaende Art, men ialfaldt sikkerlig ikke den Art, hvortil den i Fn. gr. er henført.

jun.

? Fn. gr. Nr. 34 b. Falco fuscus.

Grønl. Kirksoviarsuk-kernektok.

3. Falco peregrinus Lin. *

? Fn. gr. Nr. 34, Falco rusticolus.

Grønl. Kirksoviarsuk Millekulartok.

4. Nyctea nivea (Thunb.) *

Fn. gr. Nr. 36. Strix nyctea.

Grønl. Opik, Opirksoak.

5. Otus brachyotus (Gmel.)

Fn. gr. Nr. 33, Strix asio.

Grønl. Siutikok.

*6. Hirundo rufa (Vieill.)

*7. Troglodytes arundinaceus Vieill.

8. Saxicola oenanthe (Lin.) *

Fn. gr. Nr. 84.

Grønl. Kyssektak.

*9. Sylvicola virens (Gmel.)

*10. Sylvicola striata (Gmel.)

*11. Sylvicola coronata (Lin.)

*12. Sylvicola parus (Wils.)

*13. Trichas philadelphia (Wils.)

*14. Vermivora rubricapilla (Wils.)

*15. Motacilla alba Lin.

16. Anthus ludovicianus (Gmel.) *

*17. Anthus pratensis Lin.

*18. Turdus iliacus Lin.

*19. Turdus minor Gmel.

*20. Tyrannula pusilla Swains.

*21. Tyrannus Cooperi Nutt.

*22. Vireosylvia olivacea (Lin.)

23. Corvus corax Lin. *

Fn. gr. Nr. 38.

Grønl. Tullugak.

*24. Sturnus vulgaris Lin.

*25. Agelaius perspicillatus (Licht.)

Bonaparte, Amer. Ornith. V. 1. pl. III. Fig. 1—2. Icterus icterocephalus.

Nat. Tidssk. IV, 74, Icterus frenatus Licht. ♀?

26. Acanthis linaria (Lin.) *

Fr. gr. Nr. 83.

Grønl. Orpingmiutak; Anarak.

27. Acanthis canescens Gould. *

28. Zonotrichia leucophrys (Gmel.) *

29. Plectrophanes lapponicus (Lin.) *

Fn. gr. Nr. 82.

Grønl. Narksarmiutak.

30. Plectrophanes nivalis (Lin.) *

Fn. gr. Nr. 81.

Grønl. Kopanauarsuk.

*31. Loxia leucoptera (Gmel.)

*32. Alauda alpestris Lin.

*33. Picus varius Lin.

*34. Picus auratus Lin *).

† Columba domestica.

Grønl. Duingoak,

er jevnlig blev enholdt ved Godthaab.

† Gallus gallorum Less.

Grønl. Tingmiengoak, Tukingarsolik.

Holdes paa flere Steder.

35. Tetrao Reinhardi Brehm. *

Fn. gr. Nr. 80, Tetrao lagopus.

Grønl. Akeiksek, Kauio.

*) Denne Fugl skal ifølge Hr. Møschler i 1852 engang være truffet i Grønland see: Journ. f. Ornith. 1856, S. 336.

*36. Squatarola helvetica (Lin.)

*37. Vanellus cristatus Mey.

38. Charadrius pluvialis Lin.

Fn. gr. Nr. 79, Char. apricarius.

Grønl. Kajorrovek, Kajordlek.

39. Charadrius hiaticula Lin.*

Fn. gr. Nr. 78.

Grönl. Tukagvajok.

40. Cinclus interpres (Lin.)*

Fn. gr. Nr. 74.

Grønl. Telligvak.

*41. Haematopus ostralegus Lin.

42. Ardea cinerea Lin.)

Fn. gr. Nr. 70.

43. Numenius phaeopus (Lin.)

44. Numenius hudsonicus Lath.

45. Limosa aegocephala (Lin.)

Fn. gr. Nr. 72. Scolopax jardreca.

Grønl. Sargvarsurksoak.

46. Tringa canutus Lin.*

47. Tringa maritima Brünn.*

Fn. gr. Nr. 73. Tringa striata.

Grønl. Sarbarsuk.

48. Tringa cinclus Lin.

Fn. gr Nr. 77, Tr. alpina.

Grønl. Tojuk.

49. Tringa Bonapartii Schl.*

*50. Tringa pectoralis Bon.

*51. Totanus flavipes Lath.**).

---

*) Denne Art optages, fordi der i forrige Aar er fundet et Individ, en ung Fugl, liggende død etsteds ved *Nennortalik* i Syd-Grønland.

**) Ligesom Tilfældet var med Picus auratus, kan jeg kun anføre nærværende Art paa Hr. Møschlers Autoritet, see Journ. f. Ornith. l. c.

52. Calidris arenaria (Lin.) *

*53. Macrorhamphus griseus (Gmel.)

*54. Gallinago media Steph.

55. Phalaropus fulicarius (Lin.) *

Fn. gr. Nr. 76.

? Grønl. Kajok.

56. Phalaropus hyperboreus (Lin.) *

Fn. gr. Nr. 75, Tringa Lobata.

Grønl. Nelloumirsortok.

*57. Ortygometra crex (Lin).

*58. Ortygometra porzana (Lin.)

*59. Ortygometra carolina (Lin.)

60. Anser erythropus (Lin.)*

Fn. gr. Nr. 40, Anas anser.

Grønl. Nerdlernak.

† Anser cinereus domesticus.

Grønl. Nerdlernak.

Holdes kun meget sparsomt.

61. Anser hyperboreus (Lin.)

62. Anser brenta (Pall.)*

Fn. gr. Nr. 41, Anas bernicla.

Grønl. Nerdlek.

63. Anser leucopsis Bechst.

64. Cygnus ferus Ray *).

Grønl. Kuksuk.

65. Anas boschas Lin.

---

*) Endskjøndt Svanen nu for Tiden neppe bygger Rede nogetsteds i Grønland, synes den dog tidligere at have gjort det, indtil den udryddedes af Grønlænderne ved Forfølgelser i Fældetiden, see Krøyers Naturh. Tidsskr. IV, 432. I de seneste Aar har Svanen imidlertid atter vist sig i den sydligste Deel af Landet, og forsaavidt de faa Individer ei bortskydes, er det vel ikke usandsynligt, at denne Fugl atter vil kunne regnes med blandt de i Grønland redebyggende Fugle.

Fn. gr. Nr. 47.

Grønl. Kartlutok.

a) Var. domestica.

Holdes kun meget sparsomt.

66. Anas acuta Lin.

*67. Anas penelope Lin.

68. Anas crecca Lin.

*69. Anas carolinensis Gmel.

70. Clangula islandica (Gmel.) *

Fn. gr. Nr. 43, Anas clangula.

„ „ „ 44, Anas glaucion.

Grønl. Kærtlutorpiarsuk.

71. Clangula histrionica (Lin.)*

Fn. gr. Nr. 46.

Grønl. Tornauiarsuk.

72. Clangula albeola (Lin.)

73. Harelda glacialis (Lin.)*

Fn. gr. Nr. 45, Anas hiemalis.

Grøn. Aglek.

74. Oidemia perspicillata (Lin.)

75. Somateria mollissima (Lin.)*

Fn. gr. Nr. 42.

Grønl. ♂ Amaulik, ♀ Arnauiak.

76. Somateria spectabilis (Lin.)*

Fn. gr. Nr. 39.

Grønl. Siorakitsok, ♂ Kingalik, ♀ Kaiortok.

77. Mergus serrator Lin.*

Fn. gr. Nr. 48.

Grønl. Pajk, Nyaliksak.

78. Colymbus glacialis Lin.*

Fn. gr. Nr. 62.

Grønl. Tudlik.

79. Colymbus septentrionalis Lin.*

Fn. gr. Nr. 61.

Grønl. Karksauk.

80. Podiceps Holbøllii Rhdt.

Nat. For. vid. Med. 1853, S. 76.

81. Podiceps cornutus Gmel.

*82. Alca impennis Lin. *)

Fn. gr. Nr. 52.

Grønl. Isarokitsok.

83. Alca torda Lin. *

Fn. gr. Nr 52.

Grønl. Akparnak, Akpartluk.

84. Fratercula arctica (Lin.) *

Fn. gr. Nr. 53.

Grønl. Killangak.

*85. Fratercula cirrata (Pall.) *)

86. Uria grylle Lin. *

87. Uria troile Lin. *

88. Uria Brünnichii Sab. *

Fn. gr. Nr. 51, Alca pica..

Grønl. Akpa.

89. Uria ringvia Brünn.

90. Arctica alle (Lin.) *

Fn. gr. Nr. 54.

Grønl. Akpalliarsuk, Kaerrak.

91. Puffinus major Faber. *

Fn. gr. Nr. 56, Procellaria puffinus.

Grønl. Kakordlungnak.

---

*) Alca impennis anføres mere, fordi den forhen er forekommet der, end fordi der skulde være Haab om, at den endnu skulde kunne findes der; selv i tidligere Tid har den imidlertid neppe været nogen regelmæssig forekommende Fugl, men kun en sjelden Gjæst, i en vis Tid af Aaret og kun i Landets sydligste Deel.

**) Ifølge Hr. Moschlers Angivelser skal et Exemplar af denne Art være ham tilsendt fra Grønland i Aaret 1846; see Journ. f. Ornithologie 1856. S. 335.

*92. Puffinus anglorum Ray.

93. Thalassidroma Leachii (Temm.)*

94. Procellaria glacialis Lin.*

Fn. gr. Nr. 55.

Grønl. Kakordluk, Kakordluvek.

95. Procellaria minor Kjærb.

96. Stercorarius catarrhactes (Lin.)

97. Stercorarius pomarinus (Temm.)*

98. Stercorarius parasiticus (Brünn.)*

Fn. gr. Nr. 68.

Grønl. Isingak, Meriarsairsok.

99. Stercorarius cephus (Brünn.)*

100. Larus marinus Lin.*

Fn. gr. Nr. 66.

Grønl. Nayardluk, Nayardlurksoak.

101. Larus glaucus Lin.*

Fn. gr. Nr. 64.

Grønl. Naya, Nayavek, Nayainak.

102. Larus leucopterus Faber.*

Grønl. Narangovk.

*103. Larus argentatus Brünn.

*104.? Larus affinis Rhdt.

Naturh. Foren. vid. Med. 1853, S. 78.

105. Rissa tridactyla (Lin.)

Fn. gr. Nr. 63.

Grønl. Tattarak.

106. Xema Sabini J. Sab.*

107. Pagophila eburnea (Gmel.)*

Fn. gr. Nr. 67. Larus candidus.

Grønl. Nayauarsuk.

108. Pagophila brachytarsa (Holb.)

Nat. Tidskr. IV, 422.

109. Sterna macroura Naum.*

Fn. gr. Nr. 69, Sterna hirundo.

Grønl. Imerkoteilak.

110. Sula bassana (Lin.)

Fn. gr. Nr. 59.

Grønl. Kuksuk.

111. Graculus carbo (Lin.)

Fn. gr. Nr. 57.

Grønl. Okaitsok.

Padder.

I Fn. gr. har Fabricius optaget Rana temporaria. men kun efter Beretninger af Grønlænderne, som under Navn af „Piglertok" omtale et Dyr, der skal findes paa græsbevorede Steder i den sydlige Deel af Landet, og i hvilket Fabricius meente at erkjende den overnævnte Frø. Saavidt vides er der imidlertid aldrig kommet noget factisk Beviis paa en Frøs Forekomst i Grønland for Dagen, og det synes heller ikke rimeligt, at nogen saadan skulde findes der.

Fiske.

En Stjerne foran Løbenummeret betegner de faa Arter, som blot optages paa Fabricius's Autoritet, uden saavidt bekjendt senere at være nedsendte fra Grønland til nogen af de herværende naturhistoriske Samlinger.

1. Cottus groenlandicus Cuv.

Fn. gr. Nr. 113. Cottus scorpius.

Grønl. Kaniok.

Denne Fisk spiller en vigtig Rolle som Fødemiddel for Grønlænderne.

2. Cottus scorpioides Fbr.

Fn. gr. Nr. 114.

Grønl. Pokudlek Igarsok.

3. Phobetor tricuspis (Rhdt sen.)

Vid. Selsk. nat. math. Afh. V, p. LII.

Fn. gr. Nr. 115. Cottus gobio.

Grønl. Itekivdlek, Kanikitsok.

4. Icelus uncinatus (Rhdt. sen.)

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VI. p. LIII.

5. Icelus bicornis (Rhdt. sen.)

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VIII, p. LXXV.

6. Triglops Pingelii Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. V, p. LII.

7. Aspidophorus decagonus (Bl.)

Fn. gr. Nr. 112, Cottus cataphractus.

Grønl. Kaniordluk, Kaniornak

8. Aspidophorus spinosissimus Kr.

Nat. Tdisskr. 2 R. I. 250.

9. Aspidophoroides monopterygius (Bl.)

10. Sebastes norvegicus (Asc.)

Fn. gr. Nr. 121. Perca norvegica.

Grønl. Sullupaugak.

Afgiver i Sydgrønland et ikke uvigtigt Næringsmiddel.

11. Gasterosteus aculeatus Lin. Var. trachurus.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII. 114 & 119 Gasterosteus loricatus Rhdt. sen.

Kröyer, Danmarks Fiske I, 590.

Var. ? Gasterosteus dimidiatus Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 114.

Fn. gr. Nr. 122. G. aculeatus.

Grønl. Kakilisak.

Var. ? Gasterosteus gymnurus Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 193

12. Ammodytes dubius Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 131.

Fn. gr. Nr. 98 Ammodytes tobianus.

Grønl. Putsrotok.

13. Notacanthus Fabricii (Rhdt. sen.)

Nat. Hist. Selsk. Skr. IV, II, 21. Campylodon.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 120.

14. Stichaeus praecisus (Kr.)

Nat. Tidskr. I, 25.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VI. p. CIX, Stichaeus unimaculatus Rhdt. sen.

15. Stichaeus punctatus (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 110.

Grønl. Akulliakitsok.

16. Lumpenus Fabricii Rhdt. sen.

Vid. Selsk nat. math. Afh. VI p. CX.

Fn. gr. Nr. 109 Blennius lumpenus.

Grønl. Tejarnak.

17. Lumpenus medius Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 121.

18. Lumpenus aculeatus Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 122.

19. Lumpenus gracilis Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 194.

20. Gunellus fasciatus (Bl.)

Fn. gr. Nr. 108. Blennius gunellus.

Grønl. Kurksaurak.

21. Gunellus affinis Rhdt. sen.

Vid. Selsk nat. math. Afh. VII, 114 & 123.

22. Lycodes Vahlii Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math Afh. VII, 153.

Grønl. Misarkornak.

23. Lycodes reticulatus Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 167.

Grønl. Akulliakitsok.

24. Lycodes seminudus Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 223.

25. Lycodes perspicillum Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1844, 140.

26. Lycodes nebulosus Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1844, 140.

27. Anarrhichas lupus Lin.

Fn. gr. Nr. 97.

Grønl. Kigutilik.

28. Anarrhichas denticulatus Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1844, 140.

29. Anarrhichas — ?

Fn. gr. Nr. 97 b. Anarrhichas minor.

Grønl. Kærrak.

Der forekommer i Havet ved Grønland en fra de 2 foregaaende vistnok forskjellig tredie Soeulv, som sandsynligviis er den af Missionæren Glahn omtalte A. minor; efter en velvillig Meddelelse fra Hr. Prof. Steenstrup er denne Glahn's Art imidlertid forskjellig fra den ægte af E. Olafsen beskrevne islandske minor, der fremdeles danner en fjerde god Art.

30. Cyclopterus lumpus Lin.

Fn. gr. Nr. 92.

Grønl. Nepisa, ♂ Angusedlok, ♀ Arnardlok.

Fanges og spises i stor Mængde af Grønlænderne.

31. Cyclopterus spinosus Fbr.

Fn. gr. Nr. 93.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 262.

Grønl. Nepisardluk.

32. Liparis Fabricii Kr.

Fn. gr. Nr. 95.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 274.

Grønl. Abapokitsok, Amersulak.

33. Liparis gelatinosus Pall.

Vid. Selsk. Overs. 1842, 82.

34. Ceratias Holbøllii Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. I, 639.

35. Himantolophus groenlandicus Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 132.

36. Hippoglossus maximus Mind.

Fn. gr. Nr. 117. Pleuronectes hippoglossus.

Grønl. Netarnak.

Er meget vigtig som Fødemiddel.

37. Hippoglossus pinguis (Fbr.)

Vid. Selsk. nat. math. Afh. I, 43

Fn. gr. Nr. 118. Pleuronectes cynoglossus.

Grønl. Kalleraglek, Netarnarak.

38. Citharus platessoides (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 119.

Grønl. Okotak, Kollevsak.

39. Gadus agilis Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII. 115, 126.

Fn. gr. Nr. 100, Gadus aeglefinus.

Grønl. Misarkornak.

Fanges paa enkelte Steder i stor Mængde.

40. Gadus morrhua Lin.

Fn. gr. Nr. 101, Gadus callarias.

„ „ Nr. 102, Gadus morrhua.

Grønl. Saraudlik, Saraudlirksoak.

41. Gadus Ovak Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 115 & 127.

Fn. gr. Nr. 103. Gadus barbatus.

Grønl. Ogak eller *Ovak.*

Fanges og spises i Mængde.

*42. Merlangus carbonarius (Lin.)

Fn. gr. Nr. 104, Gadus virens.

Grønl. Ordlit.

*43. Merluccius vulgaris Cuv.

Fn. gr. Nr. 105, Gadus merluccius.

Grønl. Akulliakitsok.

*44. Lota molva Cuv.

Fn. gr. Nr. 106.

Grønl. Ivirksoak.

45. Motella Reinhardi (Kr.)

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 115 M. Mustela.

46. Motella ensis Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 115 & 128.

47. Motella argentata Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 115 & 128.

*48. Brosmius vulgaris Cuv.

Fn. gr. Nr. 107, Gadus brosme.

Grønl. Nejorpallugak.

49. Bythites fuscus Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 175.

Grønl. Amersulak.

50. Macrourus Stroemii Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. V, p. XVIII.

Vid. Selsk. Overs. 1844, 140.

51. Macrourus Fabricii Sundev.

Fn. gr. Nr. 111. Coryphaena rupestris.

Grønl. Ingmingoak.

52. Gymnelis viridis (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 99.

Var.? Gymnelis punctulatus Rhdt. sen.

Var.? „ lineolatus Rhdt. sen.

Grønl. Unernak.

53. Anguilla — ? *)

Fn. gr. Nr. 96, Muraena anguilla.

Grønl. Nimeriak.

54. Clupea harengus Lin.

Fn. gr. Nr. 129.

Grønl. Kapiselik.

Skjøndt Silden ikke er saa særdeles sjelden ved Grønlands Kyster,

*) Det er endnu uafgjort, hvilken Aaleart det er, som forekommer i Grønland.

findes den dog i meget for ringe Mængde til at kunne blive Gjenstand for en regelmæssig Fangst.

55. Salmo — ? *)

Fn. gr. Nr. 123, Salmo salar.

Grønl. Kapisalirksoak.

Forekommer kun sparsomt.

*56. Salmo carpio Lin.

Fn. gr. Nr. 124.

Grønl. Ekalluk.

Fanges og spises i Mængde.

57. Salmo alpinus Lin.

Fn. gr. Nr. 125.

Grønl. Ekalluk.

58. Salmo stagnalis Fbr.

Fn. gr. Nr. 126.

Grønl. Ekallukak.

*59. Salmo rivalis Fbr.

Fn. gr. Nr. 127.

Grønl. Aunardlek.

60. Mallotus arcticus (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 128.

Grønl. Angmaksak.

Er som Fødemiddel meget vigtig for Grønlænderne.

61. Paralepis borealis Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 115 & 125.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 241

Fn. gr. Nr. 130, Clupea encrasicolus.

Grønl. Saviliursak.

62. Microstomus groenlandicus Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VIII, p. LXXIV.

---

*) Hr. Professor Krøyer har velvilligt meddeelt mig, at der endnu ikke foreligger tilstrækkeligt Materiale til med Sikkerhed at kunne bedømme de grønlandske Lærearters Antal og Forhold til de europæiske og nordamerikanske Arter, dog mener han, at Fabricius's Salmo salar ialfald ikke er den europæiske Art af dette Navn.

63. Scopelus glacialis Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VI, p. CX.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 230

Fn. gr. Nr. 120, Labrus exoletus.

Grønl. Keblernak.

64. Stomias ferox Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X. p. LXXVIII.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 253.

65. Selache maxima (Gunn.)

Fn. gr. Nr. 90.

Grønl. Kaksib Kannioa.

66. Centroscyllium Fabricii (Rhdt. sen.)

Vid. Selsk. nat. math. Afh. III. p. XVI.

Fn. gr. Nr. 88, Squalus Acanthias.

Grønl. Kukilik.

67 Scymnus microcephalus (Bl.)

Fn. gr. Nr. 89, Squalus carcharias.

Grønl. Ekallurksoak.

Den aarlige Fangst har i den senere Tid beløbet sig til 10 til 30,000 Stykker.

68. Raja radiata Don.

Fn. gr. Nr. 87, Raja fullonica.

Grønl. Taralikisak.

69. Myxine glutinosa Lin.

Fn. gr. Nr. 334.

Grønl. Ivik.

Tillæg Nr. 2,

Fortegnelse over Grønlands Krebsdyr, Annelider og Indvoldsorme.

af

Professor J. Reinhardt.

Krebsdyr.

1. Chionoecetes opilio (Fbr.)
   Vid. Selsk. Skr. N. Smlng. III, 180.
   Fn. gr. Nr. 214, Cancer phalangium.
   Grønl. Arksegiarsak.
2. Hyas aranea (Linn.)
   Fn. gr. Nr. 213.
   Grønl. Arksegiak.
3. Hyas coarctata Leach.
   Malac. podophth. britt. Tab. 21 b.
4. Pagurus pubescens Kr.
   Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 314.
5. Crangon Boreas (Phipps.)
   Fn. gr. Nr. 218, Cancer homaroides.
   Grønl. Umiktak.
6. Sabinea septemcarinata (Sab.)
   App. to the Voy. af Capt. Parry, 58.
   Nat. Tidskr. IV, 244.
7. Argis lar (Owen.)
   Zool. of Beechey's Voy. p. 88.

Nat. Tidskr. IV, 255.

8. Hippolyte Fabricii Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. IX, 277.

9. Hippolyte Gaimardii M. Edw.

Hist. des Crust. II, 378.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. IX, 282.

10. Hippolyte gibba Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. IX, 288.

11. Hippolyte Sowerbei Leach.

Malac. podophth. brit. tab. 39.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. IX, 298.

12. Hippolyte macilenta Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. IX, 305.

13. Hippolyte turgida Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. IX, 308.

14. Hippolyte Phippsii Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh, IX, 314.

15. Hippolyte polaris (Sab.)

Fn. gr. Nr. 216, Cancer squilla Var. b. ?

Vid. Selsk. nat. math. Afh. IX, 324.

16. Hippolyte borealis Owen.

App. to the Voy. of Ross, p. LXXXIV.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. IX, 330.

17. Hippolyte aculeata (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 219.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. IX, 334.

Grønl. Naularnak.

18. Hippolyte microceros Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. IX, 341.

19. Pandalus borealis Kr.

Nat. Tidskr. II, 254.

20. Pandalus annulicornis Leach.

Malac. podophth. brit. tab. 40.

Nat. Tidskr. 2 R. I, 469.

21. Pasiphae tarda Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. I, 453.

22. Sergestes arcticus Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1855, S. 27.

23. Sergestes Rinckii Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1855, S. 33.

24. Thysanopoda inermis Kr.

Voy. en Scandin. & c. Crustacès Pl. 7. fig. 2.

25. Thysanopoda longicaudata Kr.

Voy. en Scandin. & c. Crustacès Pl. 7. fig. 3.

26. Mysis oculata (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 222.

Grønl. Irsitugak.

27. Cuma Edwardsii Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 128.

28. Cuma Rathkii Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 144.

29. Cuma angulata Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 156.

30. Cuma resima Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 165.

31. Cuma brevirostris Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 174.

32. Leucon nasica Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 189.

33. Leucon deformis Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 194.

34. Orchestia — ?

Fn. gr. Nr. 235, Oniscus Stroemianus.

Grønl. Kingupek.

35. Anonyx gulosus Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. I, 611.

? Fn. gr. Nr. 233. Oniscus cicada.

Grønl. Kingungoak-aukpilartok.

36. Anonyx Holbøllii Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 8.

37. Anonyx plautus Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. I, 629.

38. Anonyx Edwardsii Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 1.

39. Anonyx minutus Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 23.

40. Anonyx ampulla (Phipps.)

Voy. t. the n. pole. 1773. p. 191.

Nat. Tidskr. 2 R. I, 578.

41. Anonyx Vahlii (Rhdt. sen.)

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 233.

42. Opis typica Kr.

Nat. Tidskr. IV, 149, O. Eschrichtii.

„ „ 2 R. II, 46.

43. Stegocephalus inflatus Kr.

Nat. Tidskr. IV, 150.

„ „ 2 R. I, 522.

44. Phoxus Holbøllii Kr.

Nat. Tidskr. IV, 151.

„ „ 2 R. I, 551.

45. Phoxus plumosus Kr.

Nat. Tidskr. IV, 152.

„ „ 2 R. I, 563.

46. Pontopareia femorata Kr.

Nat. Tidskr. IV, 153.

„ „ 2 R. I, 530.

47. Pardalisca cuspidata Kr.

Nat. Tidskr. IV, 153.

48. Protomedeia fasciata Kr.

Nat. Tidskr. IV, 154.

49. Ampelisca Eschrichtii Kr.

Nat. Tidskr. IV, 155.

50. Photis Reinhardi Kr.

Nat. Tidskr. IV, 155.

51. Acanthonotus inflatus Kr.

Nat. Tidskr. IV, 161.

52. Acanthonotus serratus (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 237.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 266. Amphithoe serra Kr.

Grønl. Kingungoak-Kappinartalik.

53. Acanthonotus tricuspis Kr.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 115.

54. Acanthonotus cristatus Owen.

App. to Sir J. Ross's 2 Voy.

55. Amphithoe laeviuscula Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 281.

56. Amphithoe crenulata Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 278. ♂

" " " " " " , 275. ♀ inermis Rhdt. sen.

Nat. Tidskr. IV, 165.

57. Amphithoe bicuspis Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 273.

58. Amphithoe hystrix (Owen.)

App. to the 2 Voy. af Sir J. Ross XCI.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 259.

59. Amphithoe panopla Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 270.

60. Amphithoe carinata Rhdt. sen.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 256.

61. Amphithoe Edwardsii (Sab.)

Suppl. to the App. to Capt. Parry's Voy.

Nat. Tidskr. 2 R. II, 76.

62. Oediceros saginatus. Kr

Nat. Tidskr. IV, 156.

63. Gammarus Sabini Leach.

App. to Capt. Parry's Voy. p. 54.

64. Gammarus loricatus Sab.

App. to Capt. Parry's Voy. p. 53.

65. Gammarus pinguis Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 252.

66. Gammarus dentatus Kr.

Nat. Tidsskr. IV, 159.

67. Gammarus mutatus Liljeb.

Vetensk. Akad. Hndl. 1853, S. 427.

Fn. gr. Nr. 231. Oniscus pulex.

? Gam. locusta Mont. Trans. of the Linn. Soc, Vol. 9. p. 92, Tab. 4, Fig. 1.

Grønl. Kinguk.

68. Gammarus? — ?

Fn. gr Nr. 234. Oniscus arenarius.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 322.

69. Ischyrocerus anguipes Kr.

Vid. Selskr. nat. math. Afh. VII, 283.

70. Ischyrocerus latipes Kr.

Nat. Tidsskr. IV, 162.

71. Leucothoe clypeata Kr.

Nat. Tidsskr. IV, 157.

72. Eusirus cuspidatus Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 501.

73. Siphonocoetes typicus Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 481.

74. Glauconome leucopis Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 491.

75. Dulichia spinosissima Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 513.

76. Metoecus Medusarum (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 232.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 288.

Grønl. Urksursak.

77. Temisto crassicornis Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 295.

78. Lestrigonus exulans Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 296.

79. Hyperia? Cyaneae (Sab.)

Supp. to the App. to Capt. Parry's Voy.

80. Hyperia oblivia Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 298.

81. Cercops Holbøllii Kr.

Nat. Tidsskr. IV, 504.

82. Aegina longicornis Kr.

Nat. Tidsskr. IV, 509.

83. Caprella septentrionalis Kr.

Nat. Tidsskr. IV, 590.

Fn. gr. Nr. 225, Squilla lobata.

Grønl. Napparsariak.

84. Cyamus Ceti (Lin.) *)

Fn. suec. Ed. alt. 1761, p. 499 Nr. 2056,

Martens, Fr. Spitsb. o. Grønl. Reisebeschr., S. 86 & 109, Walfisches Lauss.

? Fn. gr. Nr. 230, Oniscus Ceti.

? Nat. Tidsskr. IV, 476, Cyamus Ceti.

Grønl. Arberub-koma.

85. Arcturus Baffini (Sab.)

App. to Capt. Parry's Voy.

86. Idothea nodulosa Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 100.

87. Idothea Sabini Kr.

---

*) Det turde fortjene en nærmere Undersøgelse, om den af Fabricius og Prof. Krøyer bestrevne, paa Keporkaken (Balaenoptera boops) levende Cyamus virkelig er samme Art som den ægte Cyamus Ceti Lin. fra Grønlandshvalen.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 394.

88. Idothea robusta Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 108.

89. Asellus groenlandicus Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 90.

Fn. gr. Nr. 227, Oniscus aquaticus.

Grønl. Teitsib-Terkeinga.

90. Munna Fabricii Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 380.

91. Henopomus tricornis Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 372.

92. Jaera nivalis Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 303.

? Fn. gr. Nr. 229, Oniscus marinus.

Grønl. Sirksab-koma.

93. Praniza Reinhardi Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 301.

94. Anceus elongatus Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 388.

95. Aega psora (Linn.)

Fn. gr. Nr. 226.

Grønl. Saraulib-koma.

96. Aega — ?

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 318.

97. Bopyrus Hippolytes Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 306.

98. Bopyrus abdominalis Kr.

Nat. Tidsskr. III, 102 og 296.

99. Dajus Mysidis Kr.

Voy. en Scandinavie, en Laponie &c. Crustacès, pl. 28. Fig. 1.

100. Apus glacialis Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 431.

101. Nebalia bipes (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 223.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 436.

102. Branchipus paludosus Müll.

Fn. gr. Nr. 224, Cancer stagnalis.

Grønl. Taitsim-illærkei.

103. Daphnia rectispina Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 91.

Fn. gr. Nr. 238, Daphnia pulex.

Grønl. Taitsim-illærangoa.

104. Lynceus lamellatus Müll. ?

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 320.

105. Pontia Pattersonii (Templ.)

Trans. entom. Soc. II, 34.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 561.

106. Calanus hyperboreus Kr.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 310.

107. Calanus quinqueannulatus Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 545.

108. Calanus spitsbergensis Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 531.

109. Calanus caudatus Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. II, 550.

110. Cyclops brevicornis Strøm ?

Fn. gr. Nr. 240.

Grønl. Ingnerolanek.

111. Caligus hippoglossi Kr.

Nat. Tidsskr. I, 625.

Fn. gr. Nr. 239, Binoculus piscinus.

Grønl. Netarnab-koma.

112. Dinematura ferox Kr.

Nat. Tidsskr. II, 40.

113. Chondracanthus radiatus (Müll.)

Fn. gr. Nr. 330.

Nat. Tidsskr. I, 196.

Grønl. Inqmingursab-massimioa.

114. Chondracanthus nodosus (Müll.)

Fn. gr. Nr. 331.

Nat. Tidsskr. II, 133.

Grønl. Sullupaukak-massimioa.

115. Chondracanthus gobinus (Müll.)

Fn. gr. Nr. 329.

116. Chondracanthus cornutus (Müll.)

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 321.

117. Lernaeopoda elongata Grant.

Edinb. Journ. of Sc. 1827, Nr. 12.

Nat. Tidsskr. I, 259.

118. Lernaeopoda carpionis Kr.

Nat. Tidsskr. I, 268.

Fn. gr. Nr. 327, Lernaea salmonea.

Grønl Ekallub-massimioa.

119. Brachiella rostrata Kr.

Nat. Tidsskr. I, 207.

120. Anchorella uncinata (Müll.)

Fn. gr. Nr. 328.

Nat. Tidsskr. I, 193.

Grønl. Saraulib-massimioa.

121. Lernaea branchialis Linn.

Fn. gr. Nr. 325, L. gadina Müll.

Grønl. Okab-massimioa.

122. Lernaea cyclopterina Müll.

Fn. gr. Nr. 326.

Grønl. Nepisardlub-massimioa.

123. Lernaea? sp?

Vid. Selsk. nat. math. Afh. VII, 321.

124. Peltogaster Paguri Rthk.

Nor. Ac. Acad. Caes. Leop.-Car. N. C. 1843, Vol. XX, Rathke, H. Beiträge zur Fauna Norwegens p. 245, Tab. XII. Fig. 17.

125. Balanus porcatus (d. Costa).

Fn. gr. Nr. 423, Lepas balanus.

Grønl. Katungiak.

126. Balanus balanoides Lin.

Fn. gr. Nr. 424.

Grønl. Katungiak.

127. Balanus crenatus Brug.

Enc. Meth. Vers.

Naturh. Selsk. Skr. I. 1. 174, Lepas foliacea Var. A.

128. Coronula diadema (Lin.)

Fn. gr. Nr. 425, Lepas balaenaris.

Grønl. Keporkab-Katungiarsoa.

129. Conchoderma aurita (Lin.)

Syst. Nat, Ed. 12, 1110.

Vid. Selsk. Skrivter for 1809 og 1810, p. 94.

Fn. gr. Nr. 425, antaget for Unger af Coron. diad.

130. Nymphon grossipes Fbr.

Fn. gr. Nr. 210, (pr. p.)

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 108.

Grønl. Niutok.

131. Nymphon longitarse Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 112.

132. Nymphon hirtum C. Fbr. ?

Ent. syst. IV, 407.

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 113.

133. Nymphon brevitarse Kr.

Nat. Tidssk. 2 R. I, 115.

134. Zetes hispidus Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 117.

135. Pallene spinipes (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 211.

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 118.

136. Pallene intermedia Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 119.

137. Pallene discoidea Kr.

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 120.

138. Phoxichilidium femoratum Rthk.

Nat. Selsk. Skr. V, I. 201.

Nat. Tidsskr. 2 R. I, 122.

Annelider.

1. Lepidonote scabra (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 292.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 164.

2. Lepidonote cirrata (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 290.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 166.

3. Lepidonote punctata (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 291.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 268.

4. Polynoe longa (Müll.)

Fn. gr. Nr. 293.

5. Pholoe? minuta (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 294.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 169.

6. Euphrosyne borealis Ørd.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 170.

7. Onuphis conchilega Sars.

Beskr. og Iagtt. &c p. 61.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 172, Onuphis Eschrichtii Ørd.

8. Nereis pelagica Linn.

Fn. gr. Nr. 275, Nereis verrucosa.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 175.

Grønl. Sengiarsoak.

9. Nereis diversicolor Müll.

Fn. gr. Nr. 274.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 176.

Grønl. Sengiak.

10. Nereis? aphroditoides Fbr.

Fn. gr. Nr. 278.

Grønl. Sengiarak.

11. Heteronereis paradoxa Ørd.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 177.

12. Heteronereis arctica Ørd.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 179.

13. Heteronereis assimilis Ørd.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 180.

14. Lycastis? incisa (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 277.

Grønl. Sengiak.

15. Nephthys coeca (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 287.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 193.

Grønl. Sengiarsoak.

16. Nephthys longisetosa Ørd.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 195.

17. Phyllodoce maculata (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 281.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 191.

18. Phyllodoce groenlandica Ørd.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 192.

19. Phyllodoce incisa Ørd.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 189.

20. Phyllodoce? — ?

Fn. gr. Nr. 280. Nereis coerulea.

Grønl. Sengiarak.

21. Eulalia viridis (Müll.)

Fn. gr. Nr. 279.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 188.

Grønl. Sengiarak.

22. Eleone longa (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 283.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 185.

Grønl. Sengiak.

23. Eleone flava (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 282.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 186.

Grønl. Sengiarak.

24. Eleone cylindrica Ørd.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 187.

25. Castalia rosea (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 284.

Grønl. Sengiarak.

26. Glycera alba (Müll.)

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 196. Glycera capitata Ørd.

Grønl. Pullateriak.

27. Glycera setosa Ørd.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 198.

28. Syllis armillaris (Müll.)

Fn. gr. Nr. 276.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 181.

Grønl. Sengiarak.

29. Joida — ?

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 182.

30. Polybostrychus longisetosus Ørd.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 183.

31. Polybostrychus — ?

Fn. gr. Nr. 273, Nereis noctiluca.

Grønl. Ingnerolak.

32. Amytis prismatica (Müll.)

Fn. gr. Nr. 285.

Grøn. Sengiarak.

33. Polynice bifrons (Müll.)

Fn. gr. Nr. 288.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 203.

Grønl. Iglolualik.

34. Spio filicornis (Müll.)

Fn. gr. Nr. 289.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 203.

Grønl. Iglolualik.

35. Cirratulus borealis Lam.

Fn. gr. Nr. 266, Lumbricus cirratus.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 206.

Grønl. Nyaurselik.

37. Scoloplos armiger (Müll.)

Fn. gr. Nr. 296.

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 200.

Grønl. Pullateriak.

39. Travisia oestroïdes (Rathke)

Vid. Selsk. nat. math. Afh. X, 205, Ophelia mamillata Ørd.

40. Ophelia — ?

Vid. Selsk. nat. math Afh. X, 204 Ophelia bicornis Ørd (nec Sav.)

41. Ophelina acuminata Ørd

Consp. Ann. p. 46.

42. Siphonostomum plumosum (Müll.)

Fn. gr. Nn. 271.

Grønl. Merkolualik.

43. Scalibregma groenlandicum (Sars.)

Fn. littor. Norv. I, 92.

44. Arenicola piscatorum Lmk.

Fn. gr. Nr. 267, Lumbricus papillosus

„ „ Nr. 262, „ marinus.

Grønl. Inelluaierak.

45. Clymene lumbricalis (Fbr.)

Fn. gr. No. 369.

? Sars, Fn. littor. Norv. II, 16.

46. Terebella cincinnata (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 270.

Grønl. Iglulualik.

47. Terrabella cirrata (Müll.)

Fn. gr. Nr. 269.

Grønl. Iglulualik.

48. Pectinaria Eschrichtii Rathke.

Fn. gr. Nr. 272. Amphitrite auricoma.

Grønl. Imab-Polia.

49. Sabella analis Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1856, S. 16.

50. Sabella rigida Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1856, S. 18.

51. Sabella tuberculosa Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1856, S. 18.

52. Sabella aspersa Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1856, S. 19.

53. Sabella Fabricii Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1856, S. 20.

54. Sabella infarcta Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1856, S. 21.

55. Sabella — ?

Fn. gr. Nr. 449. Tubûlaria penicillus.

Grønl. Iglualik.

56. Chone infundibuliformis Kr.

Vid. Selsk. Overs. 1856, S. 33.

57. Serpula contortuplicata Linn.

Fn. gr. Nr. 376.

58. Serpula triquetra Linn.

Fn. gr. Nr. 374.

59. Serpula spirorbis Linn.

Fn. gr. Nr. 372.

60. Serpula spirillum Linn.

Fn. gr. Nr. 371.

Grønl. Katungiak.

61. Serpula granulata Müll.

Fn. gr. Nr. 375.

62. Serpula cancellata Fbr.

Fn. gr. Nr. 379.

63. Serpula porrecta Müll.

Fn. gr. Nr. 373.

64. Serpula vitrea Fbr.

Fn. gr. Nr. 378.

65. Serpula — ?

Fn. gr. Nr. 377. Serpula glomerata.

66. Serpula — ?

Fu. gr. Nr. 370. Serpula semilunium.

67. Fabricia stellaris (Müll.)

Fn. gr. Nr. 450, Tubularia Fabricia.

68. Tomopteris septentrionalis Stp.

Nat. For. vidensk. Meddel. 1849 & 1850, p. IV.

69. Lumbricus — ?

Fn. gr. Nr. 258. Lumbricus terrestris.

Grønl. Pullateriak.

70. Enchytraeus vermicularis (Müll.) ?

Fn. gr. Nr. 259.

Grønl. Kumangoak.

71. Saenuris lineata (Müll.) ?

Fn. gr. Nr. 261.

Grønl. Kumak.

72. Clitellio arenarius (Müll.)

Fn. gr. Nr 264.

Grønl. Pullateriak.

73. Clitellio minutus (Müll.)

Fn. gr. Nr. 265.

Grønl. Sirksab-Kumangoa.

74. Capitella Fabricii Blain. *)

Fn. gr. Nr. 263, Lumbricus capitatus.

Grønl. Pullateriak.

75. Nais? marina Fbr.

Fn. gr. Nr. 295.

Grønl. Kumak.

76. Echiurus forcipatus (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 349.

Grønl. Illulualik.

47. Priapulus caudatus Lmk.

Fn. gr. 347, Holothuria priapus.

Grønl. Tarkiksunak.

78. Ichthyobdella versipellis Dies.

Fn. gr. Nr. 301. Hirudo piscium.

Grønl. Kanneisub-Kuma.

79. Phylline Hippoglossi (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 302.

Grønl. Netarnab-kuma.

80. Monocelis subulata (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 308.

Grønl. Kekkursab-kuma.

81. Planaria lactea Müll.?

Fn. gr. Nr. 309.

Grønl. Kumak.

82. Amphiporus groenlandicus Ørd.

Nat. Tidsskr. IV, 581.

83. Omatoplea rubra (Müll.)

Fn. gr. Nr. 304.

Grønl. Kekkursab-Kuma.

84. Tetrastemma groenlandicum Dies.

Fn. gr. Nr. 311, Planaria candida.

85. Notospermum viride (Müll.)

---

*) Quid Lumbricus rivalis **Fn. gr. Nr. 260**?

Fn. gr. Nr. 305.

Grønl. Kekkursab-Kuma.

86. Meckelia fusca (Fbr.)

Fn. gr. Nr. 306.

Grønl. Pullateriak.

87. Meckelia angulata (Müll.)*)

Fn. gr. Nr. 303.

Grønl. Pullateriak.

Indvoldsorme.

1. Liorhynchus gracilescens Rud.

Fn. gr. Nr. 251. Ascaris tubifera.

Grønl. Urksub-kuma.

I Maven af Phoca barbata.

2. Ophiostomum dispar Rud.

♂: En. gr. Nr. 252, Ascaris bifida.

♀: Fn. gr. Nr. 250, Ascaris phocae.

Grønl. Atab-kuma, Neitsib-kuma.

Hos Phoca groenlandica og hispida, i Tarmkanalen.

3. Ascaris vermicularis Lin.

Fn. gr. Nr. 248.

Grøn. Koartak.

Hos Grønlænderne.

4. Ascaris lumbricoides Lin.

Fn. gr. Nr. 249.

Grønl. Kumarksoak.

Hos Grønlænderne.

5. Ascaris osculata Rud.

Hos Phoca groenlandica.

*) Quid Planaria operculata Fn. gr. Nr. 307?

*6. Ascarts Gasterostei Rud.

Fn. gr. Nr. 242, Gordius lacustris.

Grønl. Kakillisab-kuma.

Hos Gasterosteus aculeatus, i Tarmene.

*7. Ascaris Rajae Fabr.

Fn. gr. Nr. 253.

Grønl. Taralikkisab-kuma.

Hos Raja radiata, i Maven.

*8. Agamonema commune (Deslong.)

Fn. gr. Nr. 241; Gordius marinus.

Grønl. Kumak.

I Leveren hos flere Fisk.

*9. Nematoideum Alcae picae Rud.

Fn. gr. Nr. 257, Ascaris Alce.

Grønl. Akpab-kuma.

Hos Uria Brünnichii, i Tarmene.

*10. Dubium Gasterostei aculeati Rud.

Fn. gr. Nr. 243, Gordius globicola.

Hos Gasterosteus aculeatus hæftet i Mavens Ydervæg; sædvanlig indesluttet i en Kapsel, sjelden frie; muligviis ere dog de frie Former ikke samme Dyr som de indkapslede.

*11. Distomum seriale (Rud.)

Fn. gr. Nr. 314, Fasciola Umblae.

Grønl. Ivisarkub-kuma.

Hos Salmo alpinus i Nyrene.

Denne Indvoldsorms Forekomst i Grønland er ikke ganske sikker, Fabricius har beskrevet den i Fauna groenlandica efter Exemplarer, som han havde undersøgt i Norge, og optager den kun, fordi han meente at have seet lignende i Grønland.

12. Distomum hepaticum Lin.

Fn. gr. Nr. 312.

Grønl. Sauab-kuma.

Findes undertiden hos Faarene og er formodentlig med disse bragt over fra Danmark

*13. Echinorhynchus Pleuronectis platessoides Rud.

Fn. gr. Nr. 254. Ascaris Pleuronectis.

Grønl. Okotab-kuma.

Hos Pleuronectes platessoides, i Maven.

14. Echinorhynchus acus Rud.

Fn. gr. Nr. 256, Ascaris versipellis.

Fn. gr. Nr. 255, Ascaris gadi.

Grønl. Okab-kuma.

Hos Gadus ovak, i Maven og Tarmene.

*15. Taenia armillaris Rud.

Fn. gr. Nr. 298, Taenia Tordae.

Grønl. Apkab-kuma.

Hos Uria Brünnichii i Tarmkanalen.

*16. Taenia Alcae Fbr.

Fn. gr. Nr. 297. b.

Grønl. Akab-kuma.

Forekommer sammen med forrige Art.

*17. Tetrabotiorhynchus migratorius Dies.

Fn. gr. Nr. 313, Fasciola barbata.

Grønl. Amikorsub-Kuma.

Hos Onychotheuthis, maasfee kun dennes Spermatophorer.

18. Schistocephalus dimorphus Crpl.

Fn. gr. Nr. 300, Taenia Gasterostei.

Grønl. Kakillisab-kuma.

Hos Gasterosteus aculeatus.

19. Tetrabothrium anthocephalum (Rud.)

Fn. gr. Nr. 296 b), Taenia phocarum.

Grønl. Urksub-kuma.

Hos Phoca barbata, i Tarmene.

20. Octobothrium rostellatum Dies.

Fn. gr. Nr. 297, Taenia Erythrini.

Grønl. Sullukpaukab kuma.

Hos Sebastes norvegius i Tarmene.

*21. Botriocephalus? Gadi barbati Rud.

Fn. gr. Nr. 299, Taenia scorpii.

Grønl. Kaneisub-kuma.

I Tarmene hos Gadus ovak.

22. Botriocephalus? Salmonis Carpionis Rud.

Fn. gr. Nr. 299, Taenia scorpii.

Hos Salmo carpio.

Efterskrift.

I de ovenstaaende Fortegnelser over Grønlands Krebsdyr, Annelider og Indvoldsorme ere, som jeg haaber, alle de bestrevne eller ialfald antydede Arter optagne; men i Virkeligheden ere disse Lister langtfra at give en nogenlunde udtømmende Oversigt over denne Deel af den grønlandske Fauna, og de forskjellige herværende naturhistoriske Museer besidde endnu mange hidtil ubestrevne Arter, hvortil der her ikke kunde tages Hensyn. Hvad navnlig Indvoldsormene angaaer, da ere disse ikke bearbeidede siden Fabricius; Listen optager derfor saagodt som kun de af ham bekjendtgjorte Arter saaledes, som de af de nyere Systematikere ere blevne classificerede, hvorhos dog maa bemærkes, at næsten Halvdelen af Arterne (der her i Listen ere betegnede med en Stjerne foran Løbenummeret) kun ere utilstrækkelig kjendte, og deres Plads i Systemet derfor usikker.

Tillæg Nr. 3,

Udsigt over Grønlands Land-, Ferskvands- og Strandbreds-Arthropoder,

ved

J. C. Schiødte.

Grønland, som for største Delen ligger indenfor Polarkredsen og indtager den yderste Plads mod Øst i dette barske Jordstrøg, med sin ene Kyst er aaben mod Jishavet, mod Vest og Syd afspærret fra Amerikas Fastland ved et bredt Mellemrum af iisfyldt Hav og mod Nord flyder sammen med Nordpolens Jis, er med Hensyn til Land-Arthropodernes Udvikling stillet ugunstigere, ikke alene end enhver anden ligesaa stor Deel af det udstrakte Bælte, der mellem 70 og 60° N. B. omfatter et saa mægtigt Afsnit af Amerikas, Asiens og Europas Fastland, men ugunstigere end ethvert andet bekjendt Land af lignende Udstrækning paa Jorden. Ifølge sin Beliggenhed i et geographisk Bælte, hvor Arterne have den videste Udbredelse fra Øst til Vest og hvor Slægterne kun ere det tarveligste Udvalg af den samme Hær af Former, der vedbliver at fylde Landene hele Kloden rundt over en Strækning af næsten fire hundrede Mile længere mod Syd, kan det neppe ventes at besidde en eneste ejendommelig Art, langt mindre en eneste ejendommelig Slægt. Det kan fremdeles, ifølge sin Plads ved den yderste østlige Grændse af dette Bælte, udsat for den usvækkede Indflydelse af uhyre store, aabne, øde og kolde Landstrækninger mod Vest, kun have et meget indskrænket Antal Arter. Thi skjøndt den Kyststrimmel, til hvilken Betragtningen af Grønlands Landfauna af nokfom bekjendte Grunde maa blive indskrænket, vender ud mod en betydelig vestlig Havflade, og ved sine

sønderrevne Omrids hist og her tilbyder lune Fjorddale med frodig Plantevært, saa ere disse Fordele dog ikke større end de nødvendigt maatte være for overhovedet at betinge en ikke til ganske enkelte Arter indskrænket Fauna: og de ere i ethvert Tilfælde kun en svagere Udvikling af de samme Forhold, der længere mod Vest, i de russiske Besiddelser paa Nordamerikas Vestkyst, i Finland og paa den skandinaviske Halvø betinge en bestandigt voxende Rigdom af Former og Arter, efterhaanden som Indflydelsen af vestligt frossent Land bliver indskrænket og tilsidst ombyttet med saa gunstige Betingelser som et stort vestligt Hav, gjennemkrydset af varme Strømninger, og en heldigere Landgrændse mod Sydsiden. Den Stræben endelig, som alle Jordens Lande have til Udtynding, Tilspidsning og Udtakning mod Syd, og som paa den sydlige Halvkugle omfatter selve Verdensdelenes Fastlande, medens den paa den nordlige udpræger Kysterne i et større Antal af mindre sydvendte Takker, en Omstændighed, der i saa høj Grad begunstiger Formernes Sammenpresning sydefter i de enkelte Fauner, heller ikke den kan komme Grønland tilgode, skjøndt det selv indtager en saa anselig Plads mellem disse sydefter strævende Halvøer; thi medens alle de andre Nord for sig have en Landmasse, der i faunistisk Henseende er idetmindste ligesaa heldig stillet som Grønlands Sydvestkyst, har Grønland Nord for sig intet Andet end Polarhavets Is.

Ganske anderledes stiller Forholdet sig for Arthropod-Faunen i det dybere Hav udenfor Grønlands Kyst. Saagodt som ingen af de ovenfor fremhævede Momenter kunne herved komme i Betragtning og flere af dem faae her den omvendte Betydning. Det maa, afseet endog fra andre Omstændigheder, være indlysende, at Grønland, der med en saa betydelig Landmasse træder saa dybt og saa *isoleret* ned i det nordlige atlantiske Hav, allerede derved maa tilbyde heldige Vilkaar for Sammenhobning af saadanne nordatlantiske Krebsdyr, der forlange Vand af en vis Dybde og Nærhed af en aaben Kyst. At saadanne, navnlig af Amphipodernes Orden, ogsaa forekomme i rig Fylde i det grønlandske Kysthav, er ved Krøyer's berømte Arbejder blevet nokſom bekjendt. Et andet Spørgsmaal er det derimod, hvorvidt de mange udmærkede Krebsdyr, man nu *kun* kjender fra det grønlandske Hav, ere ejendommelige for dette. Men til dets Besvarelse savnes endnu den nødvendigste Betingelse, nemlig en ligesaa grundig Gjennemforskning af de øvrige nordiske Have som Holbøll's af de grønlandske.

Hvad der ovenfor blev bemærket om vestfra kommende Indvirkning paa den grønlandske Fauna af Land-Leddedyr er langtfra at gjælde ene om det Bælte, der ligger mellem 70 og 60° N. B. Den samme Følge af Aarsag og Virkning gjentager sig, kun, efterhaanden som man rykker længere mod Syd, med ringere Modsætning mellem Øst og Vest i Arternes Antal, i Amerika lige ned til New-York's Brede, i Asien lige ned til det midterste Højland, indtil dette mod Vest afløses af det kaspiske Hav og Middelhavets Bækken med dets østlige Indsnævringer — den vludseligst indtrædende og mest gjennemgribende Omskiftning i faunistiske Betingelser, der findes paa Jorden. For den hele her omtalte Masse af Fastland bliver det saaledes en gjennemgaaende Ejendommelighed, at Land-Arthropoderne, fra det yderste nordøstlige Hjørne, der indtages af Grønland, bestandig vore i Antal og Forskjellighed mod Vest og Sydvest, men uden at antage nogen væsentlig ny Karakteer, indtil Middelhavet skjærer sig ind og bevirker en fuldstændig Omvæltning. Saaledes stiller Forholdet sig idetmindste, naar Tingen tages i det Store, og der altsaa sees bort fra de Modifikationer i det Enkelte, som kunne bevirkes ved en Mængde lokale Aarsager, saasom Landenes Højde over Havfladen, Jordbundens mineralogiske Sammensætning, Vandmængden, Flodernes Retning, Bjergenes Højde og Strygning, Skovenes Udstrækning og mange andre Omstændigheder. Og forresten, eût on tous les talens de M. de Humboldt, il seroit impossible de faire sur la géographie des insectes ce qu'il vient d'exécuter relativement à celle des vegetaux*): en Sætning, der ikke har tabt i Gyldighed ved at være bleven fyrgetyve Aar gammel.

Det bliver saaledes kun en enkelt Ytring af langt mere omfattende Naturforhold, at Grønland af Land-Arthropoder ikke vides at besidde nogen ejendommelig Slægt og at dets Arter ere udbredte saaledes, at nogle naae ud mod Sydvest og Vest over det amerikanske Fastland til omtrent 55°, nogle videre ud over Asiens nordøstlige Hjørne, Behrings-Øerne, Kamschatka og Kurilerne indtil Egnene dybt inde i Siberien, vest for Baikal-Søen, ved Altai-Bjergenes Fod; at andre gaae lige mod Vest gjennem det nordlige Siberien til Nordkap og tildeels mere eller mindre dybt ned i Lapland eller over til Island; at andre endog radiere dybere ned i Europa, hvor

*) Latreille, Mém. de divers sujets de l'Hist. Nat. des Ins. p. 170 not.

de deels forekomme paa den danske og nordtydske Slette, deels fra det mellemste Skandinavien gjøre et Spring ud over denne og atter vise sig paa Alperne i en Højde af 2500 til 7000 Fod; og at nogle faa ikke alene trænge ned i de sydeuropæiske Halvøer, men endog naae over til Middelhavsbækkenets afrikanske Kyst. Der bliver endnu endeel Arter tilbage, hvis Udbredelse ikke nærmere er bekjendt, og som for Tiden altsaa alene kjendes fra Grønland; hvorvidt nogen af disse skulde være indskrænket til Grønland eller dog til det arktiske Amerika, derom kan der for Tiden ikke haves nogen begrundet Mening.

Jeg skal nu i systematisk Følge nærmere gjennemgaae Faunens Indhold efter den Kundskab, jeg for Tiden besidder om den, og dertil hist og her føje nogle Bemærkninger om Arternes Udbredelse og Synonymie; med Hensyn til Forekomst og Levemaade vil jeg saagodt som udelukkende været indskrænket til de Jagttagelser, Otto Fabricius har nedlagt i sin fortræffelige Bog.

Eleutherata.

Carabi. — Fire Arter, nemlig:

Nebria nivalis (Payk. Mon. Car. 52. XXXI), et enkelt Exemplar med røde Been, fundet af Holbøll. Udbredt, hist og her dog kun i en eller anden af sine talrige Varieteter med Hensyn til Farve, Størrelse og Form, saasom N. Gyllenhalii (Schønh. Syn. I. 196. 163. v.), N. hyperborea (Gyll. Ins. Sv. IV. App. 415) og N arctica (Sahlb. Ins. Fenn. 206. 1), over den største Deel af Lapland, løbende paa Alpesneen, indtil ned i det mellemste Sverrig, hvor den bliver sjelden, og til Island; Formen N. Gyllenhalii forekommer yderst almindelig, N. nivalis sjeldnere, paa Bündner, Urseler og Walliser-Alperne fra 7000′ ned til 3500′, sjeldent ned til 2500′.

Patrobus hyperboreus (Dej. Sp. Col. III. 30. 3). Jeg antager, at O. Fabricii Tenebrio fossor (Fn. grønl. 190. 139) maa henføres til denne Karab. Efter Fabricius gaaer den om Vinteren ind i de grønlandske Huse. Hans Tilsøjelse: Dicunt Groenlandi, illum aures hominum ingredi, periculosum satis, unde ejus nomen groenlandicum *(Siutisortok)*, quod significat aures frequentantem; expellitur autem oleo phocarum: er forsaavidt af Interesse, som den muligviis kan hjælpe til at afgjøre, hvorvidt min vistnok noget dristige Konjunktur holder stik. Meget almindelig under Mos og Stene. Udbredt til Island.

Bradycellus cognatus (Gyll. IV. App. 455: Harpalus cogn.; Sahlb. Ins. Fenn. 261. 81: Harpalus Deutschi). Meget almindelig. Udbredt til Danmark, hvor den af og til forekommer i temmeligt Antal, navnlig ved Kjøbenhavn (ved Kallebodstrand under Tang, i Store Mose i Dyrehaven) og i Skovmoserne i det mellemste Nørrejylland.

Bembidium Grapei (Gyll. IV. App. 403). Almindelig. I Torneaa og Umeaa Lapmarker og i Jemteland alm. ved Flodbredder.

Kun tre af Familiens Grupper ere altsaa repræsenterede i Grønland, og af dem indbefatter den ene, Trechini, der overalt udmærker sig ved Rigdom paa alpine Arter, Halvdelen af Arterne.

Dytisci. — Kun to Arter, af hvilke den ene,

en *Hydroporus*, bestemt af Zetterstedt (Ins. Lapp. 138. 17) som H. nigrita F., fra hvilken den er aldeles forskjellig, er mig bekjendt som forekommende ved Nordkap, men ikke i Danmark; den anden,

Colymbetes dolabratus (Payk. Fn. I. 204. 13: Dytiscus dolabr.; Fabr. Fn. gr. 189. 138: Dytiscus marginalis), er udbredt ned i Lapland og paa Dovre. Den er i Grønland meget almindelig. Otto Fabricius har adskillige interessante Bemærkninger om den, saasom at der bestaaer en mira antipathia mellem den og hans Oniscus pulex (som efter Krøyer Grønl. Amphip. p. 27 er Gammarus locusta Mont.), og at Grønlænderne betjene sig af denne Antipathie til at rense deres Drikkevand, naar det er blevet Opholdssted for Vandkalve, idet de da sætte Tanglopper deri, hvorved en Udryddelseskrig opstaaer. Det sees endvidere af hans Beretning, at Grønlænderne have den samme Tro om den, som Menigmand mangfoldige Steder i Europa har om de større europæiske Arter af denne Familie, og om hvilken der kan læses endeel hos Aldrovand, Mouffet og andre gamle Autores; men medens man i Europa, saavidt mig bekjendt, har indskrænket sig til at antage dem for farlige for Heste og Kvæg, have Grønlænderne, hvem disse nyttige Dyr ere nægtede, maaltet benfore deres Vandkalvs Skadelighed til deres egen Person. De antage, som Fabricius beretter, at den kan synkes med Drikkevandet, og at den da bevirker Døden, idet den bider Indvoldene itu; for at befrie sig fra den nedsluge de en overordentlig stor (permultum) Mængde Tran.

Gyrini. — Den i Grønlands ferske Vande forekommende

Gyrinus trænger til nærmere Undersøgelse og Sammenligning med

lapländske Exemplarer af G. opacus (Sahlb. Ins. Fenn. 47. 3; G. marinus Var. b. Zett. Ins. Lapp. 126. 2), med hvilken den dog sandsynligviis falder sammen som Art.

Staphylini. — Syv Arter og saaledes det største Antal, der i Grønland vides at forekomme af nogen Eleutherat-Familie; nemlig:

Quedius fulgidus (Fabr. Mant. Ins. I. 220. 14; Staphylinus groenlandicus Zett. Ins. Lapp. 61. 13); meget almindelig, men kun den ganske sorte Varietet er kommen mig for Øje. Forekommer under Stene, i hule Træer, i Kjeldere, Ruiner, Huler (jeg har samlet den i Mængde inde i Rom, i flere af de krainiske Huler og i Grotterne ved Syrakus), over hele Europa og i Nordafrika; endvidere i de amerikanske Fristater, hvor dog, modsat Forholdet i Grønland, Varieteten med røde Dækvinger synes at være overvejende eller maaskee den ene forekommende (cfr. Erichson Gen. et Sp. Staphyl. p. 527).

En mindre *Quedius*, bestemt af Zetterstedt (Ins. Lapp. 61. 16) som Staph. præcox Gyll. (II. 310. 16), der falder sammen med Staph. maurorufus Grav. (Mon. Micropt. 56. 20. Qued. maur. Er. Staph. 542. 28).

Micralymma brevilingue Schiødte (Naturhist. Tidsskr. N. R. I. 377. 2. Tab. IV. Fig. 2), fundet i stort Antal ved Fiskenæsset paa Den Kikertarsoeitsiak under Mos paa grønlandske Grave. Er nær beslægtet med den paa Kysterne af Sverrig, Norge og Skotland forekommende M. brevipenne Gyll. (II. 234. 31. Schiødte l. c. Fig. 1.).

Anthobium Sorbi Gyll. (II. 206. 8). Et enkelt Exemplar, fundet af Holboll, og som jeg i ingen Henseende kan adskille fra danske Exemplarer af den samme Art.

Endvidere tre Arter, opførte af O. Fabricius: *Staphylinus maxillosus* L. (St. balteatus Fn. grønl. 140), som angives at forekomme nu og da under Stene, men som jeg aldrig har seet fra Grønland; og to smaa Arter, *St. fuscipes* (l. c. 141) og *St. lignorum* (l. c. 142), som jeg heller ikke kjender, og om hvilke det ikke ved hans Beskrivelse kan afgjøres, til hvilken Slægt eller endog Gruppe, de maatte være at henføre, medens der dog ikke synes at være Grund til at betvivle, at de ere Staphyliner; forresten er deres Indfødsret maaskee ikke fuldkommen sikker, eftersom Fabricius kun har truffet dem i Grønlændernes Hytter, den første Art endog kun eengang, hvorimod den anden siges at være almindelig i raadne Løvstsbjælker, en Angivelse, som vel maatte kunne lede til at finde den igjen.

Byrrhi. — Den grønlandſke *Byrrhus* (Cistela stoica Fn. grønl. 131) henføres af Zetterſtedt (Ins. Lapp. 92, 3) til Var. d. af B. fasciatus F., hvilken Varietet angives at være ejendommelig for det høje Norden. O. Fabricius har ikke fundet den i det Frie, men kun i Huſe, og formoder at den er indbragt med Tørv.

Simplocaria metallica (Sturm Deutſchl. Ins. II. 111. 18. Taf. 34. Fig. B; Byrrhus picipes Gyll. I. 200. 8). Synes at være ſjelden i Grønland. Udbredt i Lapland og forekommer desuden i Steiermark.

Curculiones. — Fire Arter.

Rhytidosomus scobina: nigropiceus unicolor, antennis pedibusque rufis, elytris callo humerali protuberante, interstitiis sulcorum dorsalium angustis, acute elevatis, imbricato-dentatis, lateralium latis, convexiusculis, sublævibus, singulis serie punctorum simplici impressis. Long. $^3/_4$ lin.

Denne mærkelige Art, ſom jeg kun kjender af et eneſte, af Holbøll fundet Exemplar (nu i det Kongl. naturh. Muſeums Samling), ſtaaer nær nok ved Rh. globulus Herbst, fra hvilken den dog let adſkilles ved ſin ringere Størrelſe og de øvrige til Diagnoſen anvendte Kjendetegn. Af Slægten kjendes forøvrigt kun den nysnævnte, over en ſtor Deel af Europa udbredte Art, der ogſaa, men kun ſjeldent, forekommer i Danmark.

En *Phytonomus*, af Zetterſtedt beſtemt ſom Ph. elongatus (Gyll. III. 99. 31; Curculio elongatus Payk. Mon. Curc. 48. 45), der ikke er bekjendt ſom nogen højnordiſk Art og ikke engang forekommer i Lapland; jeg maa imidlertid forſaavidt ſlutte mig til denne Beſtemmelſe, ſom jeg ikke kan udfinde noget Punkt i Gyllenhal's Beſkrivelſe, der ikke fuldkomment paſſer paa de grønlandſke Exemplarer.

To Otiorhynchus-Arter, der begge forekomme i Mængde, nemlig

O. maurus Gyll. (III. 293. 24; Curculio nodosus Fabr. Fn. Grønl. 136; hab. in plantis montanis et in gramine, men ikke Curc. nod. Müll. Fn. Friedr.), der er almindelig i Kurland, Lapland, dybt ned i Sverrig og paa Island; og

O. arcticus O. Fabr. (Fn. gr. 137; O. lævigatus Gyll. 292. 23; O. monticola Schønh. Curc. II. 603. 91), der har en lignende Udbredelſe og tillige forekommer i Pyrenæerne.

Coccinellæ. — Den almindelige grønlandſke *Coccinella* (C. trifasciata Fn. Grønl. 133) er *C. transverso-guttata* Faldermann (Illustrationes Insector. ab ill. Bungio in China boreali, Mongolia et Mont. altaicis collector. i

Mém. de l'Acad. Impér. des Sc. de St. Petersb. Sav. étrangers T. II. 454. 97; Cocc. 5-notata Kirby Fauna boreali-amer. 230. 313. C. 5; Cocc. ephippiata Zett. Ins. Lapp. 235. 9), der er udbredt ned i Canada og i Asien over Kurilerne og gjennem Siberien til Irkutsk, men ikke vides at forekomme i Europa.

Til disse 21 Arter, af hvilke kun 18 ere mig bekjendte efter Autopsie (nemlig med Fradrag af de 3 efter Fn. grønl. opførte Staphyliner), kommer endnu een, som rimeligviis virkelig har hjemme i Grønland, da den angives at forekomme i det Frie (maaskee dog kun i Nærheden af Huse?), nemlig *Silpha pedicularia* (Fn. grønl. 122, som dog ikke lader sig udfinde eller endog blot med Rimelighed gjætte paa efter Fabricii Beskrivelse. Endvidere opfører Fabricius to, for Tiden ubestemmelige, *Halticæ* (Fn. grønl. 134 og 135), af hvilke den ene angives at være funden paa Væggene af en grønlandsk Hytte, den anden paa Kaal i hans Have ved Frederikshaab; begge turde let være indførte fra Danmark, idetmindste den sidste. Endelig har jeg seet nogle Arter nedsendte fra Grønland, som deels med Rimelighed, deels med Sikkerhed kunne ansees som indførte; nemlig *Lathridius minutus* L., der let kan være bragt derop fra Danmark, og *Tomicus chalcographus* L., der, ligesom *Callidium fuscum* F., i ethvert Tilfælde maa være indført med Tømmer af Naaletræ, om end neppe fra Danmark.

Ulonata.

Af Ulonaternes Orden opfører Fabricius to Arter, af hvilke den ene, hans *Termes divinatorium* (Fn. grønl. 181), som han ogsaa formoder, uden Tvivl er indbragt fra Danmark. Ved den anden, *Libellula virgo* (l. c. 152, som han angiver at have seet en eneste Gang, altsaa, da han ikke nævner at have fanget den, vel kun flyvende og i nogen Afstand, er der al Sandsynlighed for, at han er bleven skuffet paa en eller anden Maade. At han anfører et særeget grønlandsk Navn for den, kunde ved første Øjekast synes at tale for hans Angivelse, men taber al Betydning, naar man bemærker, at det samme grønlandske Ord *(Tuktursak)* senere hen (p. 200) meddeles som Navnet paa en Tipula. Der er, ikke at tale om andre Grunde imod en Odonats, om end kun en Agrions, Forekomst i Grønland, kun ringe Rimelighed for, at et saa iøjnefaldende Insekt senere bestandigt skulde være blevet overseet, og flere Samlere, navnlig Vahl og

Holbøll, der begge meget godt kjendte de mere fremragende grønlandske Insekter af Udseende, have forsikkret mig om, at de aldrig havde seet nogen Libelle i Grønland. Den eneste sikkre grønlandske Ulonat bliver saaledes

Ephemera culiciformis Linn. (Fn. Sv. 1475), der synes at være almindelig nok, skjønbt den ikke opføres af O. Fabricius.

Synistata.

En lille Hemerobius-Art, nemlig *H. obscurus* Zett. (Ins. Lapp. 1049. 7) synes ikke at være sjelden; det Samme gjælder om to Phryganeer, nemlig

Phryganea grisea Linn. (Fn. Sv. 1484), der ogsaa forekommer i Lapland og forresten er almindelig over en stor Deel af Europa; hvorimod den anden Art,

Phryganea interrogationis Zett. (Ins. Lapp. 1063. 12), ligesom den nylig nævnte Hemerobius, alene kjendes fra Grønland.

Om den af O. Fabricius opførte *Phryganea rhombica* (153) falder sammen med nogen af disse Arter, eller om den virkelig skjuler den ægte Linneiske Art, der blandt andre Steder ogsaa i Lapland er høist almindelig, lader sig neppe bestemme ved hans Angivelser.

Han omtaler ligeledes en Phryganeelarve, som han fandt overvintrende under Isen, og om hvis Udvikling han opstiller nogle Formodninger. Efterat have angivet, at Phryganee-Larven om Sommeren forlader sit Rør og udvikler sig i en ganske ny Skikkelse, under hvilken den bliver et livligt, glubsk og hurtigt svømmende Dyr, kommer han paa et rigtigere Spor i sin strax efter (p. 197) yttrede Tvivl, om den Skabning, Grønlændernes Pamiortok, han har for Øje, dog ikke snarere kunde være en Slags „pupa semicompleta“ til et ganske andet Dyr, hvorved han nærmest tænker paa en Ephemera; den er nemlig, som det fremgaaer af hans meget gode Beskrivelse, ingen anden end Larven til hans Minguk eller Colymbetes dolabratus. Ved denne Lejlighed faaer man forøvrigt endnu den Oplysning, at Phryganea- og Colymbetes-Larven udgjøre Bækørredens (? Salmo rivalis Fn. grønl. 127) fornemste Næring; p. 177 siges endog, at han aldrig har fundet nogen anden Føde end Insekter i dene Fisls Mave, en Omstændighed, som upaatvivleligt, i Forbindelse med hvad han ellers anfører som Ejendommeligt ved dens Levemaade, maatte kunne være til Hjælp ved Bestemmelsen af denne Laxeart.

Piezata.

Med Undtagelse af en lille, ogsaa nordeuropæist, Art af Tenthredernes Familie,

Nematus ventralis Dahlb. (Consp. Tenthr. 9. 91), og to anselige, vidt udbredte arktiske Humler,

Bombus hyperboreus Schønh. (Vetensk. Akad. Handl. 1809. I. 57. Tab. 3. Fig. 2. (Fem.); Apis alpina Fabr. Fn. grønl. 155; Bomb. arcticus Kirby Suppl. to the App. of Capt. Parry's Voy. CCXVI (Fem.), og

Bombus balteatus Dahlb. (Bombi Scand. 36. 8. (Fem.); Bomb. Kirbiellus Curtis App. to the Narr. of a sec. Voy. &c. by Sir John Ross LXII. (Mas; an etiam Fem.?); Bomb. arcticus Kirby l. c. (Mas), bestaae de grønlandske Piezater, som ere komne mig for Øje, alene i Parasiter, med Hensyn til hvilke det, i Betragtning af det lidet kritiske Standpunkt, Bearbejdelsen af de talløse parasitiske Piezater endnu i det Hele indtager i Videnskaben, vil være en meget vanskelig Opgave at bestemme, hvorvidt de falde sammen med europæiske Arter eller ikke. Paa Grund af den yderst knappe Tid, der er mig indrømmet til nærværende Artikel, maa jeg indskrænke mig til at opregne disse Dyr summarisk, dog med exakt Angivelse af Slægterne.

De Sendinger, jeg har seet, indeholde af Chalcidernes Familie en Pteromalus; af Brakonernes en *Aphidius*, en *Rogas*, en *Alysia*, en *Perilitus* og to *Microgaster*-Arter; af Ichneumonernes en *Bassus*, en *Pimpla* (der i høj Grad ligner P. examinator Grav., men dog er forskjellig fra denne), en *Banchus*, tre *Campoplex*-Arter, en lille *Therion*, en *Atractodes*, en *Stilpnus*, en *Hemiteles*, to *Phygadeuon*-Arter, to *Ichneumon*-Arter, den ene *I. Lariæ* Curtis (App. &c. to the sec. Voyage &c. by Sir John Ross p. LXI. 2. Pl. A. Fig 1., der fra den røde Farve, med hvilken den her er fremstillet, varierer til næsten ganske sort) og to anselige *Cryptus*-Arter, der udmærke sig ved at staae lignende europæiske Arter yderst nær i Hunkjønnet, hvorimod deres Hanner fjerne sig i væsentlige Henseender fra de tilsvarende europæiske Arters Hanner. Jeg meddeler her de Beskrivelser af disse to Crypter, jeg i mange Aar har havt liggende mellem andre Optegnelser til den grønlandske Fauna.

Cryptus arcticus: niger, femoribus, tibiis tarsisque rufis, alis nigricantibus, abdomine rufo, petiolo nigro, abdomine *maris* lineari convexo.

Hunnen ligner baade i Størrelse, Form og Tegning den genuine

Cryptus obscurus Gravenh. (Ichn. II. 548, 91), hvorimod Hannen fjerner sig meget fra den nævnte Arts Han, der ikke er den af Gravenhorst beskrevne, men derimod Cryptus albatorius Vill. (Grav. Ichn. II. 536, 82). Under Navn af Cr. obscurus ere imidlertid flere Arter sammenblandede af Gravenhorst; en af dem har til Han Cr. leucostictus Grav. (Ichn. 538, 83).

Fem. — Long. 3½—6 lin. — Caput transversum facie triangulari, dense nigropubescens, crebro minuteque punctatum. Vertex brevis, longitudine plus duplo latior, utrinque æqualiter valde declivis. Frons profunde excavata, striga media longitudinali subtili impressa. Genæ latitudine oculorum, verticem versus paullo angustiores, transversim modice convexæ, postice parum convergentes. Hypostoma altitudine frontis, subconvexum, parte media ad longitudinem subelevata, striga parum distincta utrinque inclusa. Clypeus convexus, longitudine duplo latior, truncatus: anguli subrotundati; margo omnis depressus, lævis.

Antennæ paullo supra angulum inferiorem oculorum insertæ, thoracem abdomenque longitudine æquantes, setaceæ, gracillimæ, brevissime pubescentes, 40-articulatæ. Scapus ovatus, apicem versus sensim angustior, oblique truncatus. Articulus flagelli basalis triplo longior scapo eoque triplo gracilior, cylindricus; reliqui articuli longitudine sensim descrescunt.

Thorax capite multo latior, creberrime punctatus, pube nigra erecta densa obsitus. Scutum mesothoracis convexum, latitudine longius, distincte trilobum; apex modice declivis, subacute rotundatus; fovea antescutellaris profunda. Scutellum triangulare, elevatum, apice rotundatum. Epimera metathoracica a segmento mediali distincta.

Segmentum mediale alarum anticarum insertioni nonnihil humilius, quadratum, posterius paullo angustius, quadripartitum. Pars antica superior, horizontalis, transversim convexa, clathrosa, areis sex: area prima anterior, transverso-linearis, secunda posterior, media, longitudine triplo latior, subarcuata, ceteræ quattuor minores, trapezoideæ, ad latera areæ secundæ utrinque sitæ. Partes laterales perpendiculares, inter partem anticam et epimera sitæ, his dimidio angustiores, biareolatæ: area anterior minor, subquadrata, area posterior major, rectangula. Pars posterior maxima, subconcava, valde declivis, quinqueangularis, areis nullis: margo ejus anterior superior rectus; margines laterales anteriores paullo introrsum arcuati, marginem anteriorem longitudine æquantes; margines late-

rales posteriores recti, margine anteriori dimidio longiores, insertionem abdominis versus paullo convergentes, angulum acutum, tuberculiformem, cum marginibus lateralibus anterioribus efformantes.

Spiracula gastrothoracica sat magna, ovalia, subperpendicularia, apice inferiori posterius paullo vergentia, in area antica partis lateralis segmenti medialis sita; peritrema angustum, læve.

Alæ sat amplæ, nigricanti-fuscescentes, squamulis nigris, stigmate venisque omnibus fusconigris; areola cubitalis intermedia quinqueangularis, satis parva, vena anteriori brevissima Vena infero-exterior areolæ cubitalis interioris subangulata, rami dividentis vestigio.

Pedes elongati, graciles, rufofulvi, coxis, trochanteribus condylisque nigris, his apice badiis. Condyli breves, annuliformes, sntura recta, transversa, a trochanteribus separati. Femora postica intermediis tertia parte longiora, cylindrica Tibiæ parce subtiliter spinulosæ.

Abdomen, petiolo haud computato, capitis thoracisque longitudine, scutum mesothoracicum æquans latitudine, ellipticum, dorso valde convexum, subtilissime reticulosum, totum saturate fulvo-rufum, rarius subcastaneum, petiolo tantum nigro Segmentum primum longitudine segmenti medialis; petiolus femoribus posticis nonnihil latior, planus, apicem versus dilatatus, subrecte ascendens; pars antica (Gravenh.) triangularis aut subquadrata, latitudine segmenti medialis, petiolo duplo latior, carinis duabus dorsalibus obsoletis: tubercula lateralia spiraculifera, angulum anticum partis anticæ efformantia, anguliformia aut obsoleta, spiraculo parvo, rotundato. Segmentum secundum omnium maximum, segmento tertio quartam partem longius; segmenta sequentia sensim magnitudine decrescentia, sextum, septimum et octavum in ventrem conniventia. Venter abdominis concavus, segmentis 1—6 medio carinatis.

Terebra thorace paullo longior, compressa, rufa; apex a latere visus lanceolatus; vaginæ angustæ, nigræ.

Mas. — Long. 3 1/3—5 1/2 lin. — Antennæ capitis thoracisque longitudine, crassæ, setaceæ, rectæ, scapo breviore et multo crassiore quam in femina; articulus primus flagelli vix dimidio longior scapo; articuli tres sequentes inter se æquales, ceteri sensim magnitudine decrescentes.

Abdomen, petiolo haud computato, capite thoraceque paullo longius, lineare, convexum, segmento mediali nonnihil angustius Petiolus linearis, posterius vix dilatatus; pars antica petiolo vix dimidio latior, ob-

longo-quadrata, tuberculis lateralibus acute prominentibus. Segmentum secundum longitudine segmenti primi ejusque parte antica fere dimidio latius, oblongo-quadratum, lateribus obsolete rotundatum, apicem versus sensim paullo latius; segmentum tertium quartumque æquilata, nonnihil angustiora segmento secundo, oblongo-quadrata, lateribus rectis; segmenta reliqua magnitudine sensim decrescentia. Venter concavus, segmentis 1—6 medio carinatis.

Color pedum et abdominis dilutior magisque fulvescens.

Cryptus Fabricii: niger, abdomine coeruleo, femoribus tibiis tarsisque rufis, alis fumato-hyalinis; *mas* mandibularum macula orbitisque oculorum facialibus flavis, abdomine lineari convexo.

Ichneumon moderator Fabr. Fn. grønl. 198. 154.

Hunnen ligner ſtuffende Cr. tarsoleucus Grav. (Ichn. II. 447. 19), hvorimod Hannen meget fjerner ſig fra denne Arts Han ved ſine tykkere og kortere Antenner, ſin tykke Thorax og ſin langt kortere og bredere, foreſter ikke afſmalnede Bagkrop.

Structura partium speciei antecedenti affinis, sed abdomen in utroque sexu longius.

Fem. — Long. 6—7 lin. — Caput et antennæ ut in Cr. arctico conformata, pubescentia tamen brevior, grisescens, hypostoma magis elevatum, infra antennas subtuberculatum, et anguli clypei recti.

Thorax capite parum latior, crebro punctatus; pubescentia parca, grisescens. Scutum mesothoracicum modice convexum, latitudine parum longius, distincte trilobum, anterius valde declive: apex fere perpendicularis, acute rotundatus, transversim obsolete impressus; fovea antescutellaris minus profunda quam in Cr. arctico. Epimera metathoracica distincta.

Segmentum mediale alarum anticarum insertioni minime humilius, quadratum, lateribus posterius nonnihil convergentibus, quadripartitum. Pars antica superior, subhorizontalis, postice nonnihil declivis, transversim parum convexa, clathrosa, areis quattuor: prima anterior, media, transverso-linearis, latitudine triplo brevior; secunda media, posterior, sexangularis, transversa, longitudine duplo latior; tertia quartaque maximæ, trapezoideæ, latera arearum duarum mediarum occupantes, posterius acuminatæ, spina acuta trigona terminatæ. Partes laterales ut in Cr. arctico conformatæ, area anterior tamen major magisque quadrata. Pars posterior

maxima, subconcava, valde declivis, quinqueangularis, areis nullis: margo anterior rectus aut arcuatus; margines laterales anteriores introrsum subarcuati, posteriores ejusdem longitudinis, insertionem abdominis versus valde convergentes, tuberculum acutum, spiniforme, trigonum cum marginibus lateralibus anterioribus apiceque areolarum lateralium partis anticæ efformantes.

Spiracula gastrothoracica sat magna, oblongo-ovalia, subperpendicularia, in area antica partis lateralis segmenti medialis oblique sita; peritrema latum, planiusculum, læve.

Alæ sat amplæ, fusco-hyalinæ, irideæ, squamulis nigris, stigmate venisque omnibus fusconigris; areola cubitalis intermedia quinqueangularis, regularis, magnitudine media. Vena infero-exterior areolæ cubitalis interioris arcuata, vestigio rami dividentis.

Pedes quoad structuram omnino ut in Cr. arctico descripti, saturate rufi, coxis et trochanteribus nigris, condylis castaneis.

Abdomen thorace fere duplo longius, elongato-ellipsoideum, latitudine mesothoracis, dorso valde convexum, subtiliter reticulosum, glaberrimum, totum obscure cyaneum, nitidum. Segmentum primum nonnihil longius segmento mediali; petiolus linearis, femoribus posticis angustior, a latere visus parum arcuatus, planus, lævis, apicem versus sensim dilatatus; pars antica triangularis, segmento mediali tertia parte angustior, longitudine petioli sed triplo latior illo, carinis duabus dorsalibus obsoletis: tubercula lateralia spiraculifera, angulos anteriores partis anticæ efformantia, anguliformia, obtusa, spiraculo minuto, rotundato, peritremate angusto, elevato. Segmentum secundum tertiumque æquilata, sextum, septimum et octavum ventre conniventia. Venter concavus, segmentis 1—5 medio carinatis.

Terebra segmenta abdominis 2—8 longitudine æquans, compressa, rufa; apex a latere visus lanceolatus, margine inferiori subtiliter serrato; vaginæ latiusculæ, nigræ.

Mas. — Long. 6—7 lin. — Caput macula media mandibularum, orbitis facialibus totis et punctis duobus ad marginem oculorum interiorem flavis. Antennæ ut in mare speciei antecedentis conformatæ.

Areæ laterales partis anticæ segmenti medialis linea transversa elevata divisæ; tubercula breviora.

Pedes femoribus, tibiis tarsisque rufo-fulvis.

Abdomen lineare, convexum, segmento mediali tertiam partem angustius. Pars antica segmenti primi segmento mediali triplo angustior, petiolo paullo brevior et vix dimidio angustior. Segmentum secundum, tertium quartumque ejusdem latitudinis, secundum quarta parte longius primo.

Glossata.

Af de talrige højnordiske Sommerfugle besidder Grønland ikke faa og deriblandt flere, som endnu ikke ere iagttagne længere mod Vest. De grønlandske Arter ere deels beskrevne af O. Fabricius i Fauna grønlandica, deels af Prof. Zetterstedt i hans Insecta Lapponica, deels af Lefebvre i en Afhandling i Annal. de la Soc. Entomol. de France (Tom. V. 1836. p. 389: Description de quelques Lépidoptères nocturnes hyperboréens), deels af Curtis i Tillægget til Ross's anden Rejse; nogle af de nedenfor opførte Arter ere benævnte af Dr Staudinger, en kyndig tydsk Lepidopterist, der i afvigte Sommer gjorde en Ekkursion til Island, og hvem det ifølge hans Ønske blev overdraget at beskrive de i de kjøbenhavnske Samlinger indeholdte nye grønlandske Arter til det Arbejde, han agter at udgive over de højnordiske Glossater. Det turde dog let være, at den med Benyttelse af disse Kilder nedenfor meddeelte Liste, skjønbt den vistnok ikke optæller alle de Arter, der findes, og maaskee heller ikke alle dem, der allerede ere fundne i Grønland, dog er falden noget rigeligere ud i numerisk Henseende end den burde være det i Forhold til hvad der af distinkte Arter virkelig har foreligget Beskriverne.

Af Papilionernes Familie fire Arter, nemlig

Argynnis Chariclea Herbst Pap. 10. 125. 47. Taf. 272. Fig. 5. 6; Papilio Tullia Fabr. Faun. grønl. 143; Arg. arctica Zett. Ins. Lapp. 899. 18). Efter Fabricius sjelden, i Bunden af Fjorddalene ved Randen af Bræerne. I Lapland meget sjelden.

Chionobas Balder Boisd. (Icon. Lep. 19. 189. 4. Tab. 39. Fig. 1. 2. 3);

Chionobas Bore Hübn. (Pap. Tab. 29. Fig. 134—136); begge udbredte gjennem Siberien til Lapland og Nordkap og den første tillige efter Boisduval's Angivelse til Island.

Colias Boothii Curtis (App. &c. p. LXV. 10. Pl. A. Fig. 3. 4. 5 og dens Varietet LXVI. II. Pl. A. Fig. 6 som C. Chione; C. Hecla

Lefeb. Ann. Soc. Ent. Fr. V. 384. pl. IX Fig. 3. 4, hvor den urigtig angives som stammende fra Island). Efter James C. Ross især truffen paa Blomsten af Oxytropis campestris og O. arctica. Skjøndt den i Grønland, at dømme efter de mange nedsendte Exemplarer, ikke kan være sjelden, og ved sin Størrelse og skjønne svovlgule Farve maa udgjøre en af den grønlandske Insektverdens mest iøjnefaldende Skikkelser, er den dog ikke opført af Fabricius.

Noktuernes Familie er rigelig repræsenteret, tildeels i ret anselige Arter. Hvorvidt den Larve, Fabricius (p. 193) fortæller om, og som i Aaret 1770 fortærede alt Græsset ved Angmakswik, tilhører, som han formoder, Charæas graminis L., eller nogen af de nedenfor opførte Arter, vil ikke let kunne afgjøres uden i Grønland selv.

Agrotis quadrangula Zett. (Ins. Lapp. 935. 4); — *A. rava* Herr. Schäff. Staudinger; — *A. islandica* Stdgr. — og A. *Drewsenii* Stdgr.

Noctua Westermanni Stdgr.

Hadena exulis Lefeb. (l. c. 392. Pl. X. Fig. 2, Labrador, og dens Hun: H. gelata Lefeb. l. c. 393. Fig. 3; H. marmorata Zett. Ins. Lapp. 937. 2, Lapl.); — *H. Sommeri* Lefeb. (l. c. 391. Fig. 1); — *H. groenlandica* Zett. (Ins. Lapp. 939. 9) — og *H. picticollis* Zett. (l. c. 939. 8).

Aplecta occulta Rossi Var. implicata (Hadena) Lefeb. (l. c. 394. Pl. X. Fig. 5).

Plusia gamma L. (Fn. Sv. 1171); — *Pl. interrogationis* L. (Fn. Sv. 1172); — *Pl. parilis* Hübn. (Noct. Tab. 90. Fig. 422) — og Pl. *diasema* Dalm. (Boisd. Ind. 93; Zett. l. c. 948. 6); de to første Arter almindelige, de to sidste meget sjeldne.

Anarta algida Lefeb. (l. c. 395. Fig. 5), rimeligviis Fabricii Phalæna Myrtilli Fn. gr. 147, og en af de i størst Mængde forekommende Arter; — *A. amissa* Lefeb. (l. c. 397. Fig. 6. 7.), ligeledes høist almindelig; — *A. leucocycla* Stdgr. — og *A. vidua* Hübn. var lapponica Thunb. (Diss. Ins. Sv. 2. 42).

Af Phalænernes Familie:

Phæsyle polaria Boisd. Duponch. Var. Brullei Lefeb. (l. c. 399. Fig. 8); — *Cidaria brumata* Linn. (Fn. Sv. 1293).

Af Pyralidernes:

Botys hybridalis Hübn. (Pyral. Tab. 17. Fig. 114; Zett. l. c. 971. 2).

Af Tortrices:

Teras indecorana Zett. (l. c. 989. 3).

Af Tineernes:

Eudorea centuriella Schifferm. Syst. Verz. (E. borealis Lefeb. l. c. 400. Fig. 9); — *Pempelia carbonariella* Fischer v. Roeslerst. (Abb. 30); — og *Plutella senilella* Zett. (l. c. 1001. 2).

Om nogle af de i Fauna grønl. under Nr. 145—151 opførte og rimeligviis alle urigtigt bestemte Phalæner ved Hjælp af Fabricii Angivelser ville kunne henføres med nogen Sikkerhed til nogen af de ovennævnte Arter, synes mig meget tvivlsomt; kun om hans Ph. Myrtilli antager jeg det for højst sandsynligt, at min Tydning af den som Anarta algida Lefeb. kunde være at fastholde.

Antliata.

De i Grønland fundne Antliater ere ligesom Insekterne af de fleste andre Ordener i sin Tid blevne meddeelte til Prof. Zetterstedt og optagne i Ins. Lapp. En endnu fuldstændigere og med Hensyn til Behandlingen endeel grundigere Fortegnelse er meddeelt af Etatsr. Stæger i Naturhistorisk Tidsskrift, anden Række, 1. B. S. 346—369. Ingen af disse Forfattere har taget noget Hensyn til Fauna grønlandica, hvor nitten Antliater ere opførte og flere nye Arter ere opstillede, eller til Curtis's Beskrivelser og fortrinlige Afbildninger i Tillægget til Ross's anden Rejse. Den nedenfor meddeelte Fortegnelse er udkastet efter Stæger's Afhandling, kun med et Par Forandringer i Nomenklaturen; ved en nærmere Undersøgelse, end jeg for Øjeblikket kan faae Tid til, ville vistnok endnu et Par andre af Fabricii Benævnelser kunne gjøres gjældende.

Den grønlandske Myg, Fabricii Culex pipiens (171), henføres, maaskee nærmest paa Grund af Fabricii Bemærkning p. 210, af Curtis (App. &c. to. the sec. V. &c. LXXVI 26) til Culex caspius Pallas (Reise durch verschied. Prov. des Russ. Reichs I. 475. 78. d., hvor den fremstilles altfor ufuldstændigt til at en Sammenligning kunde foretages), og beskrives af Zetterstedt (Ins. Lapp. 807. 6) som *C. nigripes*. Hvad Fabricius beretter om dens massevise Forekomst og smertefulde Stik er i Overensstemmelse med hvad der i saa mange Rejsebeskrivelser fortælles om de højnordiske Egnes Myggeplage. Min afdøde Kollega, Dr. Pingel, har fortalt mig, at han paa sine Toure i Grønland oftere har seet Roersterne i hans

Baad saaledes tilrebte under Roeningen, at deres Ansigter overalt vare bedækkede med Blodstriber. I Tillægget til Ross's anden Rejse meddeler James C. Ross, at Myggene den 22de Juli i den varme Sommer 1830 bleve saa besværlige ombord paa Skibet, at de forhindrede Folkene fra at arbejde (so extremely troublesome, as to prevent the necessary duties of the ship). Han lægger til, at den viste sig i formelige Skyer (in perfect clouds over the marshes), og at dens Larve, hvad ogsaa Fabricius tidligere havde anført, udgjør et væsentligt Næringsmiddel for Ørreden (?the trout that inhabit the lakes.)

Chironomus polaris Kirby (Suppl. to the App. of Capt. Parry's Voy. CCXVIII; Curtis App. &c. LXXVII. 27. Pl. A. Fig. 14 og sagtens ogsaa Ch. borealis l. c. 28; Ch. hyperboreus Stæg. l. c. 349. 2); — *Ch. turpis* Zett. (l. c. 811. 8?; Stæg. l. c. 350. 3); — *Ch. frigidus* Zett. (812. 14; Stæg. 351. 4); — *Ch. variabilis* Stæg. (l. c. II. 571. 44. og l. c. 351. 5); — *Ch. basalis* Stæg. (351. 6); — *Ch. byssinus* Meig. (I. 46. 56; Stæg. 352. 7); — *Ch. aterrimus* Meig. (I. 47. 59; Stæg. 353. 8); — *Ch. picipes* Meig. (I. 52. 74; Stæg. 353. 9).

Diamesa Waltlii Meig. (Stæg. 353. 10).

Tanypus crassinervis Zett. (817. ?; Stæg. 354. 11); — *T. pictipennis* Zett. (818. 5; Stæg. 354. 12); — *T. tibialis* Stæg. (354. 13).

Ceratopogon sordidellus Zett. (820. 6. Stæg. 355. 14; Culex pulicans (Trykfejl for pulicaris) Fabr. Fn. grønl. 211. 173.) Efter Fabricii Beretning ligesaa besværlig som den grønlandske Simulia.

Tipula arctica Curtis (l. c. LXXVIII. 29. Pl. A. Fig. 15; T. rivosa Fabr. Fn. grønl. 156; T. nodulicornis Zett. l. c. 841. 8; Stæg. l. c. 355. 15.)

Fabricius siger, at den er hyppig om Sommeren i Græsset ved Randen af Bække; James C. Ross beretter derimod i Rejsebeskrivelsen (l. c.), at den viste sig i ligesaa stor Mængde som Myggen, og at dens Larve udgjør en væsentlig Deel af forskjellige Fugles Næring. I hans Fortegnelse over de paa Rejsen samlede Fugle anføres som saadanne (p. XXX) Charadrius semipalmatus (hiaticula) og pluvialis; ogsaa en Maage (gull p. LXXVIII), der blev aabnet efterat være seet ædende i Sumpene, havde en Mængde Larver i Maven.

Erioptera fascipennis Zett. (831. 9; Stæg. 355. 16.)

Trichocera maculipennis (Meig. I. 214. 4? Zett. 853. 4; Stæg. 356. 17; Tipula regelationis Fabr. Fn. grønl. 202. 157.)

Boletina grønlandica Stæg. (356. 18.)

Sciara iridipennis Zett. (827. 9; Stæg. 357. 19); — *Sc. flavipes* Panz. (Fn. Germ. CIII. 15; Meig. I. 283. 17; Stæg. 357. 20).

Simulia vittata Zett. (803. 3; Stæg 357. 21; Culex reptans Fabr Fn. grønl. 210 172). — Efter Fabricii Angivelſe viſer den ſig i Auguſt ſammen med den grønlandſke Culex og er yderſt beſværlig (maxime infestans) om Aftenen.

Rhamphomyia nigrita Zett. Ins. Lapp. 567. Obs.; Dipt. Scand. I. 414. Obs. 1; Stæg. 357. 22; Empis borealis Fabr. Fn. grønl. 211 174.)

Dolichopus grønlandicus Zett. (Dipt. Scand. II. 528; Stæg. 358. 23; Dolichopus tibialis Var. b. Zett. Ins. Lapp. 711.)

Helophilus grønlandicus Fabr. (Tabanus Fn. grønl. 208. 170; Helophilus bilineatus Curt. l. c LXXVIII. 30; Helophilus arcticus Zett. Ins. Lapp 295. 2; Dipt. Scand. II. 678. 2; Stæg. 359 24); — *H. borealis* Stæg. (359. 25.)

Syrphus topiarius Meig. (III. 305. 47; Stæg. 360. 26; Scæva topiaria Zett. Ins. Lapp. 599 4. Dipt. Scand. II. 723. 26); — *S. tarsatus* Zett. (Scæva lunulata Ins. Lapp. 600 7. Obs.; Scæva tarsata Dipt Scand. II. 730. 33; Syrphus tarsatus Stæg. 360. 27); — *S. lapponicus* (Scæva lapponica Zett. Ins. Lapp. 598. 2? Dipt. Scand. II. 701. 3?; Syrphus lapp. Stæg. 360 28.); — *S. ambiguus* (Scæva Zett. Ins. Lapp. 608 38?; Dipt. Scand. II. 757. 60?; Syrphus ambiguus Zett. var.? Stæg. 361. 29.); — *S. hyperboreus* Stæg. (362. 30).

Sphærophoria strigata Stæg. (362. 31.)

Sarcophaga mortuorum Linn. (Fn. Sv. 1830; Volucella mort. Fabr. Fn. grønl. 206. 166; Stæg. 363. 32.) Efter Fabricius ſlokkeviis tilligemed den følgende Art paa det Sælhundekjød, Grønlænderne udbrede til Tørring paa Klipperne, og derved temmelig ſkadelig.

Musca erythrocephala Meig. (V. 62. 22; Stæg. 363. 33; Volucella vomitoria Fabr. Fn. grønl. 207. 167?); — *M. grønlandica* Zett. (Ins. Lapp. 657. 16; Stæg. 363. 34; Volucella cæsar Fabr. Fn. grønl. 207. 168?)

Anthomyia dentipes F. (Syst. Antliat. 303. 95; Meig. V. 144. 105; Stæg. 363. 35.); — *A. irritans* Fall. (Musc. 62. 58; Meig. V. 134. 91;

Stæg. 363. 36); — *A. frontata* Zett. (Ins. Lapp. 669. 35; Stæg. 363. 37); — *A. trigonifera* Zett. (Ins. Lapp. 669. 35; Stæg. 364. 38); — *A. arctica* Zett. (Ins. Lapp. 669. 34; Stæg. 364. 39); — *A. triangulifera* Zett. (l. c. 680. 83; Stæg. 364. 40); — *A. scatophagina* (Zett. l. c. 677. 69?; Stæg. 365. 41); — *A. striolata* Fall. (Musc. 71. 77. Meig. V. 173. 156; Zett. Ins. Lapp. 684. 103; Stæg. 365. 42); — *A. ruficeps* Meig. (V. 177. 62?; Stæg. 366. 43); — *A. ciliata* F. (Ent. Syst. IV. 333. 87; Meig. V. 159. 134; Musca spinipes Fall. Musc. 61. 55; Stæg. 366. 44).

Scatophaga squalida Meig. (V. 252. 10; Stæg. 366. 45); — *S. litorea* Fall. (Scatom. 4. 4; Meig. V. 254. 15; Stæg. 366. 46); — *S. fucorum* Fall. (Scatom. 5. 5; Meig. V. 253. 14; Stæg 366. 47). — Hvorledes de i Fn. grønl. 161—163 opførte Arter forholde sig til disse, vil være nærmere at bestemme; skulde den som ny beskrevne Musca cloacaris kunne tydes paa nogen af dem (maaskee som S. litorea?), saa vilde Fabricii Benævnelse være at optage. Endvidere vil være at sammenligne A. apicalis Curt. l. c. LXXX. 33.

Cordylura hæmorrhoidalis Meig. (V. 237. 17; Zett. Ins. Lapp. 731. 27; Stæg 366. 48).

Helomyza tibialis Zett. (Ins. Lapp. 767. 12; Stæg. 366. 49); — *H. geniculata* Zett. (l. c. 767. 13; Stæg. 366. 50).

Piophila casei Linn. (Fn. Sv. 1850; Meig. V. 395. 1; Stæg. 368. 51); — *P. pilosa* Stæg. (l. c. 368. 52).

Ephydra stagnalis Fall. Hydromyz. 5. 5; Meig. VI. 118. 12; Stæg. 369. 53).

Notiphila vittipennis (Zett. Ins Lapp. 718. 6?; Stæg. 369. 54).

Phytomyza obscurella Fall. (Phytomyz. 4. 8; Meig. VI. 191. 6; Stæg. 369. 55).

Suctoria.

En paa den grønlandske Hare i Mængde forekommende Art opfører Fabricius i Fauna grønl. som Pulex irritans (221. 193).

Rhynchota.

Fire Arter, som alle ere undgaaede Fabricius:

Heterogaster grønlandicus Zett. (Ins Lapp. 262. 3), noget større og mørkere end vor paa Hedegrund saa almindelige Art, H. Thymi Wolff;

en lille smudsigt guul Tettigonie af noget ejendommelig Bygning: *Cicada lividella* Zett. (l. c. 290. 5);

en Bladluus, *Aphis punctipennis* Zett. (l. c. 311. 7), der fornemmelig synes at have hjemme paa Birken og forekommer indtil langt ned i Sverrig; og

Dorthesia Chiton Zett. (l. c. 314. 1), i Grønland almindelig under Mos og Stene; jeg har kun seet den ved sin regelmæssige Belægning med snehvide Vorskjæl mærkelige Hun, men aldrig nogen Han.

Siphunculata.

Grønlændernes *Pediculus* (Fn. grønl. 215. 182), om hvilken Fabricius meddeler nogle Notiser, tilhører rimeligviis, ligesom Negerracens, en selvstændig Art.

Mallophaga.

I Fauna grønl. opføres en Art paa den grønlandske Hund (*P. canis* 215. 183), der nærmest vil være at sammenholde med Trichodectes canis De Geer Mém. VII. Tab. IV. Fig. 16, og af Fjerædere Arter paa de Fugle, han nævner som Corvus Corax, Anas Clangula, Uria grylle, Pelecanus Bassanus, Larus glaucus, Tringa striata, Charadrius hiaticula og Tetrao Lagopus, og af hvilke flere ere opstillede som nye. Hvad der i nyere Tid er samlet og nedsendt af denne Orden, er meget lidt; der er al Grund til at antage, at Arternes Antal maa være temmelig stort i Grønland.

Thysanura.

Jeg har ikke havt Lejlighed til at at see noget i Grønland fundet Dyr af denne Orden, som rimeligviis nærmest paa Grund af Vanskeligheder ved Indsamlingen og Opbevaringen synes at være bleven aldeles forsømt af de nyere Samlere; Arternes Antal er neppe saa ubetydeligt. Fabricius opfører 6 som Podura-Arter (Fn. grønl. Nr. 175—180), af hvilke de to sidste, *P. maritima* og især *P. humicola*, som han senere nærmere har fremstillet i sin Afhandling i Ny Saml. af det Kongl. D. Vidensk. Selsk. Skr. II. p. 297. Fig. 1, nok ville være til at gjenkjende. P. maritima angiver han som almindelig ved Havet, hvor den i Ebbetiden springer om-

kring paa de Vandpytter, der ere blevne tilbage i Fordybninger i Klipperne, indtil det tilbagetrædende Hav jager den højere op paa Kysten.

Araneæ.

Foruden den almindelige grønlandske *Lycosa*, af Fabricius urigtigt bestemt som *A. saccata*, og som er det eneste Dyr af denne Orden, jeg har seet fra Grønland, anføres en *Attus* og tre smaa Arter, der vanskelig ville kunne gjenkjendes, i Fn. grønl. 204—208.

Opiliones.

En Phalangium(?), mig ubekjendt, opført som Ph. opilio i Fn. grønl. 225. 203.

Acari.

Hvad jeg af denne Orden har seet fra Grønland indskrænker sig til en anselig *Bdella*, der forefandtes i det Kgl. naturh. Museums Magazin, og som for en lang Række af Aar siden er nedsendt af Kielsen. I Fauna grønl. opføres 9 Arter under Nr. 194—202. Af megen Interesse er den p. 221 meddeelte Underretning, at Grønlænderne forstaae at finde og udbrage Fnatmiden.

Pycnogona.

I Forhold til hvad man af denne ligesaa forsømte som interessante Orden kjender fra andre Egne maa Grønland ansees for rigt, eftersom idetmindste otte sikkre Arter ved Krøyer's vigtige Afhandling ere blevne bekjendte som Beboere af Grønlands Strandbredder; nemlig

Nymphon grossipes Kr. (Krøyer i Naturh. Tidsskr. 2. R. I. 108. 1; Pycnogonum grossipes Fabr. Fn. grønl. 210); — *N. longitarse* Kr. (l. c. 112. 4); — *N. brevitarse* Kr. (l. c. 115. 6);

Eurycyde hispida Kr. (Zetes hispidus Kr. l. c. 117. 7); *Pallene spinipes* (l. c. 118. 8; Pycnogonum spinipes Fabr. Fn. grønl. 211); — *P. intermedia* Kr. (l. c. 119. 9); — *P. discoidea* Kr. (l. c. 120. 10);

Phoxichilidium femoratum Rathke (Naturh. Selsk. Skr. V. I. 201 (Nymphon); Kr. l. c. 122. 11; Pycnogonum grossipes Var. Fabr. Fn. grønl. p. 231); og maaskee

Pycnogonum litorale Strøm (Søndm. Beskr. I. 209. Tab. I. Fig. 17; Fabr. Fn. grønl. 212; Kr. l. c. 126. 15), som Fabricius mener at have seet, men ikke senere gjenfandt i sine Samlinger. Endelig henviser Krøyer (l. c. p. 91**) til „den af Sabine under Navnet Phoxichilus proboscideus beskrevne, kæmpemæssige (2½" lange) Art, som er funden ved Den Nord-Georgia, forsaavidt det har Rimelighed for sig, at den ogsaa vil forekomme ved den grønlandske Kyst".

Isopoda.

Oniscus sp. (O. asellus Fn. grønl. 228), efter Fabricius kun eengang funden under raadent Tømmer og ifølge hans Beskrivelse forskjellig fra den Linneiske Art.

Asellus aquaticus L. (Fn. grønl. 227; A. grønlandicus? Kr. Amphip. 90. 36), i ferske Vande.

Oniscus marinus Fabr. (Fn. grønl. 229; Jæra nivalis Krøyer Amphip. 75. 90. 37?); efter Fabricius i tallos Mængde paa Stranden under Tang og Stene og den vigtigste Næring for Anas Boschas.

Amphipoda.

Den almindeligste grønlandske Tangloppe er ligesom paa vore Kyster *Gammarus locusta* Mont. (Oniscus pulex Fn. grønl. 231). Som en Art, der ogsaa undertiden stiger op i Tangen og ligeledes er aadselædende, nævner Fabricius en *Oniscus cicada* n. 233), der af Krøyer anses for at være en Anonyx og nærmest A. gulosus Kr. (Naturh. Tidsskr. N. R. I. 611); hvorledes den samler sig ved Blodet af en dræbt Sælhund og om dens Krigsforhold til Gammarus locusta berettes p. 256 og 259. Som forekommende paa Strandbræddene nævner Fabricius endnu to andre, ikke nærmere bekjendte Amphipoder, *Oniscus arenarius* n. 234 og *O. Strømianus* n. 235.

Entomostraca.

Af Strandbreds- og Ferskvands-Arter ere beskrevne:

Nebalia bipes Fabr. (Krøyer Amphip. 91. 40; Naturh. Tidsskr. 2 R. II. 436; Cancer bipes Fn. grønl. 223), paa sandede Strandbredder, især ved Flodmundingerne.

Branchipus paludosus Müll. (Zool. Dan. Tab. 48; Kr. Amphip. 91. 41; Cancer stagnalis Fabr. Fn. grønl. 224), tilfjelds, i ſtaaende Vande.

Daphnia rectispina Kr. (Amphip. 91. 43; Daphne pulex Fabr. Fn. grønl. 238), almindelig i ſtaaende Vande.

Lynceus lamellatus (Müll. Entomostr. 73. Tab. IX. Fig. 4—6?; Kr. Amphip. 92. 44).

Apus glacialis Kr. (Naturh. Tidsſkr. 2 R. II. 431), ogſaa forekommende paa Island.

Sammenfatter man, hvad der i denne Fortegnelſe er opregnet af Inſekternes og Arachnidernes Klaſſer, vil Antallet ikke belobe ſig til fuldt 180 Arter. Vil man, i Betragtning af den Ufuldſtændighed, med hvilken iſær endeel af de lavere Former og navnlig Mallophagerne kunne forudſættes at være repræſenterede i Liſten, afrunde Tallet ved at ſætte det til 200, ſaa bliver det endda halvtredſindstyve Gange mindre end Danmarks Fauna, naar denne beregnes ſom omfattende Øerne og Halvøen til Eideren, kan anſlaaes at belobe ſig til. Som et af de meſt karakteriſtiſke Træk i den grønlandſke Fauna kan udhæves det overvejende Antal og den tildeels masſeviſe Optræden af ſaadanne Inſekt-Arter, der tilbringe Larvelivet i ferſk Vand og Moradſer og ſom ved at afgive en væſentlig Næring for Fugle og Fiſke blive af en ikke ringe Betydning for Menneſkets Exiſtents

---

Den korte Tid af et Par Uger, der af den ærede Udgiver af dette Værk har været mig indrømmet til foranſtaaende Artikel, og ſom ved andre Studier, der ikke ſtrax kunde henlægges, ligeſom ved Forelæsninger og anden Embedsgjerning er bleven indſtrænket til mindre end det Halve, maa tjene til Undſkyldning for, at Adſtilligt, om hvilket man kunde anſee ſig for berettiget til at vente beſtemtere Oplysning af mig, er blevet henſtillet til yderligere Underſøgelſe. Dog ligger Grunden dertil i flere Tilfælde tillige i Utilſtrækkeligheden af de grønlandſke Samlinger, Muſeet for Tiden er i Beſiddelſe af; de indſtrænke ſig nemlig, hvad Inſekter og Arachnider angaaer, ſaagodt ſom ene til hvad jeg har kunnet ſkaffe tilveje ved Kjøb og Bytte, ofte fra anden eller tredie Haand, med Undtagelſe af et lille, men meget værdifuldt Bidrag fra den fortrinlige Samler Holboll, der blandt

andet indeholdt den grønlandske Micralymma og den ovenfor opførte nye Rhytidosomus. Der er saaledes fra Museets Side al Anledning til at ønske, at de i Grønland bosatte Mænd, der have arvet O. Fabricii og Holboll's Iver for Landets Fauna, ogsaa ville interessere sig for at see den rigeligere repræsenteret i Kjøbenhavns offentlige entomologiske Samling end den nu er.

Tillæg Nr. 4,

Fortegnelse over Grønlands Bløddyr

af

O. A. L. Mørch.

Mollusca Grønlandica.

Ord. I. Geophila.

Gen. 1. Limax L.

*1. L. agrestis L. (ifølge Wormskiold.)

Gen. 2. Vitrina Drp.

2. V. angelicæ Bk. & Møll. Pfr.

Den nydelige lille Moepatte. Olaf. & Poulsens Reise i Island.

Helix pellucida Fabr. F. gr.

Gen. 3. Conulus Fitz.

3. C. Fabricii (Helix) Bk. & Møll. Pfr.

Gen. 4. Helicella Lam.

*4. H. Steenstrupii n. sp.

Helicella sp. Stp. Conch. von Island.

---

* Betegner at Artens Forekomst paa Grønland ikke er sikker.

! Betegner at Forfatteren har seet autentiske Exemplarer.

Helix nitida Fabr. F. gr. n. 385 verosim.

Helix alliaria Forbes, Britt. Asoss. 1839. p. 142.

Gen. 5. Helicogena Risso.

*5. H. (Tachea) hortensis Müll. (Igaliko. Wormskiold).

Helix subglobosa Binney.

Gen. 6. Pupa Drp.

6. P. (Vertigo) Hoppii Møll. Pfr.

Pupa Steenbuchii Bk. 1847 *).

Gen. 7. Succinea Drp. (Neritostoma Kl.)

7. S. grønlandica Bk. Møll. Pfr. (Kuksuk.)

Succinea putris L. var.? Stp. Conch. v. Island *).

Ord. II. Hygrophila.

Gen. 8. Planorbis Guettard.

8. P. (Nautilina) arcticus Bk. & Møll. Dkr.

Gen. 9. Limnæa Lam.

Sbg. Limnophysa Fitz.

9. L. Vahlii Bk. & Møll.

10. var. α. nitens. L. Pingelii Bk. & Møll.

(I en Dam ved Nepisetsundet).

11. var. β. leucostoma. L. Mølleri Bk. 1847.

L. grønlandica Jay. Cat. (Bk. olim).

12. var. γ. malleata.

13. var. δ. parva, peristomate sæpe soluta, linea elevata parietali.

14. L. Wormskioldii Bk. 1847, Species intermedia. T. umbilicata, solidissima; spira elongata, acuminata; sutura profunda; apertura semilunari, interdum soluta.

15. L. Holbølli Bk. & Møll.

---

*) 24ter Versammlung deutscher Naturforscher in Kiel 1846.

Gen. 10. Monotigma Gray. Sow. Man. 1839.

16. M. (Menestho) albula (Turbo). Fabr. Møll. Stimps.

Pyramis striatula Couthoy. Bost. Journ.

Gen. 11. Scalaria Lam. (Scala Kl.)

17. S. grønlandica Perry Conch. 1811.

Turbo clathrus grønlandicus Ch. XI. f. 1878. 79.

Scalaria communis var. Lam.

Scalaria planicostata Kiener.

Sbg. Acirsa n.

18. S. borealis Bk. Geol. Proc. 1841. Bronn. Index. Pal.

Scalaria Lyell. on the Rising of Sveden. t. 2. f. 11. 12.

Scalaria Eschrichtii Holb. & Møll.

Scalaria undulata Sow. Thes.

Gen. 12. Philine Ascan. (Bullæa Lam.).

19. P. quadrata S. Wood. Bullæa granulosa „Sars" Møll.?

20. P. punctata (Bullæa) Møll. non Adams.

Gen. 13. Cylichna Lovèn. (Oliva Klein).

21. C. alba (Bulla) Brown. Lovèn.

Bulla corticata Bk. Møll.

Bulla triticea Couthoy.

22. C. Reinhardi Holb. & Møll. (Bulla oryxa Totten?)

Sbg. Roxania Leach.

23. C. insculpta (Bulla) Totten. Gould.

(Bulla Reinhardi Møll. p. p.)

Gen. 14. Utriculus Brown.

24. U. turritus (Bulla) Møll. Bulla obstricta Gould.?

Gen. 15. Diaphana Brown. (Amphisphyra Lovèn).

25. D. debilis Gould. Phil.

Bulla subangulata Møll.!

A globosa Lovèn?

26. var. *α*. spira anguste umbilicata.
27. var. *β*. spira clausa.

Ord. III. Gymnobranchia.

Gen. 15. Dendronotus Alder & Hancock.

28. D. Reynoldsii Couthoy. Bost. Journ.
    Doris arborescens Fabr. (Tritonia) Møll.
    Amphitritidea Fabricii Bk. 1847.
29. jun? Tritonia Ascanii Møll.

Gen. 16. Doris L.

30. D. liturata Bk. Møll.
    Doris muricata (Müll.) Sars.
31. D. acutiuscula Stp. Møll.
32. D. obvelata Müll.

Gen. 17. Polycera Cuv.

33. P. Holbøllii (Euplocamus) Møll.
34. P. sp. altera ex icone Holbøllii.

Gen. 18. Proctaporia n.

*35. P. fusca (Doris) Fabr. F. G. fig. 10.

Gen. 19. Aeolis Cuv.

36. A. salmonacea Couthoy. Bost. Journ.
    Doris papillosa Fab.
    Aeolis papilligera Bk. 1847.
    Aeolis bodoensis Møll. non Gun.
37. A. bostoniensis Couth. Omenak. Olrik.
38. A Olrikii n. sp. aff. A. gymnotæ Couth., sed utrinque fasciculis c. XII. fasciculorum papillis confertis, in linea recta transversa digestis; dorso nudo.

Gen. 20. Tergipes Cuv.

39. T. rupium Møll.

Ord. IV. Gymnosomata. Blv.

Gen. 21. Clione Pallas.

40. C. limacina Phips. (Gr. Augursak. Ataursak).

Clione papilionacea Pallas.

Clio retusa Müll. Fabr.

Clio borealis Brug.

Ord. I. Tænioglossata Troschel.

Gen. 22. Onchidiopsis Bk.

41. O. grønlandica Bergh.

42. O. sp. n.? (leg. ill. Dorph.)

Gen. 23. Marsenina Gray.

43. M. grønlandica (Sigaretus) Møll.

Marsenia grønlandica Bergh. (Bk.) t. v. f. 12?

Oxynoe glabra Couth. verosim.

Sbg. Oithonella n.

44. M. micromphala Bergh.

Gen. 24. Velutina Flem. Gray. Blv.

Sbg. 1. Velutella Gray.

45. V. flexilis Mont. Lask.

V. plicatilis Lovèn non Müll. qvæ Akera bullata (Fabr.)

Sbg. 2. Velutina Flmg.

46. V. lanigera Møll.! Sars!

H. haliotoides Fabr. sec. mss. autoris.

47. V. haliotoides (Helix) Müll. Møll. Lovèn.

48. var. grandis. Nerita bullata Ch. x. p. 307. f. 1598-99.

Bulla neritoidea Ch. l. c. lin. 20, Julianehaab.

Sbg. 3. Limneria H. & A. Adams.

49. V. zonata Gould. (Godthaab Holb.)

Galericulum undatum Brown teste Gould.

49a. var. grandis. Velutina canaliculata Bk. 1847. (Arsut Barret.)

Gen. 25. Lacuna Turton.

Subg. 1. Epheria Leach.

50. L. vincta Mont.

Turbo divaricatus Fabr. non L. (Lacuna) Møll. Lovèn.

51. L. glacialis Møll. Middend.

Sbg. 2. Lacuna Turt. (Temana Leach.)

52. L. pallidula Da Costa. Møll.

Gen. 26. Littorina Fer. (Cricostoma Kl.)

53. L. grønlandica Ch. Mke.

Nerita littorea Fabr.

T Davidis Bolt.

L. castanea Desh.

L. patula Jeffr.

54. var. lævior. Nerita littoralis Müll. prod. 2953. Fabr.

Lit. palliata Say.

Lit. arctica Møll.

*55. L. obtusata L. an monstr. præcedentis?

Gen. 27. Natica Adanson.

56. N. affinis (Nerita) Gm.

Natica clausa Sow.

N. septentrionalis Bk. Møll.

N. consolidata Couthoy.

Ootheca Mohr. Isl. t. VII. f. 2.

Gen. 28. Mamma Kl.

Sbg. 1. Lunatia Gray.

57. M. grønlandica Bk. Møll. Lovèn.

Natica pallida Brod & Sow.?

Sbg. 2. Mamma Kl. ?

58. M. borealis Gray. 1839. Bechy. Voy. t. 37. f. 2.

jun. Natica immaculata Totten.

N. nana Møll.

Sbg. 3. Amauropsis. n.

59. M. islandica (Nerita) Gm.

Natica helicoides Johnst.

60. var. N. fragilis Sab. Natica cornea Møll.

Gen. 29. Amaura Møll.

61. A. candida Møll. H. & A. Adams. Gen. t. f.

Gen. 30. Bithynia Leach.

*61. B. tentaculata L. (Ny Herrenhut. Martens.)

Paludina impura Drp.

Gen. 31. Rissoa Freminv.

Sbg. 1. Paludinella Pfr. Bk.

62. R. saxatilis Møll!

Trochus striatellus Fab. non L.

Rissoa arctica Lovèn!

63. R. globulus Møll.

Sbg. 2. Onoba H. & A. Adams.

64. R. castanea Møll.

R. exarata Stimps. Sh. N. England p. 34. t. 1. f. 3. verosim.

65. R. scrobiculata Møll.

Gen. 32. Rissoella Gray. 1848. (Jeffreysia Alder.)

66. R. eburnea (Rissoa) Stimpson. Bost. Journ. Proc. IV. 14.

Shells. of N. England p. 34. t. 1. f. 1. sed spm. grønlandica differunt: labro medio coarctato et columella torta, Møller Index. Addende Nr. 4. Gasteropus. (Godthaab 60 Favne Holb.)

Gen. 33. Skenea Flemg.

67. S. planorbis (Turbo) Fabr. Møll. Lovèn.

Gen. 34. Cyclostrema Marryat.

68. N. costulata (Margarita) Møll. Forbes & Hanl.
(Godthaab 60 Favne Holb.)

Gen. 35. Turritella Lam.

69. T. erosa Couthoy. Bost. Journ.
T. polaris Bk. & Møll.

Sbg. Mesalia Gray.

70. T. reticulata Michel & Adams. Bost. Journ.
Turritella lactea Møll.

Gen. 36. Cerithium Adanson.

Sbg. Bittium Leach.

71. C. arcticum nob. (Sukkertoppen 65 Favne Holb.)
Turritella? costulata Møll. nec Lam. nec Riss.

Gen. 37. Trichotropis Brod & Sow.

72. T. borealis Brod & Sow.
T. atlantica Bk.

73. T. conica Møll.
(Ved Fladøerne 30 Favne; Søndre Strømfjord 60 Favne.)

Gen. 38. Aporrhais Aldrovand.

74. A. occidentalis Bk. (Et Brudstykke fra Dr. Vahl.)

Gen. 39. Cancellaria Lam.

Sbg. Admete Kröyer.

75. C. viridula (Tritonium) Fabr. Adams. Gen. t. 29. f. 5.
Admete crispa Møll.
C. buccinoides Couth.
C. Couthoyii Jay.

Ord. II. Toxoglossata Trosch.

Gen. 40. Pleurotoma Lam.

Sbg. Ischnula Clark. (Pleurotomina Bk.)

76. P. turricula Mont. var.

Subsp. 1. Murex angulatus Don.

Defrancia nobilis Møll.

Pleurotoma Mølleri Reeve f. 324.

Defr. lactea Møll. teste Reeve.

77. Subsp. 2. Defrancia scalaris Møll.

Fusus turriculus Gould.

78. Subsp. 3. Defrancia exarata Møll.

Pleurotoma rugulatus „Møll." Reeve f. 345.

79. P. Woodiana Møll.

Pleurotoma leucostoma Reeve f. 278.

D. reticulata Vahl. teste Reeve.

D. harpularia Couth. teste Lovèn.

Tritonium roseum Sars. Lovèn Nr. 89.

80. P. elegans Møll. non Scachi.

Tritonium declive Lovèn Nr. 92 ?

Sbg. Oenopota Mørch.

81. P. pyramidalis Strøm.

Subsp. 1. Fusus pleurotomarius Couth.

Defrancia Vahlii Bk. Møll. Reeve.

82. P. cancellata (Fusus) Michel & Adams. 1841.

Defrancia cinerea Møll!

Tritonium Pingelii Sars!

83. var. purpurea. D. Pingelii Bk. Møll.

84. P. violacea Mich. & Adams.

Defrancia cylindracea Møll.

Pleurotoma greenlandica Reeve f. 343.

D. suturalis Møll. teste Reeve.

85. var. spira brevior Pl. livida Reeve f. 316 non Møll.

86. var. ventricosa. Defrancia Beckii Møll.

87. P. borealis Reeve. f. 277. (Errata.)

Defrancia scalaris „Vahl." Reeve olim.

Defrancia livida Møll. (non L.)

88. var. ventricosa, pallida.

Defrancia viridula Møll. non Fabr.

Pleurotoma decussata Couthoy non Brown.

Ord. III. Ancistroglossata.

Gen. 41. Tritonium Müll.

89. T. glaciale L. Ch. Lam.

Buccinum carinatum Phips. Voy.

*90. T. Hancockii nob. B. grønlandicum Hanc. Reeve non Ch.

91. T. scalariforme Bk. & Møll.

Buccinum tortuosum Reeve f. 11.

B. tenue Gray Reeve f. 27?

92. T. undatum L. Midd. Beitr. p. 482. 4 f. 3. (Holb. Olrik).

93. T. Donovani „Gray". Reeve f. 2. (Olrik).

94. T. grønlandicum Ch. x. p. 177.

Tritonium undatum Fabr.

Buccinum cyaneum Brug. Bk. Møll. Lovèn. Sars.

Buccinum boreale Leach Rozet Journ. 1819. p. 464.

95. var. α. B. hydrophanum Hancock.

96. var. β. B. tenebrosum Hancock. An. vol. 18. t. V. f. 12.

97. var. γ. B. Humphreysianum Møll. non Bennet.

98. T. undulatum Møll.

Buccinum glaciale Don. Brown. verosim.

Buccinum tubulosum Reeve.

Buccinum labradorense Reeve!

Buccinum undatum Midd. Beitr. 482 non L.

99. T. Humphreysianum Bennet?

Buccinum ciliatum Reeve f. 1.? non Fabr.

100. T. ciliatum Fabr. Møll.

Buccinum Mølleri Reeve f. 29.

Buccinum tenebrosum var. borealis Midd. Beitr. t. 3 f. 7. 8.

101. var. lævior.

Gen. 42. Fusus Klein.

Sbg. 1. Neptunea Bolten.

102. F. despectus L. Fabr.

103. var. Tritonium fornicatum Fabr.

Voy. de la Recherche tab. 2. spm. orig. Fabricii.

104. var. Fusus carinatus Pennant Lam.

105. F. tornatus Gould. var. (leg. Holb. spm. 1.)

Fusus borealis Phil. Abbild.

Sbg. 2. Tritonofusus (Bk.) n.

106. F. Kroyeri, Møll. (Arsut L. Barret. & Holb.)

Fusus arcticus Phil. Abb.

107. F. latericeus Møll. !

Tritonium incarnatum Sars! Reise til Lofoten.

Sbg. 3. Sipho Klein.

108. F. islandicus Ch. 4. f. 1312. 13. (Dr. Pingel.)

Tritonium antiquum Fabr. non L.

109. F. Holbøllii Møll.

110. F. propinquus Alder.

F. Sabinii Hanck. An. vol. 18. pl. V. f. 10.

Sbg. 4. Volutopsius n.

111. F. norvegicus Ch. var. (Past. Jørgensen leg.)

F. Largillierti Petit. Journ. de Conch.

Gen. 43. Murex L.

Subg. Trophon Mtf.

112. T. clathratus L.

Tritonium Rossii Leach. (opløst i en Fiskemave).

112. var. T. Bamffii Don.

14. T. Gunneri Lovèn.

Trophon Bamffii Møll. pp.

115. T. craticulatus (Tritonium) Fabr.

Trophon Fabricii Bk. Hancock.

Murex borealis Reeve.

Gen. 44. Purpura Aldrov.

116. P. lapillus L. Fabr. Neritiksokfjorden.

var. P. imbricata Lam. Nr. 31.

Gen. 45. Columbella Lam.

Sbg. Astyris H. & A. Adams.

117. C. Holbøllii (Mangelia) Bk. Møll.

Pleurotoma viridula „Møll." Reeve.

Buccinum rosaceum Gould. sed spira lævis nec costulata.

Gen. 46. Mitra Lam.

Sbg. Nebularia Sws. (Volutomitra Gray.)

118. M. grønlandica Bk. Møll.

Ord. IV. Thecosomata Bl.

Gen. 47. Limacina Cuvier.

119. L. helicina Phips. (Gr. Tullukaursak.)

Limacina helicialis Lam.

Argonauta argo? Müll. prod.

Argonauta arctica Fabr.

Gen. 48. Heterofusus Fleming.

120. H. balea (Limacina) Møll.

Spirialis Gouldii Stimpson Conch. of N. England.

G. 49. Clio Browne. L. (Cleodora Per. & Less.)

121. C. pyramidata L. (Mundingen af Davidsstrædet. Holb. Rink.)

Ord. I. Rhipidoglossata Troschel.

Gen. 50. Trochus Lister (Zizyphinus Leach.)

122. T. occidentalis Michel & Adams. Stimpson.
Trochus formosus Forbes An. & Mag.
Margarita alabastrum Bk, & Lovèn. Forb. & Hanl.

Gen. 51. Margarita Leach.

123. M. grønlandica Ch. v. f. 1781. p. 108. Gm. Wood.
M. umbilicalis Brod. & Sow.
M. undulata var. lævior Møll.

124. var. α. M. sulcata Sow. Midd. t. 8. f. 45. 46.

125. var. β. M. costellata Sow. & Brod.

126. var. γ. M. undulata Sow. & Brod.
Trochus cinerarius Fabr. pp.
Margarita striata Leach teste Forb. & Hanl.

127. M. cinerea Couthoy Bost. Journ.
Trochus cinerarius var. Fabr. F. Gr.
Margarita striata var. grønlandica Møll.
Margarita sordida Hancock. An. & Mag.
M. grønlandicæ Ch. forma despecta nob.

128. var. grandis. M. striata Brod. & Sow (cl. Olrik.)

129. M. helicina Phips. Fabr.
Trochus neritoides Gm.
Helix margarita Laskey.
Margarita arctica Leach.

130. M. argentata Gould. Middend.
Margarita glauca Møll. Index.
Margarita Harrisoni Hancock. An. & Mag.?

131. M. Vahlii Møller.
Margarita pusilla Jeffr. Forb. & Hanl.?

Gen. 52. Scissurella d'Orb.

132. S. crispata Fleming var. Møll. append. Nr. 3.

Ord. II. Orthodonta n.

Gen. 53. Pilidium Forb. & Hanl. Midd.

133. P. rubellum (Patella) Fabr. Gm. Møll. Lovèn. Sars.

Gen. 54. Lepeta Gray. (Cryptobranchia Midd.)

134. L. cæca (Patella) Müll. Lovèn.

var. P. candida Couthoy. P. cerea Møll.

Gen. 55. Tectura Aud. & M. Edw. (Lottia Gray.)

135. T. testudinalis (Patella) Müll. Møll. Lovèn.

P. testudinaria grønlandica Ch. x. f. 1814. 15.

Gen. 56. Cemoria Leach.

136. C. noachina (Patella) L. Mantis. plant.

Patella fissurella Müll. prod. 2865, Gm.

137. C. n. sp.? C. apertura Mont. C. Montaguana Leach. t. x. f. 6. similima.

(60 Favne. Godthaab. Holb.)

Gen. 57. Chiton L.

Sbg. 1. Tonicia Gray.

138. C. marmoreus Fab.

jun? Ch. cinereus „L.“ Fab.

Sbg. 2. Leptochiton Gray.

139. C. albus L. Fabr. Møll. Lovèn.

Cephalopoda.

Gen. 58. Octopus Cuv. (Gr. Imab puirsà).

140. O. grønlandicus (Sepia) Dewhurst. 1834.

Sepia octopodia Fabr.

Octopus granulatus Møll. non Lam.

O. arcticus Prosch.

Gen. 59. Cirroteuthis Eschr. (Bostrychoteuthis Ag.)

141. C. Mülleri Eschr. (Sciadephorus Reinh & Prosch.) Jacobsh.

Gen. 60. Rossia Owen.

142. R. palpebrosa Owen.

143. R. Mølleri Stp. 1856 Act. Hafn.

Gen. 61. Leachia Lesueur (Loligopsis Fer. d'Orb.)

144. L. hyperborea Stp. l. c.

Gen. 62. Gonathus Gray.

145. G. Fabricii (Onychoteuthis) Lichtenst. (Gr. Amikok.)

Sepia loligo Fabr. F. G.

Onychoteutis kamschatica Midd?

146. jun. teste Stp. Onychoteuthis? amæna Møll. (Amikungoak).

Gen. 63. Sepiola Leach.

*147. S. atlantica d'Orb.? teste Stp. (Holb.)

Dithyra (Acephala).

Gen. 63. Teredo L.

147. T. denticulata Gray. An. & Mag. 1850 vol. 8.

Differt a T. nana Turt. (T. megotara Forb. & Hanl.) alæ parte dorsali antice rotundata, nec acuminata.

Pholas teredo Fabr. (Gr. Kerksuk-kuma).

Teredo navalis Møll. non L.

Teredo dilatata Simpson Bost. Proc. Oct. 1851. verosim.

Gen. 64. Mya L.

148. M. truncata L. Fabr. Møll.

var. Mya uddevalensis Forb. Geol. Surv. 1. p. 407.

jun. Mya arenaria Fabr. teste mss. autoris.

149. M. arenaria L. Møll. Fabr. mss.

Gen. 65. Cyrtodaria Daudin.

150. C. siliqua Spgl. (fossil Dr. Rink.)

Glycimeris incrassata Lam.

Gen. 66. Saxicava Fl. de Bellevu.

151. S. arctica (Mya) L. Fabr. (Gr. Imennek.)

Mya byssifera Fabr.

Saxicava grønlandica Pot. & Mich.

Saxicava pholadis L. Gray. Parry. Voy.

152. S. norvegica (Mya) Spgl. Woodwrd. (fossil. Dr. Rink.)

Panopæa Spengleri Valenc.

Gen. 67. Lyonsia Turt (Magdala Leach.)

153. L. arenosa (Pandorina) Møll.

Anatina bidentata Brown Ill. t. 11 f. 9?

Anatina striata Gray. Ross. App. Bechy. Voy. t. 43. f. 3.?

Lyonsia gibbosa Hancock. An. Vol. 18. t. v. f 11. 12?

Gen. 68. Thracia Leach.

154. T. myopsis Bk. Møll.

Thracia Couthoyi Stimpson.

155. T. truncata Michel & Adams. Bost. Journ. 1842. t. 4. f. 1. (sed margo dorsalis magis declivis)

Long. 27 m. m. Alt 19 m. m.

Udenfor Søndre Strømfjord 8 Miil fra Land. 60 Favne Møll.

Gen. 69. Tellina L.

Sbg. Macoma Leach.

156. T. sabulosa Spgl.

Psammobia sordida Couth. Gould.

Tellina proxima Smith.

Tellina lata Lovèn non Gm. quæ Mactra lactea.

Tellina calcarea Bk. Lyell. Møll. non Gm. quæ Thracia sp.

157. var. an sp. n? (Arsut L. Barret.)

158. T. tenera Leach. Rozet Journal 1818.

T. grønlandica Bk. Gould. p. 66 Lovèn Nr. 299.

T. Fabricii Hanley. Sow Thes. f. 112.

Psammobia fusca Say. Gould.

Venus fragilis Fabr. n. 414.

Gen. 70. Venus Lam.

159. V. fluctuosa Gould. p 57. f. 50. (Narsalik Holb.)

Venus astartoides Bk. Phil. Abbild. Midd.

Tapes fluctuosa Dh. Cat. Brit. Mus. p. 176. n. 47.

Gen. 71. Pisidium C. Pfr.

160. P. Steenbuchii (Cyclas) Møll. (I en Dam ved Baals Rivier.

Gen. 72. Thyasira Leach. (Cryptodon Turt)

161. T. Gouldii Phil. M. Z. 1845. p. 74.

Cryptodon flexuosum Møll. Gould. f. 52.

Tyatira hyalina Bk. 1847.

162. T. n. sp ?

Gen. 73. Montacuta Turt.

163. M. elevata Stimpson.

M. bidentata Gould. p. 59. non Mont. quæ Mesodesma exigua Lovèn (teste O. Thorell.)

Sbg. Clausina Jeffr.

164. M. ferruginosa Mont. var. grønlandica.

Gen. 74. Kellia Turt.

165. K. planulata Stimpson.

Kellia rubra Gould. 60. f. 33. non Mont.

Gen. 75. Turtonia Hanley.

166. T. minuta (Venus) Fabr. (Gr. Ipiksaunatak.)

Chione minuta Desh. Cat. Ven. n. 121.

Gen. 76. Astarte Sow.

167. A. compressa (Venus) L! Mantis. plantarum. non Mtg.

Venus borealis Ch. 7. f. 413. 414.

Astarte elliptica Brown,

A. semisulcata Gray. Møll. Phil. Abb. non Leach.

Mactra veneriformis Gray. Wood. Supp. 1, f. 8.?

168. A. crebricostata M'Andrew & Forbes.

An. 1847. XIX. p. 98. t. 9. f. 4.

A. crenata Gray.? Parry. Voy. 1824.

Sbg. 2. Tridonta Schum.

170. A. semisulcata Leach. Ross. Voy. App. 175. non Møll.

Crassina arctica Gray. Parry. Voy. Møll

Venus borealis Ch. VII. f. 412,

Crassina corrugata Brown.

Sbg. 3. Nicania Leach.

171. A. striata Leach. Ross. Voy. App. 170. (1819.)

Bechy. Voy. t. 44. f. 9. Møll.

A. multicostata Macgill. Phil.

172. var. A. globosa Møll.

173. A. Banksii Leach. Møll. Bechy. Voy. t. 44. f. 10.

*174. A. pulchella Jonas Phil. Abb. t. f. 12.

A. Warhami Hancock?

Gen. 77. Cyprina Lam.

175. C. islandica (Venus) L. non Fabr. (Dr. Rudolph.)

Gen. 79. Cardium L.

178. C. ciliatum Fabr.

C. islandicum Ch. C. arctium Sow. Ill. f. 26.

179. C. elegantulum Beck. Møll! Sars!

Subg. Serripes Bk. (Aphrodita Lea.)

180. C. grønlandicum Ch. (Gr. Ipiksaunak.)

Venus islandica Fabr. non L.

Gen. 80. Nucula Lam.

181. N. inflata Hancock. An. & Mag.

N. tenuis Gray. Møll.

N. obliquata Beck. 1847.

---

*) Gen. 77a. Corbula Brug.

169a. C. ovata Forbes. Mal. Monensis. „Grønland Fabricius“ Just. Grove.

**) Gen. 78. Cardita Brug. teste Dh.

*176. C. vestita Desh. Proc. Zool. Soc. 1852. pl. XXVII. f. 10. Grønland Cuming.

182. N. nitida Sow. Illustr. Hanl. Thorpe Brit. Mar. Conch.

183. N. delphinodonta Michel & Adams. Bost. Journ. Gould.

N. corticata Holb. & Møll.

Gen. 81. Nuculana Link. (Leda Schum.)

184. N. buccata Stp. & Møll. Sars.

N. Jacksonii Gould. differt umbonium sculptura.

185. N. pernula Müll.

Arca Martinii Bolt. Mus. Bolt.

Leda macilenta Stp. & Møll.

Nucula rostrata Mart. Lam.

Nucula fluviatilis Sow.

186. N. minuta (Arca) Müll. Fbr. Ch. Møll. (Gr. Imenningoak.)

Nucula parva Sow. Illustrations.

187. var. grandis. Leda complanata Møll.

Sbg. Portlandia aut?

188. N. glacialis (Arca) Gray. Parry. Voy. Wood. Supp. t. 6.

Yoldia Portlandica Woodward non Hitsch.

Nucula truncata Brown. Ill. XXV. f. 19.

Yoldia glacialis Gray. Cat. Brit. Moll. p. 161.

Gen. 82. Yoldia Møll. (Lembulus Leach. Bk.)

189. Y. arctica (Nucula) Gray. Parry. Voy. 1824 p. 241.

Lembulus lævigatus „L." Bk. 1847 non Gm.

190. Y. thraciæformis Storer.

(Fiskernæsset og Sukkertoppen 60—70 Favne.)

Yoldia angularis Møll.

191. Y. pygmæa Münster. Lovèn. Forbes & Hanl.

var. Nucula lenticula Møll.

Gen. 83. Modiolaria Bk.

192. M. nigra Gray. Parry. Voy. 1824. Wood. Ch. f. 767.

Mytilus discors var. svecicus Fabr. Vid. Selsk. 1788.

Mytilus discrepans Mont. Supp. Leach. Møller.

Modiola compressa Menke.

Modiolaria striatula Bk. Voy. de la Recherche. non L. Mantis.

193. M. lævigata Gray. Parry. Voy. Wood. (Gr. Bibibiarsuk.)

Mytilus discors Fabr. (Modiolaria) Bk. non L.

194. M. corrugata Stimpson. Conch. of N. England. 1851. (Godthaab 50—60 Favne Holb.)

Modiola discors Gould. p. 130. f. 184. non L.

195. M. vitrea Holb. & Møll. (Sukkertoppen 100 Favne Holb.)

Gen. 84. Crenella Brown.

196. C. decussata Mont. var.

Modiola? cicercula Møll.

Gen. 85. Mytilus L.

197. M. edulis L. Fabr. var. (Gr. Uilok.)

Mytilus edulis exornatus Ch. XI. f. 2024.

Mytilus borealis Lam. 25?

Mytilus exornatus Pfr. Register.

Gen. 86. Limatula S. Wood.

198. L. sulculus Leach. Lovèn.

Lima sulcata Møll.

L. conclusa Møll. Beck. 1847.

Gen. 87. Pecten. Lister.

199. P. islandicus Müll. Ch. (Gr. Kirksoaursak.)

jun. P. Fabricii Phil.

200. var. costis elevatis latis.

Sbg. Pseudamussium Kl.

201. P. grønlandicus Sow. Thes. Lovèn.

P. vitreus Gray. Parry. Voy. non Ch.

Discophoræ.

Ord. I. Steganopthalmata Forbes.

Gen. 89. Aurelia Peron & Lessueur.

201. A. flavidula Peron & Less.
Medusa aurita Fabr. n. 356. vix L.

202. A. sp. ovariis 6 (Icones Mølleri.)

Gen. 90. Cyanea Per. & Less.

203. C. arctica Peron & Less. (Gr. Nuertlersoak.)
Medusa capillata Fabr. n. 358. vix L.

Gen. 91. Chrysaora Peron & Less.

*204. C. heptanema Peron & Less. (Gr. Imab Imata ?)
Rosener Rotzfisch Martens.

Sbg. Dodecabostricha Brandt.

205. D. Umataursak Grønlandorum n. sp. Icones Møll.

Ord. II. Gymnopthalmata Forbes.

Gen. 92. Turris Lesson (Circe Brandt.)

206. T. digitalis (Medusa) Müll. prod. 2824. Fabr. n. 361.
Turris borealis Lesson.

Gen. 93. Campanella Lesson. (Foveolia Per. & Lss.)

207. C. campanula (Medusa) Fabr. n. 360.
Campanella Fabricii Lesson acaleph. p. 281.
Melicerta campanula Per. & Lss. (Melicertum) Esch. (Dianæa) Lam.

Gen. 94. Oceania Per. Esch. Lson. (Conis Brt ?)

208. O. bimorpha Müll. p. 2813. Fabr. 359.
Medusa (Beroe) fragum Faber Fische. Islands. p. 202 ?

Gen. 95. Sarsia Lesson.

209. S. glacialis (Dianæa) Sabine Parry. Voy. fig.
Sarsia mirabilis Agassiz Am. Acad. of Sciences 1850.

Gen. 96. Thaumantias Escholtz.

*210. T. diaphana Agassiz l. c. p. 300?

Gen. 97. Tiaropsis Ag.

211. T. diademata Agassiz Am. Acad. of Sciences 1850. c. fig.

Gen. 98. Margelis Stp. 1850.

*212. M. superciliaris (Hippocrene) Agassiz. Am. Acad.

Gen. 99. „Aequorea“ Per. & Les. (Mesonema Esch.?)

213. Æ. globularis (Medusa) Modeer.

Medusa æquorea Müll. prod. 2819 Fabr. n. 357. non L.

Æquorea grønlandica Per. & Less.

Æquorea danica Per. & Less.

Proles polypoideæ.

Gen. 100. Clava Gm. non Martyn.

214. C. squamata (Hydra) Müll. Fabr. n. 347.

Gen. 101. Corymorpha Sars?

215. C. phrygia (Lucernaria) Fabr. no. 333?

Gen. 102. Coryne Gärtn.

216. C. pusilla Gärtner.

Hydra ramosa Fabr. n. 339. Fab. mss. 3. p. 67. n. 428. c. fig.

217. C. muscoides (Tubularia) L.

Fistularia muscoides Müll. prod. n. 3068. Fabr. n. 452.

Gen. 103. Eudendrium Ehrbg.

218. E. ramosum (Tubularia) L. Ellis. Corall. t. XVI. f. a.

Sertularia volubilis Fabr. n. 457.

Gen. 104. Tubularia L. Aut.

219. T. indivisa L. Ellis. t. XVI. f. C.

Sertularinæ.

Gen. 105. Halecium Oken. (Thoa Lamrx p. p.)

220. H. halecinum (Sertularia) L. Ellis. tab. 10.

non Sertularia halecina Fab. n. 455. quæ Cellularia scruposa L.

Gen. 106. Sertularia L.

221. S. polyzonias L. Ellis t. 2. f. 3. A. b.
Fabr. Act. Haf. 1824 p. 37.
Sertularia ciliata Fabr. n. 460 non L.

222. S. rugosa L. Ellis t. 15. f. A. Fabr. n. 454.

223. S. pumila L. Ellis t. 5. f. 8. Fabr. Act. Haf.
Sertularia Thuia Fabr. n. 456. non L

224. S. argentea L. Ellis t. 2. f. C. Fab. Act. Hafn.
Sertularia fastigiata Fabr. n. 458. non L.

Gen. 107. Campanularia Lam.

225. C. volubilis (Sertularia) L. Ellis t. 14. f. a. A.
non S. volubilis Fab. quæ Fistularia ramosa.

Sbg. Clytia (Lamrx.) n.

226. C. olivacea (Clytia) Lamrx. p. 13. t. 67. f. 1. 2.
Godthaab.

Ctenophoræ Esch.

Disse Dyr, der neppe have andet tilfælleds med Meduserne, end oceaniske Dyrs almindelige Egenskaber, Gelatinøsitet og Symetri, turde forholde sig til Brachiopoderne paa samme Maade som Discophoræ til Acephala.

Gen. 1. Cydippe Esch. (Gr. Ipikarsursak.)

227. C. pileus (Beroe) Müll. prod. 2817. Fabr. n. 354.
Mützner Rotzfisch Mertens Fig. G.
Medusa cucullus Modeer 1790. Act. Holm. p. 38.
Medusa pileus Scoresby. tab. 16. f. 4. Dewhurst. Cetacea. p. 276.
Mertensia Scoresbyii Lesson Acaleph. p. 100.

Sbg. Mertensia Lesson.

228. C. ovum (Beroe) Fabr. n. 355.

Gen. 2. Pleurobrachia Flemg. Agassiz.

*229. P.? Scoresbyii Less. An. Sc. V. p. 275. Scorby. t. 16. f. 5.

(Medusa) cucumis Dewhurst. p. 274.

Gen. 3. Beroe Browne. (Idya Freminv.)

230. B. marsupialis (Medusa) Dewhurst. Cetacea. 1834. p. 976.

Beroe borealis Lesson. Scoresby t. 16. f. 7.

Sbg. (Beroe Esch. Less.)

231. B. cucumis Fabr. n. 353. Modeer. Lesson non Sars.

Medusa oviforma Dewhurst. 1834. p. 274.

Beroe fallax Lesson. Scoresby t. 16. f. 3.

233. B. infundibulum Müll. prod. n. 2818. Fabr. 352.

Springbrunner Rotzfisch. Mertens.

Beroe Mülleri Lesson. Acaleph. p. 121.

Gen. 4. Medea „Escholtz." Lesson.

*223. M. utriculus (Medusa) Dewhurst. Cetacea. p. 276.

Scoresby. Voy. tab. 16. f. 8.

Medea arctica Lesson. p. 136

*234. M. ovoidalis (Medusa) Dewhurst. Cetacea. p. 275.

Medea dubia Lesson. p. 137.

Scoresby. Voy. t. 16. f. 6.

Brachiopoda.

Gen. 5. Rhynchonella Fischer.

235. R. psittacea Ch. Gm. (Terebratula) Møll.

Anomia spondyloides Gm. Lister. t. 211. f. 46.

Der forekommer saaledes paa Grønland omtrent 153 Arter Bløddyr, hvortil komme 48 Afarter, der af mange Forfattere ansees for egne Arter.

Af Acalepher, der forholdsviis kun ere lidet undersøgte, ere 34 Arter optegnede; deels efter Beskrivelser i Fabricii Fauna Grønlandica; deels efter forskjellige af H. P. C. Møller efterladte Tegninger.

Bloddyrenes grønlandske Navne.

Ajuaursak, af Ajuck en Jernbyld, Cemoria, Tectura &c.

Akoperursak, af Akopiut et Dyr, som sidder paa sin Bag. Velutina.

Amikok, af Amek et Skind Gonathus Fabricii Lichtenst.

Amikorsoak, ligeledes.

Amikoungoak. Gonathus amæna Møll.

Ataursak. Clio borealis.

Augursak. ligeledes. (En Væder.)

Bibibiarsuk. Modiolaria lævigata.

Daitsimetit see Tessermetut.

Imab Imata ɔ: Havets Hjerte. Chrysaora pontocardia.

Imab-puirsà ɔ: den som skyder sig op af Vandet. Octopus grønlandicus.

Imeningoak. Saxicava rugosa L. ung.

Imennek. Fordi den sprøiter saa meget Vand (Imek.) Tellina tenera Leach. Saxicava rugosa.

Imenningoak, den lille Imennek, fordi den ligner Saxicava rugosa. Nuculana minuta.

Ipiksaunak. Cardium grønlandicum.

Ipiksaunatak. Turtonia minuta.

Ipiarsursak. Teltposeligning. Beroiderne.

Kallaliassut, fordi de ligesom hoppe i Vandet. Et Slags sepioide Mollusker, som findes i Nordgrønland ifølge Mdm. Lytzen, Møll. Ubekjendt Blæksprutte. Mon Leachia hyperborea Stp. ?

Kemiarsursak. Aeolidia, Tritonia.

Kerksuk-kumà ɔ: Træormen. Teredo denticulata.

Killiortout, af Killiorpok Skraberedskab. Mytilus edulis L.

Kirksoaursak, fordi den springer ned af Kjedelen hvori man vil kaage den (Kirkserpok springe ned) eller en Ligning efter Kirksoak. Pecten islandicus.

Korsoak see Amikorsoak.

Nakkasursak: (Blære) Boltenia Bolteni L.

Nuertlek, af Nuak tykt Spyt, eller maaskee af Nuersok Solen Meduserne.

Nuertleksoak. Medusa capillata.

Nyaursæt ɔ: Haarligninger, Sertularia.

Puirsarsoakasik ɔ: De store slemme som skyde sig op. Ubekjendt Octopus. (Møll.)

Sarpangaursæt. Sertularia.

Siuterursak. Vitrina angelicæ, Margarita helicina, Menestho, Skenea, Littorina grønlandica &c.

Siuterok af Siut et Øre. Enhver Snekke. Margarita, Littorina. &c.

Siuterungoak en liden Snekke. Lacuna, Trophon. o. s. v.

Siuterursoak Den store Snekke. Tritonium. Fusus.

Terkungoak, fælleds med Oniscus. En skraa nedhængende Brantning paa en Klippe. Chiton.

Tessermètut ɔ: (Daitsimetit) de som boe i de ferske Søer. (Tessek.) Limnæa.

Tullukaursak, af Tulluk Søravnen. Ravnelignelse. Limacina arctica.

Uilok, af Uivok? øge noget til, eller snarere af Uiunge nymphæ muliebres. Mytilus edulis L.

Umataursak. Chrysaora pontocardia. Julianehaab.

Usursak, af Usuk Penis. Mya truncata.

---

8 April 1857.

Tillæg Nr. 5,

Fortegnelse over Grønlands Echinodermata *).

Cucumaria frondosa Gunn.

Holothuria pentactes Zool. Dan. tab. 108, 123—127.

Fauna Grønl. n. 343, Holoth. pentactes, muligvis ogsaa n. 344, Hol. frondosa *(Grønl. Irksolik)*.

Grønl. Innellualik.

Cucumaria Koreni Ltk. n. sp.

Cucumaria minuta Fabr.

Fauna Grønl. n. 346.

Grønl. Kavmarsungoak.

Orcula Barthii Troschel.

Archiv für Naturgesch. 1745, S. 64.

Psolus Phantapus Strussenf.

Holothuria Phantapus Zoolog. Dan. tab. 112—113.

Psolus Fabricii Düben og Koren.

Cuvieria Fabricii Düben og Koren, Vetenskaps Akad. Handl. 1844 p. 316.

Fauna Grønl. n. 348, Holothuria squamata.

Chiridota læve Fabr.

Fauna Grønl. n. 345, Holothuria lævis.

Grønl. Kaumarsorsoak.

---

*) Denne Fortegnelse er meddelt af Hr. cand. mag. Docent Lütken, der om kort Tid agter at udgive et lille Skrift om de grønlandske Echinodermer, hvori de her omtalte nye Arter ville blive beskrevne.

Myriotrochus Rinkii Stp.

Videnſkabelige Meddelelſer fra den naturhiſt. Forening. 1851. S. 55, Tab. III. fig. 7—10.

Eupyrgus scaber Ltk. n. g. & n. sp.

Echinus drøbachiensis Müll.

Fauna Grønl. n. 368, Echinus saxatilis.

Grønl. Ekkursak.

Asteracanthion polaris Müll. Trosch.

Syſtem der Aſteriden p. 16.

Fauna Grønl. n 362, Asterias rubens (pro parte).

— — n. 365, Asterias minuta (Ungen).

Grønl. Nerpirksoak, Nerpiksout.

Asteracanthion grønlandicus Stp.

Asteracanthion Mülleri? Sars var. Steenſtrup i Overſigt over de videnſkabelige Møder i den naturhiſtoriſke Forening i Aaret 1854, S. 240.

Fauna Grønl. n. 362, Asterias rubens (p. p.)

Asteracanthion problema Stp.

Asteracanthion roseus Müll. Trosch. Syſtem der Aſteriden p. 17. (exclusis synonymis).

Cribrella sanguinolenta Müll.

Fauna Grønl. n. 363, Asterias spongiosa (Ungen).

Echinaster Eschrichtii Müller og Troschel, Syſtem d. Aſteriden p. 25.

Cribella oculata Forbes Brit. Starf.

Solaster papposus Lin.

Fauna Grønl. n. 364, Asterias papposa.

Forbes Brit. Starf. p. 112.

Grønl. Nerpiksout.

Solaster endeca Lin. (Mant. plant.)

Forbes Brit. Starf. p. 109.

Pteraster militaris Müll.

Zoologia Danica tab. 131.

Fauna Littoralis Norvegiæ, 2det Hefte, tab. VIII. f. 1.

Ctenodiscus crispatus Retz.

Asterias polaris Sabine.

Ctenodiscus polaris og pygmæus Müll. Trosch. Syſt. d. Aſt. p. 76.

Ophiura Sarsii Ltk.

Videnſkab. Meddelelſer fra den naturhiſtoriſte Forening. 1854 p. 101.

Ophiura squamosa Ltk.

Videnſkab Medd. 1854 p. 101.

Ophiura nodosa Ltk.

Videnſkab. Medd. 1854. p. 100.

Ophiura Stuwitzii Ltk. n. sp.

Ophiocten Krøyeri Ltk.

Videnſkab. Medd. 1854. p. 102.

Ophiopholis aculeata (Lin.) Müll.

Ophiolepis scolopendrica Müll. Troschel, Syſtem d. Aſterid. p. 96.

Fauna Grønl. n. 366, Asterias Ophiura (p. p.)

Ophiocoma Bellis Forbes Brit. Starf. p. 53.

Grønl. Nerpiksoursak.

Amphiura Holbølli Ltk.

Videnſkab. Medd. 1854, p. 98.

Ophioscolex sp?

Ophiacantha spinulosa Müll. Trosch.

Syſtem der Aſterid. p. 107.

Ophiacantha grønlandica Müll. Trosch., Archiv für Naturgeſchichte, 18-4, S. 183.

Asterophyton eucnemis Müll. Trosch.

Syſtem der Aſteriden p. 123.

Fauna Grønl. n. 367, Asterias caput Medusæ.

Alecto Eschrichtii Müll. Trosch.

Archiv für Naturgeſch. 1841 p. 142.

Supplement til de zoologiske Tillæg *).

Grønlands Søpunge (Tunicata).

Skjøndt de grønlandske Dyr af denne Klasse endnu ikke have været underkastede en saa gjennemført Undersøgelse, at alle derfra beskrevne Arter have kunnet sikkert henføres til de nu antagne Undersl ægter — navnlig ford Bestemmelsen kun kan skee ved indre Karakterer og fordrer et meget stort Antal Individer forat blive nogenlunde sikker, da Individernes Afvigelse er langt større, end man har været tilbøielig til at antage — vil dog nærværende Sammenstilling give et nogenlunde rigtigt Overblik over denne Klasses Optræden ved Grønlands Kyster.

1. Boltenia Bolteni (Lin.)

   Ascidia clavata Fabr. fn. gr. p. 333. Nr. 323.

   pullus = B. ciliata Møll. Ind. moll. gr. S. 22. Kr. N. Tidsk B. III.

   B. reniformis. Møll. ind. moll. 22.

2. Cynthia chrystallina (Møll).

   Clavellina chryst. Møll. libris citatis. p. 22 (25).

3. Cynthia rustica (Lin)?

   Ascid. rustica Fabr. fn. gr. p. 330. Nr. 316.

   ? Ascid. qvadritentata Fabr. fn. gr. 330—31. Nr. 317.

   Ascid. rustica og Ascid. monoceros Møll, l. cit. 22. (95).

4. Cynthia pyriformis (Rathke.)

   Rathke zool. Dan. T. 156.

   pull. an = Asc. villosa Fabr. fn. gr. p. 333. Nr. 322.

5. Cynthia echinata (Lin.)

   Fabr. fn. groenl. p. 331. Nr. 318.

6. Cynthia conchilega (Müll.)

   Møller lib. cit. p. 32. (95).

7. Cynthia glutinans Møll.

   Møller libr. cit. S. 21. (94).

8. Synoicum turgens. Phipps.

*) Efter Opstillingen paa Universitetets Museum, og ved velvillig Hjelp sammesteds. H. Rink.

9. Phallusia lurida (Møll.)

Møller libr. cit. S. 20. (95).

10. Chelyosoma Mac-Leayanum Sow. & Brod.

Eschr. V. S. Skr. 1841.

Endnu forekomme to eller tre Arter af Phallusier til, iblandt hvilke maaskee Fabricii A. compressa er at søge — og henved en halv Snees Ascidiæ compositæ, iblandt hvilke formodentlig Fabricii Alcyonium digitatum og A. rubrum fn. gr. nr. 461 og 462 ville være at søge.

Grønlands Koraldyr (Anthozoa).

Foruden de fire hos Fabricius i fn. gr. optagne Arter af Actinia:

1. Actinia crassicornis Nr. 340. Kettuperak.
2. Actinia nodosa Fabr. Nr. 341. Aitsib-pa.
3. Actinia intestinalis Fabr. Nr. 342 Kettuperangoak og
4. Actinia spectabilis Fabr. Nr. 342. Kettuperarsoak.

synes kun at være nedsendt en enkelt Form af Slægten;

5. Edwardsia. sp —;

men hidtil have Museerne ikke modtaget nogen kalkafsondrende Anthozoe fra Grønlands Kyster. Derimod findes der i Grønland to Arter af ottearmede Koraldyr:

6. Alcyonium sp —

kun nedsendt i et enkelt Exemplar, og

7, Nephthya sp —

nærstaaende ved N. florida (Rathk.) og meget hyppig.

De hos Fabricius anførte Arter af Alcyonium synes dels at være Kolonisøpunge (Nr. 564. 472) dels Søsvampe (Nr. 463, 464); til Mosdyr eller Bryozoa høre derimod alle Arter, der i fn. gr. ere opførte under Slægtsnavnene Isis, Tubipora Madrepora og Millepora, dog er Nr. 438. M. polymorpha en Nullipora og Nr. 434. M. parasitica vistnok kun Rodudbredningen af en Corrallina officinalis, og desuden er vel en og anden af de øvrige Arter maaskee af noget tvivlsom Mosdyrnatur.

Rettelser:

Side 10: 12te Lin. f. n. Fin. læs Lin.
14: 7de Lin. f. o. Licht. udslettes.
22: 6te Lin. f. o. Tidskr. læs Tidsskr.
23, 26, 27, 29, 30, 31 og 32, staaer mange Steder Tidskr. istedetfor Tidsskr.

Tillæg Nr. 6.

Oversigt over Grønlands Planter,

af

Joh. Lange.

(Bibliothekar og Assistent ved den botaniske Have.)

Den Fortegnelse over Grønlands Planter, som herved meddeles, ifølge Anmodning, som Bidrag til et geographisk Værk over Grønland, har jeg udarbeidet ved Hjælp af det rige Materiale af arktiske Planter, som vor botaniske Have er i Besiddelse af. Allerede fra ældre Tid har der i Havens Samlinger (især M. Vahls og Hornemanns Herbarier) været opbevaret et temmelig betydeligt Antal af grønlandske Planter, samlede af P. Egede, Giesеke, Wormskjold, Raben o. Fl.; men disse have dog kun underordnet Betydning i Henseende til Grønlands Plantegeographi, fordi de i Reglen ikke ere ledsagede af nogen anden Lokalitetsbestemmelse, end at de ere samlede „i Grønland." Men af langt større Vigtighed ere derimod Dr. J. Vahls rige Samlinger. Denne utrættelige og omhyggelige Samler opholdt sig, som bekjendt, med kongelig Understøttelse henimod 9 Aar i Grønland; han har i dette Tidsrum foretaget stadige Reiser imellem Sydspidsen og 73° N. B., og med sit skarpe Blik har han saa nøie undersøgt Landet i botanisk Henseende, at vi neppe kunne vente at erholde mange nye floristiske Bidrag derfra i Fremtiden. *)

---

*) Foruden de Arter, som ere anførte i den nedenstaaende Fortegnelse, ere endnu adskillige angivne af Hornemann (Dec. Pl.), men da der intet Exemplar af dem findes i Hornemanns Herbarium eller andetsteds i vore Samlinger, da der i Hornemanns Plantelære ikke angives, paa hvis Autoritet de ere anførte, og da endelig J. Vahl ikke

Det er at beklage, at han afgik ved Døden, forinden han opnaaede at fuldføre den fuldstændige grønlandske Flora, hvortil han havde foretaget gode Forarbeider; imidlertid vil det ved Benyttelsen af hans efterladte Manuskripter og Samlinger, som han har testamenteret til den botaniske Have, neppe blive vanskeligt at foretage en fuldstændig Bearbeidelse af Grønlands Flora. Muligviis kan jeg senere finde Anledning til at forsøge et sligt Arbeide; ved denne Leilighed maa jeg, deels paa Grund af den bestemte Opgave, der var mig stillet, deels af Mangel paa den fornødne Tid, indskrænke mig til en systematisk ordnet Navnefortegnelse over Grønlands Phanerogamer, med en kort Angivelse af disses vigtigste geographiske Forhold. Min Virksomhed ved dette Arbeide har altsaa mere bestaaet i at samle og ordne det givne Stof, end i at bestemme og beskrive; da Wahls Plantebestemmelser ere meget paalidelige og nøiagtige, er det kun ganske faa Arter, som have gjort en nøiere critisk Undersøgelse nødvendig.

---

har anført dem, har jeg ikke turdet optage dem i min Fortegnelse, og de blive da at eftersøge af de Botanikere, som for Fremtiden maatte besøge Grønland. De blive her anførte som tvivlsomme Indbyggere af Grønland; flere af dem ere maaskee anførte paa Grund af en Forverling med andre Arter:

Asplenium Trichomanes. L.
— septentrionale. Sw.
Allosorus crispus. Sw.
Lastræa Thelypteris. Presl
Polypodium vulgare. L.
Agropyrum caninum. L.
Poa trivialis. L
Eriophorum alpinum L.
Juncus obtusiflorus. Ehrh
Salix myrtilloides L
Galium boreale L.
— uliginosum. L.
Vaccinium Myrtillus. L
Pyrola uniflora. L.
Andromeda polifolia. L.
Cerastium vulgatum. L.
Ranunculus glacialis L.

De Hjælpemidler, som jeg altsaa har havt til Afbenyttelse ved Udarbeidelsen af denne Liste ere: 1) Vahls Samling af grønlandske Phanerogamer, som opbevares i den botaniske Have, forstørstedelen i en Mængde Gremplarer fra forskjellige Lokaliteter, forsynede med egenhændige Bemærkninger af den Afdøde, fra hvem der desuden findes en Samling af trykte Etiketter til mange Arter; 2) De i ældre Tid af de fornævnte Samlere, og i de sidste Aar af Holboll og Rink hjemsendte Planter; 3) Flora danica, hvori Størstedelen af de grønlandske Planter findes afbildet, og 4) Drejers Revisio critica Caricum borealium (Kroy. Tidsskr. III p. 423.)

Hvad Cryptogamerne angaaer, da ere disse ikke optagne i denne Liste, navnlig fordi denne Deel af Materialet ikke er ordnet og tildeels ikke bestemt, og fordi disses Optagelse i Fortegnelsen altsaa vilde have fordret en meget længere Tid, end den der kunde indrømmes til Fuldførelsen af dette Arbeide.

Den Deel af Grønland, hvis Vegetation denne Liste skulde omfatte, er Vestkysten fra Sydspidsen til 72° 48′ (Upernivik), og for de Planter, som ere udbredte over hele denne Strækning, ere ingen særskilte Voresteder opførte. For de fleste Planter er tilføiet Grændsen mod N. og S. (efter Vahls Opgivelser), ved en Deel tillige deres Høide over Havet, forsaavidt Angivelser i denne Henseende vare at erholde. Dog maa det bemærkes ved begge disse Arter af Udbredelse, at hverken den yderste Grændse mod Nord (72° 48′) eller i Høiden (2500′) bør betragtes som de absolute yderste Grændser for blomstrende Phanerogamer, men hiin blot som den Grændse, til hvilken Vahl har udstrakt sine Undersøgelser, og denne som den almindelige Grændse, ved hvilken Planteværten ophører og den stadige Snee begynder eller kan begynde. I Virkeligheden har man deels paa andre Expeditioner fundet blomstrende Planter saa langt mod Nord, som man hidtil er kommet (80 à 81° N. B?), deels er det iagttaget, at hiin Sneegrændse ingenlunde er bestemt, men at der gives Lokaliteter, endog nordenfor Polarkredsen, med blomstrende Phanerogamer i henved 5000 Fods Høide (See Rink om Nordgrønland I. pag. 65—70).

Det hele Antal Arter, som ere fundne i det omhandlede Distrikt, beløber sig til 320, henhørende til 52 Familier. Deraf ere 101 Arter (nemlig de med * betegnede) tillige fundne paa Østkysten,*) dog maa

*) For at udfinde hvilke Planter der forekomme paa Østkysten, har jeg

det bemærkes, at Antallet af de der forekommende Arter sandsynligviis ikke er lidet større, idet Østkysten i botanisk Henseende er langt mindre grundigt undersøgt end Vestkysten.

Følgende Oversigt over Familierne, ordnede efter det Antal af Arter, hvorved de ere repræsenterede i Grønland, vil kunne bidrage til at give en tydeligere Forestilling om Floraens Charakter:

Cyperaceæ	46	Arter.
Gramineæ	35	"
Cruciferæ	25	"
Compositæ	20	"
Alsinaceæ	19	"
Rosaceæ	14	"
Juncaceæ	13	"
Scrophulariaceæ	12	"
Filices	11	"
Ericineæ	11	"
Ranunculaceæ	11	"
Saxifragaceæ	10	"
Polygoneæ	7	"
Salicineæ	7	"
Lycopodiaceæ	6	"
Onagrarieæ	6	"
Eqvisetaceæ	5	"
Sileneæ	5	"
Gentianeæ	5	"
Orchideæ	4	"
Najadeæ	4	"
Betulineæ	3	"
Crassulaceæ	3	"
Violarieæ	3	"
Callitrichineæ	2	"
Campanulaceæ	2	"
Rubiaceæ	2	"
Primulaceæ	2	"

---

deels benyttet Vahls Samlinger, deels en Liste i Graahs Reise, i hvilken de optegnede Planter ere bestemte af Hornemann.

Umbelliferæ	2	Arter.
Pyrolaceæ	2	"
Papilionaceæ	2	"
Isoëteæ	1	"
Juncagineæ	1	"
Colchicaceæ	1	
Smilaceæ	1	
Typhaceæ	1	"
Coniferæ	1	"
Chenopodiaceæ	1	"
Plantagineæ	1	"
Plumbagineæ	1	"
Borragineæ	1	"
Labiatæ	1	"
Lentibularieæ	1	"
Diapensiaceæ	1	
Corneæ	1	"
Empetreæ	1	"
Papaveraceæ	1	"
Droseraceæ	1	"
Portulacaceæ	1	
Hippurideæ	1	"
Halorrhageæ	1	"
Pomaceæ	1	"

Koloniernes Navne, ligesom Navnene paa de respektive Samlere, ere betegnede ved Forkortelser paa følgende Maade:

Jul. — Julianehaab.
Gdth. — Godthaab.
Holstb. — Holsteensborg.
Chr. — Christianshaab.
Godh. — Godhavn
Jak. — Jakobshavn.
Ritt. — Rittenbenk.
Om. — Omenak.
Upern. — Upernivik.
V. — J. Vahl.

R. — Rink.
Gies. — Gieseke.
Holb. — Holbøll.
Rab. — Raben.
Wormskj. — Wormskjold.

I. Acotyledoneæ.

Equisetaceæ. (5 sp.)

Equisetum variegatum All.

60° — 72° 48′. *V.*

E. scirpoides Mich.

I Fjordene Tessermiut (Jul.) og Ikertok (Holstb.) *V.*

*E. arvense L.

60° — 72° 48′ *V.*

— „ β. riparium Fr.

60° 8′ — 70° 41′ (Arjut., Chr., Ritt.) *V.*; (Omenak) *R.*

?E. umbrosum Willd.

V. (i Hornem. Herb., uden Vorested).

E. silvaticum L.

60° — 72° 48′. *V.*

Filices. (11 sp.

Polypodium Dryopteris L.

Sydgrønlands Fjorde fra 60° — 64° 10′ (Tessermiut, Baals Revier) *V.*

P. Phegopteris L.

Sydgrønlands Fjorde 60° — 64° 10′ (Agluitsok, Tessermiut, Baals Revier) *V.* (Jul.) *R.*

*P. alpestre Hopp.

Sydgrønlands Fjorde (Ujarasukssoit); *V.*

*Aspidium Lonchitis Sw.

60° — 69° 14′ (Jul. Amaralik). *V.*

A. fragrans Willd.

I Fjordene fra 66° 50′ — 70° 41′ (Isortok, Holstb.) (Pakitsok, Jul., Ritt., Om.) *V.*

Lastræa Filix mas Presl.

Sydgrønlands Fjorde fra 60° — 60° 43′ (Illoa, Igalikko.) *V.*

L. dilatata Presl.

60° — 64° 10′ (Ujarasurksoit, Baals Revier), *V.* (Jul.) *R.*

Cystopteris fragilis Bernh.

60° — 72° 48′. *V.*

Woodsia ilvensis R. Br.

60° — 72° 48′. *V.*

W. hyperborea R. Br.

Nordgrønlands Fjorde fra 66° 50′ — 72° 48′ (Isortok, (Holstb.), Chr., Om., Upern.) *V.*

Botrychium Lunaria Sw.

60° — 72° 48′

— „ β, rutaceum Fr. (B. matricariæfolium A. Br.)

(Igalikko) 60° 42′ *V.*

Isoëteæ. (1 sp).

Isoëtes lacustris L.

60° — 60° 43′ (Tessermiut) *V.*

Lycopodiaceæ. (6 sp).

Selaginella spinulosa A. Br.

Sydgrønland 61° 2′ (Kaksiarsuk, Igalikko-Fjorden) *V.*

Lycopodium Selago L.

60° — 72° 48′ *V.*

*L. alpinum L.

60° — 64° 10 (Tunnudliorbik, Amaralik) *V.*

L. Chamæcyparissus A. Br.

(Korsoak i Fjorden Tessermiut 60° 6′) *V.* (under L. alpinum.)

Lycopodium annotinum β, alpestre Hn.

60° — 72° 48′ — *V.*

L. clavatum L.

(Korsoak i Fjorden Tessermiut 60° 6′) *V.*

II. Monocotyledoneæ.

Gramineæ. (35 sp.)

Alopecurus alpinus Sm. (A. ovatus Horn. Fl. dan. 1565.)

66° 50′ — 72° 48′ (Holstb., Jac., Ritt., Om.) *V.*, (Nourseak, Niakonak) *R.*

A. geniculatus L.

60° — 66° 50′ (Friederichsthal, Tessermiut, Kuksuk i Baals Revier, Isortok) *V.*

*Phleum alpinum L.

60° — 69° 14′ (Amaralik, Holstb. Disco-Øen, Kongerdluluk) *V.*

Anthoxanthum odoratum L.

Sydgrønlands Fjorde fra 60° — 61° 2′ (Jul.) *R.*, (Igalikko) *V.*

*Hierochloa alpina R. & S.

60° — 72° 48′ (*V.*, *R.*)

*Agrostis rubra L.

Grønlands Fjorde fra 61° 2′ — 70° 41′. (*V.*, *R.*)

A. canina L.

60° — 61° 2′ (Tessermiut, Igalikko, Narksak.) *V.*

— „ β, mutica Hn.

(Tessermiut 60°). *V.*

A. alba L.

(Ounartork, Igalikko-Fjorden 60° 28′). *V.*

Calamagrostis Halleriana DC.

60° — 69° 32′. — *V.*

Calamagrostis purpurascens R. Br. (F. D. 2523).

64° 10′ — 70° 41′ (Holſtb., Chr., Ritt., Om.) *V.*

C. neglecta Ehrh.

61° 2′ — 70° 41. (Igalikko, Godth., Ikertok, Patikſok,) *V.* (Omenak-Den) *R.*

Dupontia psilosantha Rupr. (F. D. 2521).

(Omenak). 70° 41′. *V.*

*Aira alpina L.

60° — 66° 50′ (Friderichsthal, Igalikko, Holſt.) *V.*

A. flexuosa L.

60° 8′ — 64° 10′ (Prinds Chriſtians Sund, Teſſermiut, Jul., Baals Revier). *V.*

Vahlodea atropurpurea Fr.

64° 10′ (uden Angivelſe af Voreſted). *V.*

Trisetum subspicatum Beauv.

60° — 72° 48′ (*V.*, *R.*)

*Catabrosa algida Fr. (Phippsia Sol.)

60° — 72° 48′. *V.*

C. latifolia Fr. (Colpodium R. Br., F. D. 2341.)

70° — 72° 48′ (Ritt., Upern.) *V.*

Glyceria festucæformis Heynh. (Fr., G. maritima a, palustris And.)

60° — 72° 48′ (*V.*, *R.*)

G. conferta Fr.

(Prinds Chr. Sund, Teſſermiut, Omen.) *V.*

G. pendulina Læstad. (Poa pend. J. Vahl, F. D. 2343).

64° 10′ — 65° 20′ (Gdth.) *V.*

*Poa alpina L. c. var. vivipara.

60° — 70° (*V.*, *R.*)

*P. pratensis L. c. varr.

60° — 72° 48′ (*V.*, *R.*)

P. cenisia All.

(Chr., Jac., Ritt.) *V.*, (Egedesminde, Omenak-Den) *R.*

Poa Vahliana Liebm. (F. D. 2401).

70° 47′ (Omenak) *V.*

P. nemoralis var. glauca.

60° — 61° 2′ (Kakortok, Igalikko) *V.*

P. cæsia Sm.

(Prinds Christians Sund) *V.*

*P. aspera Gaud.

60° — 72° 48′ *V.*

P annua L.

60° 43′ (intet Vorested angivet) *V.*

*Festuca ovina L. c. var. vivipara.

60° — 72° 48′ *V.*

F. brevifolia R. Br.

Paa de høieste Fjelde (Baals Revier, Om., Upern.) *V.*, (Karsuk 4500′ over Havet) *R.*

F. arenaria Osb. (F. sabulicola L. Duf.)

68° 49′ — 70° (Amaralik, Ritt.) *V.*

Agropyrum violaceum (Horn.)

60° 30′ — 66° 50′ (Jul., Igalikko, Tessermiut, Ikertok.) *V.*

*Elymus arenarius L.

60° — 72° 48′ (*V.*, *R.*)

Nardus stricta L.

60° — 60° 28′ (Tessermiut, Rennortalik) *V.*

Cyperaceæ. (46 sp.)

Carex gynocrates Wormskj. (Kobresia scirpina F. D. 1529).

(Igalikko 60° 31′) *V.*

*C. Wormskjoldii Hornem. (F. D. 1528).

60° — 72° 48′ *V.*

C. rupestris All.

68° 50′ — 72° 48′ (Isortok (Holstb.), Godh., Pakitsok (Jac.), Ritt., Om.) *V.*

Carex microglochin Wahlenb.

61° 2′ — 70° 41′ (Prinds Chr. Sund, Igalikko, Om.) *V.*

*C. capitata L.

60° — 70° (Igalikko, Baals Revier, Pakitsok, Om.) *V.*

C. nardina Fr. (F. D. 2365).

60° 50′ — 72° 48′ paa Fjeldene indtil en Høide af 4500′ (*V., R.*)

C. ursina Dewey. (F. D. 2429)

70° 47′ (Omenak). *V.*

C. incurva Lightf.

60° — 72° 48′ *V.*

C. duriuscula C. A. Mey.

64° 10′ — 65° 20′ (Sukkertoppen, Baals Revier) *V.*

*C. festiva Dewey.

60° — 69° 14′ (Tessermiut, Agluitsok, Igalikko, Baals Revier, Ritt.) *V.*

C. pratensis Drej. (rev. crit. Car. bor. n. 16; (F. D. 2368).

(Amaralik, Baals Revier 64° 10′) *V.*

*C. glareosa Wahlenb.

60° — 72° 48′ *V.*

*C. lagopina β, plejostachya Drej. l. c. n. 18.

60° — 72° 48′.

C. canescens β, robustior Blytt.

Grønlands Fjorde fra 60° — 66° 50′ (Jul., Godthaab, Baals Revier, Holstb.) *V.*

*C. rufina Drej. l. c. n. 21. (F. D. 2481).

60° — 64° 10′ (Baals Revier) *V.*

C. bicolor All.

Sydgrønlands Fjorde fra 60° 50′ — 64° 10′ (Igalikko, Kuksut i Baals Revier) *V.*

C. holostoma Drej. l. c. n. 23.

69° 32′ — 70° 41′ (Pakitsok (Jac.), Om.) *V.*

C. Vahlii Schk.

60° — 72° 48′ *V.*

Carex atrata L.

Sydgrønl. Fjorde fra 60° 10′ — 61° 2′ (Jul., Ujaraſukſoit) *V.*

*C. nigritella Drej. l. c. n. 26 (F. D. 2369).

60° — 60° 8′ (Friederichsthal, Kikertarſoeitſiak (Jul.). *V.*

*C. fuliginosa Stbg. & Hpp.

66° 50′ — 72° 48′ (Iſortok, Disco-Øen, Ritt., Om., Upern.) *V.*

*C. subspathacea Wormskj. (F. D. 1530).

60° — 62° (Tesſermiut, Igalikko, Amaralik (Godth.), Kukſuk i Baals Revier, Ikertok (Holſtb.) *V.*

C. reducta Drej. l. c. n. 29.

60° 8′ — 61° 2′ (Tesſermiut) *V.*

C. vulgaris Fr.

60° 8′ — 61° 2′ (Igalikko, Jul.) *V.*

C. stans Drej. l. c. n. 32 (F. D. 2477).

61° 2′ — 70° 41′ (Egedesminde, Chr., Disco-Øen, Ritt., Om.) *V.*

*C. rigida Good. c. varr. (F. D. 2479, 2480).

60° — 72° 48′. *V.*

*C. hyperborea Drej. l. c. n. 34. (F. D. 2482).

60° — 72° 48′ (*V., R.*)

C. hæmatolepis Drej. l. c. n. 35. (F. D. 2370).

60° — 60° 43 (Friederichsthal, Jul., Kakortok.) *V.*

C. filipendula γ, concolor Drej. (F. D. 2372).

(Igalikko) *V.*

*C. rariflora Sm.

60° — 72° 48′ *V.*

C. vaginata Tausch.

60° 28′ — 60° 31′ (Ounartok og Agluitſok (Jul.) *V.*

C. capillaris L.

61° — 72° 48′ *V.*

C. supina Wahlenb.

60° 31′ — 72° 48′ *V.*

*C. pilulifera β, deflexa Drej.

Sydgrønlands Fjorde fra 60° 8′ — 64° 10′ (Tesſermiut, Baals Revier) *V.*

Carex pedata Wahlenb.

64° 10′ — 72° 48′ (Baals Revier, Isortok, Jac., Ritt., Upern.) *V.*

C. Oederi Ehrh.

61° 2′ (Igalikko) *V.*

C. saxatilis L. (C. pulla Good.)

60° — 72° 48′ *V.*

C. rotundata Wahlenb.

61° 2′ — 69° 41′ (Intet Voreſted angivet) *V.*

C. ampullacea Good.

(Igalikko, Teſſermiut) *V.*

— „ β, borealis (C. hymenocarpa Drej).

(Igalikko, Teſſermiut 61° 2′) *V.*

C. vesicaria L.

61° 2′ (Igalikko) *V.*

*Eriophorum Scheuchzeri Hpp.

60° — 72° 48′ .

*E. angustifolium Roth.

60° — 72° 48′ *V.*

Elyna spicata Schrad.

60° — 72° 48′ *V.*

Kobresia caricina Willd.

64° 10′ — 72° 48′ (Baals Revier, Holſtb., Jac., Ritt., Om.) *V.*

Eleocharis palustris R. Br.

61° 2′ (Igalikko) *V.*

*Scirpus cæspitosus L.

60° — 69° 14′ (Igalikko, Baals Revier, Disco-Øen.) *V.*

Juncagineæ. (1 sp.)

Triglochin palustre L.

(Teſſermiut, Igalikko, Gdth., Isortok (Holſtb.), Chr.,) *V.*

Juncaceæ. (13 sp.)

*Luzula spicata DC.

60° — 70°. *V.*

*Luzula arcuata Wahlenb.

60° — 72° — *V.*

— „ β, hyperborea (L. hyperborea R. Br.)

almindelig med foreg. (*V.*, *R.*)

— „ γ, subspicata Lge. mscr.

Fjeldene i Grønland (Nourſoak) *R.*; (Om., Upern.) *V.*

L. multiflora Lej.

60° — 70°.

*— „ β, congesta Koch.

(Amaralik (Godth.), Chr., Disco, Ritt.) *V.*

L. parviflora Desv.

60° — 69° 14′.

— „ α, sparsiflora Lge. mscr.

(Igaliko, Iſortok (Holſtb.) Disco-Øen) *V.*

*— β, densiflora Lge. mscr.

(Baals Revier, Ujaraſukſoit) *V.*, (Godh., Disco) *R.*

Juncus arcticus Willd.

60° — 70° 41′. — *V.*

J. filiformis L.

Sydgrønlands Fjorde 60° 4′ — 60° 43, (Tesſermiut, Amitſuarſuk, Jul.) *V.*

*J. squarrosus L.

60° — 60° 8′ (Friederichsthal, Nennortalik) *V.*

J. alpinus Vill.

(Igaliko 61° 2′) *V.*

J. bufonius L. (forma pygmæa).

(Igaliko 61° 2′) *V.*

*J. trifidus L.

60° — 64° 10′ (Tesſermiut, Jul., Godth.,) *V.*

J. castaneus Sm.

63° 4′ — 70° 41′ (Kukſuk i Baals Revier, Disco-Øen, Ritt., Omenak) *V.*

J. triglumis L.

60° — 70°. — *V.*

Juncus biglumis L.

60° — 72°48'. — *V.*

Colchicaceæ. (1 sp.)

*Tofjeldia borealis Wahlenb.

60° — 72° 48. *V.*

Smilaceæ. (1 sp.)

Streptopus amplexifolius DC.

Sydgrønlands Fjorde (Jul.) *V., R.*; (Holstb.) *Gies.*

Orchideæ. (4 sp.)

Corallorhiza innata R. Br.

64° 10' — 66° 50' (Baals Revier, Amaralik (Gdth.), Isortok (Holstb.) *V.*

Habenaria albida R. Br.

60° — 64° 14' *V.* (Jul.) *R.*

*Platanthera Koenigii Lindl.

60° — 69° 14' (Prinds Christians Sund, Friederichsthal, Tesserminut, Nearlunolik, Baals Revier). *V.*

*Listera cordata R. Br.

60° — 64° 10' (Amaralik, Ujarrasusukseit) *V.*

Najadeæ. (4 sp.)

Zostera marina L.

(I Havet ved Baals Revier, Godthaab) *V.*

Potamogeton marinus L.

Færskvandssøer i Sydgrønl. (Igalikko, Tunnudliorbik, Baals Revier, Holstb., Chr.) *V.*

P. heterophyllus Schreb.

61° 2' (Igalikko) *V.*

P. rufescens Schrad.

Sydgrønlands Fjorde 61° 2' (Tuanudliorbik, Kuksuk.) *V.*

Typhaceæ. (1 sp.)

Sparganium minimum Fr.(?) (S. natans β, tenuifolium Horn.)

60° — 64° 10' (Igalikko, Baals Revier). *V.*

III. Dicotyledoneæ.

Callitrichineæ. (2 sp.)

Callitriche verna α, cæspitosa Kütz.

60° — 60° 4′ (Jul.) *V.*

— „ β, latifolia Kütz.

60° 4′ (Jul.) *V.*

C. hamulata Kütz.

60° 4′ — 64° 10′ (Jul., Gdth.) *V.*

Coniferæ. (1 sp.)

Juniperus nana Willd.

60° — 66° 50′ (Jul.) *V., R.*

Betulineæ. (3 sp.)

Alnus repens Wormskj.

Sydgrønlands Fjorde 61° 10 — 64° 10′ (Kukſuk) *V., Wormskj.*

*Betula nana L.

60° — 72° 48′ — *V., R.*

— var.? (B. fruticosa Horn. (non Pall.), B. pumila? Vahl. herb.)

(Tesſermiut, Aſia-Den.) *V.*

B. alpestris Fr. (B. humilis Hn.)

Sydgrønlands Fjorde 60° — 62° (Igaliffo, Tunudliorbik.) *V.*

Salicineæ. (7 sp.)

*Salix herbacea L.

60° — 72° 48′ — *V., R.*

S. reticulata L.

Grønland *(Hornem.)*

S. Myrsinites L.

60° — 64° 10′ (Baals Revier, Amaralik, Jac., Ritt.) *V.*

S. arbuscula. L.

(Baals Revier, Amaralik, Jac., Ritt.) *V.*

Salix arctica Pall. (F. D. 2488).

60° — 72° 48′ (*V.*, *R.*)

*S. glauca L.

60° — 72° 48 (*V.*, *R.*)

— „ β, appendiculata Wahlenb.

(Tessiusak) *V.*

S. lanata L.

Grønland *(Hornem.)* (Jul. ?), *V.*

Chenopodiaceæ. (1 sp.)

Blitum glaucum Koch.

Sjelden (Jul.) *V.*

Polygoneæ. (7 sp.)

Koenigia islandica L.

60° — 72° 48′ — *V.*

Oxyria digyna Campd.

60° — 72° 48′ (*V.*, *R.*)

Rumex Acetosella L.

60° — 72° 48′ (*V.*, *Holb.*)

R. Acetosa L.

60° — 60° 48′ (Jul., Lichtenau) *V.*, *Rab.*, *Wormskj.*

R. domesticus Hn.

60° 4′ — 60° 43 (Igaliffo, Kakortok.) *V.*

Polygonum aviculare L.

60° 43′ — 72° 48′ — *V.*

*P. viviparum L. β, alpinum Hn.

60° — 72° 48′ — *V.*

Plantagineæ. (1 sp.)

Plantago maritima L. c. varr.

60° — 69° 32′ — *V.*

Plumbagineæ. (1 sp.)

Armeria labradorica Wallr.

60° — 72° 48′ — (*V.*, *R.*)

Compositæ.

a. Asteroideæ. (12 sp.)

Erigeron compositus Pursh. (F. D. 1999.)

60° 6′ — 70° 47′ (Jul., Gdth., Holſtb., Om.) *V.* (Vaigattet) *R.*

*E. alpinus L.

60° — 66° 50′ indtil 1500′ ov. Hav. (Jul., Gdth., Disco, Holſtb.) *V.*

E. uniflorus L.

70° 47′ (Jac., Ritt.) *V.*

*— „ β, pulchellus Hn.

60° 50′ — 72° 48′ (*V.*, *R.*)

Achillea Millefolium L.

60° — 64° 10′ (Jul.) *V.*

Arnica alpina Murr. (A. angustifolia Fl. dan. 1524.)

64° 10′ — 72° 48′ indtil 1000′ o. H. (*V.*, *R.*)

Matricaria inodora β, phæocephala Rupr.

(Igaliſſo) *V.* (o. fl. St.) *Holb.*, *Wormskj.*

Artemisia borealis Pall. (A. groenlandica Wormskj. F. D. 1585.)

61° 10′ — 72° 48′ indtil 2500′ o. H. (Gdth., Holſtb., Jac.) *V.* (Omenak-Den.) *R.*

*Gnaphalium norvegicum Gunn.

60° — 64° 10′ indtil 1000′ o. H. (Jul., Gdth.) *V.*

G. uliginosum L.

(Julianehaab 61° 2′) *V.*

*G. supinum L. α, subacaule (Wahlenb.)

60° — 69° 14′ indtil 1000′ o. H. (Jul., Gdth., Holſtb. Godh.) *V.*

— „ β, fuscum.

60° — 61° (Jul.) *V.*

*Antennaria dioeca R. Br. β, hyperborea (Don)

60° — 66° 50′ (Jul., Gdth., Holſtb.) *V.*, (Fiſkernæsſet.) *Rab.*

*A. alpina R. Br.

60° 43′ — 72° 48′ (indtil 2000′ o. H.) *V.*

— „ β, glabrata J. Vahl mscr.

69° — 71° (Holſtb., Disco.) *V.*

b. Cichoraceæ. (8 sp.)

Leontodon autumnalis L.

Sydgrønlands Fjorde 60° 50′ — 61° 2′ (Julianehaab) *V.*

*Taraxacum palustre Sm.

60° — 72° 48′ (*V.*, *R.*)

T. phymatocarpum J. Vahl. (F. D. 2298.)

70° 47′ (Niakonak ved Col. Omenak) *V.* (Pattorbik) R.

Hieracium alpinum L.

60° — 60° 49 (Julianehaab) *V.*, *R.*

*H. murorum L.

60° 8′ – 64° 10′ (Jul., Gdth.) *V.*

H. atratum Fr.

Sydgrønland. (*Holb.*)

H. vulgatum Fr.

(Julianehaab) *V.*

H. crocatum Fr. (H. prenanthoides F. D. 2425, non Vill.)

Sydgrønland 61° 2′ — 62° indtil 200′ o. H. (Julianehaab) *V.*

Campanulaceæ. (2 sp.)

Campanula uniflora L.

61° 2′ — 72° 48′ indtil 1000′ ov. Hav. (*V.*)

*C. linifolia δ, Langsdorffiana Alph. DC. (C. rotundifolia var. Horn.)

68° — 70° (indtil 2000′ o. H.) *V.*, *R.*

Rubiaceæ. (2 sp.)

Galium triflorum Mich.

Sydgrønlands Fjorde 61° 2′ — 64° 10 (Igalikko) *V.*

G. palustre L. β, minor.

Sydgrønlands Fjorde 61° 2′ — 64° 10′ (Jul., Gdth.) *V.*

Gentianeæ. (5 sp.)

*Gentiana nivalis L.

60° — 72° 48′ (indtil 1000′ o. H.) *V.*

Gentiana serrata Gunn.

(Igaliffo 61° 2′) *V.*

G. involucrata Rottb.

Sydgrønlands Fjorde 60° 50′ — 61° 8′ (Kakortok, Igaliffo) *V.*

Pleurogyne rotata Griseb.

64° — 68° 49′ (Jul., Gdth., Holſtb.) *V.*, (Sukkertoppen) *Holb.* (Chr.) *R.*

Menyanthes trifoliata L.

60° — 66° 50′ (Gdth.) *V.*

Borragineæ. (1 sp.)

Stenhammaria maritima Rchb.

69° 14′ — 70° 27′ Godh.) *R.* (Disco-Øen, Ritt., Om.) *V.*

Labiatæ. (1 sp.)

*Thymus Serpyllum L.

60° — 66° 50′ (Jul., Kakortok, Baals Revier) *V.*, (Holſtb.) Gies.

Scrophulariaceæ. (12 sp.)

Limosella aquatica L.

(Tunudliorbik 61° 2′) *V.*

Veronica alpina L.

60° — 72° 48′ (*V.*, *R.*)

— „ β, villosa (V. Wormskjoldii Schult.)

(Amitjuarſuk, Kakortok, Baals Revier) *V.*, *Wormskj.* (Jul.) *R.*

* — saxatilis L.

60° — 69° 14′ (Friedrichsthal, Ujaraſukſoit, Disco-Øen) *V.*

Pedicularis hirsuta L.

64° 10′ — 72° 48′ (Baals Revier) *V.*, (Holſtb.) *Holb.*, (Kanniſut) *R.*

P. Langsdorffii Fisch. (P. lanata Fl. dan. 1821.)

70° — 72° 48′ (Disco) *Holb.* (Omenak) *V.*

P. groenlandica Retz. (Fl. dan. 1166.)

Grønland (Thorhallesen.)

Pedicularis euphrasioides Willd. (P. ramosa Wormskj. F. D. 1758.)

62° — 68° 48′ (Baals Revier, Holſtb., Chr.) *V.*

P. lapponica L.

62° — 69° 41 (Kukſuk i Baals Revier, Ritt.) *V.*, (Vaigattet) *R.*

P. flammea L.

60° — 72° 48′ — *V.*

Rhinanthus minor Ehrh.

60° — 64° 10′ (intet Voreſted ang.) *V.*

*Euphrasia officinalis L.

60° — 69° 14′ (Baals Revier, Ikertok (Holſtb.) Chr., Ritt.) *V.*

*Bartsia alpina L.

60° — 69° 14′ *V.*, (Vaigattet) *R.*

Lentibularieæ. (1 sp.)

Pinguicula vulgaris L.

60° — 68° 49′ (Iſortok i Col. Holſtb., Chr.) *V.*

Primulaceæ. (2 sp.)

Primula stricta Hornem.

64° 10′ — 70° 41′ (Kukſuk i Baals Revier) *V.* (Vaigattet, Om.) *R.*

P. sibirica β, minor Hook. (P. igaliccensis Wormskj., F. D. 1511.)

61° 2′ (Igalikko) *Wormskj.*, *V.*

Diapensiaceæ. (1 sp.)

*Diapensia lapponica L.

60° — 72° 48 (indtil 2500′ o. H.) *V.*

Ericineæ. (11 sp.)

*Loiseleuria procumbens Desv.

60° — 72° 48′ (indtil 2000′ o. H.) *V.*

Rhododendron lapponicum Wahlenb.

60° — 72° 48′ (indtil 1000′ o. H.) *V.*, *R.*

Ledum groenlandicum Oeder F. D. 567. (L. latifolium Ait.)

60° — 66° 50′ (Jul, Gdth. Holſtb.) *V.*, (Disco-Fjorden) *R.*

Ledum palustre β, decumbens Ait.

64° 10′ — 70° (indtil 1500′ over Havet) (Jul.) *R.*, (Gdth. Holstb., Dm.) *V.*

*Phyllodoce coerulea Gren. & Godr.

60° — 72° 48′ (indtil 400′ o. H.)

Cassiope tetragona Don.

64° 10′ — 72° 48′ — *V.*, *R.*

*C. hypnoides Don.

60° — 72° 48′ (indtil 2500′ o. H.)

Arctostaphylos Uva ursi Spr.

66° 48′ (Ikertok i Col. Holstb.) *V.*

Oxycoccos palustris Pers.

60° — 64° 10′ (Jul., Gdth.) *V.*, *R.*

Vaccinium Vitis idæa β, pumilum Hornem.

64° 10′ — 69° 13 (indtil 200′ o. H.) (Gdth., Holstb.) *V.*, (Chr.) *R.*

*V. uliginosum L. var. (V. pubescens Wormskj., F. D. 1516.)

60° — 72° 48′ (indtil 1000′ o. H.)

Umbelliferæ. (2 sp.)

Archangelica officinalis Hoffm.

Grønland (indtil Disco.) *V.*, *R.*

Haloscias scoticum Fr.

60° — 64° (Gdth., Jul.) *V.*

Corneæ. (1 sp.)

*Cornus suecica L.

60° — 65° 38′ (Jul., Gdth.) *V.*

Crassulaceæ. (3 sp.)

*Sedum Rhodiola DC.

60° — 67° (Gdth.) *V.* (Jul., Aito) *R.*

*S. annuum L.

60° 8′ — 64° 10′ (indtil 600′ o. H.) (Jul., Gdth.) *V.*

Sedum villosum L.
60° — 72° 48′ *V.*

Saxifragaceæ. (9 sp.)

*Saxifraga stellaris L.
60° — 64° 10′ (Jul., Gdth.) *V.*

— „ β, comosa J. Vahl.
64° 10′ — 72° 48′ (Gdth., Holstb., Jac., Disco-Øen, Upern.) *V.*

S. nivalis L.
60° — 72° 48′ (indtil 2500′ o. H.) *V.*

— „ β. tenuior Wahlenb.
Gdth., Disco-Øen, Ritt.) *V.*

*S. rivularis L.
60° — 72° 48′ (indtil 2500′ o. H.) *V.*

*S. cernua L.
60° — 72° 48′ (indtil 2500′ o. H.) *V.*

*S. cæspitosa L. c. var. (S. groenlandica L.)
60° — 72° 48′ (indtil 4500′ o. H.) *V., R.*

S. Aizoon Jacq.
60° — 72° 48′ (indtil 2500′ o. H.) *V., R.*

S. tricuspidata Rottb.
64° 10′ — 72° 48′ (indtil 2500′ o. H.) *V., R.*

*S. flagellaris Willd. (F. D. 2353.)
Østerbygden 72° — 76° (Sabine efter Hook.)

S. aizoides L.
60° — 70° 41′ (indtil 100′ o. H.) *V., R.*

S. oppositifolia L.
60° — 72° 48′ (indtil 4500′ o. H.) *V., R.*

Ranunculaceæ. (11 sp.)

*Thalictrum alpinum L.
60° — 69° 14′ (Jul., Gdth., Holstb., Disco) *V.*

Anemone Richardsonii Hook. (A. Vahlii Hornem. F. D. 2176.)
66° 50′ — 69° 14′ (Præstefjeldet ved Holstb.) *V.*

Batrachium confervoides Fr.
61° 2′ — 69° 13′ (Jul., Gdth., Holstb., Chr., Jac.) *V.*

*Ranunculus pygmæus Wahlenb.

60° 43′ — 72° 48′ (indtil 100′ ov. Hav.) *V., R.*

*R. hyperboreus Rottb.

60° 43′ — 72° 48′ (*V., R.*)

R. nivalis L.

69° 10′ — 72° 48′ (Disco-Øen, Øm., Upern.) *V.* (Prøvens Ø.) *R.*

R. lapponicus L.

64° 10′ — 72° 48′ (Amaralik (Gdth.), Ifortok (Holsth.), Chr., Ritt.) *V.*

R. Cymbalaria Pursh. (E. D. 2293).

(Amaralik-Fjorden ved Col. Gdth.) *V.*

R. reptans L.

Sydgrønlands Fjorde 60° 50′ (Jul.) *V.*

R. acris L

60° 43′ — 64° 10′ (Jul., Gdth.) *V., R.*

*Coptis trifolia Salisb.

60° — 64° 10′ (Jul., Gdth.) *V., R.*

Papaveraceæ. (1 sp.)

Papaver nudicaule L.

60° — 72° 48′ *(V., R., Holb.)*

Cruciferæ. (25 sp.)

Vesicaria arctica R. Br. (Alyssum arcticum Wormskj., F. D. 1520).

69° 40′ — 70° 41 (Niakonak, Pattorbik) *R.*, (Øm., Upern.) *V.*

Cochlearia officinalis L. var. (C. arctica DC.)

60° — 70° *(V., R.)*

C. fenestrata R. Br.

66° 50′ — 69° 13′ (Ikertok (Holst.), Jac.) *V.*

*Draba corymbosa R. Br. (F. D. 2418).

60° — 60° 43′ (Jul., Østerbygden) *V.*

D. arctica J. Vahl. (F .D. 2294).

66o 50′ — 72° 48′ (Mannik, Pattorbik) *R.*, (Holsth., Ritt., Niakonak). *V.*

Draba crassifolia Grah. (F. D. 2419).

64o 10′ — 69o 47′ (indtil 1050′ o. H. (Baals Revier, Ikertok (Holstb.), Disco-Øen, Ritt.) *V.*

D. lapponica DC.

60o — 72o 48′. — *V.*

D. lactea Adams. (D. Wahlenbergii Hn.; F. D. 2420).

60o — 60o 43′ (intet Vorested angivet) *V.*

— „ γ, lævigata Fr.

64° 10′ — 70o 41′ (Holstb., Ritt.) *V.*

*D. nivalis Liljebl. (F. D. 2417) D. muricella Wahlenb.

60° — 72′ 48′ *V.*

D. rupestris R. Br. c. var. (F. D. 2421).

64o 10′ — 69° 41′ (indtil 2000′ o. H.: Baals Revier, Holstb.; Vaigattet) *V.*

D. hirta L. c. var.

62o — 72o 48′. — *V.*

D. alpina L.

70o 47′ (Øm.). — *V.*

D. aurea M. Vahl.

60o — 70°. — *V.*

D. incana L.

60o — 64° 10′ (Tesfermiut, Jul., Godth., Baals Revier, Holstb.) *V.*

Lepidium groenlandicum Hornem.? (L. alpinum F. D. 469).

Grønland (Brasen).

Capsella Bursa pastoris Moench.

60° 43′ — 64o 10′ (Jul., Amaralik (Gdth.) *V.*

Eutrema Edwardsii R. Br. (F. D. 2242).

70o 41′ (Øm.) *V.*

Platypetalum purpurascens R. Br. (F. D. 2295).

70° — 70o 47′ (Øm.) *V.*

Nasturtium palustre R. Br.

Sydgrønlands Fjorde 60° 50′ (Tunnudliorbik ved Col. Jul.) *V.*

Sisymbrium humifusum J. Vahl. (F. D. 2297).

61o 2′ — 69o 32′ (Igalikko, Pakitsok, (Vaigattet) *V.*

Cardamine bellidifolia L.

60o — 72o 48′. *V.*

C. pratensis L.

60o — 69o 14′ (Jul., Gdth., Holstb.) *V.*

*Arabis alpina L.

60° — 72° 48′ (indtil 150′ o. H.) *V.*

A. Holbøllii Horn. (F. D. 1879). (A. retrofracta Grah.)

64° — 70° (Amaralik, Holstb.) *V.*, (Godth.) *R.*

Turritis mollis Hook. (fl. bor. Am. 1. p. 40; (F. D. 2296).

64° — 70o (Amaralik, Ikertok (Holstb.) Om.) *V.*

Violarilæ (3 sp.)

Viola palustris L.

61o 2′ (Igalikko) *V.*

V. Mühlenbergii β, minor Hook.

64° 10′ (Gdth.) *V.*

V. canina L.

60o (Tessermiut) *V.*

Droseraceæ (1 sp.)

Parnassia Kotzebuei Schlechtd. & Cham. (F. D. 2286).

(Kakkiarsuk ved Igalikko-Fjorden) *V.*

Pyrolaceæ. (2 sp.)

Pyrola grandiflora Rad. (P. groenlandica Hornem., F. D. 1817).

61o 2′ — 72o 48′ (indtil 2000′ o. H.) *V.*, *R.*

*P. minor L.

60o 49′ — 64o 10′ (Jul., Gdth.) *V.*

Empetreæ (1 sp.)

Empetrum nigrum L.

60o — 72o 48′ — *V.*

Portulacaceæ. (1 sp.)

*Montia rivularis Gmel.

60 — 72 48′ (indtil 1000′ o. H.).

Alsinaceæ. (20 sp.)

*Arenaria groenlandica E. Mey. (Stellaria M. Vahl, F. D. 1210).

60° — 64° 10′ (indtil 200′ o. H., Jul., Gdth.) *V.*

A. ciliata β, humifusa Hn.

69° 14′ — 72° 48′ (Disco-Øen, Øm.) *V.*

Halianthus peploides Fr.

60° — 69° 14′ (Jul., Gdth., Holstb., Chr., Ritt.) *V.*, (Patterbit, Øm.) *R.*

*Alsine rubella β. hirta Wahlenb.)

60° — 72° 48′. — *V.*

— „ γ, Giesekii (A. Giesekii Horn. F. D. 1518).

Suffertoppen *(Gies.)*

A. stricta Wehlenb.

70° 41′ (Øm.) *V.*

*A. biflora Wahlenb. (A. scandinavica Spr.).

60° — 72° 48′ (indtil 2050′ o. H.) *V.*

*Stellaria media With.

60° — 72° 48′. — *V.*

*S. humifusa Rottb. (F. D. 978.)

60° — 72° 48′. — *V.*

*S. cerastoides L.

60° — 72° (indtil 2000′ o. H.) *V.*

*S. borealis Big.

60° — 64° 10′ (Jul., Gdth.) *V.*

S. glauca With. (S. palustris Retz.)

Grønland (*Wormskj.* i *Hornem. Herb.*)

S. Edwardsii R. Br.

60° — 72° 48′. — *V.*

*Cerastium alpinum L.

60° — 72° 48′ (indtil 1000′ o. H.) *V.*, *R.*

C. triviale Lk.

60° 28′ — 60° 43′ (Jul.) *V.*

Cerastium semidecandrum L.

Upernivik (*Gies. i Hornem. Herb.*).

Sagina nodosa Fzl.

Sydgrønlands Fjorde 61° 21′ (Igalikko) *V.*

*S. saxatilis Wimm.

60° — 66° 50′ (Jul., Godthaab) *V.*

*S. procumbens L.

60° 43′ (Jul.) *V.*

S. cæspitosa J. Vahl. (Arenaria cæspitosa F. D. 2289).

64° 10′ — 72° 48′ (Baals Revier, Pakitsok (Jac.), Upern.) *V.*

Sileneæ. (5 sp.)

*Silene acaulis L.

60° — 72° 48′. — *V., R.*

*Viscaria alpina Fr.

60° — 72° 48′ (indtil 2000′ o. H.) *V., R.*

Wahlbergella apetala Fr.

70° 47′ (Niakonak) *R.*, (Om.) *V.*

W. affinis Fr. (Melandrium affine J. Vahl; Lychnis triflora F. D. 2173).

65° 38′ — 72° 48′ (indtil 500′ o. H., Holstb., Jac., Ritt., Om., Upern.) *V.*

W. triflora (Melandrium trifl. J. Vahl, F. D. 2356).

60° 50′ — 72° 48′ (Holstb., Ritt., Om., Upern.) *V.*

Onagrarieæ. (6 sp.)

*Epilobium alpinum L.

60° — 72° 48′. — *V.*

*E. origanifolium Lam.

60° — 69° (Jul., Gdth., Disco) *V.*

E. palustre L.

Sydgrønlands Fjorde (Igalikko 61° 2′) *V.*

E. lineare Mühlenb.

60° — 64° 10′ (Jul., Gdth.) *V.*

*Epilobium latifolium L.

60o — 72o 48′. — (*V. R.*)

*Chamænerium angustifolium Spach.

60o — 66° 50′ (Jul., Godth., Holst.) *V.*

Hippurideæ. (1 Sp.)

*Hippuris vulgaris β, maritima Hn.

60o — 70o 41′. — *V.*

Halorrhageæ. (1 sp.)

Myriophyllum alterniflorum DC.

60o 49′ (Jul.) *V.*

Pomaceæ. (1 sp.)

Pyrus americana DC.

60o — 62o 4′ (Jul.) *V.*

Rosaceæ. (14 sp.)

*Rubus saxatilis L.

60o 8′ (Tessermiut) *V.*

R. Chamæmorus L.

64o 10′ (Amaralik) *V.*

Dryas integrifolia M. Vahl.

60o — 72° 48′ (indtil 1500′ o. H.) *Egede, V., R.*

*Sibbaldia procumbens L.

60o — 69° 41′ (indtil 2000′ o. H.) (Jul., Godth., Holstb., Chr., Godh., Jac.) *V.*

Comarum palustre L.

60o — 64° 10′ (Jul., Godth.) *V.*

Potentilla anserina L.

60o — 72o 48′. — *V.*

— „ β. groenlandica DC. (P. Egedii Wormskj.)

60o — 72o 48′. — *V.*

P. pulchella R. Br. (F. D. 2234).

70o — 70o 41′ (Vaigattet, Dm.) *V.*

Potentilla Vahliana Lehm. (F. D. 1390).

69o 14′ — 70° 41′ (Godh.) *R.* (Ritt., Vaigattet, Om.) *V.*

P. nivea L.

64o — 72o 48′ (indtil 4400′ o. H.) *V.*, *R.*

*P. emarginata Pursh. (F. D. 2291.)

66o 50′ — 72o 48′ (Holsth., Ritt., Om., Upern.) *V.*

P. maculata Pourr.

60o — 69o. — (*V.*, *R.*)

P. tridentata Pursh.

60o — 69° 32′ (Jul., Godth., Chr., Jac.) *V.*, *R.*

Alchemilla vulgaris L.

60° — 66o 50′ (Jul., Disco-Øen). *V.*, *R.*

*A. alpina L.

60° — 65o 38′ (indtil 1060′ o. H., Jul.. Godth.) *V.*, *R.*

Papilionaceæ. (2 sp.)

*Lathyrus maritimus Fr. (Pisum maritimum L.)

(Igaliffo 61° 2′) *V.*

Vicia Cracca L.

60o — 61o 2′ (Jul.) *V.*, *R.*

Tillæg Nr. 7,

Nogle Bemærkninger om Grønlands geognostiske og mineralogiske Beskaffenhed,

af

H. Rink.

I en Afhandling, som er optaget blandt Videnskabernes Selskabs Skrifter (for 1852), har jeg meddeelt en Udsigt over Nordgrønlands Geognosie, og endvidere i dette Skrifts anden Deel en Fortegnelse over de i Nordgrønland hidtil forefundne Mineralier. Vi ville her for en Fuldstændigheds Skyld meddele et lille Udtog af hiin Afhandling, hvortil jeg er saa heldig at kunne afbenytte de i samme anvendte Træsnit, og dernæst supplere saavel den, som den nævnte Fortegnelse, med Hensyn til det søndre Inspektorat.

Vi have i Grønland ialt 4 Bjergdannelser: 1) De primitive Bjerge, 2) Sandsteendannelsen ved Igalliko, 3) Trap med Steenkuldannelse, 4) Yngre Alluvium.

1) **De primitive Bjergarter** ere uden Sammenligning de meest udbredte. Paa Kaartet over Nordgrønland have vi antydet det Areal, som Trapdannelsen indtager; de andre Formationer ere meget underordnede, og følgelig indtage Urbjergene hele det øvrige Areal og især det søndre Inspektorat.

I Nordgrønland fremtræder denne Formation næsten overalt som lagdannet, hvilket kan iagttages i de mange betydelige Bratninger paa indtil

4000 Fods Høide, i hvilke man overalt seer mere eller mindre tydelige Lag og Striber af lysere eller mørkere Farver, og meest bølgeformige. Lagene løbe tildeels tilbage i sig selv, idet de forme sig concentrisk, skalformigt om en sælleds Knude i Hovedbjergarten. Bestanddelene ere foruden Qvarts, Feldspat og Glimmer, næsten overalt Hornblende; mere underordnede men tillige meget almindeligt: Granat og Magnetjern. Den almindelige Bjergart er derfor hornblendeholdig Gneis, men forøvrigt betegne de forskjellige Lag Blandinger af de samme Mineralier i forskjellige Forholde, og navnlig bestaae de lysere meest af Feldspat og Qvarts, de mørke og skifrede meest af Glimmer og Hornblende. Ved Siden af Lagene fremtræde tillige Gange, der gjennemskjære dem, og deels bestaae af de samme Mineralier, med fremherskende Feldspat, og derfor maae ansees for samtidige med hine, – deels af Trap, og i saa Fald ere skarpt adskilte fra hine og af nyere Oprindelse.

De særegne Mineralier i disse Bjerge slutte sig især til de Partier, der ere meest sondrede i Lag og Gange, hvortil komme visse Mineralier, der vise sig mere indblandede over større Strækninger, men dog ogsaa fortrinsviis ere udskillede i visse Lag og Gange. Omendskjøndt nu saaledes den samme Gneisdannelse viser uendeligt mange Modifikationer efter Blandingsforholdene af Mineralierne, kunne vi dog sondre mellem visse Partier, som fortrinsviis udmærke sig ved visse deri fremtrædende Mineralier. Som saadanne kunne nævnes:

a. Lagformige Udskillinger.

Hornblendeskifer med Granater danner de meest almindelige Lag, der især fremtræde tydeligt i de store Bratninger, som findes i Upernivik's og Omenak's Distrikter. Vi vedføie, som Exempel herpaa, en Skitse af selve den høie Omenakskegle, ved hvis Fod Kolonien Omenak ligger. Skitsen indbefatter kun den øverste bratte Deel, der begynder i 1000 Fods Høide. Hornblenden danner baandformige Striber, der løbe omkring hele Keglen, og desuden isolerede nyreformige Partier.

Foruden de meest almindelige Granater indeholde Hornblendelagene paa andre Steder forskjellige Arter af Straalsteen, Asbest, Svovlkiis o. s. v.

Dolomit med Tremolyt og forskjellige Mineralier udgjøre betydelige Lag i Omenak's, Christianshaab's og Egedesminde's Distrikter. (See den mineralogiske Fortegnelse E 27—76, C 5–31, O 217—220, o. s. v.)

Anthophyllit med Straalsteen danner især mærkelige Lag ved Upernivik. Feldspatrige Lag med Qvarts, Dichroït og Granater, udmærke ligeledes Upernivik's Distrikt.

b. Gangformige Udskillinger.

Disse bestaae forstørstedelen af grovkornet, meget feldspatrig Granit, og ere ingenlunde skarpt adskilte fra Lagene, men gaae endog ligefrem over i saadanne, som fortrinsviis have de samme Bestanddele, og maae ansees for at være dannede samtidig med dem. De bestaae deels af rød Feldspat, og indeholde da især Magnetjern og Apatit, samt Allanit, Zirkon og Svovlkiis, deels af hvid Feldspat, og indeholde da almindeligviis Turmalin.

c. Adspredte Indblandinger.

Paa visse Steder er Gneissen over større Strækninger rødfarvet; dens Bestanddele have aabenbart lidt en Paavirkning, navnlig er Glimmeren snart forsvunden, snart forvandlet til en talkagtig eller chloritagtig Masse, og i dens Sted viser der sig overalt Epidot, tildeels udskillet som smalle Gange og i Kløftninger, samt Jernglands og Kalkspat. Under saadanne Forholde forekommer og et Vægsteenslag, og synes dette at være opstaaet af Glimmer eller Hornblende, der paa lignende Maade ere forandrede.

Paa andre, ligeledes betydelige Strækninger udmærker Gneissen sig ved fiint indblandet Svovlkiis og Magnetkiis, hvormed gjerne følger Graphit, saasom paa Upernivik's Lange og Omenak's Store.

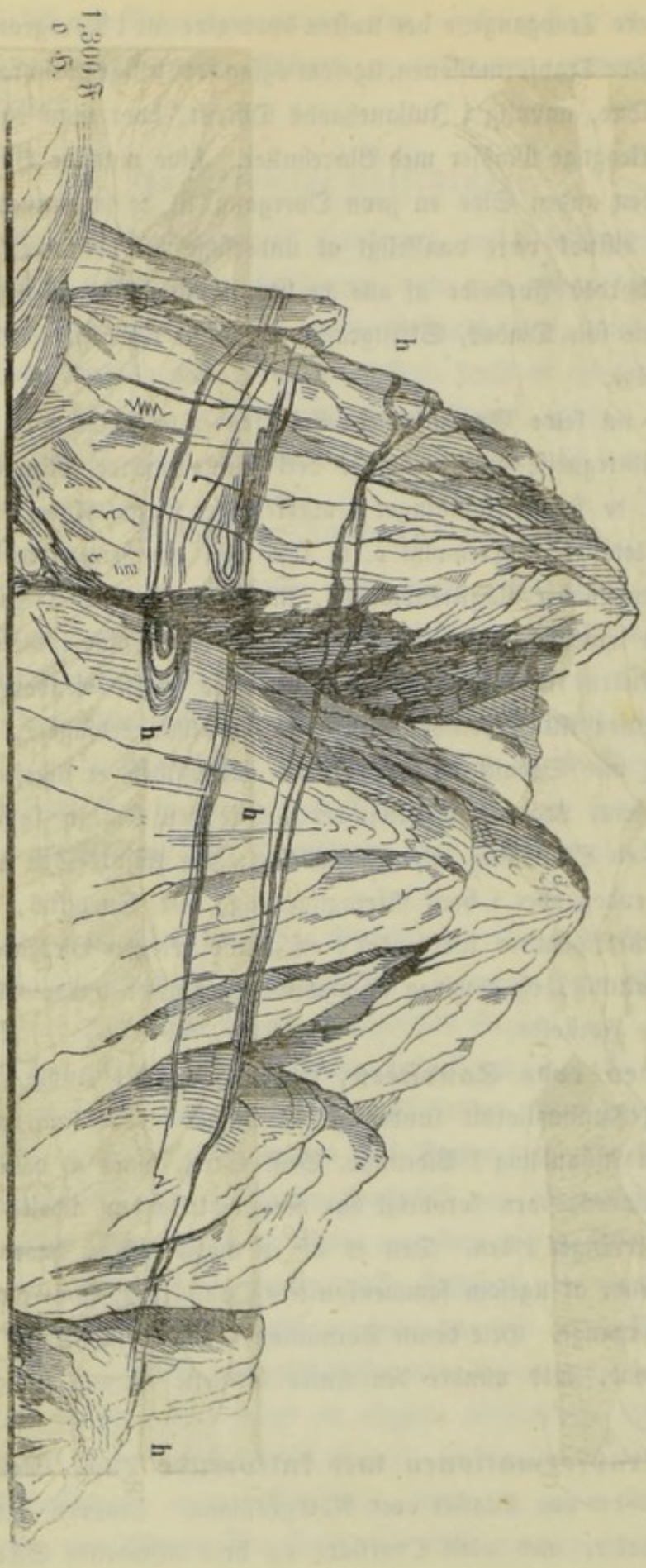
Gaae vi dernæst over til det søndre Inspektorat, da vise Urbjergene der i det Større den samme lagdannede Beskaffenhed, samt ligeledes overalt Indblanding af Hornblende, og paa visse Steder betydelige Hornblendelag. Den meddeelte Skitse af Dalen Kookassik paa Sermesok viser udmærkede naturlige Gjennemsnit af Bjerge paa flere tusinde Fods Høide, i hvilke de lysere Partier have fremherskende Feldspat, de mørke derimod Hornblende og Glimmer. Dog opdager man paa den anden Side, mere end i det Nordlige, massive eller ikke lagdannede Bjergarter, der ikke indskrænke sig til Gange, men synes at udgjøre selvstændige Bjergmasser. Disse Bjergarter ligne forstørstedelen Syenit, saasom det saakaldte raadne Fjeld ved Fredrikshaab, og paa Nunarsoït, men paa andre Steder mere Grønsteen eller reen Granit eller Norit, den sidste navnlig i det Sydligste.

Forøvrigt ere Trapgangene her næsten hyppigere end i Nordgrønland i Nærheden af selve Trapformationen, ligesom ogsaa forskjellige porphyragtige Gange ikke ere sjeldne, navnlig i Julianehaabs Distrikt, hvor man og har fundet porøse, slakkeagtige Masser med Blærehuller. Hine massive Bjergarter vise dog paa den anden Side en jævn Overgang til de lagdannede, og vilde det derfor vistnok være vanskeligt at undersøge den relative Alder og de øvrige indbyrdes Forholde af alle de her nævnte Bjergarter, til hvilke vi endnu kunne føie Diabas, Skriftgranit, Granulit og Skifere, tildeels meget graphitholdige.

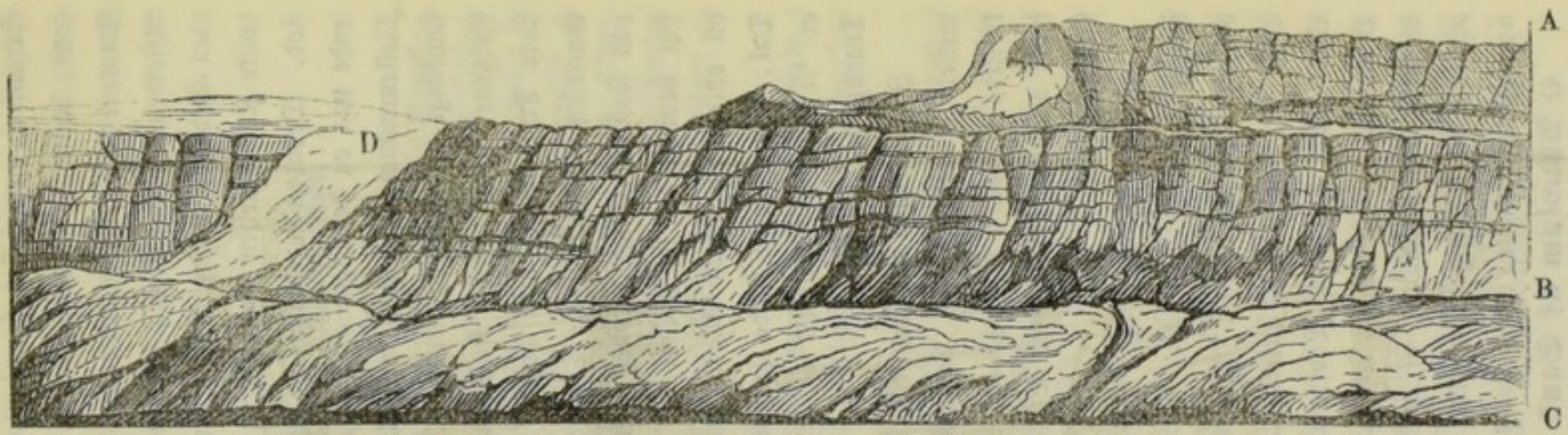
Hvad nu selve Gneislagenes Beskaffenhed angaaer, da vil nedenstaaende Fortegnelse oplyse om de deri forekommende Mineralier. Med Hensyn til de større Udskillinger bemærkes her blandt Andet, at de store Lag af Dolomit med Tremolyt o. a. kun lidet ere bemærkede i Sydgrønland, hvorimod her Vægsteenslagene, tildeels ogsaa med Tremolyt, synes at spille en lignende Rolle, og navnlig at være hyppige i Godthaabs Distrikt. Desuden treffe vi i Sydgrønland visse ganske eiendommelige Lag, saasom fremfor Alt Kryolithen med dens metalliske Ledsagere, og dernæst Eudialyten med Sodalit og Arfvedsonit. Kryolithen er ligefrem indleiret som et bestemt Lag i Gneissen, der i hele den Omegn synes at være undergaaet en Opløsning eller Forandring; paa Arsuts-Øen og Storøen gaaer den endog over i heelt skiferagtige Lag, med Svovlkiis, Graphit og Epidot. Eudialyten er indblandet i en ganske særegen Bjergart, over en større Strækning, og omgiven af massive Bjergarter under vistnok meget complicerede Forholde.

2) **Den røde Sandsteen**, som omgiver det Indre af Fjordene Igalliko og Tunnudliorbik (undersøgt af Pingel i 1828 samt af ham beskreven i en Afhandling i Videnskab. Selsk. Skr.), synes at være ældre end Trapformationen, men forøvrigt har man hidtil endnu aldeles ikke fundet organiske Levninger i den. Den er af en meget fast og haard Beskaffenhed, bestaaende af ligesom sammensmeltede Qvartskorn, samt gjennembrudt af Porphyrgange. Hele denne Formation synes at indtage et meget indskrænket Areal, med mindre den skulde fortsætte sig ind under Indlandets Is.

3) **Trapformationen med kulførende Lag.** Dens Udstrækning er antydet paa Kaartet over Nordgrønland. Trappen danner mægtige Bjergmasser med plan Overflade og brat affaldende Sider. Sand-



Omenafklippen set fra ret SSV. h h Hornblendelag.



Sydsiden af Innerit: A B Trap. B C Sandsteen med Kullag. D Jokel.



Isoleret, kraterformig Trapdannelse paa Fastlandet nær Proven. A C Gneus. B isoleret Trapdannelse. C D den nordlige Deel af den store Trapdannelse.

stenen med Kullagene danner den lavere fremspringende Fod under disse Skrænter, men synes forøvrigt ogsaa at fortsætte sig ind under Traplagene, dannende deres Underlag, og adskillende dem fra Gneissen. Som Exempel paa denne almindelige Forekomst vedføies her en Skitse af Inneritfjordens sydlige Kyst, hvorimod den tidligere meddeelte Skitse af Kolonien Godhavn vil tjene som Exempel paa saadanne Trapskrænter, under hvilke Kuldannelsen mangler, og Gneissen alene danner den fremspringende Fod. Desuden forekomme de kulførende Lag ogsaa høit oppe, baade hvilende paa og bedækkede af Trap, hvilket tyder paa, at de bleve afleirede i Mellemrummene mellem forskjellige Trapudbrud, og i det Hele virkelig ere samtidige med Trapdannelsen. Dog gives der store Strækninger af Trapbjergene, paa hvilken Kuldannelsen mangler. Udenfor det regelmæssige store Trapterrain, men dog i Nærheden af samme treffer man midt i Gneissen enkelte isolerede Trapudbrud, af hvilke det mærkeligste er opdaget paa Fastlandet nær Prøven, ikke langt fra det Sted, hvor der tidligere skal have staaet en Koloni ved Bugten Ekalluït. Den hosføiede Skitse vil oplyse om denne lille Trapdannelse, der udgjør en kraterformig Dal, som i Form kunde sammenlignes med Monte Somma, men neppe er ¼ Miil i Omkreds og ligger omtrent ½ Miil fra de nærmeste Trapbjerge.

I Henseende til Trappens mineralogiske Beskaffenhed maae vi skjelne mellem de nederste Lag, der i Reglen ere deels tufagtige, deels udmærket kløftede i Søiler af Basaltens Form og tætte Brud, og de øverste normale Traplag, der udgjøre Bjergenes Hovedmasser og ere af et mere krystallinsk Brud.

Af organiske Levninger har man som Ledsagere af Kullagene fundet talrige forkullede Træstykker, af hvilke nogle ere undersøgte af Vaupell og bestemte som Naaletræer (Pinites Rinkianus), desuden Aftryk af Brægner, nogle nu seneste af Inspekteur Olrik indsendte, høist mærkelige Aftryk af Blade (som det synes Løvtræer) i Sandsteen, nogle af Gieseke fundne Bihvalver og endelig en af Pastor Haase fra Omenak indsendt, meget mærkelig lille Ammonit, af hvilken der dog ogsaa skal findes ældre Exemplarer i det kongelige Musæum. Men alle disse Levninger trænge til en nøiere Bestemmelse, inden Formationens Alder deraf kan udledes.

4) **Alluvium af Sand og Leer.** Denne Dannelse findes i Sydsaavelsom i Nordgrønland, men dog smukkest uddannet og rigest paa inde-

sluttede Bløddyrskaller og Fiskeaftryk her. I et saadant leerblandet Sandlag ved Pattorsik i Omenaksfjorden er der samlet 13 Arter af Skaldyr, bestemte af Hr. O. Mørch, som blandt dem har fundet 2, nemlig Glycimeris siliqua og Panopæa norvegica, der ikke ere fundne levende under Kysten, men vel ved Island og Newfoundland.

Fortegnelse over de enkelte Mineralier.

Den allerede citerede Fortegnelse over den nordgrønlandske Samling, som er afgivet til Universitetets Museum, turde give de fornødne Oplysninger om, hvilke Mineralier dersteds findes og under hvilke Forholde de forekomme. Med Hensyn til Sydgrønland, har jeg foretrukket at gjennemgaae deels Giesekes Dagbog, deels de forhaanden værende Samlinger, og deraf at uddrage følgende systematiske Oversigt, som Assistenten ved det mineralogiske Museum, Hr. Hoff har været saa god at revidere og supplere for mig*):

Qvarts. Af dette Mineral, som udgjør en af Hovedbestanddelene i alle Bjergene, forekommer der dog kun faa Varieteter, som ere udmærkede ved deres Krystallisation eller andre Egenskaber.

Almindelig Qvarts findes hist og her udskillet i betydelige, selvstændige Lag, saasom omkring Arsut og Sennerut, Fb. D. Ved Kryolithen spores meget store men ei tydeligt udviklede Krystaller. Over enkelte større Strækninger, saasom S. D. udmærker Qvartsen sig ved en blaalig Farve.

Kiselsinter afsættes af de varme Kilder paa Qunartok, J. D.

Almindelig Bjergkrystal findes hist og her men ei af nogen betydelig Størrelse, undtagen i Fjorden Tunnudliorbik og ved Igalliko, J. D. Den største Krystal jeg har erholdt derfra, var 6 Tommer lang og 4 Tommer

*) I denne Oversigt er Alt, hvad der blot er bekjendt af Giesekes Beretninger eller Samlinger, betegnet med Gs., og de forskjellige Distrikter saaledes: Julianehaabs J. D., Fredrikshaabs Fb. D., Fiskernæssets Ft. D., Godthaabs G. D., Sukkertoppens S. D., Holsteensborgs H. D.

i Diameter. Grønlige Krystaller, indeholdende Asbest eller Straalsteen, Nunarsoït, Jb. D., fundne af Hr. Friis.

Jaspis, rød og grøn, samt Hornsteen af forskjellig Farve forekomme omkring Igalliko og flere andre Steder, men i det Hele ikke i Mængde. Karneol ligeledes ved Igalliko. Gs.

Olivin, i Trap hist og her.

Feldspat. Af dette Mineral findes der udentvivl forskjellige Arter i de forskjellige Varieteter af Graniten. En stor Deel deraf turde være Albit, men det er endnu forøvrigt hverken chemisk eller krystallographisk undersøgt, hvor de skulle henføres.

En gjennemsigtig Feldspat eller Adular, er fremherskende som Bestanddelen af massiv Granit og Syenit, men kun sjeldent udskillet i større Korn.

Opaliserende Adular, G. D., Gs.

En labradoragtig Feldspat findes paa flere Steder, saasom Redekammen, J. D., Gs.

Almindelig Feldspat, helst hvid eller graalig guul, tildeels blandet med Qvarts som Skriftgranit, findes paa flere Steder i hele Lag, saa at man kan erholde større, rene Stykker af den.

Amazonsteen danner Bestanddelen af en Gang i Granit eller Syenit paa Nunarsoït ved Mundingen af Torsukatek, J. D. Stedet er nær ved Havet, men efter Sigende næsten udtømt, saa at smukke Stykker nu ere vanskelige at erholde. Dog har jeg seet Smaastykker i den samme Bjergart i Omegnen, hvor den altsaa endnu findes.

(Pimsteen findes hist og her langs Strandbredden som afrundede Smaastykker, og udentvivl opskyllede af Havet, samt hidrørende fra Island eller Jean Mayen).

Skapolith bjærv, paa Lag eller Gange, flere Steder, saasom Redekammen J. D., med Granat, Jernglands og flere ubekjendte Mineralier ved Sydbay H. D., med Turmalin i G. D., alt efter Gs.

Gieseкit, paa Halvøen Akulliarosek ved Igalliko, siddende i løse Stykker af Porphyr, efter Gs. Jeg selv har ikke kunnet finde Mineralet ved at gaae over den yderste flade Pynt af hiin Halvø.

Nephrit, hist og her i G. D., Gs.. usikkert.

Sodalith, i stor Mængde og som væsentlig Bestanddeel af en Bjerg-

art mellem Fjordene Kangerdluarsuk og Tunnudliorbik, J. D., hvor den tildeels ogsaa er tydetigt krystalliseret.

Eudialyt, paa samme Sted, som det forrige, og ligeledes i stor Mængde. De største Krystaller have 3 à 4 Tommers Diameter.

Zeolither ere kun fundne meget sparsomt og utydelige. En straalet Z. i Basalt og Analeim samt Prehnit i Grønsteenporphyr, J. D. Gs., men usikre. Et lille Stykke Stilbit har jeg erholdt fra Storisen, sandsynligviis hidført paa den fra Egnene ved det nordlige Jishav. Samme ledsager Kobberets ved Josvas Mine.

Glimmer. Denne tredie Hovedbestanddeel af Bjergene forekommer ikke meget i større regelmæssige Plader, saasom en sort Glimmer i søndre Strømfjord, hvid og grøn Glimmer, tildeels indesluttende Amianth, i Egnen omkring Amaraglik G. D., Gs. Ved Kryolithen har Taylor fundet en mærkelig krumskallet Varietet, i smaa regelmæssige halvkugelformige Masser. Krystalliseret Glimmer ledsager Amazonsteen.

Chlorit. Enkelte bløde Skifere af mørkegrøn Farve, der nærme sig til Vægsteen, indeholde muligen dette Mineral som Hovedbestanddeel (Josvas Mine). Smaragdgrøn Chloritskifer i Arsut-Fjorden, Gs.

Talk. Udmærket smuk grønlig hvid og bladig T. er bragt af Grønlænderne fra søndre Strømfjord. Forøvrigt udgjør Mineralet vistnok en Hovedbestanddeel af Vægsteen (see Mineralprodukterne). I G. D. har Gs. især fundet store Lag af talkagtig Vægsteen. Hærdet, traadig og asbestagtig grøn og hvid Talk ved Kariat G. D. Talkskifer i Lag paa Mathiesens Land (Akkia) J. D. Jordagtig Talk, H. D.

Serpentin. Kugelformig og ædel S. i Vægsteenslagene paa forskjellige Steder i G. D., Gs. Nogle Varieteter af Vægsteen, især de grønne og noget haardere, maae muligen henregnes til dette Mineral (paa en Pynt nær Illuilarsuk).

Hornblende kan anses som den fjerde Hovedbestanddeel af alle Bjergmasserne; kun sjeldent finder man Gneis eller Granit, hvori Hornblende mangler. Derimod finder man hyppig hele Lag af Hornblende i forskjellige Varieteter, navnlig i Ft. D., ligesom ogsaa (krystallinske) Bjergarter, i hvilke Hornblenden udgjør en Hovedbestanddeel, og ganske fortrænger Glimmeren, saasom især i de mærkelige Bjerge, til hvilke Eudialyten og Sodalithen slutte sig. Dog kan man vel i det Hele sige, at dette Mineral

ikke forekommer her saa hyppigt og saa forskjelligartet, som i Nordgrønland.

Almindelig sort Hornblende forekommer i større Krystaller og meget store krystallinske Plader, med regelmæssige Brudflader paa flere Tommers Diameter, deels i Forening med, deels i Nærheden af Eudialyten. Sammesteds findes ogsaa den for Grønland særegne Arfvedsonit, men da den i Udseende ligner den almindelige H., er det uvist, i hvad Mængde den forekommer.

Grøn og bruun Straalsteen, asbestagtig ved Tunnudliorbik, og glasagtig paa mange Steder i G. D. og flere andre Steder. Smaragdit, nær Sukkertoppen.

Tremolyt, asbestagtig og glasagtig, tildeels i Talklag, ved Kariæt, Hjortetakken o. fl. St. i G. D. Gs. Af den i Nordgrønland saa hyppige Dolomit med Tremolyt har jeg kun seet en stor løs Blok i J. D.

Augit. Almindelig A. vides neppe at være funden, med Undtagelse af, at den tør formodes at udgjøre en Bestanddeel af Trap. Salit hist og her fundet af Gs., saasom ved Tornarsulik, H. D., og paa flere Steder i G. D., dog ikke krystalliseret.

Asbest og Amianth, hist og her i ringe Mængde, meest i G. D. med Narsak, Karosuk og Kariæt, samt i Fb. D. og ved J.-svas Mine.

Krokydolith, ubekjendt Findested.

Leer findes ikke under mærkelige Former, kun som almindeligt, næsten altid meget sandblandet Leer, afverlende med Sandlag, hist og her hvor der sees Fladland nær Havet.

(Leerskifer hist og her i G. D. og nær Arsut, Fb. D.)

Fedtsteen. Herunder turde man maaskee henregne nogle Varieteter af Vægsteen, især den fine hvide gjennemskinnende.

Granat er hist og her en væsentlig Bestanddeel af hele Bjergstrækninger, som indsprængt i fine Korn. Dette er navnlig Tilfældet i S. D. og i den sydlige Deel af J. D.

Almindelig Granat er meget udbredt, deels krystalliseret, deels djærv, i Forening med Svovlkiis, saaledes navnlig omkring Amaraglik, og paa Ikartok i den sydligste Deel af Ft. D., hvor de største Krystaller skulle findes, efter Gs.

Ædel Granat nævnes oftere af Gs., meest omkring Amaraglik, ved

Søndre Strømfjord og Sydbay, men synes overalt kun at være af ringe Størrelse og Qvalitet.

Guul Granat i smukke smaa Krystaller ledsager Kobbermalmen i Josvas Mine.

Dichroït, krystalliseret ved Kassigiengoït, G. D., Gs.

Epidot er temmelig udbredt i djærve grønne Masser, sjeldnere krystalliseret, meest paa Arsut-Øen, forskjellige Steder i G. D., og ved Josvas Mine.

Zirkon, smuk violet, i langtrukne Krystaller, som Ledsagere af Allanit, overalt hvor denne findes, saasom i G. D. og ved Avigeit i Fb. D. Desuden i smaa gule Krystaller i Syenit, fundne af Hr. Friis paa Nunarsoït, J. D., og i en feldspatagtig Gang ved Kaksiarsuk i Igallikofjorden.

Smergel angives at være fundet af Gs. paa Arsuts-Storøe, Fb. D.

Beryll, ved Kangerdluarsuk, J. D. Gs.

Turmalin. Almindelig sort T. er ikke sjelden i hvid Feldspat, saasom ved Nennortalik J. D. Meest udmærkede ere dog de store Krystaller, som findes i Glimmerskifer i Amaraglik-Fjorden. De have endog opnaaet en vis Berømthed i Mineraliesamlinger. Findestedet er, saavidt vides, hidtil kun eftersøgt af Grønlænderne; uvist endog, om Gs. har været der.

Saphirin, i Glimmerskifer, ganske nær ved selve Kolonien Fiskernæsset.

Allanit synes ikke at være sjelden. Jeg er paa et Par Steder ganske tilfældig truffet paa dette Mineral. I størst Mængde og tillige i store Krystaller er det i de seneste Aar fundet ved Avigeit, Fb. D.

Gadolinit omtales at være fundet af Gs. paa Sermesok og flere Steder.

Fergusonit, Sermesok J. D. Gs.; ved Sardlok J. D., Friis og Taylor (?).

Kalkspat forekommer meget sparsomt, almindeligviis kun i ganske tynde Lag eller Gange, meest i G. D., i Fb. D. paa Arsut-Øen, i J. D. paa Nunarsoït, krystalliseret med Jernglands i Tunnudliorbik, i Sermeliksfjorden og endelig paa Øen Sermesok. (Kalksinter i enkelte Huler).

Dolomit, der er saa udbredt i Nordgrønland, er der her kun seet lidet af. En stor los Blok paa Tuktotoarsuk, J. D.

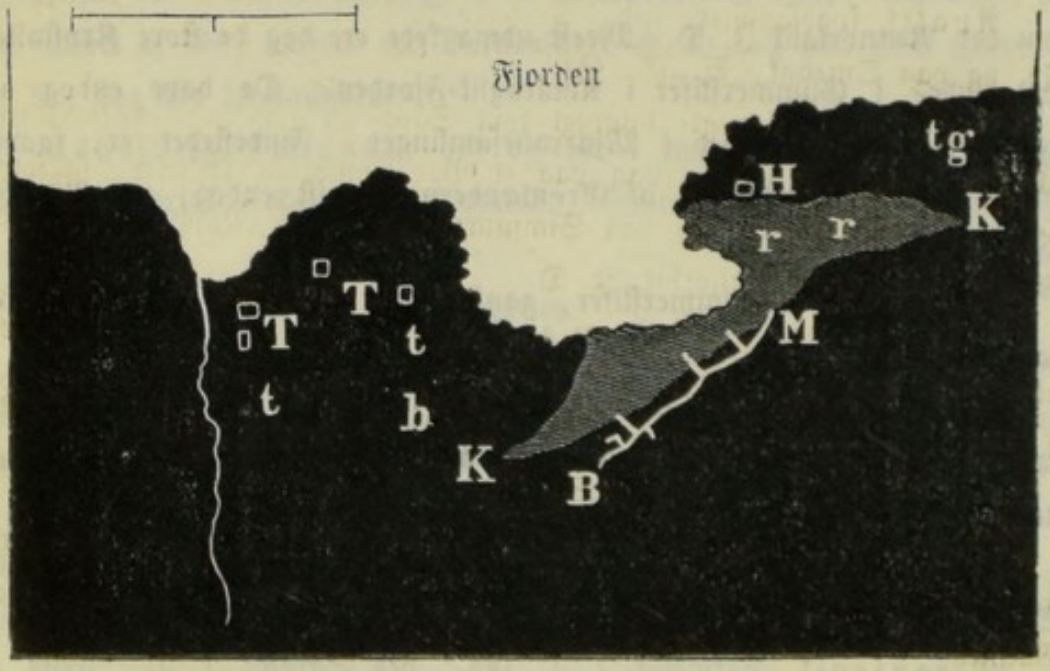
Flusspat er ligeledes kun fundet sparsomt, saasom ledsagende Kryolithen ved Arsut og Kobbermalmen i Josvas Mine, i Fjordene Kangerdluarsuk og Tunnudliorbik, og endelig hist og her som Overtræk paa Kløftningsflader i Graniten.

Kryolith (see Pag. 140). Man har forhen kun kjendt dette Mineral som hvidt eller som lidt rødligt af Jern; men ved Hr. Taylors Arbeider har det viist sig, at dette kun er den yderste for Luften udsatte Skal, hvorimod det i en større Dybde antager en blaalig graa Farve.

Til nærmere Oplysning meddeles her et omtrentligt Grundrids, optaget i 1852 og senere berigtiget efter Opgivelser af Hr. Taylor, samt af Hr. Rygaard, der varetog Kryolithbrydningen for Thomsen og Howitz i 1856. Dog tør det ikke gjøre Krav paa Nøiagtighed.

Maalestok:

50 100 Alen



K K, det skrafferede Stykke, betegner den Strækning, paa hvilken Kryolithen kommer til Overfladen. Kun den østlige Deel ved r r, hvor den seneste Brydning er foretagen, er reen, hvorimod hele det sydvestlige Parti foran B M er blandet med andre Mineralier, fremfor alt Jernspat Forøvrigt er ogsaa Overfladen tildeels skjult under Gruus og Rullesteen, Kryolithlaget hælder ind under Gneissen mod SO.

t t, Tinsteen, sparsomt indsprængt, og b, et tyndt Lag kornet Blyglands, begge i en Bjergart der bestaaer af Feldspat og store Qvartsmasser, samt tillige indeholder megen Flusspat og Arsenikkiis og, saavidt mindes, den af Taylor opdagede, smukke Tantalit. Et Par aabne Gruber ere anlagte ved Randen af denne Bakke. tg, Tinsteen i Form af ganske tynde Gange i Gneissen.

B M, Taylors Blymine med 3 Indgange, løbende næsten horizontalt imellem Kryolith og Gneis. Østen for samme er der forsøgt paa et Par Steder, men saavidt vides forgjæves, formedelst indtrængende Søvand.

T T, Taylors Bygninger, og H, et Huus opført af Hr. Rygaard.

Tungspat. Af dette Mineral er der, saavidt bekjendt, hidtil kun fundet et enkelt lille Stykke, som en Grønlænder bragte mig fra Egnen ved Igalliko.

Jernspat i store Krystaller, ledsager Kryolithen, ellers kun i ringe Mængde hist og her, saasom Arsuts-Øen og den nærliggende Store.

Kobberlasur, sparsomt ved Josvas Mine o. a. St.

Apatit, sparsommere end i Nordgrønland; er fundet i Krystaller ved Fb. og paa Omenak, S. D. Gs.

Magnetjern meget hyppigt som Sand og som fine Korn i flere Bjergarter, sjeldnere som Lag paa et Par Tommers Tykkelse, saasom i søndre Strømfjord S. D., paa Simiutæt G. D., ved Nunarsoït, og efter Gs. rigeligst i Tunnudliorbik, J. D.

Jernglands, kun i Form af fine Skjæl og som Overtræk i Klostninger, ledsaget af Kalkspat og Bjergkrystal. Smukkest i Fjorden Tunnudliorbik.

Bruun Jernsteen paa Storøen ved Arsut efter Gs.

Gnul okkeragtig Jernsteen hist og her som Skorpe eller Drypsteen. En Prøve af samme fra Amaraglik var af Gs. betegnet som Galmei.

Titanjern, ved Narsak G. D., ved Ft., i Fb. D. og sikkert paa flere Steder, ligesom Magnetjern.

Tinsteen, med Kryolithen ved Arsut og efter Gs. i Syenit ved Fb. (see foran om Mineralprodukterne).

Wolfram, usikkert om fundet, i Syenit ved Fb. Gs. En Krystal, som maaskee turde være deraf, har jeg fundet i Tunnudliorbik.

Gediget Sølv, som løse Stykker paa Storøen ved Julhb., foruden et Stykke, hidrørende fra Missionær Ginge, uden Findested og tillige problematisk (see foran Pag. 129).

Gjediget Jern. Et lille Stykke metallisk Jern, der efter Meddelelse fra Etatsraad Forchhammer, hvem jeg sendte det til, maa anseés for meteorisk, og altsaa en Sjeldenhed, er fundet i Nærheden af Ft.

Svovlkiis, temmelig hyppigt, skjønt sjeldent i større Krystaller, de smukkeste i Amaraglik G. D.

Arsenikkiis, indsprængt som større Korn i Graniten ved Nennortalik, J. D., i større Mængde som Ledsager af Kryolith.

Speiskobalt angives af Gs. at være fundet paa Pardleet, J. D.

Bjraaget Kobbermalm hist og her i J. D., især Storøen og Josvas Mine (see Pag. 132).

Kobberkiis, hist og her meget sparsomt i tynde Striber eller Korn; rigeligst i Kryolithen (see Pag. 134).

Blyglands ledsager Kryolith, desuden sparsomt ved Igallikofjorden o. a. St. (see Pag. 135).

Kobberglands, ligesom braaget Kobbermalm.

Molybdænglands, temmelig almindelig, saasom ved Narsak G. D., Kangarsuk Fb. D. og ledsagende Kryolithen.

Zinkblende, sammesteds og ved Igallike-Fjorden.

Graphit ved Nennortalik og Kangerdluarsuk J. D. Arsut D o. fl. St.

Sluttelig bemærkes det, at endeel af de hidtil fundne Mineralier, som henligge i Samlinger, endnu ikke ere undersøgte, og at der udentvivl findes nye iblandt dem. Dette gjelder især om hvad der forekommer i Forening med de mærkelige Mineralier Kryolith og Eudialyt.

Naar vi sammenligne foranstaaende Liste med Fortegnelsen over den nordgrønlandske Samling, ville vi finde, at der desforuden endnu blive at tilføie, som forekommende alene eller saagodtsom alene i Nordgrønland, følgende Mineralier:

Chalcedon
Mosagat
Hyalit
Opal

Feldspat, mørkegrøn gjennemskinnende.
Idokras
Stilbit
Chabasie
Levyn
Mesotyp, Natrolith.
Analcim
Okenit i 3 Varieteter.
En glimmeragtig Zeolith
Chlorophæit (senere bestemt)
Flere endnu ikke bestemte Zeolither og andre Mineralier i Blærehuller af Trap
Anthophyllit
Bronzit
Grøn Dialage
(Diopsid, Gs.)
Titanit
Sort Spinel
Allun
Jernvitriol
Svovlsuurt Jerntveilte
Arragonit
Magnetkiis
Gediegent Kobber, som Spoer
Fossilt Harpix
Steenkul af forskjellige Varieteter
Fossile Cooks
Anthracit
Tæt Blyant, af forvandlede Kul.

Hertil kunde det paa dette Sted passende bemærkes, at et Sideskykke til Meteorjernet fra Niakornak er senere indsendt af Hr. Rudolph. Det var ganske tilfældig taget blandt Ballast, som samledes ved Fortunebay til en Jagt, og fandtes ved Udlosningen af denne Ballast.

Af ældre tildeels trykte Opgivelser ville vi sluttelig endnu tilføie følgende tildeels dog tvivlsomme grønlandske Fossilier:

(Bjergkrystal i yderst mærkelige fladtrykte Former fra Egnen ved Godthaab. Universitetets Museum).

Apophyllit fra Godhavn og andre Steder paa Disko

Bitterspat

Phosphorsuurt Jernilte, i Asbest ved Arsut.

Lievrit

Wavellit, med Kalkspat ved Omenaksfjord

Svovl, som Bindemiddel af et Conglomerat. (Omenaks Store?)

Tillæg Nr. 8,

Meteorologie

af

H. Rink.

I Skriftet om Nordgrønland 1ste Deel Pag 38, har jeg omtalt de meteorologiske Observationer, som af Forskjellige ere anstillede i Nordgrønland, paa Foranstaltning af Professor Pedersen. Vi meddeelte tillige foreløbig en lille Tabel over de maanedlige Middeltemperaturer, beregnede efter en kortere Aarrække, men opsatte en omstændeligere og nøiagtigere Meddelelse, til hine Observationer vare mere fuldstændiggjorte og bearbeidede. Dette er netop nu skeet, idet Pedersen har udgivet de vigtigste grønlandske Observationer under Videnskabernes Selskabs: „Collectanea meteorologica, Fasc: IV, Hauniæ 1856." Han har tillige velvilligen meddeelt mig sine Udregninger og Uddrag deraf; idet jeg her meddeler dette værdifulde Bidrag til en Beskrivelse af Grønland, har jeg selv kun tilføiet nogle Jagttagelser paa de sydligste Punkter af Grønland.

Ovennævnte Collectanea indbefatte Observationerne, anstillede paa tre Steder:

Ved Upernivik, af Missionærene: Østergaard fra August 1832 til Juli 1838, Mossin fra October 1846 til Juli 1850, Kragh fra August 1850 til Juli 1854, altsaa i alt for henved 14 Aar.

Ved Jakobshavn, af Rudolph fra Januar 1840 til Juni 1850.

Ved Godthaab, af Bloch, fra September 1841 til Juni 1846.

Af disse Jagttagelser indtage de, som ere anstillede ved Jakobshavn den første Plads, deels fordi de omfatte det længste Tidsrum for Jagttagelser af den samme Mand, og deels fordi de ere udførte med Nøiagtighed og Fuldstændighed. Dette sidste gjelder ogsaa om dem fra Godthaab, men mindre om dem fra Upernivik, der navnlig ere forsømte at anstilles i den Tid, da Handelens Skibe vare tilstede, nemlig i Juli og August, ligesom og de 2 sidste Jagttagere have undladt at benytte Barometret.

Varmeforholdene.

Efterat først Middeltemperaturerne vare udregnede for hvert Tidøgn i Aaret, samtlige fornødne Berigtigelser vare foretagne, og navnlig de manglende Observationer i visse Maaneder, saavidt muligt, vare erstattede ved Interpolationer ere følgende Middeltemperaturer udkomne for Maaneder, Aarstider og hele Aaret, efter Grader Reaumur:

	Upernivik.		Jakobshavn.		Godthaab.	
	Middeltemperatur.	Antal af Observationsdage.	Middeltemperatur.	Antal af Observationsdage.	Middeltemperatur.	Antal af Observationsdage.
Januar	− 17.40	279	− 13.14	332	− 7.78	155
Februar	19.40	232	14.10	309	7.05	141
Marts	16.20	274	10.61	340	5.24	155
April	11.29	251	5.86	318	3.13	150
Mai	3.12	303	+ 0.22	337	+ 1.02	155
Juni	+ 2.17	256	4.21	327	4.03	123
Juli	3.54	145	5.94	336	6.42	124
August	2.63	69	4.62	338	5.53	120
September	0.01	250	1.15	330	3.03	145
October	− 4.43	307	− 3.04	346	− 0.30	153
November	9.36	283	8.64	327	5.21	150
December	14.69	263	10.90	341	7.51	155
Vinter	17.10	774	12.71	982	7.46	451
Vaar	10.06	828	5.42	995	2.43	460
Sommer	+ 2.65	470	+ 4.93	1000	+ 5.42	367
Høst	− 4.77	840	− 3.51	997	− 0.83	448
Hele Aaret	8.30	2912	4.18	3974	1.33	1726

At Middeltemperaturen for hele Aaret ikke ganske stemmer med den, der er udregnet for de enkelte Maaneder, navnlig ved Upernivik, hidrører fra de Berigtigelser, der have maattet foretages af Hensyn til mulige Feil og Mangler ved Observationerne. Det er dernæst fundet, ved Sammenligning af Middeltemperaturen paa de 2 Steder i Nordgrønland med den ved Godthaab, at den laveste Middeltemperatur i Nordgrønland indtræffer i

det første Tidøgn af Februar, og den høieste i det andet Tidøgn af Juli, hvorimod i Sydgrønland den laveste indtræffer i det tredie Tidøgn af Januar og den høieste i det første Tidøgn af Juli.

Til nærmere Oplysning ville vi endnu meddele følgende Tabel, der er udarbeidet for de 2 Observationssteder, og viser (med Udeladelse af Hundreddelene af Grader): a) Middeltallet af de høieste og af de laveste Middeltemperaturer (ɔ: Døgnets) i hver Maaned, og b) Middeltallet af de høieste og af de laveste enkelte Thermometerstande ligeledes for hver Maaned i Løbet af de observerede Aarrækker:

Middeltal

	a. Af Døgnets Middeltemperatur.				b. Af Thermometerstanden.			
	Upernivik.		Godthaab.		Upernivik.		Godthaab.	
	Høiest	Lavest	Høiest	Lavest	Høiest	Lavest	Høiest	Lavest
Jan.	− 7.1	− 24.3	+ 0.3	− 13.7	− 4 3	− 25.8	+ 1.4	− 14.3
Febr.	8.3	26.2	0.9	14.4	5.4	27.4	1.9	15.5
Marts	3.8	24.6	2.3	10.8	1.8	26.3	4.5	12.3
April	1.0	11.4	2.8	10.2	+ 1.8	21.3	5.3	10.7
Mai	+ 2.9	9.1	4.6	2.7	4.3	11.1	7.1	6.0
Juni	6.5	1.1	8.5	+ 1.0	7.2	2.3	10.9	0.6
Juli	7.8	+ 1.2	10.0	3.1	8.6	+ 0.2	12.8	+ 1.2
August	5.3	1.4	8.5	3.1	7.3	0.1	11.0	1.6
Sept.	4.5	− 4.2	7.3	− 0 9	6.3	− 4.7	10.1	− 1.6
Octbr.	0.7	9.8	3 7	4.9	2.3	10.2	7.4	5.5
Novbr.	− 1.6	15.7	1.1	10.6	− 1.1	17 0	1.8	11.3
Decbr.	5.1	21.6	− 1.4	13.8	4.1	− 22.5	0.8	14.1

Slutteligen staaer det endnu tilbage at angive den absolut høieste og laveste Stand, Thermometret har havt i hver af Maanederne, deels som Middeltemperatur for et Døgn, deels ved en enkelt Observation; dog bemærkes det her, at der ingen Inderthermometre ere anvendte, ligesom og at Extremerne ere mindre forskjellige for Godthaab, paa Grund af den kortere Aarrække, i hvilken der sammesteds er observeret:

Tabel over Extremerne af Temperaturen. A.

Af Døgnets Middel-temperaturer.	Upernivik.						Godthaab.					
	Høiest			Laveſt			Høiest			Laveſt		
	Temperatur.	Naar observeret.		Temperatur.	Naar observeret.		Temperatur.	Naar observeret.		Temperatur.	Naar observeret.	
		Datum	Aar		Datum	Aar		Datum	Aar.		Datum	Aar
Januar	+ 2.40	10	1847	÷ 29.00	16	1853	+ 0.90	1	1843	÷ 16.83	28	1844
Februar	÷ 3.60	12	47	30.47	14	37	4.87	24	43	17.83	8	45
Marts	+ 3.90	28	52	28.67	6	53	5.30	27	43	12.10	10	44
April	3.00	26	50	25.33	7	37	5.53	30	42	13.37	3	44
Mai	6.97	29	48	5.07	22	38	5.23	29	43	6.00	9	44
Juni	8.27	23	48	3.00	21	36	13.13	15	43	+ 0.30	4	42
Juli	10.60	7	50	0.87	15	36	10.33	4	44	2.40	14	44
Auguſt	8.33	1	53	1.00	21	36	9.37	2	44	2.77	28	42
September	6.63	28	52	6.00	21	34	11.37	26	43	÷ 2.10	30	45
October	3.70	17	48	13.47	29	37	6.07	22	42	6.27	21	45
November	2.50	9	52	22.80	29	36	2.67	25	42	12.07	28	44
December	1.13	23	36	27.67	31	34	2.73	29	44	16.73	7	44

Tabel over Extremerne af Temperaturen. B.

Af de enkelte Observationer.	Upernivik.						Godthaab.					
	Høiest			Lavest			Høiest			Lavest		
	Temperatur.	Naar observeret.		Temperatur.	Naar observeret.		Temperatur.	Naar observeret.		Temperatur.	Naar observeret.	
		Datum	Aar.		Datum	Aar		Datum	Aar		Datum	Aar
Januar	+ 4.4	25	1838	÷ 35.0	14	1835	+ 3.9	2	1842	÷ 16.7	28	1844
Februar	4.0	22	38	31.0	9	36	7.6	24	43	18.9	8	45
Marts	4.0	28	52	28.4	3	34	7.3	27	43	16.1	2	42
April	4.4	27	38	29.0	7	37	8.7	24	42	13.8	2	44
Mai	7.2	29	48	14.1	9	54	8.8	29	43	7.1	9	44
Juni	8.8	23	48	5.2	4	35	13.9	15	43	1.2	4	42
Juli	12.0	7	50	2.0	31	35	13.5	8	44	+ 0.5	6	42
August	10.2	6	33	3.0	3	35	12.2	1	43	1.1	31	42
September	11.5	6	49	7.0	21	34	15.3	26	43	÷ 3.1	16	43
October	4.6	1	34	14.6	24	35	5.0	14	43	7.0	29	45
November	4.0	13	35	28.2	15	37	3.1	16	41	12.7	24	44
December	4.0	23	36	28.0	31	34	5.2	11	45	17.4	7	44

Det vil ventelig være blevet indlysende, at foranstaaende Tabeller A. og B. over Extremerne adskille sig fra den næstforegaaende (med Overskrift: Middeltal) derved, at de fremstille Extremerne af de Størrelser, af hvilke Middeltallene, som findes i de tilsvarende Rubriker af den forrige, ere udregnede. Saaledes har man f. Ex. udsøgt i hvert af de 14 Aar, der ere observerede ved Upernivik, den høieste Thermometerstand i Januar; af de derved erholdte 14 Thermometerstande er Gjennemsnittet anført paa den første Tabel (÷ 4.3), den høieste derimod (+ 4.4) paa den foranstaaende Tabel B.

Lufttrykket.

Af Pedersens meget omstændelige Tabeller over Barometerstanden ifølge de nævnte Observationer ville vi her meddele følgende Uddrag:

Barometrets Middelstand i par. Linier, corrigeret og reduceret i 0°

	Upernivik.		Jacobshavn.		Godthaab.	
	Barometer.	Observationsdage.	Barometer.	Observationsdage.	Barometer.	Observationsdage.
Vinter	333.39	217	334.96	792	334.55	451
Vaar	335.96	200	337.45	817	336.61	460
Sommer	335.04	173	336.79	816	336.39	332
Høst	333.20	243	336.76	801	336.07	442
Hele Aaret	334.35	833	336.49	3226	335.96	1685

Efterfølgende Tabel viser Spillerummet for Barometrets Bevægelser i hver enkelt Maaned, efter Observationerne ved Jacobshavn alene. De 2 første Colonner ere udregnede paa den Maade, at man har udsøgt den høieste og laveste Stand for en enkelt Maaned i hvert af de 10 Aar, og deraf uddraget Middeltallene. I den 4de og 5te Colonne ere dernæst Extremerne af hver saadanne 10 Observationer af de høieste Standpunkter i hver Maaned anførte, og det samme er skeet med de laveste Standpunkter i den 6te og 7de Colonne. Man vil altsaa udfinde de endelige absolute Extremer for Barometerstanden i den 4de og 7de Colonne.

Høieſt og laveſt i Maanederne	Efter Gjennemſnittet af de forſkjellige Aar.			Extremerne af de enkelte obſerverede Barometerſtande.			
				Af de høieſte.		Af de laveſte.	
	Høieſt.	Laveſt.	Forſkjel.	Høieſt.	Laveſt.	Høieſt.	Laveſt.
Januar	342.03	326.51	15.52	344.65	338.15	329.31	322.08
Februar	43.47	26.17	17.30	48.59	38.18	29.96	18.73
Marts	46.34	27.42	18.92	50.10	42.83	31.75	21.91
April	42.94	30.47	12.47	47.27	39.15	32.90	27.66
Mai	43.71	32.60	11.11	49.38	40.81	34.33	28.81
Juni	41.98	31.64	10.34	43.42	39.86	35.78	26.83
Juli	41.03	30.97	10.06	43.38	38.98	35.36	28.52
Auguſt	41.28	30.98	10.30	45.84	38.46	34.23	29.02
September	42.00	29.51	12.49	43.70	40.35	31.60	27.28
October	43.14	27.97	15.17	44.48	41.19	32.27	24.32
November	43.47	29.49	13.98	44.76	40.22	32.90	22.15
December	44.09	26.73	17.36	49.50	40.09	29.30	24.72

Vindforholdene.

Disſe ere, iſær hvad Vindens Styrke angaaer, mindre regelmæssigt optegnede paa de 3 Obſervationspunkter. Efterat imidlertid Alt er taget i Betragtning, hvad der kunde have nogen Indflydelſe paa Hovedreſultaterne, er Pederſen kommet til de Størrelſer, ſom findes fremſtillede paa følgende Tabeller:

a) Tabel over Vindens Retning i de forſkjellige Aarstider, idet den relative Tid, i hvilken hver Vind har varet, er fremſtillet ſom Dele af 1,000, og hvorved bør bemærkes, at Retningerne ſandſynligviis, ſom brugeligt i Grønland, ere betegnede efter Compaſſet og bør rettes efter 4 à 6 Stregers Misviisning, hvis man vil have den rette Himmelegn. Saaledes ere navnlig de hyppige Vinde, ſom betegnes NO. og SV., ſtrengt talt retviſende NNV. og SSO., nemlig efter Davis-Strædets Retning; ved Oſt forſtaaes viſtnok egentlig Landvind, og ved SO. varm Landvind, noget forſkjellig efter Fjordenes Retning.

Tabel over Vindenes Retning.

Upernivik.	Vinter.	Vaar.	Sommer.	Høst.	Aar.
N.	150	247	272	187	209
NO.	105	92	47	101	89
O.	307	170	79	294	223
SO.	25	48	30	42	36
S.	11	13	53	29	25
SV.	155	203	280	181	199
V.	8	9	27	18	15
NV.	10	16	37	26	21
Stille	229	202	175	121	183
Sum	1000	1000	1000	1000	1000
Jakobshavn.					
N.	76	201	154	96	132
NO.	58	88	76	88	77
O.	466	248	135	479	332
SO.	100	75	82	93	88
S.	101	102	132	97	108
SV.	91	98	167	64	105
V.	6	8	27	1	10
NV.	15	39	70	29	38
Stille	87	141	157	55	110
Sum	1000	1000	1000	1000	1000
Godthaab					
N.	71	85	116	49	80
NO.	260	289	187	206	237
O.	260	178	74	254	200
SO.	124	70	12	82	76
S.	39	28	3	24	25
SV.	122	189	326	205	202
V.	27	20	95	44	43
NV.	22	37	56	18	32
Stille	75	104	131	118	105
Sum	1000	1000	1000	1000	1000

b) Tabel over Vindens Styrke i de forskjellige Aarstider, idet den relative Tid, i hvilken Vindene af hver Grad have varet, er fremstillet som Dele af 1000, og de forskjellige Grader af Styrken

ere betegnede saaledes: 0 = Stille, 1 = Liden Laring, 2 = laber Bramseils Kuling, 3 = Bramseils Kuling, 4 = Merseils Kuling, 5 = rebet Merseils Kuling og derover.

Tabel over Vindenes Styrke.

Upernivik.	Vinter.	Vaar.	Sommer.	Høst.	Aar.
0	557	529	400	376	476
1	122	74	98	45	87
2	39	13	31	64	36
3	188	277	353	346	282
4	86	84	110	165	108
5	8	23	8	4	11
Sum	1000	1000	1000	1000	1000
Jakobshavn.					
0	455	662	831	480	612
1	3	—	—	—	1
2	45	58	8	28	35
3	269	137	83	319	197
4	176	113	53	137	119
5	52	30	25	36	36
Sum	1000	1000	1000	1000	1000
Godthaab.					
0	63	91	142	128	103
1	130	194	236	196	185
2	194	210	271	224	222
3	275	244	202	245	244
4	196	165	77	124	145
5	142	96	72	83	100
Sum	1000	1000	1000	1000	1000

Nedslag.

Da der blandt de her omtalte Observationer ikke findes direkte Maalninger af Nedslagets Storrelse, maae vi her indskrænke os til følgende Tabel over dets Hyppighed eller Middelantallet af de Dage, paa hvilke hver Art af Nedslag er indtruffet:

Upernivik.	Taage.	Regn.	Snee.	Regn og Snee.	St. R.			Sum.
Vinter	1.72	0.28	8.65	0.21	—			10.86
Vaar	2.43	1.29	9.07	0.42	—			13.21
Sommer	10.57	7.71	3.14	0.85	0.07			22.34
Høst	0.50	4.00	12.57	0.58	0.14			17.79
Aar	15.21	13.29	33.43	2.06	0.21			64.20

Jakobshavn.	Taage.	Regn.	Snee.	Regn og Snee.	Regn og Taage.	Snee og Taage.	Hagel med Regn eller Snee.	Sum.
Vinter	2.1	0 5	18.8	0.2	—	—	—	21.6
Vaar	2.0	1.5	19.7	1.2	—	0.3	0.6	25.3
Sommer	10 6	21.9	3.2	3.2	1.3	0.5	0.8	41.5
Høst	0.7	5.9	15.6	3.3	0.1	0.1	0.5	26.2
Aar	15.4	29 8	57.3	7.9	1.4	0.9	1.9	114.6

Godthaab.	Taage.	Regn.	Snee.	Regn og Snee.	Hagel.	Jislag.		Sum.
Vinter	7.2	0.4	38.2	2.2	1.2	1.2		50.4
Vaar	5.0	4.8	28.0	1.8	0.6	0.6		40.8
Sommer	13.22	26.48	1.4	1.3	0.7	—		43.1
Høst	5.4	10.0	15.8	5.6	2.0	0.4		39.2
Aar	30.82	41.68	83.4	10.9	4.5	2.2		173.5

Hvad de enkelte Maaneder angaaer, da har det viist sig, at der ved Godthaab kun var een (Juli), ved Upernivik derimod ingen ganske uden Snee.

Luftens Tilstand.

Tabeller over den relative Tid, i hvilken Luften i Gjennemsnit har havt følgende Udseende:

Upernivik.	klart	blandet	disigt	skyet	tykt	Sum.
Vinter	0.585	0.077	0.008	0.025	0.305	1.000
Vaar	0.594	0.095	0.017	0.048	0.246	1.000
Sommer	0.457	0.103	0.005	0.047	0.388	1.000
Høst	0.404	0.089	—	0.064	0.443	1.000
Aar	0.510	0.091	0.007	0.046	0.346	1.000

Godthaab.	klart	blandet	overtrukket	Sum.
Vinter	0.175	0.422	0.403	1.000
Vaar	0 212	0.344	0.444	1.000
Sommer	0.166	0.348	0.486	1.000
Høst	0.323	0.298	0.379	1.000
Aar	0.219	0.353	0.428	1.000

Nogle Jagttagelser over Veirliget, anstillede i den sydligste Deel af Grønland.

De efterfølgende Tabeller indeholde hovedsagelig Uddrag af en Veirjournal, ført ved Kolonien Julianehaab fra August 1853 til April 1855 inclusive, saa at Resultaterne for Maanederne Mai — Juli kun ere efter eet Aars, for de øvrige Maaneder derimod efter 2 Aars Observationer. Middeltemperaturen er udregnet forstørstedelen efter et Inderthermometer, og da dette beskadigedes, efter Morgen- og Middags-Observationen med fornøden Berigtigelse. Barometerstanden er ikke reduceret til 0°, men Barometrets Middeltemperatur, der ikke har varieret meget, er vedføiet.

Temperaturen ved Julianehaab
1853–55.

	Middeltemperatur.	Extremer af Thermometerstanden.	
		Høieſt.	Laveſt.
Januar	÷ 5.95	+ 4.4	÷ 17.0
Februar	5.15	6.2	19.4
Marts	3.10	7.2	19.0
April	0.38	9.4	14.2
Mai	+ 3.96	10.5	6.4
Juni	5.77	14.4	1.0
Juli	8.76	16.1	+ 5.0
Auguſt	7.62	16.8	÷ 0.6
September	3.86	12 0	4.6
October	1.33	10.0	6.2
November	÷ 2.74	8.5	16.0
December	5.15	7.7	17.0
Aar	+ 0.74	16.8	19.4

I en Deel af det her omtalte Tidsrum blev der observeret samtidig paa 5 forſkjellige Punkter i Diſtriktet, med følgende Reſultat:

	Vinter.	Vaar.	Sommer.	Høſt.	Aar
Pamiædluk af J. Lund.	÷ 3.39	÷ 0.54	+ 5.58	+ 0.36	+ 0.50
Frederiksdal af Schneider.	3.90	0.37	6.07	0.52	0.58
Nennortalik af J. Lytzen.	4.00	0.61	5.15	÷ 0.01	0.13
Julianehaab af Rink.	5.29	0.20	7.32	0.06	0.44
Kakſimiut af P. Motzfeldt.	5.63	1.31	5.26	1.27	÷ 0.76

Vi ville hertil endnu føie følgende Uddrag af Temperatur-Jagttagelser der ere anstillede ved Lichtenau af Missionær Kleinschmiedt i en tidligere og længere Aarrække.

Tabel over Middeltemperaturen, efter Morgen-, Middag- og Aften-Observation.

Lichtenau.	1841.	1842.	1843.	1844.	1845.	1846.	5 Aar.
Januar	—	÷ 5.4	÷ 5.5	÷ 2.5	÷ 4.7	÷ 3.4	÷ 4.3
Februar	—	6.5	1.5	4.9	3.2	0.4	3.3
Marts	—	5.0	+ 1.1	4.3	0.2	3.9	2.5
April	—	0.0*	0.4	3.0	+ 1.0	+ 0.6	0.2
Mai	—	+ 2.4*	4.1	+ 2.5	2.9	2.9	+ 3.0
Juni	—	4.5*	5.4*	6.5	4.9	4.5*	5.2
Juli	—	5.9	6.0*	5.4	7.2	—	6.1
August	—	3.7	4.4*	5.7	8.0*	—	5.4
September	+ 3.3	3.5	4.5*	3.6	4.0*	—	3.8
October	0.2	2.9	0.9*	0.5	0.1	—	0.9
November	÷ 2.1	÷ 3.1	÷ 3.7	÷ 2.4	÷ 1.4	—	÷ 2.5
December	3.2	5.3	8.4	4.0	4.0	—	5.0
Hele Aaret		0.2	+ 0.6	+ 0.3	+ 1.2		+ 0.5

Anmrkn. I de med * betegnede Maaneder ere nogle Dage ikke observerede, formedelst Fraværelse. — Som Extremer, der ere observerede sammesteds i de nævnte Aar, bemærkes:

	Varmeste Dage.		Koldeste Dage.
1842.	16de Juli + 12.8	1843.	14de Januar ÷ 14.0
	22de — + 13.0		25de December ÷ 13.1
1844.	3die Juni + 15.2		28de — ÷ 15.3
	4de Juli + 12.6		29de — ÷ 15.0
1845.	12te August + 13.6	1844	28de Januar ÷ 12.9
			29de — ÷ 14.4
			6te Februar ÷ 15.0
			7de — ÷ 15.5
			6te December ÷ 13.0
			8de — ÷ 13.5

Barometerſtanden ved Julianehaab.

Man kan i Grønland langt fra ikke af Barometrets høiere eller lavere Stand ſlutte ſig til ſtadigt eller uſtadigt Veir, ſaaledes ſom i den tempererede Zone i Almindelighed. Desuagtet ſynes Barometrets Bevægelſer at ſtaae i et viſt temmelig beſtemt Forhold til Veirliget, og navnlig til Vinden ſamt til den ved de forſkjellige Vinde betingede Temperatur. Dette gjelder dog navnlig for Vinteren, og ſynes der i ſaa Henſeende at herſke en Forſkjel mellem det ſydlige og nordlige Grønland. Ved Julianehaab har jeg, med faa Undtagelſer, obſerveret følgende regelmæſſige Gang i ſaa Henſeende: Naar Barometret om Vinteren ſtiger, og helſt naar det naaer over 28″, kan man være temmelig vis paa Mildning, og med den indfinder ſig tillige den varme Landvind mere eller mindre heftig. Naar denne Vind har begyndt at blæſe og Barometret ikke falder, men endog ſtiger lidt endnu og derpaa holder ſig, da pleier den varme Vind at holde ſig i flere Dage, ja endog Uger, og ſtærkt Tøveir at indtræffe. Falder derimod Barometret, da vil der om kort Tid indtræffe Forandring; ſaaſnart det har naaet ſit laveſte, ſaaſom henved 27″, løier Vinden ogſaa af, og efter et ſtille Mellemrum ſpringer den om, ſjeldent i SSO. eller ſom man paa Stedet ſelv kalder den, SV., almindeligſt derimod i Nordveſt eller Norden. Saaſnart en af disſe Vinde har begyndt at blæſe, ſtiger almindeligviis atter Barometret og vedbliver at ſtige til Vinden atter ſlaaer om i ONO. Skeer denne Stigen langſomt, da kan man regne paa langvarig Nordenvind og Kulde. Man vil ſaaledes bemærke, at i milde Vintermaaneder er Barometrets Middelſtand i Reglen høi, i kolde derimod lav. Med Henſyn til Vindens Heftighed kan man dog vanſkeligt forud ſlutte noget ſikkert af Barometerſtanden. Er den meget høi, da indtræffer rigtignok den varme Landvind undertiden ſtormende og pludſelig, men almindeligviis udmærker den ſig i ſaa Fald mere ved ſin Varme, end ved ſin Heftighed. De meeſt orkanagtige Storme fra den Kant indtræffe dog med en Barometerſtand af ikkun 27″ 6‴, og medens de blæſe ſynker den ned til under 27″. I November 1853 ſank Barometret ved ſaadan Leilighed endog til 26″ 3.2‴, hvorpaa det blev ſtille og kort derefter ſvær Norden-Storm, ſamt langvarig Kulde. Naaer Barometret derimod op over 28‴ 6″ da faaer man gjerne en langvarig jævn Landvind, med klar Luft og ſmukt mildt Veir, ſelv i Januar og Februar. Om Sommeren ere Forholdene noget forſkjellige, Barometret viſer ikke ſaa ſtore Forandringer, og ſelv naar det falder

lidet under 28″, kan der indtræffe stærk og langvarig Nordenvind. Det er en meget gængse Mening, især blandt Søfolk, at Maaneskifterne have den meest afgjørende Indflydelse paa Veirets Forandringer; virkelige Optællinger af saadanne Forandringer synes ikke at bekræfte denne Mening.

Forøvrigt viste Barometrets Middelstand i de nævnte Aar 1853—55 ved Julianehaab sig saaledes:

	Middelstand Kl. 12 Middag.	Qvikfølvets Middeltemperatur.
Vinter	334.0	+ 7
Vaar	334.0	7
Sommer	335.9	10
Høst	333.3	7
Aar	334.3	—

Endelig var Middelantallet af Dagnene, paa hvilke de forskjellige Arter af Vind og Nedslag vare fremherskende eller indtraf, følgende:

		Vinter.	Vaar.	Sommer.	Høst.	Aar.
Vindens Retning retvisende.	ONO.	30½	29	11½	26	97
	SSO.	4½	8	7	3	22½
	SV.	1	½	1½	1½	4½
	V.	½	5	35½	5½	46½
	NV.	26	25	10	24	85
Vindens Styrke.	Stormende.	19	19½	9½	15	63
	Almindelig.	44½	42	56	47½	190
	Meest stille.	26½	30½	26½	28½	112
Nedslag.	Regn.	3	12	32	10½	57½
	Regn og Snee.	2	5	4	5	16
	Snee.	25	19	5	14	63
	Vandmængde omtrent	7″ 1.4‴	8″ 7.1‴	14″ 5.4‴	5″ 1.1‴	36″ 0.9‴

Med Hensyn til Nordlys er der ogsaa gjort endeel Optegnelser, som bekræfte, at disse ere hyppigst, jo længere sydpaa, men forøvrigt ikke ere førte saa stadigt, at det kunde lede til noget, at gjøre Uddrag deraf.

Om Compassets Misviisning.

De vigtigste og meest omfattende Undersøgelser over Compassets Misviisning ere anstillede af Graah i 1823 samt 1828—31. Som bekjendt er for Øieblikket Misviisningen omkring den nordlige Deel af Atlanterhavet befunden at være i et Aftagende, der endog for Island har beløbet sig til 1° for 12 Aar. Vi maae derfor beklage ikke at besidde tilstrækkelige Jagttagelser til at bestemme den nuværende Misviisning for de forskjellige Kolonier i Grønland. Af saadanne senere Observationer ville vi fremhæve dem af Lieutenant Ulrich i 1846 og af Capitain Inglefield i 1850 og 54; men man kan af alle disse ikke uddrage nogen bestemt Slutning med Hensyn til hiin Forandrings Grad i Grønland. Da det imidlertid er af praktisk Vigtighed at kjende Misviisningen, og vi ikke have havt Leilighed til tidligere at omtale den, ville vi her opgive, hvad den efter alle hine Observationer nu nærmest tør anslaaes til:

ved Julianehaab 52° NV.
ved Frederikshaab 55° NV.
ved Fiskernæsset 56° NV.
ved Godthaab 57° NV.
ved Sukkertoppen 60° NV.
ved Holsteensborg 65° NV.
ved Diskobugten 70° NV.
ved Omenaksfjorden 72° NV.
ved Upernivik 75° NV.

Tillæg Nr. 9,

Om Landisens Udbredelse og de svømmende Isbjerges Oprindelse,

af

H. Rink.

(Hertil et Kaart).

Vi have paa flere Steder i det hermed afsluttede Skrift om Grønland omhandlet de Forholde, under hvilke stadig Is og Snee opdynge sig paa Landet, den Udbredelse de fortiden have opnaaet, og endelig hvorledes den stadige Tilvært af Isen eller dens aarlige Overskud udskydes i Havet som svømmende Isbjerge, og saaledes bortføres.

Det er saaledes oplyst, at man i Henseende til Isdannelsen kan dele Landet i Yderlandet og Indlandet. Hiint er det ydre Belte, saa bredt omtrent, som Landet gjennemskjæres af Havet i Form af Fjorde og Sunde, dette derimod er det sluttede Fastland. Paa Yderlandet viser Dannelsen af stadig Snee og Is den fuldkommenste Analogi med disse samme Phænomener i andre Bjerglande, kun at de begynde i en ringere Høide over Havet. Den almindelige Høide, i hvilken Sneen begynder at opdynge sig og blive til stadig Is, er 2 à 3000 Fod, uden synderlig Forskjel mellem Nord og Syd, rimeligviis fordi den mildere Temperatur i det Sydlige opveies ved den der faldende større Sneemængde. Men denne Høide er dog ikke den eneste Betingelse; der udfordres tillige, at Overfladen skal have en vis Udstrækning, Hældning o. s. v., og paa mange Steder

naaer Vegetationen betydeligt op over denne Grændse. Den saaledes opdyngede Jis fortsætter sig nedefter gjennem Kløfter eller Dale og nærmer sig saaledes mere eller mindre til Havets Niveau. Vi have tillige søgt at vise, hvorledes dette skeer ved et Slags glidende Bevægelse, ganske i Analogi med Gletscherne paa Alperne og Skredjøkelerne paa Island. I Almindelighed er derfor den Jis, som findes under 2000 Fods Høide, ikke dannet paa Stedet, men ført derned fra Høilandet. Tvertimod er den nederste Deel af Jøkelerne udsat for Afsmeltning og Formindskelse, og denne Afsmeltning holder i de fleste Tilfælde Skridt med Tilvæxten fra Høilandet, saa at Jøkelerne kun paa enkelte Steder naae heelt ned til Havet, og i endnu sjeldnere Tilfælde udkaste Brudstykker i samme; man kan derfor uden kjendelig Feil sige, at alt det athmosphæriske Vand, som falder paa Yderlandet, enten i Form af Regn eller Snee, atter naaer Havet i flydende Tilstand.

Medens saaledes paa Yderlandet al Isdannelse udgaaer fra Bjerghøiderne, viser Indlandet et heelt andet Forhold, idet nemlig Isen der har udbredt sig over hele Landet og bedækket det indtil en vis Høide, saa at alt lavere Land aldeles er forsvundet, og kun enkelte Bjergtoppe rage frem som Øer i et Hav. Denne Isdannelse har derfor mere Lighed med en Oversvømmelse, som om Massen havde været i flydende Tilstand og saaledes først udbredt sig over Dalene og tilsidst udjævnet det Hele indtil en vis Høide. Udentvivl er denne Bedækning med Jis ogsaa foregaaet i Lighed med en saadan Oversvømmelse. At Jøkelerne, som glide ned fra de høie Bjerge paa Yderlandet, ikke ere istand til at opfylde Dalene, har sin Grund deri, at Høilandet overalt har en for ringe Udstrækning til at kunne frembringe den fornødne Mængde Jis til at nære Jøklerne, og at det rindende Vand har nær til Havet. Vi have ligeledes i Beskrivelsen af Nordgrønland omtalt, at der ogsaa paa det lavere Land om Vinteren kan danne sig Jis af en saadan Tykkelse, at Sommeren kun tilnød, paa visse enkelte Steder maaskee slet ikke er istand til at optøe den; dette er Tilfældet hvor der findes rindende Vand om Vinteren, og hvor dets Løb stoppes, saa at det svømmer over, fryser, og saaledes bestandig nye Lag af Jis danne sig ovenpaa hverandre, forskjelligt fra den Maade, hvorpaa stillestaaende Vand fryser, idet nemlig i dette Tilfælde den først dannede Jis beskytter Vandet mod Kulden, og Jislagets Tilvæxt bliver vanskeligere, jo tykkere det bliver. Disse Steder med rindende Vand om Vinteren ere

deels Kilder, deels Mundingen af større Elve. Man seer derfor saadanne Elvmundinger langt ud paa Sommeren bedækkede med tykke Iskager. Det er af disse Grunde rimeligt, at et Land af Grønlands Beliggenhed blot behøver en vis samlet Udstrækning, en vis Størrelse for det høie Land, paa hvilket Sneen kan blive liggende, og en vis Størrelse af Flodgebedterne, for at blive heelt begravet under Is. Jøkelerne ville udfylde Dalene, Elvløbene derved stoppes, flyde over og om Vinteren afsætte Isskorper, som Somrene ikke kunne optøe. Et saadant Land med paa engang langt større Flodgebedter begynder ved Bunden af Fjordene. Vi have gjennemgaaet hele Kysten fra Nord til Syd, og seet, hvorledes man ogsaa overalt, hvor man hidtil har forsøgt fra Fjordene at gaae videre ind i Landet, træffer paa den samme, alt bedækkende og skjulende Isskorpe, ligesom vi ogsaa saae, hvorledes de gamle Skandinaver i Grønland vare komne ganske til den samme Anskuelse om Landets Beskaffenhed. Det er endvidere bemærket, at denne Indlandsis overalt frembyder det samme Udseende, hvad enten man betragter den fra Yderlandet ved Upernivik eller ved Julianehaab; overalt taber den sig som en ensformig, nærmest Yderlandet omtrent 2000 Fod høi og derfra svagt stigende Høislette indad Landet til. Derimod viser den en væsentig Forskjellighed deri, at Isen paa enkelte Punkter vorer eller skydes meget stærkt udefter, paa andre Steder mindre, og over den største Strækning i en neppe kjendelig Grad. Hine Punkter, paa hvilke Isen saaledes skydes ud, have vi lært at kjende som de saakaldte Isfjorde, der optage de uhyre Brudstykker, Isbjergene, som idelig rive sig los fra Isens Rand og drive ud i Havet. Vi kom til det Resultat, at der fandtes 5 saadanne Fjorde i Nordgrønland, som hver aarlig modtage over 1000 Millioner Cubikalen Is fra Indlandet. Dette tydede paa, at saadanne Fjorde kun kunde forsynes med Is fra et stort Areal af det Indre, og sluttede vi deraf, at disse Punkter, til hvilke Isen saaledes skydes hen (Isstrømme) maatte betegne det oprindelige, nu forsvundne Lands Flodmundinger. I Virkeligheden kjender man ikke Floder mere, som kunde tænkes at danne Afløbet for den større Deel af det indre Fastland, og maa man desaarsag formode, at Vandet i deres Sted deels løber ud igjennem Kanaler eller Spalter i og under Isen, deels paa de samme Steder udskydes i Havet i fast Tilstand. Hvor store disse Floder have været, kan man saaledes nu kun maale efter Mængden af den Is, som aarlig udskydes i Havet, dog saaledes, at denne Mængde har desto

mere at betyde jo sydligere Beliggenheden er, eftersom man maa antage at en større Part af Vandet dersteds udgyder sig i flydende Tilstand. Paa det vedføiede stille Kaart har jeg søgt at sammenstille Alt hvad vi i saa Henseende have bemærket under de enkelte Distrikters Beskrivelse, idet baade Isens Udbredelse og Isfjordenes relative Produktivitet ere antydede. Jeg bemærker her udtrykkeligt: relative, eftersom den Maade, hvorpaa de svømmende Isbjerge ere betegnede, aldeles ikke er beregnet paa at antyde, i hvilken Grad Havet i og for sig er bedækket med Is paa de saaledes fremhævede Strog. Havde man lignende Oplysninger om Forholdene paa Østkysten, maatte man kunne danne sig et omtrentligt Billede om det ganske bekjendte Indlands Flodgebeder og Beliggenheden af de vistnok iisfrie Bjergkjeder, der danne Skillemærkerne imellem dem. Det er bekjendt, at Østkysten ogsaa producerer meget store Isbjerge, men det synes ikke, som om synderligt mange af dem passere omkring Kap Farvel, hvorhen dog Strømmen maatte føre dem. Derfor og da Østkysten norden for 70° B. siges at have meget dybe Indskjæringer, synes den at producere mindre Kalviis end Vestkysten. Ligeledes findes der paa Vestkysten, imellem 63° og 69° N. B. et mærkeligt stort Mellemrum uden synderlige Isfjorde. I det Hele vil man see, at Isfjordene paa Vestkysten, hvis vor fremsatte Hypothese er rigtig, antyde 5 større, 2 middelstore og 6 à 7 mindre Flodmundinger. Norden for de danske Distrikter gaaer Indlandsisen ogsaa paa mange Steder ud til Havet; men det er mig ubekjendt, hvorvidt man har observeret disse dens Forgreningers Bevægelse og Produktionen af svømmende Isbjerge, som er det væsentlige Moment derved. Den nordligste er opdaget af Kane og kaldet Humboldts Gletscher; den udmærker sig ved sin Bredde, der dog er en mere tilfældig Egenskab, beroende paa Yderlandets Form, og ligesaagodt kunde findes ved de sydligere Forgreninger.

Det vil tillige, ved Sammenligning af dette Kaart med et almindeligt Kaart over Landene om Nordpolen sees, at intet af disse frembyder Betingelserne for svømmende Isbjerges Dannelse, nemlig en vis Størrelse af Flodgebederne i Forening med en vis nordlig Beliggenhed, i den Grad som Grønland; ja det betvivles endog, at noget af dem afgiver egentlige eller større svømmende Isbjerge.



KAART over GRÖNLAND

med Hensyn til Indlandsisens Udbredelse og de svømmende Isbjerges Oprindelse.

Forklaringer.

Yderlandet, hvoraf kun Höiderne bedækkede med Is

Indlandet, heelt begravet under Is

Isstrømme eller Dele af Indlandsisen, som ere i en stærkere Bevægelse ud imod Havet, sandsynligen betegnende de oprinde, lige, nu under Is begravede Floder.

Svømmende Isbjerge eller Brudstykkerne, som Indlandsisen udskyder i Havet gjennem Isfjordene.


SYDGRÖNLANDS
NORDLIGE DISTRIKTER
1856.
Kolonier.
Annex Handelsplads.
Længde Vest for Greenwich
Torske
Banke
29 Fm.
24 a 27 Favne
Holsteensborg
Nordre Isortok
Kangamiut
Sukkertoppen
Sydre Isortok
Torske
Banke
30 Fm.
Nappassoq
Atanik
Lavere Land med store Indsøer
Indlands-
Godthaab
Kangek
Amerdlik
Varsuk
Skjoldungen
Torske
Banke
20 a 30 Fm.
Frederikshaab
Narsalik
Tasiusak
Ivigait
Ikerasak
Ikamiut
Simiutak
Sydre Strømfjord
Kangersuk
Qeqertarsuk
Kielsens Reise 1830
Tasiusak
Ikertok
Tibilik
Større men lidet bebyggede vestlige Landstrækninger med Indsøer og mange Rendyr
Kangersuk
Qeqertarsuk
Tasiusak
Tikkisok
Tasiusak
Fiskernæsset
-Is
Isfjord
Kangersuk
Sermiliarsuk
Arsuk
Aloikat


JULIANEHAABS DISTRIKT
ELLER
ÖSTERBYGDEN
Efter det af Oldskriftselskabet
i 1844 udgivne Kaart,
med Tilsætninger.
af
H.RINK.
1856.
Oldnordisk Ruin.
Reboet Plads 1853
Indlandsvis
Sennerut
Ikersoak
Tuktoyoak
Kangek
Sydlöen
Sydkrönen
Öen.
Sedlöet
Nennortalik
Cap Farvel
Længde Vest for Greenwich.

